

026544

BA 11023

F.A. 025

K.00001533242

BAR 41 / 254 /

026544

058244

Q HORATIVS
FLACCUS

*Cum commentariis selectissimis
Variorum: & scholiis integris*

JOHANNIS BOND.

Accedunt INDICES locupletissimi,
tum Auctorum, tum Rerum.

Accurante
CORN. SCHREVELIO

PPhilippe Fecit 1766

LUGD. BATAVORUM,
EX OFFICINA HACKIANA. A. MDCCCLXIII.

CANDIDO & BENEVOLO
LECTORI

S. P. D.

IAM olim ea est Poëseos laus ac præstantia, ut cum ipsa Philosophia de dignitate contendat: atque adeo si antiquitatem æstimemus, meritò superet. Certè velut fontem Sapientiæ appellare hanc liceat, si omnis melioris vitæ decreta non à Philosophis primum meditata, sed à Poëtis modulata cogitemus. His siquidem magistris, universus Sapientum chorus plurimum se profecisse lætatur; atque agnoscit, divinas Sapientiæ ac Prudentiæ leges facilius in rudioris adhuc ævi animos penetrasse, suaviori illo poëtarum accentu decantatas. In Græcis Homerus est, verè ποικίλον ἀντίθετον ἄκρον.

Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,

Plenius ac melius Chrysippo ac Crantore dicit.

Flacco hoc nostro testante; quem ipsum in Latinis sapientiorum Poëtarum principem jure laudemus: in quo pænè tot vivendi documenta, quot versus, tot sententias, quot verborum sensus, admiremur. Studiosè itaque & sedulò singula Horatii poëmata lege & perpende: invenies non disputationes quidem subtiles, aut ratiocinationum acumina: sed pleraque omnia quæ ad rectè, sanctè, tranquillè, beatèque vivendum à profano homine proficisci possunt, argutè ac graviter præcepta, exemplisque Poëtarum historiarumque & vitæ communis de copia depromptis explicata, confirmata,

ac quasi condita. Hic enim mos, hæc ratio philosophandi, unice Horatio placuit. quo sensu etiam in aurea illa ad Lollium Epistola, Homericam Philosophiam Chryssippæ & Crantoreæ præfert. Mira est, & in Odis, & carminis & argumentorum varietas, summa copia & suavitas: sententiæ graves, argutæ & artificiosissimæ: digressiones oppido venustæ. Sed Horatium legere cuique, quam laudes ejus persequi est facilius. Verum quum more receptum sit, in limine operis Lectorem præmonere, si quid editio præ cæteris peculiare habuerit, & quis scopus Auctoris fuerit, & quæ mens, qualique methodo usus sit: tum etiam quid in ipso opere observandum. Paucis ergo, Benigne Lector, accipe, quid hac Editione tertia præstitum. Textum primò quod attinet castigatissimum Tibi jam exhibemus, utpote cum correctissimis Roberti & Henr. Stephani, tum Torrentii & aliorum editionibus collatum & quasi concinnatum. Argumenta etiam singulis Odis, Satyris & Epistolis præfiximus, & notas arithmeticas versibus apposuimus & notis, ne quid hac in parte desiderari etiam posset. Scholia Bondii integra damus, adjunctis etiam Variorum notis selectissimis, præcipue Acronis, Porphyriionis, Turnebi, Lambini, Cruquii, Torrentii, Nannii, Salmasii, Heinsii aliorumque; quorum Catalogum hic etiam exhibemus. His jam addidimus Venusinas Lectiones JOH. RUTGERSII, nunquam antea editas. Indicem rerum & verborum multo quam ante hac locupletiolem, & omnibus editionibus accommodatum adjunximus: tum & Indicem Auctorum tam veterum quam recentiorum, qui hoc in opere citantur, quorumque opera in notis usi sumus. Hæc & alia Reipub. litterariæ commodo, in lucem edita, si serena fronte excepta, plausum aliquem meruisse sensero, plurimum mihi gratulabor, animumque addent, majora posthac audendi, modo Deus Opt. Max. vires mihi eas & mentem eandem largiatur. Hisce fruiere & vale.

Q. HO-

Q. HORATII FLACCI
V I T A ,

E vetusto quodam exemplari descripta.

QUINTUS HORATIUS FLACCUS, Venufinus, patre, ut ipse quidem tradit, libertino, & exactio- num coactore: ut verò creditum est, falfamentario: quum illi quidam in altercatione exprobrasset, *Quoties ego vidi patrem tuum brachio se emungentem?* Bello Philippenfi excitus à M. Bruto imperatore, tribunus militum meruit: victisque partibus, venia impetrata, scriptum quæstorium comparavit: ac primo Mæcenati, mox Augusto in gratiam insinuatus, non mediocrem in amborum amicitia locum tenuit. Mæcenas quantopere eum dilexerit, satis demonstratur illo epigrammate,

*Ni te visceribus meis Horati
Plus jam diligo, tu tuum sodalem
Hinno me videas strigiosorem.*

Sed multo magis extremis, tali ad Augustum elogio,

Horatii Flacci, ut mei, esto memor. Augustus epistolarum quoque ei officium obtulit, ut hoc ad Mæcenatem scripto significat, *Antè ipse sufficiebam scribendis epistolis amicorum: nunc occupatissimus & infirmus, Horatium nostrum te cupio adducere. Veniet igitur ab ista parasitica mensa ad hanc regiam, & nos in epistolis scribendis adjuvabit.* Ac ne recusanti quidem aut successit quicquam, aut amicitiam suam suggerere destitit. Extant epistolæ, è quibus argumenti gratia, pauca subjeci, *Sume tibi aliquid juris apud me, tanquam si convictor mihi fueris. Rectè enim & non temere feceris, quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri possit.* Et rursum, *Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire, nam incidit ut coram illo fieret à me tui mentio. Neque enim, si tu superbis amicitiam nostram sperxisti, ideo nos quoque aduocare cogemus.* Præterea sæpe eum, inter alios jocos, putissimum penem, & homuncionem lepidissimum appellat: unaque & alterâ liberalitate locupletavit. Scripta quidem ejus usque adeo probavit, mansuraque perpetuo credidit, ut non modo seculare carmen componendum injunxerit, sed & Vindelicam victoriam Tiberii Drusique, privignorum suorum: eumque coegerit propter hoc, tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere. Post Sermones verò lectos quosdam, nullam sui mentionem factam ita sit questus, *Iratum me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris ne apud posteros infame tibi sit quod videaris familiaris nobis esse?* Expressitque Eclogam, cujus initium est,

Q. HORATII VITA.

*Quum tot sustineas & tanta pericula solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora Cæsar.*

Habitu corporis brevis fuit, atque obesus: qualis & à semetipso in Satyris describitur, & ab Augusto, hac epistola, *Pertulit ad me Dionysius libellum tuum: quem ego (ne accusem brevitatem) quantuluscunque est, boni consulo. Vereri autem mihi videris ne majores libelli tui sint, quam ipse es: sed si tibi statura deest, corpusculum non deest. Itaque licebit in sextariolo scribas, quum circuitus voluminis tui sit ὀγκώδιστος* & , sicut est ventriculi tui. Ad res venereas intemperantior traditur. nam speculato cubiculo scorta dicitur habuisse disposita, ut quocunque respexisset, ibi ei imago coitus referretur. Vixit plurimum in secessu ruris sui Sabini, aut Tiburtini: domusque ejus ostenditur circa Tiburni luculum. Venerunt in manus meas & elegi, sub ejus titulo, & epistola prosa oratione, quasi commendantis se Mæcenati. Sed utraque falsa puto. nam elegi, vulgares: epistola autem, obscura, quo vitio minime tenebatur. Natus est VI. Id. Decemb. L. Cotta & L. Torquato consulibus. Decessit v. Kal. Decemb. C. Mario Censorino & C. Asinio Gallo consulibus, post nonum & quinquagesimum annum: hærede Augusto palàm nuncupato, quum urgente vi valetudinis non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas. Humatus & conditus est extremis Elquilis, juxta Mæcenatis tumulum.

E J U S D E M

Q. HORATII FLACCI

V I T A

In alio exemplari aliter scripta.

Q. HORATIUS FLACCUS Libertino patre natus in Apulia, cum parente in Sabinos migravit. Quem quum pater puerum Romam misisset in ludum literarium, parcissimis eruditus impensis, angustias patris vicit ingenio: coluitque adolescens Brutum: sub quo tribunus militum civili bello militavit: captusque à Cæsare, post multum tempus, beneficio Mæcenatis non solum servatus, sed etiam in amicitiam receptus est. Quapropter Mæcenati & Augusto in omnibus scriptis suis venerabiliter assurgit. Scripsit Carminum libros IV. Epodôn 1. Carmen seculare. De arte Poëtica 1. Epistolarum lib. 11. Sermonum 11. Commentati sunt in illum, Porphyryon, Modestus, Helenius Acron: omnium optimè C. Æmilius.

E J U S -

EJUSDEM
Q. HORATII FLACCI
VITA,

Per PETRUM CRINITUM, Lib. III.
De Poëtis Latinis.

Q. HORATIUS FLACCUS in Venusio Apuliæ oppido natus est. Patrem habuit libertini generis, unde illud, Sat. 6. l. 1.

Quem rodunt omnes libertino patre natum.

Pro certo habetur, ejus natalem fuisse duobus circiter annis ante conjurationem L. Sergii Catilinæ. quo tempore celebres erant in civitate, ex Poëtis, Valerius Catullus, Licinius Calvus, & Helvius Cinna: ex oratoribus, M. Cicero, Q. Hortenius, & Q. Catulus: ex Philosophis, Varro Terentius, & Figulus Nigidius. Orbilius Beneventanum (ut constat) à puero audivit, quem appellat Epist. 1. lib. 2. *plagosum*: ac mirum quam brevi tempore in bonis literis profecerit. Ingenio enim facili & avidissimo fuisse traditur in capiendis optimis disciplinis. Ubi autem satis visus est navasse operam Latinis studiis, Athenas se contulit, ut Philosophorum præceptis liberius incumberet. Maximèque Epicureorum placita videtur probasse: ut illud urbanè dictum testatur, Epist. 4. lib. 1.

Me pinguem & nitidum bene curata cute vises,

Quum ridere voles Epicuri de grege porcum.

Moribus fuisse dicitur subobscoenis, & ad bilem interdum paulò excitator: adeo erga amicos gratus atque officiosus, ut nobiliorum etiam studiis & gratia clarior indices ac nobilior esset. Nam primò dignitatem tribunitiam honestis suffragiis est adeptus, & Romanæ legioni præpositus: quod ipse de se scribit. Amicos verò habuit, ex Poëtis, Albius Tibullum, Quintilium Varum, cujus obitum officiosè deplorat: Valgium consularem, Virgiliùmque ipsum ex prima nobilitate, Julianum Florum, Maximum Lollium, & Mæcenatem, cum quo supra septem annos summa familiaritate vixit. quod cum ex locis multis, tum maximè his versibus apparet, Sat. 6. lib. 2.

Septimus octavo propior jam fuerit annus,

Ex quo Mæcenas me cepit habere suorum

In numero.

Nam cum ipso quidem Horatio joculari liberius Mæcenas, atque agere confuevit, eidemque concedere sua studia, in rebus civilibus. Quum ipsa civitas magnis factionibus teneretur, variisque seditionibus æstuarer, sequutus primò est Bruti & Cassii partes; quod à multis aliis & à Sidonio Apollinari, traditum est: qui ad Julium Majoranum sic refert,

Q. HORATII VITA.

*Et tibi, Flacce, acies Bruti Cassique sequuto,
Carminis est auctor qui fuit & venia.*

Mox verò accidit ut favore Mæcenatis non dignitates tantum assequeretur, sed ipsi quoque Octavio imperatori foret insinuatus : quum liberè & amicè ad illum scribat. illas tamen epistolas, quæ referuntur à quibusdam, Augusti ad Flaccum, magis confictas opinamur, quàm dignas tanto principe, ejusque summa eruditione. quod ipsum cum alia multa, tum clocutio inprimis probat. Composuit perplura, quæ vulgo etiam sunt notissima : nos quam brevissimè repetemus : Libros Carminum quatuor, Epodôn, & Seculare carmen : quibus Augustum ac Mæcenatem miris laudibus celebrat. In scribendis jambicis mirè efficax habitus est : quod & Fabius Quintilianus testatur. Inter Lyricos verò (inquit) solus verè dignus est legi Horatius : quoniam & insurgit aliquando, & plenus est jucunditatis & gratiæ : variisque verbis & figuris felicissime audax. Ex quo illud pervulgatum,

*Hic inter lyricos sublimi vertice vates
Sidera summa ferit, seu dulcia furta puellæ
Cantat, amicitias, convivio, prælia, paces :
Sive Lycambeis lacerat latratibus hostem,
Impetit aut vario corruptos carmine mores,*

Apollinaris quoque sic ad Tonantium de Horatio,
*Sed tu per Calabri tramitis aggerem
Vis ut nostra dehinc cursitet orbita,
Qua Flaccus lyricos Pindaricum ad melos
Frænis flexit equos plectripotentibus,
Dum metro quatitur chorda Glyconio,
Nec non Alcaico, vel Pherecratio,
Juncto & Lesbiaco, sive Anapestico :
Vernans per varii carminis eclogas
Verborum violis multicoloribus.*

Diomedes Grammaticus, & alii veteres, undeviginti carminum modos ab Horatio decantatos asserunt, quorum rationes in tertio de Grammaticæ libro à Diomede ipso referuntur, Scripsit de Poëtica librum ad Pisonem : volumina duo Satyrarum, ac totidem Epistolarum. In Satyra verò Lucilium sequutus est, etsi eum ut lutulentum accusat. Fabius certè Quintilianus præcipuum in Satyra dicit hunc ipsum Horatium, ac purum in primis, & tersum. Quin hoc illi proprium & peculiare fuit, ut ridenti similis, & quasi dissimulans, improbitatem ac vitia hominum accusaret : quod ea magis urgeant atque afficiant quæ sensim irrepunt, quàm quæ aperta fronte invadunt. quod ipsum & Poëta Persius demonstrat,

*Omne vaser vitium ridenti Flaccus amico,
Tangit, & admissus circum præcordia ludit,
Callidus excusso populum suspendere naso.*

Sed & Poëta Ovidius ingenue fatetur magnopere se Horatianis versibus delectatum, & ejus carmen diligenter audisse : veluti Propertium, Macrum, Ponticum, & Bassum, qui jambicos lusit.

Q. HORATII VITA.

Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,

Quum ferit Ausonia carmina culta lyra.

Permultos verò enumerat Horatius, quorum & studium & iudicium percoluit: ut Plotium, Mæcenatem, Varium, Virgilium, Fuscum, Viscos, Valgium, Pollionem, Messalam, & alios. Sequutus est eum in componendis lyricis Paulus Passienus: qui (ut est autor Plinius) mirifice illum exprimebat. Statura fuisse traditur brevi, corpore obeso, oculis lippis: quæ vel ex carmine illius variis locis colliguntur. Mortuus est autem Horatius anno ætatis suæ septimo & quinquagesimo, ut in Eusebii annalibus relatum est. Alii supra septuagesimum annum vixisse scribunt, quod ego tamen falsum existimo, ut alibi observatum est.

D E

Q. HORATII

V I T A

A C

S C R I P T I S,

Ex ipsius potissimum Poëmatibus.

HORATIUS *Quinctum* se appellat ipse lib. II. Sermonum Satyra VI. vers. xxxvii. *Horatium* alii omnes, & ipse disertis verbis in fine Odæ sextæ libri quarti. *Flacci* cognomen Plutarchus in vita Luculli ei tribuit, & sic seipsum notat perspicuè Epod. xv. & lib. II. Sat. I.

Patriam habuit Venusiam, quæ Romanorum Colonia nequaquam ignobilis. Cujus amplissima laudandæ opportunitas peti ab Horatio potuisset è Romanorum secundo bello Punico calamitatibus. Nam & summa fide atque humanitate usi sunt Venusini in reliquiis Cannensis cladis, ipsoque etiam ejus capite Varrone, recipiendis ac reficiendis. & apud Livium lib. xxvi. Annalium ab V. C. inter eas numeratur Venusia Colonias, quæ alienissimo Rom. imperii tempore in fide tamen P. R. perstiterunt. Horatius posterioris libri Satyra prima ita patriæ mentionem facit: ut satis arguat, neque patriam Horatianis, neque Horatium Venusini nominis ornamentis indigere.

Patre natus est libertino & coactore, hoc est, loco obscuro, in re tenui, & conditione minimè splendida. Legenda quarta & sexta libri prioris Satyra, ut, qualem sibi quisque patrem optare debeat, constet. Certè salisamentarium fuisse patrem (quod in vita calamo exarato legitur)

Q. HORATII VITA.

tur) vel ea de causa non credo, quod mentionem ejus rei ipse nullam fecerit: non dissimulaturus scomma illud, quod pater cubito se emungeret. In auctore Rhetoricorum ad Herennium lib. IIII. id dicterium pro exemplo significationis per consequentiam ponitur; in quem, non expresso. de quo joco vide Pet. Victorium lib. XIV. Variar. cap. x. & Joan. Brodæum lib. VI. Miscellan. capite VI II.

Satis constat natum esse biennio ante Catilinariam conjurationem, quam M. Tullius Cicero Cos. anno post R. C. DCXC. exstinxit: nimirum L. Aurelio Cotta & Manlio Torquato utroque iterum Cos. anno ab V. C. DCLXXXVIII. quod non semel ipse testatur, ut cum testam secum natam Cos. Manlio alloquitur lib. III. Carm. Od. XXI. & Torquatum Consullem suum vocat XIII. Epod. Unde ad Q. Lepidum cum M. Lollio Consulatum anni fuerunt XLIX. atque tot annos iis Cos. se natum scribit extrema Epistola libri prioris.

A patre puer Romam est deductus, ut liberaliter ibi educaretur, animique culturam perciperet; sumtus patre benigne admodum pro suis facultatibus præbente. Sic ipse narrat lib. I. Sat. VI. copiose, & lib. II. Epist. II. v. XLI. Romæ se enutritum, ac Iliadem Homeri didicisse ostendit. Quibus sit usus Magistris, non satis liquet. Livii quidem Andronici principis inter Latinos Poëtæ carmina sibi parvo dictata fuisse ab Orbilio Grammatico (qui Romam Cicerone Cos. venit, ut in ejus vita Suetonius perhibet) in Epistola ad Augustum prima lib. II. testatur. In sequente, se Roma Athenas Philosophiæ cognoscendæ causâ profectum esse, indeque in bellum Civile abreptum, à partibus Bruti apud Philippos in acie stetitisse innuit. Agebat tum ætatis annum vicesimum tertium: siquidem Lepido II. & Planco Cos. apud Philippos periit Brutus, quod vel ex Dionis XLVII. libro doceri potest. & quidem meminit hujus anni, cum se *calidum juventa* fuisse ait *Consule Planco* (lib. III. Od. XIV.) Sub Bruto eum Tribunum plebis credo fuisse: nam eum honorem à se fuisse gestum, ipse lib. I. Sat. VI. V. XLVIII. commemorat. Sed statim post infelix illud bellum poëticæ se dedisse, dicta ad Julium Florum Epistola ostendit: & apparet ex Oda VII. libri II. in bellum eum postmodò non rediisse. Sed & Suetonius (putatur saltem ejus vita Horatii, quam ex veteribus libris Nannius prodidit) idem sentit: & in vita Horatii breviori incerti auctoris idem est: idque præterea, captum Philippenfi bello à Cæsare Horatium, post magnum tempus beneficio Mæcenatis non solum servatum, sed & in amicitiam receptum esse. Bonis paternis se exutum eo bello Horatius satis apertè prodidit: de captivitate nihil. quod tamen dissimulaturum vix puto, cum alia referat sua pericula, quæ Mæcenatis aut ipsius Augusti prædicandi materiam non æque suppeditarent. Evitatam à se cædem in pugna ad Philippos, etiam alibi refert, ut quam modo dixi Oda, & Oda IV. v. XXVI. libri tertii: ubi etiam de naufragii periculo ad Palinurum Lucaniæ promontorium superato mentionem facit. Arboris lapsu se pænè fuisse oppressum, quam sæpe etiam alibi dicit: ut Odis XII. & XVII. libri secundi & Oda VIII. lib. III.

Amici-

Q. HORATII VITA.

Amicitiam quidem cum Augusto non jaecat suam Horatius, quippe quem superiorem humana conditione agnosceret, & ceteroqui non indignis laudibus veheret: obiter quidem sæpe, ut lib. I. Oda II. XII. & penultima, lib. II. Od. VII. lib. III. Oda III. IV. V. & XII. atque alibi, disertissime autem & magnifice in quarto libro, quem Suetonius ille & alii recte (meo judicio) sentiunt ipsius jussu ad Tiberii Drusique etiam privignorum laudes celebrandas ab eo elaboratum fuisse, quas ita exornavit Poeta ut Augusto interim summam rei acceptam ferret, quod ejus libri Odas IV. & penultimam legenti animadvertere facile est. In secunda autem ad laudes Augusti mira occasione delabitur, quas pleno ore detonat in quinta & ultima, ut & Sæculari carmine: quo & Epodon carmen nonum pertinet. Et divinavit profecto optimus ac doctus Princeps, victurum quod scriberet Horatius. Ut enim Varius, cui in Epico genere palmam Horatius lib. I. Od. VI. & lib. Serm. Sat. X. V. XLIII. tribuit, suoque merito ab Augusto donis affectum testatur lib. II. Epist. I. à Virgilio, quem unà noster solet laudare, obliteratus est: ita Venusina lucerna omnium aliorum Lyricorum luminibus offecit. In Satyris quidem parca mentio Augusti, non tamen nulla ut lib. II. Sat. V. vers. LXII. & in Epistolis, ut lib. I. Epist. XVIII. vers. LV. &c. Sed in prima lib. II. Epist. (quam Eclogam Suetonius ille nominat, ut Porphyrio & Acro Satyras Eclogarum nomine etiam affecerunt) ita Augustum exornavit atque celebravit, ut absolutius potuerit nemo. Neque dubium est, quin ab eo etiam donatus ac locupletatus sit, quod semel atque iterum factum idem auctor asserit. Crediderim liberalitatem istam ideo ab Horatio non esse celebratam, quod minor materies esset, quam quæ laudando totius pæne mundi domino sufficeret. Illud Augusto dignum, quod eum in vidia majorem, vivum incolumemque, ob merita in patriam dei loco haberi demonstrat: quod patrem urbium ante mortem appellat: utpote licentiæ domitorem, & bonorum morum legumque saluberrimarum instauratorem, auctorem atque tutorem. lib. III. Od. XXI. lib. III. Oda ult. l. II. Epist. I.

Mæcenatis alia fuit ratio, de suo donantis. In cujus amicitiam ut pervenerit, & quo loco fuerit, ex ipsius malo te versibus, quàm de meis verbis cognoscere. lib. I. Sat. VI. & lib. II. Sat. VI. Id quidem ingenue fatetur ac passim Horatius Mæcenatis se liberalitate eas consecutum opes, quibus contentus beate vivat, ac plura ne requirat quidem; etiam hæc, si vellet, ab ipso impetraturus: quo pertinent illa I. Epod.

Satis superque me benignitas tua

Ditarvit.

Et lib. 2. Od. 18.

— *Nec potentem amicum*

Largiora flagito,

Satis beatus unicus Sabinis.

Et alibi lib. 3. Od. 16.

Importuna tamen pauperies abest.

Nec si plura velim, tu dare deneges.

Tum

Q. HORATII VITA.

Tum quæ Epistola septima libri prioris habentur, lepida juxta atque arguta, & alia id genus. Laudat autem grato animo Mæcenatem, ejusque virtutem prædicat, qui regio Etruscorum genere ortus, equestri statu contentus, doctrinæ ac virtuti tantum detulerit honoris, ac tam impense doctos fovit. lib. 1. Sat. vi. lib. 1. Od. 1. & xvi. lib. 1. 11. Od. xvi. & xxix. & 1. Epod. Itaque eum *præsidium* ac *decus suum* & *columen suarum rerum* vocat, ac *partem animæ suæ*, sine quo etiam vitam sibi acerbum duceret. Natalem quoque Mæcenatis, ut diem festum, sacrificio & convivio dignatus est. Denique Virgilio suo, in Mæcenate prædicando & exornando, longe est prolixior. Audacter enim nugantur, qui eum sub Malthini nomine Mæcenatis mollitiem proscidisse, & ejus uxorem Lycymniæ nomine notatam ita belle laudasse fingunt. lib. 1. Serm. Sat. 11. lib. 11. Carm. Od. xi 1.

In Sabinis sua habuit prædia, & fundum suum pereleganter lib. 1. Epist. xvi. ad Quinctium depinxit. Apparet autem satis ex ipsius scriptis, maxime Sat. vi. libri posterioris, & Epistola ad Aristium Fuscum. quæ est prioris libri decima, (ne cætera persequar) fuisse eum animo à vita urbana alieno, & rure ita vixisse libenter, ut felicem maxime in sua se villa putaret. quod genus vitæ ut homini philosopho, eidemque Poëtæ, ad suum institutum tenendum commodissimum; ita & veris voluptatibus erat, ac molestiarum & invidiæ vacuitati maximè aptum. Itaque sentio eum plane liberam vitam atque omni munere officioque publico vacuam egisse jam inde ab eo tempore, quo benignitate Mæcenatis atque Augusti tantam rem consecutus fuit, quanta ei ad frugaliter & honeste vivendum suppeditaret: quod ipse vocat, *Quod non desit habere*, lib. 11. Ep. 11. vers. LII.

Scribæ functum officio qui autumant, non satis firma nituntur conjectura ex his versibus lib. 11. Sat. vi.

*De re communi scribæ magna atque nova te
Orabant hodie meminisses Quincte reverti.*

Potuit enim scribis communis res esse, nihil ad Flaccum pertinens, de qua ejus (ut deos propius contingentis) opera & intercessione apud Mæcenatem, Agrippam, Augustum ipsum, opus haberent. Certe Suetonius ille scribit, Augustum ut voluisse Horatii opera in Epistolis scribendis, neque tamen obtinuisse. Credat, qui vult, eum Augusti noluisse scribam esse, voluisse aliorum. Et quidem ubi ostendit sibi non vacare scribere poëmata, nullum publici muneris impedimentum allegat. lib. 11. Epist. 11. vers. Lxv. Planè ita statuo, idque ipsius scripta videntur demonstrare, cum, quicquid officio amicos (Augustum maxime, & Mæcenatem, qui eo non libenter caruit, ut lib. 1. Epist. vii. & alibi intelligitur) colendi superfuit temporis, poësi ac philosophiæ impendisse. Maximum autem documentum singularis virtutis est atque doctrinæ, quod eorum amicitia usus est atque familiaritate, quos & ætas opibus, doctrina, auctoritate, virtute præstantissimos tulit. Nam & ad M. Vipanium Agrippam per familiariter scripsit, (lib. 1. Od. vi.) & Claudio Augusti privigno ita carus fuit, ut etiam commendandi alios potestatem haberet: lib. 1. Epist. ix.

Q. HORATII VITA.

Epist. ix. Quid dicam Julium Antonium M. F. Asinium Pollionem, Varium, Messallam, Julium Florum, Torquatam, Lollium, Ælium, alios viros primarios? quibus quam fuerit conjunctus, ipsius poemata te docebunt. Imo quid felicius amico Virgilii potuit esse? at hunc *animæ suæ dimidium* vocat, lib. 1. Od. 111. huic ita placuit, ut ab eo & Vario Mæcenati primum insinuatus atque traditus fuerit: hunc & Varium candidissimas & sibi devinctissimas animas appellat, lib. 1. Sat. v. vers. xl. Valgium quoque nobilem Poëtam amicam habuit, (lib. 11. Od. ix.) quo propiorem Homero alium negat Tibullus, prima libri quarti Elegia. Sed & hunc ei familiarem fuisse colligunt ex consolatione (lib. 1. Od. xxx111.) ad eum scripta parum feliciter amantem. & ad eundem scriptam sentiunt Epistolam quæ libri prioris numeratur quarta. Atqui ad eum Flaccus ut felicem ac divitem scribit, & suorum Sermonum judicem candidum, cum Sermones Horatium scripsisse jam ætate maturum constat.

Ovidii de Horatio versus ex 1v. Tristium Elegia x. sunt notissimi, quibus eum *numerofum* vocat, & qui *aures doctas teneret*. Amicitia neuter mentionem facit, etsi minime occultum est Tullii & Ovidii mentione abstinuisse, qui Augustum offendere nollet. Exstat aliorum quoque poetarum recensio, quos Horatius eâ tempestate claros refert, ac quibus probare sua cupit: ad finem Sat. x. libri prioris.

Porro autem cælibem fuisse Horatium admodum credibile est, cum nusquam in tam variis Carminibus & Sermonibus uxoris aut familiae meminerit. Immo cælibem se diserte dicit Martii Kalendis, qua die alias Matronalia agebantur, sacrificare, lib. 111. Od. vi11.

Sua se forte contentum vixisse honestam neque tamen expertem voluptatum liberalium vitam, passim de se canit; vini, & otii, & munditiæ ac conviviorum cum amicis frugalium laudatorem, opum & splendoris contemptorem: lib. 1. Epist. x. & xiv. & xv. & xviii. lib. 111. Od. 1. & xvi. lib. 1. Sat. vi. & lib. 11. Sat. vi. & alibi.

Sunt qui obesum fuisse colligant, inde ducto argumento quod se nitidum & pinguem ac bene curata cute porcum de Epicuri grege, lib. 1. Epistola 1v. ad Albium dicit, at alibi (lib. 1. Epist. xx.) se corporis exigui vocat, ut prius *εγγυκῶς* dictum suspicari possemus, nisi Suetonius etiam ut serio dictum acciperet, & ex Augusti Epistola demonstraret, alterum illud ad staturam pertinere. Lippum fuisse usumque collyrii ipse quoque retulit, lib. 1. Sat. v. nec non præcanum se fuisse, hoc est, ante annos & senectutem canum, lib. 1. Epist. ult. scripsit autem hoc annum agens ætatis quadragesimum quartum, ut ipse ait.

Quamdiu vixerit Horatius, non est in obscuro. Eusebius in suis Chronicis eum mortuum ait xxxiv. anno Augusti, anno ætatis lvii. Quod planissime confirmat Suetonius qui eum mortuum ait *C. Marcio* (sic enim legendum) *Censorino* & *C. Asinio Gallo Coss* qui fuit annus ab U. C. 1000xlvii. quem numerum invenies si natali Horatii adjicias annos lvii. Itaque non dissentire ab his Acronem, sed in ejus libro lxxvii. pro lvii. perperam scriptum arbitror. De mortis genere nihil

Q. HORATII VITA.

nihil traditum invenio, vulgare fuisse existimo. Ipse, poëtico more, non modo suis carminibus perpetuitatem & famam perennem pollicetur (lib. III. Od. xxx.) sed & se (lib. III. Od. IV.) qui puer à Mufis amatus esset, & à palumbibus tectus, in olorem tandem transformatum iri, atque ita immortalitatem consecuturum, totumque terrarum orbem pervagaturum jactat, lib. II. Od. xx.

Quam sectam Philosophorum potissimum amplexus fuerit, miror disputari; cum suam ipse libertatem prædicet, his verbis quæ in prima existant Epistola:

Et ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:

Nullius addictus jurare in verba magistri, &c.

Academicorum hunc fuisse morem ajunt; & aurea sunt verba Tullii hac de re, sui Luculli præfationem claudentis. hoc tamen refert, quod nimia illa ἐπεχόντων cautione, metuque ea quæ certa sunt certa pronuntiandi, auctoritas & fides principiorum & eorum quæ principii vim obtinent, proditur atque labefactatur. Itaque Horatius longe his prudentior, de magni momenti rebus, quod verum sciret, intrepide adseveravit. Ex eo quidem, quod *inter sylvas Academi verum se quaesivisse Athenis* ait lib. II. Epist. II. vers. XLV. Academicum velle efficere, λεπέλογον &c. fuerit potius, quam aliquid demonstraturi. Non defunt qui Epicureum fuisse dicant, quod *Epicuri de grege porcum* se ipse lib. I. Epist. III. appellet, quod in voluptatibus prædicandis nequaquam sit parvus. Atqui his nemo credet, qui Epicuri quæ fuerint de felicitate & multis aliis rebus placita apud fide dignos scriptores legerit. Nam in eo quidem ἀντρομοσία est, quod se *porcum Epicureum* vocat; ut alibi (lib. I. Epist. xv. vers. xxIII.) *Pheacem*, & quidem non sine joco. Quippe ubi victus sui rationem describit, frugalitatem cum munditia conjunctam videbis. lib. I. Od. xxxI. vers. xv. & lib. II. Sat. VI. vers. LXIII. & lib. I. Sat. VI. vers. cxv. & l. I. Epist. v.

TESTIMONIA VETERUM SCRIPTORUM

DE

Q. HORATIO FLACCO.

Ovidii ex lib. 4. Trist. Eleg. 10.

Et tenuit nostras numerosus HORATIUS aures,

Dum ferit Ausoniâ carmina culta lyrâ.

Petronii Arbitri ex Satyr.

Homerus testis & Lyrici, Romanusque Virgilius & HORATII curiosa felicitas.

Lucani ex Poëmatio ad Calpurnium Pisonem,

— *Mecenas alta Toantis*

Eruit & populis ostendit nomina Grajis :

Carmina Romanis etiam resonantia chordis

Ausoniamque chelin gracilis patefecit HORATI,

Perfii

TESTIMONIA DE HORATIO.

Perſii ex Satyra I.

*Omne vaſer vitium ridenti FLACCUS amico
Tangit, & admiſſus circum præcordia ludit,
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.*

Quintil. ex Orator. Inſtitut. lib. 10. cap. I.

*Multo eſt terſior [ſc. Lucilio] ac purus magis HORATIUS, & ad
notandos hominum mores præcipuus. & paulò poſt. Iambus non ſane à Ro-
manis celebratus eſt ut proprium opus, à quibuſdam interpoſitus: cujuſ
acerbitas in Catullo, Bibaculo, HORATIO: quanquam illi Epodos inter-
venire reperiatur. At Lyricorum idem HORATIUS fere ſolus legi di-
gnus. Nam & inſurgit aliquando, & plenus eſt jucunditatis & gratiæ,
& variis figuris & verbis feliciffime audax.*

Ejuſdem ex Dialogo de Oratorib.

*Exigitur enim jam ab oratore etiam Poëticus decor, non Attii aut Pacuvii
veterno inquinatus, ſed ex HORATIO & Virgilio & Lucani ſacrario prolatus.*

Martialis ex lib. 8.

*Sic Maro nec Calabri tentavit carmina FLACCI,
Pindaricos poſſet cum ſuperare modos.*

Ælii Lampridii ex Alexandri Severi vita.

*Latina cum legeret, non alia magis legebat quam de Officiis Ciceronis
& de republica nonnunquam & Oratores & Poetas, in queis Serenum
Sammonicum, quem ipſe noverat & dilexerat, & HORATIUM.*

Auſonii ad Nepotem de ſtudio puerili.

*Te præeunte, nepos, modulata Poëmata FLACCI,
Altitonumque iterum fas eſt didiciſſe Maronem.*

D. Hieronymi ex Præfat. in Chron. Euſebii,

*Denique quid Pſalterio canorius? Quod in morem noſtri FLACCI
& Græci Pindari, nunc Iambo currit, nunc Alcaico perſonat, nunc Sapp-
phico tuncet, nunc ſemipede ingreditur.*

Sidonii Apollinaris ex Epistol. lib. VIII. ad Lampridium.

———— ſtilus aut Maronianus

Aut quo tu Latium beas HORATI,

Alceo potior Lyriſtes ipſo.

Ibidem.

*In Lyricis FLACCUM ſequutus, nunc ferebatur in Iambico citus, nunc in
Choriambico gravis, nunc in Alcaico flexuoſus, nunc in Sapphico inflatus.*

Ejuſdem ex Præfat. Panegy. dicti Cæſari Jul. Val. Majorano.

Et tibi FLACCÆ acies Bruti Caſſique ſequuto

Carminis eſt auëtor, qui fuit & veniæ.

Ejuſdem Felici Domino Pióque fratri.

Non quod per Satyras, Epistoliarum

Sermonumque ſales, novumque Epodon,

Libros Carminis ac Poëticam Artem

Phæbi laudibus & vagæ Diane

Conſcriptis voluit ſonare FLACCUS.

Commentatoris veteris in Horatium.

*Satyra HORATI inter Lucilii Satyram & Juvenalis eſt media: nam
& aſperitatem habet, qualem Lucilius, & ſuavisitatem, qualem Juvenalis.*

N O M I-

NOMINA EORUM,
Ex quibus
NOTÆ VARIORUM
DESUMPTÆ.

<p>A Cron. Alex. ab Alexandro. And. Matthiolus. Bembus. Bond. Brodæus. Canterus. Carondeletius. Commentator vetus. Cruquius. Cujacius. Doufa. Erasmus. Faërnus. Ferrarius. Figulus. Franc. Duarenus. Franciscus Floridus. Fulv. Urfinus. Germanus Valens. Gifanius. Glareanus. Had. Junius. Heinſius. Hermannus Figulus. Hermolaus Barbarus. Joan. Goropius Becanus. Jovianus Pontanus. Lambinus.</p>	<p>Landinus. Linacer. Lubinus. Luſinus. Meurf. Muretus. Nannius. Onuphr. Panvinus. Paſſeratiuſ. Pet. Ciacconiuſ. Pet. Crinituſ. Pet. Victoriuſ. Politianuſ. Porphyrio. Pulmannuſ. Rondeletiuſ. Rubeniuſ. Rutgerſiuſ. Salmaſiuſ. Scaliger. Schottuſ. Sigoniuſ. Stephanuſ. Tonſtalluſ. Torrentiuſ. Turnebuſ. Valla. Woularduſ. Xiphiliuſ.</p>
--	---

Q HORATII FLACCI
 C A R M I N U M
 S E U
 O D A R U M
 L I B E R P R I M U S .

O D E I. Προγματική.

Ad MÆCENATEM.

Alios alia delectant: Horatius verò Poëtæ nomen, præfertim Lyrici affectat, tanquam sibi honorificentissimum futurum; præfertim si eo dignus, vel ipsius Mæcenatis iudicio, censetur.

MÆCENAS, atavis edite regibus,
 MO & præsidium, & dulce decus meum:
 Sunt, quos curriculo pulverem Olympicum

Colle-

CARMINUM LIBER I.] Hæc est legitima inscriptio, non vulgaris illa *Odarum libri*, aut *Ode*. Carmen enim Horatio est, μέλας. Unde μέλας, quos ipse secutus, Græcorum Lyrici.

1. *Mæcenat.*] Exordium à natalibus Mæcenatis, cum grata beneficii atque accepti honoris commemoratione: ut qui per Mæcenatem sit Augusto gratus factus & familiaris. *Cruquius*. Primam Oden exponit Turneb. lib. 22. cap. 13. *Atavis.*] Atavus proprie avi non pater, sed proavus est. Peculiare autem est auctoribus, ut *avos atavosque* pro majoribus ponant. Verustissimam ergo generis nobilitatem intelligit: & ut Propert. Eleg. 3. *Mæcenat eques Etrusco de sanguine regum*. *Torrentius*. *Atavis edite regibus.*] Antiquis regibus prognate, cui Menodorus pater, Menippus avus, Cecinna rex Etruscorum fuit atavus.

2. *Præsidium.*] Tutela vel propugnatio mea & dulce ornamentum. Ut Od.

39. lib. 111. *Insigne maxis præsidium vis*, id est, tutela. *Decus.*] Ornamentum. Virg. 2. Georg. *O decus, ð fame merito pars maxima nostræ*. Et, *Principibus placuisse viris non ultima laus est*.

3. *Sunt quos.*] Εἶσιν ἔς. Hellenismus. *Sunt, quos.*] Sunt qui ludis delectantur, utpote Olympiacis, in quibus concitari solebat pulvis, quo currentes spargebantur. *Curriculo.*] Malim, inquit, Lambinus, *curriculi* nomine hoc loco currum significari, quam spatium in quo curritur. Quocumque autem modo accipiamus, ad eutulum certaminum studium referemus, quo non minus Romani ludis suis Circensibus, quam Græci Olympicis insaniverunt. *Torrentius*. *Curriculo.*] Curru. *Pulverem.*] Equorum cursu pulvis excitatur: itaque ex eo quod subsequitur, id quod antecedit intelligere debemus. Od. 1. lib. 2. *Non indecoro pulvere sordidos*. Lambin. *Olympicum.*] Inter reliquos Græciæ ludos longè celeberrimi fuerunt

A

Olym-

Collegisse juvat: metaque fervidis
 5 Evitata rotis, palmaque nobilis
 Terrarum Dominos evebit ad Deos.
 Hunc, si mobilium turba Quiritium
 Certat tergeminis tollere honoribus:

Illum,

Olympici: sic dicti, propter Jovis Olympii delubrum, quod in Achaia fuit celebratissimum: qui ludi juxta Pisam & Elidem, in campo, cui *Olympia* nomen, magno conventu totius Græciæ, certamine equestri, quinto anno celebrari consueverunt, in honorem Jovis Olympii. De ludis Circensibus vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8.

4. *Metaque fervidis.*] Curuli certamine contententium prima ac præcipua cautio est, ut ipso cursus flexu contingere quidem metam videantur, non impingant tamen. In illo summa artis laus; in hoc summum etiam vitæ periculum. Omnis ergo in circumagendo ad metam certantium labor consistit. unde pulcherrimæ à Circo ad vitam nostram tralationes, uti in oratione pro Cælio: *In hoc flexu atatis, fama adolescentis hæsit ad metas.* Torrentius. *Metaque evitata.*] Terminus (ad quem dirigitur cursus) cautè evitatus. *Fervidis.*] Rotæ enim currendo fervent.

5. *Palmaque nobilis.*] Præmium victoriæ, quæ homines nobilitat. Hic *τελεία σὺν μὲν* ponenda est. Repetendum autem *ἀπὸ ἡγῶν* juvat. Qui hanc oden primi contaminare aggressi sunt, offendit genus loquendi fortasse duriusculum, sed tamen Flacco usitatum: ut infra,

*Est qui nec veteris pocula Mæstici,
 Spernit.* —

Et clarius ODER. lib. 4.

*Me nec femina, nec puer
 Jam nec spes animi credula nutui
 Nec certare juvat mero.*

Rutgers.

6. *Terrarum Dominos.*] Periphrasis

Romanorum, juxta illud Poëte,
Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

Interim Græcorum infantiam deridens, apud quos in Olympiis vicisse, majus erat ac gloriosius, quam Romæ triumphasse. Unde *Olympionicarum vita*, tanquam felicissima etiam in proverbium abiit. *Torrent.* per *Terrarum Dominos* Herman. Figulus intelligit, Reges & Principes, qualis fuit Hercules, Corœbus, Alcibiades, alique, qui in Olympiis victores fuisse dicuntur. Alii per *Terrarum Dominos*, Deos intelligunt. *Evebit ad Deos.*] Diis æquiparat, vel hic se diis immortalibus parem putat, si ad quam maximos honores perveniat: ille, si amplissimas opes consecutus sit. Agricola autem, qui immoritur studio agellos patrios excolendi, adducere nunquam possis, quin quietè rusticari malit, quam cum periculo mercaturam agredi. *Rutgers.*

7. *Hunc st.*] *Hunc*, id est, alium, qui honoribus inservit. *Mobilium.*] Multi libri habent *nobilium*, idque proprium videtur illius populi, ob rerum magnitudinem gestarum epitheton. *Torrent.* *Mobilium turba Quiritum.*] Pop. Romanus in suffragiis ferendis semper erat mobilis & inconstans.

8. *Tergeminis.*] Maximis atque amplissimis. Turn. lib. 3. cap. 20. & lib. 18. cap. 12. *Geminus* enim & *Tergeminus* & *Septemgeminus*, pro magnis sæpè à veteribus usurpantur, uti & *duplex*. Possimus etiam pro instauratis sapius reiteratisque, vel iisdem, vel novis magistratibus *Tergeminos* exponere, aut cum Porphyrione ad geminatos populi in theatro

tro

Illum, si proprio condidit horreo
 10 *Quidquid de Libycis verritur areis,*
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros: Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.

Lucian-

tro plausus referte. *Torrent.* Loquitur enim de eo qui favorem vulgi captans, optet, quum ingressus sit theatrum, plausum sibi edi à populo. Sic eam excipiebantur in theatrum principes, de quibus bene populus sentiebat. Convenit cum hoc loco Ode 17. lib. 2.

— quum populus frequens

Latum theatris ter crepuit sonum.

Stephan. Vel *Tergeminis* quasi à tribus ordinibus, scilicet senatorio, equestri & plebeio illatis. *Rutgers. Tergeminis.* Honoribus amplissimis, & maximis, vel, *Ædilitate* majore, *Prætura*, & *Consulatu*. *Tollere.* Extollere ad sublimiorem dignitatis gradum.

9. *Illum, si proprio.* Ita distinguunt vulgò, ut ejusdem viri sit, & agros sarculo findere; & possidere quantum producit Africa. Atqui discrimen nimis manifestum est. Altero enim agricola designatur, sedulus, beatus parvo: ut *Epod. 2.* altero dives, qualem alibi opponit *Trasio*, hoc est quod de *Mario* *Plutarchus* dicit, *πλεῖστον ἀρκῆν βασιλείαις ὁμῶς ποδαῖς κεκμημένος.* Id enim per *Africa missis* Poëta volunt. Deinde quid tantopere mirandum est, si quisque immensas opes quietè possidere mavult; quam exigui lucelli causâ infido mari se committere? *Rutgers. Illum.* *Illum*, id est alium hominem qui agriculturam exerceat. *Si proprio condidit horreo.* Si factus sit dives & copiosus arator.

10. *De Libycis verritur.* Notatur provincie Africa fertilitas. Nec vero ab uno aliquo verri omnia vult *Horatius*; sed divitem dicit, cui ex singulis quæ profert *Libya* abunde satis est. *Torrent.*

Areis. Agris latis, planis & apricis. *Cruquius. Libycis verritur areis.* Quicquid colligitur ex agris fertilibus, cujusmodi sunt in *Libya* regione frumenti feracissima.

11. *Findere sarculo.* Agros ligone fodere, vel, agros colere sarculo, quod est genus rastri, Græci τὸ σκαλίδιον appellant.

12. *Attalicis conditionibus.* Nunquam eum de sententia sua deducas, quamvis regias opes ei offeras, cujusmodi erant *Attaliregis Pergami.*

13. *Nunquam dimoveas.* *Lambinus* contrà omnium exemplarium fidem *Dimoveas* mavult legere: cum *Dimoveas* pro ad aliud studium distrahere, aprissime dicatur. Sensus enim est, effici non facile posse, ut, qui agriculturæ deditus est, ad res nauticas se convertat. *Torrent. Cypria.* *Cyprus* enim omni materia ad navium ædificationem sic abundabat, ut ab ima carina ad summum *Carchesium*, sine subsidiis aliarum regionum totam navim absolveret, & omnibus armamentis eam instrueret. *Turneb. lib. 8. cap. 15. Cypria.* Nave extrahibus *Cypris* compacta, pro quavis nave.

14. *Myrtoum mare.* Id mare sive à *Myrto* *Oenomai* auriga, in illud præcipitato: sive à *Myrtilo* quodam; sive à muliere *Myrtone* quod *Pausanias* mavult, sit appellatum, pars est *Ægei maris*; uti & *Icarium*, ab *Icaro* ibi submerso. *Torrent. Pavidus nauta.* Aptum hoc loco epitheton. Nam qui mutato, quo natura trahitur, studio, mare ingressus est, non potest non expavescere. Alioqui audaces & intrepidi sunt qui

- 15 *Luclantem Icaris fluctibus Africum*
Mercator metuens, otium, & oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rateis
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici,
 20 *Nec partem solido demere de die*
Spernit; nunc viridi membra sub arbuto
Stratus; nunc ad aquæ lene caput sacræ.
Multos castra juvant, & lituo tubæ
Permistus sonitus, bellaque matribus
 25 *Detestata. Manet sub Fove frigido*

Vena-

assueverunt mari. *Idem. Pavidus fecet mare.*] Propter naufragii metum.

15. *Luclantem Icaris fluctibus.*] Confluentem cum fluctibus Icaris. Sic Græci *πυλαίων οὐκ*, *Africum.*] Qui flat ab occasu hyberno. Rectè ergo Virgil. *Creberque procellis Africus.*

16. *Otium & oppidi.*] Non otium sui oppidi, ubi nullum est otium, sed nihil quam negotium & vita sollicita; sed otium & rura sui oppidi, id est, otium rusticum, vitam tranquillam, & ab omni tumultu remotam. *Cruquius.*

18. *Rateis quassas.*] Naves laceras. *Indocilis pauperiem.*] Hellenismus, pro indocilis ad patiendum. Vel qui doceri non potest pauperiem pati.

19. *Est qui nec veteris pocula.*] Est aliud genus hominum, qui genio indulgent. *Massici.*] Pro quovis vino generoso: nascitur autem in Massicis montibus, qui sunt in Campania. *Lambinus.*

20. *Nec partem solido, &c.*] Hoc est diem frangere. Solidus autem dies totus est & integer, administrandis sine intermissione, rebus dicatur. *Demere ergo partem de die,* est aliquot horas ab agendis rebus, quasi furto sublatas, dare voluptati. Demimus enim partem de toto; sed adimimus totum ipsam. *Cruquius. Demere de die.*] Frangere diem in-

termittendo laborem, pabuloque corpus reficiendo.

21. *Membra sub arbuto.*] Habens membra strata sub arbuto viridi, id est, sub arbuto amœna & conviviis idonea.

22. *Ad aquæ caput.*] Caput vocamus, ubi primum erumpunt fontes, & eorum origines. *Sacræ.*] Pulchre enim Seneca Epist. xli. *Magnum fluminum capita veneramus: subita ex abdito vasti annis eruptio aras habet: coluntur aquarum calentium fontes.* Verum quoniam se flumina fere in ramos spargunt, nec uno semper ostio in mare defluunt, hinc factum est, ut, cum diversa esse quodammodo videantur, tot capita eis, quot exitus, attribuantur *νεκρογενεσις*. Hinc Rheni capita apud Cæsarem, &c. *Torrent. Sacræ.*] Omnis fons in origine sacer est, suoque murmure somnos allicit.

24. *Bellaque matribus.*] Matres pro nuptis accipio: quæ bellum omne merito execrantur, ob crebras parentum liberorumque & conjugum mortes. *Torrent.*

25. *Detestata.*] Propter filiorum interitum. *Manet sub, &c.*] Venatio non modo jucunda & utilis corpori exercendo, verum etiam multis nominibus semper commendata. Vide Xenophonem de Venatione. *Sub Fove frigido.*

*Venator teneræ conjugis immemor:
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretens Marsus aper plagas.*

Me doctarum ederæ præmia frontium

- 30 *Dis miscent superis: me gelidum nemus,
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo: si neque tibi as
Euterpe cohibet: nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton:*

Quod

Υπὸ δίδε, id est, sub dio. Periphrasis aëris nocturni, qui ut humidior est, ita & frigidior. Et vide quanta sit assuetudo vitæ cum delectatione, quæ incommoda commodis, dura mollibus anteferat. *Cruquius.*

26. *Teneræ conjugis immemor.*] Conjugis delicatæ.

27. *Fidelibus.*] Mira est canum fidelitas in dominos.

28. *Seu rupit teretes.*] Seu effugit aper ruptis retibus, ex tereti, & rotando fune contextis. *Marsus aper plagas.*] Sabelus, pro quovis apro.

29. *Me doctarum.*] Nunc per contentionem describit, quo studii genere ipse potissimum recreetur. *Ederæ.*] Daphne Apollini dilecta in laurum, Ciflus à Baccho adamatus in ederam sibi cognominem (nam eam Græci *κισσὸν* vocant) conversi fuere. Merito igitur Poëtæ, qui in Apollinis & Bacchi tutela sunt, lauri atque ederæ frondibus coronantur. *Torrentius. Hederæ præmia frontium.*] Poëtæ victores coronis ederaeis donabantur.

30. *Diis miscent superis.*] Ad illum animi motum refer, quo divinitus agitati Poëtæ, talia interdum mysteria profereunt, ut cœlestium consortio interfuisse videantur. Hinc & illud est Ovid.

VI. *Factor. Est Deus in nobis, agitante callesimus illo, Impetus hic sacræ femina mentis habet. Me gelidum nemus.*] Umbrosum, opacum. Nemus autem hic accipere per metonymiam pro Diis Silva-

nis & Faunis, iis enim cum Nymphis immixtum, dicit se conversari & canere carmina.

31. *Leves cum Satyris chori.*] In saltando celeres.

32. *Secernunt populo.*] Vel ita me alliciunt, ut nihil commune mihi esse velim cum populo. *Stephan.* Vel mesemoveant ab urbanis rebus popularique studio. *Turn. l. xi. c. 26. Secernunt populo.*] Me dignum faciunt, ut propter excellentiam à vulgo segreger. *Si, neque tibi as.*] Id est, quia Musis ita visum est, quarum favore & munere divina hæc beneficia consecutus sum. *Cruq. Si neque tibi as.*] *Si,* id est, quia sic placet Musis, quarum favore hæc beneficia consecutus sum.

33. *Euterpe.*] Dulcis enim tibi arum concentus, vehementer animos afficit ac delectat. Innuat autem Euterpen Musam, carminis suavitatem & gratiam sibi non denegare. *Cruquius. Euterpe cohibet.*] Una ex musis, eaque jucunda. *Polyhymnia.*] Hanc Musarum unam, etiam *Polyhymniam* appellant: vel ob multiplicem rerum memoriam; vel ob Harmoniæ facultatem. *Torrent. Polyhymnia.*] Musarum altera, cui bene dicendi facultas adscribitur.

34. *Lesboum.*] A loco nimirum Lesbou insula, idque propter Alcæum & Sappho egregios Lyricos, ex ea insula oriundos. *Lesboum refugit tendere.*] Quale barbiton Sappho & Alcæus egregii Poëtæ in insula Lesbou tendere solebant. *Barbiton.*] Instrumentum multarum chor-

35 *Quod si me Lyricis vatibus inseres,
Sublimi feriam sidera vertice.*

ehordarum, quo Poëta Alceus cecinit.
Cruquius.

35. *Quod si me.]* Κατ' ἐξοχῆν
effert Mæcenatis iudicium in discernendis carminibus Lyricis, eumque tanquam Criticum statuit: adeo ut fateatur aliis se satis commendatum iri, modo

ab ipso, vatibus Lyricis adnumeretur. *Quod si me.]* Si me (ô Mæcenas) inter Lyricos Poëtas numerabis, ad cœlum usque evehar, idemque digito attingam, id est, fortunatus ero super mortalium conditionem; vel ero in oculis omnium resplendens, ut sydus inter homines.

O D E II. αἰγὸς Ὀδύνη.

Ad AUGUSTUM CÆSAREM.

Deos omnes iratos esse Romanis, ob Cæsaris cædem: unam imperiî spem in Augusto constitutam: & pro ejus incolumitate, ut parentis patriæ, vota facit.

IAM satis terris nivos, atque diræ
Grandinis misit Pater: & rubente
Dextera sacras jaculatus arceis,
Terruit urbem:

5 Terruit genteis, grave ne rediret
Seculum Pyrrhæ, nova monstra questæ:

Omne

CUm C. Cæsaris Dictatoris mortem crebra atque horrenda prodigia sequuta fuissent, celebres ejus seculi Poëtae in Augusti successoris gratiam, ea sic interpretati sunt, ut Dii cædis illius indignitate commoti, ultionem meditari viderentur. Turnebus lib. 6. cap. 8.

1. *Jam satis terris.]* Heinsius κατέφατον illud in satis terris nivos, reprehendit: quodque levi mutatione sur-replisse pro terræ, & hoc pro tetra credit. Scribit ergo tetra nivos, diræ grandinis, ominosa: ut quæ tot clades ac calamitates Populo Rom. portenderet. *Diræ.]* Aptissimum hic epithetum, quasi Diis iratis immixta. Nivem adjungit, nec frequentem in urbe, & instantis diluvii incrementum. *Torrent. Diræ.]* Grandinis formidandæ, ut à Jovis ira provenientis.

2. *Pater.]* Jupiter. *Rubente dextera.]*

Tres esse manubias, quæ Tusco vocabulo Deorum fulmina dicuntur, docet Turneb. lib. 6. cap. 1. & Cruquius in suis notis. Porro tertiam hic significari manubiam, quæ reipub. statum concutiat, cum ex rubente Jovis ob ignem plurimum dextera, intelligimus: tum ex eo, quod sacras imperiî arces, hoc est, ipsum Capitolium, petiverit. *Torrent. Rubente dextera sacras.]* Fulmine ex igne rubente.

3. *Jaculatus.]* Græcè dicitur ἔβαλον, id est, feriit. Turneb. lib. 21. cap. 20. *Jaculatus arctis.]* Qui Capitolium, vel templa deorum quum fulmine percussisset, Romam terruit, id est, civis urbanos timere fecit.

5. *Terruit genteis, ne.]* Ἐφόθησε μή. Timorem incussit ne.

6. *Seculum Pyrrhæ nova monstra.]* Ne tempus eluvionis rediret, cum Deucalion,

Omne quum Proteus pecus egit altos
Visere monteis:

Piscium & summâ genus hæsit ulmo,
10 Nota quæ sedes fuerat columbis:
Et superjecto pavida natarunt
Æquore damæ.

Vidimus flavum Tiberim, retortis
Littore Etrusco violenter undis,
15 Ire dejectum monumenta Regis,
Templaque Vestæ:

Iliæ

lion, & Pyrrha soli ex universo hominum genere relictæ Parnassum montem conscenderint, ibi ut se tutos ab aquarum vi conservarent. *Questæ.*] Quæ de admirabilibus monstris querebatur.

7. *Omne quum Proteus.*] Pecus, commune etiam marinis animalibus nomen. Auget autem monstrum, quod ne Proteus quidem & ipse Deus, & Neptuni Phocarum custos, littus usquam invenerit; sed gregem suum nova visurum spectacula in montes egerit. *Torrent. Proteus.*] Quum Proteus Phocarum pastor, & custos, pecus, id est, vitulos marinos, eduxit ad visendum altos montes. *Pecus egit Visere.*] Hellenismus, pro eduxit ad videndum, ἡγε ἐπισκέπειν, ad inspicienda pascua insolita incognitaque. *Cruquius.*

9. *Piscium & summa, &c.*] Naturæ contraria dicit diluvio contigisse; scilicet, ut in arboribus hærerent pisces: & damæ silvestres in aquis natarent, quas Virg. masculino genere dixit:

Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.

Comm. *Ulmo.*] Ulmus ponitur pro quavis arbore.

10. *Fuerat columbis.*] Atqui id avium genus in arboribus non nidificat. Ad turtures ergò referendum:

Nec genere aëria cessabit turtur ab ulmo.
Columbis.] Turturibus, vel palumbibus.

11. *Superjecto pavida natarunt.*] Sibi & terræ superinjecto & superimposito. *Lubin.*

13. *Flavum Tiberim.*] Id hujus annis proprium epitheton: multo magis cum eluviem agris meditans, *Vorticibus rapidis, & multa flavus arena*

In mare prorumpit.
Flavum Tiberim.] Tiberim turbidum & arena colore flavum. Turn. lib. 22. c. 7.

14. *Retortis Littore.*] Loci hujus sententia est; Tiberim infestum Romanis, veluti studio, retortis ac repulsis ab Etruria undis, & retrò in caput & sursum versus actis, urbem inundasse, & urbana ædificia diruisse. Vel vidimus Tiberim retorquentem undas suas ab ostiis Tyrreni maris Romam versus, ire dejectum, &c. *Littore Etrusco.*] Undis repulsis à littore Etrusco, vel à Tyrrheno mari, in quod Tiberis influit.

15. *Monumenta regis.*] Regiam Numæ Pompilii.

16. *Templaque Vestæ.*] Dionys. Halicarnass. lib. 2. tradit, Numam Pompilium ædem Vestæ condidisse extra Romam, quadratam, medio inter Capitolium & Palatium loco, unis manibus utroque colle circumcluso: quæ quidem rotunda fuit, eo quod terra quæ rotunda est, Vestæ dicta sit, quod rebus omnibus vestiatur, aut quod vi sua stet, ut Ovid. in Fastis, ait. *Cruquius. Vestæ.*]

*Iliæ dum se nimium querenti
Factat ultorem: vagus & sinistra
Labitur ripa, Jove non probante, U-*
20. *xorius amnis.*

*Audiet civeis acuisse ferrum,
Quo graves Persæ melius perirent:
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara juvenus.*

25 *Quem vocet Divum populus ruentis*

Imperi

Fuit Vesta Saturni filia ex Ope, foci custos, & præfes, cui Numa Pompilius ædem condidit.

17. *Iliæ dum se nimium.*] Iliæ Romuli matri, Tiberis uxori, abs qua Julius Cæsar ortum habuit. Turn. lib. 6. c. 8. *Querenti.*] Conquerenti de Cæsaris nece.

18. *Factat ultorem.*] Magnificè gloriatur. *Vagus.*] Errans extra alveum. *Sinistra.*] Ergo *sinistrâ*, quia Tiberi currenti urbs à sinistra.

19. *Jove non probante.*] Est formula usitata, de eo quod præter æquum fit & bonum. Sic quod rectè fit, æquo Jove fieri dicitur. *Jove ergo non probante*, est, irato Jove: non quod Tiberis sinistra ripa labatur. Sed *Jove non probante*, eadem Cæsaris: id est, quia non probat: participium enim vim Græcam habet, & causam notat. Heinsius. *Jove non probante.*] Hoc addit, non quod Jupiter Cæsaris necem vindicari agrè ferret: (nam & ipse ultor accessit:) sed quod ei non placeret, conjugali potius amoris, quam tuendæ Cæsaris dignitati, tam iniquam ultionem institui, ut templaque deicerentur. *Torrent.* *Jove non probante.*] Jove indignante, & penè invito.

20. *Uxorius amnis.*] Tiberi suæ uxori nimium indulgens.

21. *Audiet cives.*] Versus proximos quatuor, tanquam vates interserit Horatius, prædicens securitatem ex bellis ci-

vilibus vastitatem. *Audiet cives.*] Rara juvenus, id est, posteri nostri, pauci admodum ex bellorum civilium reliquiis, ideoque rari, audient cives in civium corpora gladiose excuisse, quibus Persæ Pop. Romani hostes, perirent melius, id est, justius perirent.

22. *Graves.*] Ab armorum genere. Hi namque Sarmatarum instar, ferreis laminis, aut præduro corio conferto muniti, turmiisque instructi, mirum dictu, quanti roboris, quantaque formidinis existerent. *Cruquius.* *Graves Persæ.*] Persarum nomine Parthos significat, Crassi cæde, & quod Cæsarem, ultionem Crassi parantem, periisse audierant, ferocientes. *Torrent.*

23. *Vitia parentum.*] Parentum culpâ.

25. *Quem vocet Divum.*] *Αποχαι.* More hominum facit, qui in rebus malis, semperque in deterius vergentibus, cum nihil amplius aut remedii superesse aut consilii sentiunt, ad preces & vota confugiunt, deisque tutelaribus invocatis, se suaque commendant. Estque quædam *παρανομή* ad id quod instituit, nimirum ut Augustum divum faciat, qui rebus jam prope desperatis in tempore succurrat. *Cruquius.* *Quem vocet Divum.*] Hactenus de ostentis, nunc ad eorum procreationes ac numinum obsecrationes convertitur. *Quem vocet Divum.*] Ergo quem Divum vocet populus? &c.

Imperî rebus? prece qua fatigent
 Virgines sanctæ minus audientem
 Carmina Vestam?

30 Cui dabit parteis scelus expiandi
 Jupiter? tandem venias precamur,
 Nube candenteis humeros amictus
 Augur Apollo.

Sive tu mavis Erycina ridens,
 Quam Focus circumvolat, & Cupido:
 35 Sive neglectum genus, & nepotes

Respi-

26. *Imperî rebus.*] Est imperium ipsum. *Rebus.*] Libertati & dignitati senatus, vergentis ad ruinam. *Prece qua fatigent.*] Quibus precibus virgines Vestales impense rogent & obsecrare debeant Vestam?

27. *Virgines sanctæ.*] Vestales, perpetuæ Virginitatis honore venerabiles. Quare non Deos tantum immortales suis precibus flectere credebantur; sed & apud Principes viros summa illarum in deprecando fuit auctoritas. *Minus audientem.*] Obsurdescentem Vestam propter sceleratam necem cognati sui Julii Cæsaris.

28. *Carmina.*] Hymnos, & preces supplicantium.

29. *Cui dabit Jupiter, &c.*] Rectè Deos invocaturus, Jovem primum tanquam supremum cæli arbitrum agnoscit: aliorum enim potestas omnis à Jove est, qui solus omnia, cæteri quantum ipse permittit, possunt. *Cui dabit.*] Cui deorum dabit Jupiter partes, id est, munus delendi scelus, quod patravissent Romani in occidendo Cæsare.

31. *Nube candentes.*] Ea amicti sunt Dii cum in terras propitii descendunt; candida namque fausta sunt; ut contrà, nigra, infausta. Nube ergo amictum Apollinem facit, vel quod Dii cum ad homines veniunt non temerè videri volunt: vel nubem pro tenuissimo amicu-

lo accipit. *Turneb. lib. 6. c. 8. Amictus.*] Habens humeros candentes, nube amictos.

32. *Augur Apollo.*] Apollinem etiam primo loco implorat, quod Trojæ auctor, cum Trojanis omnibus eorum posteris, tum Æneæ atque ejus stirpi, ex qua Cæsar, præcipuè faveret. *Torrens. Augur Apollo.*] Vates, qui præsentit futura. Divinationibus enim Apollo præesse credebatur.

33. *Erycina ridens.*] Post Apollinem patrem Augusti, invocat matrem Æneæ (à quo Juliorum familia) Erycinam Venerem, cui Romæ extrâ portam Collinam magna mole templum exstructum ferunt in insigni porticu, Syracusis, ut tradunt, expugnatis à M. Marcello: eoque Deam ex Erycæ monte Siciliæ esse translatam Sibyllini carminis monitu: hanc autem meretrices Romæ colebant. *Cruquius. Erycina ridens.*] Venus sic dicta à monte Erycæ, ubi religiosissime colebatur.

34. *Quam Focus.*] Circa quam Jocus volat, & Gratia.

35. *Sive neglectum genus.*] A Venere Æneadem genitrice, ad Martem Romuli patrem convertitur. Nam & hunc Patrem Romani in sacris vocabant: auctor Macrob. lib. 1. Sat. *Genus, & nepotes.*] Genus ex oculis tuis rejectum (ò Mars) qui opem ferre negligis.

Respicis auctor.

*Heu, nimis longo satiate ludo:
Quem juvat clamor, galeæque leves,
Acer & Mauri peditis cruentum*

40 *Vultus in hostem.*

*Sive mutata juvenem figura,
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens vocari
Cæsaris ultor:*

45 *Serus in cælum redeas, diuque
Lætus intersis populo Quirini:
Neve te nostris vitiiis iniquum
Ocyor aura*

Tollat.

36. *Respicis.*] Opitularis & faves: nam dii intuentes, adjuvare putantur. *Auctor.*] Mars, pater Romuli, qui Romam condidit.

37. *Heu nimis.*] Πάθος à diurnitate & gravitate bellorum civilium. *Ludo.*] Bellis, quæ sunt Martis ludi & oblectamenta.

38. *Leves.*] Galeæ expolitæ.

39. *Acer & Mauri peditis.*] Hunc locum ad historiam referas. Notum enim Jubæ regis adversus Cæsarem bellum, & quanto Cæsarianis terrori fuit ejus exercitus, de quo Suetonius, Cæsare c. lxxvi. *Acer & Mauri peditis.*] Virilis & truculentus, qualis erat Maurorum vultus.

41. *Sive mutata Juvenem.*] Et sane in Augusto divina semper indoles enituit: atque adeo Apollinis esse filius, vel ob notum parentis ejus Atiæ somnium, de quo Suetonius c. xciv. vulgo existimabatur. Tum ob præstantiam ingenii, bonis artibus exculti; quæ magis quam armis adversarios omoes, & inter illos Antonium ipsum superavit, Mercurius aliis videbatur: nec temere sane; magna enim Mercurio cum Trojanis, unde gens Julia, cognatio erat. *Torrent.* Vel alludit haud dubiè ad Græcorum Mer-

curium, quem *Promachum* dicebant; qui Eubœos, imitatus Juvenem, dedisse in fugam ab illis fertur. *Pausanias Ecce.* Augustum ergo *Promachum* imperii, cum Promacho Mercurio comendit, imo tacitè eundem innuit. *Heinsius.* *Mutata.*] Mutata figura tui in formam Augusti. *Juvenem figura.*] Augustum, cui Poëta assentatur, Mercurium eum esse dicens.

42. *Imitaris.*] Repræsentas.

43. *Patiens vocari.*] Qui pateris te vocari Cæsari ultorem. Ordo est: Sive, ô tu ales, id est, alate Mercuri, filius almæ Majæ, pateris vocari Cæsaris ultor, imitaris in terris juvenem Augustum, murata figurâ.

45. *Serus in cælum.*] Utinam sero in cælum redeas, & diu vivas in terris.

46. *Quirini.*] Romuli; pro Pop. Romano.

47. *Nostris vitiiis iniquum.*] Nostris contentionibus indignantem.

48. *Ocyor aura.*] Nescio an eo alludat, quod credidit antiquitas, nimirum Deos primum cum hominibus familiariter egisse: at postea dolos, eorumque fraudes & cætera vitia cum ferre nequiterent, iis desertis, in cælos rediisse. vide Hesiod.

Tollat. hinc magnos potius triumphos,
 50 Hic ames dici pater, atque princeps:
 Neu finas Medos equitare inultos
 Te duce, Cæsar.

Hesiod. *Cruquius. Ocyor aura.*] Velox ventus ne tollat te in cœlum è conspectu nostro-

49. *Hic.*] Romæ.

50. *Pater atque princeps.*] Et Augustus nullo unquam honore magis gavisus est, quam cum Patris patriæ, summo consensu omnium, cognomen tulit. *Turneb. lib. 6. cap. 8. Pater atque princeps.*] Augustus, Senatusconsulto Pater Patriæ appellatus est.

51. *Neu finas.*] Vult, ut Augustus

post patris ultionem, illatas à Parthis quoque injurias, vindicet. *Equitandi* etiam verbo aptissime utitur, quod gens illa ne urbana quidem negotia, nisi equitando obire, (si Straboni credimus) consuevissent. *Torrent. Medos.*] Parthos & Medos, quibus bellum inferre Augustus hoc tempore cogitabat. *Equitare inultos.*] Ex equo pugnare.

52. *Te duce, Cæsar.*] Qui non modo princeps inter homines, sed Deus etiam effectus: ideoque dux invictissimus.

ODE. III. αἴθερ φωνή.

Ad Navim, VIRGILIUM Athenas vehementem.

Navi Virgilium Athenas vehenti, incolumitatem precatur. Deinde in hominum temeritatem, audaciamque vehementer insurgit: & naturam humanam in vetitum niti, ostendit.

Sic te diva potens Cypri,
 Sic fratres Helenæ, lucida sidera,

Vento-

1. *Sic te.*] Ordo est: O navis, quæ debes finibus Atticis Virgilium tibi creditum, precor, sic te regat salutare Veneris fidus, &c. ut finibus Atheniensibus eum salvum restituas, veluti rem tuæ fidei commissam. *Divapotens Cypri.*] Cypri regina ac domina: *κεγέσσει Κύπρις*: Cypri quoque appellata est Venus, ob singularem ejus insulæ amorem. Quod vero navi propitiam optat Venerem, ad originem Deæ referendum est, quæ quod Cæli testiculis, à Saturno filio abscissis & spuma maris nata fingeretur, *ἀφ' ἠερὸν* & *ἀφ' ἠερὸν ἠερῶν* à Græcis nuncupata fuit: Quod egregie Ovid. in Epist. expressit, dicens: *illa dedit faciles auras ventosque secundos: In mare nec mirum, jus habet, orta mari.*

Torrent. Vide & Turneb. lib. 9. cap. 27. Nota & Venus *ἀνὰ δούρην*, id est, ex mari exiens. de qua Plin. lib. 35. c. 10. Hinc *marina* dicta ab Horat. Od. xi. lib. 4. *Qui dies mensem Veneris marinae Finit Aprilem.* Lambin. *Divapotens Cypri.*] Venus domina Cypri insulæ, ubi præcipuè colebatur.

2. *Fratres Helenæ.*] De his Ode 12. hujus libri: *Quorum simul alba navis Stella refluxit, Defluit, &c.* Illud vero notandum fratres istos non nisi conjunctos periclitantibus succurrere. Hoc enim est, quod Plin. tradit lib. xi. cap. xxxvii. Castorum stellas, cum simul videntur, salutare credi: cum solitariæ, graves & noxias esse: Helenæ vero stellam diram semper & infestam. *Torrent.*

Ventorumque regat pater,

Obstrictis aliis, præter Iapyga,

5 Navis, quæ tibi creditum

Debes Virgilium: finibus Atticis

Reddas incolumem, precor,

Et serves animæ dimidium meæ.

Illi robur, & æs triplex

10 Circa pectus erat, qui fragilem truci

Commisit pelago ratem

Primus, nec timuit præcipitem Africum

Decertantem Aquilonibus,

Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti:

15 Quo non arbiter Adriæ

Major,

vent. Fratres Helena.] Castor, & Pollux, nautarum opitulatores. Lucida sidera.] Nautis sua luce benevola.

3. Pater.] Æolus.

4. Obstrictis aliis.] Aliis ventis ventis, & in utre inclusis, quemadmodum ab Æolo omnes venti dati sunt Ulyssi præter Zephyrum, qui liber, & solutus cum deferat in patriam. Præter Iapyga.] Sunt peculiare quibusque gentibus venti, non ultrâ certum procedentes cœli tractum, Gellius lib. II. cap. XXI. *ἰαπίγῃ*, inquit ex ipsius Apulia ora proficiscentem, Appuli eodem quo ipsi se nomine Iapygem dicunt. Eum esse propemodum Cœurum existimo: nam & est occidentalis & videtur adversus Eurum flare Virgilius vero Brundisio solvit Orientem versus. Nulli autem dubium quin ad utrem Ulyssi plenum ventis præter Zephyrum ab Æolo donatum, respexit Horatius. *Torrent. Iapyga.*] Ventum ex Apulia flantem, iis utilem, qui ex Italia in Græciam navigant.

5. Navis quæ tibi.] Navem, tanquam bonæ fidei debitorem admonet, ut quem sospitem acceperit, sospitem reddat. *Torrent.*

8. Anima dimidium meæ.] Vitæ meæ dimidium. Amicorum enim una est

anima in duobus corporibus.

9. Illi robur & æs triplex.] Pro triplicati æris robore dictum accipiamus: ut æterna ferri robora dixit Virg. & orbem ære cavum triplici, pro clypeo munitissimo: Quasi ferreum æneumve fuisse dicat Poëta, qui primus navigare ausus sit, Gr. *σιδηροφρων* & *χαλκονεφιδιος*. *Torr. Illi robur.*] Erat ille animo robusto, & pectore ferreo, qui nullius periculi metu territus, primus navigare ausus est. Illi erat *χαλκονεφιδιος*. *Æs triplex.*] Acron & Lambinus volunt, verbum esse ab usurariis tractum, quorum avaritia, spe lucris vel commercii inventum navigium sit.

12. Præcipitem Africum.] Africum impetuofum, qui præcipitat, quicquid impellit.

13. Decertantem Aquilonibus.] Colluctantem cum Aquilonibus.

14. Hyadas, nec rabiem Noti.] Stellas à fratre Hyante sic dictas; noxias admodum, & pluviosas, quia suo ortu & occasu pluvias solent excitare. *Ἰαπίγῃ* & *Ἰαπίγῃ* dictæ.

15. Quo non arbiter Adriæ.] Quo Noto nullus est ventus major dominus maris Adriatici, id est, qui majus obtinet imperium in mare Adriaticum, sive

sive

Major, tollere seu ponere vult freta.

Quem mortis timuit gradum,

Qui siccis oculis monstra natantia,

Qui vidit mare turgidum, &

20 *Infameis scopulos Acrocerania?*

Nequicquam Deus absceidit

Prudens Oceano dissociabili

Terras: si tamen impia

Non tangenda rates transiliunt vada.

25 *AUDAX omnia perpeti*

Gens

sive concitare, sive sedare vult fluctus. *Arbiter.*] Per arbitrum ergo dominum intellige, & eum, qui alteri suo arbitratu imperat: ut Ode 7. lib. 2. *libendi arbitrum appellat*, convivii regem, & qui leges bibendi in convivio ponit. *Lambinus. Adriæ.*] Nomen hoc in opt. ac vetustissimis codd. semper cum aspiratione scribitur. *Torrent.*

16. *Seu ponere.*] *Tides* ad imitationem Græcam, moderari, regere, componere. *Cruquius.*

17. *Quem mortis timuit.*] Morti proximi sunt qui navigant, scitumque illud *Anacharxis* apud *Laërtium*. Cum enim à nauta didicisset navium crassitudinem esse quatuor digitorum, *Quatuor*, inquit, à morte absunt, qui navigant. Eleganter itaque *Juvenal.* Sat. XI 1. *Inunc & ventis animam committe delato Confusus ligno, digitis à morte remotis Quatuor, aut septem: si sit latissima vada.* *Torrent.* *Acron*, tres gradus mortis constituit, fatum, casum, & genituram. *Gradum.*] Quod genus mortis timuit? ad quam quasi gradibus imus.

18. *Siccis oculis.*] Absque lachrymis. *αὐδύπους. Monstra natantia.*] Cete, pisces monstrosos.

19. *Turgidum.*] Non improbo *turbidum*: illud orituram: hoc jam ortam tempestatem significat. *Torrent. Cruq.*

20. *Acrocerania.*] Non unq in loco

summa montium à Græcis *ακροερνία* dicta invenias, quod crebro fulminibus icianur. ea tamen *Epiri* juga ultero citroque ex Italia & Græcia navigantibus notissima fuere; media nempe, inter *Hadriaticum* & *Ionium*. *Torrent. Acrocerania.*] Altos montes in *Epiro* à fulmine sæpe ictos, idcirco infames propter crebra naufragia ibi facta.

21. *Nequicquam Deus.*] Frustra Dei providentia dissociavit terras à mari, si homines nihilo minus audent navigare. *Absceidit.*] Separavit.

22. *Oceano dissociabili.*] Sic de elementis *Ovid.* *Dissociata locis concordâ pace ligavit. Dissociabili.*] Quem necesse erat à terris secludi propter salutem hominum, aliorumque animantium, quæ usui humano inservientia terræ pabulo nutriuntur.

23. *Impia.*] *Impii* homines cum rati- bus, qui Dei consilium, in hoc, scilicet navigando, videntur contemnere.

24. *Vada.*] Loca in mari periculossima.

25. *Audax omnia perpeti.*] *ὄπιθεν*, quidvis agere & suscipere. Dicit nihil tam esse arduum, nihil tam periculosum, quod mortalium cupiditas inausum relinquat, idque exemplis confirmat. *Audax omnia perpeti.*] Parata ad quamvis facinoris pœnam perferendam.

26. *Ruis*

Gens humana, ruit per vetitum nefas:
Audax Japeti genus,

Ignem fraude mala gentibus intulit:
Post ignem ætheria domo

30 Subductum, macies, & nova febrium
Terris incubuit cohors:

Semotique prius tarda necessitas
Lethi, corripuit gradum.

Expertus vacuum Dædalus aëra
35 Pennis non homini datis:

Perrupit Acheronta Hercules labor.
Nil mortalibus arduum est.

Cælum ipsum petimus stultitiâ: neque
Per nostrum patimur scelus

Ira.

26. Ruit per vetitum nefas.] Impetu fertur, non ratione ad res lege vetitas.

27. Japeti genus.] Prometheus Japetitilius.

28. Fraude mala.] An aliqua fraus bona? Ulpianus sane Pand. lib. iv. ad ea Prætoris verba, *Quæ dolo malo facta esse dicentur, de his judicium dabo. Non fuit, inquit, contentus Prætor dolum dicere; sed adjecit malum; quoniam veteres dolum etiam bonum dicebant, & pro scelertia hoc nomen accipiebant. Torrent. Fraude mala.] Furto. Intulit.] Hominibus distribuit.*

30. Subductum macies, &c.] Post ignem è cælo furtim ablatum. *Novafebrium.]* Inaudita morborum multitudo terram occupavit.

31. Incubuit.] Occupavit terras, obfedit atque oppressit. Incubandi verbo aptissime usus est, quo pervercia quadam & mira assiduitas significatur: ut apud Virg. *desoffoque incubat auro. & Ponto nox incubat atra.*

32. Tarda necessitas.] Necessitas mortis prius tardâ & maturâ senectâ venientis, celeravit gradum, & citius advenit.

34. Vacuum Dædalus aëra.] Aëra apertum, vel inanem, ab hominibus infrequentem.

35. Non homini datis.] Sed avibus, quibus proprium est volare.

36. Acheronta Hercules labor.] Hercules per vim descendit ad inferos, ut inde tricipitem Cerberum ad superos protraheret.

37. Arduum est.] Difficile est.

38. Cælum ipsum petimus.] Cælum ipsum affectamus, ut olim Gigantes & Phaëton. *Stultitiâ.]* Stultitiæ vocabulum, pro quocunque mentis errore ac vitio accipio. Sensus enim est, nos cælum ipsum peccando laceffere, ac Jovem provocare: qui cum scelerum justissimus vindex sit, fieri non posse, ut impuniti maneamus. Culpæ enim pœnam esse comitem necesse est. *Torrent. Stultitiâ.]* Per stultitiam, unde nostra vitia enascuntur.

39. Per nostrum scelus.] Nostris maleficiis & sceleribus videmur quodammodo vim Jovi afferre, eumque cogere, ut assidue fulmen habeat in manibus. *Lambin. Per nostrum scelus.]* Per nostram impietatem.

40

Iracunda Jovem ponere fulmina.

40. *Ponere fulmina.*] Deponere fulmina, quæ Jupiter effectus iratus, submit in manus, ut improbos eximet.

ODE IV. *Ὀδὴ ἑκταῖα.*

AD L. SEXTIUM.

Ex Veris descriptione, occasio sumpta, & communi moriendi conditione ac vitæ brevitate, ad carpenda gaudia hortatur Sextium.

SOLVITUR acris hyems, grata vice Veris, & Favoni:
Trabuntque succas machinæ carinas:

Ac

Torrentius existimat hanc oden descriptionem fuisse ad L. Sextium. Anno enim urbis conditæ DCCXXX. quo tempore floruit Horatius, consules in Augusti & Murenæ locum successit fuisse, L. Sextius P. F. & Cn. Calpurnius Piso. Atque hic ille est Sextius Bruti amicitia clarus, quam & eo devicto constantissime servavit: ob id, ipsi quoque Augusto commendatus. auctor Dio extrem. lib. XLIII.

1. *Solvitur.*] Similis descriptio apud Virg. Vere novo gelidus canis cum montibus humor liquitur & Zephyro putris se gleba resolvit. Notum quoque Aprilem mensē inde dictum tradi, quod terram aperiat hyeme adstrictam: Nam iura gelu tunc claudit hyems. Torrent. *Solvitur.*] Veris adventu mollescit, & relaxatur terra, quæ fuerat hyemis frigore vineta, & astricta. Hanc Oden Aprili consecratam puto: nam Kal. Apuleis manifesto designant illa: Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto, Aut flore terræ quem ferunt solvere. Innuunt enim morem veterum, quo matronæ Kal. Aprilibus myrto coronatæ lavabant. Causam reddit Ovid.

Vos quoque sub viridi myrto jubet ipsa lavari:

Causæque cur jubeat, discite, certa subest.

Littore siccat sudantes vore capillos:

Viderunt Satyri turba proterva Deam.

Sensit: & opposita texit sua tempora myrto;

Tuta fuit factio: vosque, reserere vetat. Alterum est, quod Palilium aperte meminuit, quæ hoc mense celebrata fuisse, nemo est, qui ignoret. Ea enim respexit illis:

Nunc & in umbrosis Fauno decet immolare lucis,

Seu poscat agnam, sive malit hædum.

Nam Palilibus, ut è Gratio observavit Hadr. Turneb. in lustratione ovium ei Deo immolabant. Verissimum ergo quod dixi, non alium hac Ode celebrari mensē, quam Aprilem: unde decorè Horatius Venerem suo mense choreas agitare fingit: decorè quoque navigationis meminit, quod eodem mense, eadem præses ejus Dea, maria, è quibus orta est, aperire creditur. Et ita Ovidius in Aprili: Vere momi curvas materna per aquosa puppes Ire, nec hybernas jam tenuisse nives. Rutgerf. *Acris hyems.*] Hyems mordax, alpera. *Grata vice veris, &c.*] Vere in vicem redeunte, quæ vicissitudo post asperam hyemem grata est. *Favoni.*] Zephyri, qui verno tempore flare incipit.

2. *Trabuntque succas, &c.*] Habet & mare suam brumam. Quo tempore quemadmodum terra gelu, sic sævitia tempestatum, clausum etiam mare dicitur. Eoque sensu egregiè Horat. lib. I. r. Serm. II. *Astrum descendens pisces hyemat mare.* Trahendi vero vocabulum ambiguum est. nam quoque trahi eas rectè dixeris, cum è pelago in terram submouentur;

*Ac neque jam stabulis gaudet pecus, aut arator igni:
Nec prata canis albicant pruinis.*

5 *Jam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna:
Junctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatunt pede: dum graveis Cyclopum*
Vul-

ventur: sed tunc sicæ non sunt. Aptius sane optimus dicendi artifex Virgil. cum intermissa navigatione reponuntur naves, *Quassatam ventis liceat subducere classim*: & paulo post, *Subducite naves*. Cum vero rursus exponuntur, *Deducunt scicci naves, &c. Trabantque siccas*.] Trahunt in mare ad navigandum naves siccas, atque ideo siccas, quod à principio Novembris usque ad initium Martii conquieverant extra aquam in navalibus. *Machinae*.] Quasi phalangæ, teretes sunt fustes, qui navibus subjiciuntur, cum attrahuntur ad pelagus, aut cum ad littora subducuntur. *Lambin. Maclinae*.] Instrumenta quæ maximas habent virtutes ad moles suo loco movendas.

3. *Jam stabulis gaudet pecus.*] Ut in hycine. *Aut arator igni*.] Mutari dicit usum vitæ, mutatione temporis. Virg. *Ante focum si frigus erit, si messis in umbra*. Comm.

4. *Albicant pruinis.*] Albescunt.

5. *Jam Cytherea choros ducit.*] Merito Venerem chorearum ducem facit, quod ea vere & præsertim mense suo Aprili, terras revivunt, omnia exhilarat, & calore ossibus redeunte, amores conciliat, ut Lucret. & Virg. cecinerunt. *Jam Cytherea*.] Clementia temporis etiam invitari dicit animos ad ludum; ita ut de nocte saltationibus vacent, Venerique. *Comm. Cytherea choros ducit*.] Cythera insula est contra Cretam, in quam ferunt Venerem primum vectam concha marina. *Venus*.] Venus dux chori jam cum Nymphis, & Gratiis ad Lunam saltat imminente, id est, propinquam, & supra caput lucentem. *Imminente Luna*.] Simpliciter ad noctem refer; nam diis noctu potissimum gra-

tæ sunt terræ, ne mortalium oculis conspiciantur. Quare de nocte sic Statius, *Tunc Superis terrena placent*: atque hinc nocturnæ magorum ac sagarum choræ. Turneb. *Advers. lib. ix. c. 27. Imminente*.] Tempus præfens sive incipiens, non aliter quam *tempus imminens* à Græcis, hoc est, *ἐπιεσὺς χρόνος* dicitur. Principium autem Aprilis, Veneri sacrum erat, ut ex Fastis scimus. Venus ergo choros Calendis suis ducit, quas Græci, qui Calendis carent, *imminentes lunam*, *ἰσαπέπλησε δελφίνω*, hoc est, mensis principium aut Lunæ vocant, sive ipsum novilunii tempus, quod imminebat. *Luna imminens* ergo, novilunium. *Heinsius*.

6. *Gratiæ decentes*.] Quæ sunt Veneris & Liberi filix, nec immerito: Gratiæ enim per horum fere numinum munera conciliantur. Venus sane nulla, sine Gratiæ est, hoc est, comitate illa, qua se mulier commodat viro, ac submittit ultrò. Quod in *ἐρωτικῶ* Plutarchus ostendit. Turneb. lib. 30. cap. xi. *Gratiæ decentes*.] Quæ nudæ pinguntur, quia fides aperta & simplex esse debet. *Comm. Gratiæ decentes*.] Aglaia, Euphrosyna, Thalia.

7. *Alterno terram quatunt pede.*] Nunc hoc, nunc illo pede terram pulsant numerose saltantes. *Dum graveis*.] Dum Vulcanus in Ætna monte cudit fulmina cum gigantibus, quorum opera, & ministerio in iis fabricandis utitur. *Dum graveis*.] Vel simpliciter intelligendum; quod eo tempore olla Ætnæ montis exastuare incipiat. Vel per *graves officinas*, ipsa membra genitalia significavit, quæ vere naturalem coeundi fervorem accipiunt. *Comm.*

Vulcanus ardens urit officinas.

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,

10 *Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.*

Nunc & in umbrosis Fauno decet immolare lucis,

Seu poscat agnam, sive malit hædum.

PALLIDA mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,

Regumque turreis. ò beate Sexti,

15 *Vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare longam:*

Jam

8. *Vulcanus ardens.*] Consequens sane, ut qui ob ignis naturam ipse ardeat, quicquid attigerit, perurat: quamquam & ad operis diligentiam hæc referri possunt. *Urit officinas.*] Non revera urit, sed Poëta vehementem ignis ardorem exprimit, quo metalla liquefcunt, *Urit officinas.*] Quod cum veris tempore crebriora existant fulmina, diligentius ea tunc fabricare Vulcanum conveniat: ne Jovi scilicet tela defint. *Torrentius.* *Vulcanus ardens urit officinas.*] Cum veteribus libris malo *visit*: quod & in Pinakeriano exstat. Ita lib. 3. Ode 28. de Venere, — *Quæ Cnidon Fulgentisque tenet Cycladas, & Paphon Iunctis visit oloribus.* Apollonius lib. 3. de Vulcano: *Αἰὲς ὁ μὲν ἐς Ζεῦσιν ἀνὰ κρητὰς ἦεν βεβήκει.* *Rutgers.*

9. *Nitidum caput.*] Caput unguento delibutum & splendescens. *Impedire myrto.*] Implicari atque involvere. At *expedire* contrarium est. Et recte ex arbore *Myrtum* tantum nominat, Veneri nempe sacram, unde & apud Romanos *Myrica* dicta. Inter flores vero non distinguit, omnes fere Veneri gratissimi. *Impedire myrto.*] Coronare caput sermo ex myrto, aut aliis floribus concinnato.

10. *Terræ quem ferunt solutæ.*] Quem veris calore laxatæ producunt terræ, quæ hyemis calore fuerant confictæ.

11. *Nunc & in umbrosis.*] Anno jam expleto, scil. veris tempore. *Fauno decet.*] Faunum ac Faunam, quam & *Faunam* vocabant, patrios Latinorum deos

fuisse, sic à *fando* dictos, quod in sylvis, ille viris: hæc mulieribus fata præcinerent. Hinc *Faunum* etiam Romani, sacrificiis & carminibus coluerunt. *Torr. Fauno decet.*] Fauno rusticorum Deo, quem quidam volunt eundem esse atque Pana. *Immolare lucis.*] Sacrificare vel agnam, vel hædum, utrumque mavult.

12. *Seu poscat agnam.*] Omnes fere MSS. *agna* & *hædo* vel *ædo* sine aspiratione legunt, quod non video cur lectori tantopere displiceat. Cur enim non ut *facere*, sic *immolare* cum quarto & sexto casu jungamus? A pud Virgilium sane, *cum faciam vitulâ*, & *cum faciam vitulam*, in diversis exemplaribus optimæ fidei legitur.

13. *Pallida mors.*] Mors pallidos efficit. *Æquo pulsat pede pauperum.*] Indifferenter, & æquè fortiter principum fores, atque pauperum casus pulsat. *Tabernas.*] Domos humiliores.

14. *Regumque tures.*] Per *turres*, vel munitas Regum arces intelligo, à terrendo, ut volunt, dictas: vel celsas divitum domos.

15. *Vitæ summa brevis.*] *Σπίρη τῆς ζωῆς πᾶς ἐστὶν ὁ βίος*, inquit, Plutarchus. Quid enim puncto temporis brevius? & tamen si ad æternitatem respicias, ne puncto quidem temporis vivimus. *Vitæ summa.*] Pro paucorum annorum numero. *Comm. Vitæ summa.*] Breve vitæ spatium, longam sperare vitam nos vetat.

B

16. *Jam*

*Jam te premet nox, fabulæque manes,
Et domus exilis Plutonia: quo simul mearis,
Nec regna vini sortiære talis,
Nec tenerum Lycidam mirabere: quo calet juvenus*
Nunc

16. *Jam te.*] Statim te opprimit mors, quæ, secundum Epicureos, nihil habet præter tenebras. *Fabulæque Manes.*] Ego *manes* dici fabulas existimo, ex Epicureorum sententia, quod nihil præter inane commentum sint: sic enim hoc vocabulo veteres usi sunt; nec dubium, quin Horatium imitari voluerit Persius, Sat. II. cum ait:

Indulge genio, carpanus dulcia. Nostrum est.

Quod vivis, cinis, & manes, & fabula fiet.

Fabulæque.] Fabulosi inferi, de quibus & Poëtæ, & Philosophi tam multa fabulantur. *Manes.*] Dii boni *Manes* dicebantur, unde & *mane* tractum putant: nam *mane*, apud antiquos bonum dicebatur. *Comm.*

17. *Domus exilis Plutonia.*] Non quia ipsæ animæ exiles, hoc est, umbraticæ: vel quia inanis & vacua. Sed arctam, & angustam frequenti animarum concursu redditam Plutoniæ domum interpretabor. hyperbolice enim Flaccus significat, per assiduas bellorum civilium cædes, tam immanes acervos, hoc est, tantas jam pridem accessiones factas mortuorum, ut metuendum sit, ut vel ipse Achærens tamen maximum & vastissimus, capacitate sua, satis porro futurus non sit morituro gregi. *Donza.* *Domus exilis.*] Virgil. *domos Ditis vacuas*, & *inania regna* vocat. *Domus exilis.*] Ut quid, magnam illam domum, quo paulatim omnes, tanquam ad fatale quoddam *πυρδοχείον* cogimur, *exilem* dixit? Quare aliud excogitandum. Veteres fatalem illum locum, quo nunquam redituri à natura relegamur, *exilium* dicebant. Sic Seneca Herc. Fur. *Noceant exilia*, locum illis apud infe-

ros destinatum vocat. Et Flaccus lib. 2. Od. 3. *Et nos in æternum exilium impostura cymbæ.* Ergo *domus exilis* censerem legendum, quod est exilium. Utere, inquit, ætate tua, Sexti: jam enim nox & manes tibi instant, & exilium illud, quo cum relegatus fueris; neque vino, neque amoribus vacabis. *Heinsius.* *Domus exilis Plutonia.*] Per *exilem domum* intellexit Poëta *sepulchrum*. Quod cur *exile* vocet, non est, quod rationem afferam, cum cuivis notum sit, quam exigui loco claudamur mortui, qui tanto paratu tam lata terrarum spatia vivi conquirimus. Sepulchrum autem *domum* vocavit etiam Tibullus lib. 3. Eleg. 2. *Post hæc carbascis humorem tollere velis, Atque in marmorea ponere sicca domo.* *Pedo* in Consolatione ad Liviam: *Claudite jam Parca nimium reserata sepulchra, Claudite plus justo jam domus ista patet.* *Rurgerf.* *Exilis.*] Domus tenuis, & parva sic dicta ob manes exiles illic habitantes, qui aspectum oculorum fugiunt, nec possunt circumscribi. *Quo simul mearis.*] Ad quam domum simul ac migraveris.

18. *Nec regna.*] Non eris bibendi magister, cui constituenti leges in conviviis, omnes parere necesse erit. *Regna sortiære talis.*] *Sortiri judices, provincias,* Romani dicebant, cum qui judices ac provinciarum rectores futuri essent, forte legebantur. Eam in Repub. consuetudinem ad convivorum magisteria, tanquam de re magna loqueretur, eleganter transfudit Horatius. *Talis.*] Talorum jactu: Veneris enim jactus regent vini efficiebat.

19. *Lycidam mirabere.*] Puerum mollem, & delicatulum. *Quo calet.*] Cujus amore juvenes nunc ardent.

20 Nunc omnis, & mox virgines tepebunt.

20. *Mox virgines.*] Ubi Lycidas adoleverit, virgines ejus complexu cupient potiri. *Virgines tepebunt.*] Amoris ardore paulatim inflammabuntur. *Lubin.* Vel ut Cruquius explicat: frigidiores erunt,

quam ut te jam senio prope & frigore confectum accendere suo calore poterint. Vel *tepere* dicit, ob sexus fæminei verecundiam.

ODE V. ὄρθωνήκη.

Ad P Y R R H A M.

Horatius ex Pyrrhæ illecebris, tanquam è naufragio enataverat, cujus amore irretitos affirmat esse miseros.

Q U I S multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus

Grato, Pyrrha, sub antro?

Cui flavam religas comam,

5 Simplex munditiis? heu, quoties fidem,

Mutatofque Deos flebit: & aspera

Nigris

1. *Qvis multa.*] O Pyrrha, quis puer tenero, & gracili corpore, id est, quis adolescens ætati puerili proximus, te multis in rosis urget, id est, arcte avidèque amplectitur? *Gracilis puer.*] Tenere molliterque educatus, impubis, rerum imperitus, decipi facilis. *In multarofa.*] In odoribus ad lasciviam provocandam. Fortassis intelligit ῥοδεντίων λοπάδα, id est, genus odorati edulii & scitamenti, in quo rosæ intritæ in olla ad mensam ferebantur, de quo Athen. lib. 5. *Cruquius.*

2. *Perfusus liquidis.*] Delibutus unguentis, quæ odores effundunt. *Liquidis odoribus.*] Unctionibus, quibus totum sæpe corpus oblini solebat, quæ ἄγ. πάλ. ἄσ. μ. ἄ. nominabantur. Liquidum vero odores siccis aridisque opponi possunt, quæ ἄγ. πάλ. ἄσ. μ. ἄ. vocant.

3. *Antro.*] In fornice, vel lupanari, ubi meretrices aliquando latebant, ut alienos oculos in re pudenda fugerent: aliquando prostabant impudice ad captandam prædam.

4. *Cui flavam.*] Cujus gratia crines

flavos habes religatos, ut ei placeas.

5. *Simplex munditiis.*] Munditias proprie vocat, quæ ad corporis curam spectant; quibus Pyrrham suæ consilium formæ, simplici usam significat. *Simplex munditiis.*] Simplici munditie contenta, absque sumptuoso corporis cultu. *Heu quoties.*] Patherica exclamatio in adolescentem miserum, quem Pyrrha nunc suis illecebris detinet captivum; tantisper ei suavis & jucunda benignaque futura, dum habet, quod donare possit. *Cruquius.* *Fidem.*] Promissa in levitatem, & perfidiam mutata.

6. *Deos flebit.*] Venerem cum suis pedissequis, scilicet Gratiis, risu, joco, osculis, aliisque hujusmodi, quæ tales amores comitari, facileque mutari solent. *Aspera nigris.*] Synchusis: pro æquor nigra ventis asperis. Et cur *nigris ventis*? An quia tempestates, quæ à ventis excitantur, nigrae sunt? idcirco tempestatibus & hyemi nigra pecus immolatur. Ut Virg. lib. 3. *Æneid.* *Nigram hyemi pecudem, &c.* An quia nigra omnia deformia & injucunda sunt? *Lambinus.*

*Nigris æquora ventis
Emirabitur insolens,*

Qui nunc te fruitur credulus aurea:

10 *Qui semper vacuum, semper amabilens
Sperat, nescius auræ*

*Fallacis. miseri, quibus
Intentata nites. me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida*

Suspen-

Aspera.] Allegoria est ducta à mari ventis agitato, significans meretricum blanditias, more tempestatum mobiles esse, & inconstantes.

7. *Nigris.*] Tempestates à ventis agitatae sunt nigræ. *Æquora ventis.*] Per æquora significat meretricem fallacem, quæ ex serena, & placida facta est sæva & implacabilis.

8. *Emirabitur.*] Pro supra modum mirabitur. *Insolens.*] Pro *insuetus*, qui id de quo dicitur, facere non soleat, ut Donatus inquit. Sic insolens belli, injuriæ. *Insolens* etiam arrogantem & contra legem ac communem vitæ consuetudinem audentem aliquid, significat. Sic *insolens Achilles*. *Torrent.* *Insolens.*] Insuetus, & talem in Pyrrha meretricum amorem non expertus.

9. *Te aurea.*] Te experitur admodum paratam, promptam ac liberalem: non asperam, non duram, neque ferream: Vel *auream* pulchram accipe & formosam, vel optatam, charam, amabilem. *Lambinus.* Vel qui te fruitur charissima sibi, multumque amabili & optata, & sibi instar auri cupita. *Turneb.* lib. 9. cap. 27. *Aurea.*] Sic eam vocat, in qua nihil ultra desiderari possit, & auro contra caram, ut Plauti verbis utar. Atque ita Ovid. *Illam meis oculis aurea semper erit.* *Torrentius.* *Aurea.*] Te pulchra & amabili. Quid enim auro amabilius?

10. *Vacuum.*] Qui sperat, te sibi soli vacantem & paratam fore, aliis omnibus contemptis.

11. *Nescius auræ*] Inconstantia muliebris ignarus *Varium* enim ac mutabilis semper *semina.*

12. *Miseri, quibus.*] Miseri sunt ii, quibus non probata neque usu cognita fulges, & amabilis videris.

13. *Intentata nites.*] Miseros eos vocat, quibus illa, nondum bene perspecta in amore placeat ac formosa videatur; ut puta qui non nisi isti sapiant; atque adeo ignari, meretricis illecebra capiantur: evasuri, si tentamenta aliqua amoris ante cepissent. Sic enim Virgil. loquitur VIII. *Æneid.* *Neque prima per artem Tentamenta tui pepigi.* *Torrentius.* *Nites.*] Nitere, ad munditiem pertinet. *Me tabula.*] Ab eventu suo docet, quam sint miseri adolescentis, qui se impudicarum blandimentis illaqueari sinunt: sumpta metaphora, à naufragis. *Me tabula, &c.*] *Tabula votiva, sacer paries,* verba sunt rei quam tractat aptissima: ut miseros enim amantes consoletur, se quoque in eadem fuisse navi ostendit, sed facto naufragio enatasse, cujus fidem faciat tabula, ex voto in Neptuni templo de pariete suspensa. *Torrent.* *Sacer.*] Sacellum, vel templum Neptuno dicatum. Est Allegoria ducta à naufragis, qui periculo elapsi Neptuno solebant suspendere tabulam, in qua naufragii casus depingebatur.

14. *Votiva paries.*] Quam voti mediis in periculis, id est, Pyrrhæ blandimentis.

15 *Suspendisse potenti
Vestimenta maris Deo.*

15. *Potenti Deo.*] Potens, est etiam potens. *Turneb.* lib. 6. cap. 6. *Potenti.*] Neptuno imperium maris obtinenti.

16. *Vestimenta maris.*] Naufragi sua vestimenta, in quibus fuerant servati, Neptuno etiam consecrabant.

ODE VI. ἰσοθελέην.

Ad AGRIPPAM.

Varius tragoediographus bella ab Agrippa gesta decantabit: Horatius vero convivii tantum, & amoribus describens aptus est, & idoneus.

SCRIBERIS Vario fortis, & hostium
Victor Mæonii carminis alite,
Quam rem cunque ferox navibus, aut equis
Miles te duce gesserit.

5 Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec gravem
Peleidæ stomachum cedere nesciï,
Nec cursus duplicis per mare Ulyssæi,

Nec

1. *Vario fortis.*] Scribêris à Vario, Mæonii carminis alite, id est, majestate carminis Homericï; vel, penna, & stylo carminis Homericï; vel, ab heroïco Poëta cantu prædito plane Mæonio, id est, Homericô: fuit enim Homerus aut ex Mæonia, aut Mæonis filius. *Fortis.*] Invictus & strenuus imperator. Laus à militari fortitudine. Scribit enim Paterculus, Agrippam, virtute, labore, vigilia, periculo, invictum. Ejus res gestas lege apud Dionem, Appianum, &c. *Crugnius.*

2. *Mæonii carminis alite.*] Pari cum Homericô carmine fortuna atque eventu. Varium igitur cum Homero comparat, idque ad Agrippæ etiam gloriam spectat, cujus res gestæ talem præconem fortiantur. Lambinus legi vult *aliti*, & Varium alitem Mæonii carminis vocat. *Torrent.* *Alite.*] Ales etiam metaphoricôs pro Poëta sumi potest, qui canendo, id est Heroïca describendo, Homeri instar in altum fertur. *Crugnius.*

3. *Quam rem.*] Quamcunque rem. *Navibus aut equis.*] Omni quidem militiæ genere præstabat Agrippa, sed navali gloria magis enituit, præfectus universæ classi contra Sext. Pompejum, ac post victoriam rostrata donatus corona. Nec otiosum videtur, quod navibus equos adjunxit Horatius: nam antequam bellis Siculis præficeretur, jam consul, res præclare in Gallia gesserat, secundus Romanorum transgressus Rhenum. Galli vero & Germani sine equestris militis robore, non facile vincuntur. *Torrent.*

6. *Peleidæ stomachum.*] Pro θυμῶν dixit, & periphrasticôs Iliadem designat. *Stomachum.*] Iram implacabilem Achillis, Peleo & Thetide geniti *Cedere nesciï.*] Qui placari noluit.

7. *Cursus duplicis.*] Id est, Odysseam, periphrasticôs, in quibus duplices Ulyssis cursus describit, id est, errores varios, perque maria spatiosa latos. Et quid si per *duplices* intelligamus, bis decennales? Alii & rectius, legunt, *duplicis,*

Nec sevam Pelopis domum

Conamur tenues grandia: dum pudor,

10 *Imbellisque lyræ Musa potens vetat*

Laudes egregii Cæsaris, & tuas

Culpa deterere ingeni.

Quis Martem tunica tectum adamantina

Digne scripserit? aut pulvere Troïco

15 *Nigrum Merionem? aut ope Palladis*

Tydiden superis parem?

Nos convivia, nos prælia virginum

Sectis

plicis, id est, versuti, callidi. *Cruquius.* *Cursus duplicis.*] Navigationes longas subdoli Ulyssis, qui aliud loquebatur, aliud sentiebat, unde à Græcis dictus est *διπλῆς*. *Duplicis Ulyssis.*] Rectè Lambinus explicat, ut Græci usurpant *διπλῆς ἀνίς*. Neque omittendum quod Florens Christianus annotavit, *duplicem* fortasse dici, quod bis inferos ingressus esset. Unde & à Simmia Rhodio in Ara vocatur *διπλῆς*:

Ἡανὸς τε μᾶζος ἀνίς, φῶε διπλῆς.

Quod Theognis dicit nullum ab inferis rediisse, nisi Sisyphum, & cum Ilium meminisset, si aut Hercules aut Thesei noluit, Ulysses saltem Sisyphi, ut fama est filium, omittere non debebat. *Rutgerius.*

8. *Nec sevam Pelopis.*] Cum Pelopis domum dicit, uberrimam bellorum ac rerum Tragicarum tanquam segetem proponit. *Torrent.* *Nec sevam Pelopis.*] Alludit ad Thyesta, Tragediam à Varro conscriptam, in ejus commendationem. *Sevam Pelopis domum.*] Sevam propter varia homicidia in eadem familia perpetrata: nam Pelops à Tantalopatre, Atreus & Agamemnon ab Ægypto, Clytemnestra ab Oreste filio est occisa.

9. *Tenues grandia.*] Nos, qui tenui sumus ingenio, non audemus dicere grandia, vitibus nostris imparia.

10. *Imbellisque lyræ Musa.*] Dum Polyhymnia Musa Lyrica (quæ potestatem habet in Lyram, imbellem nempe, & ineptam ad res bellicas scribendas) me vetat dererere, id est, diminuere atque extenuare tuas & Cæsaris laudes.

11. *Egregii Cæsaris & tuas.*] Bene utriusque laudes conjunxit, cum Cæsaris auspiciis omnia gesta sint: & alioqui nihil illis conjunctius, sive affinitatem, sive amicitiam, respicias; adeo ut certo tempore, si Dionem credimus, in iisdem etiam ædibus vixerint.

12. *Culpa.*] Ingenii mei tarditate. *Deterere.*] Deterere laudes, dixit, pro adferre laudibus detrimentum: facta enim dictis exæquanda sunt, ut Salustius inquit.

13. *Martem tunica.*] Martem, id est, viros bellicosos tectos, & indutos lorica, quæ dura, & solida est ut adamas.

14. *Pulvere Troïco.*] Id est, qui prælii tempore semper inter medios hostes versabatur, neque vulnera ex timebat. Erat autem Meriones Idomenei comes atque amicus. *Lambin.*

15. *Merionem? aut.*] Virum fortissimum, pulvere Troïco squalidum, & obductum. *Ope Palladis.*] Pallas semper opem tulit Diomedis Tydei filio.

16. *Superis parem.*] Animo, & fortitudine diis æqualem. Nam Martem, & Venerem Diomedes vulneravit.

17. *Nos prælia, &c.*] Amantium content-

*Sectis in juvenes unguibus acrium
Cantamus, vacui; sive quod urimur,*

20 *Non præter solitum leves.*

contentiones & lusus: facete admodum alludens ad heroum gesta. Se quoque in præliis versari dicit, sed non duris & multum sanguinolentis: sed mollibus & amatoriiis, in quibus non opus est ferro & armis adamantinis; sed unguibus, iisque resectis, ne vulnerentur amantes.

18. *Acrium.*] Virgines, & puellæ ita acres sunt in juvenes, ut tamen ungues suos ad repugnandum sectos habeant, ne forte pugna sit cruenta, quod raro fit.

19. *Vacui; sive.*] Sive quod sumus vacui, id est, valde otiosi, sive quod urimur, id est, aliquantulum amamus. *Sive quod urimur.*] Sensus est, cum sive amore vacuum, sive non, semper hæc meditari studia. Nec mirandum si inconstanter amet, qui ita jam consueverit. Quam levitatem suam Epod. XI. & Serm. VII. lib. II. abunde testatus est. *Torrent.*

20. *Non præter.*] Nostro more leves, & inconstantes, quod amatoribus proprium est, & usitatum.

ODE VII. Ὀδὴ ἐν Ἰωνίᾳ.

Ad MUNATIUM PLANCUM Consularem.

Alii alias laudant civitates, & regiones Horatius verò: reliquis anteponeit Tibur, ubi natus est Plancus, quem ad diluendas vino curas cohortatur.

LAUDABUNT alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Ephesum, bimarisve Corinthi.

Mænia,

1. *Claram Rhodon.*] Rhodum, Ephesum, Mitylenen, ut urbes delictis affluentibus, uno versu complectitur Mart. lib. x. Epigr. LXVIII.

Cum tibi non Ephesus, non sit Rhodos aut Mitylene,

Sed domus in vico Lælia Patricio.

Dicitur autem *Mitylene*, à Macarei filia Mitylene; quemadmodum & à patre insula ipsa Lesbos dicta, olim Macaria. *Torrent.* *Claram Rhodon.*] Rhodon claram propter elegantem structuram trium civitatum, quæ sunt in eadem insula. aut *claram*, id est, præclaram portibus, viis, mœnibus, legum præstantia, &c. aut *claram*, id est, semper illustratam radiis Solis, qui puellæ Rhodiæ amore captus, Insulam ab ea nominavit Rhodon. *Mitylenen.*] Mitylene urbs est in Lesbo.

2. *Ephesum.*] Nobilissimam civitatem ab Amazonibus extructam, & magnæ Dianæ templo nobilitatam. *Bimarisve Corinthi.*] Liv. lib. XLV. *Isthmus duo maria ab occasu & ortu solis finitima arctis faucibus dirimens.* Hoc est, quod bimarem hic Horatius vocet. Claudian. lib. x. in Eutropium. *Ephyreia Lais E gemino ditata mari.* Venustissime enim de meretriculæ quæstu, perinde ac de opulentissimæ urbis copia, loquitur. *Ephyra* enim dicta fuit *Corinthus*, ut & *Ἰθάκας* & *ἀμφὶ Ἰθάκας*. Quæ cum maxima oportunitas sit ad ditescendum, *ἀφνειὸν τε Κόρινθον* rectè dixit Homerus, II. Iliad. unde & *κρηενδίαζαζ* pro luxuriari, ut divitiis affluentibus solent. *Torr.* *Bimarisve Corinthi.*] Corinthus dicitur bimaris, quod hinc Ionio, hinc Ægeæ mari cingitur.

*Mænia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Insigneis, aut Theffala Tempe.*

5 *Sunt quibus unum opus est, intactæ Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare: &*

Undique decerptam fronti præponere olivam.

Plurimus, in Junonis honorem,

Aptum dicit equis Argos, diteisque Mycenæ.

Me

3. *Thebas, vel Apolline.*] Thebæ urbs est in Bœotia à Cadmo ædificata, cujus filia Semele Bacchum peperit ex Jovis compressu. *Delphos.*] Nobile fuit Delphis Apollinis oraculum.

4. *Tempe.*] Loca amœnissima in Theffalia.

5. *Sunt quibus.*] Sunt Poëtæ, quibus unicum opus est. *Urbem.*] Athenas Minervæ inviolatæ urbem.

6. *Carmine perpetuo.*] Quod continua quadam serie nihil aliud tractet, quam Athenarum laudes. *Torrent. Perpetuo.*] Carmine non interrupto, ut aliud laudent.

7. *Undique decerptam.*] Qui enim opere integro Athenas laudare vellet, illi necessario à certamine Neptuni & Minervæ incipiendum esset. Cyclæus ergo Poëta, cui unum opus esset, carmine perpetuo Athenas celebrare, oleam non modo equo, verum omnibus potius arboribus ac frondibus præferret; Minervæ causa nempe & urbis, quæ ab ea nomen accepit. *Frons decerpta undique,* est ὀπὴν φύλλον, frons qualibet, id est, arbor quævis. Vide Heinsum in notis, de hac re pluribus differentem. *Fronti præponere.*] Per decerptam undique olivam, Cruquius notari credit, coronam oleaginam detonsam: ut Virg. 3. Georg. *Ipsi capui tonsæ foliis ornatus olivæ dona feram,* &c. Erant enim apud veteres coronæ tonsiles, quas hic Poëta noster, decerptas undique, id est, detonsas circum circa vocat, ut essent foliis brevioribus, ornatoribusque. Quod autem pertinet

ad novum loquendi genus, præponere fronti, id est, dare omnem operam scribendo ut fronti præponatur, hoc est, ut frons coronetur orneturque synecdochicâs, pars pro toto. *Cruquius. Fronti præponere.*] Veteres, qui Poëmata se scribere profitebantur, utpote Musis sacri, coronas semper aliquas, tanquam insignia sui studii, præferre solebant. Sic & eos, qui carmine Athenas laudare vellent, in honorem Palladis fronti obtendere olivam dicit, & quidem *undique decerptam:* ostendens per hoc, ex omni eos loco ac materia colligere, quod ad Deæ atque urbis illius laudem ac materiam convertant. *Torrent. Undique decerptam.*] Frontem Oliva coronare, cujus folia undique, id est, circum circa detonsa, & breviora facta, majorem addunt ornatum. Aliis alia lectio magis arridet, vid. *Undique decerpta frondi præponere Olivam,* ut sit sensus, Omnibus omnium locorum & terrarum frondibus Olivam anteponere, quæ Palladis est propria.

8. *Plurimus.*] Plurimi, id est, multi dicunt.

9. *Aptum equis Argos.*] Historiæ hic recordemur, quæ Diomedem in Italiam venientem, ibi quoque Argos Hippium, patriæ recordatione, condidisse narrat: eaque Argyrippa, & postea Arpi dicta fuit. *Torrent. Equis Argos.*] Argos equis nutriendis idoneum? Unde Homerus appellat Ἄργος ἰσπιδόστον. *Mycenæ.*] Urbem opulentam, in qua regnavit Agamemnon; à Mycena Nympha sic appellatam.

- 10 *Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Larissæ percussit campus opimæ,
Quam domus Albunæ resonantis,
Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & uda
Mobilibus pomaria rivis.*
- 15 *Albus ut obscuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus: neque parturit imbreis
Perpetuos: sic tu sapiens finire memento
Tristitiam, vitæque labores
Molli, Plance, mero: seu te fulgentia signis*
- 20 *Castra tenent: seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina, patremque*

Quum

10. *Patens Lacedæmon.*] Lacedæmon dicitur patiens ob severam disciplinam, ubi pueri ad Dianæ aram Ioris flagellati, usque dum sanguis visceribus exiret, ne ingemuerunt quidem.

11. *Larissæ optima.*] Ἐλασσάνα, ἔλασσα. Cum vero plures Larissæ fuerint, placet eam intelligi quæ in Thessalia fuit; non tam ob urbis præstantiam, quam ob campi circumquaque ubertatem atque amœnitatem regionis. Tum aliquid magnum dicere voluit Horatius, cum percussum se ait campi illius admiratione, ut & Lacedæmonis patientia. *Torrent. Larissæ.*] Larissæ est urbs in Thessalia, à qua & Achilles Larissæus dictus est. *Percussit.*] Permovit, affecit.

12. *Domus Albunæ.*] Nemus delectabile Albunæ Nymphæ una cum fonte consecratum *Albunæ.*] De Albunæ Lactant. lib. I. cap. 6. Et recte Virgil. VII. Æneid. ejus oracula Latinum regem consulentem facit: cum ait, *Luceosque sub alta Consulit Albunæ, &c.* *Torrent.*

13. *Et præceps.*] Fluvius Anio de cælo scopulo multam aquam deorsum effundens. *Et Tiburni lucus.*] Multa exemplaria *Tiburii* legunt. Turneb. lib. XI. cap. 26. & lib. XXI. c. 3. utramque le-

tionem defendit. Lucum ergo intelligo, in Tiburni Herois memoriam de more consecratum, ex Papinio. *Torrent. Tiburni.*] Tiburnus, primus Tiburis conditor dicebatur.

14. *Mobilibus.*] Pomaria discurrentibus rivis irrigua.

15. *Albus ut obscuro.*] Leuconotum intelligit Poëta. Ἀδύκροτος austri sunt quasi anniversarii, qui certa stataque anni tempestate spirant, ut Etesia, & nubila detergent, serenitatemque reddunt: ἀπὸ τῆς ἀδύκροτον ἢ ἠερῶν. *Albus.*] Notus serenus. *Obscuro.*] Cælo caliginoso.

17. *Sic tu sapiens, &c.*] Id est, facturus es, quod sapientem decet, si finias tristitiam molli mero. *Steph.*

19. *Mero.*] Vino suavi, maturo ac tempestivo. *Seu te fulgentia.*] Sive militiæ, sive domi tuæ eris. *Fulgentia signis.*] Cum imperio Plancum exercitibus præfuisse, initio annotavimus. *Torrent. Signis.*] Aquila, Dracone, aliisque id genus signis militaribus.

21. *Tiburis tui.*] Vel quod villam ibi haberet Plancus: vel quod gens Munatia Tibure oriunda, ut alia multæ illustres. *Torr. Tibur.*] Horatius Pindarico more historiam hanc hæc Odæ intersegit, ut Herois tanti exemplo, Plancum

B 5 suum

Quum fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristes affatus amicos:

25 Quò nos cunque feret melior fortuna parente
Ibimus, ô socii, comitesque.

Nil desperandum Teucro duce, & auspice Teucro:
Certus enim promisit Apollo,
Ambiguam tellure nova Salamina futuram.

30 O fortes, pejoraque passi

Mecum

suum in rebus etiam adversis ad lætiti-
am aliquam invitet: & à Teucro ex-
fule sententiam profectam esse ferunt,
quam proverbii loco usurpamus ex
Aristophanis Pluto: Πάσεις γὰρ ἐστὶ
παῖσι, ἢ ἀν' ἀρετῆς ἢ ἐξ ὄ. Torrent.
Salamina.] Civitatem Telamonis, qui
duos habuit filios Teucrum, & Aja-
cem.

22. Quum fugeret.] Quamvis fugeret.

23. Tempora populea.] Figulus, Lam-
binus & alii populeam coronam cen-
sent adscribendam fortitudini, quasi
Teucer post magnos ad Trojam exant-
latores labores ea se corona dignatus fuis-
set. Atqui non video quid in fuga sit
laudis. Qua de causa Turnebi altera sen-
tentia convenientior apparet, quæ Teu-
crum vult, dolore suppresso, spem vul-
tu simulare, sociosque sperare jubere.
Sensus ergo est: Quamvis Teucer non
sine dolore metuque patrem Telamo-
nem fugeret, tamen dulci Lyæo curas
dissolvit, corona populea caput orna-
vit, Herculi que sacra fecit. Cruquius.
Tempora populea, &c.] Quod ea arbor
Herculi sacra sit, magnis ærumnis labo-
ribusque perfuncto. An potius quod ad
bacchantium coronas & genio indul-
gentium respexit? & probabilius est,
ut lætitiâ præ se ferret, alioque bene
sperare juberet. Turneb. lib. xi. cap. 26.
Tempora.] Caput vino madidum. Lyæus
nomen Bacchi ponitur pro vino. Popu-
lea corona.] Herculi sacra, qui eam apud
Acherontem fluvium in Thesprotia re-

pertam, ab inferis veniens secum attu-
lit. Torrent. Populea fertur.] Coronæ ex-
frondibus populi arboris, quæ animi
fortitudinem denotat.

24. Tristes.] Renitenteis ac invitos
propter exilium patriæ. Cruquius.

25. Melior fortuna.] Melior, quia for-
tuna mihi patriam dabit, at pater Te-
lamon negavit.

27. Nil desperandum.] Παράκλησις
à fortitudine: quæ una atque adeo præ-
cipua est ex iis rebus, quas in summo
Imperatore duceque requiri scribit Cic.
pro lege Manil. nimirum scientia rei
militaris, fortitudo, auctoritas, fe-
licitas. Cruquius. Auspice Teucro.] De
Teucro, quamquam Græco, Romano-
rum loquitur more. Auspicia enim in
exercitu penes unum Imperatorem
erant, cujus ideo auspiciis geri omnia
dicebantur. Possimus etiam ita expo-
nere, ut auspiciem se vocet, cui jam
Deorum monita ac consilia ab Apolline
patet facta sint. Auspice.] Me Teucro
hortatore.

28. Certus enim.] Apollo non fallax,
aut mentiens.

29. Ambiguam.] Recte ambiguam,
cujus audito nomine adhuc ambiguus
atque anceps sis, de qua agatur. Torrent.
Ambiguam.] Promisit duas fore Sala-
minas, quarum altera nunc est in Atti-
ca; alteram ego, & vos condemus in
Cypro.

30. Pejoraque passi.] O passigravio-
ra: Virgilius.

*Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas :
Cras ingens iterabimus æquor.*

32. *Iterabimus æquor.*] Iterum navigabimus.

ODE VIII. ἐρωτικὴ.

Ad LYDIA M.

Juvenem Sybarin, Lydiæ amore perditum, & voluptatibus colliquefactum notat.

LYDIA dic, per omnes
Te Deos oro, Sybarin cur properes amando
Perdere: cur apricum

Oderit campum, patiens pulveris, atque solis?

5 Cur neque militaris

Inter æquales equitet: Gallica nec lupatis
Temperet ora frænis.

Cur timet fluvium Tiberim tangere? cur olivum

San-

1. **L**YDIA dic.] Meretrix delicatula non vulgaris formæ.

2. *Te Deos oro.*] Venerem, Cupidinem, cum suis asseclis. *Cruquius.* Sybarim.] Juvenem mollem. *Amando perdere.*] Venuſta antiphrasis, ut Sybarim Lydia amando perdat; dum amori tantum, nec ulli alii officio, operam eum dare patitur. *Torrent.* *Amando.*] Dum tui amore captus est, & ab eo amaris.

3. *Perdere.*] Ejus bona abligurire, & corporis vires frangere.

4. *Oderit campum.*] Ostendit ergo miserum Sybarim, arte militari ac labore præstantem, meretricis tanquam fascino, non permitti quicquam agere, quod ad prioris vitæ consuetudinem pertineret. *Torrent.* *Campum.*] Campum Martium cur oderit. *Patiens pulveris.*] Quum possit pati pulverem, & solem, & alios etiam labores militares.

5. *Militaris.*] Militarem in morem, vel ut hominem militarem decet.

6. *Gallica nec.*] Gallicorum equo-

rum ora. *Turneb.* lib. xi. cap. 28. *Lupatis.*] Frænis instar lupinorum dentium asperis & inæqualibus, quibus equi ferociore coërcentur.

7. *Temperet.*] Moderetur, & sibi parere doceat.

8. *Tiberim.*] *Vegetius* lib. i. cap. 10. *Romani campum Martium vicinum Tiberi delegerunt, in quo juvenis post exercitium armorum, sudorem pulveremque diluerent, ac lassitudinem, curfusque laborem natando deponerent. Cur olivum?*] Rogat, luctam cur pejus angue oderit? an quia metuebat olei odore dominam offendere. Infanum illud palæstræ apud Græcos studium, omnibus notum: si quidem Anacharsim refert Laërtius, oleum, vesaniæ φάσμα appellasse; quod eo uncti Athletæ, mutuo in se furere videntur. *Torrent.* *Per olivam τὸ χύμασμα* denotat, id est, unguentum, quod ex cera fit oleo subacta, quo palæstritæ in lucta utebantur. *Cruq. Tiberim tangere.*] Tiberim tranare. *Cur olivum.*] Cur luctam horret? luctaturi utebantur unguento, quod ex cera fit, oleo subacta.

9. *Vist-*

Sanguine viperino

10 *Cautius vitat? neque jam livida gestat armis*

Brachia: sæpe disco,

Sæpe trans finem jaculo nobilis expedito?

Quid latet, ut marinæ

Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Trojæ

15 *Funera: ne virilis*

Cultus in cædem, & Lycias proriperet catervas?

9. *Viperino.*] Sanguine venenoso.

10. *Armis.*] Ulu & frequenti armorum pondere.

11. *Disco.*] Disco nobilitatus: qui quidem ludus erat primo Græcus, deinde à Græcis translatus ad Romanos. *Disco.*] Discum dictum volunt, à *δίσκον*, quod est *βάλλειν*, unde & *δισκοβόλος*, quidiscum jactit. *Lambinus.*

12. *Sæpe trans finem.*] Sæpe ultra terminum, jaculo fortiter & expedito emissio nobilitatus.

13. *Quid latet.*] Cur non prodit Sybaris in publicum, sed inter meretrices latet, & emollefcit. *Ut marinæ, &c.*] Sybarim juvenem non aliter in meretriculæ contubernio latitantem facit, quam olim inter Lycomedis Scyri regis filias Achillem. *Torrent.*

14. *Filium dicunt Thetidis.*] Achil-

lem, qui à matre Thetide habitu puellari indutus, ne agnosceretur, in Insulam Scyrum ad Diomedem est deductus. *Sub lacrymosa Trojæ.*] Paulo ante eversionem Trojæ.

15. *Funera.*] Etiam Græcorum, quæ ad Trojæm contigere. Atqui si *Trojæ funera* pro Trojæ excidio interpreteris, non convenient tempora. Achillis enim latebræ totis annis decem præcessere. *Torrent.* *Ne virilis cultus.*] Ne vestitus virilis eum in bellum Trojanum protraheret.

16. *Lycias catervas.*] Quas nempe Sarpedon rex Lyciæ post Hectorem fortissimus, Priamo adduxerat. *Torrentius.* *Lycias proriperet.*] Ponuntur Lycii pro Trojanis, quibus opem ferebant: sic cognominati à Lyco Pandionis filio. *Proriperet.*] Raptim vel temere traheret.

ODE IX. *ᾠδὴν ἐπιχθίνην.*

Ad THALIARCHUM.

Quo magis sævit hyems, eò magis voluptati indulgendum. Sic autem a Marone hyems genialis appellatur.

VIDES ut alta stet nive candidum,
Soraçte: nec jam sustineant onus

Silvæ

1. *Stet nive candidum.*] Vides, ut Soraçte cooperiatur, vel, è longinquo appareat nive plenum?

2. *Soraçte.*] Mons in Faliscis, quem

hodie appellant montem *Divi Sylvestri*, eo quod in ejusdem montis spelunca ad plurimum tempus se continuïsse dicitur. *Onus.*] Nivis pondus.

3. *Labo-*

Silvæ laborantes: geluque

Flumina constiterint acuto?

5 *Dissolve frigus, ligna super foco*

Large reponens: atque benignius

Deprome quadrimum Sabina,

O Thaliarche, merum diota;

Permitte Divis cætera: qui simul

10 *Stravère ventos æquore fervido*

Deprælianteis, nec cupressi,

Nec veteres agitantur orni.

QUID sit futurum cras, fuge quærere: &

Quem

3. *Laborantes.*] Oneris magnitudine laborantes, & non sustinentes; onus nivis.

4. *Gelu acuto.*] Equidem acutum dici reor, Græco more, pro acri & vehementi: nam ὄξυ plerumque significat magnum & vehemens: & sic dictum ab Horatio, ut à Pindaro γαλὸν ὄξεια dicitur. Turneb. lib. xi. cap. 26. *Constiterint.*] Flumina vi frigoris congelata à cursu desistunt superne.

6. *Large.*] Copiosè pro foci magnitudine. *Benignius deprome.*] Athenæus libro x. quo loco Alcæi versus, quos hic imitatus est Horatius, recenset; hoc inter cætera eleganter addidit, nullam esse anni tempestatem, unde Poëta ille bibendi occasionem non sumpserit. *Benignius.*] Largius quam soles prome de diota Sabina vinum quadrimum, id est, quatuor annorum.

7. *Quadrimum.*] Mediæ ætatis vinum poscit, largiori convivio aptius, ne citò nimis ebrietas obrepat. At Venerem sacrificio placaturus, bimi patenam meri postulat. Od. xvii. *Sabina diota.*] Quia vasa illa vino servanda apta in Sabinis fierent: non quod vinum Sabinum Horatius depromi velit; id enim vilius habebatur. Infra Od. 20. *Torrent.*

8. *O Thaliarche.*] Turnebus primam hujus nominis syllabam aspirari vult, quod Θαλία Græcis etiam convivium significet; nam convivii domino præcepta hilaritatis hic proponere videtur. Nec scio an idem Thaliarchus sit, qui & Symposiarchus. an potius qui celebrati alicui publicæ, in Deorum honorem instituta, præfuerit, quales septemviri Epulonum. *Torrent. Diota.*] Veteres enim in testis, vasis, doliis, fistilibus, vina horreis reposita servabant, ex quibus ea depromebant largius aut parcius, pro mensæ & convivarum ratione. *Cruquius. Diota.*] Diota est vas vinarium duas habens ansas, quadraginta, & octo sextarios capiens.

9. *Permitte Divis.*] Committe cætera Deorum curæ, & procurationi. *Simul.*] Simul ac, id est, postea quam ventos inter se concertantes compresserunt.

10. *Stravère ventos.*] Tranquillarunt, mitigarunt, sopiverunt. *Fervido.*] Mari concitato, ut solet aqua in aheno fervens.

12. *Agitantur orni.*] Non commoventur.

13. *Quid sit futurum.*] Vult eum in diem vivere. & recte Theocritus: οὐ θναλὸν πλόμασθαι, τὸ δ' αὖτις ὄρε ἰσπράμασθαι. *Torrent.*

24. *Quem*

- Quem fors dierum cinque dabit, lucro
 15 Appone: nec dulcis amores
 Sperne puer, neque tu choreas,
 Donec virenti canities abest
 Morosa. nunc & campus, & aræ,
 Lenesque sub noctem susurri
 20 Composita repetantur hora.
 Nunc & latentis proditor intimo
 Gratus puellæ risus ab angulo,
 Pignusque dereptum lacertis,
 Aut digito male pertinaci.

14. *Quem fors dierum.*] Quemcumque diem tibi dabit fors, id est, fortuna, seu potius Dei voluntas, τὴν δαίμοσ. *Lucro.*] In lucro deputa.

16. *Puer.*] Cum puer es, adolescens, juvenis. *Choreas.*] Chorea dicitur à choro, ubi junctis manibus saltatur.

17. *Donec virenti.*] Quamdiu tibi juveni, & adhuc virentis ætatis canities, (id est, senectus) abest quæ-
 rula.

18. *Campus & aræ.*] Postquam campum Martium dixisset, rectè addidit *aræ*; loca nempe vacua, pura & sine ædificiis, maxime usu publica, conveniendi causa atque inambulandi. Non male Valla, *Campum* dici ait planiciem terræ amplam: quæ si fuerit angustior, *aræ* appellatur. Vide Vitruv. lib. 1. cap. 7. *Torrentius.* *Campus, & aræ.*] Campus Martius, & aræ, id est, loca, in quibus Rom. juventus se exercebat.

19. *Sub noctem.*] Paulò ante noctem. *Susurri.*] Colloquia quæ edi solent ab amantibus voce leni, & submissa. *Susurri.*] Quod ἀλλήλοισ ψιθυρίζειν

aptissimè dixit Theocritus, loco à Lambino citato.

20. *Composita repetantur hora.*] Constituere diem aut locum propriè dicimus, cum ex conventionè agendum aliquid certo loco aut tempore proponitur. Hinc *ad constitutum adesse, & venire.* *Compositam* igitur *horam* simili ratione dixit Horatius, quæ inter amantes constituta sit. *Torrent.* *Composita.*] Hora constituta iterum atque iterum à te usurpentur.

21. *Nunc & latentis.*] Et nunc repetatur à te gratus risus, proditor, & index puellæ latentis, id est, in angulum se abdentis, ac delitescere simulantis. Ridet enim puella, ne diu quærat, sed ut seipsam prodatur.

23. *Pignusque dereptum lacertis.*] Armillæ vi avulsa ex lacertis, aut annulus à digito male, id est, parum pertinaciter retinente. Nam fingunt puellæ se velle retinere, quod cupiunt sibi adimi. *Dereptum* ergo legendum non *direptum*, Est autem *deripere* de quovis loco rapere; sed maxime de superiore. *Diripere* autem est, dilacerare ac discerpere. *Lambinus.*

ODE X. Εὐχαιστική.

HYMNUS in MERCURIUM.

Quem laudat à facundia, à parentibus, à palæstræ, & lyræ inventione, à maxima in furando calliditate, atque ab iis, quibus fungitur, numeribus.

MERCURI facunde, nepos Atlantis,
 Qui feros cultus hominum recentum
 Voce formasti catus, & decoræ
 More palæstræ:

5 Te canam magni Jovis, & Deorum
 Nuntium, curvæque lyræ parentem,
 Callidum, quidquid placuit, jocosò

CON-

1. **F**acunde, nepos.] Eloquentiæ Deus & orationis inventor. *Atlantis.*] Maja Atlantis filia Mercurium peperit ex Jove: unde & *Atlantides* dictus.

2. *Qui feros cultus.*] Quod autem Horatius *voce & palæstra* eos à Mercurio expolitos conformatosque tradit, quasi tunc primum homines esse cepissent: id è Platonis philosophia petitum videtur. Ille enim musicæ ac gymnasticæ, si modo rectè exerceantur, totius Reipub salutem attribuit. Jam Mercurius harum duarum artium inventor esse perhibetur. Neque *Hermas* tantum, sed & *Hermathenas* in gymnasiis dedicabant: quo per insertam Mercurio *Minervam*, apertius adhuc significarent, animi pariter ac corporis conformandi rationem haberi debere. Tum etiam *Hermerotas* & *Hermeraclas* legimus, mixtas nempe Mercurii cum *Amore* & *Hercule* statuas: quod *Oratione*, ut nihil amabilius, sic neque robustius, efficaciusque. Pluribus *Torrentium* de *Hermis* differentem, suo loco vide. *Feros cultus.*] *Agristes* hominum primorum mores. *Hominum recentum.*] Id est, eorum, qui feritate mutata per eloquentiam Mercurii, nuper induerant humanitatem. *Cruquius.*

3. *Voce formasti.*] Eloquentia, vel

musica conformavisti. *Catus.*] Quasi cautus; doctus, solets. *Decoræ.*] Quod viro maxime deceat. Quare apud Græcos ab adolescentia summo omnes in ea studio exercebantur. Et ut palæstras Græci *λιπαγγής*: sic Latini *nitidas*, *liquidasque* & *unctas* vocant. *Torrentius.*

4. *More palæstræ.*] Quis est mos palæstræ? an palæstra? Sed quis ita Latine loquatur? Heinsius itaque concludit scripsisse Poëtam, & *decoræ hu-* *more palæstræ.* *Humor decoræ palæstræ*, est oleum quo palæstritæ unguuntur. *Palæstra.*] Palæstra Græci exercebantur ad tuendam corporis valetudinem.

5. *Deorum nuntium.*] Bene Deorum nuntius fingitur Mercurius. nam quæ hominibus melioris vitæ præcepta tradidit, ea cælo attulisse, & Deorum immortalium jussu propagasse, merito credebatur. Mercurius ergo tanquam *medicurrus*, quod sermo medius inter homines existens, eos inter se conciliat: vel, à *mercibus*, ut *Festus* vult; omnibus enim negotiationibus præest. *Torrentius.* *Deorum.*] Reliquorum Deorum interpretem.

6. *Parentem.*] Lyræ inventorem.

7. *Callidum.*] Astutum, & ingeniosum ad furtum occultandum, quod jocosum, risumque concitaret.

8. *Cru-*

Condere furto.

Te, boveis olim nisi reddidisses

10 Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra,
Risit Apollo.

Quin & Atreidas duce te superbos
Ilio dives Priamus relicto,

15 Theſſalosque igneis, & iniqua Trojæ
Castra fefellit.

Tu pijs lætis animas reponis
Sedibus: virgaque levem coërces
Aurea turbam, superis deorum

20 Gratus, & imis.

O D E

8. *Condere furto.*] Græci sane δόλιον & κλέπιον vocant. Sed & hoc eloquentiæ tribuunt, quæ hominem extra se rapere quodammodo possit, nos ad γνησίαν referimus: At Fulgentius furtem vocari vult, quia inter furti, ac negotiantium capturas parum interest.

9. *Te boves.*] Dum terreret te minis, nisi boves redderes furto sublatis, cum risu expertus est tuam in furanda etiam pharetra, versutiam. *Stephanus. Boves olim.*] Boves Admeti Regis, quos Apollo divinitate privatus pascebat.

10. *Amotas.*] Abactas, & furtim ademptas. *Puerum minaci.*] Te qui puerilem vel servuli & bubulci formam assumpseras, dum terreret minis.

11. *Viduus pharetra.*] Privatus pharetra.

12. *Risit Apollo.*] Ridendum sibi putavit.

13. *Atreidas.*] Agamemnonem, & Menelaum. *Duce te superbos.*] Qui te ducem Priamo præbebas.

14. *Ilio relicto.*] Priamus enim Mer-

curio duce per castra Græcorum venit ad Achillem, à quo redemit corpus filii sui Hectoris. *Comment.*

15. *Theſſalosque ignes*] Theſſalicas seu Græcorum excubias. *Iniqua Trojæ.*] Castra Trojanis inimica.

16. *Fefellit.*] Sic latuit, ut à nemine cognitus, ac ne visus quidem fuerit.

17. *Tu pijs lætis.*] Id quoque ex puriore philosophia sumptum. Ut enim corpora terræ deberi existimabant veteres: sic defunctorum animas ilico à Mercurio suscipi, ac vel cælo reddi, vel ad inferos deduci. Ideo illum *Dispensatorem, deducitoremque animarum ac janitorem* vocabant.

18. *Lætis sedibus.*] Campis Elysiis. *Bond. Virgaque.*] Virgil. *Tum virgam capit, hac animas ille evocat orco Pallentes: alias sub tristia tartara mittit, &c. Virgaque.*] Caduceo, quo Mercurius animas deducit ad inferos. *Levem coërces turbam.*] Incorporam animarum multitudinem.

19. *Superis Deorum.*] Diis superis, & inferis gratus.

Ad Leu-

O D E X I. *παρασκευάζω.*

A D L E U C O N O Æ N.

Hortatur Leuconoën, omiffa futurorum cura, voluptati indulgere; argumento à vitæ brevitate, & celeritate ducto.

TU ne quæſieris ſcire (*neſas*) quem mihi, quem tibi
 Finem Dî dederint Leuconoë: nec Babylonios
 Tentaris numeros, ut melius, quicquid erit, pati:
 Seu plureis hyemes, ſeu tribuit Jupiter ultimam,
 5 Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare
 Tyrrhenum. ſapias: vina liques: & ſpatio brevi
 Spem longam reſeces. dum loquimur, fugerit invida

Ætas.

AD Leuconoën meretricem, genefin per Mathematicos inquirentem.] Non otioſe Leuconoën vocat mulierculam Genethliacorum vanitati fidem adhibentem. nam *λεωνος φρένας ἔχειν*, hoc eſt, alba habere præcordia, eos dicebant Græci, qui leviter tantum ſaperent: ut contra, *μελάνας φρένας*, prudentiæ cuiuſdam profundioris indicium eſſe exiſtimabant, ducta metaphora ab aquis, quæ quo profundiores, eo nigrefcunt magis. Had. Junius Adag. Cent. III.

1. Scire, (*neſas*.)] Lambinus ſeparat diſtinctionem *neſas*, ab aliis: ego veterem leſionem ſequor, Tu ne quæſieris, ſcire neſas, quem, &c. Illud *neſas* vel pro *ἀδωία* expono, quod ſciri nequeat; vel quod homini permiſſum non ſit futura cognoscere. Torrent. *Neſas*.] Impoſſibile eſt, vel malum eſt.

2. Finem Dii dederint.] Vitæ terminum. *Babylonios*.] Horatius dixit *Babylonios* numeros; ut Chaldaïcas rationes, & Chaldaïcum prædicendi genus, Cicero. nam gentis illius caput Babylon olim fuit. Torrent. *Babylonios*.] Mathematicos, qui Astrologiam inveniffe dicuntur.

3. Ut melius.] Ut ſapias melius pati, quicquid acciderit. *Quicquid erit pati.*] *Ὅς κρείττον ὄν πᾶν τὸ ἐσόμενον φέρεται*. id eſt, cum melius ſit pati quicquid

evenerit, quam à vaniſſimo illo hominum genere dependere. Turneb. *Lambin.*

4. Hyemes.] Annos.

6. Sapias.] Sapere vocat, quod & vivere vulgo dicimus: ut nimirum Epicuri diſcipulum decet, cui voluptas ſummum bonum. Torr. Quin tu igitur ſuperſtitioſis illis vanitatibus relictis, rectius ſapias, ſi voluptatibus te traderis, & vina largius bibendo liques, & diſſolvas. Lubin. *Vinaliques*.] Liquare nihil aliud eſt, quam tenuius facere: quod & ad voluptatem factitabant, nive & glaciæ sæpe admixta utebantur. autem ad eam rem colis, ſacculiſque. Quinimo, ut plus capiamus ſacco frangimus vites: Et ſic ſaccis caſtrari vina dixit Plin. quemadmodum Græci *ἐξδυναρίζειν ἢ ἀποθηλωειν τὸ οἶνον* dicunt, pro *σικκίζειν*, quod nos quoque *saccare* dicimus, pro liquare & extenuare, ſeu defecare. *Vina liques*.] Ut vina promas, & fundas. Aur. ut vina percoles: vina enim percolata ſunt delicatiora. *Spatio brevi*.] Et quomodo breve ſit vitæ ſpatium, ne ſpem differas in longum.

7. Dum loquimur.] Egregie hanc vitæ fugam ante oculos ponit Juvenal. *Satyra IX.*

— Feflinat enim decurrere velox.

C

Floſ-

Ætus. carpe diem, quam minimum credula postero.

Elofculus, angustæ miseræque brevissima vite

Portio: dum vivimus, dum ferta, unguenta, puellas

Poscimus, obrepit non intellecta senectus.

8. Carpe diem.] Fruere die præfenti. Quam minimum.] Nullam pene fidem adhibens dici futuro.

ODE XII. Ἔσθ' ὄψεσθ' ἡμῶν.

Ad AUGUSTUM.

Collaudatis diis, heroibus, virisque aliquot claris, tandem ad divinas Augusti laudes descendit.

QUEM virum, aut heroa, lyra, vel acri
Tibia sumes celebrare Clio?

Quem Deum? cujus recinet jocosa
Nomen imago,

5 Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidove in Hæmo?
Unde vocalem temere infecutæ

Orphea

1. **Q**uem virum.] Dion lib. 51. auctor est, post bellum Aëtiacum decretum fuisse à senatu, ut Augusto, proinde ac Diis immortalibus hymni conscriberentur. *Torrent. Quem virum.]* O Clio, quem virum fortem aut heroa femideum suscipies celebrandum. *Lyra vel Tibia.]* Tibia acutior est & sonora magis, ideoque hominum laudibus, quæ fere bellicæ sunt, convenit. Lyra ut gravior, modestiorque, ita Deorum præconiis aptior habetur. *Acri.]* Tibia acriter fonante.

2. *Sumes celebrare.]* Vult Horatius, consueto Poëtarum more, quod ipse canit, Musam ei præcinere videri. *Torrent. Clio.]* Non sine delectu Clio nominatur. Deorum enim hominumve laudes (κλέα vocant Græci, unde & Dex nomen) ex antiquitatis historia petendæ sunt. *Torrent. Clio.]* Una ex novem Musis.

3. *Recinet jocosa.]* Resonabit. *Jocosa imago.]* Dicta imago, ut Porphyrius

vult, per subtractionem litterarum, pro imitago: eandem enim vocem representat.

4. *Imago.]* Echo, vocis imago, quæ veluti ludens respondet.

5. *Heliconis oris.]* Helicon est mons Bœotix non procul à Parnasso, Apollini facer, & Musis: unde Musæ appellatæ sunt Heliconides.

6. *Aut super Pindo, &c.]* Pindus hic inter montes Musis consecratos habetur. Idem de *Hæmo*, ac *Rhodope*, qui in Thracia sunt, Liberi patris ac Mænadum cætu nobiles, dicemus. *Torrent. Pindo.]* Monte Arcadiæ. *Hæmo.]* Monte Thracix.

7. *Unde vocalem.]* Voce præstantem (ἔρεφωρον) qua feras etiam demulserit, atque arboribus auditus fuerit. *Vocalem temere infecutæ.]* Orphea sonorum, & facundum Poëtam (Calliopes & Apollinis filium) sylvæ secutæ sunt temere, id est, ἄπρομῆτως, sua sponte & confusè.

8. *Orphea.]*

Orphea silvæ,

Arte materna rapidos morantem

10 Fluminum lapsus, celeresque ventos,

Blandum & auritas fidibus canoris

Ducere quercus.

Quid prius dicam solitis parentum

Laudibus? qui res hominum, ac deorum,

15 Qui mare, & terras, variisque mundum

Temperat horis?

Unde nil majus generatur ipso:

Nec viget quidquam simile, aut secundum;

Proximos illi tamen occupavit

20 Pallas honores.

Præ-

8. Orphea.] Calliopes filium; at patrem, plures Apollinem, nonnulli Oeagrum ei tribuunt: ob quam incertitudinem, arte materna dicere voluit Horatius. *Torrent.*

9. *Arte materna.*] Musica. *Arte materna rapidos, &c.*] Sed quid est, quod Orphea, arte materna tigrides ac leones traxisse dicit? Scimus enim, nonnullos è veteribus scribere, Apolline genitum fuisse; sed obtinuit, ut Oeagri fluminis & Calliopes crederetur. ut, Ovid. *Eleg. in Ibin:*

*Nere venenato levius feriavis ab angue,
Quam senis Oeagri, Calliopesque nurus,
Rutgers.*

11. *Blandum & auritas.*] Et adeo blandum; ut quocunque voluerit possit ducere quercus auritas, id est, sensu audiendi præditas. *Fidibus canoris.*] Cithara canora.

13. *Quid prius dicam?*] Cum enim antea à Dea quaesierit, quem illa laudandum sibi sumeret; nunc apertius, *Quid, inquit, prius dicam?* & quasi veritate non possit, si majorum vestigia sequatur, sibi ipse respondens adjungit: *Solitis parentum laudibus, eum qui, &c.* perinde ac si diceret, majorum more à Jove se incepturum. *Torrent. Quid prius*

dicam.] More majorum ab Jove Opt. Max. cœpit, à quo solemnis incipiebatur precatio, è ritu. Lambinus pro *parentum* legit *parentis*. *Turneb. libro 29. cap. 29. Prius dicam.*] Quid potius dicam, quam solitas & ab omnibus decantatas laudes parentis, id est, Jovis.

16. *Temperat.*] Regit, vel temperatum efficit. *Horis.*] Quatuor anni temporibus, Vere, Æstate, Autumno, Hyeme.

17. *Unde nil.*] A quo Deo. *Majus generatur ipso.*] Quia Deus est optimus Maximus.

18. *Secundum.*] Nihil Jovi est secundum, quia nullus ordo esse potest inter infinitum, & finitum.

19. *Proximos illi.*] Non refert quanto intervallo præcedat Jupiter, modo inter ipsum & Palladem nemo sit medius. Nec mirum præferri eam cæteris, quæ sine matre ex Jovis cerebro nata sit, ac virgo permanferit. Postea in laudandis aliis diis nullum ordinem servat, quia Bacchum & Dianam Apollini, anteponar. *Torrent. Pro Occupavit, Heinsius scribit, occupabit. Proximos illi.*] Pallas proxima est Jovi, sed longo intervallo proxima.

20. *Pallas honores.*] Minerva non è mulic-

*Præliis audax neque te filebo
Liber, & sævis inimica virgo
Belluis: nec te metuende certa*

Phœbe sagitta.

- 25 *Dicam & Alciden, puerosque Ledaë,
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis*

Stella refulsit,

Defluit saxis agitatus humor,

- 30 *Concidunt venti, fugiuntque nubes,
Et minax (sic Dii voluere) ponto*

Unda recumbit.

*Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos*

Tar-

muliere concepta, sed Iovis cerebro
nata, vera & divina sapientia.

21. *Audax.*] Bacchus, ad prælia trudit inermes. dictus Liber, quod animum curis liberat.

22. *Virgo.*] Diana venatrix.

23. *Certa.*] Adeo certa est, & inevitabilis Phœbi sagitta, ut semper id feriat, quod petit.

25. *Alciden.*] Herculem Iovis, & Alcmæ filium. *Puerosque Ledaë.*] Ut *παιδες* Græci, sic Latini pueros etiam pro filiis dicunt. Et quos à patre Græci *διοσκόρηες*, ipse à matre Ledaë pueros appellat. *Torrent. Puerosque Ledaë.*] Filios Ledaë.

26. *Hunc equis.*] Nempe Castorem equestri prælio nobilitatum. *Illum superare.*] Et Pollucem pugna pedestri insignem.

27. *Quorum simul.*] Quorum stella serena simul atque nautis apparuit. *Simul alba stella.*] Stellas geminas intellige. Solitaria enim quod Ode 3. notavimus, obsunt. Hinc ergo inter salutare Deos, quos *σωτήρας* vocant Græci, merito recensentur.

29. *Defluit saxis.*] Pro fluere definit, ut Epist. ad Lollium 1. *Rusticus exspectat dum defluat annis.* Simile illud Ovid. 3. *Fast. potni dedoluisse semel: ut in posterum ultra non dolerem. & plura alia. Torrent. Defluit saxis.*] Fluit de saxis humor ex nive, geluve in aquam resolutus.

30. *Concidunt venti.*] Venti desinunt flare. *Fugiuntque nubes.*] Nubes in fugam vertuntur.

31. *Minax.*] Unda nautis minans naufragium, quiescit, quæ vento intumuerat. *Sic Dii voluere.*] Vulgata exemplaria scribunt, *Quod sic voluere.* Codex optimus Laurentianus, *Dii sic voluere. Voluere.*] Filii Ledaë, Castor, & Pollux sic voluere.

33. *Romulum post.*] Romæ conditorum. *Quietum.*] Numa Pompilius à Romulo secundus Romanorum Rex, regnum armis paratum, Religione, Iustitia, & bonis operibus stabilivit.

34. *Superbos.*] Magnificos & excellentes honores Tarquinii Prisci, non Tarquinii Superbi, commemoratu certe in-

35 *Tarquinii fasceis, dubito, an Catonis
Nobile lethum.*

*Regulum, & Scauros, animaeque magnæ
Prodigum Paulum superante Pæno,
Gratus insigni referam Camæna,*

40 *Fabriciumque.*

*Hunc, & incomitis Curium capillis
Utilem bello tulit, & Camillum
Sæva paupertas, & avitus apto
Cum lare fundus.*

45 *Crescit occulto velut arbor ævo*

Fama

re indigni, propter Lucretiæ consti-
pationem.

35. *Tarquinii.*] Qui Thuscis subactis, non fasces tantum, quos aptissime *superbos* vocat Poëta; sed & alia omnia decora & insignia, quibus imperii dignitas eminet, Romam inexit. *Torrent. Fasceis, dubito, an.*] Virgarum fasces, quos securibus alligatos lictores primum ante Reges, postea ante Consules ad populi terrorem portabant. *Catonis.*] Catonis Uticensis, qui violentas manus sibi intulit, ne vultum tyranni aspiceret, ut inquit Cicero.

37. *Regulum, &c.*] Regulum Carthaginenses resectis palpebris illigatum in machina perpetuis vigiliis necuerunt. *Scaurus.*] Quorum clara extitit virtus in Republ. administranda.

38. *Prodigum Paulum.*] Paulum vitæ contemptorem, qui animam profudit ad Cannas, ubi cum quadraginta & quinque Romanorum millibus est occisus, vide Livium. *Pæno.*] Hannibale.

39. *Gratus insigni.*] Libens, ut memor meritorum Pauli in Patriam.

40. *Fabriciumque.*] Fabricium ter Consulem, de cujus abstinentia, continentia, severitate, aliisque egregiis animi dotibus, vide Plutarch. & Valer. Max.

41. *Hunc, &c.*] *Fabritium. Incomitis capillis.*] Nam eo tempore floruit, quo barbati Consules optime atque innocentissime Rempub. rexere, intonsi usque ad annum *CDLIII. abv. c.* quo tonsores primum in Italiam ex Sicilia P. Ticinius Mena adduxit. *Torrentius. Incomitis.*] Capillis impexis, Turpe est viro bellicoso comam habere comptam, & calamistratam. *Curium capillis.*] Curius Samnitibus magnum auri pondus sibi afferentibus dixit, *Se malle aurum habentibus imperare, quam possidere.*

42. *Tulit, &c.*] Protulit, produxit. *Camillum.*] Camillus sexto mense post Romam à Gallis captam, eos ex Italia expulit.

43. *Sæva paupertas.*] Acris, fortis atque animosa; aut dura atque aspera; non quod ipsa sibi assuescentibus talem sese præbeat, sed quod tales eos adversus fortuna casus efficiat, *verefacunda virorum*, ut Lucanus ait. Optima enim ad militiam educatrix ac rectrix paupertas est. *Torrent. Sæva paupertas.*] Paupertas aspera, & perpeffa difficilis. *Avitus apto.*] Fundus à suis majoribus sibi relictus.

44. *Cum lare fundus.*] Cum domo non sumptuosa, sed quæ fundum deceat.

45. *Occulto velut.*] Occulte, veluti arbor,

*Fama Marcelli: micat inter omnes
Iulium fidus, velut inter igneis
Luna minores.*

Gentis humanæ pater atque custos
50 *Orte Saturno, tibi cura magni
Cæsaris fatis data: tu secundo
Cæsare regnes.*

*Ille seu Parthos Latio imminenteis
Egerit iusto domitos triumpho:*
55 *Sive subiectos Orientis oris
Seras & Indos:*

Te minor latum reget æquus orbem:

arbor, quæ temporis progressu incre-
scit, hominibus non advertentibus.

46. *Fama Marcelli.*] Marcellum
Octaviæ sororis Augusti filium intel-
ligo, cui ille vix pueritiam egresso, fi-
liam suam Iuliam nuptui dedit. Suet.
Aug. c. 63. *Torrent. Marcelli.*] Mar-
cellus quinquies Cōsul fuerat, tan-
dem vero ab equitatu Hannibalis cir-
cumventus est, & occisus.

47. *Iulium.*] A Marcello qui genti
Julix iam infertus erat, paulatim ad
Augusti laudem descensurus, obiter
patris ejus C. Iulii Cæsaris, & quidem
tanquam in casum relati, mentionem
interjicit. *Torrent. Iulium.*] Stella crini-
ta, quæ visa est septem noctes post Cæ-
sarem occisum, & credebatur esse Cæ-
saris anima in cælum subvolans & in
Deorum numerum recepta. *Inter
igneis.*] Inter stellas.

49. *Pater.*] Jupiter.

51. *Fatis data.*] Per fata, juxta Stoï-
corum opinionem, qui Deos immorta-
les fatis obligari volunt ad observan-
dâ eorum statuta. *Tu secundo.*] Ita re-
gnes, ut Cæsar Augustus sit secundus
post te, scilicet ut tu in cælo regnes,
Cæsar in terris.

53. *Ille seu Parthos.*] Nihil contra
Parthos aut Indos, auditu tunc tan-

tum Romanis cognitum; vel ab Augu-
sto, vel ab ejus ducibus præclare ge-
stum: sed virtutum suarum fama eos
ad amicitiam petendam allexit. Et si-
gna militaria, quæ Crasso & Antonio
ademerant, reddiderunt. Qua re adeo
lætatus est, ut nulla unquam victoria
magis: idque tot ejus testantur num-
mi, cum inscriptione, SIGNIS RECE-
PTIS. *Latio imminenteis.*] *Latio immi-
nere* dicit, quicumque populi Romani
imperium affectent, aut aliqua ex parte
lacsiant. *Torrent. Latio imminenteis.*] *In-
sidiantes Latio*, quod hic ponitur
pro toto Imperio Romano.

54. *Egerit iusto.*] seu subegerit, vel
in triumphum duxerit.

56. *Seras, & Indos.*] Populos in Æ-
thiopia, apud quos altissimæ sunt arbo-
res, quæ non solum folia, sed lanam
etiam proferunt tenuissimam, ex qua
conficiunt vestimenta.

57. *Reget æquus.*] Ille æquus, id
est, non invidens tibi, sed æquo animo
ferens tuum in cælo imperium, te mi-
nor, id est, se inferiorem te gerens, re-
get terras. *Latum orbem.*] Si lætum le-
gamus, quod in tribus exemplaribus
Torrentius reperit; melius conveniet
cum verbo *æquus*, nihil enim populo ju-
cundius gratiusque æquitate regnantis.

Tu gravi curru quaties Olympum,
Tu parum castis inimica mittes

60 Fulmina lucis.

58. Tu gravi curru.] Tu tonabis; nam ex Jovis curru cœlum quatiente, vulgus opinatur tonitru fieri.

59. Tu parum castis.] Tu mittes inimica, id est, tristia fulmina parum castis lucis, id est, lucis contaminatis

& pollutis. Turneb. lib. 25. c. 14.

60. Fulmina lucis.] Ea enim fulmina, quum lucis aliquid divinum inesse crederetur, majore cura metuque procurabantur, ut à Jove iracundiore profecta. Torrent.

ODE XIII. ἑρῶληκῆ.

Ad L Y D I A M.

Molestè fert Telephum rivalem sibi à Lydia anteponi.

3.

Q U M tu Lydia Telephi
Cervicem roseam, & cerea Telephi
Laudas brachia, v.æ, meum
Fervens difficili bile tumet jecur:
5 Tunc nec mens mihi, nec color

Certa

1. Q U M tu Lydia.] De qua ante Od. VIII. Egregie hic zelotypi affectus, sub persona sua describit. Nihil enim amanti gravius, quam non modo amari alium ab ea quam ipse amet; sed coram etiam collaudari. Torrentius. Telephi.] Rivalis sui.

2. Roseam.] Cervicem pulchram instar rosæ. Cerea brachia.] A mobilitate & agilitate, quæ juvenem maxime decet, cerea Telephi brachia hic laudantur. Græci ῥαδινὸν vocant, ac tam variè usurpant, quam Latini tenerum ac molle. Torrent. Cerea.] Brachia flexibilia, cetera similia.

3. V.æ, meum Fervens, &c.] Scribe, n.æ meum Fervens, &c. ἔμεφαλικῶταίλα, ut in plane pathetica oratione. Comicus, Faciunt n.æ intelligendo, ut nihil intelligant. Næ, v.æ. Græci dicerent μεῖον τῶν. vehementer enim affirmat. Heinsius. V.æ.] Interjectio est, dolentis.

4. Difficili.] Tumet jecur ira implacabili, quæ facile sedari non potest. Bile

tumet jecur.] Non modo hepar aut fel Virg. atque Horatius, sed & cor Homerus, iracundiæ tanquam sedem esse voluerunt. Quin etiam quoniam pectus ipsum, in quo hæc viscera sunt, veteres stomachum appellarunt: hinc movere stomachum; pro ad iram concitare, & stomachari pro irasci dixere; maximè quod irati toto pectore intumescimus. Torrentius. Bile.] Cholera, qua incallescere in iram insurgimus. Tumet jecur.] Turgescit cystis fellis jecinori annexa, quæ bilis est receptaculum. Tumet jecur.] Germanus Valens; putat hoc dici, de πύσι χοληδόχῳ, id est, fellis receptaculo: quod sine dubio hepatis est adjunctum; & pro humoris copia aut paucitate intumescit aut extenuatur ac minuitur. Lambin. & vide Pet. Vist. var. lect. lib. 18. cap. 22.

5. Tunc nec mens mihi.] Sic Catullus de se,

Odi & amo: quare id faciam fortasse requiris.

C 4

Nescis,

*Certa sede manet: humor & in genas
Furtim labitur, arguens*

Quam lentis penitus macerer ignibus.

Uror, seu tibi candidos

10 *Turparunt humeros immodicæ mero*

Rixæ: sive puer furens

Impressit memorem dente labris notam.

Non, si me satis audias,

Speres perpetuum, dulcia barbarè

15 *Lædentem oscula, quæ Venus*

Quinta parte sui nectaris imbuit.

FELICES ter, & amplius,

Quos irrupta tenet copula: nec malis

Divulsus querimonis.

20 *Suprema citius solvet amor die.*

ODE

Nescio, sed fieri sentio & excrucior.
Mens mihi.] Ratio. Nam amantes sunt amentes. Color.] Animi perturbatio colorem variat, & pallida res amor est.

6. *Humor & in genas.*] Lachrymæ doloris interni indicium.

7. *Furtim labitur.*] Antequam advertam, & me invito. *Arguens.*] Demonstrans.

8. *Quam lentis.*] Quam languidis flammis amoris intus tabescam. *Macerer, &c.*] Vim amoris, quo perfrui non possit amans, vel ob pudorem, vel ob aliam causam, egregie exprimit. Tale est illud Virgiliti: *est mollis flamma medullas: & tacitum vivit sub pectore vulnus.* Torrent.

9. *Uror.*] Aspectu crucior.

10. *Immodicæ mero.*] Rixæ ultra modum progredientes mero, id est, per ebrietatem & inter pocula orta.

11. *Puer furens.*] Telephus ardens libidine.

12. *Impressit.*] Momordit tibi labra. *Memorem notam.*] Ut Telephum odiosum faciat, monet eam stigmatis,

quod mordendo labris ejus impresserat Telephus, quasi ea basiandi ratio, non amorem, sed odium futurum portendat. *Cruquius. Memorem dente.*] Ne amoris sui obliviscare.

13. *Si me audias.*] Si mihi credis.

14. *Perpetuum, dulcia.*] Non speres perpetuum tibi fore amatorem. *Barbare.*] Inhumaniter.

16. *Quinta parte sui.*] Quæ oscula, Venus quinta parte suæ suavitatis, id est, concubitu replevit. Quinque etenim sunt partes amoris: *Aspectus, colloquium, tactus, osculum, concubitus.*

17. *Amplius.*] Terque quaterque.

18. *Irrupta copula.*] Quorum conjunctio & concordia nullis dissidiis dirimi possit. *Irruptam ergo copulam dixit, imitatus Homericum illud, δεσμευ δειπνετον.* Lambin. *Irrupta tenet.*] Indissolubilis conjunctio. *Nec malis.*] Nec amor divulsus malis querimoniis, id est, litibus, & rixis solvet ultima die citius, id est, ante mortem.

20. *Suprema.*] Ultima.

I. O. N. A. V. I. S.

ODE XIV. Ὀδὴ ἐπὶ Νηυσὶ.

Ad Rempubicam bellum civile reparantem.

Allegoria perpetua est in hac Ode, ut testatur Fabius, lib. 8. qui etiam *navis* nomine Remp. significari (quum alii potius Brutum intelligant) fluctuum tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia dici existimat.

O Navis, referent in mare te novi
 Fluctus: ὁ quid agis? fortiter occupa
 Portum: nonne vides, ut
 Nudum remigio latus,
 5 Et malus celeri saucius Africo,
 Antennæque gemant? ac sine funibus
 Vix durare carinæ

Possint

O Navis.] Ex Quintiliani sententia omnia ad Rempub. sunt referenda; & eam quidem, quæ extinctis tandem Pompejanorum partibus sperari aliqua poterat, si inter Antonium & Augustum convenisset. Cæterum cum eos quoque in dissensionem ruere videret Horatius, quod aperte dicere nolebat, id pulcherrima allegoria texit, periturum funditus imperium significans, nisi tam diuturna bella civilia, stabili aliqua pace componantur. *Torrent.* Faber Epist. Criticar: LIV. Probat hanc Horatii Oden non esse allegoricam; sed hunc esse sensum: O Navis, quæ mihi tot sollicitudines, tot tædia attulisti nuper, dum te utebar, & per medios hostes metu perpetuo anxius ferebar; nunc autem mihi desiderium es, propter tot amicos, quorum abitu maceror; quæ mihi præterea cura non levis es, ne scilicet in potestatem hostium deveniant. Quid tibi aliud appretcer, nisi ut tot instantium periculorum casus effugias, & quæ jam tempestatum savitia ad Palinurum præce oppressa es, eo tandem perveharis, ubi nullus metuendi locus sit, & amici tuto possint consistere. *Faber.* In mare.] In periculum.

2. Fluctus: ὁ.] Bellum civile redintegratum. Quid agis? Quam male agis? Fortiter occupa.] Nullo tibi salutis alio scopo proposito præter portum. Terent. Ego in portu navigo. Cruquius.

3. Portum.] Pacem & tranquillitatem.

4. Nudum remigio latus.] Nudatum remigiis, id est, ut Respubl. destituta est militibus?

5. Malus.] Malus arbor est, cui velum annectitur, ponitur hic allegoricè pro Ægyptio rege, à quo Pompejus est obruncatus. Saucius.] Perfractus Africo, id est gravi bello.

6. Antennæque.] Meliores libri Antenna legunt. Antennæque.] Senatores, & viri principes. Sine funibus.] Sine pecuniis, belli nervis. Ac sine funibus vix durare æquor, &c.] Id est sustinere atque perferre ac vincere maris vim.

7. Vix durare.] Lambinus exponit, pro perferre. Sed male, ni fallor. Durare enim cum agendi vim habet, durum efficere significat: ut apud Virg.

— natos saxoque gelu duramus & undis.

Ita ut durare absolute hic dixerit, pro subsistere ac permanere: ut noster alibi

Possint imperiosius

Æquor? non tibi sunt integra lintea:

10 *Non Dii, quos iterum pressa voces malo.*

Quamvis Pontica pinus,

Silvæ filia nobilis,

Factes & genus, & nomen inutile:

Nil pictis timidus navita puppibus

15 *Fidit tu, nisi ventis*

Debes ludibrium, cave.

Nuper sollicitum, quæ mihi tædium,

Nunc desiderium, curaque non levis,

Interfusa nitentes

Vites

Virg. *Durate & vosmet rebus servate secundis.*

8. *Imperiosius æquor.*] Imperiosum autem æquor aptissime vocat, cui omnino parendum sit: ut à severitate imperiorum, Manlio illud odiosum *imperiosi* cognomen adhasit. *Torrentius. Imperiosus.*] Severiorem civilis belli tempestatem.

9. *Integra lintea.*] Integra vela, id est, integri exercitus.

10. *Non Dii, quos, &c.*] Qui sunt illi Dii, quos ei dicit esse; ego existimo ex consuetudine veterum id esse scriptum, qui in puppi sacrarium quoddam habebant, veluti lararium. *Turneb. lib. 19. cap. 2. Torrentius* statuit, etiam ad Deorum iram referri posse, qui mutuis civium Romanorum odiis offensi, non facile sese invocantibus aures præbeant. *Non Dii.*] Dii tutelares, ut Castor & Pollux, seu quivis alius Deus, quod erat Navis insigne. *Quos iterum pressa.*] Quos nunc sub Octaviano tu oppressa invocos.

11. *Quamvis Pontica.*] Quamvis generis nobilitate gloriaris, nihil eam curant milites. *Steph. Pontica pinus.*] In Ponto magna est arborum copia, unde naves fiant.

13. *Lactes & genus.*] Dicit, nihil futuram populo Romano antiqui nominis gloriam: si rebus bello civili tan-

topere afflictiis, duces iterum armis contendant. Aut perituram funditus Rempub. nisi Augusti arbitrio regi se patiat. *Torrent. Lactes & genus.*] Quamvis generis claritate, & antiquitate gloriaris. *Et nomen inutile.*] Et famam, quæ tibi nil proderit.

14. *Pictis timidus.*] Non navis picturæ, sed robori & ornamentis fidunt nautæ; sic milites non in generis splendore, sed armis, & exercitu spem collocant.

15. *Nisi ventis.*] Nisi in naufragio vis fieri ludibrio ventis, id est, inflatis & ambitiosis ducibus.

16. *Cave.*] Noli amplius movere bellum.

17. *Nuper sollicitum.*] Dupliciter Horatius affectus fuit: nam quam diu sub Bruto militavit, ob militia labores & molestiam: & quod partium illarum imbecillitatem cerneret, ingens tædium sentiebat: postea vero Augusto reconciliatus, tædio quidem nullo nauseans, sed ingenti desiderio publicæ salutis curam retinebat. *Torrent. Nuper sollicitum.*] O Respub. quæ mihi ex tuis malis sollicitudinem, & tædium induxeras.

18. *Nunc desiderium.*] Quæ nunc me absentem tui desiderio afficis.

19. *Interfusa nitentes.*] Pro *Vites æquora fusa inter Cycladas.*] Ostendit autem

rem non minus periculosum fore afflictæ jam Reipub. diuturnius bellum, quam exarmato ac fatifcenti navigio, si Ægeo in mari, inter tot saxa ac scopulos agitari contingat. Recte etiam Cycladibus comparemus plures belli civilis duces, omnes æque Reipub. perniciosos. Plura qui velit, Turnebum ad-

cat lib. XIX. cap. II. *Torrent. Nitentis.*] Cycladas longe apparentes.

20. *Vites æquora.*] Suadeo, ut fugias periculorum angustias, quibus te facile extricare non possis. *Cycladas.*] Cycladae sunt Insulae in mari Ionio, numero LIII. sic appellatae, quod in cycli formam disponuntur.

ODE XV. Ἠρώπηκῆ.

NEREI vaticinium de ruina Trojæ.

Paridi præsertim multa mala denuntiat, suam mollitiem ei exprobrans.

PASTOR cum traheret per freta navibus
Idæis Helenam perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio

Ventos, ut caneret fera

5 Nereus fata. Mala ducis avi domum,
Quam multo repetet Græcia milite,

CON-

1. *Pastor.*] Per contemptum de Paride, qui in Ida monte pastor fuerat. Postquam ergo hospitis sui Menelai uxorem Helenam viro absente ex Sparta rapuisset, non Trojam ilicò reversus est, sed plures provincias adiens, tandem in patriam redit. Hinc ergo trahere dixit, pro lenta navigatione circumducere. *Steph. Torrent. Pastor.*] Paris.

2. *Idæis Helenam.*] Navibus fabricatis in Ida Phrygiæ monte, ubi Paris fuit educatus. *Perfidus.*] Perfidus, quia jura hospitalitatis fregerat.

3. *Ingrato celeres obruit otio Ventos.*] Otium ventorum vocat sacrum silentium. Quare? quia jam dicturus erat Nereus. Solent autem silentium ventorum & maris, orationibus Deorum præmittere Poëtæ. Nereus ergo majestate orationis suæ, ὄψηται ventis invitis, & ut Plautus loqueretur, ingratis indu-

xit. Ideo *ingratum* vocat otium. Heinsius. *Ingrato.*] Otio molesto compressit ventos, ne spirarent, nihil enim ventis magis est ingratum, quam non flare.

4. *Fera.*] Fata luctuosa, non solum Paridi, sed omnibus etiam Trojanis.

5. *Nereus fata.*] Sunt qui *Proteus* pro *Nereus* legendum esse contendunt. Vide Turneb. lib. XIX. cap. 3. & Junium lib. 4. Animadv. cap. 23. *Nereus fata.*] Deus marinus, Ponti filius, à mendacio alienus. *Mala avi.*] Id tangit Horatius, quod suo tempore vulgare erat: nempe, ut rei bonæ eventum, bonis avibus: malæ, malis cessisse dicerent, ex Augurum observatione. *Avi* ergo hic augurium ipsum & omen denotat. *Erasmus. Mala.*] O Pari, tu quidem malis auspiciis ad domum paternam ducis Helenam.

6. *Quam.*] Quam Græcia cum magno exercitu requireret.

7. Con-

*Conjurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.*

Eheu! quantus equis, quantus adest viris

10 *Sudor! quanta moves funera Dardanae*

Geni! jam galeam Pallas, & ægida,

Currusque, & rabiem parat.

Nequicquam, Veneris præsidio ferox,

Pectus caesariem: grataque fæminis

15 *Imbelli cithara carmina divides:*

Nequicquam thalamo graveis

Hastas, & calami spicula Cnossii

Vita-

7. *Conjurata.*] Omnibus Græciæ proceribus, jurejurando in portu Aulidis obstrictis, ad unanimitèr dimicandum, donec Helenam essent nacti. *Rumpere.*] Dissolvere tuas illicitas nuptias & evertere antiquum Priami regnum.

9. *Eheu.*] Quidam contendunt legendum, *Heu, heu. Eheu.*] Dolentis est.

10. *Sudor.*] Labor bellicus. *Funera.*] Quantas strages commoves Trojanæ genti; quæ olim dicta est Dardana, à Dardano qui vixit tempore Moysis, Anno mundi 1738.

11. *Jam galeam Pallas.*] Palladem potius, quam Martem nominat, quoniam dea illa una cum Junone, Græcorum se veluti ducem præstitit, & alioqui bellis & ipsa præest: unde armata fere, oculis torvis, aspectu virili, capite galeato, ægidem pectore præferens, &c. At *ægidem* illam horrificam nemo melius expressit Virgilio 8. *Æneid.* *Ægidaque horrificam turbata Palladis arma, &c.* Quod vero *currus* addit, sciendum, quadrigas bigasque bellicas Palladis inventum credi. Jam postremo loco *rabiem* adjungit, sine qua nullum geritur bellum, quantumvis justum. *Torrent.* *Ægida.*] Scutum Palladis.

12. *Rabiem parat.*] Furorè belli.

13. *Nequicquam.*] Frustrà. Nam Venus cum non sit bellicosa, non potest esse Paridi præsidio. *Ferox.*] Animosus.

14. *Pectus.*] Ornabis capillum.

15. *Imbelli.*] Cithara bello non apta est, sed mensæ ad hilaritatem. *Cithara carmina divides.*] Sic dicimus lyram percutere *ἔμπερος*, idem quod sigillatim, distinctè & accommodatè, modo hunc, modo alium atque alium lyrae nervum digitis carpere, aut pleetro tentare, & hoc est, quod ait Horat. *imbelli cithara carmina dividere.* Bernard. Martini. *Carmina divides.*] Minuriendo ad citharam cantillabis, ac sic divides. *Heinsius.* Vel nequicquam carmina distinctè, apte & accommodatè lyrae canes: carmina aliis atque aliis nervis carptis ac percussis modulaberis. *Lambinus.* *Divides.*] Nequicquam suis numeris aptum carmen ad imbellem citharam canes. Vel, nequicquam distribues carmina alternatim, ut solent citharædi: qui dum carmina canunt, modo sua voce, modo lyrae sono utuntur.

16. *Nequicquam thalamo.*] Frustra etiam thalamo te continens, belli strepitum vitabis. Sic Torrentius exponit. Sed melius cum sensu convenire crederem, si per *thalamum*, nuptias illas illicitas intelligamus. *Graves hastas.*] Hastas odiosas thalamo nuptiali, propter copulæ disjunctionem.

17. *Cnossii.*] Sagittas Cretenses. est Cnossos, urbs Cretæ, quæ olim claruit arte sagittandi,

18. *Stre-*

Vitabis, strepitumque, & celerem sequi
Ajacem: tamen, heu, serus adulteros

20 Crineis pulvere collines.

Non Laërtiaden, exitium tuæ
Gentis, non Pylum Nestora respicis?
Urgent imparidi te Salaminus
Teucer, te Sthenelus sciens

25 Pugnae, sive opus est imperitare equis,
Non auriga piger: Merionem quoque
Nosces. ecce furit te reperire atrox
Tydides, melior patre.

Quem tu, cervus uti vallis in altera

30 Visum parte lupum, graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,

Non

18. *Strepitumque, & celerem.*] Strepitum pugnantium. *Sequi.*] Celerem ad sequendum: erat Ajax tam celer pedibus, ut nemo fugiens eum evaderet.

19. *Serus.*] Serò crines tuos adulteros, olim unguentis delibutos, pulvere deturpabis, id est, serò tandem traheris mortuus & cades. *Adulteros crines.*] Τὸ σὺ μῆλξ, tuos adulteri. Tamen adulterum crinem Græci dicebant, speciem tonsuræ, qua effaminati utebantur. Unde μῆλξ κείραξ dicebantur, qui sic tonderi solebant. *Heinsius.*

20. *Crines pulvere collines.*] Recte crines illos fœdari pulvere ait, qui adulterii irritamentum fuerint. *Torrent.*

21. *Laërtiaden.*] Ulysses Laërtis filium.

22. *Pylum Nestora.*] A Pylo urbe, Nestor denominatur Pylus.

23. *Urgent.*] Insequuntur. *Te Salaminus, &c.*] Sthenelam ut pugnacissimum recenset Horatius, una cum Teucro & Idomeneo Ode ix. lib. iv. ac singulari rei militia præditum fuisse Homerus ostendit. P. Victor. lib. Var. lect. 28. cap. 3.

24. *Teucerque & Sthenelus.*] Quidam legunt, *Teucer, te Sthenelus.* Alii *Teucer*

& *Sthenelus.* *Teucerque.*] Teucer, qui in Cypro condidit Salamina. *Sthenelus.*] Capanei filius, unus eorum, qui in equo Trojano se abdidit. *Sciens.*] Doctus ad pugandum, & equorum promptissimus moderator.

26. *Merionem.*] Vide supra Od. 6.

28. *Tydides melior patre.*] Quem Virg. Achilli comparat. Patribus autem deterioribus fere nasci filios, videbimus. Od. 6. l. 3. *Tydides.*] Diomedes, patre suo Tydeo fortior & valentior.

29. *Cervus uti.*] Notant auctores animalia, quibus cor parvum est, audacia esse: quibus prægrande, pavida. Plin. lib. xi. cap. 26. At homini contrà evenit: unde μὲζαλόφρων. Quod verò cervinum cor Agamemnoni Achilles apud Homerum objicit, non ad cordis amplitudinem, sed ad naturæ constitutionem referemus. *Torrent.* *Quem tu.*] Quem tu, homo mollis & luxuriosus, fugies, sicut cervus fugit lupum visum in altera parte vallis.

31. *Sublimi anhelitu.*] Ut fit, cum agitato pectore, quem haurimus aërem anhelantes reddimus, & in sublime jacimus. *Sublimi.*] Anhelitu qui ex alto pectore ducitur.

32. *Tuc.*]

*Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem proferet Ilio,
Matronisque Phrygum classis Achillei.*

35 *Post certas hyemes uret Achaicus
Ignis Iliacas domos.*

32. *Tuæ.*] Tuæ Helenæ, cui multa de te gloriose jactaveras.

33. *Iracunda diem.*] Iracunda classis Achillei (propter ereptam sibi Briseïda) proferet diem Ilio matronisque Phrygum. *Proferet Ilio.*] Prorogabit

tempus, id est, bellum Trojanum producet & retardabit.

35. *Post certas.*] Post annos novem à fati certo decretos. *Achaicus.*] Ignis Græcus; nam Achaia est pars Græciæ.

36. *Iliacas domos.*] Domos Trojanas.

ODE XVI. PALINODIA.

Veniam petit à puella, quam Jambis læserat: culpamque transfert in iram, cujus vim indomitam describit.

O *Matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cunque voles modum
Pones jambis: sive flamma,
Sive mari libet Adriano.*

5 *Non Dindymene; non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius;*

1. *Pulchrior.*] Nunquid mulier hanc laudem agnoverit, ut dicatur pulchrâ pulchrior;

2. *Quem criminosis.*] Quemcumque voles modum, id est, quamcumque voles rationem, tu præscribes ad mordaces jambos meos abolendos, quos in te scripsi.

3. *Jambis criminosis.*] Jambica, seu carminis genus mordax in puellam hanc scripserat: id ejus nunc arbitrio aboleri expetit. Hinc eriam *ιαμβικὴ ζωνή* apud Græcos, pro mordere & insectari: quique eo scribendi genere delectantur, *ιαμβικὴν* dicti. *Sive flamma.*] Solebant enim veteres quicquid derestabantur, vel in profluentem abjicere: & sic in ignem lignis infelicibus, hoc est, de infelici arbore sumptis, ea exurere. *Torvent.* Turneb. lib. 18. cap. 4. *Sive flamma.*] Sive jambos exurere voles, sive in mare dejicere.

4. *Adriano.*] Mare Adrianum ponitur pro quovis mari. *Turneb.* 21. c. 15.

5. *Dindymene.*] Pulcherrima comparatione vim iræ demonstrat, cum iratum fanatico comparat. æque graviter enim & mente & corpore agitantur. Fanatici autem nomine & Lymphatum, & Ceritum, & Larvatum, & quocumque alio simili furore correptum accipio. cujus morbi, quia obscura ratio est, veteres causam ad Deos retulerunt, quasi numine afflati essent, qui talia paterentur: unde & *ἰδωτοί* & *ἱεροπορεῖσθες* vocabantur. *Torvent.* *Dindymene.*] Dea Cybele Dindymene dicta à Dindymis Phrygiæ monte, in quo sacra sibi per Corybantes instituit. *Non adytis quatit.*] Non ex adytis: locis templi sacris & secretis, ad quæ nulli nisi sacerdoti fas erat accedere.

6. *Incola Pythius.*] A Pythone serpente miræ magnitudinis, è terrâ putredine

Non

Non Liber æque: non acuta

Sic geminant Corybantes æra,

Tristes ut iræ: quas neque Noricus

10 *Deterret ensis, nec mare naufragum,*

Nec sævus ignis, nec tremendo

Juppiter ipse ruens tumultu.

Fertur Prometheus addere principi

Limo coactus particulam undique

15 *Defectam; & insani leonis*

Vim stomacho apposuisse nostro.

Iræ

tedine statim post diluvium nato, ac Latonam jam gravidam Junonis jussu infestante, ideoque post ab Apolline adhuc juvene sagittis interfecto, Deum sic cognominari voluerunt. Quin & ludi in honorem ejus instituti, hinc *Pythia* vocabantur. *Torrentius.* *Incola Pythius.*] Apollo, qui in dandis oraculis mentem sacerdotis incolit, id est, quatit, movet, cogit.

7. *Æque: non.*] Non æque, sed vehementius ira animos hominum commover, quam Cybele, Apollo, aut Liber concutit mentem sacerdotum. *Acuta.*] Tympana acute sonantia.

8. *Corybantes æra.*] Si quis forte sacerdotum mentes à numinibus agitari neget; is æra à Corybantibus pulsa consideret: sciatque non lenius animos nostros ira, quam illa crebrò repetitis ictibus impelli, nec minus perturbari quam illi solent, quos assiduus aris sonitus ita affectos reddit, ut etiam cum nullum audiunt, audire tamen imaginentur. Hinc *κρυβανταίων*, pro Corybantum more affici & insanire, seu *κρυβανταίων κινεῖσθαι*, ut exponit Strabo lib. x. *Torrent.* *Corybantes æra.*] Sacerdotes Cybelis, quæ tympanorum pulsu & cornuum cantu Jovis vagitum celabant Saturnum.

9. *Noricus.*] Noricus, pro quovis ensis. In Norico, (quam regionem plerique nunc appellant Bavariam) optimi

fiunt gladii ex ferro probatissimo. Homo iratus neque enses, neque quodvis aliud periculum extimescit.

12. *Ruens tumultu.*] Descendens cum fulmine tremendo. Pro Jove tonante ponitur.

13. *Prometheus addere.*] Japeti & Clymenæ filius, propter singularem ingenii excellentiam, hominem primum ex limo finxisse existimatur, animus vero ex particulis aliorum animalium undique disjectis illi indidisse. Nam à Leone iracundiam, à Sue libidinem, à Vulpe astutiam, & ab aliis aliud mutuatus est. *Principi.*] Primo homini ex limo efformato.

14. *Coactus particulam.*] Necessitate compulsus, quod in bestiis fingendis omnes naturæ facultates consumpsisset. *Undique.*] Ex omnibus animalibus.

15. *Et insani.*] Et rabidi leonis furorem. *Insani Leonis.*] Hoc ergo est quod Horus Apollo tradidit, Ægyptios per leonem, perturbationem illam, quam *ἰσμεν* vocant Græci, significasse. *Torrentius.*

16. *Stomacho.*] Stomachum pro pectore dixit, in quo cor. Sanguine enim ibi ebulliente, perturbatio illa nascitur, qua ad iram concitatur. *Torrent.* *Stomacho.*] Hinc dicunt Latini stomachum movere, pro, iratum facere, & stomachari, pro irasci.

17. *Thye-*

*Iræ Thyestem exitio gravi
Stravère, & altis urbibus ultimæ
Stetère causæ cur perirent*

- 20 *Funditus: imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem, me quoque pectoris
Tentavit in dulci juventa
Fervor, & in celeres jambos*
- 25 *Misit furentem. nunc ego mitibus
Mutare quæro tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.*

O D E

17. *Thyestem exitio gravi.*] Thyesti suos filios frater Atreus edendos apposuit, eo quod Thyestes cum Atrei uxore concubisset.

18. *Stravère.*] Dejecere de statu. *Ultimæ.*] Extremæ fuerunt causæ, usque ad everisionem; Vel quibus nullæ graviores potioresque.

21. *Aratrum exercitus.*] Urbs tum esse desinit, cum in ea aratrum sit circumductum: aratro etiam prisca in condendis urbibus utebantur. *Interea Æneas urbem designat aratro.* Virgil. *Insolens.*] Exercitus superbus; quia victoria natura insolens est & superba.

22. *Compesce mentem.*] Comprime animum, nec me imitare, quem poenitet iræ. *Me quoque.*] Excusat se Horatius, conferens iræ causam in adolescentiæ fervorem. *Pectoris fervor.*] Ira est ebullitio sanguinis circa cor.

24. *In celeres jambos.*] De hoc Epist. ad Pisones:

Syllaba longa brevi subjecta, vocatur lambus,
Pes citus.

25. *Furentem.*] Propter iram. *Nunc ego mitibus.*] Nunc studeo mitia perssequi, tristia relinquere.

26. *Dum mihi fias, &c.*] Mutato, inquit, scribendi stylo, pro opprobriis laudes dicere non desinam; donec hac satisfactione placata, mecum in gratiam redeas: ut *recantare opprobria*, sit contrario ea cantu tollere, atque irrita facere. Græci *πελιωδῆς* dicunt, unde *πελιωδῆς Torrent.* *Dum mihi.*] Ea conditione, ut fias mihi amica.

27. *Recantatis amica.*] Recantatis convitiis atque maledictis, quibus tu etiam melacerasti, id est, tu quoque recantes in me sparsa convitia, mutataque sententia, me redames. *Cruquius.*

28. *Animumque reddas.*] Atque ea conditione, ut me in spem ducas tecum in gratiam redeundi.

I. Velox

ODE XVII. *ᾠδὴν ἐν Τυνδάρει.*

AD TYNDARIDEM.

Invitat eam in Lucretilem, commendans ab amœnitate, nec non ostendens commoda, quæ ex eâ percipiet.

VELox amœnum sæpe Lucretilem
Mutat Lycao Faunus: & igneam
Defendit æstatem capellis
Usque meis, pluviosque ventos.

5 Impune tutum per nemus arbutos
Quærunť latenteis, & thyma devix
Olentis uxores mariti:

Nec virides metuunt colubras,
Nec Martialeis hædilia lupos:
10 Utcunque dulci Tyndari fistula
Valles, & Usticæ cubantis

Le-

1. **V**elox amœnum sæpe.] Caprinos pedes habent Fauni, velocitati accommodos. Lucretilem.] Lucretilem mons est in Sabinis, in cujus valle villam habuit Horatius amœnissimam.

2. *Mutat.*] Sæpe demigrat in Lucretilem ex Lycao, qui mons est in Arcadia, in quo sacra Fauno, vel Pani pastorum Deo, celebrabantur. *Faunus, &c.*] Vide turneb. lib. 19. cap. 3.

3. *Defendit æstatem capellis.*] Prohibet æstum fervidum à meis capillis usque, id est, semper. Victor var. lect. 30. cap. xi.

4. *Pluviosque ventos.*] Ventos pluviam ferentes.

5. *Impune tutum.*] Sine damno.

6. *Devix.*] Olentis mariti uxores devix, id est, capellæ errantes de recta via quærunť arbutos, &c.

7. *Olentis uxores mariti.*] Færentis capri, qui à Virgilio dicitur, *vir gregis*, hic maritus: per *ἀκρυόλοζιον*.

8. *Colubras.*] Alii legunt, *colubros*.

9. *Hædilia.*] Lambinus non uno in

Codice *Hædilia* scriptum meminit, & *hædulcæ* legendum affirmat, quæ sunt hædulorum septa. Auratus legit *hædulci*. *Hædilia lupos.*] Nec hædulorum stabula seu greges metuunt lupos Martiales, id est, lupos Martis tutelæ consecratos: nam vi & insidiis pecora spoliant. *Dolus an virtus quis in hoste requirit?* Virgilius:

10. *Utcunque dulci Tyndari, &c.*] Fauni fistulam interpretor, ex priscorum opinione, qui loca vocis imaginem referentia, à Faunis & Satyris incoli credebant, ut convallem suæ villæ Horatius: sed & eos modo tibia, modo fistula canere credebant. Turneb. lib. 8. cap. 15. *Utcunque dulci.*] Ubi cunque ò Tyndari istæ valles & levia saxa montis Usticæ perforuere dulci fistula Fauni vel Panos, qui propulsator est cujuscunque mali à monte Lucretili.

11. *Usticæ cubantis.*] Ustica, mons est in Sabinis leviter declinans ac depressus, instar hominis cubantis. Sic, *supinum Tybur* dixit.

D

12. Leg

Levia personuere saxa.

*Di me tuentur: Dis pietas mea,
Et Musa cordi est. hinc tibi copia*

15 *Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.*

*Hic in reducta valle, Caniculæ
Vitabis æstus, & fide Teia*

Dices laboranteis in uno

20 *Penelopen, vitreamque Circen.*

Hic innocentis pocula Lesbii

Duces sub umbra: nec Semeleius

Cum Marte confundet Thyoneus

Præ-

12. *Levia.*] Saxa levigata, vel attrita. *Personuere saxa.*] Sonitu fuere completa.

13. *Di me tuentur, &c.*] Αἰτιολογία, cur apud Lucretilem ei sint omnia tuta, ab innocentia, Deorumque cultu, & Musarum studio. *Cruquius.*

14. *Musa cordi est.*] Carmen meum placet Diis. *Hinc tibi copia.*] Ex hoc meo agro, opulenta ruris honorum copia, id est, frugum terræ copia manabit tibi ad plenam. *Ruris honores,* sunt ruri nascencia.

15. *Benigno.*] Liberali & largo cornu. Alludit ad Cornu copiarum, quod Hercules cum Acheloo in speciem tauri mutato congressus, ei detraxit: quo significatur omnium rerum ubertas & copia.

17. *In reducta valle.*] In valle secreta, quæ flexuosos habet recessus, à ventis tuta. *Caniculæ.*] Ex Canicula, dies caniculares nomen sumunt.

18. *Teia.*] Carminibus Lyricis, quæ sunt paria & similia versibus Anacreontis cujus patria fuit civitas Teia.

19. *Dices laborantes.*] Cantabis amatoria. *Laborantes in uno.*] Tale illud Od. 28. hujus lib. *Quanta laboras in Charybdi.* Et fortasse eo argumento scripsit aliquid Anacreon. Nam Odysseam

Homeri Anacreontis Lyra accinere ridiculum sit. *Torrent. In uno.*] Ulyssis amore, utraque enim Ulysses ardentem amavit, quarum altera fuit Ulyssis uxor, altera mulierum veneficarum crudelissima.

20. *Vitream Circen.*] Sic à colore vitream dici crediderim, eadem ratione, quæ cæteros quoque Deos marinos, vel *cæcylus* vel *glaucos* vocamus: & *virides Nercidum comas*, Od. 28. lib. 3. Turneb. lib. 8. cap. 15. *Vitreamque Circen.*] Circen pulchram & pellucidam instar vitri.

21. *Innocentis Lesbii.*] Optimæ quidem notæ vinum pollicetur, quale Lesbium, cui post Chium summa gloria; sed quod temperatè sumatur, ne Bacchus Martem provocet. *Torrent.*

22. *Duces sub umbra.*] Alludit ad illud Anacreontis, πρὸν ἀμυσσῖ, hoc est, uno spiritu exbaurire pocula. *Cruquius. Duces.*] Hic bibes pocula vini Lesbii innocentis, id est, non onerantis caput propter tenuitatem. *Nec Semeleius.*] Nec à vino & poculis ad rixas & arma venietur, quod sæpe contingit inter homines bibaces & ebriosos.

23. *Confundet Thyoneus.*] Sunt qui Bacchi hoc cognomen à Thyone ejus matre,

Prælia: nec metues protervum
 25 *Suspecta Cyrum; ne male dispari*
Incontinenteis injiciat manus,
Et scindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamque vestem.

matre, quæ Semele quoque dicta fuerit, deducant. Alii à *ἦν τὸ ἰσχυρῶν*, vel à *ἦν τὸ ὀππῶν* (*ἦν* enim apud Græcos & sacrificare & procurrere atque impetu ferri significat.) Et horum sane, vel Horatio auctore, probabilior sententia est. Ad Bacchi enim cognominis hujus proprietatem respexisse Poëtam existimo. Turnebus aliter illum locum interpretatur lib. 12. cap. 8. & 15. cap. 22. *Torrent.*] *Confundet.*] Commiscebit prælia Bacchus, Semeles filius.

25. *Suspecta.*] Nec tu à Cyro suspecta & observata quod alium ames, metues eum. fuit Cyrus Horatii rivalis vel Tyndaridis maritus vel amicus. *Ne male.*] Ne sceleratè tibi imbecilliori petulan-

tes manus injiciat.

26. *Incontinenteis injiciat manus.*] *Manus incontinenteis* vocat, qui incontinentem habent herum. *Manum* autem *injicere* Juræconsultorum locutio est. Quare & Horatium de Cyro Tyndaridem suo jure vindicante interpretabimur, Passeratii tamen explicatio, quam Lambinus commemorat, mihi non displicet ut amatorem amicæ viribus impari, malè ac crudeliter verbera inferentem intelligamus. *Torrent.*

27. *Et scindat.*] Coronam è floribus, cujusmodi in conviviiis utebantur antiqui.

28. *Immeritamque.*] Vestem quæ parum commeruit à Cyro dilacerari.

ODE XVIII. *περὶ κρασίῳ.*

Ad QUINTILIUM VARUM.

Vinum moderatè sumptum exhilarat animum, at haustum immoderatè, furorem concitat.

NULLAM, Vare, sacra vite prius severis arborem
 Circa mite solum Tyburis, & mœnia Catili
 Siccis omnia nam dura Deus proposuit: neque
 Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines,

Quis

1. *Sacra vite.*] Vite Baccho consecrata. *Prius severis.*] Potius plantaveris.

2. *Mite solum.*] Cedens atque obsequens, quod facile à cultoribus sibi imperari permittat. *Mite.*] Fuscum bene excultum, vel mites uvas effluentem. *Tiburis.*] De quo vide supra Od. 7. *Catili.*] Catilius fuit frater Tyburis, à quo conditum est Tybur. Poëta igitur suâ utitur licentiâ ponens fratrem pro fra-

tre. *Catili.*] Pro Catilli, qui Amphitræ filius fuit: post prodigalem illam patris necem, cum Euandro in Italiam venit, atque ibi Tiburtum, Coram & Catillum filios procreavit, qui una Tibur condiderunt, ac fratris Tiburti nomine appellarunt. *Torr.* Turn. l. 21. c. 3.

3. *Siccis omnia.*] Iis qui sobri sunt, ac nimis severi & vino nequaquam maddidi.

4. *Mordaces.*] Edaces cura.

D 2

5. *Quid*

- 5 *Quis post vina gravem militiam, aut pauperiem crepat?*
Quis non te potius, Bacche pater, teque decens Venus?
At ne quis modici transfiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata: monet Sithoniis non levis Euius:
- 10 *Quum fas atque nefas exiguo sine libidinum*
Discernunt avidi. non ego te candide Bassareu
Invitum quatiā; nec variis obsita frondibus

Sub

5. *Quis post.*] Quis benè potus crepat, id est, commemorat, vel queritur militiam esse rem gravem. *Crepat.*] Inter alia significat, eundem de re aliqua sermonem sapius repetere, nec quaerendo tantum, sed laudando etiam: cum nihil aliud sit, quam crebrum sermonem usurpare, & ad Bacchum & Venere[m] referri debet. *Torrent.*

6. *Quis.*] Quis non te potius, ô Bacche, crepat & prædicat?

7. *Ne quis.*] Ne quis supra modum bibat. *Modici.*] Vini moderatè bibiti. *Transfiliat munera.*] Verissimum est, quod de Vini natura Plin. scribit lib. 14. cap. 5. neque viribus corporis utilius aliud, neque aliud perniciosius, si modus absit. Muret. Var. lect. lib. 6. cap. 12. Ang. Politian. Miscell. cap. 61.

8. *Lapithis.*] Centaurea rixa super mero debellata cum Lapithis monet, &c. id est, pugna à Centauris habita cum Lapithis, inde exorta, quod Centauri inter epulas Perithoi nuptiales plus nimium poti, Lapitharū uxoribus vim inferre conarentur. *Rixa.*] Veteres ita usi, ut non tam iurgium, quam ex iurgio pugnam, *Rixæ* verbo significarent, præsertim Jurisconsulti nostri. *Super.*] Post ebrietatem. *Super mero.*] Pro in convivio, sive inter vina dixit: ut & *super cœnam*, pro inter cœnandum.

9. *Debellata.*] Simpliciter pro pugната ac commissâ dixit, cum debellare bellando vincere sit. *Torrentius.* *Debellata.*] Rixa armis dijudicata. *Sithoniis.*]

Thracibus non levis, id est, iratus Bacchus dictus Euius, à voce Bacchantium *Θοῖ.* *Non levis.*] Non ad Lycurgi Thracis exitium referendum, quem non vinolentia, sed contemptus numinis perdidit: verum ad turbulenta gentis totius convivia, de quibus mox Od. 27. *Torrent.* *Euius.*] Cur ita dictus, incertum est. Probabilior illorum sententia, qui sic appellatum existimant, quod, cum bello Gigantæo strenue admodum se gessisset, Jupiter cum callaudans, *ὦ γῆ dixit.* *Idem.*

10. *Quum fas.*] Quum licitum & illicitum distinguunt exiguo sine, id est, nullo discrimine. Nam ebrii exiguam differentiam esse volunt inter turpe & honestum.

11. *Avidi.*] Cupidi ad explendam libidinem. *Candide.*] O bone Bacche! qui Bassareus est appellatus à vestis genere, qua Bassarides, Bacchi sacerdotes inducebantur. *Bassaræu.*] Græci dicunt, non Bacchum, modo vocari *Bassarou*, pro quo *Bassaræus* dicere maluit Horatius; sed & Bacchas *Bassaras* & *Bassaridas*, idque à certo seu calceamenti, seu vestis genere, cum vulpini pellibus, quod Bassarai βασιπίρη dictæ sunt etiam ἀλώπεκες. Ego tamen vestem fuisse malim. Alii δὲ πῖρ βαζῆων, pro βοῶων, *Bassarum* aut *Bassarum* dictum volunt. *Torrent.*

12. *Invitum.*] Tunc homines bibunt Baccho invito, quum bibunt usque ad ebrietatem. *Invitum quatiā.*] Ante can-

*Sub divum rapiam. sæva tene cum Berecynthio
Cornu tympana, quæ subsequitur cæcus amor sui,
15 Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro,*

candidum vocavit, apertum ac sincerum, qualis revera esse creditur. Cæterum quia intemperantia lacescit, eam severissime punit, negat Poëta se iracundiam ejus provocaturum. *Quatere* enim movete & exagitare significat. *Torrent. Obsita frondibus.* Operta atque obducta frondibus. hinc *mystica vannus Iacchi.* Pampinis autem vel hedera cistæ illæ tegebantur, quas commovisse, nulli impunè cessit. Quo Plauti locus ille spectat: *Scis ubi mea commovi sacra, quas turbellas soleam dare.* Idem. Turneb. lib. 21. cap. 21.

13. *Sub divum.* Nec divulgabo arcana tua multis pampinis operta, id est, non proferam in lucem res secretas meæ fidei commissas. *Sæva tene.* Comprime tympana & cornua tua, id est,

reprime ebrietatem, quemadmodum tuæ sacerdotes ad furorē accenduntur, tympano tuo audito & cornu Berecynthio, id est, Phrygio.

14. *Cornu tympana.* Et magna quidem sacrorum omnium cognatio erat, sed præcipue matris Deūm, ac Bacchi, quod Catulli de Attide carmen manifeste ostendit. *Quæ.* Quæ tympana, id est, quam ebrietatem. *Amor sui.* Φιλωπία, arrogantiæ & linguæ incontinentiæ, sunt tres comites ebrietatis.

15. *Vacuum.* Caput sine cerebro, id est, sine prudentiâ.

16. *Prodiga.* Fides effusa in secretis prodendis, omnia consilia nudans veluti vitrum, quod nihil occultat.

ODE XIX. ἑρωτικὴ.

De GLYCER A.

Se Glyceræ amore ita uri dicit, ut non bella, sed amores tantum scribere possit.

MATER sæva Cupidinum,
Thebanæque jubet me Semeles puer
Et lasciva licentia
Finitis animum reddere amoribus.

5 Urit me Glyceræ nitor

Splens-

1. *Mater sæva.* Quod miris modis in amoribus crucientur amantes. *Cruquius. Mater.* Venus, crudelis mater est multorum affectuum, qui eam comitantur.

2. *Thebanæque.* Bacchus qui colitur Thebis. *Puer.* Semeles filius.

3. *Licentia.* Otium quod in lasciviam semper resolvitur.

4. *Finitis animum.* Definitis, certis & constantibus. quod dicit, Glyceræ in amorem sui pelliciendi gratia; quod ei gratius id fore intellexerat. *Cruquius. Finitis animum reddere amoribus.* Ad amores extinctos animum reducere.

5. *Urit me.* Incendit me Glyceræ pulchritudo. Turnebus lib. 21. cap. 21.

D 3

6. Splens-

*Splendentis Paro marmore purius :
Urit grata protervitas,
Et vultus nimium lubricus aspici.*

In me tota ruens Venus

10 *Cyprum deseruit : nec patitur Scythas ,
Et versis animosum equis
Parthum dicere : nec quæ nihil attinent.
Hic vivum mihi cespitem , hic
Verbenas pueri ponite : thuraque*

15 *Bimi cum patera meri :
Mactata veniet lenior hostia.*

O D E

6. *Splendentis.*] Quæ splendet clarius marmore candidissimo, quod in Insulâ Paro effoditur.

7. *Protervitas.*] Petulantia vel irascita, quæ in puella gratior est amatoribus, quam obsequela, pudor aut taciturnitas.

8. *Lubricus.*] Vultus lubricus aspectu; ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error. nam veluti in via lubrica difficile est sine casu vel prolapsione insistere, adeo certè est difficile Glyceræ splendorem aspicere & complexum ejus non expetere.

9. *Tota ruens.*] Totas vires effundens.

10. *Cyprum deseruit.*] Egregie obfessum se amore describit: siquidem Venus relicta insula sibi longe gratissima, tota in ipsum proruebat. Paphus autem & Amathus & Idalion, Cypri oppida fuere. *Torrent. Cyprum.*] Insulam, ubi religiosissimè colebatur. *Scythas.*] Scytharum & Parthorum bella describere.

11. *Et versis, &c.*] Eodem referendum illud Virgilii: *Fidentemque fuga Parthum, versisque sagittis.* Bland. codd. habent *Aversis. Versis.*] Parthi fugientes ex equis pugnant.

12. *Nec quæ.*] Nec Venus me patitur

ea dicere quæ nihil spectant ad amorem, id est, bella dicere.

13. *Hic vivum.*] Ad Venerem placandam, ut facilius Glyceræ complexu fruatur. O pueri, id est, o servi, ponite & parate mihi cespitem vivum, id est, viridem (cujus herba adhuc viridis est) ut super eam Veneri sacrificem. Nota, quod in rebus longam moram non ferentibus, cespes locum aræ obtinebat. *Cespitem.*] Lambinus *caespitem* per diphthongum scribit. *Turn.* lib. 21. c. 21.

14. *Verbenas ponite.*] Sic Virgilius: *Verbenasque adole pingues & mascula thura.* Bene verbenas, cespitem & thus Veneri promittit, quæ non placatur sanguine. Cum itaque Veneris quoque proprium, atque apud Romanos pene perpetuum cognomen sit *Genitrix*; nefas merito videri posset, casis eam hostiis venerari, per quam vita concedatur. Eamque ob causam Erasmus hunc locum sic exponit, ut *venuram* dicat *Glyceram leviozem, quam mactata sit hostia.* Nannius *Miscell.* 3. *Acron. Torrent. Verbonas.*] Herbas sacras.

15. *Bimi.*] Duorum annorum.

16. *Mactata.*] Postquam factum fuerit sacrificium, Glyceræ veniet multo lenior & mansuetior, non proterva.

I. *Vile.*]

ODE XX. περιμελική.

AD MÆCENATEM.

Invitat Mæcenatem ad convivium, minimè sumptuosum.

VILE potabis modicis Sabinum
 Cantharis, Græca quod ego ipse testa
 Conditum levi: datus in teatro

Quum tibi plausus,

5 Care Mæcenas, eques: ut paterni

Fluminis ripæ, simul & jocosa

Redderet laudes tibi Vaticani

Montis imago.

Cæcubum, & prælo domitam Caleno

10 Tu bibes uvam: mea nec Falernæ

Tem.

1. VILE.] Per se quidem vile, præsertim Mæcenati assueto melioribus, sed multiplici nomine commendandum. Nam & apud se natum, & à se conditum scribit, & quidem eo tempore, quo Mæcenati tanto totius Pop. Rom. consensu, ob restitutam ei valetudinem in Theatro applausum fuit. Alii vile vocant, quia inemptum. Sed illud malim. nullius enim notæ vinum Sabinum. *Torrent. Vile.*] Non magni precii. *Sabinum.*] Vinum in montibus Sabinis natum.

2. *Cantharis.*] In poculis modicis, non admodum capacibus. *Græca testa.*] Dolia veterum fictilia fuisse dicit *Torrentius*: & hinc *testam* pro dolio dixisse. *Lambinus* negat: nam antiquitus, dicit, condebant vinum in testis, id est, amphoris, seu cadis fictilibus: quarum optimæ erant quæ fingeantur in Græcia. *Græcam autem testam,* Cumanam vel Samiam intellige. *Turn.* lib. 16. cap. 5. *Testa.*] Cado fictili, vel amphora, quæ fingebatur in Græcia.

3. *Conditum levi.*] Diligentem asseruationem vini, quod daturus est, indicat: siquidem testam ipse sua manu obleverat: quod vel cera, vel pice, vel craf-

siore aliquo gummi fieri consuevit. *Levi* autem & *levis* dicitur. hinc *velinere. Torrent. Levi.*] Picavi, vel pice illivi, à verbo *lino*.

4. *Quum.*] Quo tempore populus in teatro tibi applaudebat; recepta valetudine.

5. *Eques.*] In equestri dignitate permanens. *Ut paterni.*] Sic, ut ripæ Tiberis & mons Vaticanus simul resonarent ad acclamationem & plausum populi tibi datum, quemadmodum in Theatro excipi solebant viri bonè de Republica meriti, mali contra sibilis explodebantur.

6. *Paterni fluminis.*] Propter patriam ejus Thusciam, ubi Tiberis oritur. *Comment. Fluminis.*] Tiberis, qui fluit ab *Herruria* Mæcenatis patria.

7. *Vaticani.*] Vaticanus mons est teatro Pompei vicinus, prope Tiberim.

8. *Imago.*] Echo, quæ ultimæ seu extremæ vocis desinentis repercussione jocari videtur.

9. *Cæcubum.*] Vinum Campaniæ regionis. *Domitam.*] Pressam.

10. *Uvam*] Tu bibes etiam vinum. *Calenum,* sic dictum ab urbe *Calenis.*

*Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.*

Mea nec.] Ergo nec Falernum habeo tibi vinum, nec Formianum, quæ illis temporibus vina fuere generosissima. Falernus regio est Campaniæ, ubi multi sunt colles vitiferi. Formiæ, urbs est

Latina juxta Cajetam, quam Lacones condidere.

II. *Temperant.*] Id est, pocula mea non sunt temperata vino Falerno, &c. *Lamb.*

ODE XXI. *Ὀὔδιστικὴ.*

IN DIANAM & APOLLINEM.

Hortatur virgines & pueros, ad canendas eorum laudes.

DIANAM teneræ dicite virgines:
Intonsum pueri dicite Cynthium,

Latonamque supremo

Dilectam penitus Fovi.

5 Vos lætam fluviiis, & nemorum coma,
Quæcunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi

Sil-

I. **D**ianam.] Latonæ filiam ex Jove, quæ in celo Luna, in terris Diana, apud inferos Hecate nominatur. *Dicite.*] Cantate.

2. *Intonsum.*] Ἀκείρατος sive ἀκείρατος dicitur Apollo, quod comam non tondeat; eadem nemperatione qua Jupiter *Axur* sive *Axurus*, qui etiam intonsa coma pingitur. Comam enim intonsam luctu carentis signum esse tradit Hesychius. Hinc est, quod etiam nobilium pueri qui ad cyathum stabant, comatierant & splendide culti, ut & citharœdi. *Intonsum.*] Capillis proxilis Sol pingitur, quia radios extendit usque in longissima. Pingitur etiam imberbis, quia nunquam senescit. *Cynthium.*] Sic dictum à Cynthio sublimi monte, qui Delo imminet, ubi natus est.

3. *Latonamque.*] Latona Dianam & Apollinem peperit ex Jove.

4. *Penitus.*] Valdè, vel familiariter.

5. *Vos lætam.*] Vos virgines cantate

Dianam, quæ gaudet fluviiis & nemorum frondibus, id est, venatione. *Coma.*] Quidam *comam* legunt: sed minus rectè.

6. *Quæcunque.*] Quæcunque nemorum coma prominet, aut in Algido (qui mons est in agro Tusculano, distans ab urbe Roma quindecim millia passuum) aut in Erymantho, monte in Arcadia: aut in nigris, id est, umbrosis sylvis *Cragi*, qui mons est in Lycia. *Gelido Algido.*] Rectè eum ab algendo dictum volunt Grammatici. Distat Roma XI I. M. passuum, ad ingressum Regilli lacus. Dianæ sacrum fuisse etiam constat. *Torrent.*

7. *Nigris aut Erymanthi.*] Sic lib. 4. Od. 12.

— Cui pecus & nigri
Colles Arcadia placent.

Virgil. quoque 3, Georg.

— Aut sicubi nigrum.

Illicibus crebris sacra nemus accubat umbra.

Den-

Silvis, aut viridis Cragi:

Vos Tempe totidem tollite laudibus,
 10 Natalemque, mares, Delon Apollinis,
 Insignemque pharetra,
 Fraternaque humerum lyra.

Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem,
 Pestemque à populo, & principe Cæsare in

15 Persas, atque Britannos
 Vestra motus aget prece.

Densitas enim silvæ nigredinem efficit, ut & aquæ profunditas. Virg. 4. Georg. *Quæ niger humectat flaventia culta Galefus.* Est autem *Erymanthus* Arcadiæ mons, ob aprum in eo ab Hercule domitum inprimis nobilis. *Torrent.*

8. *Cragi.*] *Cragi* habent lib. M s s. omnes. Græci *κράγι* scribunt. Est Tauri montis pars in Lycia agrestium deorum antris celebris. *Torrent.*

9. *Vos Tempe.*] Vos mares, id est pueri laudate Tempe, loca amœnissima in Thessalia.

10. *Natalemque.*] Delon. in qua nati sunt Apollo & Diana. *Delon Apollinis.*] Multi quidem Dianam in Delo natam volunt. Horatius tamen in illorum videtur fuisse sententia, quia Apollinem quidem in Delo, sed Dianam in Ortygia, quæ alia quam Delus insula, natam credunt. Qua de re plura Muretus suis in Catulli Carmen sæculare commentariis. *Torrent.*

11. *Insignemque.*] Laudate etiam Apollinis humerum, insignem pharetra & lyra, quam ipse à fratre Mercurio

dono acceperat.

12. *Fraternaque lyra.*] Auctor Hyginus, Mercurium cum Apollinis boves abegisset, deprehensum, ei lyram donasse, ac vicissim ab eo virgulam illam accepisse, de qua suprâ Od. 10. *Lyrâ* autem sibi concessâ Orpheum Apollo docuit; ac postea inventa à se citharâ, ei lyram concessit. Hinc ratio constat, cur nunc lyra, nunc cithara Apollini tribuatur. *Torrent.*

13. *Hic bellum.*] De Apolline ut sospitali ac conservatore, & mala omnia depellente, hic loquitur; quem Græci *ἀλεξικαυγν* appellant. quamvis enim idem & noxius, promptior tamen ad salutem; ad noxiam pigrior credebatur: qua de re pulcherrime Macrob. l. i. Saturn. cap. 17. *Torrent. Hic bellum.*] Hic Apollo motus vestra prece à Pop. Rom. & Principe bellum, famem, pestem, abiget in Persas atque Britannos, Pop. Romani hostes. *Miseram.*] Fame nihil miserius.

16. *Aget.*] Depellet. Turneb. lib. 6. cap. 24.

ODE XXII. *αεσοφωνηκῆν.*

Ad A R I S T I U M.

Vitæ integritas & innocentia, ubique tuta est; idque suo exemplo probat.

INTEGER vitæ, scelerisque purus

1. *Integer vitæ.*] Integrum vitæ vocat hominem, cui totius vitæ ratio optime constat. Vitæ enim integritas perfectum aliquid absolutumque significat.

*Non eget Mauri jaculis, neque arcu,
Nec venenatis gravida sagittis,*

Fusce, pharetra:

5 *Sive per Syrteis iter æstuosas,
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quæ loca fabulosus
Lambit Hydaspes.*

Namque me silva lupus in Sabina,

10 *Dum meam canto Lalagen, & ultra
Terminum curis vagor expeditus,
Fugit inermem.*

*Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit esuletis:*

Nec

ficat. Torr. Integer vitæ.] Innocens, & qui suam vitam scelere non reddit impuram.

2. *Mauri jaculis.*] Optimi codices testantur legendum esse *Mauris*: nam alibi quoque sic loquitur Horatius, ut Od. vi. lib. 2. *Maura unda.* & alibi, *Mauris anguibus.* Turneb. lib. 17. cap. 5. *Jaculis.*] Cujusmodi utuntur Mauri, qui optimi erant jaculatores. Ælian. lib. de Animal. 14. c. 5.

3. *Gravida.*] Pharetra plena sagittis veneno imbutis.

5. *Sive per Syrtis.*] Quascunque Syrtis hic intelligamus & quæcunque itinera vel terra vel mari, nihil ei timendum esse Poëta ostendit, quem dii ob vitæ innocentiam tueantur; non adversus ferarum vim tantum, sed quævis alia etiam ab homine discrimina. *Torrent.* *Sive per.*] Sive iter fecerit per Syrtis (Libyæ solitudines mediterraneas, arenosas, pulverulentas, & siticulosas) sive per Caucasum, Scythiæ montem altissimum, Promethei pœna nobilem.

6. *Inhospitalem.*] Inhabitabilem propter æstum.

8. *Lambit.*] Præterlabitur & placidè tangit, alluit. *Hydaspes.*] Hydaspes, India fluvius, de quo multa fabulosa ab

historicis scribuntur.

9. *Me sylva.*] Lupus fugit me inermem in sylva Sabina, dum canto meam Lalagen, id est, Lalagæ amicæ meæ laudes, & dum vagor ultra terminum, id est, dum expatior ultra agri mei fines: *curis expeditus*, id est, liber à curis.

11. *Expeditus.*] Torrentius legendum censet *Expeditis*; ita etiam legit Porphyrio, *πονηκῆς* dictum interpretans; ut *curas expeditas* dixerit, cum ipse curis expeditus sit.

12. *Inermem.*] Mirum sanè hoc, quod ferus lupus Horatium fugerit inermem: vitæ igitur integritati est hoc assignandum.

13. *Quale.*] Qualem portentosum lupum.

14. *Daunia.*] Apuliæ pars, sic dicta à Dauno illic rege, quem Diomedis focerum fuisse volunt: de qua provincia Plin. lib. 3. cap. xi. Alii à Dauno fluvio: alii à Dauno Turni vel avo vel patre (cognomines enim fuere) vocatam malunt. Unde & Apulia ipsa interdum Daunia, & Apuli Dauni dicuntur. Horatius lib. 4. Od. 14. de Ausido loquens: *Qui regna Dauni præfuit Apuli.* *Torrent.* *Militaris* autem dicitur, quia viros effert fortes & ad militiam aptos.

Esu-

15 Nec Juba tellus generat, leonum

Arida nutrix.

Pone me, pigris ubi nulla campis

Arbor aestiva recreatur aura:

Quod latus mundi, nebulae, malusque

20 Jupiter urget:

Pone sub curru nimium propinqui

Solis in terra domibus negata:

Dulce videntem Lalagen amabo,

Dulce loquentem.

Esculetis.] In sylvis quæ esculis aboribus glandiferis sunt confixæ.

15. *Juba tellus.*] Mauritania in qua Juba regnavit, terrarum ultima ad occasum ac fretum Gaditanum. Plin. l. 5. cap. 1. Quamquam hic pro Africa posuit, quam leones infestant adeo, ut & urbes totas obsideant; captos incolæ cruci affigant, quo similis poenæ metu alii à noxâ absterreantur. Auctor Polybius, teste Plinio lib. 8. cap. 16.

16. *Arida.*] Propter aquarum penuriam.

17. *Pone me pigris.*] Descriptio circulatorum, alterius borealis sive arctici, alterius australis, sive antarctici, à frigore, nebulis, & aëris intemperie. *Crunquius. Pigris ubi, &c.*] Campos assiduo astrictos frigore *pigros* vocat, instar hominum, qui ipsi quoque nimio frigore

ignavi segnesque efficiuntur. Hinc *iners* & *ignavum frigus* Poëtæ appellant. *Torvent. Pigris.*] In frigidis locis Arctica vel Antarctica subjectis, ubi aquæ glaciæ pigrescunt.

18. *Aestiva recreatur aura.*] Tepido temperatur vento.

19. *Quod latus.*] Quam partem mundi.

20. *Jupiter.*] Malignus & insalubris aër perpetuo premit & occupat.

21. *Sub curru.*] Sub Zona torrida, in Africa. *Propinqui.*] Sol illic directos dejecit radios, obliquos alibi.

22. *Domibus.*] Credebant antiqui Zonam torridam fuisse inhabitabilem; at jam notum est multis eo navigantibus, eam vitæ humanæ protrahendæ satis esse idoneam.

23. *Dulce.*] Dulciter.

O D E XXIII. λεχνηκῆ.

Ad C H L O E N.

Non est cur Chloë viri contactum fugiat, quum sit jam viri potens & ætate matura.

VITAS *hinnuleo me similis Chloë,*

I. *Vitas.*] Libri meliores scribunt; *Vitat hinnuleo, &c.* Syllabæ ratio mutationem induxit, ut *vitas* scriberetur. Sed Poëtæ id non tam anxie curant, ut multis exemplis videre est. vide

Gul. Canterum Nov. lect. lib. 5. c. 12. Hinnuleo.] Sic *equuleus* & *hædulus*, pro *equulus* & *hædululus*. Tum *hinnulus* non cervarum tantum aut caprearum soboles est, ut Varro & Columella testantur;

Q. HORATII FLACCI

Quærenti pavidam montibus aviis
Matrem, non sine vano
Aurarum & silvæ metu.

- 5 Nam seu mobilibus veris inhorruit
Adventum foliis; seu virides rubum
Dimovere lacertæ;
Et corde, & genibus tremit.
Atqui non ego te, tigris ut aspera,
10 Getulusve leo, frangere persequor.
Tandem desine matrem
Tempeſtiva ſequi viro.

tur; ſed equi etiam ex aſina factus, *hin-
nus* dicitur, ut aſini ex equa *mulus*. *Tor-
vent*. Scribitur & *Innulo* ſine *H*. Turn.
lib. 26. cap. 36. *Hinnulo*.] Similis hin-
nulo pullo cervino, quo nihil timidius.

2. *Aviis*.] In montibus ſine viis, quæ
ſeræ diſcurrere ſolent.

3. *Matrem*.] Cervam.

5. *Nam ſeu mobilibus*.] Muretus non
uno in codice legi affirmat: *Nam ſeu
mobilibus vitis inhorruit Ad ventum foliis*.
Sic & Scaliger legebat. *Seu*.] Sive
veris adventus inhorruit, & paulo hor-
ridior incumbit; id eſt, tremuit mobi-
libus foliis. Sed per Hypallagen lege ſic:
ſive folia mobilia inhorruerunt veris
adventu. Poëta per veris adventum ſi-
gnificat Favonium, veris comitem.

6. *Rubum*.] Sentem, vel mōrum
agreſte. Angl. *the bramble-buſh*.

8. *Et corde*.] Et animo & corpore.
Genibus tremit.] Pavor enim incipiens
genuum quoque timore arguitur: ut
tarda trementi Genua labant. *Torrent*.

9. *Atqui*.] Atqui, ô Chloë, ego non
perſequor te frangere, ut aſpera Tigris
atque ut leo Gætulus. *Tigris*.] Tigris
truculentum eſt animal & velociſſi-
mum.

10. *Getulusve*.] Africus leo; eſt enim
Gætulia pars Africæ. *Frangere*.] Ut te
frangam & occidam.

12. *Tempeſtiva*.] Viro apta & matu-
ra, annos nata decem & ſeptem. Juſti-
nianus *viripotentem* vocat, quæ jam ma-
tura viro ſit.

ODE XXIV. *Ipſum hinc*.

Ad VIRGILIUM, qui mortem Quintilii
deſlebat immoderatè

QUIS deſiderio ſit pudor, aut modus
Tam cari capitis? præcipe lugubres

Can-

1. *Quis deſiderio*.] Virgilius Muſam
alloquitur. Vide Sigonii Emen-
dat. lib. 2. *Quis deſiderio*.] O Muſa Mel-
pomene cui pater vocem liquidam de-
dit cum citharâ, præcipe, id eſt, præ-

monſtra, vel doce, cur quenquam pu-
deat deſiderio tam chari hominis affici?
aut quis debeat eſſe finis ejus deſiderio?

2. *Lugubres Cantus*.] In antiquis li-
bris *lugubris* legebatur. Purus purus
Græ-

*Cantus Melpomene: cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.*

- 5 Ergo *Quintilium* perpetuus sopor
Urget? cui Pudor, & *Justitiæ* soror
Incorrupta Fides, nudaque *Veritas*,
Quando ullum invenient parem?
Multis ille quidem flebilis occidit:
10 Nulli *flebilior* quam tibi, *Virgili*.
Tu frustra pius, heu, non ita creditum,
Poscis Quintilium Deos.
Quod si Threicio blandius Orpheo

Audi.

Græcismus est, quem non adverterunt docti. *Melpomene lugubris cantus*, est quod Græci dicerent, ἢ τῆς τραγῶν ἀσμεβ-των Μελοπομένη, cum intelligunt, ἴσα. Latini quia articulum non exprimunt. obscuritatem vitare non possunt. *Melpomene lugubris cantus*, est, *lugubris cantus dea*. Quare, inquit, ô *Melpomene*, quis tandem modus futurus sit *Quintilium* lugendi. *Heinsius*. *Lugubres cantus*.] Querulos cantus, ad deplorandam *Quintilii* mortem accommodatos.

3. *Cui liquidam, &c.*] Canoram, claram, suavem, non raucam. *Macrob.* lib. 6. cap. 3. *Turneb.* lib. 26. cap. 36. *Pater.*] *Jupiter* cujus filia dicitur *Musa* ex *Mnemosyne*.

5. *Ergo.*] Vox indignantis aut dolentis est. *Quintilium.*] Nisi temporum ratio obstarat, crederem hunc *Quintilium Varum* fuisse, de quo supra *Od.* 18. *Ergo* alium fuisse necesse est, & eum quidem ut arbitror, de quo *Eusebius Chronic.* *Olymp.* c. lxxxix. his verbis: *Quintilius*. *Cremonensis*, *Virgilii* & *Horatii* familiaris, moritur. *Torrent.* *Turn.* lib. 30. cap. 28. *Perpetuus.*] *Perpetua* mors occupat.

6. *Justitiæ soror.*] *Egregrie*: est enim *fides*, *justitiæ* fundamentum, ut *Cicero* inquit, id est, dictorum conventorumque constantia & veritas. Tum bene ve-

ritatem *fidei* & *justitiæ* adjungit, quarum nulla sine alia esse aut subsistere potest; *Cicero* lib. 1. *Officior.*

7. *Incorrupta Fides.*] *Fides* quæ neque prece neque pretio corrumpitur. *Nudaque Veritas.*] *Veritas* aperta, simplex ac sine fuco.

8. *Quando.*] *Raro* aut *nunquam*.

9. *Occidit.*] *Mortuus* est ille, multis bonis deplorandus.

10. *Nulli flebilior.*] *Auger* quidem his verbis *Virgilii* luctum, sed paulatim labitur ad consolationem. Cum enim omnibus moriendum sit, neque quicumque ab inferis revocetur, sapientem decet, dolori modum ponere. *Torrent.*

11. *Tu frustra pius.*] *Monet* cum diis non esse pugnandum, ne pro pietate in amicum, sit impius in Deos, quorum nutu cecidit *Quintilius*, non revertitur unquam pro arbitrato hominis *Cruquius*. *Tu frustra pius.*] Tu, quamvis pius es, in vanum poscis Deos, ut *Quintilium* ab inferis excitatum tibi restituant. *Creditum.*] *Non ira* tibi concessum à diis, nunquam moreretur. *Recte* enim *Lucret.* lib. 3. *Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.* *Precariam* quippe vitam agimus, dantis arbitrio posituri.

13. *Quid si.*] *Equidem* crediderim legendum, *Qui si Threicio, &c.* *Propter* quod *tu frustra pius, &c.* *Judicet lector.*

Græc.

- Auditam moderere arboribus fidem:*
 15 *Non vanæ redeat sanguis imagini:*
Quam virga semel horrida
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum: SED leuius fit patientia,
 20 *Quidquid corrigere est nefas.*

Cruquius. Quod si Threicio.] Quod si tu blandius & delectabilius Threicio Orpheo moderere fidem, id est citharam chordam, auditam arboribus, id est, quam arbores audiebant & sequebantur. Non redeat tamen sanguis vanæ imagini, id est, animæ incorporeæ, quam Mercurius non lenis precibus (sed inexorabilis) ad revocandam fati necessitatem semel compulerit & congregaverit in animarum multitudinem, virga sua horridâ, id est, caduceo; de quo vide supra Ode XII. Ad Orphei autem & Eurydices fabulam respicit, omnibus notam.

15. *Vanæ imagini.]* Quid imaginem vocet, optime intelliget, qui meminerit loci illius Virgiliani lib. 6.

Et ni docta comes tenues sine corpore vitas

Admonet volitare cavæ sub imagine forme.

17. *Non lenis.]* Qui non est ea lenitate, ut precibus fati nexus, & necessitatem resolvat ac rescindat. *Lenis recludere.]* Genus loquendi Græcum. *Lambinus. Fata recludere.]* Id est, ea quæ facto seu divina voluntate semel statuta, & jam conclusa sint, revocare ac dissolvere. *Torrent.*

19. *Durum.]* Durum est talis amici mortem ferre. *Patientia.]* Patiendo Recte igitur Virgil.

Superanda omnis fortuna serendo est.

Et Mimographus:

Feras non culpes, quod mutari non potest.

20. *Nefas.]* Non licet, vel, non est possibile, *ἀδύνατον.*

O D E X X V. *μεμνημένη*

Ad LYDIAM jam vetulam.

Insultat ei, quod jam vetula, merito ab amatoribus spernatur.

- P**ARCIUS *junctas quatiunt fenestras*
Ictibus crebris juvenes protervi:
Nec tibi somnos adimunt: amatque
Janua limen:
 5 *Quæ prius multum facileis movebat*

Car-

1. *Parcius.]* Rariùs quam antea. *Junctas.]* Quasi clausas.

2. *Ictibus.]* Lapidum jactu.

4. *Janua limen.]* Janua tua clausa est,

nec à limine recedit.

5. *Quæ prius.]* Quæ quidem janua crebrò olim aperiebatur. *Facileis movebat.]* Janua autem quo sapius, eo facilius

Cardines. audis minus, & minus jam,
 Me tuo longas pereunte nocteis
 Lydia dormis?

Invicem mæchos anus arroganteis

30 Flebis, in solo levis angiportu,
 Thracio bacchante magis sub inter-
 lunia vento:

Quum tibi flagrans amor, & libido,
 Quæ solet matres furiare equorum,

15 Sæviet circa jecur ulcerosum,
 Non sine questu:

Læta quod pubes ederâ virenti

Gau-

lius ac minore strepitu aperitur, cardine non ita renitente, sed facili ac obsequioso. *Torrent.*

6. *Audis minus.*] Audis quotidie minus & minus vocem amatoris exclusi, dicentis: O Lydia, dormis tu longas noctes, dum ego, qui tuus sum, pereor?

7. *Me tuo longas, &c.*] Amantis verba intergemitus & suspiria, quæ rarius audit dicit Horatius, corrupta meretriculæ per atatem forma.

9. *Invicem mæchos.*] Quos tu, inquit, florente ætate superba & arrogans amatores contempsisti, iidem te vetulam pari arrogantia ac fastu contemnent; nec flens reperies, qui amare te velint. *Mæchos* igitur *καὶ ἀρρηστικῶς* pro quibusvis amatoribus dixit. *Torrent.* *Invicem mæchos.*] Tu levis anus & contempta, vicissim flebis arrogantes mæchos, in solo angiportu, id est, cum fueris sola in angiportu derelicta ab amatoribus, Thracio vento bacchante magis sub interlunio. *Arrogantes.*] Amatores te fastidientes.

10. *Levis.*] Vilis, ac nullius pretii, utpote quæ de noctu in angiportu amatores quærat. *Solum* quoque *angiportum* vocat desertum & infrequentem, ut *Virg.* lib. iv. *Georg.*

— Te solo in littore secum Te veniente die, &c. *Torrent.*

11. *Thracio bacchante.*] Auget abjectissimi scorti vilitatem, quod nocte & ea quidem frigida ac tempestuosa, nec ulla apparente luna, tam turpes, impellente libidine conditiones, in angiportis sub divo quærit, & ægre invenit. *Turneb.* lib. 26. cap. 36. *Thracio bacchante.*] Aquilone seu Borea è Thracia furenter flante. *Sub interlunio.*] Paulo ante, vel, circiter interlunii tempus, quando sunt noctis tenebra. *Plinius* vocat illud tempus *Luna silentium.*

14. *Quæ solet matres.*] Quæ solet equas ad libidinis furorem concitare: hinc mulieres libidinosæ dicuntur à Græcis *ἰστρομαχέως*, id est, equæ furentes. *Furiare.*] Ad furorem & insaniam adigere. *Turneb.* lib. 19. cap. 29.

15. *Ulcerosum.*] Circa jecur tuum ulteribus madens, propter ardorem libidinis.

16. *Non sine questu.*] Non sine querimonia; eò quod juvenes vetulis anteponunt puellas.

17. *Pubes ederâ, &c.*] Hic pullam hederam viridi opponit, sicut alibi viridem myrtum vocat, antequam pulla esse incipit: *Locus* à Poëta ita fuerat conceptus: *pubes hederâ virenti Gaudere pulla*

Gaudeat, pulla magis atque myrto:
Aridas frondeis hyemis sodali
Dedicet Hebro.

pulla magis atque myrto Aridas frondes,
&c. Quereris inquit, juventutem magis
 viridi quam pulla delectari hedera ju-
 vencula videlicet quam anu. quodque
 aridas myrto frondes abjiciat & Hebro
 consecret. Cum Poëta ergo simpliciter
 dixisse poterat, amatores myrto suas
 deponere, maluit ἀρεῖς ἕσασθαι & venustè
 loqui. Myrto, inquit, suas aridas, cum
 ætate illius quam amant, quia vetula
 est, Hebro dedicant; & amorem trans-
 ferunt. Hactenus *Heinsius.* Hedera vi-
 renti, & pulla myrto.] Juvenulas com-
 parat Horatius hedera & myrto, fru-
 ticibus perpetua coma virentibus: Anus
 extincti floris mulieres aridis frondi-
 bus ac caducis, quas ex arboribus ripæ
 suæ adfite decedentes, hyeme ingruente
 volvit Hebrus. Virens hedera & pulla
 myrtus similiter viridis. Pulla enim
 myrtus de arbore, cujus folia etiam
 tum, quum maxime virent, nigra sunt,
 colore nempe obscuro ac nigro viridantia.
Salmas. Virenti.] Viridior ætate;
 puellis nimirum.

18. *Pullâ magis atque myrto.*] Quod-
 que magis gaudeat pullâ myrto, id est,
 subviridi myrto penè nigra. Metaphora
 est: nam myrtus nigra ponitur pro for-
 mâ constante, quæ non facile perit, qua-
 lis est in puellâ subfusca & nigrante:
 laudant Galli hunc colorem, quum
 puellam sic coloratam appellant *belle*
Ermette.

19. *Aridas frondes hyemis sodali,* Quod

edentulas & rugosas anus ætate frigidæ
 dedicet Hebro Thraciæ fluvio frigidissi-
 mo, qui idcirco dicitur hyemis sodalis,
 quod Septentrioni subjacet, ubi maxi-
 mum est frigus. De quo in Epist. ad
 Julium Florum :

— *Hebrusque nivali compede vin-
 ctus.*

Quicquid enim abominamur, in pro-
 fluentem aut in ignem abjici optamus.
 Et Scaliger quidem igni pro Hebro aptius
 dici potuisse indicat, sed male. Scortil-
 lum enim marcidum jam, atque exole-
 tum, cui potius marito, quam Hebro,
 hyemis sodali, conveniat; at juvenclarum,
 quas edera ac myrto comparat,
 conditio, ob virorem illum tenacissi-
 mum, merito expetenda. *Torrentius.*
*Aridas frondes hyemis sodali Dedicet He-
 bro.*] Inter ea quæ Casar Scaliger Ho-
 ratium perperam dixisse pronuntiat,
 etiam illud criminatus est, quod aridas
 frondes Hebro dedicarit, cum ex flam-
 mis potius exurenda, committi debuis-
 se videantur, quam fluminibus absor-
 bendæ tradi. Nimirum non eo modo,
 quo vulgò legitur Horatium scripsisse
 puto: sed mutatione fere nulla: *dedicet*
Euro. ut aridas frondes eodem modo
 ventis dissipandas donet; quo sequenti
 carmine: *Tristitiam & metus Tradit pro-
 tertvis in mare Creticum Portare ventis.*
 Ac *Eurum* hyemis sodalem vocet, ut
 alibi *Zephyros* Væris comites appella-
 vit. *Ruigers.*

ODE XXVI. Ὀδὴ εἰσικὴ.

Ad MUSAM, de ÆLIO LAMIA.

Musarum cultores minus curis, & mœroribus esse obnoxios. Poëta suum Lamiam Musæ Pimpleæ commendat.

MUSIS *amicus, tristitiam & metus*
Tradam protervis in mare Creticum

Portare ventis: quis sub Arcto

Rex gelidæ metuatur oræ;

5 Quid Tyridatem terreat, unice

Securus: ô quæ fontibus integris

Gaudes, apricos nocte flores,

Noctæ meo Lamiaë coronam

Pimplea dulcis. nil sine te mei

Possunt

1. **M**USIS *amicus.*] Vera ac solida felicitas est cum Musis versari: ab earum contubernio ægritudo & metus longissime absunt. Semper ibi lætitia, semper cantus & choreæ, ac veluti assidua quædam ebrietas, qua exhilarati animi, ab omni penitus rerum periturarum sollicitudine liberentur. *Torrent. Musis amicus, &c.*] Ordo est: Ego amicus Musis tradam tristitiam & metum protervis ventis portare in Creticum mare, id est, ut portent eas animæ ægritudines in mare.

2. *Tradam.*] Tradere ventis, est oblivioni tradere, perinde ac si diceret, ego omnes curas ex animo ejiciam. Vide P. Victor. var. Lect. libro 30. capite 8.

3. *Quis sub Arcto, &c.*] Quis, nominativi est casus: Gelidæ autem oræ genitivi. Loquitur autem Horat. de tempore suo, quando male adversus Germanos ac Daces pugnatum est. Timorem ergo Rom. intelligit, non subditorum regi Scythiæ. *Glareanus. Quis sub.*] Unice securus, id est, non admodum sollicitus à quibus Æolus rex oræ gelidæ metuatur, & quid terreat Ty-

ridatem Armeniæ regem: quasi dicat, Quid nostra interest, qui musas colimus, reges & potentes viros suis affectibus exagitari? *Arcto.*] Sub ur̄sa, signo cœlesti.

5. *Tyridatem.*] Alii *Mithridatem.*

6. *O quæ fontibus.*] Ordo est, O Pimplea dulcis, quæ gaudes integris fontibus, nocte flores, nocte coronam meo Lamiaë. *Fontibus integris.*] Integrum dicimus, quidquid firmum, validam ac sincerum, non affectum, non vitiatum existit. Lucret. enim lib. 4. cum ait: *juvat integros accedere fontes.* Intactos atque illibatos intelligit. *Integris.*] Fontibus puris & plenis, id est viris bonis & incorruptis.

7. *Apricos.*] Flores in apricis locis nascentes sunt pulchriores.

8. *Lamiaë.*] Qui consul fuit anno octavo post mortem Horatii cum M. Servilio.

9. *Pimplea dulcis.*] Musæ à Pimpla Macedoniæ monte, & fonte Musis sacro appellatur Pimpliades. *Sine te mei.*] Sine Musarum instinctu Poësis mea, in laudem Lamiaë facta, nihil honoris ei acquireret.

IO *Possunt honores. hunc fidibus novis,
Hunc Lesbio sacrare plectro
Teque, tuasque decet sorores.*

IO. *Possunt.*] Quidam legunt *Pro-*
sunt. Hunc fidibus novis.] Hunc, id est,
Lamiam decet te tuasque sorores fidi-
bus Latinis & plectro Lesbio, id est,
carmine lyrico (quali Sappho & Al-
cæus ex Lesbio uti consueverunt) sa-

crare, id est, immortalitati consecrare.
Fidibus novis.] Novum etiam dicebant
veteres, quicquid mirandum, magnum
aut eximium erat. Ut Virg.

Pollio & ipse facit nova carmina.
Torrent.

ODE XXVII. Οὐλενή.

Ad convivæ sodales suos de hilaritate, & ne inter po-
tandum rixentur, & poculis ipsis pugnent,
barbarorum more.

NATIS in usum lætitiæ scyphis,
Pugnare, Thracum est: tollite barbarum
Morem, verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.

5 *Vino, & lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat. impium
Lenite clamorem sodales,*

1. **N**ATIS in usum.] Pugnare cum scy-
phis natis, id est, natura factis in
usum lætitiæ, est hominum barbaro-
rum, cujusmodi sunt Thracæ, gens per
ebrietatem rixis dedita.

2. *Pugnare Thracum est.*] Thracæ bi-
bendo ferociores fieri, ac per vino-
lentiam illicitos tentare concubitus,
unde rixa ac prælia oriuntur, jam ante
vidimus. Tum enim pocula ad hilaritatem comparata, furentibus arma
suppeditant: sicut & Virg. 2. *Georgic.*
Magno Hylæum Lapidis cracere minantem
facit. Græci δὲ ἀπὸ τῆς πότῆς eos vocant,
uti & Scyrthas. *Torrentius.*

3. *Verecundumque Bacchum.*] Et pro-
hibete rixas sanguineas à Baccho, quem
cum verecundia & modestia tractare
debetis; Hypallage est.

5. *Vino.*] A vino & conviviis no-

Et
sturnis (quæ lucernis indigent) magno-
pere discrepat ferrum. *Et lucernis.*] De
lucernarum lychnorumque in convi-
viis usu, vide quæ *Torrentius* notavit
ad *Sueton. Cæsare*, c. 37. Tum lucernas
cum vino conjungit, quia olim noctu
potissimum convivia agitabantur. Vide
Od. 8. lib. 3. Lambin. Acinaces.] Thra-
cæ enim ferro accincti accumbebant,
& bibere æquales cyathos recusantem
compellebant: quod æquè inhumanum
est, ac cogere aliquem sitim pati, ut
pulchre *Sophocles* ait. *Torr. Acinaces.*] *Gladius Perficus*, pro quovis gladio.

6. *Immane quantum.*] Quam mul-
tum discrepat? id est, mirum in mo-
dum & summopere. *Immane* hic po-
nitur pro magno.

7. *Lenite clamorem.*] Compefcite vo-
ciferationem & tumultum.

8. *Cubito*

Et cubito remanete presso.

Vultis severi me quoque sumere

10 *Partem Falerni? dicat Opuntia*

Frater Megillæ, quo beatus

Vulnere, qua pereat sagitta.

Cessat voluntas? non alia bibam

Mercede. quæ te cunque domat Venus,

15 *Non erubescendis adurit*

Ignibus: ingenuoque semper

Amore peccas. quidquid habes, age,

Depone

8. *Cubito remanete presso.*] Recte Lambinus ex hoc loco colligi existimat quo corporis habitu atque situ, veteres olim, tum Græci, tum Romani cœnare sint soliti: ira nempe compositi, ut, capite leviter erecto, suffulto plumis dorso, reclinata in lævum cubitum cervice, infera vero parte in longum porrecta, nec jacere dici possent, nec sedere, sed medium quid, quod proprie *accumbere*. Torrent. *Cubito remanete.*] Ne insurgite ad pugnam, sed discumbite cubito innitentes, veterum Romanorum more.

9. *Vultis severi, &c.*] Si vultis ut convivium vobiscum celebrem ommissis rixis, sermonem de rebus facietis & festivis inter nos habeamus oportet. *Figul. Severi me quoque.*] Vini austeri & acrioris saporis, ob nimiam verustatem.

10. *Dicat Opuntia.*] Non alia bibam conditione nisi frater Megillæ (unus è convivis) dicat quo vulnere, id est, cuius puellæ amore, sit saucius, & qua sagitta Cupidinis pereat, id est, quam amet puellam.

11. *Megilla, quo beatus.*] Megilla dicta est Opuntia, ab Opunte Locridis urbe, ubi nata est. *Quo beatus Vulnere.*] Cuius puellæ amore felix. Occulti enim amoris minor multo voluptas est: ut enim Græci ajunt, *ἡδίστον τὸ φανερώς ἐρᾶν ἢ λάθρῃ*. Solere autem veteres in conviviis sortiri, quo quisque ordi-

ne aut loco amores suos proponeret, locus ille Propert. lib. 4. demonstrat:

Sit fors & nobis talorum interprete jactis

Quem gravibus pennis torqueat ille puer.

Id ergo Flaccus noster, ut sodales à rixa ad lætitiâ convertat, extra sortem à sodali suo fieri optat, gratiam ipse bibendo relaturus. *Beatus.*] Quomodo beatus qui perit? Lene enim amoris tormentum, quo amantes videntes scientesque percunt: ut Tibull. lib. 4.

Uror ego ante alias juvat hoc, Cherinthæ, quod uxor,

Si tibi de nobis mutuus ignis adest.

Torrent. Amans ergo, eo quod potia-
tur, beatus dici potest: quod serviat
autem & quod semper sollicitus sit,
miser est. *Lambin.*

13. *Cessat voluntas?*] Multi codices habent *Voluptas. Cessat Voluntas?*] Ne-
gas puellam, quam amas, nominare?

14. *Mercede.*] Nullo alio pretio ad-
ducatur ad bibendum. *Quæ te cunque do-
mat Venus.*] Quæcunque Venus aut ami-
ca sub suum te jugum mittit, non est
cur pudeat poeniteatve te eam amare,
quia liberta est, & ingenua.

16. *Ignibus.*] Amoribus non igno-
bilibus. *Ingenuo amore.*] *Ingenuum* vo-
cat *amorem*, qui adolescentem bene na-
tum decet. *Ingenuoque semper.*] Inge-
nuam, non servilem aut mercenariam
semper amans.

17. *Quicquid habes, age.*] Quæcunque

Depone tutis auribus. ab miser

Quanta laboras in Charybdi!

20

Digne puer meliore flamma.

Quæ saga, quis te solvere Theſſalis

Magus venenis, quis poterit Deus?

Vix illigatum te triformi

Pegasus expediet Chimææ.

ODE

ea sit quam amas, age, dic mihi in aurem non vulgaturd.

18. *Depone.*] Est enim *Deponere*, fidei custodix tradere. Unde *depositum* pro contractu ipſo apud Jurisconsultos, qui vel in primis bonam fidem desiderat. *Torrent. Tutis auribus.*] Auribus fidelibus & clausis ad rem creditam continendam. *Ab miser.*] Horatius audito puellæ nomine exclamat.

19. *Quanta laboras in Charybdi.*] Quanto in periculo verſaris! Quam sævam, rapacem & avaram meretricem (propter voracitatem Charybdi similem) nactus es! *Laboras in Charybdi.*] Omnes libri MS. *Quanta laborabas Charybdi* legunt, quemadmodum & interpretes. Significat enim detecto jam morbo ac querela in amici sinum deposita, minus quam ante periculum esse: quam lætionem sequor. Recte autem audito rapacissimæ meretricis nomine, eam Charybdi comparat, ut paulo post Chimææ. *Torrent. Charybdis.*] Poëta dicunt fœminam fuisse voracissimam, quæ quod Herculis boves rapuisset, à fulmine iccta, in mare præcipitata sit, & in hujusmodi monstrum verſa, quod adhuc pristinam servat naturam: absorbet enim universa. *Erasinus.*

20. *Flamma.*] Meliori amore.

21. *Quæ saga.*] Quæ mulier venefica & incantatrix? quis Magus poterit te ejus amore liberare. *Theſſalis venenis.*] Id est, herbis efficacissimis, cujusmodi sunt in Theſſalia.

23. *Vix illigatum.*] Pegasus te illigatum, id est, te in illa implicitum & impeditum vix solvet ab hac triformi Chimæa. Poëta, ut supra meretricem Charybdi, propter rapacitatem, ita hic Chimææ, propter varios dolos & libidinum incitamenta, comparat. *Triformi Chimææ.*] Recte *triformem* vocat: notus enim ille Hesiodi versus: Πρόδ' ελέων, ὄπιθεν ἢ δόρακον, μέσση ἢ ἄρα μέσση. quem sic vertit Lucretius: *Primalæo, postrema draco, media ipsi Chimæa.*

24. *Pegasus.*] Pro Pegaso vectus Bellerophon, qui Palladis auxilio miranda illa præstitit. Vide Plutarch. de claris mulieribus, cap. ix. *Torrent. Pegasus expediet.*] Equus alatus, Bellerophonis Neptuni & Medusæ filius. *Chimææ.*] Chimæa, Typhaonis & Echidni filia, monstrum horrendum, tria habuit capita, unum Leonis, alterum Capræ, tertium Draconis, unde dicta est triformis.

Hant

ODE XXVIII. Ὀδὸς ἀρχύτου.

Inducitur Archytas Philosophus & Geometra, nauæ cuidam respondens, quod omnibus sit moriendum, petensque à naua, ne finat corpus suum jacere in littore intepultum, sed aliquantulum arenæ corpori injiciat.

TE maris & terræ, numeroque carentis arenæ
 Mensorem cohíbent, Archyta,
 Pulveris exigui prope littus parva Matinum
 Munera: nec quidquam tibi prodest
 5 Aërias tentasse domos, animoque rotundum
 Percurrísse polum, morituro.
 Occidit & Pelopis genitor conviva deorum,
 Tithonusque remotus in auras:
 Et Jovis arcanis Minos admissus, habentque

Tar-

Hanc Oden in mortem Archytæ Tarentini conscripsit Horatius: ac primum quidem ipse defunctum alloquitur. postea vero philosophum, tanquam recenti adhuc cadavere loquentem facit, atque ita carmen deducit, ut videre Pythagoricos voluisse videatur, Pythagoræ enim discipulus fuit. Torrens.

1. *Te maris.*] Archytæ cadaver sic naua alloquitur: O Archyta parva munera exigui pulveris prope littus Matinum cohíbent, (id est, continent) te mensorem maris, terræ, & arenæ, quæ caret numero. Turneb. lib. 7. c. 20.

2. *Mensorem.*] Ridiculè: quoniam Pythagorici omnia constare numeris volebant, etiam arenam metientem fingit. Hinc ἀμυγρὸν μέτρον in proverbiiis. Torrens. Turneb. lib. 26. cap. 1. *Matinum.*] Geometram.

3. *Parva.*] Munera parvi sumptus, id est, parvum sepulcrum, quod munus & officium viventes præstare debent mortuis. *Matinum.*] Matinus, mons est in Apulia, juxta quem Archytas jacet sepultus.

4. *Prodest.*] Ad mortem effugiendam.

5. *Aërias.*] Quod sis adeo curiosus in astris observandis.

6. *Polum.*] Cælum mente peragraste.

7. *Occidit, &c.*] Deinceps loqui Archytam volunt: sed quia Carmen illud instar Satyræ est, non erret fortassis, qui orationem continuat usque ad versum, *Me quoque devexi.* aprius enim sub alterius quam Archytæ persona renatum illum Pythagoram irriserit. *Torrens. Occidit.*] Respondet Archytas. Non est mirum, me Mathematicum & Philosophum esse mortuum, quum mors sit omnibus communis. *Genitor, conviva.*] Tantalus, qui Deos in convivium recepit.

8. *Tithonusque.*] Tithonus, Laomedontis filius, tandem post longissimam vitam in Cicadam transformatus dicitur. *Remotus in auras.*] Rectè. longa enim ætate in auras potuisse evanuisse, quam mortuus esse videri poterat: nam longa Tithonum minuit senectus. Malim tamen hunc locum de avectò Auroræ curru Tithono intelligere. *Torrens.*

9. *Minos.*] Minos rex Cretæ, qui nono quoque anno sermones cum Jove conferre solebat.

- 10 *Tartara Panthoiden, iterum Orco
Demissum: quamvis clypeo Trojana refixo
Tempora testatus, nihil ultra
Nervos, atque cutem morti concesserat atræ,
Judice te, non sordidus auctor*
- 15 *Naturæ, verique. SED omnis una manet nox,
Et calcanda semel via leti.
Dant alios Furie torvo spectacula Marti:
Exitio est avidis mare nautis.
Mista senum, ac juvenum densantur funera: nullum*
- 20 *Sæva caput Proserpina fugit.*

Me

10. *Panthoiden.*] Facetè admodum Pythagoræ illam animæ in diversa corpora transmigrationem (quam *μετεμψυχο* [iv. 23] *παλιγενεσιαν* Græci vocant) irridet: & cum Panthoiden, hoc est, Euphorbum, Panthoi filium appellat eum, qui natura Mnescrabi filius: & cum iterum orco demissum ait, semel nempe, ut Euphorbum à Menelao; denuo, ut Pythagoram à civibus suis interfectum: qui tamen mortem, ut rem nihili contemnendam esse docuerit, qua nemo scilicet periret, sed in aliud velut domicilium demigraret. Sic enim Ovid. lib. xv. *Metamorph. Torrent. Panthoiden.*] Pythagoram, qui animarum transmigrationem in alia corpora suo confirmabat exemplo, dicens, se fuisse apud Trojam Euphorbum Panthoi filium. *Iterum.*] Sæpe mortuum, transeunte ejus anima in alios.

11. *Quamvis clypeo.*] Quamvis per detractum è poste templi Euphorbi clypeum testatus se Trojanis temporibus Euphorbum fuisse nihil præter corpus interire sibi persuaserat.

14. *Non sordidus auctor.*] Nobilissimus indagator naturalis veritatis. *Autor.*] Qui omnia quæ veritatis ac naturæ indagatiōi obstatent, fortiter contempserit. Verum & hoc loco ridet Horatius. Vide Val. Maximum lib. 8. cap. 7.

15. *Una manet nox.*] Una autem id est, omnibus communis. nascimur enim morituri. Pro nox, *Torrent. mors* legi mallet. *Nox.*] Una mortis necessitas omnes expectat.

17. *Furie.*] A furiis confiantur bella quæ Martis sunt ludi.

18. *Avidis mare.*] In multis codicibus, *avidum* scribi testatur Torrentius. Nam *avidum mare* vocat, quod tot fluminum haustu, tot absorptis undique divitiis, nunquam saturatur: vel *avidum* pro ingens ac vastum, sumpta ab avaris translatione, quibus nihil sufficit.

19. *Mista.*] Cujusque ætatis homines interire oportet, quamvis diverso mortis genere. *Densantur.*] Torrentius legit, *Densentur. Densantur.*] Cumulantur.

20. *Proserpina fugit.*] Acron, Hypallagen esse vult, pro nullum caput Proserpinam fugit, sed malè. Ad veterum enim superstitionem respicit Poëta; qua credebant eos, qui morti essent proximi, à Proserpina primum tonderi, nec aliter mori posse quam si his veluti primitiis Orco auctorarentur: Ut Virgil. de Didone;

*Nullum illi flammam Proserpina vertice
crinem*

Abstulerat. *Torrent.*

Canterus Nov. lect. l. 4. c. 20. Proserpina.]

*Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.*

*At tu nauta, vagæ ne parce malignus arenæ
Ossibus & capiti inhumato*

25 *Particulam dare. sic, quodcunque minabitur Euris
Fluctibus Hesperis, Venusina*

*Pleclantur silvæ, te sospite: multa que merces,
Unde potest, tibi defluat æquo*

Ab Jove, Neptunoque sacri custode Tarenti.

30 *Negligis immeritis nocituram*

Postmodo te natis fraudem committere forsan.

De-

na.] Mors; est enim Proserpina mortis & vitæ arbitra.

21. *Devexi Orionis.*] Α'πὸ τῆς ὀρέης, Οὐρανίου: unde Dores Ὀρέϊον, alii Ὀρέϊον fecere. Notum vero Orionis comitem, eleganter dixit Horatius, ut *veris comites Etesias ventos*, lib. 4. Od. 12. quod quemadmodum illi ver, sic Notus Orionem sequitur. Orion enim inter horrenda sidera, ut Arcturus & Hædi, tempestatem ciet; ut Epod. 15. *Nautis infestus Orion*. Virgil. quoque *aquosum & nimbosum* vocat. *Torrent. Devexi.*] Devexum, intellige, vel qui ad occasum vergit, vel qui in declivi cœli parte situs est. Nam Orion, sive oriens sive occidens, nimbos & ventos excitat, qui idcirco ipsius comites dicuntur.

22. *Illyricis.*] Firmum, est castellum vergens ad Illyriam, unde hic Archytas dicitur Firmanus.

23. *At tu.*] Archytas nautam orat, ne remaneat insepultus. Ordo est: At tu nauta, ne parce malignus dare particulam vagæ arenæ ossibus & inhumato capiti, id est corpori meo. *Ne parce.*] Quomodo Archytas hîc nautam orat, ut terram sibi inhumato injiciat, cum Odæ initio, id jam ante factum fuisse constet? Sed, Poëta tanquam humatione aliqua jam facta, orationem exorsus est: Archytas vero, tanquam projecto

adhuc cadavere loquitur. Turneb. l. 26. cap. 1. *Torrent. Ne parce malignus.*] Ne sis tam malignus ut parcas. Vel velis hilariter ac bono animo dare, &c. *Cruquius.*

25. *Sic, quodcunque.*] Adjurantis est, vel comprecantis. Rogat enim, si nauta eum sepeliverit, ut omnes tempestates à navigantibus avertantur in sylvas.

26. *Venusina.*] Sylvæ Venusinæ luan, pro quibuscunque sylvis. Venusium civitas est Apuliæ.

27. *Te sospite.*] Te salvo.

28. *Unde potest.*] Undecunque est occasio. *Æquo ab Jove.*] A Jove tibi favente.

29. *Tarenti.*] Ubi Neptunus devotius colebatur.

30. *Negligis, &c.*] Leve esse putas. Ordo est, forsant tu negligis committere fraudem nocituram postmodo te natis immeritis, id est, paulò post ex te natis.

31. *Fraudem.*] Culpam committere (me non sepeliendo) quæ sit culpa etiam tuis liberis immerentibus nocitura. *Committere forsant.*] Quidam legunt, *forfit.* vel *forset.* alii *fors.* Muretus, *Committere? fors &.* Canterus Nov. lect. lib. 4. cap. 8.

*Debita jura, vicesque superbæ
Te maneant ipsum. precibus non linquar inultis:
Teque piacula nulla solvent.*

35 *Quanquam festinus, non est mora longa, licebit
Injecto ter pulvere curras.*

32. *Debita jura.*] Si me inhumatum relinquas, iusta sepulturæ cadaveri insepulto debita, & pœnæ graves reciprocaque superbis factis dignæ te expectent. *Vicesque superbæ.*] Nempè ut insepultus vicissim ab aliis tam superbè negligaris; nam tu me nunc negligis. Notum autem Simonidis somnium, quo hæc sepeliendi etiam ignotos pietas unicè commendatur. *Torrent.*

33. *Precibus inultis.*] Veteres autem, quod iusta ex causâ diris testationibus alicui imprecabantur, id ita credebant eventurum. *Torrent.* *Inultis.*] Execrationibus & diris meis frustratis, ac si diceret, eventura precatu sum.

34. *Teque.*] Nulla te sacrificia expiant, nisi meo cadaveri tertam injecteris.

35. *Non est.*] Persuadet à facili.

36. *Injecto ter pulvere.*] Simplicissimum sepulturæ genus erat, quod injecta terra vel arena fiebat; idque sine piaculo ab eo, qui in cadaver insepultum inciderat, omitti haud posse credebatur. Quare *præcidaneam porcæ* à veteribus dictam Festus tradidit, quæ Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, hoc est, glebam non objecisset; quod mos erat eis facere priusquam novas fruges gustarent. Sic ille pontificali gleba in os injecta religiosius fieri locus dicebatur. *Torrent.* *Calius lib. 9. cap. 45. Ter pulvere.*] Ter manes vocabant. *Virgilius:*

— *Et magna manes ter voce vocavi.*

Curras.] Licebit ut naviges. *Muret. Var. lect. lib. 1. cap. 17.*

ODE XXIX. ἀρχηλική.

AD I C C I U M.

Mirum est, & monstri simile; Iccium Philosophum, studio intermisso, ad militiam transiisse, divitiarum cupiditate.

ICci, *beatis nunc Arabum invides*

Gazis, & acrem militiam paras

Non ante devictis Sabææ

Regibus, horribilique Medo

5 Nectis catenas. quæ tibi virginum

Sponso

1. *Beatis.*] Divitiæ (ut putat vulgus) beatos efficiunt. *Turn. 1. 9. c. 13.*

Invidet.] Æmularis Arabum divitias, quarum participes cupis fieri per militiam.

3. *Devictis.*] Regibus, non à Romanis, sed olim ab Alexand. devictis.

4. *Regibus.*] Militiam paras contra

Reges Sabææ, quæ Æthiopiæ est Metropolis, & civitas regia.

5. *Nectis catenas.*] Ut in miseram servitutem abducas. *Nectis.*] Fabricas.

Quæ tibi.] Quæ virgo tuæ serviet libidini (virgo quidem barbara quamvis pulchra) postquam sponsus ejus erit à te occisus.

Sponso necato barbara serviet?

Puer quis ex aula capillis

Ad cyathum statuetur unctis,

Doctus sagittas tendere Sericas

10 Arcu paterno? quis neget arduis

Pronos relabi posse rivos

Montibus, & Tiberim reverti:

Cum tu coemptos undique nobileis

Libros Panæti, Socraticam & domum

15 Mutare loriceis Iberis,

Pollicitus meliora tendis?

ODE

7. *Puer ex aula.*] Pueri commendatio, quod & genere regio natus, & ab extrema ulque India petitus. Hoc enim auget pretium: ut in Terent. *Ex Æthiopia est usque hæc.* Torrent. *Ex aula.*] Puer regius, vel, nobili genere natus.

8. *Ad cyathum.*] De veterum consuetudine, qua pueri nobiles ad pocula divitibus ministranda adhibebantur, Athenæus lib. 10. cap. 7. Eleganter ergo & absolutè, *pueros ad cyathos dicebant, pro pincernis.* Vide Turneb. lib. 3. cap. 23. *Canter. novar. lect. 3. cap. Ad cyathum.*] Ad ministrandum tibi pocula. *Unctis.*] Capillis unguento delibutis.

9. *Sericas.*] Doctus optimè sagittare, ut Seres, populus Parthis vicinus.

10. *Quis neget, &c.*] Rectè monet Porphyrius, id ex proverbio dici, desumpto ex Euripidis Medea; Ἄνω ποταμῶν ἰσπῶν χαρδὲ παύσαί. *Sursum versus sacrorum fluminum feruntur fontes.* cuius versus initium, Ἄνω ποταμῶν, omisissis cæteris proferunt Græci, cum adversus naturæ ordinem fieri aliquid significant. Quasi Horatius credidisset prius naturalem rerum ordinem potuisse inverti, quam ab eo philoso-

phiam relinquere. *Erasmus Chiliad. Torr. Quis.*] Ordo est, quis neget relabi posse rivos pronos arduis montibus, & Tiberim posse reverti, quum tu, pollicitus meliora, tendis mutare loriceis Iberis libros nobiles Panæti, undique coemptos, & domum Socraticam?

14. *Libros Panæti.*] Quales libri illi tres, quos Ἰβητικὴ ἱστορία, sive de Officiis, ut vertit Cicero, accuratissimè scripsit. *Socraticam, &c.*] Scripta autem Socratica panæ in proverbium abierunt, quamvis nihil ipse scripserit. *Torrent. Panæti.*] Philosophi sectæ Stoicæ nobilissimi. *Domum.*] Familiam Socraticam, Platonem, Xenophontem, & alios veteres Academicos.

15. *Mutare.*] Philosophiæ studio omissio, arma capere. *Loriceis Iberis.*] Quæ præ cæteris commendabantur, ob ferri ut arbitror temperaturam. *Torrent. Iberis.*] Loriceis Hispanicis.

16. *Pollicitus meliora.*] Quam militiam persequi, & rei militari operam dare. *Tendis.*] P. Victorius Var. lect. lib. 17. cap. 13. legendum esse contendit, *temnis.* Quasi diceret, non dubitas, non vertis religioni, audes. *Tendis?*] Contendis & in animo habes? Vel urges, pergis?

ODE XXX. *Βούκη, vel κληκή.*

Ad VENEREM.

Rogat Venerem, ut in ædem Glyceræ sibi dedicatam veniat.

OVenus, regina Cnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.

5 Ferridus tecum puer, & solutis
Gratiæ zonis, properentque Nymphæ,
Et parum comis sine te Juventas,
Mercuriusque.

O D E

1. **Cnidi.]** est Cnidus urbs Cariæ, ubi Venus sanctissimè colebatur. Paphos urbs in Cypro insula, de qua supra Ode XIX. Vide Strabonem lib. 14. & Plin. lib. 36. cap. 5.

2. **Sperne.]** Minotis facito. *Dilectam Cypron.]* Merito illi dilectam: tum quod universa illa insula ejus numini devota esset; tum quod tot præclara in ea templa diversis locis ædificata. unde & Paphia, Idalia &c. dicta est, à totidem Cypri oppidis. *Torrent. Vocantis.]* Glyceræ, te invocantis, & tibi sacrificantis.

4. **Transfer.]** Migra in sacellum, à Glyceræ tibi consecratum.

5. **Puer.]** Cupido.

6. **Solutis Gratiæ zonis.]** Veneris comitatum describens, rectè illi *Gratias* adjungit, ut supra Od. 4. Ipsius enim & Liberi filia sunt, nec immerito. *Gratiæ* enim per horum ferè numinum munera conciliantur. Tum *Gratias* & juvenes & virgines esse ferunt, ac *solutis zonis*, vel ob eam, quæ in nubentibus requiritur, obsequii conjugalis facilitatem, qua zona solvitur virginea: vel quia natura

munifici omnibus patent, ac minime recti vel fraudulentum sunt. Quare nudæ quoque aut veste certè pellucidâ *Gratiæ* nobis proponuntur. *Torrent.* Turneb. lib. 9. cap. 13. *Gratiæ.]* *Gratiæ*, tres sunt virgines, Veneris comites; quæ pinguntur solutis ac perlucidis vestibus, quia amicorum animi soluti inter se & aperti esse debent. *Nymphæ.]* Nympharum varia sunt genera: Naiades, Orcaides, Dryades, &c.

7. **Parum comis.]** Juventas severa & tristis sine te, id est, sine rebus Veneris. *Juventas.]* Ut Ganymedes Jovi, sic *Juventas* Diis cæteris pocula ministrat. *Horam* quoque eam vocabant veteres: & ut *Heben* Græci, Herculi: ita *Horam* Romani Quirino suo uxorem dedere. Venerem ergo *Juventas* comitatur, quia utraque alteri decorem conciliat. At illa juvenilis ætatis alacritas ac gratia omnis à Venere proficisci creditur. *Torrent.* *Juventas.]* Juventas Dea, Jovis & Junonis filia, quam Græci appellant *Heben*, id est, pubertatem.

8. **Mercuriusque.]** Multum valet Eloquentia ad amorem conciliandum.

ODE XXXI. *Ὀδὴ λινί.*

Ad A P O L L I N E M.

Non divitias petit ab Apolline, sed tranquillam hilaremque vitam, & ut sit mens sana in corpore sano.

QUID dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum
Fundens liquorem? non opimas
Sardiniae segetes feracis:

5 Non aestuosae grata Calabriae
Armenta: non aurum, aut ebur Indicum:

Non rura, quae Lyris queta
Mordet aqua, taciturnus amnis.

Premant Calena falce, quibus dedit

10 Fortuna vitem: dives & aureis

Mercator exsiccet culullis

Vina

1. **Dedicatum.**] Apollinem, divinis honoribus affectum, cui Augustus in Palatio templum dedicaverat.

2. **Vates.**] Horatius de se loquitur in tertia persona. *De patera.*] De calice fundens vini primitias, sacrificantium more. *Novum liquorem.*] Eo sensu, quo Virg. Eclog. v. *Vina novum fundam calathis Ariusis neclat.* Novum autem vocabant quicquid pulchrum admirandumque esset. Qualia diis immortalibus offerebantur. *Torrent.*

3. **Opimas Sardiniae.**] Torrentius consentientibus sex libris M. S. legendum censet, *Opimae Sardiniae segetes feraces.* Seges enim hic pro agro ipso sumitur. Festus: *Seges dicitur ea pars agri, quae arata & constata est, à serendo dicta.* Virg. *Nec Cerevi oportuna seges, &c.* Torrentius.

4. **Sardiniae.**] Horatius non poscit agros fertiles pinguis Sardiniae, quae insula est in mari Tyrreno à Sardis Herculis filio sic nominata. Vide Solin. capite 10.

5. **Aestuosae.**] Calabriae Solis ardore

torridae, quae est ora Italiae proxima Siciliae omni bonorum genere plena, equorum praesertim.

6. **Indicum.**] Virgilius, *India mittit ebur, molles suaethura Sabaei.*

7. **Lyris queta.**] Lyris est Campaniae fluvius lenis, & altus.

8. **Mordet.**] Alluit, vel lambit, ut supra Od. xxxi.

9. **Premant.**] Calcent in torculari uvae abscissas cultello instar falcis, quae Calena dicitur à Calibus oppido in agro Sabino, ubi optima nascuntur vina.

10. **Dives.**] Ordo est; & dives mercator charus diis ipsis, quippe ter aut quater anno impunè revisens Atlanticum mare, exsiccat vina aureis culullis reparata merce.

11. **Exsiccet.**] Bibat in poculis vina empta, vel permutata Syriis mercibus. *Culullo.*] *Culullis* proprie sunt calices aëtiles, quibus Pontifices, virginel Vestales utebantur. Pro vasis potior utitur & Horatius ad Pisones:

Rc

*Vina Syra reparata merce.
Dīs charus ipsis : quippe ter, & quater
Anno revisens æquor Atlanticum*

15 *Impune. me pascunt oliva,
Me cichorea, levesque malvæ.*

*Frui paratis & valido mihi
Latoë dones : at precor integra
Cum mente, nec turpem senectam*

20 *Degere, nec cithara carentem.*

O D E

Reges dicuntur magnis urgere cululis, &c.

Turneb. lib. 9. cap. 14. diminutivum à culeis esse vult. *Torrent.*

12. *Syra merce.*] Siquidem Syria nardum ac balsamum, multaque alia odoribus & unguentis apta mittebat, quibus vina permutari solere ostendit, etiam lib. 4. Od. 12. *Reparata* autem *Syra merce* vocat *vina*, non quod empta sint nummis ex venditione Syræ mercis confectis, ut ex Francisco Duareno Lambinus annotat: sed tanquam vicissim seu invicem parata, ut fieri inter permutantes solet. Utrisque enim paratur aliquid seu acquiritur. Nec opus est circuitione. Ipsa enim merce, non solum mercis pretio, vina parari poterant. *Parandi* namque verbum generale est, sive per emptionem, sive per permutationem, sive aliter acquiramus. Similia ferme sunt *scribere & rescribere, ponere & reponere, tractare & retractare*, quo verbo eleganter lib. 4. usus est Lucretius:

— *Ardet abundans*

Natura & Venrem salientum lata retractat. Torrent.

13. *Dīs charus.*] Nimirum Dioscouris Castori & Polluci navigationis diis αἰθέριος ἀγῶνις. *Cruquius.*

14. *Atlanticum.*] Mare remotissimum.

15. *Impune.*] Sine naufragio, ergo diis charus est mercator.

16. *Cichorea.*] Græci κίχρηλον, nomen esse Ægyptium volunt. Latini *intybum & ambubejam* appellant. Horatius, hic poetica libertate penultimam produxit, secundam corripuit. *Torrentius.* *Cichorea.*] Herba est notissima. *Levesque malvæ.*] Malvæ lubricæ, quæ ventrem gravem levant & molliunt.

17. *Paratis.*] Iis quæ ego paravi. *Valido.*] Mihi sano.

18. *Latoë dones.*] O Apollo Latonæ fili. Ordo est, ô Latoë, precor ut dones mihi valido frui paratis, cum mente integra, & dones degere senectam nec turpem, nec cithara carentem. *Integra.*] Cum mente sana. Orandum ergo, ut sit mens sana in corpore sano.

19. *Nec turpem.*] Non delirantem, vel inhonoratam senectutem, sed laudabilem, & jucundam.

ODE XXXII. Ὀδὸς Φωνητικῆς.

Ad LYRAM.

Alloquitur Lyram, eamque poscit, ut sibi adsit, & secum canere non desinat.

POSCIMUS, si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod & hunc in annum
Vivat, & plureis: age, dic Latinum
Barbite carmen,

5 Lesbio primum modulate civi:
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religarat udo
Littore navim:

Liberum, & Musas, Veneremque, & illi
10 Semper hærentem puerum canebat:
Et Lycum, nigris oculis nigroque
Crine decorum.

O decus Phæbi, & dapibus supremi

Gra-

1. *Poscimus.*] Bland. cod. tres habent *Poscimur*: hoc sensu: ô barbite, poscimur à Mæcenate, id est, precatur nos Mæcenas, ut si quid in occulto scripsimus, in publico canamus. *Crug. Canterus* Nov. lect. lib. 5. cap. 12. *Poscimus.*] Poscimus te ô Barbite, si quid memoria dignum in occulto per otium scripsimus, ut id evulgetur, & in publicum prodeat. *Vacui.*] Tunc optimè canit Poëta, cum hoc agit, nec aliis sese curis distrahi patitur. *Torrent. Vacui.*] Otiosi & à negotiis liberi.

2. *Lusimus.*] Cecinimus.

3. *Latinum.*] Cujus ego sum author, & princeps.

4. *Barbite.*] *Barbitos* dici volunt quasi βαρβίτης, quod citharæ quoddam genus sit, graviorem sonum emittens. Alyra vero vix discrepasse primum Anacreontis carmen ostendit. *Torrent.*

5. *Lesbio primum.*] Qui primum usurpatus es ab Alcæo ad canendos versus

Lyricos. Nota quod Participium Verbi deponentis Passivè profertur.

6. *Qui ferox.*] Qui quidem Alcæus vir militaris, & bellicosus, tamen sine bella gereret, sine in portu à navigatione conquiesceret, citharæ solatium & studium non omisit.

9. *Liberum.*] Convivia, quæ vino abundant.

10. *Illi semper hærentem.*] Sic Cic. pro Roscio, *hærente gladiatori*, pro assiduo sequi. Cupido autem Veneris assiduus comes est. *Torrent. Puerum.*] Cupidinem.

11. *Lycum.*] Puerum, quem Alcæus amabat.

12. *Crine.*] Prisci laudabant in pueris & puellis, oculos, & crines nigras.

13. *O decus Phæbi.*] Barbiton hic rectè *Phæbi decus* appellat. Nam & citharam ipse invenit & lyram à Mercurio donatam tanquam suam usurpavit. *Torrent.*

24. Gra-

Grata testudo Jovis, ô laborum
 15 Dulce lenimen, mihi cunque salve
 Rite vocanti.

14. *Grata.*] O cithara, supremi Jovis epulis apta.

15. *Mihi cunque, &c.*] Laborant enarratores in expositione τὸ cunque. Equidem credo περιέληεν esse; sicut & πῶς Græcis non raro est inclinativum

& vel ornat atque explet solum. ut apud Thucyd. Ἀλαθῶν πῶς, latitans ut cunque: *Crucivius.* *Mihi cunque.*] Salve cithara dulce solatium mihi te cunque, id est, te quovis tempore vocanti.

ODE XXXIII. Ἐγὼνικὴ.

Ad ALBIUM TIBULLUM.

Ne plus æquo doceat, sibi rivalem à Glycerâ indignè anteponi.

ALBI, ne doleas plus nimio, memor
 Immitis Glyceræ: neu miserabilis
 Decantes elegos, cur tibi junior
 Læsa præniteat fide.

5 Insignem tenui fronte Lycorida
 Cyri torret amor: Cyrus in asperam
 Declinat Pholoën: sed prius Appulis

1. *Albi.*] Hunc *Albium* Tullum fuisse, cujus Elegi nunc quoque tantopere ob summam elegantiam, ac Latini sermonis puritatem, à doctis omnibus laudantur, nemo temporum peritus negaverit. Exemplis autem obtestatur eum, ne in se fieri doleat, quod passim etiam aliis contingit. *Torrent.* *Ne doleas.*] Ne fortè doleas plus multò.

2. *Immitis.*] Glyceræ crudelis, quod amantem non redamet, sed fidem datam violet. *Miserabilis.*] Rebus miserabilibus carmen Elegiacum imprimis erat attemperatum.

3. *Cur tibi junior.*] Pro quod tibi junior. *Juniorem* intelligo non ætate, sed amoris obsequio. Duplici enim nomine dolebat *Albius*, & quod novum illa

præferbat, & quod fregerat fidem. *Prænitere* pro præferri dixit: quo enim quisque *nitidior*, eo ob spem lucri etiam gratior. *Torrent.* *Cur tibi.*] Quod rivalis junior tibi anteponatur, & pluris fiat à Glycerâ.

4. *Læsa præniteat.*] Fracta fide, quam tibi dederat Glycerâ.

5. *Insignem tenui, &c.*] Exemplo ostendit, quanta sæpe in amoris jugo sit disparitas. *Torrent.* *Insignem.*] Ne fortè doleas plus justo, hoc te scire volo, quod Lycoris Cyri amore incenditur, at Cyrus spernit Lycorida. *Tenui.*] Tenera ac levi. vel ut aliis parva fronte.

6. *Torret.*] Inflammat.

7. *Declinat.*] Cyrus propensus est in amorem Pholoës asperæ, & protervæ. *Appulis.*] Pro quibusvis lupis.

9. *Quam.*]

- Jungentur capreae lupis,*
Quam turpi Pholoë peccet adultero:
 10 *Sic visum Veneri: cui placet impares*
Formas, atque animos sub juga abenea
Sævo mittere cum joco.
Ipsam me melior cum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale
 15 *Libertina, fretis acrior Adriæ*
Curvantis Calabros sinus.

O D E

9. *Quam.*] Quam Cyro morem gerat Pholoë. *Turpi adultero.*] Turpem vocat, quem Pholoë honeste admittere nequeat, cum Glyceram nulla justa causa contempserit. Cyrum quidem desultoriè amasse indicio est, quod Tyndaridem quoque Horatii amicam appetiverat. supra Od. xvii. *Torrent. Adultero.*] Amatore: sic infra amatorem nominat adulterum, Od. 36.

10. *Sic visum Veneri.*] Quotiescunque ratio non apparet, *Sic visum*, interponitur. Turneb. lib. 6. cap. 22. *Sic visum.*] Sic placitum est Veneri una cum sævo joco, id est, Cupidine. *Impares.*] Formas inæquales, & discordes inter se jungere, utpote, quum deformis formosam, senex puellam, vel quis alius forma, vel moribus disparem amat.

11. *Sub juga.* Subjugus item homo non qui suo arbitratu, sed alieno jussu quippiam facit, dicitur. *Erasmus. Sub juga.*] Sub durum & difficilem amorem, quum maritus cogitur omnia facere, non suo, sed conjugis arbitratu. Atqui,

Non bene inæquales veniunt ad aratra juveni.

12. *Sævo cum joco.*] Venus enim miseros amantes, malè conjugatos, cru-

deli quadam voluptate sibi ludum facit: uti Fortunæ ludus, rerum humanarum perturbatio est. Hinc *perfidum ridens Venus*, lib. 3. Od. 27. *Torrent.*

13. *Melior.*] Quum elegantior puella me expeteret.

14. *Grata compede.*] Hoc est, splendida quidem, sed stulta servitute. Stulti enim est, ut ait Seneca, compedes suas, quamvis aureas, amare. Loquitur de uxore formosa. *Figulin. Grata.*] Grata servitute me devinxit. *Myrtale.*] Nomen concubinae. *Myrtale libertina.*] Pro liberta dixit, hoc est, quæ ex servitute libera facta sit. Grata autem à Myrtale compede se derentum dicit, quod servitus illa, qua tali dominæ serviat, ipsi non injucunda sit. *Torrent.*

15. *Acrior.*] Amicæ dominantis impotentiam, cum maris sævitia comparat. *Curvantis sinus.*] Eo maris æstum ostendit, cum in terram receptum, sinus portusque efficit. *Torrent. Acrior.*] Iracundior fretis Adriæ: vel potius durior & protervior.

16. *Curvantis.*] Quod Calabriam ambit, vel, quod sese in Calabriam insinuat. Hoc quoque maris æstum ostendit, cum in terram receptum sinus efficit.

ODE XXXIV. Διγερλική.

Ad se ipsum.

Quem pœnitet, quòd Epicureos sequutus, parum studiosè deos coluerit.

PARCUS Deorum cultor, & infrequens,
Insanientis dum sapientiæ

Consultus erro: nunc retrorsum

Vela dare, atque iterare cursus

15 Cogor relictos, namque Diespiter

Igni corusco nubila dividens,

Plerumque per purum tonanteis

Egit equos, volucremque currum:

Quo bruta tellus, & vaga flumina,

10 Quo Styx, & invisi horrida Tænari

Sedes,

1. **P**ARCUS.] Frequenter, *parcere* apud veteres, pro omnino nolle, ac pœnitus abstinere accipitur: ut *parcit diffundere vinum*. Virg. *Parce pias scelerare manus*. Torrent. **PARCUS.**] Tardus. **INFREQUENS.**] Rarus, non assuetus, insolens.

3. **CONSULTUS.**] Vocabant *consultum* virum bonum, ac juris publici peritum, qui consilii causâ ab imperitiis adibatur. Plerumque tamen addebant id, cujus peritiam profitebantur: venustè vero hîc pro Epicureo ponitur. Torrent. **CONSULTUS.**] Dum erro *consultus*, hoc est, peritus Epicuræ sapientiæ, quæ docet contemnere omnes religiones. **NUNC.**] Nunc mutare consilium cogor. Metaph. à nautis ducta, qui quum aberraverint, retrò navigant.

4. **ATQUE ITERARE CURSUS.**] Atque recurrere, & eadem redire via, fortassè ab Epicureis ad Stoicam professionem.

5. **DIESPITER.**] Jupiter diei, & lucis pater.

6. **IGNI.**] Enlmine nubes disrumpens.

7. **PLERUMQUE PER PURUM.**] Ex vulgi opinione hæc à Poëta dicta sunt. Non enim alia ex causâ cœlo sereno tonat, quam nubilo, nempe aëre inter se colliso: quia tamen id rarius, nec causâ æque cognita, ideo & significantius creditur, & inter prodigia omnium opinione gentium refertur. Torrent. Turneb. libro. 9. cap. 9. & 13. lib. 22. c. 20. lib. 24. cap. 31. & c. **PER PURUM.**] Per aëra, vel cœlum serenum: fulmina puro cœlo facta portendunt hominibus tristitia: Poëta igitur non vano deorum metu perterritus, respiscit.

8. **EGIT QUOS.**] Tonuit. **CURRUM.**] Vide supra, Od. XII. vers. 58.

9. **QUO BRUTA TELLUS.**] Non male hîc Porphyrio: **Bruti**, inquit, *graves & tardi dicuntur, quod terra p̄p̄etuum est*. Unde & *bruta fulmina*, quæ & vana, quod nulla eveniant ratione naturæ. Atqui talia pro certissimo divinitatis indicio habebantur. Torrent. **Bruta tellus.**] Tellus immobilis, gravis, & sine sensu.

10. **STYX.**] Inferorum palus. **Invisi.**] Tænari

Sedes, Atlanteusque finis

Concutitur. valet ima summis

Mutare, & insignem attenuat Deus,

Obscura promens. hinc apicem rapax

15 *Fortuna cum stridore acuto*

Sustulit: hic posuisse gaudet.

Tanari odiosi sedes. Est Tanarus urbs Laconiae, vel promontorium, unde fingunt Poëtae descensum esse ad inferos.

11. *Atlanteusque finis.*] Atlas mons est in ultimo Oceani sinu, cujus cacumen cerni non potest.

12. *Valet ima summis.*] Rectè humanæ vitæ commoda divino arbitrio dari atque auferri credebant veteres: sed iidem ex Stoicorum maximè placitis, animum in Hominis potestate esse, dicebant, qui utramque fortunam iuxta ferre posset. *Torrent.* Muretus rectè annotat Horatium hanc sententiam ab Hesiodo mutuatum esse, *Ἠὲ μὲν θεὸς βεραῖς, πῆρ ἢ βεραδὼν ἀλιπτῆρ.* *Valet ima summis.*] Deus alta potest humilia reddere, humiliaque in altum attollere.

13. *Attenuat.*] Deus obscurat & de-

primit excellentem.

14. *Obscura.*] Quæ non apparent, aperiens. *Hinc apicem.*] Ab hoc homine apicem, id est, summitatem potestatis aufert Fortuna, id est, deus hic posuisse gaudet, id est, in alium opes & honores transfert. Poëta Fortunam, & Deum pro eodem hic ponere videtur. Vel potius Fortunam Dei ministram vocat, quandoquidem paulo ante ipsum Deum auctorem fecit.

15. *Cum stridore acuto.*] Malim hic *Stridorem*, pro sonitu migrantis Fortunæ interpretari, quam pro fletu & ejulatione eorum, à quibus migraverit, ut interpretes voluerunt. De hac vero rerum vicissitudine multa præclare, Seneca Thyeste extremo Act. III. *Torrent.* *Stridore acuto.*] Cum strepitu luctuoso.

ODE XXXV. *Ὀδὸς Διὸς.*

Ad FORTUNAM.

Obsecrat eam, ut Cæsarem conservet in Britannos iturum.

O DIVA, gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu

Mor-

Placet *Torrentio* vetusti codicis inscriptio, AD FORTUNAM QUÆ ANTII COLIUR. Antium enim Latii oppidum in primis nobile, & Volscorum olim caput (nunc Neptunium vocant) templum Fortunæ, cujus etiam in tutela erat, habuisse traditur celeberrimum, uti & Præneste, atque utroque loco sortes historicis omnibus cognitæ. Vide *Macrobi.* Sat. lib. I. cap. 10. & lib. 5. cap. 16.

1. *O Diva.*] Lege *Franc. Luifini* Parerg. lib. 1. cap. 22. ubi hæc Ode declatur. *O Diva.*] O Fortuna Jovis subministra. *Gratum.*] Et ob colonie celebritatem, & ob templi donis opulenti amplitudinem. *Antium.*] Quæ præsidet Antio urbi, in qua templum tibi consecratur.

2. *Præsens vel imo, &c.*] Hoc est, *Valet ima summis mutare, &c.* Et face-

E
tè A.

Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos:

5 Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,

Quicumque Bithyna laceffit
Carpathium pelagus carina.

Te Dacus asper, te profugi Scythæ,

10 Urbesque, gentesque, & Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, &

Purpurei metuunt tyranni:

Injurioso ne pede proruas

Stantem columnam: neu populus frequens

Ad

te Æsopus interrogatus, quid ageret Jupiter, respondit: τὴν μὲν ὑψηλὰ τοῦ πτόου, τὴν δὲ ταπεινὰ ὑψοῦ, hoc est, excelsa deprimit, humilia extollit. Unde manifestum est, nihil esse id quod *Fortuna* dicitur, sed divina providentia cuncta disponi. Optime etiam Juvenalis ait, Sat. x.

Nullum numen habes, si sit prudentia: sed nos

Te facinus fortuna deam, cæloque locamus.

Perinde ac si diceret, nostra temeritate & inconstantia fieri, ut *Fortuna* quæ per se nihil est, etiam in deorum numero collocetur. *Torrent.* *Præsens.*] Potens, & parata hominem de ima plebe in altum efferre.

4. *Vertere.*] Mutate in cædes & funera.

5. *Ambit.*] Te rogat.

7. *Quicumque.*] Omnis te rogat, qui laceffit, id est, qui navigat, & remis impellit pelagus Carpathium Bithyna carina, qua merces ex Bithynia ferrentur.

9. *Dacus.*] Gens bellicosa juxta Istrum fluvium degens. *Profugi.*] Scythæ in plaustris tanquam in domibus habitantes, certam sedem nusquam habentes.

10. *Latium ferox.*] Animosum atque elatum, tum per se, tum quod in eo sita esset Roma, tot gentium imperio superba. Unde factum existimo, ut sublata republ. imperio in unius potestatem redacto, Cæsares quoque qui rerum potiebantur, aureum *Fortunæ* simulachrum per manus traditum in interiore cubiculo servaverint, quæ unâ cum Imperio successori tradebatur. Hinc etiam factum: ut per *Fortunam* Cæsaris juraretur. *Torrent.*

11. *Matres.*] Solent matres timere liberis.

12. *Purpurei.*] Reges purpura ornati.

14. *Stantem columnam.*] Porphyriion hic *columnam* sumit, pro incolunitate dignitatis ac domus regis. Sed quare non Tyrannum ipsum *columnam* vocet? qui dum viget velut ingens colossus aliquis, aut inscripta notis publicis columna, admirationi est omnibus: at imperio deturbatus, ut illa ætate consumpta, contemnitur. *Torrent.* Per *Columnam* *stantem* Cruquius putat designari Cæsariem, à cuius salute & incolunitate vult dependere, sustinerique culmen imperii Romani. *Stantem columnam.*] Statum imperii ne evertas. *Neu populus.*] Neve populus congrega-

15 *Ad arma cessanteis, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.*

*Te semper anteit sæva Necessitas:
Clavos trabaleis, & cuneos manu
Gestans abena: nec severus*

20 *Uncus abest, liquidumque plumbum.
Te Spes, & albo rara Fides colit
Velata panno: comitem abnegat,*

Ut-

tus, concitet quietos ad arma, & destruat Imperium.

17. *Sæva Necessitas.*] Acron & Porphyrius legunt *Sæva Necessitas*, sed nullo sensu idoneo. Et inepte sanè *servam* vocemus illam, quæ clavos, cuneos, uncus, ac plumbum gestans, alios coercet, ipsa insuperabilis. Vide Turneb. lib. 9. cap. 14. *Torrent. Necessitas.*] Idcirco Necessitas dicitur Fortunam præcedere, quod certiora sunt, & stabiliora, quæ sunt necessariò, quam quæ fortuito.

18. *Clavos trabaleis.*] Si hæc de Fortuna tanquam de ministra providentiæ sive decreti accipiamus, *clavos uncusque ac cuneos, liquidumque plumbum*, non pro panis tormentis quæ exponemus; sed pro vinculis illis, quibus Necessitas Fortunam antecedens, quod semel constitutum est, nodo plus quam Herculano firmat ac munit: Sin vero ipsi Fortunæ dominatum tribuamus, tum Necessitatem tanquam licetoris fungentem officio, hæc instructam veluti securibus præire dicemus, quibus inviti quoque ad parendum compellantur. Sed prior ratio magis placet. *Torrent.* vide & *Lambin.* Turneb. lib. 22. cap. 27. *Clavos trabaleis.*] Trabales sunt clavi magni, quibus trabes configuntur, vel, ut alii volunt, sunt prægrandes pali ad instar clavorum cuspidem habentes, ad torquendum & cruciandum noxios patati *Cuneos manu.*] Quibus insertis non solum res fiuntur, sed etiam combinantur.

19. *Nec severus uncus, &c.*] Vide Turneb. lib. 9. cap. 14. & lib. 23. cap. 27.

20. *Uncus abest.*] Unco utebantur antiqui ad maleficiorum pœnas, sed hic significat hamum ferreum, quo saxa & cæmenta firmissimè inter se devinciuntur, præsertim plumbo liquido adjecto.

21. *Te spes.*] Ut fortunam anteit *Necessitas*, dura nimis atque immitis: sic sequitur *Spes*, solatium ac lenimen laborum. Quod & Pandora arcula significat. Mirandum verò, ita innatam esse omnibus mortalibus spem, cum rerum exitus in nullius nostrum sit potestate, ut frequenter ab Homero monemur, cum ait: *καὶ ταῦτα θεῶν ἐν γένεσι κείτται.* *Te spes.*] Ordo est, te Spes albo velata panno, & rara Fides colit. Alludit ad candidatos, qui veste candida induti, quum peterent Magistratum, aut dignitatem, sperabant se *ἄνυχέας* futuros. *Albo panno.*] Hunc locum Servius explicat lib. 10. *Æneid.* *Cana fides & Vesta.* Et supra Od. 24. *Incorruptam Justitiæ sororem* vocat; ideo stola alba indutam esse convenit, quæ tota pura sit ac candida, neque à recto ullis dererit minis discedat. *Torrent. Rara.*] Fides pura & simplex: vel quæ à paucis colitur.

22. *Nec comitem.*] Nec ipsa (Fides scilicet) ibi omnes esse recusat; fidelis enim amicus non deserit amicum olim florentem, nunc miserum.

Utcunque mutata potenteis
 Veste domos inimica linquis.

25 At vulgus infidum, & meretrix retro
 Perjura cedit: diffugiunt cadis

Cum fœce siccis at is amici

Ferre jugum pariter dolosi.

Serves iturum Cæsarem in ultimos

30 Orbis Britannos, & juvenum recens

Examen Eois timendum

Partibus, Oceanoque rubro.

Eheu, cicatricum, & sceleris pudet,

Fratrumque. quid nos dura refugimus

35 *Ætas? quid intactum nefasti*

Liquimus? unde manus juvenus

Metu Deorum continuit? quibus

Peper-

23. *Utcunque.*] Quodocunque tu, facta inimica, linquis & deseris, quos antea beaveras, veste tua mutata, aut luctu aut pauperie.

24. *Veste mutata.*] Intellego vero vestem mutatam non à Fortuna, sed ab his quos afflictos, ac proinde in luctu constitutos reliquerit: quem mutandæ vestis morem, nemo ignorat. *Torrent.*

25. *Retro.*] Retrocedit & diffugit re mutata & adversa.

26. *Cadis cum fœce.*] Amicitiam nempe fingunt, quamdiu vel minimum aliquid superest, quod absument. Atqui ultrà modum vino deditum esse oportet, qui amphoram exsiccat & fœcem quoque exorbet. Tales vero nunc *Mense amicos* appellamus. unde elegans dictum illud *ἔτι χόρται, ἔτι φίλια.* *Fervet olla, vivit amicitia.* Erasmus Chiliad. *Torrent.*

28. *Ferre jugum, &c.*] Puto dolosos pariter jugum ferre, qui non syneese se consortes præbent, neque bona fide, ideoque in rebus adversis deserunt. *Turneb. lib. 9. cap. 14. Pulmanni Dolosi.*]

Amici dolosi, & fraudulentum in ferendo pariter jugo cum amicis calamitate affectis diffugiunt, consumptis amicorum divitiis.

29. *Serves iturum.*] O diva gratum quæ regis Antium, serves iturum Cæsarem, &c.

30. *Et juvenum.*] Et serva novum exercitum, ex juvenibus conscriptum, Eois, id est, orientalibus partibus, Medis, Persis, &c. horribilem.

32. *Oceanoque.*] Et formidolosum Britannis, qui incolunt partem mundi Solis occasui propinquam, cujus radiis Oceanus quasi rubescit.

33. *Cicatricum.*] Pudet vulnerum in bello civili acceptorum.

34. *Fratrumque.*] Fratrum interfectorum, qui contrariarum erant partium. *Quid.*] A quo scelere refugimus nos, qui sumus dura ætas, id est, homines hujus ætatis, sine misericordia?

35. *Nefasti.*] Nefarii.

37. *Metu.*] Religione adversus deos. *Quibus.*] Quæ templa deorum non violavit Juvenus.

38. *Osti-*

Pepercit aris? ô utinam nova

Incudefiffingas retusum in

40

Massagetas, Arabasque ferrum.

38. *O utinam.*] O fortuna, utinam nova incude diffingas, id est, de novo fingas & re fabrices ferrum retusum in bello civili, quod non in cives, ut in prima fabricatione, sed in hostes Massagetas, & Arabes formari debeat. Ego certè hanc explicationem (cum bona Lambini venia) neque pinguem esse puro, neque elegantia Horatiana indignam, sed cum genuino sensu totius

Odæ, optime consentire.

39. *Diffingas retusum.*] Lambinus priorè editione *destringas recusum* substituit: postea mutata sententia à Guil. Cantero lib. 7. cap. 30. monitus, illud suum *destringas* in *desingas* vertit, sed *recusum* retinuit. Turnebus lib. 2. cap. 14.

40. *Massagetas.*] Populum Scythicum ultra mare Caspium,

ODE XXXVI. *Ὀὕαεσιςκί.*

AD POMPONIUM NUMIDAM.

Ob cujus ex Hispaniâ reditum, gaudio exultat, & hortatur eum ad lætitiâ.

ET thure, & fidibus juvat
Placare, & vituli sanguine debito
Custodes Numidæ Deos:

Qui nunc Hesperia sospes ab ultima

5 *Caris multa sodalibus,*

Nulli

1. *E T thure & fidibus.*] Hæc sacrificiis omnibus communia, nullum enim sine thure ac musca. Illud vero peculiare, ut, vel pro voti ratione, vel cuiusque dei cultu, hostiæ mutarentur. *Torrent. Fidibus.*] Carmine lyrico.

2. *Sanguine debito.*] Vel ob voti religionem, vel ob amicitia pietatem: ut omittam consuisse veteres amicos peregre abeuntes redeuntesque convivii excipere, quæ *adventitia* ac *viatica* vocabant, quale nimirum ob Numidæ sui reditum hic celebrat Horatius. Inter Deos vero peregrinantium custodes, vel præcipue colebatur Mercurius: unde & *Ὀὕαεσις*, teste Helychio. *Torr. Debito.*] Debito, vel voti, vel officii causa.

3. *Deos.*] Castorem & Pollucem na-

vigationis præsidēs, iratos forsan futuros, nisi sacrificia eis promissa persolveret.

4. *Qui nunc.*] Ordo est: Qui nunc sospes reversus ab ultima Hesperia, dividiit multa oscula charis sodalibus, nulli tamen plura, quam dulci Lamia, memor pueritiæ actæ non alio rege, & memor simul mutæ togæ. *Hesperia ab ultima.*] Numidam tunc à bello Cantabrico rediisse crediderim, ut *ultimam* vocet *Hesperiam*, eam Hispaniæ partem, quæ ad septentrionalem est Oceanum: in qua multa bella ab Augusti ducibus, nec sine clade, gesta. *Torrent. Hesperia.*] Hispania: non ab ea Hesperia, quæ apud hunc Poëtam sæpe pro Italia ponitur.

Nulli plura tamen dividit oscula,
 Quam dulci Lamiae: memor
 Aetæ non alio rege puertiae,
 Mutatæque simul togæ.

IO Cressa ne careat pulchra dies nota:

Neu promptæ modus amphoræ,

Neu morem in Salium sit requies pedum:

Neu multi Damalis meri

6. *Dividit oscula.*] Erant quotidiana Romanis oscula, quæ obvii, quamvis non magna familiaritate juncti, invicem impertiebantur. De quibus conquiretur Martialis lib. xi. Epigr. 29. Sed ea tum maxime præbebant, cum jam profecturi valere dicebant; vel reversi peregre, salvere jubebant suos. *Torvent.*

7. *Memor.*] Memor puertiae exactæ sub eodem magistro, & communi doctore.

8. *Aetæ non alio rege puertiae &c.*] Ego non de magistro explicandum censeo, sed de eo rege, quem pueri *στωμύλικες* & ejusdem ætatis ac viciniae, solent sibi per ludum, sorte aut suffragiorum numero eligere, quem sequantur, cujusque jussis obtemperant. Huic explicationi suffragatur aperte, quod statim sequitur, *mutatæque simul togæ.* Hoc scilicet vult Horatius, maxime Lamiam à Numida fuisse amatum, quod cum ambo æquales essent, eodem & communi rege pueri simul luserant, & grandiores facti, uno eodemque tempore, virilem togam simul sumpserant. Ludi istius mentionem facit Pollux, quem vide in *βασιλίδδα*. *Bernard. Martini.* *Non alio rege puertiae.*] Rex puertiae, de quo tam multa frustra viri docti, est *παιδίαρχος*: ut *ἰππίαρχος*, *χίρωναρχος*. Rex enim non est *βασιλεύς* hoc loco, verum *ἀρχός*, ὁ *φροντιστής*, curator & inspector. *Ἀνακώς* enim est *ἐπιμελώς*, diligenter, & cum cura. Qui ergo adolescentum præsent moribus,

Bas- custodes scilicet, ad verbum *παιδίαρχος*, sunt puerorum reges. Ergo *παιδίαρχος* iidem qui *ἀρχαῖοι* Platoni. Duobus enim aut pluribus nobilioribus pueris, idem rex puertiae, hoc est, custos, dabatur. *Heinsius.*

9. *Mutatæque simul togæ.*] Cumque essent ætate pares, simul & eodem tempore prætexta deposita, togam virilem sumpserunt. *Turn.* lib. 9. cap. 14.

10. *Cressa ne careat.*] Cretensi seu creta, vel niveo lapillo notetur hæc dies. *Cressa nota.*] Candidum calculum, cressam notam appellat, qua veteres dies fortunatos signare consueverunt. Sunt qui hoc loco pro *Cressa* legunt *Thressa*, quod hic mos fuisse perhibetur Thracibus. Vide *Plin.* lib. 7. c. 4. *Erasmus.*

11. *Neu promptæ.*] Neve in bibendo sit mensura, sed promatur vinum in amphora magna.

12. *Neu morem in Salium.*] Neu cessent saltus & tripudia in morem Salium, id est, ut saltant Salii, Martis Gradivi sacerdotes, à Numa Pompilio primum instituti. Salium est Adjectivum quarti casus.

13. *Neu multi Damalis.*] *Torrentius*, Damalim, si modo Numidam amaverit, ei, ut mulierem mos est, pepercisse potius credit. Atque sic Horatii verba interpretatur: ut, postquam nullum amphoræ modum constituerit, ad Thraciam sive Schyticam potationem convivas invitet. In qua Basso victoriam pollicetur, potori adeo strenuo,

Bassum Threicia vincat amysside :

15 *Neu desint epulis rosæ,*

Neu vivax apium, neu breve lilium.

Omnes in Damalim putres

Deponent oculos : nec Damalis novo

Divelletur adultero,

20 *Lascivis ederis ambitiosior.*

quo, ut ne Damalis quidem bibendo eum superare possit. *Neu multi Damalis.*] Neque Damalis, quæ multi meri est, & mulier bibacissima, Bassum vincat in potando, sed cum Numida potius contendat bibendo.

14. *Amysside.*] Thracæ & Scythæ acerrimi erant potores. Ab his natum potandi genus quod ἀμυσσι vocant: hinc ἀμυσσι πίειν, & uno verbo ἀμυσσιζειν dicebant Græci. Vide Turneb. lib. 18. cap. 27. Cælius lib. 4. cap. 26.

Amysside.] Poculo capacissimo, quod sine interspiratione haustum, & labris non clausis epotabatur. Alii dicunt amyssidem hoc loco non poculum significare, sed intemperatum inter Thracas bibendi genus, in quo compositores potum in alvum non secus atque in dolium infundebant, idque confertim, & sine respiratione: cui sorbillare paulatim, est contrarium. Angli appellant

Carousing or drinking of health.

15. *Neu vivax apium.*] Apium diu vitens. *Breve lilium.*] Lillii flos magnus est, sed durat brevi tempore.

17. *Omnes in Damalim putres.*] Omnes defigent & concipient in Damalim suos oculos putres, id est, oculos ebrios fluidos ac solutos, quales strenue potantium esse solent, quos *nare* eleganter dixit Lucret. l. 4. vel libidine fractos. Turneb. lib. 28. cap. 27. & lib. 24. cap. 23.

18. *Deponent oculos.*] Defigent, concipient. Vel *deponent*, condent & quasi sepelient. Nam depositi dicuntur deplorati & quasi desperati. *Lambin. Nec Damalis novo.*] Non tamen illa divelletur à novo amatore Pomponio Numida.

20. *Ambitiosior.*] Eum arctius ambiens, quam edera complectuntur arbores.

ODE XXXVII. αεσοφωνηκὴ

Ad Sodales.

Quos hortatur ad indulgendum Genio, ob victoriam Aetiæ Augusti.

NUNC est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus : nunc Saliaribus

Ornare

1. *Nunc est bibendum.*] Ob eam etiam victoriam, templum Apollini illic institutum, & ludi quinquenales, & urbs dicta Nicopolis. Ea enim victoria Augustum orbis terrarum dominum fecit. *Torrent.* Vide & *Brodai Mi-*

scell. lib. 1. cap. 21. *Nunc pede libero.*] Nunc post Augusti victoriam liberè tripudiandum est.

2. *Saliaribus.*] Unde & in proverbio erat, *Saliaribus cœnas dicere opiparas*, & copiosas. Loquitur hic de his epulis,

Ornare pulvinar Deorum

Tempus erat dapibus, sodales.

5 *Antehac nefas depromere Cæcubum*

Cellis avitis, dum Capitolio

Regina dementis ruinas,

Funus & imperio parabat,

Contaminato cum grege turpium

10 *Morbo virorum: quidlibet impotens*

Sperare, fortunaque dulci

Ebria. sed minuit furorem

Vix

quæ decreta ob res bene gestas supplicatione, deorum lectisterniis, ad pulvinaria, quam fieri poterat amplissime de more apponebantur. de cuius superstitionis ad placandam deorum iram, initio, *Livius* lib. 5. & *Valerius* lib. 1. cap. 11. *Torrent.* Saliaribus.] Dapibus opiparis, & delicatis, cujusmodi Sallii, Martis sacerdotes, uti consueverunt.

3. *Pulvinar Deorum.*] Lectulos, & pulvinos, quibus dii imponebantur. *Turneb.* lib. 7. cap. 17.

4. *Tempus erat.*] Rectè sic edi Lambinus curavit, ut veluti cessantes accuset; omnes enim ad demonstrandam publicam latitiam odiosa est mora. *Torrent.* *Tempus erat dapibus.*] Tempus est.

5. *Antehac nefas depromere Cæcubum.*] Antehac nefas erat in luctu scilicet cellis avitis depromere vinum Cæcubum, id est, vinum generosum. Cæcubum dictum à Cæcubis Campaniæ populis, apud quos nascitur, sed nunc devicto Antonio cum Cleopatra, hoc erat illud tempus, in quo decebat epulari.

6. *Cellis avitis.*] Cellæ avitæ denotant vini vetustatem, in qua laus summa est. *Dum Capitolio.*] Interea dum demens Cleopatra ruinam, & everSIONEM urbi, & Reipub. Rom. moliretur.

7. *Regina.*] Nulla facta Antonii

mentionem, causam belli omnem Cleopatram Ægypti reginæ imputat. Causa enim præcipua obtendebatur, quod mulier Ægyptia Romanum affectaret imperium. *Torrent.*

8. *Funus.*] Exitium.

9. *Cum grege.*] Scaliger & Cruquius, legendum contendunt, *congrege.* & per synchysin exponunt, congrege virorum turpium, id est, congregibus viris turpibus, morboque contaminatis. *Turpium Morbo.*] Eunuchos ergo *turpes morbo viros* appellat, qui nempe ex gynæceo desumpti, inter feminas viri, inter viros feminæ essent: quoique ex adilitio edicto redhiberi olim potuisse, etiam apud Gellium legimus, si forte emptor Eunuchum esse, cum emeret ignoravit. *Torrent.* Vel per *morbum*, impudicitiam eorum intelligit, ut *Pulmannus* vult. *Vide Turn.* lib. 9. c. 43. *Turpium Morbo.*] Cum grege Eunuchorum, turpi morbo laborantium, quos Cleopatra cubicularios habebat.

10. *Quidlibet impotens.*] In eo impotens, quod se continere non poterat, quin ea speraret, quæ speranda non erant.

11. *Fortuna dulci Ebria.*] *Αἰσθησις*, hoc est, *citra vinum temulentiam.* *Vide Muret Var. lect. lib. 5. cap. 16. & Junium* lib. 3. *Animad. cap. 6.*

12. *Ebria.*] Rebus secundis elata, & ob hoc improvida, ut solent esse ebrii,

Vix una sospes navis ab ignibus :
Mentemque lymphatam Mareotico

15 Redegit in veros timores
Cæsar, ab Italia volantem

Remis adurgens: accipiter velut
Molleis columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis

20 *Æmonia*: daret ut catenis

Fatale monstrum: quæ generosius
Perire quærens, nec muliebriter
Expavit ensẽm, nec latenteis
Classe cita reparavit oras.

25 *Ausa* & *jacentem visere regiam*
Vultu sereno fortis & asperas

Tra-

ebrii. Sed minuit furorem.] Sede ejus in sperando insaniam compressit, vix una navis superstes, in qua fugit Cleopatra.

14. *Lymphatam Mareotico.*] Mentem furiosam vino, quod apud Mareotidem in Ægypto paludem nascitur, vel mentem fanaticam Mareoticæ regni, id est, regni Ægyptiaci opulentiæ dementia. *Mareotico.*] Mareoticum vero vinum quod fuerit: Stephani de Urbibus verba declarant: *Μάρεια πόλις καὶ λίμνη τῆ Α'λεξανδρείας παρασκευασμένη. ἢ καὶ Μαριώτης λίμνης*, ἀφ' ἧς καὶ Μαριώτης οἶνος. Vide & Turneb. lib. 8. cap. xi.

15. *In veros timores.*] Ætiacum enim prælio, ipso statim initio, fugam meditabatur Cleopatra: sed cum Cæsaris Liburnicæ acriter instarent, tum demum vehementer extimuit. *Torrent.* In veros timores.] In timores, mentem ejus graviter eoncipientes.

16. *Volantem.*] Celeriter fugientem.

17. *Remis adurgens: accipiter velut.*] Ordo est, Cæsar remis adurgens, id est, celeri navigatione Cleopatram persequens (velut accipiter, &c.) ut illam in

vincula conjiceret, quasi monstrum factis sibi reservatum.

20. *Æmonia.*] Non Thraciam, sed Thessaliam, aut Thessaliæ, qua Macedonas attingit, partem, sic vocat: ab Æmone Deucalionis filio, non ab Æmone monte Thraciæ. *Torr.* *Æmonia.*] Thraciæ, ab Hæmone monte frigido, & nivoso.

22. *Nec muliebriter, &c.*] Arrepto enim ferro sibi manum intulisset, nisi Proculejus, à Cæsare intra sepulcrorum claustra ad eam missus, obstitisset. *Torr.* *Nec muliebriter.*] Nec more mulierum extimuit ensẽm, nec celeri navigio in abstrusas Ægypti latebras se contulit, ubi latitaret.

24. *Classe cita reparavit, &c.*] Quod ergo ultimos regni sui fines non instauravit, non formidini attribuendum: qui hoc ipso, forti eam animo fuisse demonstrat; quod mori malnerit, quam ingenti subditorum clade, ipsa impar hosti, infelix bellum trahere. *Torrent.* Vide & *Cantemur Nov. lect.* lib. 4. c. 30. Turn. lib. 9. cap. 14.

25. *Jacentem visere.*] Regnum suum desperatum, & dejectum.

26. *Et asperas.*] Et fortis, id est, impavida

*Tractare serpenteis, ut atrum
Corpore combiberet venenum,*

Deliberata morte ferocior;

30 *Sævis Liburnis, scilicet invidens,*

Privata deduci superbo

Non humilis mulier triumpho.

pavida ad apponendos suo corpori serpentes seu aspides.

27. *Atrum.*] Ideò atrum, quia veneno interempti, plerumque nigrescunt & infantur.

29. *Deliberata morte ferocior.*] Propter deliberatam & præmeditatam morrem promptior effecta, ferocior, quàm prius fuerat.

30. *Sævis Liburnis.*] *Sævas* vocat Horatius ob belli usum, maxime adversus Cleopatram, quam regno exuere; futu-

ræ faviores, si ad triumphum vehere licuisset. *Torr. Pet. Victor.* Var. lect. 1. 10. c. 9. *Sævis Liburnis.*] Sc. invidens, id est, nolens ad triumphum Cæsaris Romam deduci, sævis Liburnis, id est, in hostilibus navibus Liburnorum, quorum auxilio parta fuerat Augusto Victoria.

31. *Privata deduci superbo.*] Invidens etiam, quod tanquam privata (non amplius regina) duceretur in superbo Cæsaris triumpho, existens mulier non ignobilis, sed summo loco nata.

ODE XXXVIII. *αγοσφωνηκία.*

Ad M I N I S T R U M.

Vult famulum suum nihil aliud adhibere ad externum convivii apparatus, quam myrtum.

PERSICOS odi, puer, apparatus:
Displicent nexæ philyra coronæ:

Mitte

1. **P***ersicos odi.*] Odi regales & sumptuosas delicias, scilicet odores, unguenta, coronas operosas, quibus uti solebant Persæ in conviviis. *Persicos.*] De Persarum, sed regum præcipuè ac satraparum, in conviviis luxu ac splendore, cum alii, tum Athenæus lib. 4. Verum quoniam contrà decorum esset Poëtam id dicere se odisse, quod ne optare quidem ausit, *regios* nempe *apparatus*: de unguentis odoribusque Persicis loqui Horatium existimo. Id enim Persarum gentis inventum esse, auctor est Plin. 1. 13. c. 1. unguentis enim perpetuo madent. Unde & Plautinum illud:

Non omnes possunt olere unguenta exotica.

Persicos etiam odores commemorat Spartianus in vita L. Ælii Cæsaris. Alioqui de modesto veterum Persarum nihil ad panem, præter nasturtium adhibentium victu, corporumque exercitatione, multa præclara Xenophon lib. 1. de Cyri institut. Vide & Victorium var. lect. lib. 10. cap. 15. *Torrent.*

2. *Nexæ coronæ.*] Puras se amare suo in convivio coronas, ait, non unguento imbutas, ac lemniscis ornatas. Sed & Servius in illud Virgil. lib. 5.

Punicis ibant evincti tempora vittis,
intelligi ait *Lemniscatas coronas*, quæ de frondibus sint & discoloribus fasciis. Nec verò coronas tantum veteres, sed & palmas quibus victores decorabantur, lemniscis ornabant, quæ & lemniscata,

Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.

5 Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curo: neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me, sub arcta
Vite bibentem.

Q. HO.

scata, tanquam ceteris insigniores, dicebantur: ut in Oratione pro Roscio: *Audio multas ejus infames esse palmas, hanc etiam lemniscatam.* Addam Aufonii versus:

*Es, quæ jamdudum tibi palma Poëtica
flore,*

Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.

Hæ vero coronarum fasciola seu tenix, ex lana olim fiebant, uti nunc quoque ex linteolo fieri cernimus, postea ex arborum libris, tiliæ præfertim, quam etiam *philyram* vocant Græco vocabulo, & hic Horatius, & Ovid. lib. 5. Fastor.

*Ebrinus incinctus philyra convivia capillos
Cantat.*

At Plin. lib. 16. c. 14. *Philyras* appellat non arbores ipsas, sed tenuissimas illas tunicas, multiplici membrana, coronarum lemniscis celebres; quem locum vide, & Ulpianum lib. de Legat. 3. Postremo ad similitudinem lemniscorum in coronis, Medici lineamenta illa oblonga, quæ vulneribus indi solent, *lemniscos* vocant; ut Celsus lib. 7. cap. 18. Vide Politian. Micell. cap. 72. Turneb. lib. 18. cap. 29. *Torrent. Philyra coronas.* Tenuissima tiliæ membrana, qua flores floribus annectebantur.

3. *Mitte sectari.* Omitte studiosè

querere, quo in loco succrescunt rosæ tardius enascentes, ex quibus fiunt coronæ.

4. *Sera.* Rosa serotina, quæ elapso suo tempore, non nisi in raris locis invenitur. *Moretur.* Maneat & ultra cæteras rosas duret. *Sera moretur.* Hunc sui quoque sæculi luxum graviter notat Seneca Epist. 23. his verbis: *Non vivunt contra naturam, qui hyeme concupiscunt rosam, sument oque aquarum calentium, & colorum apta imitatione, bruma liliam florem vernum exprimunt?*

5. *Simplici Myrto.* Myrta in coronis usum, eamque convivii etiam adhiberi solitam, dicemus lib. 2. Od. 7. Suidas etiam *μυρρινών* pro *δοχῆς ἐπιθυμιῶν* dici solere ait, quod qui principatum gerebant, myrto coronabantur. *Torrent.*

6. *Sedulus curo.* Sedulo curo, ut nihil laboriosè addas ad convivium condecorandum præter myrtum.

7. *Myrtus, neque me.* Myrtus Veneri gratissima, & ad discutiendum vini vaporem utilissima, non faciet te minoris esse gratiæ, neque me sub spissa & umbrosa vite bibentem. *Sub arcta vite.* Negat tenuitati suæ eos sumptus convenire. Tale ergo illud Juvenalis,

Non capis has nugas humilis domus.

Epi-

Q. HORATII FLACCI
 CARMINUM
 SEU
 ODARUM
 LIBER SECUNDUS.

ODE I. παρμυλική.

Ad C. ASINIUM POLLIONEM.

Pollionem monet, ut tragoediarum de bellis civilibus scripturam tantisper intermittat, dum Respublica sit composita. Deinde commendat illius scripta.

MOTUM ex Metello consule civicum,
 Bellique causas, & vitia, & modos,
 Ludumque Fortunæ, graveisque
 Principum amicitias, & arma

Non-

E Pigraphe vetusti codicis talis est,
 AD ASINIUM POLLIONEM, VIRUM
 CONSULAREM, UT INTERMISSIS
 TRAGOEDIIS, BELLII CIVILIS DESCRIBAT
 HISTORIAM. Turnebus. lib. 10. cap. 21.

I. Motum ex Metello consule.] Tu Pollio tractas motum civilem ex Metello, id est, ex eo tempore quo Metellus fuit Consul, &c. periculosa plenum opus alex, &c. Intermitte hanc scripturam, &c. Et sine Musam tragicam paulisper desiderari in theatris. Ex Metello consule.] Consulem vocat Horatius, qui ante consul fuerit, belli civilis unà cum Lentulo veluti tuba quædam & præcipuus auctor. Quamquam fortassis Pollio paulo altius historiam suam exordians, ab illo anno incepit, quo Pompejus consul factus, tandem Metellum Scipionem collegam assumpsit, Anno V. C. DCCI. Tunc enim lata lex de iure magistratuum, quæ absentes à pe-

titutione honorum submovebat, ne Cæsare quidem excepto, unde belli origo cepit. Vide Suet. Cæs. cap. 28. Torrent.

2. Causas, &.] Dominandi cupiditatem. Vitia, &.] Arrogantiam, Avaritiam, Ambitionem. Pompejus enim non ferebat parem, nec Cæsar superiorem. Modos.] Modos, quibus Fortuna lusit in his contentionibus, nunc adversa, nunc prospera.

3. Graveisque.] Amicitias noxias & infidas.

4. Principum amicitias.] Cæsar Pompeii ope factus consul, & M. Crassum ei reconciliavit, & cum utroque societatem iniit, ne quid in Repub. fieret, quod displicuisset uni è tribus. Cum autem ii non reipub. salutem respicerent, sed suam quisque potentiam augere niteretur, & sibi & reipub. exitio fuere: hoc est, quod graves principum amicitias, dixit. Torrent. Vel Principum,

Octa-

- 5 *Nondum expiatis uncta cruoribus ,
Periculosa plenum opus aleæ
Tractas , & incedis per igneis
Suppositos cineri dolofo.
Paulum severæ Musa tragædiæ*
10 *Desit theatris : mox ubi publicas
Res ordinariis , grande munus
Cecropio repetes cothurno ,
Insigne mæstis præsidium reis ,
Et consulenti Pollio curiæ :*
15 *Cui laurus æternos honores*

Dal-

Octaviani, Lepidi, Antonii. *Et arma.*] Et arma sanguine civili oblita, nondum lota, nec aliqua expiatione pura effecta.

5. *Nondum expiatis.*] Videtur ad veterum ceremonias respexisse, quibus à cæde commissa expiabantur rei. Turn. lib. 10. cap. 21.

6. *Periculosa opus aleæ.*] Antiqui vocabant *aleam*, non ludum tantum, talosve quibus luditur; sed quidquid incertum ex fortuito penderet eventu. Eadem etiam ratione belli civilis historiam *opus plenum periculose aleæ* dicit, ob incertarum voluntates, de quibus quis, tam recenti adhuc hominum memoria scripserit, ut ultor facile ad manum sit. *Torrent. Aleæ.*] Opus plenum fortunæ, quæ, ut *aleam* lusus, dubium habebit eventum, tibi que periculofum, quod multorum vitia quum tu notaveris, in eo non paucis displicebis.

7. *Et incedis per ignes.*] Allegoria amanissima: namque ut ex scintillis reconditis, si moveantur incautius, maximæ sæpe flammæ, omnia quæ sunt obvia, secum rapiunt: ita principum vitia vel minima, si minus caute notentur, mox recrudescit memoria, & id vel ipsa morte gravius ferunt. *Cruquius.*

8. *Cineri dolofo.*] Cineri, qui tegit ignes subjectos.

9. *Paulum severæ Musa.*] Paulisper

intermittat tua Musa tragædias scribere, easque scenæ committere. Turneb. lib. 10. cap. 21.

10. *Ubi publicas.*] Postquam belli civilis historiam (quæ res publicas continet) soluta oratione & ordine conscripserit.

11. *Grande munus.*] Tragædiæ scripturionem, quæ grandia continet, revocabis.

12. *Cecropio cothurno.*] Sublimitate eloquentiæ, & stylo Tragico. *Heinsius*, scribendum credit, *Cecropii repetes cothurni*. *Cecropio repetes.*] Atheniensi cothurno (quo tragædi in theatris calceabantur) sic dicto à Cecrope Athenarum rege, qui primus scripsit tragædias.

13. *Insigne mæstis.*] O Pollio, qui rei insignis es patronus, & curiæ, id est, senatui, in statuendo de republica consilium, id à te expetenti. *Insigne præsidium.*] Pollionis etiam oratoris laudem adjicit. *Præsidium reis.*] Id est, qui & causis agendis, reisque defendendis & consilio dando, sententiaque dicenda, cum in senatu magnis de rebus consultatur, multum valet. *Lambin.*

14. *Et consulenti, &c.*] Imperatori, historico, poetæ, oratori etiam optimi senatoris laudem accumulatur. *Torrent.*

15. *Laurus æternus.*] Victoria, quæ lau-

Dalmatico peperit triumpho.

Jam nunc minaci murmure cornuum

Perstringes aures : jam litui strepunt :

Jam fulgor armorum fugaces

20 *Terret equos , equitumque vultus.*

Audire magnos , jam videor duces

Non indecoro pulvere sordidos :

Et cuncta terrarum subacta ,

Præter atrocem animum Catonis.

25 *Juno , & Deorum quisquis amicio*

Afris , inulta cesserat impotens

Tellure : victorum nepotes

Rettulit inferias Jugurthæ.

Quis non Latino sanguine pinguior

Cam-

laurum meruit. *Æternos honores.*] Nihil enim Romæ majus quam triumphasse. *Torrent.*

16. *Dalmatico peperit.*] Salonam Dalmatiæ civitatem vicerat Pollio , de qua egerat triumphum.

17. *Jam nunc.*] Tam graphicè exprimit res gestas ô Pollio , ut jam mihi videar non audire , sed interessè præliis quæ narras. *Minaci murmure.*] Murmure mortem minitanti.

18. *Perstringis aures.*] Percutis , vel obtundis aures.

22. *Non indecoro pulvere.*] Pulvere glorioso sordidos , qui fortiter pugnantés pro patriæ libertate ceciderunt.

23. *Et cuncta terrarum.*] Et omnes terrarum partes imperio Rom. à Casare subjugatas , præter invictum animum Catonis.

24. *Præter atrocem animum.*] Ingens magni illius Catonis laus , citius orbem terrarum domari potuisse , quam viri unus animum inflecti. *Atrocem* autem Catonis animum vocat crudum , à nullo unquam vitio tentatum : hoc enim *atrox* apud veteres significat , teste Nonio.

25. *Juno & Deorum , &c.*] Juno &

alii Dii , qui Numidis favorant in bello Jugurthino , & Afrorum calamitate , neceque Jugurthæ offensi ; victores ipsos , nempe Romanos , eorumque posteros Jugurthæ Manibus , tanquam victimas mactarunt ac parentarunt. *Lambin. Amicio.*] Qui favorat Numidis in bello Jugurthino.

26. *Inulta cesserat impotens.*] Ab Africa discesserat , haud potens suum odium explere.

27. *Victorum nepotes.*] Romanorum posteros nuper caesos in Africa mactavit , tanquam victimas Jugurthæ manibus immolandas.

28. *Inferias Jugurthæ.*] Dicitur inferiæ mortuorum sacra , quod inferis solvantur , ad placandos Manes. Sic Pallanti apud Virg. juvenes inferuntur. Ad hunc itaque morem respexit Horat. quò mox sublato introducta gladiatorum paria , qui ante sepulchra dimicarent : unde & *bustnarii* appellati sunt. *Torrent.* Sub *Jugurthæ* Annibalem quoque intelligi vult & omnes Afros.

29. *Quis non Latino sanguine pinguior.*] Qui campus , factus pinguior Romanorum sanguine , & sepulchris , non statatur impia prælia , in quibus civem civis

vis

- 30 *Campus sepulcris impia prælia*
Testatur, auditumque Medis
Hesperiaæ sonitum ruinæ?
Qui gurgēs? aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniaæ
- 35 *Non decoloravère cædes?*
Quæ caret ora cruore nostro?
Sed ne relictis Musa procax jocis
Cææ retractes munera neniæ:
Mecum Dionæo sub antro
- 40 *Quære modos levioꝛe plectro.*

ODE

vis trucidavit? quasi diceret: Omnis campus est pinguior Romanorum sanguine.

31. *Auditumque Medis.*] Auditum ab extremi orbis habitatoribus pro fragis magnitudine.

32. *Hesperiaæ.*] Italica ruinæ.

33. *Qui gurgēs?*] Quæ aquarum congeries? Est lamentatio belli navalis.

34. *Dauniaæ.*] Ex Daunia sive Apulia, fortissimi olim milites; quare & *militarem* vocat supra Od. 22. *Cædes* vero pro cæsoꝛum militum sanguine dicere videtur. *Torrent. Dauniaæ.*] Italoꝛum cædes Dauniaæ dicta, à Dauno, rege Apulix, quæ pars est Italiae.

35. *Decoloravère.*] Sanguine infecere, & à proprio colore mutavere Lucan.

Tum primum rubuit civili sanguine Nervus.

37. *Sed ne relictis Musa procax jocis.*] Poëta dum tragicum laudat, ipse penè

tragicus factus est. revocat igitur suam Musam à læctu & lamentis ad res amœnas, & amatorias, carmini lyrico aptiores. Ordo, & sententia horum verborum hæc est: sed tu, ô procax, id est, (petulans Musa) ne iterum tractes lugubre carmen, primò inventum à Simonide poëta in Insula Cea nato, jocis (id est, rebus lascivis) relictis: quære mecum modos (id est, versus faciliꝛi stylo) sub antro Dionæo (id est, sub, antro Venereo) in quo res leves & Venereæ sunt canendæ.

38. *Cææ retractes munera neniæ.*] Turn. lib. 21. cap. 27. *Neniæ.*] Neniæ, carmen est lugubre, quod cum lamentatione exitum atque ultimum defunctis canitur.

40. *Plectro.*] Plectrum, Latine pecten, est instrumentum citharædi, quo fides plectuntur, id est, percutiantur, à *πλήτω*, percutio.

I. N. 1.

ODE II. *αεγοφωνηλική.*

Ad C. SALLUSTIUM CRISPUM.

Proculejum laudat ob liberalitatem in fratres. Contemptus pecuniæ, cupiditatumque refrænatio, solum regem efficit & beatum.

NULLUS argento color est, avaris
Abditæ terris, inimice laminae
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.

5 Vivet extento Proculejus ævo :
Notus in fratres animi paterni :

Illum

1. **N**ULLUS argento color.] Pulcherrimum quidem aurum & argentum, quæ duæ metalli species, splendoris sui veluti radiis, intuentium oculos perstringunt, sed perire colorem illum nitoremque significat Horatius, cum nullum inde vitæ fructum commodumque accipimus; splendorem in usu ipso, non materia consistere affirmans: carere enim satius est, quam non uti cum habeas. *Torr. Nullus argento.]* Ordo est: ô Crispe Sallusti, inimici laminae, (id est, laminae) ab avaris in terris abditæ, & defossæ, nullus est color, vel splendor argento, (id est, argentum nihil habet pulchritudinis) cujus nullus est usus moderatus, *Turneb. lib. 10. cap. 21. Alii leg. abditio.*

2. *Inimice laminae.]* Cum Sallustium inimicum laminae dicit terris abditæ; ad laminam Sallustianam, sive ex Sallustianum vulgò dictum, sine dubio alludit: quod in Centrorum Alpino tractu primus effodit Sallustius, de quo *Plin. lib. 34. cap. 2. cum de orichalco agit. Heinsius.*

3. *Crispe Sallusti.]* Qui ad C. Sallustium Crispum, rerum Romanarum auctorem, carmen hoc scriptum fuisse arbitrantur, quod interpretes omnes facere video, hi non satis exacte temporum rationem observant. Credo ergo

nepotem ejus fuisse, quem Annalium suorum initio commemorat Tacitus, omnium Liviae & Tiberii secretorum sub Augusti exitu conscium. *Torrent.*

5. *Extento.]* Ævo producto ad posteriores, id est, Proculejus viver in æternum. *Proculejus.]* Exemplo probat, quod ante docuit. Atque equidem C. Proculejum intelligo, Terentiae, uxoris C. Mæcenatis fratrem. De quo *Dio initio. lib. 54. Hic enim Augusti temporibus gratia & auctoritate plurimum potuit, ejus bellis omnibus civilibus comes, quod ex Plutarcho in vita Antonii & Plinii lib. 7. cap. 45. facile constat. Torrent. Turn. lib. 28. cap. 24.*

6. *Notus in fratres.]* Fratres Proculeji, quibus bello civili spoliatis, diviso patrimonio ille succurretit, *Capionem & Murenam* vocat Acron. Atque eundem *L. Licinium Varronem Murenam* (de cujus unâ cum Faunio Capione in Augustum conspiratione Suetonius & alii) Proculeji ac Terentiae fratrem fuisse autor est *Dio initio lib. 54. Acron existimabat Capionem fratrem Murenæ, quem conjurationis socium fuisse audiverat. Torrent. Notus in.]* Nobilitatus propter animum paternum in suos fratres, qui hostes publici post Cæsaris victoriam judicati, omne patrimonium amiserunt.

7. Illum

*Illum aget penna metuente solvi
Fama superstes.*

Latius regnes, avidum domando

10 *Spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterque Pœnus
Serviat uni.*

*Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sum pellit, nisi causa morbi*

15 *Fugerit venis, & aquosus albo
Corpore languor.*

Redditum Cyri solio Phraaten,

Dissi-

7. *Illum aget.*] Porphyrio legit *agit*, ut & in vetustissimis exemplaribus scriptum est. Aptissime etiam Horatius Famam pennam tribuit, *pedibus celeri ac pernicibus alis*. Unde & *volare famam* vulgo dicimus. Et quia, quæ metuimus, ea ne contingant diligentissime cavemus, factum est, ut *metuere* pro *cavere* dicatur. *Torrent.* Muret. var. lect. lib. 1. cap. 7. *Illum aget.*] Fama perennis Proculcio superveniens, extollet eum penna cujus nulla unquam dissolutio futura est: significatur æternitas, quæ neque perit, neque perire metuit.

9. *Latius regnes, &c.*] Postquam liberalitatem commendavit, ostendere voluit, quomodo contrarium ei vitium tolli possit: docens interim, quanto gloriosius sit, sibi ipsi quam aliis imperare: non quo Salustium instruat, sed ut vitæ ejus institutum collaudet. Pulcherimum ergo regnum se ipsum regere. Nam terrarum orbis suis finibus concluditur; humanus vero animus nullis spatiis continetur, quod Alexandri Macedonis immensa cupiditas ostendit. Stoici enim dicunt tollendos esse affectus, non tolerandos: & Poëta lib. 3. Od. 14.

Eradenda cupidinis pravi sunt elementa.

Torrent. *Latius regnes.*] Latius possis regnare, si animum tuum à cupiditati-

bus refrænes, quam si orbem universum possideas.

10. *Remotis.*] Gadibus disjunctis, & procul sitis ab ipsa Libya. Gades oppidum est Hispaniæ à Pœnis conditum.

11. *Et uterque Pœnus.*] Tam Carthago, quæ est in Africa, quam illa Carthago, quæ est in Hispania, *Spartica* dicta. *Uterque Pœnus.*] Id est, Eous & Occiduus, qui Gaditanus est. *Turneb.* lib. 30. cap. 5.

12. *Uni.*] Tibi uni.

13. *Crescit indulgens.*] Hydropicus dum bibendi desiderio obsequitur, morbum suum auget. *Dirus hydrops.*] Hydrops morbum ipsum significat, quo corpus intumescit contra naturam, & qui eo morbo laborat *hydropicus* dicitur. Atqui hoc loco morbi nomen ad agrum transfuisse videtur. *Torrent.*

14. *Causa morbi.*] Causa morbi proxima, est nimius ille humor, depravato jam sanguine à jecinore vehementer refrigerato, dimanans; qui quamdiu venis hæserit, fieri nequit, ut sanetur æger. *Torrent.*

15. *Fugerit venis.*] Fugerit è venis, id est, ex hepate infirmato. *Et aquosus.*] Et nisi fugerit ex pallido, & pigro corpore ipse hydrops, qui aquam inducendo facit languorem in corpore.

17. *Redditum Cyri.*] Lambinus in historia

*Dissidens plebi, numero beatorum
Eximit virtus, populumque falsis*

20

*Dedocet uti**Vocibus: regnum, & diadema tutum**Deferens uni, propriamque laurum,**Quisquis ingenteis oculo irretorto**Speclat acervos.*

ODE

storia parum diligens est. Nos lectorem obiter monebimus, ut si locum hunc penitus velit intelligere, Justinum ad eam loco infra citato, & Dionem extremo libro 54. Phraate enim ob tyrannidem in exilium à suis acto, regnum Tiridates occupavit. Sed Augustus Phraaten restituit, Tiridatem Romæ regifico sumptu aluit. Sumpta ergò hinc occasione, Poëta noster ex decreto philosophiæ, negat Phraaten, quia regno restitutus sit, in beatorum numero collocandum: cum solus beatus ille sit, solus rex, qui seipso contentus, ingentes divitiarum acervos despicit ac contemnit. *Cyri* igitur *folium* Parthorum regnum vocat. Vide Justin. lib. 42. *Torrent.* Turneb. lib. 6. cap. 2. *Redditum Cyri folio, &c.*] Ordo est: virtus dissidens plebi, (id est, virtus à plebe discrepans) eximit numero beatorum, (id est, beatum non reputat) Phraaten redditum folio Cyri, (id est, in Cyri sedem restitutum) & virtus dedocet, (id est, virtus secus docet) populum uti falsis vocibus, deferens uni (id est, sapienti) regnum, & tutum diadema, & deferens propriam laurum, id est, gloriam specialem, & perpetuam, ei, qui spectat ingentes acervos, (id est, qui intueri potest pecuniæ cumulos) oculo irretorto, (id est, oculo continenti) qui ad aspectum pe-

cunia non magis movetur, quam lapis. *Phraaten.*] Perfarum regem, Cyri filium. Glareanus *Phraorten* legendum censet.

18. *Dissidens plebi.*] Ad naturæ enim præscriptum, non vulgi opinionem vivendum. Cruquius veriorem credit lectionem esse codicum Bland, *dissidens plebis*, ita ut *id dissidens* verbale, cum genitivo *plebis*, perpetuam quandam & quasi naturalem discessionem à plebe denotet. judicet lector doctus.

19. *Populumque.*] Populus inter beatos, reges, ut omnes alios divites, numerat.

23. *Oculo irretorto.*] Et cum plurima in oculis animi sint indicia; tum illud præcipuum fortitudinis & constantiæ, non connivere, præsertim ad ullam comminationem, quod qui præstat, invictus sit. Ergo Horatius oculos irretortos vocat, qui non nictent, neque conniveant. quos quoniam auri fulgor non præstringat, signum sit animum quoque adversus omnem cupidinem esse invictum. *Reclis* ergo *oculis intueri*, idem est, quod *irretortis*, non obliquis, non strabis, ut invidi ac male affecti solent. Nam qui aliquid, quod nolint, vident; quique præ invidia strabi identidem redduntur, iis etiam *oculos dolere*, antiquitus dictum. *Torrentim.* Turneb. lib. 10. cap. 21.

1. Equam

ODE III. Ὀδὴ τριτὴ.

Ad DELIUM.

Moderate ferenda utraque est fortuna, & hilariter vivendum, quum omnibus impendeat aqua moriendi conditio.

ÆQUAM memento rebus in arduis
Seryare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitiâ, moriture Deli.

5 Seu mæstus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatam bearis
Interiore nota Falerni:

10 Quo pinus ingens, albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis, & obliquo laborat

Lympha

1. **Æ**quam memento.] Mentem æquabilem, non fractam in rebus adversis.

3. **Ab insolenti.**] A gestiente, & profusa hilaritate temperatam in rebus secundis.

4. **Moriture Deli.**] Torrentius Delli scribendum esse contendit: quia credit hunc Delliū fuisse, cujus non uno in loco lib. 1. apud Dionem fit mentio. Paulo enim ante pugnam Actiacam ab Antonio transfugit ad Caesarem. Sed & Plutarchus amorum Antonii & Cleopatrae Delliū quodammodo conciliatorem facit. Deinde dubitat etiam Torrentius an non Dillius legendum pro Duillius sive Duellius. In antiquissimi codice Bland. invenit Cruquius Bellium, quod pro Gellio positum credit. **Moriture Deli.**] O Deli, qui moriturus es, sive mæstus vixeris, sive hilatis.

6. **Seu te in remoto.**] Seu te recumbentem ad bibendum feceris beatum in gramine remoto, id est, in loco herboso à frequentia hominum remoto, & secreto.

7. **Bearis.]** Hoc est tantisper, dum voluptatibus istis frueris, beatum feceris. Beatum enim vitam in securitate atque indolentia ponebat Epicurus; nec aliud ei beatè vivere, quam cum voluptate vivere. *Torrent.*

8. **Interiore nota.]** Turneb. lib. 1. Advers. cap. 1. & *Joh. Brodæus* Miscell. 1. cap. 3. **Interiore nota.]** Vino optimo, & vetustissimo, quale erat Falernum in interiore parte cellæ vinariæ reconditum, Consulium nominibus vini cadis inscriptis, ad tempus, & vini præstantiam significandum.

9. **Quo pinus.]** Lambinus legit, *Qua, Quo pinus.]* In qua gramine. **Albaque populus.]** Populus arbor, cujus frondes internæ sunt albæ.

10. **Amant.]** Φιλῶσιν, id est, solent, more Græco, quod Cruquius non placet. **Amant.]** A manter consociant suos ramos ad umbram faciendam, quæ velut hospitium sit epulantibus.

11. **Obliquo laborat.]** Rivus enim quo incurvus magis ac tortuosus, eo & lustratur magis ac sonorior est: unde &

Lympha fugax trepidare rivo.
Huc vina, & unguenta, & nimium brevis
Flores amœnæ ferre jube rosæ :

15 *Dum res, & ætas, & sororum*

Fila trium patiuntur atra.
Cedes coemptis saltibus, & domo,
Villaque, flavus quam Tiberis lavit :
Cedes, & extructis in altum

20 *Divitiis potietur hæres.*

Divesne, prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper, & infima
De gente sub dio moreris,
Victima nil miserantis Orci.

Omnes

loquaces Nymphæ lib. 13. Od. 13. à strepitu nempe illo quem aqua, cum obliquis fertur spatiis, jucundiorē reddit. *Torrent.*

12. *Lympha fugax.*] Bene fugacem vocat *lympham*, quæ propter fluorem illum, & quia natura deorsum fertur, consistere nequit. *Trepidare* autem quasi strepitare dici volunt, à pedum strepitu, qualis repentino aliquo motu concursantium esse solet. Unde etiam pro timere ac festinare accipitur. *Torrent.* *Trepidare rivo.*] Trepide fluere, & eum murmure.

13. *Huc vina.*] Ad hunc locum. *Nimium brevis.*] Etsi parum refert, tamen *brevis* malle m secundo casu, ut *breve liliū* dixit. Rectè ergo & Juvenal. Sat. 9.

— *Festinat enim decurrere velox*

Flosculus, angustæ miseræque brevissima
vita

Portio. —

Adolescentiam *Flosculus* vocans, quæ & *bona ætas* appellatur teste Nonio. *Torrent.* *Brevis.*] Rosæ citò deflorescentis.

Quam longa una dies, ætas tam longa rosarum est. Virg.

14. *Flores rosæ.*] Flos ipse rosa est.

Aptissime autem *vina*, *unguenta* ac rosam *Gratiis Amoribusque* dicatam conjungit, ut sæpe *Anacreon.* *Torrentius.*

15. *Dum res.*] *Dum res* familiaris, & *ætas* juvenilis patiuntur, & *dum Parcæ* etiam patiuntur, quarum *fila* dicuntur *atra*, quod omnibus mortemminentur.

17. *Cedes coemptis.*] *Discedes* ab omnibus *divitiis*, & à *villa* etiam quam *Tiberis* præterfluit.

18. *Flavus quam.*] Vide *Oden* 1. lib. 1. *Tiberis lavit.*] Dicimus *lavere* & *lavare*; sed *lavere* frequentius, pro humectare, si *Prisciano* credimus.

19. *Et extructis.*] Et *divitiis* coacervatis potietur *hæres*, fortasse *ingratus*.

21. *Inacho.*] *Argivorum* rege.

23. *Sub dio.*] An *vivas* sine *domo*, & sub *cælo* nudo habitas. *Sub dio.*] *Mirror* sic ubique *Lambinum* scribere, cum & *vetusta exemplaria sub divo* habeant. *Torrent.*

24. *Victima nil.*] Tu existens *victima* *Plutoni* mactanda, id est, qui es *moriturus*. *Nil miserantis Orci.*] Ab urgendo *Orcus* dictus, auctore *Festo*, quod is *Deus* maximè ad mortem urgeat: unde *proverbium*, *Orci implacabilior.*

25 *Omnes eodem cogimur, omnium
Versatur urna: serius, ocyus
Sors exitura, & nos in æternum
Exilium impositura cymbæ.*

btilior. Nil miserantis Orci.] Orci, quem nullius miseret.

25. *Omnes eodem.]* Omnes ad mortem compellimur. *Omnium versatur urna.]* Janus Douza, sic hunc locum legit: *Omnium Versatur urnâ serius, ocyus, Sors exitura.* Urna enim auferendi, non nominandi casu posita hoc loco. *Omnium.]* Ordo est: sors omnium exitura serius, vel ocyus, & nos impositura cymbæ in æternum exilium, versatur in urna.

26. *Versatur urna.]* Idem est, *versari ac moveri urnam:* quod priusquam sortes extrahant, confundi eas urnæ agita-

tione solenne sit. Et cum non constet ratio, cur alii alii citius tardiusque moriantur, quadam veluti sortitione mori videntur. *Torrent. Urnâ.]* In urna fatali, in quam conjiuntur omnium sortes vitæ mortisque. *Serius, ocyus.]* Sive tardius, sive celerius moriendum est.

27. *Æternum Exilium.]* Sortiti enim hunc tetrarum orbem veluti domicilium quoddam, morte mutamus solum, nunquam redituri. Plures libri *Exitium* legunt. *Torrent.*

28. *Cymbæ.]* Navi Charontis, quæ animas per Acherontem fluvium traducit.

ODE IV. *ωεσφωνλεξή.*

Ad XANTHIAM PHOCEUM.

Non est cur Xanthias erubescat, quod Phyllida ancillam amet, quum multis magnis viris idem usu venerit.

NE sit ancillæ tibi amor pudori,
Xanthia Phoeu: prius insolentem
Serra Briseis niveo colore
Movit Achillem.

5 *Movit Ajacem Telamone natum*

Forma

1. **N**E sit ancillæ, &c.] Romani contemptim *Ancillariolos* vocabant eos, qui tam humilem ac sordidam Venerem sectarentur, ut Martialis lib. 12.

Ancillariolus tua te vocat uxor, at ipsa Leſicariola est. estis Alada pares.

Ne sit ancillæ.] Ut non pudeat te amare ancillam Phyllidem.

2. *Prius insolentem.]* Achillem antea non amare solitum. *Insolentem Achillem.]* Arrogantem & ferocem & fa-

storum suorum superbia elatum. *Insolens* enim, ut Donatus ait, est qui præter legem agit humanam ac naturalem: qualem reponi vult Horatius ad Pisones:

Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis. Torrent.

3. *Serra Briseis.]* Ex Lyrnesso capta: ergo *serva*, jure belli. *Niveo colore.]* Colore candido, id est, sua pulchritudine.

5. *Telamone natum.]* Non Ajacem, qui fuit Oilei filius.

Forma captivæ dominum Tecmessæ:

Arsit Atreides medio in triumpho

Virgine rapta:

Barbaræ postquam cecidère turmæ

10 *Thessalo victore, & ademptus Hector*

Tradidit fessis leviora tolli

Pergamæ Grajis.

Nescias, an te generum beati

Phyllidis flavæ decorent parentes:

15 *Regium certe genus, & penates*

Mæret iniquos.

Crede non illam tibi de scelestâ

Plebe delectam: neque sic fidelem,

Sic

6. *Forma captivæ.*] Pulchritudo Tecmessæ, quæ ex Ajace filium peperit Euryfacen.

7. *Atreides medio.*] Agamemnon Atrei filius in media victoriâ vehementer amavit Cassandram. *Medio in triumpho.*] Triumphum vocat ἄλω (in Trojâ, triumpho dignam. *Torrent.*

8. *Virgine raptâ.*] Cassandra Priami filia, è templo Palladis raptâ à Grecis.

9. *Barbaræ postquam.*] Phrygiæ turmæ, quia Phryges proprie barbari dicebantur.

10. *Thessalo victore.*] Recte Achillem victorem vocat; quamquam enim ante captum Ilium à Paride interfectus fuerit; vicisse tamen videtur, per quem factum est, ut cæso Hectore, ac tot viris fortissimis, Troja caperetur. Tum sequitur *Ademptus Hector tradidit:* pro adempto Hectore factum ut traderentur Pergamæ. *Torrent.* *Thessalo victore.*] Achilles, qui fuit ex Laryssa urbe Thessaliæ. *Et ademptus Hector.*] Et postquam Hector morte peremptus ab Achille, tradidit, Grecis decennali bello fessis, Pergamæ leviora tolli, id est, faciliora, ut tollerentur, & everterentur.

11. *Fessis.*] Sic Virgilius:

— *Fracli bello satisque repulsi*
Ductores Danaum tot jam labentibus
annis.

13. *Nescias, an.*] Fortasse tali loco nata Phyllis est, ut tibi honestum sit eam amare. *Lambin.* *Nescias, an.*] Incertum est, an pulchra Phyllis (quamvis captiva) sit summo loco nata. *Beati.*] Parentes nobiles, & divites.

15. *Regium genus mæret.*] Id est, mærendo commemorat, non quod generis eam pœniteat. *Penates iniquos.*] Qui scilicet tutelæ ipsorum fidentem tam dura sorte in servitutem cadere permiserint. *Torrent.* *Iniquos penates* censer Cruquius, quibus augendæ rei familiaris nulla cura est. *Regium certe.*] Dolet certè se tam regis parentibus ortam penates sibi habere inimicos, adeo ut jam captiva sit, & præ paupertate suo stemmati respondere nequeat.

17. *De scelestâ plebe.*] Scelestus, interdum est ἀτυχός, non semper ὀψιματός, id est, infelix. *Plaut.* in *Mostell.*

Scelestiorem ego annum argento sœnari
Nullum unquam vidi.

Heinius. *De scelestâ.*] Impura, & abjecta plebe esse natam.

18. *Plebe delectam.*] Tres codices habent *dilectam.* Atque ita haud dubie scri-

Sic lucro adversam potuisse nasci

20

Matre pudenda.

Brachia, & vulcum, teretesque furas

Integer laudo: fuge suspicari,

Cujus octavum trepidavit ætas

Claudere lustrum.

scribendum est, auctore Festo. Di enim & dis, segregativa ut ita dicam particula sunt. Secernimus enim à multis quos retineamus; atque hinc *diligere* etiam amare significat. Et alioqui minus hic dubitandum; non enim pro arbitrio Phyllidem hanc sibi legit Xanthias, sed belli sorte oblatam adamavit. Atqui in dilectu faciendo iudicium præcedit. *Torrentius. Neque sic fidelem.*] Hæc ad Phyllidis laudem pertinere dicunt, Cruquius contra ironiçis accipienda putat. *Neque sic fidelem.*] Neque crede mulierem tam fidelem, & à lucro abhorrentem potuisse nasci à matre erubescenda, id est, à matre, quæ propter vitæ turpitudinem suis liberis est pudori.

19. *Lucro avversam.*] Libri meliores *adversam* habent. *aversam* tamen reti-

neo, ut *aversus mercaturis*. Generosum autem animum lucri contemptus arguit. *Torrent.*

21. *Teretesque furas.*] Tibias longas, & rotundas.

22. *Integer laudo.*] Integrè se ac sincerè laudare Phyllidem dicit. *Fuge.*] Pro noli. Id nunc credi vult ob ætatem quoque, natus annos quadraginta: tunc enim calor ille adolescentiæ deferbuit. *Torrent. Integer laudo.*] Castus laudo. *Fuge suspicari.*] Noli suspicari me Phyllidis amore esse captum, quod eam laudo, quippe quadragenarius sum, id est, languidior ad res venereas, quam adolescens annos viginti natus.

23. *Trepidavit ætas.*] Cujus ætas properavit finire octavum lustrum, id est, quinquennium octavum, scilicet 40. annos.

ODE V. IN LALAGEN.

Pulcherrima Lalage est virgo viro immatura, ergo ab ejus cupiditate mens revocanda.

NONDUM *subacta ferre jugum valet*
Cervice: nondum munia comparis

1. **N**ondum *subacta, &c.*] Pulcherrima intactæ adhuc bovis cum immatura virgine comparatio, atque adeo tota hæc Oda allegorica est, nisi quod sub finem juvencæ nomine Lalagen se intelligere ostendit. *Juges autem, inquit Festus, ejusdem jugi pares: unde & conjuges, sejuges.* Et quia ut jugi, sic matrimonii quoque onera pariter ferenda sunt: hinc factum ut *jugi* vocabulum, & ea quæ à jugo veniunt,

ad matrimonium & ad res matrimoniales passim transferantur. *Torrent. Nondum subacta.*] Lalage nondum est ad concubitum matura. Metaph. est perpetua, ducta à juvenca, quæ nondum subiit jugum, nec taurum irruentem ferrè queat.

2. *Cervice.*] Cervice subacta, id est, supposita: vel domita. *Nondum munia.*] Nondum officia conjugii valet exæquare cum suo pari id est, marito.

*Æquare: nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.*

5 *Circa virentis est animus tuæ
Campos juvencæ: nunc fluviis gravem*

*Solantis æstum, nunc in udo
Ludere cum vitulis salicæ*

Prægestientis. tolle cupidinem

10 *Immitis uvæ: jam tibi lividos*

Distinguet Autumnus racemos

Purpureo varius colore.

Jam te sequetur. currit enim ferox

Ætas: & illi, quos tibi dempserit,

15 *Apponet annos. jam proterva*

Fronte petet Lalage maritum.

Dile-

Munia comparis.] Idem, ut si conjugis diceret.

3. *Nec tauri.]* Persistit in allegoria. Jurisconsulti autem nostri *virum ferre* ac *virum pati* posse dicunt virgines, quæ jam nubiles sunt ac maturæ viro. eademque ratione *viripotentes* appellant, venusta admodum compositione. *Torrentius. Tauri ruentis.]* Pondus viri robusti ad concubitum prompti.

6. *Juvencæ.]* Tuæ puellæ.

7. *Solantis æstum.]* Refrigerantis æstum.

9. *Prægestientis.]* Vehementer cupientis ludere non cum tauris morosis, sed cum vitulis lætis in udo salicæ, id est, in loco, salicibus conserto. *Tolle cupidinem.]* Est alia allegoria ducta ab immatura.

10. *Immitis uvæ.]* Puellæ impuberis, ad concubitum propter teneriorem ætatem ineptæ. *Lividos distinguet.]* Jam tibi, inquit, Autumnus ipso colore indicium faciet, quid tutò carpas, quidque adhuc relinquant.

11. *Distinguet Autumnus.]* Autumnus tibi fructus maturos depinget, id est tempus subsequens istam tibi virginem matrabit.

12. *Purpureo varius colore.]* Id est, distinctus & ornatus purpureo colore, id est, pomis & uvis purpurei coloris. *varius* ni fallor, idem ferè valet, quod *πεποικιλμένον*, id est, distinctus ac depictus. *Torrent.*

13. *Jam te sequetur.]* Puella, quæ propter ætatem immaturam te nunc refugit, propediem matura, te ultro petet. *Currit, &c.]* Non tarda est ætas, cito pede labitur. *Ferox ætas.]* Sic juventutem vocat, quod ætas illa ob sanguinis fervorem feroces nos faciat. *Torrent.*

14. *Et illi, quos.]* Et ætas, id est, tempus adjiciet tuæ Lalagi florentes annos, quos tibi detraxit, id est, illa maturefcet, tu verò senesces. *Quos tibi dimiserit.]* Tibi, hoc est, ætatis tuæ fosculo, ut quod tibi decedit, illi accedere quodammodo videatur. *Torrent.*

15. *Jam proterva.]* Jam vel ipsa tacente, vultus ille protervus ac lubricus, indicio erit, ultro eam maritum appetere. *Jam proterva.]* Jam tua Lalage te maritum petet fronte invercunda, id est, non pudebit eam maritum petere.

17. *Di-*

*Dilecta, quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris: albo sic humero nitens,
Ut pura nocturno renidet*

20 *Luna mari, Gnidiusve Gyges:*

*Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagaceis falleret hospites:
Discrimen obscurum, solutis
Crinibus, ambiguoque vultu.*

17. *Dilecta, quantum.*] *Dilecta* à quocunque, qui eam viderit, magis quam *Pholoë*, & *Chloris* foemina pulcherrimæ. *Fugax.*] Viros fugiens, ut inde plus ametur.

18. *Albo sic humero.*] *Lalage* sic splendens humeris albis, quemadmodum luna pura, id est, luna nullis nebulis obducta respundet in mari tempore nocturno.

20. *Gnidiusve Gyges.*] Puer formosissimus *Cnidius* dictus ex *Cnido* insula *Veneri* dicata.

21. *Quem si puellarum.*] *Quem Gy-*

gen, si inter puellas prostitueres, discrimen obscurum, id est, parva differentia falleret peregrinos quantumvis acutos, & perspicaces. Nam ignoraretur ille ab hospitiibus, qui cum aspiciant, quia crinibus longis utitur, & intonsis, faciemque habet tam venustam, & politam, ut ambigi possit, sitne puer, an puella.

23. *Discrimen obscurum.*] Incertum, quod agere internosci queat.

24. *Ambiguo vultu.*] De quo ambigeres ad obtutum, malculusne esset, an puella. *Cruquius.*

ODE VI. αἰσοφωνική.

Ad SEPTIMIUM.

Optat habere suæ senectutis sedem, Tibur, & Tarentum, quorum laudat amœnitatem.

*SEPTIMI Gades aditure mecum, &
Scantabrum indoctum juga ferre nostra, &
Barbaras Syrteis, ubi Maura semper*

Æstuat

1. *Septimi Gades.*] *Porphyrius* vocat hunc *Septimium* equitem Romanum, *Horatii* commilitonem. Amicum certe fidelissimum fuisse necesse est, qui ad tam longinqua & dissita loca comitem se offerat. *Torrentius.* *Gades aditure.*] Qui, si opus est, mecum aditurus es *Gades* ultimam Hispania insulam.

2. *Cantabrum indoctum.*] Cum hæc scribebat *Horatius*, nondum *Agrippa*

Cantabram Augusti auspiciis perdomuerat. *Torrentius.* De *Cantabrorum* moribus & vitæ genere, *Strabo* lib. 3. De victoria *Cæsaris* in *Cantabros*, *Astures*, &c. *Florus* lib. 4. cap. 12. *Cantabrum indoctum.*] Populum Hispaniæ ferocissimum, qui nondum didicit Romano Imperio obedire.

3. *Barbaras Syrteis.*] *Syrtes* inhospitales. Vide *Od.* xxii. lib. 1. *Ubi Mauræ.*] *Ubi* unda *Africana* veluti fervens

Æstuat unda :

5 *Tibur Argeo positum colono*
Sit meæ sedes utinam senectæ,
Sit modus lasso maris, & viarum,
Militiæque.

Unde si Parcæ prohibent iniquæ,

10 *Dulce pellitis ovibus Galefi*
Flumen, & regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

Ille terrarum mihi præter omneis
Angulus ridet: ubi non Hymetto

15 *Mella decedunt, viridique certat*

Bacca

exundat. *Maura unda.*] Cruquius dubitat, an non legendum *Malva*, quod flumen esse dicit maximum ab Oriente ad Mauritaniam Tingitanam, quæ Africa est ultima. *Orosius* lib. 1. cap. 2.

5. *Tibur Argeo.*] Duo fidelissimi codices *Argivo*. *Positum colono.*] Tibur conditum à Tiburno colono *Argivo*.

7. *Sit modus.*] Utinam Tibur sit finis mihi, navigationibus, itineribus, & militia defatigato.

9. *Unde, si Parcæ.*] A quo Tibure si *Parcæ*, id est, tres sorores Ianicæ (*Erebi*, & *Noctis* filia) me prohibent.

10. *Pellitis ovibus.*] De ovibus Tarentinis, quas & *Græcæ* vocabant, loquitur; quæ ad hirtarum differentiam *teæ* etiam & *pellitæ* dicebantur; quod pellibus desuper adversus aëris injuriam tegebantur, uti cæteris molliores. *Varro* lib. 11. cap. 11. rei rust. *Colum.* lib. 7. cap. 4. Errant itaque qui *pullatis* legi debere contendunt. *Torrent.* *Pellitis ovibus.*] Adibo *Galesum* Calabriae fluvium juxta Tarentum, ubi oves aliis pellibus præterquam suis sunt coopertæ propter excellentem lanæ bonitatem, ne sua vellera inquinentur ad tineturæ nocumentum.

11. *Et regnata petam.*] Et adibo Tarentum, in quo regnavit *Phalantus* La-

cedæmonius, quo duce *Lacones* Apollinis oraculo Tarentum condiderunt. *Regnata petam Laconi.*] Tarentum dicitur, quæ urbs fuit magnæ olim Græciæ clarissima, sita in peninsula: unde & *angulum* appellat Poëta. & originem quidem à Cretensibus habuit, quorum *Dux Taras* Neptuni filius, ei nomen dedisse traditur; idque veteres etiam nummi attestantur; postea vero *Parthenii* Lacedæmone incertis patribus orti, duce *Phalanto* locum occuparunt, ac cum pleraque alia, tum flumen ibi repertum patriis nominibus appellarunt. vide *Justin.* lib. 3. *Torrent.*

14. *Ridet, ubi non.*] *Aridet*, placet. *Ubi non Hymetto.*] Ut inter vina *Falerino*, sic inter mella *Hymetto*, palma olim dabatur. At Tarentina mella cum *Hymettis* contendere vult *Horatius*, cum *decedendi* verbo utitur. Nemo enim inferiori, aut etiam pari de via cedit, vel prætercunt assurgit. Qui honor cum majoribus tantum tribuatur, hinc *μῆλα ποικίλως decedere & assurgere* dicimus, pro imparem se fateri. *Torrent.* *Hymetto.*] Ubi mella non dant locum, id est, ubi mella non sunt deteriora melle suavissimo, quod colligunt apes in *Hymetto* Atticæ monte, thymo, aliisque herbis odoriferis abundante.

16. *Bacca*

Bacca Venafro :

*Ver ubi longum, tepidasque præbet
Jupiter brumas, & amicus Aulon,
Fertili Baccho minimum Falernis*

20 *Invidet uvis.*

*Ille te mecum locus, & beatæ
Postulant arces: ubi tu calentem
Debita sparges lacryma favillam
Vatis amici.*

ODE

16. *Bacca Venafro.*] Et ubi oliva propter bonitatem contendit cum oliva, quæ oritur in Venafro, oppido in Campaniæ littore sito: vel pro agro ei oppido vicino: oleumque Venafranum commendat Serm. 2. & 8. lib. 2. De quo etiam Plin. lib. 15. cap. 2. unde & Martialis distichon illud lib. 13. intelligitur:

Hoc tibi Campani sudavit bacca Venafri,

Unguentum quoties sumis & istud olet.

18. *Iuppiter.*] Aër. *Aulon Fertili Baccho.*] Sic pleraque exemplaria. *Cantarus* tamen & *Passiratus* existimant legendum esse *fertilis*. Ego veterem lectionem seruo, ut *Aulon Baccho fertili amicus* ab Horatio dicatur, quemadmodum *Bacchi cura Falernus ager* à Tibullo. Possunt etiam sic interpretari, ut *fertili Baccho* sexti casus sit per Metonymiam pro vite, cujus feracitate *Aulon amicus* sit dominis, nempe ob comoda quæ inde proveniunt. *Torrent.* *Aulon.*] *Aulon* mons est Tarento vicinus, ferax, fertilis uvis, cujus uva non invidet, id est, non cedit, neque est deterior uvis Falernis. De *Aulone* monte Martialis:

Nobilis & lanis & Baccho fertili Aulon,

Det pretiosa tibi vellera, vina mihi.

21. *Ille te mecum.*] Ille locus, ubi hæc omnia sunt. *Beata.*] *Beata* arces, id est, fertiles montes.

22. *Postulant arces.*] Non frustra *arces* dixit, ob arcem illam Tarenti olim munitissimam, de qua Polybius Fragmento lib. 8. & Liv. lib. 25. & alioqui loca omnia editiora *arces* vocant poetæ. *Torrent.* *Ibi tu calentem.*] *Ibi* tu mihi mortuo iusta persolves, favillam calentem, id est, cineres meos lacrymis conspergens.

23. *Debita sparges.*] Quod supremum est lugentis defunctum amici munus, postulat, ut conditos urna cineres lacrymis spargat. hinc illa passim obvia in Epitaphiis verba, cum LACRYMIS POSUIT. Quin & ampullæ in urnis reperiuntur exiguæ, quas impletas lacrymis sepulcris inferebant. usque adeo & non humari & sine lacrymis humari infaustum erat: ut

Nos viles animæ inhumata infletaque turba.

Torrent. *Debita sparges.*] Lacryma debita propter nostram amicitiam.

24. *Vatis amici.*] Tui Horatii.

I. Sape

ODE VII. Ad POMPEIUM;
Vel ut alii, POMPILIUM VARUM.

Cui reditum gratulatur in patriam.

O SÆPE mecum tempus in ultimum
Deducte, Bruto militæ duce,
Quis te redonavit Quiritem
Dīs patriis, Italoque cælo,
5 Pompei, meorum prime sodalium?
Cum quo morantem sæpe diem mero
Fregi, coronatus nitentis
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos, & celerem fugam
10 Sensi, relicta non bene parmula:

Quum

1. *Sæpe mecum.*] Ordo est, ô Pompei prime meorum sodalium sæpe deducte mecum in ultimum tempus (id est, qui sæpe mecum deductus fuisti à Bruto in periculum mortis) quis redonavit te Quiritem diis patriis Italoque cælo? id est, quis te patria ejectum, iterum fecit civem Romanum? *Tempus in ultimum.*] Vocat ultimum tempus, ut aliubi *supremum*, quo morti proximos nos esse credimus. *Torrent.*

3. *Redonavit.*] Tanquam postliminio reversum alloquitur, hoc est, qui ab hostibus captus, ad patriam remeaverit, & jus Quiritum recuperaverit. *Torrent.*

4. *Diis patriis.*] Sic Virg. 2. *Æneid.* *Dii patrii servate domum.* ut apud Græcos *θεοὶ πατέροι* & *πατρίοι*. *Macrob. lib. 3. cap. 4. Italoque cælo.*] Itala regioni.

5. *Prime sodalium.*] Princeps, vel amicissime meorum sodalium.

6. *Morantem sæpe.*] Diem longum, æstivum.

7. *Fregi.*] Diem frangere, est partem diei in vino & poculis ponere, & transigere. Vide *Oden 1. lib. 1. Coronatus*

nitentis.] Habens capillos coronatos, & delibutos Malobathro, quod est unguentum Syrium pretiosissimum, factum ex folio in Indicis paludibus nascente sine radice.

8. *Malobathro Syrio.*] *Jos. Scaliger* in *Propert. Syrium* dici vult, non quod in Syria nasceretur, sed quod ex India, ubi nascitur, Antiochiam Syriæ emporium adveheretur. Græci *μαλαθήρα* scribunt, & per antonomasiam *φύλλον* appellant, ut Latini *folium*, unde *foliatum*. Vide *Plin. lib. 12. cap. 4. Torr.*

9. *Philippos.*] Ubi *Cassius*, & *Brutus* sunt victi.

10. *Sensi, relicta.*] Vidi, & expertus sum. *Relicta parmula.*] Probrosus enim militi hastam clypeumve metu abjicere; quod qui faciunt *πίψδακιδες* appellantur. Atque ad eod apud Græcos omnes infamia notabantur, qui ordinem deserébant, aut clypeum abjiciebant. Sed & *Modestinus Jurisconsultus lib. 3. de re Militari: Miles*, inquit, *qui in bello arma amisit, vel alienavit, capite punitur.* *Torrent. Non bene parmula.*] Indecorè, quia fugi clypeo abjecto.

11. Quum

Quum fracta virtus, & minaces
(Turpe) solum tetigere mento.

Sed me per hosteis Mercurius celer
Denso paventem sustulit aëre :

15 Te rursus in bellum resorbens
Unda fretis tulit æstuosis.

Ergo obligatam redde Fovi dapem :
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea : nec

20 Parce cadis tibi destinatis.

Obli-

11. *Quum fracta virtus.*] Bruti scilicet, sub quo tunc militavit Horatius. Nam ad Bruti exitum cum respexisse arbitror. Desperaris enim rebus suis cum mori decrevisset, frustra se virtutem coluisse, quæ inanetantum nomen esset, re ipsa Fortunæ serviret. conquestus est. Dio lib. 47. *Torrent.* Et *minaces.*] Quum Cassius, & Brutus, vel eorum milites de virtute suagloriantes turpiter ceciderunt.

12. *Turpe solum.*] Terram cruore scædatam cum suis mentis tetigere. *Solum tetigere mento.*] Solent qui in vulnera procumbunt prono capite dentes labris insigentes mordicus terram appetere, & quidem ferocissimi quique, ne dolore victi vocem aliquam edant indignam sua existimatione ac priore vita. Sic Virg.

*Procubuit moriens & humum simul ore
mordidit.* *Torrent.*

13. *Mercurius celer.*] Hic Mercurio salutem suam acceptam ferr, quod Philippensiacie non perierit; alibi Fauni, alibi Musarum beneficio periculum arbotis bellique evasisse. Facere autem de se ipso narrat, quod de Hectore, de Ænea Homerus, quos Venus atque Apollo caliginoso tectos aëre, presenti periculo eripuerunt. *Torrent.*

14. *Denso aëre.*] Nube, quæ densior est aër.

15. *Resorbens.*] Retrahens; Metaph. ducta à Charybdi, qua significat, Pom-

pejum cum impetu mentis & furore correptum, ad Bruti partes esse reversum.

16. *Fretis æstuosis.*] Æstus marinus appellant boni scriptores, maris accessus & recessus: maris fervorem. *Undam* autem resorbentem dixit, ut exprimeret vim nominis Græci ἀνέπνοσις, quasi ὑδάτι & ἀνέπνοσις, id est, aquæ resorptio aut repotio. *Lambinus.* *Fretis æstuosis.*] Per freta æstuosa, id est, bella ferventia.

17. *Ergo obligatam.*] Vult, ut voti reus votum solvat, ipse cœnam adventitiam daturus, ut Numidæ dedit lib. 1. Od. 36. *Dapem* igitur pro sacrificii adipe interpretor. Alii cœnam ipsam à reduce ipso posci volunt, non ab Horatio præberi; sed repugnat, quod sequitur:

— *Latus depone sub lauru mea, &c.*

Torrent. *Obligatam redde dapem.*] Promissum, ac debitum redde epulum.

18. *Latus.*] Pro corpore: latera namque corpus utrimque ut validi muri suffulciunt: hinc ad sanitatis conservationem & corporis firmationem monuerunt majores, lateribus parcendum. *Cynquius.* *Latus.*] Corpus.

19. *Sub lauru.*] Sub meo patrocinijs; nam laurus est incolunitatis, & custodiæ symbolum.

20. *Destinatis.*] Vasis viniariis ad tuum reditum reservatis.

31. Obli-

Oblivioso lævia Massico

Ciboria exple: funde capacibus

Unguenta de conchis. quis udo

Deproperare apio coronas,

25 Curatre myrto? quem Venus arbitrum

Dicet bibendi? non ego sanius

Bac-

21. *Oblivioso.*] Imple ad summum & ebibeciboria lævia, (id est, expolita, pocula capaciora) Massico oblivioso, id est, vino Campaniæ impleta, quod vinum liberius epotum oblivionem malorum affert, vel per se, vel propter formum subsequenter.

22. *Ciboria.*] *Κιβώριον* Ægyptium nomen esse testatur Hesychius de certo poculi genere. Idem affirmat Athenæus initio lib. 3. non quod propriè poculum significet, sed fabæ Ægyptiæ sive folium, sive florem, aut fructum potius, ad cuius similitudinem facta pocula *ciboria* appellantur. Vide *Had. Junium Animdv.* lib. 1. cap. 10. *Torrent.* Turneb. lib. 1. cap. 10.

22. *Exple.*] Ad puerum, infunde ad summum usque. *Cruquius.*

23. *Unguenta.*] Nullum apud veteres solenne sine unguentis & coronis floribusque convivium. *Torrent. Conchis.*] Testis, in quibus unguenta servabantur.

24. *Udo Apio coronas.*] Cum *udum* dicit, eam ut puto, apii speciem intelligit, quod *eleoselinon* seu *palustre* vel *rusticum* vocant, ripas amans. Quamquam ad coronamenta quod attinet, idem hortensis apii, qui & rustici, usus: ut lib. 4. Od. xi. Verum merito dubitari posset, cur ad convivorum coronas uti olim sint apio, cum moestum ac lugubre semper habitum fuerit. Sepulcra enim apio coronari sunt solita; unde *Ἐσθλιὺς δῖος*, id est, *apio indigere* agrotantem dicebant, cum exigua esset spes. Idem de myrto dici potest. An dicemus, ideo fortassis eadem quæ fu-

neribus, etiam conviviis admiscuisse veteres, ut mortalitatis memores, tanto hilarius agerent? An potius diversis rationibus eadem re, cuius variæ naturæ sint, aliter atque aliter nos uti posse? Apium resistere creditur ebrietati, & Myrtus Veneri sacra. Conviviali itaque lætitiæ conveniunt. Vide *Torrentium* hac de re pluribus in hunc locum differentem. *Victor. Var. lect.* lib. 16. cap. 2. *Deproperare.*] Celeriter necere, & ex Apio & Myrto concinnare coronas in conviviis assuetas.

25. *Venus arbitrum.*] Veneris talorum, vel tesseratarum jactus regem bibendi convivique magistrum efficiebat, quem jactum alii putarunt esse numerum ter senarium: alii, quum omnes tali jacti cadebant dissimiliter, vultuque diverso apparebant.

26. *Dicet bibendi.*] Eleganter Poëta juris verbo usus est. Prætor enim ut *dare*, sic *dicere* quoque & *addicere* iudicem vel *arbitrum* dicitur, quem causæ cognitioni præficit. *Torrent. Arbitræ bibendi, συμποσιαρχῶς*, præfectus convivii. *Franc. Luissius* lib. 2. cap. 22. *Dicet bibendi.*] Dabit. *Non ego sanius.*] Certè ego Horatius in hoc lætissimo nostro convivio, etiam ad furorem usque latus ero; & non temperantius, non sanius bacchabor & bibendo insaniam, quam Edoni Thraciæ populi bibacissimi & furiosi. Quippe te tanto amico præter omnem spem & expectationem recepto, dulce mihi & gratum est furenter potare, bacchari & insanire; atque ebrium discurrere & saltare. *Lubinus.*

27. Edo-

Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico.

27. Edonis.] Thraciæ populo bibacissimo. Recepto.] Amico præter spem mihi reddito.

28. Furere est.] Furenter potare, & bibere.

ODE VIII. αἰσοδουκηνή.

IN JULIAM BARINEN.

Non est cur Barini juranti credatur, quum nullas perjuratorum decimas, sed potius ex iis pulchrior exoriatur.

ULLA si juris tibi pejerati
Pœna, Barine, nocuisset unquam:

Dente si nigro fieres, vel uno

Turpior ungui,

5 Crederem. sed tu, simul obligasti

Perfidum votis caput, enitescens

Pulchrior multo: juvenumque prodis

Publica cura.

Expedit matris cineres oportos

Fal-

1. Juris pejerati.] Jurare est religiose aliquid affirmare, quod perinde fervetur ac si jus esset; unde & *jurejurare* idem quod *jurare*: sic & *jus pejerare* dixit Horatius; & *jus pejeratum* pro perjuro. Cujus pœnæ si ullum, inquit, in te vestigium exstaret, possem juranti credere; nunc vero cum pejerasse etiam profit, quid dicam aliud, quam amantium perjuriam Deos negligere? *Torrent. Juris tibi pejerati.*] Jurisjurandi abs te violati, id est perjuri.

3. Dente si nigro.] Ridicule, quæ perjuræ meretrici metuendæ sunt pœnæ, enarrat. Credebat enim veterum superstitione eos, qui Deos pejerando lacerare veriti non fuissent, aliqua corporis parte mutilari debilitarique. *Torrent. Turneb. lib. 26. c. 31. Dente si nigro fieres.*] Si minima parte corporis fieres deformior.

5. Crederem.] Crederem tibi juranti,

vel crederem, Deos esse vindices perjuri in rebus amatoriis. *Sed tu, simul obligasti.*] Hoc est, tuo ipsius voto malum tibi imprecata es. In omni enim jurejurando tacita quædam inest execratio, qua ob contemptam religionem obstringitur is qui pejerat. Quod autem capiti precamur, toti homini precamur. Caput enim principale est, unde cujusque imago qualis sit cognoscitur. Quare locus ille religiosus efficitur, ubi caput sepultum est, non etiam ubi cætera membra sine capite. *Torrentius. Simul obligasti.*] Simulac, id est, postquam per caput tuum jurasti ac te obstrinxisti. Nam qui vota facit ac se devovet, ligare se intelligitur. *Salmast.*

8. Publica cura.] In publicum prodis à multis juvenibus unice amata.

9. Expedit matris.] Utile est tibi, & aliis (si perjuriam non puniantur) matri mortuæ promissa non persolvere. *Ma-*

- 10 *Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cælo, gelidaque divos
Morte carenteis.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
Simplices Nymphæ, ferus & Cupido*
- 15 *Semper ardenteis acuens sagittas
Cote cruenta.
Adde quod pubes tibi crescit omnis :
Servitus crescit nova : nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt ,
Sæpe minati.*
- 20

Te

tris cineres.] Cujus manes sc. per eos pejerando læserit, ac tantam cineri atque ossibus ejus injuriam intulerit. Per ossa enim & cineres suorum jurate & obtestari solitos antiquos, notum est ex Tibull. lib. 3.

Paxce per immatura tuæ precor ossa fororis

*Sic bene sub tenera parva quiescat humo.
Torrent.*

10. *Et toto taciturna.*] Et omnem mundi majestatem fallere, scilicet sidera quæ sunt visa nocte silenti. *Toto taciturna, &c.*] Tale hoc *Æneæ* jusjurandum lib. 4.

— *Per sidera juro,*

Per superos, & si qua fides tellure sub ima est.

Et lib. IX.

— *Cælum hoc & conscia sidera testor.*

12. *Morte carentes.*] Deos immortales *æðavótes*. Nihil enim vulgatius quam per illos jurare.

13. *Ridet hoc Venus.*] Hæ perpetuæ amantium inter se querimonix. Qualis illa etiam Ariadnes longe pulcerrima apud Catull.

Nunc jam nulla viro juranti femina credit.

Quod ergo *Venerem* videre ait Horatius, id ad consuetum muliercularum jusjurandum referemus, per Junonem suam

Veneremque jurantium. *Torrentius.* *Ridet hoc.*] Hoc deridet Venus.

— *Perjuria ridet amantium*

*Jupiter, & ventos irrita ferre jubet.
Tibullus.*

14. *Simplices Nymphæ.*] Nymphæ faciles, minime malæ, non iracundæ Veneris comites, nimirum Jocus, Rîsus, Fletus.

16. *Cote cruenta.*] Quam Deus scilicet ille teli suis acuendis non aqua, ut fieri solet, sed cruore perfundat, amantium malis gaudens. *Torrent.* *Cote cruenta.*] Cote aspersa sanguine sagittarum, quæ in illa cote acuntur, vel, cruenta dicitur cos, propter cades ex amore orientes, vel, quod immoderatus amor exitium amantis maretur.

17. *Pubes tibi crescit.*] Juventus perjurii tui, & doli meretricii ignara.

18. *Servitus crescit nova.*] Amatores accedunt novi, qui tibi serviant. *Nec priores.*] Nec veteres amatores domum tuam relinquunt, quamvis id sæpe minentur propter tuum perjurium.

20. *Sæpe minati.*] Ut de se Tibullus ait :

Juravi quoties rediturum ad limina nunquam?

Cum bene juravi, pes tamen ipso rediit.

21. Jn

*Te suis matres metuunt juvenis,
Te senes parci: miseræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.*

21. *Juvenis.*] Matres filiis suis juvenibus metuunt, ne à te corrumpantur.

22. *Te senes parci.*] Senes etiam te metuunt, ne dilapidetur patrimonium liberis suis relictum. *Miseræque nuper Virgines.*] Id est, quæ minus formosæ sunt & amabiles, juvenibusque nuper in matrimonium collocatæ, metuunt, ne tua popularis *aura*, ne publicus favor ratæ tuæ pulchritudinis & venustatis, illorum maritos in tui amore occupa-

tos detineat & retardet, illosque in se amandis segniores reddat. *Lubinus.*

24. *Aura maritos.*] *Torrentius auram* pro vento interpretatur, ut elegantissime similitudine novos maritos meretriculæ forma, veluti vento aliquo, in via retardari detinerique significet. *Aura maritos.*] Ne tui odotes, venustas, & blanditiæ, maritos suos ab sese alienent, inque tuo amore occupatos detineant.

ODE IX. *Ὀδὴ ἐν ἑξήκῃ.*

ad VALGIUM.

Ut tandem aliquando mortem pueri sui Mystæ deslere desinat.

NON semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros, aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ

Usque: nec Armeniis in oris,

5 Amice Valgi, stat glacies iners

Menseis per omneis: aut Aquilonibus

Querceta Gargani laborant,

Et

1. *Non semper.*] Primi versus octo, nihil quam continent ab adjunctis, hyemis inertis & penitus inamænae descriptionem, ita ut eorum sententia sit, non semper est hyems. Quo argumento & ordine naturæ vult monere Valgium, non semper esse dolendum. *Cruquius.* *Non semper imbres nubibus.*] Imbres è nubibus non semper manant in agros asperos, horridos, & fetidos, id est, non est semper hyems.

2. *Mare Caspium.*] Mare in Scythia.

3. *Vexant inæquales.*] Rectè *vexari mare inæqualibus procellis* dicit. *Mare*

enim natura planum est, unde & *æquor* appellatum. Commotum vero exasperant ventorum procellæ; quod *vexare* vocat Horatius, quoniam quietum esse non sinunt. *Torrent.* *Inæquales procellæ.*] Procellæ tempestuosæ, quæ mare reddunt inæquale.

4. *Usque.*] Semper. *Armeniis in oris.*] Armeniæ regio est in Asia inter montes Taurum, & Caucasum sita.

5. *Iners.*] Glacies, quæ fluvios & agros efficit pigros, atque otiosos.

7. *Querceta.*] *Cruquius* ex Bland. codice, probat legendum esse *Querceta.*

H

Querc-

Et foliis viduantur orni.

Tu semper urges flebilibus modis

10 *Mythen ademptum: nec tibi Vespere*

Surgente decedunt amores,

Nec rapidum fugiente Solem.

At non ter ævo functus amabilem

Ploravit omneis Antilochum senex

15 *Annos: nec impubem parentes*

Troilon, aut Phrygiæ sorores

Flevère semper. desine mollium

Tandem querelarum, & potius nova

Cantemus Augusti trophæa

20 *Cæsaris, & rigidum Niphaten,*

Medum-

Querceta Gargani.] Quercus alta in Gargano Apuliæ monte, non semper ventis agitantur.

8. *Foliis viduantur.*] Vide l. r. Od. r. 0. *Et foliis.*] Nec foliis semper nudantur orni, id est, fraxini sylvestres.

9. *Tu semper.*] Tu assidue insequeris Mythen mortuum carminibus Elegiacis ad fletum provocantibus. *Urges flebilibus, &c.*] Ut *urgere opus* dicimus, pro assidue esse in opere: sic dictum hoc ab Horatio, tu Mythen mortuum assidue deploras ac desces. *Lambin.*

10. *Nec tibi Vespere.*] Pulchrè ait Varro lib. 3. Rei Rust. cap. 5. *Lucifer interdum, noctu Vesperus dicitur.* Horatius minus accurate Vesperum vocat etiam interdiu. Vide Plin. lib. 5. cap. 8. *Torr. Nec tibi Vespere.*] Nec mane, nec vesperi Mythis amor te deserit. Est Vesper stella Veneris, quæ Solem occidentem subsequens, dicitur Vesper, orientem verò antegrediens nuncupatur Hesperus, vel Lucifer.

12. *Fugiente Solem.*] Hoc est, ante Solis ortum illucescente. *Cruquius.*

13. *Ter ævo functus.*] Nestorem significat. Sciendum præterea, *ætatis* appellatione, annos triginta intelligi & errare illos qui autumant Nestorem

trecentos annos vixisse. *Lambin. Hartungius.* *Ter ævo functus.*] Nestor (qui tertiam ætatem hominum vivebat, id est nonaginta annos) non semper ploravit Antilochum filium suum ex Euridice, casum in prælio ab Hectore.

14. *Amabilem Antilochum.*] Meritis sane suis *amabilem* dixit Antilochum, qui patri Nestori jam faucio, in acie periclitanti adversus Memnonem succurrens, ipse pro patre occubuerit. *Torrent.*

15. *Impubem parentes.*] Imberbem Troilum Priami filium.

16. *Aut Phrygiæ sorores.*] Aut Troili sorores, Polyxena, Cassandra, &c.

17. *Desine mollium.*] Desinere pro relinquere apud optimos auctores quarto ferè casui adjungitur. Cic. *Libenter me hercule artem desinere.* Et Gellius, *desinere artem athleticam.* *Torrent. Desine mollium.*] Desine à muliebribus querelis: Græcorum more ponitur Genitivus post Verbum finiendi.

19. *Trophæa.*] Cæsaris victorias; sunt enim trophæa victoriæ signa. Legendum *Trophæa.* Vide Lufin. libro 2. capite 12.

20. *Et rigidum Niphaten.*] Et cantemus Niphaten, qui vel frigidus est Scythiæ

*Medumque flumen gentibus additum
Victis, minores volvere vortices,
Intraque præscriptum Gelonos
Exiguus equitare campis.*

thiæ fluvius vel mons est Armenia nive horridus, & inaccessus. *Rigidum Niphaten.*] Bene *rigidum*; quod ipsa nominis ratio ostendit: à nivis enim defluxu dictus *Niphates*, qui Armenia mons. Et per *Medum flumen*, Euphraten intelligit. De Parthis ergo sive Medis hic loquitur Poëta, qui & Armenia hinc cesserant, & signa militaria Augusto restituerant. *Torrent.*

21. *Medumque flumen gentibus.*] Et cantemus Mediæ flumen adjunctum gentibus nimirum Armeniis, Parthis, & aliis à Cæsare victis. Cantemus (inquam) hos fluvios, quia minores aquarum globos jam volvunt; nam sentientes se cum Armeniis, & Medis esse de-

bellatos, angustius fluunt propter acceptæ cladis dolorem. *Gentibus additum.*] Quin cantemus rigidum illum, & frigore horridum Niphatem, & Medum flumen, quasi acceptæ cladis sensu triste & dolore affectum, suisque gentibus, Parthis, Medis, Augusti virtute devictis additum, vicinum, & adiacens, una lugere, minusque superbe de se sentire, minus tumide fluere, minores aquarum globos ac vortices volvere, seque pudore quasi constringere. *Lubin.*

23. *Intraque præscriptum Gelonos.*] Et cantemus Gelonos Scythiæ Europæe populos, intra exiguos terminos ab Augusto præscriptos equitare, id est, non excurrere, & vagari, ubi libuisset.

ODE X. *αγοδουχών.*

Ad LICINIUM.

Mediocritas & animi æquabilitas in utraque fortuna est ferenda.

RECTIUS *vives, Licini, neque altum
Semper urgendo: neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo*

Littus

UT ex epigraphe quadam conjicit *Torrentius*, Is fuit L. Licinius Varro *Muræna*, *Terentia*, *Mæcænatiss* ac *Proculej* frater: qui si *Horatii* præceptum ac fratris *Proculej* exemplum secutus, fortunam ferre potuisset, non tam tristem exitum, in *Augusti* perniciem conspirans, sortitus esset. De quo *Dio* initio lib. 54. *Lubinus M. Licinium Crassum*, Prætozem Romanum fuisse indicat.

1. *Rectius vives.*] Exorditur allegorice, à remotione vitæ in repub. nimis splendida, propter æmulationis pericula, & omnino abjectæ, propter convicia: hortaturque *Licinium*, viam vitæ mediam ut ingrediatur, si volet bene

tutoque vivere. *Cruquius. Rectius.*] *Facilius*, commodius. *Neque altum.*] Est Allegoria, qua significat, neque sublimia nimis appetenda, neque quod ad infima, & sordida metus gratia sic debemus descendere, ut nulla habeatur dignitatis ratio. *Altum.*] Pro alto mari. *Altum* enim nunc, quod superius, nunc quod inferius est, significat: nunc quod magnum & gloriosum, nunc quod pressum & obscurum. *Exempla Nonius* suppeditat. *Torrent.*

2. *Semper urgendo.*] Semper occupando profundum mare, in alto mari semper navigando.

3. *Cautus.*] Cautus reformidas.

H 2

4. *Lit-*

Littus iniquum.

5 AUREAM quisquis mediocritatem

Diligit, tutus caret obsoleti

Sordibus tecti, caret invidenda

Sobrius aula.

Sæpius ventis agitatur ingens

10 Pinus, & celsæ graviore casu

Decidunt turres, feriuntque summos

Fulmina monteis.

Sperat infestis, metuit secundis

Alteram sortem bene præparatum

15 Pectus. informeis hyemes reducit

Jupiter: idem

Summovet. non, si male nunc, & olim

Sic erit. quondam cithara tacentem

Suscitat Musam: NEQUE semper arcum

20 Tendit Apollo.

Rebus angustiis animosus, atque

For-

4. *Littus iniquum.*] Littus flexuosum & clivosum: vel littus nautis, propter vada, & saxa, periculofum.

5. *Auream mediocritatem.*] Aurea vocamus, quæcunque vel pulchra vel pretiosa sunt. Nihil autem mediocritate aut pulchrius, aut plurius æstimandum. Atque adeo in omni vita medium illud consecrari debemus, in quo consistit, quod rectum est atque perfectum. Ut Aristoteles De morib. ad Nicomachum lib. II. *Torrent.*

6. *Obsoleti.*] Domicilii, paupertate squalidi.

7. *Invidenda.*] Caret aula sumptuosa, quæ propter magnificentiam cadit in invidiam.

10. *Graviore casu.*] Hinc illud Juvenalis: *Tolluntur in altum Ut casu graviore ruant.*

11. *Decidunt turres.*] De alto ruunt.

12. *Fulmina monteis.*] Lambinus ait, in codicibus aliquot se reperisse *Fulgu-*

ra, eamque lectionem complectitur. At omnes Torrentii codices *fulmina* habent, quod & melius est.

13. *Sperat infestis, metuit secundis.*] Pectus bene præparatum, id est, animus bene institutus, in rebus adversis fortunam bonam sperat, in secundis metuit alteram sortem, id est, fortunam malam.

15. *Informeis hyemes.*] Hyemes asiduis imbris terram deformantes.

17. *Summovet.*] Idem abducit. *Non si male nunc, &c.*] Posthac. Non semper eadem manet fortuna.

18. *Quondam cithara tacentem.*] Apollo non est semper iratus, sed quondam, id est, interdum citharam ad cantandum provocat.

21. *Rebus angustiis animosus.*] In rebus difficilibus fortis esto, animoque plenus, in secundis humilis esto, & animum contrahe.

22. *Idem.*]

Fortis appare: sapienter idem
 Contrahes vento nimium secundo
 Turgida vela.

22. *Idem.*] Quisquis es.
 23. *Contrahes vento.*] Canterus novar. lect. lib. 4. cap. 2. in codice ut ait, perveſtuſto, *Contines* ſcribi affirmat: ipſe

autem *contine* legendum exiſtimar. *Contrahes vento.*] Supprimes vela vento nimium proſpero & ſecundo inflata, & turgida.

ODE XI. *συμβελικὴ.*

Ad Q. HIRPINUM.

Omiſſis curis, vivendum eſt hilariter.

QUID bellicoſus Cantaber, & Scythæ,
 Hirpine Quincti, cogitet, Adria
 Diviſus objecto, remittas

Quærere: nec trepides in uſum

5 Poſcentis ævi pauca. fugit retro
 Levis juventas, & decor, arida

Pel-

1. *Quid bellicoſus.*] Ordo eſt: ò Q. Hirpine, remittas quærere quid cogitet bellicoſus Cantaber, & quid cogitet Scythæ diviſus objecto Adria. *Cantaber & Scythæ.*] Eodem tempore, quo geſtum in Hiſpania bellum, Scythæ quoque tumultuabantur. Quo ſe macerare Quinctium vetat, timentem ne quid inde damni accipiat. *Torrent. Cantaber, &.*] Populus Hiſpaniæ, vide ſupra Ode vi. *Scythæ.*] Gens orientalis, vide Ode xxxv. lib. 1.

2. *Quincti.*] Gentis Quinctiæ cognomina *Circinnatus, Barbatuſ, Capitulinuſ, Criſpinuſ*: an etiam *Hirpinuſ* neſcio. Hirpini ſane Apuliæ populi. Cæterum Quinctii Alba Romam traduſti fuere. *Torr. Adria diviſuſ.*] Loci intercapedo & Adriatici maris interfuſio inter Romanos & Scythas, faciunt ad ſecuritatem Quinctio promittendam, ne ita ſollicituſ ſit ad quemvis rumorē. *Cruquiuſ.*

3. *Diviſuſ objecto.*] Scythæ ſejunctuſ à nobis maris Adriatici interfuſione.

Adria in neutro genere ponitur pro mari Adriatico.

4. *Nec trepides in uſum.*] Nec feſtineſ quærere in hac ætate juvenili, parcendo in uſum ævi, id eſt, vitæ toriuſ, etiam ſeniliſ, quæ pauciſſimis eſt contenta. *Cruquiuſ. Nec trepides in uſum.*] Nec ſiſ anxioſ propter uſum vitæ, quæ pauca poſcit, quia vita brevis eſt.

5. *Fugit retro*] Imberbiſ juventuſ tandem ſeneſcit.

6. *Levis Juventuſ.*] Lib. 1. Ode 30. *Dea* nomen eſt *Juventuſ*; hîc ætatem ſignificat, ut & Ode 4. lib. 4. *Levis* autem malleſ à *λαίω*. *Arida canitie.*] Vel à corporiſ conſtitutione ſicca & frigida, quæ canoſ facit: vel *μεῖζοφο-ἀκίωſ*, ut *aridum victum*, *aridam vitam* dicimur, *hominem* quoque *aridum*, qualis Menedemuſ ille Terentianuſ, & qualeſ fere ſeneſ omneſ, aridi, parciſ, miſeri. *Torr. Levis juventuſ.*] *Volucris* & acer, ut *Cruquiuſ* exponit. *Arida.*] *Sicca ſeneſtute* Venerem abigente, & ſomnum facileſ, id eſt, ſomnum

Pellente lascivos amores

Canicie, facilemque somnum.

Non semper idem floribus est bonos

10 *Vernis: neque uno luna rubens nitet*

Vultu. quid æternis minorem

Consilium animum fatigas?

Cur non sub alta vel platano, vel hac

Pinu jacentes sic temere, & rosa

15 *Canos odorati capillos,*

Dum licet, Assyriaque nardo

Potamus uncti? dissipat Euius

Curas edacis. quis puer ocyus

Restinguet ardentis Falerni

20 *Pocula prætereunte lympha?*

Quis

gravem, & longum: nam somnus senibus difficilis est, & brevis propter caloris defectum, & morborum molestantiam.

9. *Non semper idem, &c.*] Hac successione florum vicissim occumbentium mortalitatis nostræ admonemur. Si ergo nihil tam venustum, nihil tam nitidum, cujus decor diuturnus sit, quod florum ac lunæ exemplo cernimus; cur animum imbecilliolem, quam ut æternum aliquid consulere aut statuere possit, inani cura fatigamus? *Florum verò honorem* vocamus nitorem illum jucundissimum; ut *ruris honores*, fruges ipsas. *Torrent. Honos.*] Pulchritudo.

11. *Minorem.*] Inferiorem quam ut futura Dei consilia comprehendat.

13. *Cur non sub alta.*] Ordo est: cur non potamus uncti dum licet jacentes sic temerè, id est, in umbra jacentes, sine ullis ceremoniis, ut casus tulerit, nulla habita personarum ratione?

14. *Sic temere.*] Qualemque sedem vel locum ex tempore præbebit humus; vel platanum pinumve ostendere videtur, sub qua sine exquisito aliquo cultu, rosa & nardo delibutus, potare velit. *Torrent. Steph.*

15. *Canos odorati capillos.*] Quid? an Horatius sui parum memor, velit Hirpinum in juvena, in ætatis flore canescere, & ad amores hortari, à quibus abhorret arida canities? an *canos capillos* interpretabimur unguento delibutus & candidos resplendentisque? An alludit ad albam rosam, qua capillos velit internecti. *Cruquius. Odorati capillos.*] Habentes capillos odoratos rosa, id est, rosæ succo, vel ipsa rosâ inter-nexos.

16. *Assyriaque nardo.*] Unguento nardino. Est nardus herba in unguentis componendis laudatissima. *Assyria* pro Syria, non quod in Syria nardus nascitur, sed quod montis, in quo oritur pars una ad Syrios, pars altera ad Indos spectatur, unde dicta est Nardus Indica. *Diofc. lib. 1.*

17. *Euius.*] Bacchus.

18. *Quis puer ocyus.*] Loquitur Poëta, quasi jam sit in convivio, dicens, quis servus refrigerabit pocula ardentis vini Falerni prætereunte lympha, id est, quis refrigerabit pocula aqua fluviatili diluta, ne in ebrietatem incidatur?

20. *Prætereunte lympha.*] Ergo & fontis rivulum ibi fluisse cogitemus. *Quam-*

*Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? eburna, dic age, cum lyra
Maturet, incomptum Lacænx
More comam religata nodum.*

Quamquam & prætereunte *lypha*, dicere videri posset, pro obiter, ac proinde parce ac leviter infusa, quæ vini ardorem restingeret. *Torrent.*

21. *Quis devium scortum.*] Quis evocabit de domo sua Lyden, meretricem non publicam, sed secretius cognitam? quæ quum sit devia, id est, à via publica semota, minus est vulgaris, minusque omnium libidini exposita. *Devia* enim Latini vocant, quæ viam non habent, *πὸ ἀνόδῳ*, difficilia & ardua. *Salmas.* *Devium scortum.*] Quod deviano, domos cognitatas oberando, corpore merendo, cithara canendo, quæstum faceret. *Cruq.* *Eliciet domo.*] Hoc quoque meretriculæ nobilitatem arguit, quæ precibus blanditiisque perducenda esset, non ultro occurreret. *Torrent.*

22. *Eburna, dic age, cum lyra.*] Ego cum Cruquio locum hunc sic ordinandum, intelligendumque censeo, ô puer age, dic Lydiæ, ut maturet venire cum lyra eburnea (erat enim fidicina) ha-

bens comam religatam in nodum comptum more Lacænx, id est, pexum tantum, & negligenter compositum more mulieris Laconicæ. Festinantes enim mulieres pexum tantum capillum in nodum colligere consueverunt.

23. *Maturet incomptum.*] Sic plures & meliores codd. Alii vero legunt, *incomptum*, separatim. Verba hæc perturbata admodum sunt, adeo ut mendum subsesse suspicer. Nam si *incomptam* & *nodum* legerimus, ut Xiphilinus legit, nihil planius aut apertius, Retenta vero communi scriptura, veteres sequor interpretes: ut, *maturet* & propteret venire, *Lyde religata comam* in nodum Lacænx more comptum. Vetat enim eam magno studio ornare comam. Nodum tamen, quo comam nulla alia arte excultam cohibebant, non vulgarem fuisse crediderim, sed aliquo ornamento comptum, quod amatorem allicere posset. Addam postremò Porphyriorem legere *religare*, pro *religata*, nec displicet. *Torrent.*

ODE XII. *ὄδῳ Παινητικῆ.*

Ad MÆCENATEM.

Res graves & tragicæ carmini lyrico non conveniunt: soluta autem oratione res gestas Augusti Mæcenatem ipsum melius perscripturum: se nihil præter Lycymniæ formam, & res amatorias canere.

NOLIS longa feræ bella Numantiæ;
Nec durum Hannibalem, nec Siculum mare,

Pæno

1. *Nolis longa.*] Ne velis, nolle debes, ne jubeas, æquum est te nolle. *Numantiæ.*] Numantiam post bellum 18. annos, inter Romanos & Carthaginenses gestum, Scipio Africanus funditus delevit.

2. *Durum Annibalem.*] Annibalem

fortem & laborum patientem: alii legunt *durum*, id est, crudelem. *Siculum mare.*] Duilius Consul in mari Siculo primus omnium Carthaginenses prælio navali superavit, captis navibus 31. mercis 13. tribus hominum millibus casis, captis 7000.

H 4

4. *Apiani*

Pæno purpureum sanguine, mollibus

Aptari citharæ modis :

5 *Nec sævos Lapithas, & nimium mero*

Hylæum: domitosque Herculeæ manu

Telluris juvenes, unde periculum

Fulgens contremuit domus

Saturni veteris: tuque pedestribus

10 *Dices historiis prælia Cæsaris*

Mæcenæ melius, ductaque per vias

Regum colla minantium.

Me dulces dominæ Musa Lycynniæ

Cantus, me voluit dicere lucidum

15 *Fulgenteis oculos, & bene mutuis*

Fidum pectus amoribus :

Quam nec ferre pedem dedecuit choris,

Nec

4. *Aptari citharæ.*] A me decantari Lyricis carminibus.

5. *Lapithæ.*] Lapithas ab Hercule in nuptiis Pirithoi devictos.

6. *Hylæum.*] Concinnè etiam Virgilius:

Et magno Hylæum Lapithis craterè minantem.

Aptiora enim, talis cum esset, arma habere non potuit. *Torrent.* *Hylæum, domitosque.*] Unum è Centauris mero nimium, id est, ex nimio meri potu superbium & intolerabilem.

7. *Telluris juvenes.*] Gygantes terræ filios, Herculis subsidio superatos, bellum diis indixerant. *Unde periculum.*] Unde, id est, à quibus cœlum timuit periculum.

9. *Pedestribus.*] Historiis scriptis prosa oratione, quæ constat numeris, & pedibus, sed non certa lege strictis: sic *Γρηγορίου λόγους* nominant.

11. *Ductaque per vias.*] Vias intelligo vicos urbis, per quos à Porta triumphali & ejusdem nominis ponte, triumpho pompa, usque in Capitolium ducebatur. *Torrent.*

12. *Regum colla.*] Regum, quos Cæsar

subjugaverat, & in triumphum duxerat. *Minantium.*] Mallem *minantium*: ut carenati etiam adhuc minari videantur, quod triumphantis auget gloriam, qui tam feroces subegerit. *Torrent.*

13. *Me dulcis dominæ.*] Multo plures codices *dulcis* habent, nec male: ut *dominam* quidem animantium more vocet, sed *dulcem* tamen quod leniter imperet, aut saltem amanti non injucunda sit servitus. *Torrent.* Turneb. lib. 21. cap. 6. *Lycynniæ.*] Amicæ tuæ & dominæ; alii legunt *Licinæ*, vel *Licinæ*.

14. *Me voluit dicere.*] Musa me voluit dicere & carmine celebrare, dominæ tuæ dulces & amatorios cantus, ejusque oculos dulce lætumque ridentes, & lucidè fulgentes & resplendentes, & pectus te amantem redamans, & mutuis amoribus bene fidum & constans. *Lubin.* *Lucidum.*] Lucidè fulgentes oculos.

15. *Fidum pectus.*] Pectus valde fidele.

17. *Quam nec ferre.*] Quam non dedecuit saltare,

18. *Nec*

- Nec certare joco: nec dare brachia
 Ludentem nitidis virginibus, sacro
 20 Dianæ celebris die.
 Num tu, quæ tenuit dives Achæmenes,
 Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
 Permutare velis crine Lycymniæ?
 Plenas aut Arabum domos?
 25 Dum flagrantia detorquet ad oscula
 Cervicem: aut facili sævitia negat,
 Quæ poscente magis gaudeat eripi,
 Interdum rapere occupet?

ODE

18. *Nec certare.*] Nec facietis dictis certare, vel jocosè gesticulari. *Dare brachia.*] Hoc quoque ad choreas referendum, quas non minus brachiorum motu, quam pedum pulsû agitabant. Quod autem Lycymniam virginibus imminisset, & quidem sacro Dianæ die, furtivos adhuc ejus amores fuisse dicemus, ita ut pro virgine haberetur. *Torventius.*

19. *Ludentem nitidis.*] Quam non dedecuit brachia, manusque dare pulchris virginibus, quum inter illas saltaret. *Sacro.*] Die festo Dianæ.

21. *Num tu.*] Ordo est: nunquid tu permutare velis crine Lycymniæ regna vel bona, quem tenuit dives Achæmenes, aut Mygdonias opes pinguis Phrygiæ: aut plenas Arabum domos, id est, domos omnium rerum copia refertas? *Achæmenes.*] Persarum rex: unde Persæ, Achamenii dicti.

22. *Aut pinguis.*] Aut fertilis Phrygiæ opes, dictas Mygdonias à Mygdone Phrygiæ rege. *Mygdonias opes.*] Mygdones Macedoniæ populi Thraciam versus, inde in Asiam profecti, partem magnæ Phrygiæ occuparunt, quam à

patriæ nomine Mygdoniam appellarunt. *Torvent.*

24. *Plenas aut.*] Domos opulentas propter aromata. Sensus Poëtæ hic est, tu non potes regum opes pluris facere, quam Lycymniæ amorem.

25. *Flagrantia.*] Alii *Fragrantia. Detorquet.*] Avertit cervicem.

26. *Aut facili.*] Aut ficta sævitia negat oscula, quæ magis gaudeat sibi eripi, quam ille (nempe amans) qui oscula poscit. *Facili sævitia.*] Sævitia simulata: quod simile est, ac si diceret, facili difficultate, ut declarant ea verba, quæ deinceps sequuntur. Ostendit autem, artem astumque puellarum, quæ saepenumero dissimulant id se cupere, quod vehementer exoptant. *Lamb.*

27. *Quæ poscente.*] Liber unus per vetustus, *Quæ à poscente,* atque ita legendum esse *Torrentius* credit. *Gogi* enim videri volunt puellæ; quæ nolunt ubi velis, ubi nolis cupiunt ultro.

28. *Interdum rapere.*] Quæ interdum osculum rapere antevertat, atque prior osculetur, ut irascenti amatori satisfaciat. *O astum meretricium!*

ODE XIII. μεμπλική.

In arborem, cujus casu repentino in agro Sabino pene oppressus fuerat.

Nunquam homini fatis certum est, quid cavere debeat.

ILLE & nefasto te posuit die,
Quicumque primum, & sacrilega manus
Produxit arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriumque pagi.

5 Illum & parentis crediderim sui
Fregisse cervicem, & penetralia
Sparsisse nocturno cruore

Hospitis: ille venena Colchica,
Et quicquid usquam concipitur nefas,
10 Traclavit: agro qui statuit meo
Te triste lignum, te caducum

i. **I**lle nefasto.] Nefastum intelligo diem, atrum, ominosum ac nefarium. Nam nec eo die lege agere licebat: quod declarat vulgatissimus ille Ovidii versus,

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur.

Tria illa verba sunt *do, dico, addico*, quae sunt praetoris. Nefasti illi dies *δὸς φεγδὲς ημερας* dicebantur. Vide Macrob. lib. i. cap. 16. Principio admodum perturbato utitur Horatius, veluti recenti adhuc discrimine, & arborem & arboris auctorem pariter detestatur: eorum enim quos odimus etiam parentes execramur. *Torr.* Vide *Agellium* lib. 4. c. 9. *Lamb.* *Ille & nefasto.*] O arbos, ille te plantavit infausto die.

3. *Produxit.*] Progeniit & protulit in posterorum perniciem, & totius vici ignominiam.

4. *Opprobriumque pagi.*] Rem ridiculam egregie exornat, perinde ac sicut commune nefas toti populo, probro veri posset, dominum arboris suae casu oppressum occumbere. *Torrent.*

5. *Crediderim.*] Credere possim.

6. *Fregisse cervicem.*] Aequè ridiculum illud Epod. 3.

*Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregit,
Edat cicutis allium nocentius.*

Penetralia.] Partem interiorē domus.

7. *Cruore Hospitis.*] Vide *Gellium* lib. 5. cap. 13.

8. *Venena Colchica.*] *Lambinus* in nonnullis *Colcha* se reperisse testatur. Ego si quid mutandum sit, *Colchi* mallem. *Torrent.* *Colchica.*] Venena praesentissima. Colchis est Scythiae regio, venenorum, & mulierum veneficarum feracissima.

11. *Caducum.*] Vocamus *caducum* quod casum minetur: sed hic dicunt *caducum* quod jam ceciderit, ut *caducum fulmen*, jam immissum. *Glandem* quoque *caducam* quum ex arbore cecidit. *Triste* autem, id est, infelix & abominandum. *Torrent.* *Caducum.*] Telingnam ruinosum, quod in caput meum nil mali meritum incidisti.

13. *Quid*

In domini caput immerentis.

QUID quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est in horas. navita Bosporum.

15 Pœnus perhorrescit: neque ultra

Cæca timet aliunde fata:

Miles sagittas, & celerem fugam
Parthi: catenas Parthus, & Italum

Robur: sed improvisa lethi

20 Vis rapuit, rapietque genteis.

Quam pene furræ regna Proserpinæ,

Et judicantem vidimus Æacum,

Sedeisque discretas piorum, &

Æoliis fidibus querentem

Sappho

13. *Quid quisque vitet.*] Arboris casum in pulcerrimæ sententiæ occasionem arripit, quam esse verissimam tot repentinæ ac fortuitæ hominum mortes declarant. *Torrent.*

14. *In horas.*] Per singulas horas. *Bosporum*] Bosporus ponitur pro quolibet mari, & Pœnus pro quovis nauta. Bosporus est Ponti fretum, propter angustias valde periculosum: nam mare quo angustius, eo periculosius.

15. *Pœnus.*] Et Pœni olim gentes omnes navigandi ad remotissimas terras gloria superarunt: imprimis Hanno ille Carthaginensium dux, de quo Pomp. Mela lib. 3. *Torr. Neque ultra.*] Neque aliunde metuit improvisa fata, id est, neque sibi metuit ab alio exitio quam à Bosporo.

16. *Cæca timet.*] Cæca autem sunt, quorum causæ ignorantur. Præterea animadvertit hic tribrachyn poni pro dactylo; *met ali*, ut sæpe alias. *Lambin.*

17. *Miles sagittas.*] Miles Romanus timet sagittas, & celerem fugam Parthi, qui fugiens pugnat. vide Odam XIX. lib. 1.

20. *Vis rapuit.*] Sed violentia, & mortis necessitas rapit unumquemque

nunc hoc, nunc illud timentem.

21. *Quam pene.*] Quam parvo interstitio ab inferis abfui, id est, à morte. *Furræ Proserpinæ.*] *Furum*, atrum seu nigrum: unde & fortum dictum si Varro credimus, quod fures atra nocte facilius furentur. vide Gellium lib. 1. c. 18. *Flavam* etiam vocare licebit, quia senis anni mensibus apud superos versari creditur. *Torr. Furræ regna.*] Nigræ Proserpinæ, quæ Plutoni uxor est, inferni regina, vide Od. XXVI. lib. 1.

22. *Æacum.*] Patrem Achillis, inferorum janitorem, & judicem.

23. *Sedeisque discretas, &c.*] *Describere* pro partiri hic sumitur, ac suum cuique locum ac regionem attribuere. Verum *Torrentius* legendum censet *discretas*; quo non tam distincta inter se ac separata piorum concilia significare voluit Horatius, quam univrsum Elysium longè ab illa sede remotum. *Sedeisque discretas.*] Campos Elysijs, in quibus umbræ beatorum placide quiescunt.

24. *Æoliis fidibus.*] *Æolis* dicta quæ ante *Mysia*, minoris Asiæ regio notissima, à Troade ad Ionium extensa. Cui Lesbos adiacens univrsæ Troadi dicitur imperasse. Idem ergo *Æolium* carmen

- 25 *Sappho puellis de popularibus:*
Et te sonantem plenius aureo,
Alcæe, plectro dura navis,
Dura fugæ mala, dura belli.
Utrumque sacro digna silentio
- 30 *Mirantur umbræ dicere: sed magis*
Pugnas & exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.

Quid

men quod Lesboum. Bene ergo Horatius Alcæum & Sapphonem, Lyrici carminis principes, ipse Lyricus, in Elyfio collocavit. *Torrent. Æolis fidibus.*] Et Sappho Grajii chordis murmurantem. scripsit Sappho Æolicè, quæ de puellis Lesbiiis querebatur, quod sibi in amore non responderent; nam mortuo suo marito, multas puellas, & pueros ad-amavit, unde à Poëta dicitur *Mascula.*

25. *Puellis de popularibus.*] Lesbiiis scilicet, vel quod Phaoni, quem ipsa perditè amabat, adhærebant: vel quod eas turpiter amanti non obsequerentur. *Torrent.*

26. *Et te sonantem.*] Et quam pene vidimus te, ô Alcæe, lyra canentem dura mala navigationis, fuga & belli, aureo plectro, id est, excellenti stylo: quo tyrannos es infectatus. *Sonantem plenius.*] Cum ob ingenii vires: tum ob materie gravitatem. *Aureo plectro.*] Eam Alcæi operum partem hinc intelligit, in qua *aureo donatum plectro* Quintilianus eum ait. Quam poëmatum partem Strabo lib. 13. ea continuisse testatur, quæ ad domesticas seditiones ac tyrannos pertinebant. Quibus describendis sic poëta ille natura gravis enituit, ut communi eruditorum consensu *aureum* illi *plectrum* deferretur. *Torrent.* Vel *aureo* propter libertatem auream populi, quam ipse tutari conatus est. *Cruq.*

27. *Alcæe plectro.*] Fuit Alcæus Poëta Lyricus in eloquendo brevis, & magnificus, plurimumque Homero similis. *Quintil.*

28. *Fuga mala.*] Exilii, vel, fuga è prælio.

29. *Utrumque.*] Alcæum, & Sapphonem mirantur umbræ, quum res canant religiosissimo silentio dignas. *Sacro digna silentio.*] Carmina quæ digna essent sacrariis Ditis. Sed locum ab Horatio poni dico pro iis qui ipsum incolunt, ut Deos infernos intelligamus. Cur vero *silentium* locus ille appellatur? quia cum silentes incolunt. Cur *Sacrum* addidit? quia per locum vult ipsos Deos, qui suam ibi sedem habent, intelligi. Mirantur ergo umbræ Alcæum & Sapphonem dicere, quæ suorum Deorum auribus digna sunt. *Steph.* Vel *silentium* dictum est pro silentibus. *Cruquius. Sacro silentio.*] Altum silentium intelligo, quali nempe sacris intenti esse per præconem jubebantur. *Torrent.*

30. *Sed magis.*] Ordo est, sed vulgus densum humeris bibit aure pugnas, & exactos tyrannos, id est, turba umbrarum frequens, & conferta attentius audit pugnas & tyrannorum exactiones, quam res amatorias.

32. *Densum humeris.*] Dicit vulgus animarum apud inferos, ipsius Alcæi humeris, densum, frequens & confertum à tergo audiendi aviditate adhære. *Labin.* Cruquii vero expositio mihi non placet, qui per *densum humeris* intelligit vulgus umbrarum robustiorum; alludens ad umbras virorum militarium. *Bibit aure.*] Auditoris ingentem aviditatem significat.

33. *Ubi*

*Quid mirum? ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps*

35 *Aures, & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?*

*Quin & Prometheus, & Pelopis parens
Dulci laborum decipitur sono;*

40 *Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.*

O D R

33. *Ubi illis carminibus.*] Quando ad audiendum illa carmina Cerberus Or- ei custos stupefactus, atras demittit aures.

34. *Demittit aures.*] Videmus enim in animantibus quoque signa lætitiæ, cum ad lulum gestiunt, aures demulcent, rictum contrahunt, frontem serenant. *Bellua centiceps.*] Serpentum enim turmam adjungit, unde & illi tot capita noster hic pœta appingit, cum per se tantum *τρυγίπλου*, sive triceps sit. *Torrent.* Turneb. lib. 21. cap. 22.

Demittit aures.] Desinit irasci, horrendoque latratu manes territare; sopiturque lyræ dulcedine. *Cruq. Centiceps.*] Numerus finitus pro infinito. vel, Cerberus dicitur centiceps propter centum angues, qui à capite ipsius crinium loco dependebant.

36. *Eumenidum.*] Eumenides sunt tres Furia infernales, Alecto, Megara, Tisiphone, cædis & flagitiorum ultrices, quarum capillis intorquebantur angues. *Recreantur.*] Delectantur.

37. *Et Pelopis parens.*] Et Pelopis parens Tantalus, non amplius ab aquis retrò fugientibus, sed à dulci sono & cantilena de laboribus & egregiis rebus gestis Alcæi decipitur, & tanquam non excrucietur, pœnarum suarum obliviscitur. *Lubin. Prometheus.*] Hunc noster apud inferos collocat: alii Cau- caso alligant, quamvis ab Hercule post-

ea liberatum. *Torrent. Pelopis parens.*] Tantalus carminibus Alcæi delectatus, laborum obliviscitur, quos in vita sus- tinuerat.

38. *Dulci laborum.*] Porphyrius vide- tur legisse *laborem*; ut *decipi laborem* au- daci figura dixerit Pœta, eum qui labo- rem, dulci illa Alcæi modulatione fal- lat, sive decipiat. ut Virg. *Infandum se fallere possit amorem*: pro aliud agendo subterfugere ac decipere. Turnebus *laborum* retinens, ad Alcæi labores refert, quorum sono auditor decipitur, dum non sentit pœnas. Et ita sane loqui vi- detur Horat. lib. 1. Serin. 3. *Amatorem Turpia decipiunt cæcum vitia*, hoc est, fallunt, fugiunt ac latent, dum amando recto judicio destituitur. *Torrent. Decipitur laborum.*] Exemplo Græcorum, qui ita loquuntur, *ἐπιλωγίσις* πώ- νων, id est, decipitur vel fallitur vel obli- viscitur laborum. *Lambin. Turn.* lib. 10. cap. 21.

39. *Nec curat Orion Leones.*] Nec cu- rat Orion venator, Leones, aut Lyn- cas apud inferos persequi, dum Al- cæum, & Sapphonem canentes audit, sed venationi præfert eorum carmina. fingunt pœtæ umbras apud inferos iis- dem rebus delectari, quibus viventes hic gaudebant.

40. *Lyncas.*] Lynx ex genere est lu- porum cervariorum, maculosa fera, de qua Arist. Plin. lib. 8. cap. 38. *Cruq.*

x. Ehen

ODE XIV. παθητικὴ καὶ αἰσθητικὴ.

Ad POSTHUMUM.

Vita brevis, & mortem vitari non posse.

Eheu fugaces, Posthume, Posthume,
 Labuntur anni: nec pietas moram
 Rugis, & instanti senectæ
 Afferet, indomitæque morti.

Non si tricenis, quotquot eunt dies,
 Amice, places illacrymabilem

Plutona tauris: qui ter amplum
 Geryonem, Tityonque tristi

Compefcit unda: SCILICET omnibus,

1. *Eheu fugaces.*] Dolentis est. *Posthume, Posthume.*] Torrentius legendum esse contendit *Posthume*, & à *post*, dictum vult: & ostendit eum *Posthumum* vocari, qui postremo loco natus est, sive quem inter liberos nemo sequeretur. Usus verò obtinuit, ut soli post mortem patris nati, *postumi* appellarentur: hinc quoque factum ut in cognomen transferit. Vide Gul. Canter. Nov. lect. lib. 2. cap. 10.

2. *Nec pietas.*] Ob religionem tu neque tardius morieris.

4. *Indomitæque.*] Morti inexorabili, vel inexpugnabili.

5. *Non si tricenis.*] Legendum *trecentis*, pro trecentenis. Sensus est, ne tribus quidem in dies hecatombis exorari posse Plutonium, quo minus, quam supremum tempus adierit, moriamur. Hecatombe enim maximum olim apud Græcos sacrificium, centum boum erat, aut interdum etiam aliorum pecorum, à Laconibus ortum; quorum ditio in *Βερεπυλῆς* erat. eoque ad sedandam pestilentiam alia quoque nationes utebantur ut pro Imperatorum etiam salute Romani. *Torrent.* *Non si tricenis.*] Amice Posthume, tu neque senectam, neque mortem effugies, etiam si quoti-

Qui-
 diè trecentos tauros Plutoni immoles. *Quotquot.*] Singulis diebus.

6. *Places.*] Si placare studeas Plutona lachrymis non fleendum. *Illacrymabilem.*] Proprie *illacrymabile* dicitur id, quod dignum sit lacrymis. Horatius hic usus est, pro eo qui lacrymis flesti moverique nequeat. Nove sane. Quare sic potius exponi posse crediderim, ut *illacrymabilem* vocet Plutonium, cujus sacritæ memores, *illacrymemus*. *Torr.*

7. *Qui ter amplum.*] Ordo est, qui compefcit ter amplum Geryonem, & Tityum tristi unda omnibus enaviganda, quicumque vesicimur terræ munere, sive erimus reges, sive erimus inopes coloni. *Ter amplum.*] Et Geryoni & Tityo conveniens epitheton est. Nihil ergo tam amplum quod non Orcus capiat. *Torrent.*

8. *Geryonem.*] Geryonem trimembrem; fuit Geryon rex Hispania, qui ob triplex regnum corpore triplicato fertur constituisse. Hunc Hercules interfecit boves suos suffurantem. *Tityonque tristi.*] Jovis filium ex Elora, cujus corporis magnitudinem Poëtæ dixerunt fuisse novem jugerum. vide Od. iv. lib. 1.

9. *Compefcit unda.*] Stygia palude omnibus

10 *Quicumque terræ munere vescimur,
Enaviganda, sive Reges,
Sive inopes erimus coloni.*

*Frustra cruento Marte carebimus,
Fractisque rauci fluctibus Adriæ:*

15 *Frustra per Autumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum:*

VISENDUS ater flumine languido

Cocytus errans, & Danaï genus

Infame, damnatusque longi

20 *Sisyphus Æolides laboris.*

LINQUENDA tellus, & domus, & placens

Uxor: neque harum, quas colis, arborum,

Te,

mnibus cum Charonte enaviganda: quia mors omnibus communis.

10. *Quicumque terra.*] Quicumque vivimus. *Munere vescimur.*] Terræ fructu.

11. *Enaviganda.*] *Αἰνεύω πρὸς ἡγῆρας* vocat Sophocles.

13. *Frustra cruento.*] Frustra vel hoc vel illud periculum vitabimus ad vitam diu producendam, quandoquidem inopinato mortis genere nobis fortasse erit moriendum.

14. *Adriæ.*] Adriæ sonori, & tempestuosi maris. Ponitur Adria in neutro genere, ut supra Ode xi.

15. *Autumnos nocentem.*] Autumno (inquit Hippocr. Aphor. 9. lib. 3.) morbi sunt acutissimi atque exitiales maxima ex parte. Causas citat Gal. quinque, quem consule (si placet) in eundem Aphor.

16. *Austrum.*] Austri auditum hebetant, caliginem offundunt, caput gravant, tarditatem motus, ac languorem inducunt. Gal. in 5. Aphor. lib. 3.

17. *Visendus ater.*] Ordo est, ater Cocytus flumine languido est visendus, Id est, moriendum est. *Flumine languido.*] Aqua pigre fluente, propter ejus

crassitiem.

18. *Cocytus errans.*] Virg. 6. Æneid. *Cocytusque sinu labens circumfluit atro.*

Græci *Κακύνθη* vocant ἀπὸ τῆς κακύνειν, quod cum gemitu flere atque ejulare significat. *Torrent. Cocytus errans.*] Cocytus est fluvius flexuosus infernalis, à Styge derivatus. *Et Danaï.*] Et Danaï filix infames, quod una nocte patris jussu maritos suos interficerent. *Danaï genus.*] Filix 50. Danaïdes dictæ, à patre Danao Beli filio, à quo & *Belides* ab avo nuncupatæ. *Cruquius.*

20. *Sisyphus.*] Mortalium omnium astutissimus, si Homero credimus. Unde *Σίσυφος μνηστὴρ*, seu *Sisyphi artes*, in proverbium abierunt: ut & *Sisyphi saxum*, quem ille perpetuum laborem malarum artium mercedem retulit. *Torr. Sisyphus.*] Sisyphus Æoli filius sic damnatus, ut longum laborem nunquam finiret.

22. *Neque harum.*] Ordo est, neque ulla harum arborum, quas colis, sequetur te brevem dominum. (id est, te brevi victurum) præter cupressos invilas, id est, funebres, & Proserpinæ consecratas. *Quas colis.*] Ad delicias, & voluptatem comparatas, quales sunt plantanus, &c.

23. *In-*

*Te, præter invisas cupressos,
Ulla brevem dominum sequetur.*

25 *Absumet hæres Cæcuba dignior,
Servata centum clavibus: & mero
Tinget pavimentum superbum,
Pontificum potiore cœnis.*

23. *Invisas cupressos.*] Duo nostri libri *Cupressus* habent. ut autem hic *invisas*; sic *Epod. 5. funebres*; & *Virg. lib. 6. ferales* vocat. Ac funeream esse cupressum, atque adeo Diti & Proserpinæ sacram, & funeris indicio ante mortuorum domos collocari, omnibus notum. *Torrent.*

24. *Brevem dominum.*] Brevis vitæ dominum, ut *brevé lilium*.

25. *Absumet hæres.*] Hæres tuus effusissime consumet, quæ tu nimis parce acquisivisti. *Cæcuba.*] Vina accuratissime servata. *Dignior.*] Te dignior, quia utitur quæ possidet, quum tu parcas, ut facis.

27. *Tinget pavimentum.*] Hæres avari divitis luxuriosus, vino quod ille vix gustare ausus fuerit, sic abutitur, ut eo etiam pavimenta per ebrietatem respergat, ac dum bibit & vomit, *Marmoribus rivi properent. Superbo.*] Vocat merum superbum, vel ob nobilitatem ac pretium: vel quod in dominum tam superbum inciderit. Quidam legendum censent, *superbum. Torr. Tinget pavimentum superbum.*] Resperget magnificentum triclinii pavimentum vino meliore, quam quod datur in cœnis pontificum.

28. *Pontificum cœnis.*] Id est, sumptuosus, opiparis. Vide lib. 1. *Od. 37. versu 2. Calius lib. 7. cap. 26.*

ODE XV. *μεμπλήξ.*

In sui Sæculi luxum.

Luxum circa ædificia ingentem reprehendit: & veterum contra frugalitatem commemorat.

IAM pauca aratro jugera regię
Moles relinquent: undique latius
Extenta visentur Lucrino.

Stagna

1. *Iam pauca.*] In codicibus Blandiniis hæc Ode à superiori indivisa legitur. *Cruquus. Aratro jugera.*] Ad arandum: quum omnis pene ager sumptuosus domibus, piscinis, & hortis vix sufficiat. *Regię moles.*] Sic sumptuosissimas sui sæculi villas vocat, in urbium pene modum ædificatas; Stru-cturas operosas & sumtus infiniti. *Torrent. Regię Moles.*] Sumptuosa ædificia,

quæ regibus convenient, instar molis.

2. *Undique latius.*] Conqueritur, privatorum stagna sive piscinas latius extendi, quam Lucrinus pateret lacus. *Macrob. Sat. lib. 11. cap. 11.*

3. *Extenta visentur.*] Stagna latius producta, & ampliora lacu Lucrino in sinu Bajano conspiciuntur: vel ad quæ videnda omni ex parte concurrunt.

4. *Platae*

Stagna lacu, platanusque cœlebs

5 Evincet ulmos. tum violaria, &

Myrtus & omnis copia narium

Spargent, olivetis odorem,

Fertilibus Domino priori.

Tum spissa ramis laurea fervidos

10 Excludet ictus: non ita Romuli

Præscriptum, & intonsi Catonis

Auspiciis, veterumque normâ.

Privatus illis census erat brevis,

Commu-

4. *Platanusque cœlebs.*] Sic steriles platanus, Virg. 2. Georg. Platanus enim & ipsa sterilis est, nec aliarum arborum fertilitatem juvat, nulla re, quam umbræ opacitate, ac frondium pulchritudine celebrata; atque inde etiam nomen adeptâ, quod umbram latissime diffundat. Quo & Virgilium respexisse crediderim, cum ait:

Jamque ministrantem platanum potantibus umbram.

Platanusque cœlebs.] Platanus non maritata vitibus ut ulmus sed deambulationi tantum interserviens propter opacitatem evincet ulmos, id est, major erit numerus platanorum ad voluptatem, quam ulmorum ad utilitatem.

5. *Tum violaria & Myrtus.*] Alii legunt, *Tum violaria Myrtusque & omnis, &c. Tum violaria & Myrtus.*] Violaria sunt loca, in quibus violæ nascuntur. Ordo est, tum violaria & myrtus & omnis copia narium spargent odorem olivetis fertilibus domino priori.

6. *Omnis copia narium.*] Pro odorum copia, qua nares veluti pascamus. Id est, flores, virgulta, ex quibus odor suavis naribus afflatur: ut & ea omnia quæ ad narium delectationem nata sunt, *narium copiam* appellat. Perinde ac si flores illos odoriferos, copiam, opes sive divitias narium vocitaret. *Lambin. Stephan. Copia narium.*] Copia narium, significat omnes flores, qui naribus afflatis delectationem afferunt.

7. *Olivetis odorem.*] In locis ubi antea crescebant olivæ, quæ sub priore domino loca erant fertilia, nunc infertigifera.

9. *Tum spissa laurea.*] Laurus non tam umbra, quam perpetuo illo virore à fulmine intacto commendatur. Vide Val. Max. lib. 9. cap. 1. Plin. lib. 17. cap. 1. *Torrentius.* Cruquius vult hæc ad hortos operis topiarii pertinere, ex lauro & id genus aliis fruticibus qui gradatim modicis intervallis inflecti, annectique & cancellatim pangi possunt. Plin. lib. 15. cap. ult.

10. *Ictus.*] Calores solis. *Non ita Romuli præscriptum.*] Non ita, inquit, Romuli & Catonis auspiciis præscriptum est: Catonem Romulo adjuungens, quod vir ille exotica omnia & peregrina detestabatur, Græcis infestissimus. *Intonsi.*] Notum autem quam serò Romæ tonsores visi fuerint; unde *barbati* atque *intonsi* pro antiquis. *Torrentius.*

11. *Præscriptum.*] Præceptum, Metaph. ducta à ludimagistris.

12. *Auspiciis.*] Legibus & potestate Romuli Romæ conditoris, & Catonis intonsi, id est, hirsuti, & severi. *Veterum normâ.*] Vita scilicet regulâ, quam nobis ad vivendum præscriperunt, suoque exemplo comprobant. *Lubin.*

13. *Privatus illis census.*] Illi parvam & angustam habebant rem familiarem.

I

14. Com-

Commune magnum: nulla decempedis

15 *Metata privatis opacam*

Porticus excipiebat Arcton:

Nec fortuitum spernere cespitem

Leges sinebant, oppida publico

Sumptu jubentes, & Deorum

20 *Templa novo decorare saxo.*

14. *Commune magnum.*] Rempublicam magni aestimabant. *Nulla decempedis Metata, &c.*] Decempedam nominat Horatius metandis porticibus. Fortassis nec decempeda ibi sit accipienda de pertica decem pedes longa metiendis porticibus apta. aliud quippe *metari*, eligere vel metas ponere & constituere: aliud *metiri*, mensurare, vel definire quot pedum vel passuum sit locus aliquis. Ergo de area porticus per decempedam metanda & dirigenda ad lineam videtur intelligere Poëta, non de fabricæ mensura colligenda. *Decempeda* vero an grœca fuerit, vide & Salmast. Plin. Exercit. pag. 682. b. *Nulla decempedis Metata.*] Nemo privatus habebat porticum septemtrioniibus objectam (in qua æstivo tempore inambulet) adeo amplam, ut ea perveniret ad mensuram decem pedum. *Decempeda* est pertica decem pedum, in qua fabricæ mensura colligitur.

15. *Metata privatis.*] *Decempedis* mensurata.

16. *Arcton opacam.*] Rectè *opacam* vocat, Septemtrioni nempe expositam, ac proinde aversam solibus, quales æstivis caloribus expetuntur. *Torrentius.* *Arcton.*] Ursam, astrum boreale.

17. *Nec fortuitum.*] Sensus est, Leges

vetabant Romanos villas sumptuosas, & porticus ædificare, quapropter vitam agebant simplicem, & sine ambitione, nec omninò curabant privatas opes, ut qui omne studium publico ornatui, & templis impendebant. *Fortuitum spernere cespitem.*] Praclare de Tiberio Sueton. *Trans Rhenum cum vita ordinem tenuit, ut si dens in cespite nudo cibum caperet, saepe sine tentorio pernoctaret.* *Torrentius.* *Cruquius* vero per *peccatum* accipiendum putat *cespitem*, pro harediolo à majoribus relicto, in quo acquiescere, non etiam id dilatare legibus cautum erat. quæ *spernere*, id est, ampliare, leges & instituta patrum non sinebant. *Turneb.* lib. 10. cap. 21. *Fortuitum cespitem.*] Nec permittebant leges humilia ædificia & casulas, vel etiam cespitem fortuito casu oblatum, cui quis indormiret, *spernere*; & splendida ædificia in privatum usum ab aliquo extrui, sed privatas opes ad publicos usus referri jubebant. *Lubin.*

20. *Novo saxo.*] Veteres vocabant *usvum*, quicquid ornatum erat atque elegans. Quod vero toties & hic & alibi, templorum refectionem commendat Horat. videri possit ad Augusti laudes referendum, de quo *Suet.* cap. 30. *Torr.*

A D G R O S P H U M.

Omnes expetunt animi tranquillitatem, quæ neque divitiis, neque honoribus potest acquiri, sed cupiditates tantum coercendo.

O T I U M *divos rogat in patenti*
Prensus Ægæo, simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis.

5 *Otium bello furiosa Thrace:*
Otium Medi pharetra decori,
Grosphæ, non gemmis, neque purpura, ve-
nale, nec auro.

Non enim gazæ, neque consularis

10 *Summovet liCTOR miseros tumultus*

Men-

1. *Otium.*] Hoc loco commendat *otium*, non inerts illud atque ignavum; sed honestum, quod in animi bene compositi tranquillitate consistit: quale viri sæpe maximi post reipubl. labores exoptant, sed pauci consequuntur. *Torrentius.* *Otium.*] Vitam quietam petis à Castore & Poluce.

2. *Prensus Ægæo.*] Is qui à tempestate deprehenditur in lato mari Ægæo, sic dicto ab Ægæo, qui in illud mare se præcipitem dedit. *Ægæo.*] Alii à scopulo potius, inter Tenedum & Chium Æge nomine, qui capræ speciem habet: Varro tamen à pluribus ejus sinus insulis, quæ capris similes sunt, sic vocatum tradit. Sed optimè Strabo ab Ægis, quod Euboia insulæ oppidum fuit, *Ægeum* appellari pelagus scribit. *Torrent.* *Simulatra, &c.*] Statim ut nubes abscondidit Lunam.

3. *Certa fulgent.*] Sydera nautis certe cognita, ut ursæ & similia.

5. *Ocium bello.*] Nationes bellicosa, ut Thraces & Medi pacem etiam expetunt. *Thrace.*] Thracia, id est, Thrax bellicosus.

7. *Grosphæ.*] Hic opinor Pompeius

ille Grosphus, quem Itio in epistola commendat: *Utere Pompeio Grospho.* Porphyrion equitem Romanum facit, sed Siciliensem. *Torrent.* *Venale, nec.*] Animi tranquillitas non potest emi gemmis, nec purpura, nec auro, quia solum provenit ab appetitu rationi obtemperante.

9. *Gazæ, neque.*] Non immensæ divitiarum, neque magistratus, aut imperia removement animi perturbationes. *Consularis Summovet liCTOR, &c.*] Erant & aliis nonnullis magistratibus sui liCTores; sed præcipui consulares XXI. numero. Dictatura verò extrâ ordinem erat, ac veluti duplex imperium, ideo liCTores XXI. Dictatori dabantur. LiCTORIS autem officium præire & aperire venienti magistratui viam, ac summovere turbam, ut pulcrè Turneb. l. 15. c. 10.

10. *Summovet liCTOR.*] Significat, consulares liCTores, non habere potestatem summovendarum curarum & aliarum mentis perturbationum, quemadmodum turbam summovere solent ante incedentem Consulem. *Miseros tumultus.*] Animi perturbationes, curas, angores, agritudines, quibus

*Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volanteis.*

VIVITUR parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum:

15 *Nec leveis somnos timor, aut Cupido
Sordidus aufert.*

QUID brevi fortes jaculamur ævo
Multa? quid terras alio calenteis
Sole mutamus? patriæ quis exul

20 *Se quoque fugit?*

S C A N -

concitatus tumultuatur ac trepidat. *Lambinus. Licetor miseros.*] Publicus minister, qui ante Consulem fasces, & secures præferbat.

11. *Et curas.*] Et curas discurrentes circa domos, & tecta divitum, laquearibus ornata.

13. *Vivitur parvo.*] Ostendit otium illud, quod omnes optant, pauci assequuntur, non in magnis opibus ac potentia situm esse: sed iis potius contingere: qui parvo contenti sint, atque ab omni cupiditate liberi. *Torrent. Vivitur parvo.*] Ab eo bene beatque vivitur, id est, bene vivit is parvo, qui tenui victu, & modico apparatu contentus est. *Paternum salinum.*] Salinum à patre relictum filio, pro quavis suppellectile paterna. Salinum vas est, in quo sal continetur.

14. *Salinum.*] *Salini* autem, nec alterius apparatus meminit, quod salernum semper primo loco apponimus. Quo apposito atque una Deorum simulacris ut lib. 2. *Arnobius* tradidit, mensa sacra fieri credebatur: nec cibariis ullis sine sale vescimur. Quare veteres plerique, tametsi vas nullum argenteum possidebant, salinum tamen ac patellam Deorum ex argento habebant: libentiusque poculo & salino à parentibus per manus tradito utebantur. *Turnebus* libro 10. cap. 22. Salis ergo nomine frugalem victum innuit. *Torrent.*

15. *Timor, aut.*] Metus perdendi, aut fordida cupiditas quæstus faciendi.

17. *Quid brevi fortes.*] Tale illud fermè lib. 1. *Od. xi.*

Et spatio brevi Spem longam reseces. Vetat enim Poëta tam angusto conclusos melioris ævi spatio multa appetere, quæ feliciores nos efficere nequeant. *Jaculari* ergo *μεταφορικῶς*, pro intento aliquid animo petere. *Torrent. Quid brevi fortes.*] Quorsum nos exiguo tempore victuri multa desideramus? *Jaculamur.*] Cur jaculamur, & sagittas dirigimus ad multa, id est, cur multa, petimus?

18. *Quid terras.*] Quorsum proficiscimur in terras longinquas, patria relicta? *Terras alio calentes Sole.*] Expressisse videtur Græcorum proverbium, *ἄλῆ ἀπὸ ἡῶς ἐλαύνομαι.* *Erasmus* *Chiliad.*

19. *Patriæ quis exul.*] Venustius quidem ob *παρονομασίαν*, Græce hoc exprimitur, *Τὶς πατρίδ' ἔφυγας ἂν ἔσ' ἄωτὸν ἔφυγε;* sed tamen & Latini fugere pro in exilium ire, & fugam pro exilio dixere. Et pulcre *Seneca* de *Tranq. vitæ*: *Hoc se quisque modo semper fugit. Sed quid prodest, si non effugit? Sequitur se ipsum, & urget gravissimus comes.* *Torrent. Patriæ quis exul.*] Quis patriæ dulcedinem, & se, id est, suos affectus & naturæ propensionem obliviscitur?

21. *Æra-*

SCANDIT *æratas vitiosa naveis*
 Cura: nec turmas equitum relinquit
 Ocyor cervis, & agente nimbos
 Ocyor Euro.

25 *Lætus in præsens animus, quod ultra est*
 Oderit curare, & amara læto
 Temperet risu. NIHIL est ab omni
 Parte beatum.

30 *Abstulit clarum cita mors Achillem,*
 Longa Tithonum minuit senectus:
 Et mihi forsitan, tibi quod negarit,
 Porriget hora.

Tè greges centum, Siculæque circum
 Mugiant vaccæ: tibi tollit hinnitum
 35 *Apta quadrigis equa: te bis Afro*

Murice

21. *Æratas vitiosa.*] Naves rostro-
 tas & robustas.

23. *Ocyor cervis, & agente.*] Cum
 est velocior cervis, & ipsis ventis, qui
 nimbos agitant: non potes igitur eam
 fugere, sive navim, sive equum con-
 scenderis.

24. *Euro.*] Eurus est ventus flans ab
 Oriente.

25. *Lætus in præsens.*] Stulti enim
 vita semper infuturum fertur, sapiens
 præsentibus, ita ut evenerint, utitur.
Torrent. *Lætus in præsens.*] Gaudeat ani-
 mus donis præsentibus; quod futurum
 est, minime curet. *Quod ultra est.*] *Quod futurum est.* nam præsentia dun-
 taxat nos attingunt: futura autem non-
 dum ad nos pertinent. *Lambin.*

26. *Læto Temperet risu.*] *Torrentii*
 exemplaria habent *lento*. Et cum dicit
lento risum, severitati proprio res esse
 debere nos admonet; eumque saltem
 debere esse moderatum.

27. *Nihil est ab omni Parte beatum.*] *Similis ille Græcorum senatius: Οὐκ ἔστιν ὄσις πᾶσι ἀνὸς ὀδύαιμυρί.*
Erasin. *Chiliad.*

30. *Tithonum.*] Tithoni senectus et-
 iam proverbio locum fecit. Auroræ
 enim succo perfusus senectutem qui-
 dem non evasit, sed mori non potuit.
 Pertæsus ergo longissima ætatis, exsic-
 cato jam corpore, membrisque contra-
 ctis, precibus obtinuit, ut in cicadam
 mutaretur. *Torrentius.* *Tithonum.*] Se-
 nectus Tithonum minuit, vitamque
 ejus reddidit insuavem, quamvis
 immortalitatem ab Aurora impetra-
 verat.

32. *Hora.*] Tempus.

33. *Te greges centum.*] Circum te.
Siculæque circum.] Hinc Porphyrius
 colligit Grosphum hunc Siciliensem
 fuisse. *Torrentius.* *Siculæque circum.*] *Vaccæ pinguissima.*

34. *Tibi tollit hinnitum.*] Tibi edit
 hinnitum equa certaminibus curulibus
 apta: quadrigæ sunt quatuor equi ad
 currum vincti.

35. *Apta quadrigis equa.*] De qua-
 drigis Circensibus loquitur, quibus
 nobilissimi jungebantur equi, ac sum-
 mi sæpe pretii. Ad circum igitur equos
 aluisse Grosphum indicat Horatius.

Murice tinctæ

*Vestiunt lanæ: mihi parva rura, &
Spiritus Grajæ tenuem Camænæ
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.*

Novum vero quod *hinnire* etiam *equam* facit. *Torrent.*

36. *Murice tinctæ.*] Te vestiunt lanæ bis tinctæ purpura Tyria, quam M. Tullius *Dibaphum* nominat. *Murex* color purpureus ex sanguine piscis *Muricis* conficiebatur.

37. *Mihi parva rura.*] Ordo est: Parca non mendax dedit mihi, parva rura, & tenuem spiritum Grajæ Camænæ, & dedit mihi spernere malignum vulgus, id est, invidium vulgus nihili facere.

38. *Grajæ tenuem Camænæ.*] Parca non mendax, id est, fatum immutabile mihi tribuit facultatem poëticam

ex Græcis Poëtis desumptam. *Grajæ* est nomen Adjectivum. Genitivi casus singularis.

39. *Parca non mendax.*] Credebant veteres suum cuique in hanc vitam prodeunti adnasci *genium*. Deinde septimo à quo quisque natus fuerat die, *Parcas* statuere, qua fortuna ille per omnem vitam uteretur.

40. *Malignum vulgus.*] Proprium vulgi epithetum, quod consuetudine quadam malevolum est, ad cuius opinionem qui vivere velit, beatè vivere non poterit. Turba igitur vitanda ei, qui nolit fieri deterior. *Torrent.* Tutneb. lib. 10. cap. 22.

ODE XVII. *Ὀδὴ ἑβδόμη.*

Ad MÆCENATEM ægrotum.

Quo mortuo, negat se velle vivere, eique superstitem esse.

CUR me querelis exanimas tuis?
Nec Diis amicum est, nec mihi, te prius
Obire Mæcenas, mearum
Grande decus, columenque rerum.

5 Ab! te meæ si partem animæ rapit

Matu-

1. *Exanimas tuis.*] Occidis, mœrore afficis.

2. *Nec diis amicum.*] Volunt Muretus Var. lect. lib. 2. cap. 12. & Lambin. à Græcis sumi hoc loquendi genus, & *θεοῖς φίλον*. Quasi vero non eadem Latinis, quæ Græcis utendi istiusmodi translationibus libertas sit, ut quicquid gratum acceptumque est alicui, id ei amicum esse dicant. *Torrent.* *Nec diis*

amicum.] Non est gratum, neque placet diis.

4. *Grande decus.*] Ornamentum, & firmitas bonorum, & facultatum mearum. sic Od. 1. lib. 1.

5. *Ab, te meæ.*] Ah, si celerior mortis violentia rapiat te, qui animæ meæ pars es una. *Meæ partem animæ.*] Tale illud est lib. 1. Od. 3. *Et serves anima dimidium meæ: quo summa atque*

Maturior vis, quid moror altera?

Nec carus æque, nec superstes

Integer. ille dies utramque

Ducet ruinam: non ego perfidum

10 *Dixi sacramentum, ibimus, ibimus*

Utcunque præcedes, supremum

Carpere iter comites parati.

Me nec Chimææ spiritus igneæ,

Nec si resurgat centimanus Gyas

15 *Divellet unquam: sic potenti*

Iustitiæ, placitumque Parcis.

Seu Libra, seu me Scorpius aspicit

Formi-

que inseparabilis amicitia declaratur. Quod hodie quoque omnibus in ore est, ut quos eximie amicos esse cernimus, *unam* utrumque *habere animam* dicamus. *Torrent.*

6. *Quid moror?*] Cur ego vivam, qui sum animæ tuæ pars altera.

7. *Nec carus æque.*] Neque tanti se fore dicit, quanti antea fuerat, talis amici gratia potens: neque tam integrum, quod dimidium sui perdidit. *Torrent.* *Nec carus æque.*] Nec mihi tam charus futurus, ut antea, nec integram vitam habiturus te mortuo, qui es animæ meæ medietas.

8. *Ille dies.*] Eodem die uterque nostrum ruer, & morietur.

9. *Non ego perfidum.*] Allusio ad militare sacramentum: & secuturum se ait, quocunque præcesserit Mæcnas, atque una moriturum potius, quam ut ducem deserat. Et hoc fere contigisse Dion testatur: si quidem Mæcenas ille mortem refert in annum U.C. DCCXLVI. Horatius vero obiit anno imperii Augusti XXXIV. qui fuit urbis conditæ DCCXLV. *Torrent.*

10. *Dixi sacramentum.*] Ego non pejeravi, ut milites, qui sacramento obstricti, fidem violarunt.

11. *Utcunque.*] Quandocunque præcedes sive ætate sive sorte correptus.

Supremum carpere iter.] Extremum vitæ diem tecum obire parati. *Lambin.*

12. *Comites parati.*] Tecum ibimus, ut comites in morte parati.

13. *Chimææ spiritus.*] Ignis spirans ex tricipite Chimææ capite, de qua vide Od. 27, lib 1.

14. *Centimanus Gyas.*] Libri fere impressi omnes *Gyges* habent: veteres vero membranæ summo consensu *Gygas*, quam lectionem etiam prisca sequuntur Interpretes, nec video quomodo jure displicere possit. Gigantis enim appellatione unum aliquem ex centimanis illis Terræ filiis intelligit. *Torrent.* *Muretus* Var. lect. lib 6. cap. 12. *Gyas.*] *Gyas* Cæli, & Terræ filius, qui centum habuit manus, & capita quinquaginta.

15. *Divellet.*] Nec me unquam separabit à proposito meo, non vivendi post mortem tuam.

16. *Iustitiæ placitumque Parcis.*] Quare Iustitiam cum Parcis coniungit? An quia per Parcæ divinæ legis, cui nemo queat resistere, potentia significatur, atque ea vera & perfecta iustitia est? *Torrent.* *Iustitiæ placitumque Parcis.*] Sic enim Iustitiæ omnipotentis, quæ fidem frangere prohibet, & *Parcis*, Fato, divinæque providentiæ placitum est, ut una vivamus

Formidosus, pars violentior

Natalis horæ: seu tyrannus

20 *Hesperiae Capricornus undæ:*

Utrumque nostrum incredibili modo

Consentit astrum. te Jovis impio

Tutela Saturno refulgens

Eripuit, volucrisque fati

Tar-

& moriamur. *Lubin.* *Justitia placitumque Parcis.*] Duplicem reddit rationem arctæ amicitia, Justitia id poscit propter accepta à Mæcenate beneficia. Paræ id poscunt, quia Mæcenas, & Horatius nati erant sub eodem sydere, quod multum valet ad amicitiam contrahendam.

17. *Seu Libra, seu, &c.*] Quo astrorum situ natus sit, non aperit: sed quicumque ille fuerit, cum natalitia Mæcenatis hora convenire affirmat. vocant autem *ἀγορότρος* Græci, eam circuli Zodiaci in duodecim signa distincti partem, quæ tempore cujusque genitura emergit in hemisphærium nostrum: hoc est ortum ipsum cæli, cum nascimur, unde potissimum natalitias prædictiones colligunt Astrologi. Hinc *aspiciendi* verbo utitur Horatius, quasi signum illud nos aspiciat, quod in ortu nostro notamus. *Scorpium* vero *formidosum* vocat, non tam quod signum illud, sed quod Mars signi dominus horrendus sit. *Torrent.* *Seu Libra, seu.*] Ordo est, utrumque nostrum astrum, (id est, astrum tuum, & astrum meum) consentit incredibili modo, seu Libra me aspiciat, seu Scorpius. Idem erat situs astrorum in tuo horoscopo, qui fuit in meo.

18. *Formidosus.*] Metuendus, quia Scorpius attribuitur Marti, cujus stella malefica est, & inclemens. *Pars violentior.*] Qui Scorpius, natalis pariter & lethalis horæ violentior pars est, dum sub se natis brevem vitam pollicetur; seu denique Capricornus, qui Hesperia undæ in oceano occidentali

violentus tyrannus est, illudque mare dum Sol in Capricorno versatur, tempestatibus inquietat: seu quæcumque alia constellatio fuerit, quæ nos nascentes respicit: incredibili modo utrumque nostrum & meum & tuum astrum inter se consentit, nostrosque animos, mores & studia æterno concordia vinculo conjunxit. *Lubin.*

19. *Natalis horæ.*] Duo codd. Bland. habent *lethalis horæ.* *Cruguius.* *Tyrannus Hesperia Capricornus.*] Quod Occidentis partes ei signo subjacere traduntur. Et alioqui cum hyemale sit ac frigidum, cujus nempe ingressu solstitium est, tempestatibus ciet, atque infestat maria. *Torrent.* *Tyrannus.*] Idcirco Capricornus Italiae tyrannus dicitur, quia Saturnus in Capricorno gravissimas pluvias excitat, maxime in Italia.

22. *Jovis impio Tutela Saturno.*] *Jovis tutelam* dixit, pro Jove ipso conservatore, qui refulgens Saturno vim dirisideris irritam fecerit, seu contra fulgendo infregerit. Sed cur *impium Saturnum* vocat? an quia impius in liberos suos fuerit, an quia favos atque impios suos sidere facere creditur? *Torrent.*

23. *Tutela Saturno.*] Jovis stella quæ te tuetur. Saturni malignitatem discussit, & avertit. *Refulgens.*] Suo aspectu subveniens, & Saturno repugnans.

24. *Volucris fati.*] *Volucris* dicitur ob subitas & repentinas hominum mortes. *Fati* ergo *volucris*, id est, mortis nimis propere advolitantis alas tardavit ac remorata est, tibi que longum vivendi tempus indulsit.

25. *Tar da-*

25 *Tardavit alas : quum populus frequens
Lætum theatri ter crepuit sonum.*

Me truncus illapsus cerebro

Sustulerat : nisi Faunus ictum

Dextra levasset , Mercurialium

30 *Custos virorum. reddere victimas,*

Ædemque votivam memento:

Nos humilem feriemus agnam.

25. *Tardavit alas.*] Mortem impendentem repressit. *Quum populus frequens.*] Libri MSS. duo, *tum populus*, nec sane displicet.

26. *Lætum theatri, &c.*] Turneb. l. 18. c. 12. *Ter crepuit sonum.*] Ter applausit, & jucundis acclamationibus congratulatus est. vide Od. xx. lib. 1.

27. *Truncus illapsus cerebro.*] Arbor irruens in caput me interemisset, nisi Faunus sylvarum Deus ictum sustinisset.

28. *Faunus ictum.*] Faunum Mercurialium virorum custodem vocat; ita ut Mercurio quidem suam salutem ascribat, qui eum etiam in Philippis servavit: verum quod ruri contigit, sine Fauni mentione præterire non potuit.

Faunus ergo ictum avertit, sed Mercurio gratificans. Et alioqui magna utriusque dei cognatio est. *Torrent.*

29. *Dextra.*] Ipse Faunus dexter & propitius. *Cruquius. Mercurialium, &c.*] Custos virorum doctorum, quales sunt Poëta, qui sunt sub Mercurii tutela.

31. *Ædemque votivam.*] Templum quod Mæcenas ægrotans Saluti promiserat, si salvus evaderet.

32. *Nos humilem, &c.*] Videtur alludere ad sacrificandi morem, qui diis terrestribus humi fieri solebat, non in aris erectis. *Cruquius. Nos humilem.*] Nos parvum sacrificium offeremus, conveniens nobis, qui humiles sumus. Fauni autem hostiæ, agnæ, hædus, caper.

ODE XVIII. *Ἐπιτελικὴ, ἢ ἰσοτελικὴ.*

Re tenui se contentum dicit, ubi alii cupiditatibus suis & divitiis student, & nullum ædificandi, nullum rapiendi modum faciunt, nihil de morte cogitantes.

NON ebur, neque aureum

Mea renidet in domo lacunar:

NOTA

Libri nonnulli veteres carmen hoc Varo inscribunt, de quo lib. 1. Od. XVIII.

1. *Non ebur.*] Neque eburnium, neque aureum lacunar renidet, id est, resplendet in domo mea.

2. *Renidet.*] An propriè *renidere* de homine dicatur, uti & *ridere*: ac per translationem etiam de rebus inanimatis, pro splendere, incertum est. Lambinus hilaritatem quandam præ se

ferre id vocabulum ait, & tamen de inanimatis proprie dici judicat. *Lacunar.*] Isidorus inter ædificiorum venustates, tectorum auro distincta laquearia & pretiosi marmoris crustas & colorum picturas enumerat. Addit à similitudine lacus dici: hincque diminutivum *lacunar* fieri, unde & *lacunarium*, & per antistoechon *laquearium*. *Torrent.*

Non trabes Hymettiae
Premunt columnas ultima recisas

5 Africa: neque Attali

Ignotus hæres regiam occupavi:

Nec Laconicas mihi

Trabunt honestæ purpuras clientæ.

At fides, & ingeni

10 Benigna vena est: pauperemque dives

Me petit. nihil supra

Deos

3. *Trabes Hymettiae.*] Hymettii marmoris. Significat ergo Horatius columnas ex Africa trabes Atticas impositas. Plin. lib. 36. cap. 7. Turneb. lib. 10. cap. 22. *Torrent. Hymettia.*] Trabes marmoreæ, non ligneæ, ex monte Hymetto petita, quæ ex transverso columnis superimponuntur.

4. *Ultima recisas Africa.*] Numidicas intelligo. Numidia enim præter marmoris Numidici ferærumque proventum, nihil aliud habet insigne. *Ultima* autem *Africa* dicit, quo majorem luxum significet; nam quo remotius, eo & pretiosius. *Torrent. Ultima recisas.*] In Numidia, quæ est pars Africæ interior, ubi lapis erât optimus ad columnas.

5. *Neque Attali.*] Neque fraude, aut malis artibus cujusquam hæreditatem expugnavi, veluti P. Rom. qui juris simulatione Attali regiam, id est, regias opes sibi vendicavit. *Neque Attali.*] Attalus cognomento Philometor. Nec tamen hic pop. Romanum notari crediderim (non enim *ignotus hæres* recte vocabitur, quem graves ob causas testator instituit) sed Andronicum portius, qui post mortem Attali, stirpis regis mentitus originem, regnum illud occupaverat. *Torrent.*

6. *Ignotus hæres.*] Non legitimus hæres, sed peregrinus & dolo malo factus.

7. *Nec Laconicas mihi.*] Nec honestæ

vicinæ, meorum clientium uxores, lanas mihi nent purpureas, ex quibus faciam vestes, quum magistratum obtinuerim. Circa Tenarum Laconicæ regionis promontorium caput piscis Murex, ex cuius humore fit color purpureus. *Laconicas.*] *Purpuras Laconicas* rione dixit pro lanis, quæ ad pretiosarum ulum vestium Laconica purpura imbuebantur. Plin. lib. 9. c. 36. *Torr.*

8. *Clientæ.*] Veteri codices *Clientes* habent. Sic & *hospita* & *antistita* optimi auctores dixere; quamquam *hospes* & *antistes*, ut *clients* autem generis communis sunt. Mos quoque veterum, domestico mulierum lanificio fere ad vestitum uti: copiam vero significat atque luxum, ubi non domesticarum tantum, sed & libertarum, clientiarumque quantumvis honestæ sint, operæ exigantur, ut *honestas* nempe vocet, quibus honor debeatur. *Torrent.*

9. *At fides & ingeni.*] Damnatis per contentionem fortunæ bonis, nunc ait, se bonis animi gaudere, præterque ulum rerum moderatum, nec Deos, nec amicos amplius quid poscere. *Crug.*

10. *Benigna vena est.*] At larga est ingenii vena. Metaph. ducta à Metallis, vel fontibus, quorum venæ aliæ latiores, aliæ sunt angustiores.

11. *Petit.*] Propter fidem meam & ingenium, dives appetit meum favorem. *Nil supra.*] Non plura à diis peto.

12. *Nec*

Deos laceſſo : nec potentem amicum
Largiora ſtagito ,
Satis beatus unicus Sabinis.

15 Truditur dies die,
Novæque pergunt interire Lunæ.
Tu ſecanda marmora
Locas ſub ipſum funus : & ſepulcri
Immemor , ſtruis domos :

20 Marisque Bajis obſtrepentis urges
Summovere littora ,
Parum locuples continente ripa.
Quid , quod uſque proximos
Revellis agri terminos , & ultra

25 Limites clientium

Salis

12. Nec potentem.] Nec Mæcenatem
ampliora rogo.

14. Satis beatus unicus Sabinis.] Sa-
tis dives unico agro Sabino, qui in Sa-
binis erat.

15. Truditur dies.] Propoſitio ex in-
terrupto , quaſi ἀπαρανκλιῶς inſerta ,
in eos qui velut perpetuo victuri, nihil
quam ædificent, rapiunt, quo jure,
quavis injuria. Etiam hoc eleganti
comparatione oſtendit Ovid.

— Velut unda impellitur unda,
Urgeturque eadem veniens, urgetque
priorem.

Tempora ſic fugiunt.
Vide lib. 4. Od. 7. Cruquius. Truditur
dies die.] Diem dies ſubſequitur, &
integri menſes cito tranſeunt.

16. Novæque Lunæ.] Lunæ accre-
ſcunt, & decreſcunt.

17. Tu ſecanda marmora.] Tu avare
conducis homines mercenarios, qui
tibi ſecent marmora ad ædificiorum
ſtructuram. ſub ipſum funus, id eſt,
paulo ante mortem.

20. Marisque Bajis obſtrepentis.] Æ-
dificas in mari, quod ſuo ſonitu Bajis
obſtrepit. Bajæ civitas eſt Campaniæ

à Bajo Ulyſſis ſocio illic ſepulto.

Nullus in orbe locus Bajis præluceat amœ-
nis.

Urges.] Inſtaſ fabricis, ut maris undas
excludant, & littora ulterius proten-
dant. Urges ſummovere littora.] Hunc
ſæculi ſui luxum jam ante damnavit
Od. 15. hujus libri, & Od. 1. lib. 3. Pro-
prie autem ſummovere littora, dixit, ut
ſummovere projectis molibus maria.

22. Continente ripa.] Terra conti-
nente non contentus, ſed quod mare
fuit, in terram convertit.

23. Quid? quod uſque.] Quid? quod
uſque, id eſt, ſemper removes agri ter-
minos, qui ſunt inter te, & vici-
num.

24. Revellis agri terminos.] Jurif-
conſulti Terminos vocant limites agro-
rum poſſeſſionumque, finium nempe
cauſſa poſitos, ſive lapides ſive arbo-
res, quibus fines diſcernuntur. Torrent.
Et ultra.] Et tranſiſ ultra limites vi-
cinorum alieni fundi cupidus.

25. Limites clientium.] Ea gravior
multo injuria eſt, quæ clientibus in-
fertur. Vide Gellium lib. 20, cap. 1. &
libro 5. cap. 13. Torrent.

36. Pelli-

- Salis avarus? pellitur paternos*
In sinu ferens deos
Et uxor, & vir, sordidosque gnatos.
Nulla certior tamen
 30 *Rapacis Orci sine destinata*
Aula divitem manet
Herum, quid ultra tendis? ÆQUA tellus
Pauperi recluditur,
Regumque pueris: nec satelles Orci
 35 *Callidum Promethea*
Reverxit auro captus, hic superbum

Tan-

26. *Pellitur.*] Eliminatur. *Paternos in sinu ferens Deos.*] Auget facti invidiam pulsi clientis pietas; qui nihil præter paternos lares ac liberos suis è sedibus auferat.

27. *Deos.*] Penates.

28. *Sordidosque gnatos.*] Revera sordidos. Indicans, ita urgeri ab illis qui eos expellunt, ut ne ad sordes quidem natis abluendas ortum esse possit. *Steph. Sordidos autem gnatos dicit, vel ob calamitatem lugentes, vel vel ob inopiam neglectos, aut pannosos: vel quod perpetuum sit infantium, rusticorum maxime, epithetum. Torr. Sordidosque gnatos.*] Gnatos ob paupertatem squalidos.

29. *Nulla certior tamen.*] Utcunque dives avarus ædificet, atque agros agris tanquam perpetuo hic mansurus adjungat, moriturum tamen, atque ad Orci aulam abiturum, quæ rerum omnium finis est. *Servius lib. vi. Æneid. Seditus hunc refer ante suis, ita hæc Horatii verba exponit, ut sede destinata pro sine legisse videatur: quæ sane lectio & apertior & melior est, sed in nullo codice servata. Torrent. Nulla certior tamen.*] Ordo est: Nulla tamen aula manet divitem herum certior, destinata sine rapacis Orci, id est, nulla tamen tibi certior domus est reservata, quam inferorum sedes.

30. *Rapacis Orci.*] Orcus omnes

mortales rapit. *Sine destinata.*] Finem usurpavit in foeminino genere; concordat autem cum *destinata*.

31. *Manet.*] Expectat divitem.

32. *Quid ultra tendis?*] Quid plura cupis?

33. *Recluditur.*] Terra pauperi, & regibus aperitur æqualiter, sic Od. xxvii. lib. i.

34. *Regumque pueris.*] Vide Od. ii. lib. i. *Satelles Orci.*] Lambinus Charontem interpretatur, à quo dissentit Craquius, qui hic mortem vult intelligi, quia hæc congregat, hæc militat Orco: vivus enim non invocat Charontem aut metuit. *Satelles Orci.*] Charon, qui animas cymba sua transvectas nunquam revehet.

35. *Callidum Promethea.*] Ideo Promethea callidum appellat, quia Jovi ignem vitalem eripuerat.

36. *Reverxit.*] Vita restituit. Si *revertit* servamus, Orci satellitem Charontem vocat, Orci nempe portitorem, ut eum Juvenalis appellat. Si vero *revinxit* legerimus (ut plura vetusta notæ exemplaria) satellitem Orci, unum aliquem alium ex Rhadamanti sive Æaci lictoribus intelligere poterimus, qui auro capi nequeat. Sed *revertit* magis placet, ne *revincere* pro *solvere* interpretari cogamur, qua significatione non memini me legisse. *Torr. Captus.*]

Tantalum, atque Tantali

Genus coercet: hic levare functum

Pauperem laboribus,

40 *Vocatus, atque non vocatus audit.*

Captus.] Auro corruptus. *Hic.*] Chæron.

37. *Tantalum atque, &c.*] Ante etiam Od. 13. Prometheus cum Tantalum, quem Pelopis patrem ibi vocat conjunxit, & quidem utrumque laborantem facit. Pelopis autem progenies erant Atreus & Thyestes, Tantali nepotes: *Superbus* autem Tantalus, qui Deos omnes convivio exceptos offendere ausus. Sed & *Tantali divitiæ*, quibus superbiebat, proverbio celebrantur. *Torrent.*

38. *Genus coercet.*] Tantali posteros, Pelopem, Atreum, Agamemnonem, Orestem. *Hic levare.*] De satellite Orci, proinde ac de Orco ipso seu Plutone loquitur; nam quod quis per alium facit, ipse facere videtur. Et suo more *audit levare* dicit, pro audit ut levet: nisi cum verbo *vocatus* construere

malis. *Torrent.* Vel sic etiam exponi potest: Hic *vocatus* & non *vocatus levare*, id est, ut sublevet pauperem functum laboribus, id est, continuis molestiis & miseriis vitæ defatigatum pertæsumque *audit*, id est, præsto adest, & velit nolit pauper, ei moriendum est. Vel *audit*, *vocatus* a paupere, & non *vocatus* à divite. *Cruquius.* *Hic levare functum.*] Ordo est: *Vocatus*, atque non *vocatus audit levare pauperem functum laboribus*, id est, *audit*, ut sublevet, & liberet pauperem, qui vitam egit laboriosam.

40. *Vocatus, atque non vocatus.*] Erasmus inter Laconum proverbialia citat *καλὸν εὐχρὸς τε καὶ ἀκλή* θεός παρῖσι. *Vocatus, atque non.*] Velit nolit pauper, Chæron Orci satellites ei præsto est.

ODE XIX. ἑὸν ὄρασις κή.

In BACCHUM.

Bacchi laudes, ejus numine plenus, canit Poëta.

BACCHUM in remotis carmina rupibus

Vidi docentem (credite posteri)

Nymphasque discentes, & aures

Capripedum Satyrorum acutas.

Eucæ

1. *Bacchum.*] Tanquam divino furore percitus hanc Odam scripsit Horatius, & Bacchum docentem describit. Cæterum alii fere Sileno hoc munus imponunt. *Torrent.* *In remotis.*] Non in strepitu, ambitioneque forensi, ubi nihil divini. *In remotis.*] In secretis nemoribus. *Carmina.*] Divina præcepta carmine descripta. *Cruquius.*

2. *Credite posteri.*] Credite vos, qui

venturi estis; & fidem adhibete talia docenti.

3. *Nymphasque discentes.*] Per Nymphas, animos auditorum simplices accipimus, paratos ad discendum, ab omni terrenæ fœcis cupidine liberos, apertos, candidos. *Cruquius.* *Nymphasque discentes.*] Vide etiam Nymphas ad discendum paratas.

4. *Aures Capripedum acutas.*] Poëtica

5 *Euxæ recenti mens trepidat metu:*

Plenoque Bacchi pectore turbidum

Lætatur. euxæ, parce Liber,

Parce, gravi metuende thyrso.

Fas pervicacis est mihi Thyadas,

10 *Vinique fontem, lactis & uberes*

Can-

tica Satyrorum descriptio, quales hodieque in antiquismarmoribus cernuntur, acutis auribus, depressis naribus, ipsi quoque calvi, ut Silenus. Hoc vero Pani similes, quod & cornua habent exigua, & caprarum pedes, unde & *bicornes* & *capripedes* dicti. Et arrectæ quidem aures quid significant, ex iis quæ jam dicta sunt, constat: pedes vero caprini, quid aliud quæso, quam nihil eis inaccessum esse, qui arcane illi doctrinæ sese manciparunt, &c. *Torrentius*. Turneb. lib. 18. cap. 8. *Capripedum Satyrorum*.] Habent Satyri pedes instar caprarum. *Acutas*.] Aures quoad formam acutas, in acumen fastigiatas, & ad audiendum erectas.

5. *Euxæ, recenti mens*.] Vocem sibi ipse dat, qua mulieres bacchantes furore plenæ uti consueverunt: Cruquius interjectionem admirantis vult esse. *Recenti mens trepidat metu*.] Egregie exprimit id quod repente divino, ut credebatur, olim furore extra se positis evenire consuevit. Ita enim *metum* hic pro furore & insania expono: ut & *Φόβος*.] Græcis est, *μυρία*, *εὐχυσιασμός*. *Torrentius*. *Hinsius*. *Trepidat metu*.] Subsultat mens, & conturbata est.

6. *Turbidum lætatur*.] Tale ferme illud Virgil. *Missoque ingens exerta tumultu Læticia*. Religionis enim horror consistere mentem non patitur. *Torrentius*. *Heinsius* pro *lætatur* legendum censet, *lymphatur*. *Turbidum*.] Et mens turbide lætatur, id est, turbida læticia afficitur.

7. *Parce, parce*.] *Εὐχῆ*: deprecatur enim Liberi vehementiorem vim in afficiendo suo pectore, ne fortasse

νυμφόληπτος maneat sine spe, mentis aliquando recuperandæ in ultionem visi numinis, quemadmodum Aætæoni contigisse fabulantur. *Cruquius*.

8. *Gravi metuende thyrso*.] *Macrob.* lib. 1. Saturn. cap. 19. Deum Liberum ac Matrem, eundem esse ostendere conatur. Quicquid sit, Liberi hasta thyrsus est, celata illa cuspidem metuendus, alioqui tener ac mollis, ederis nempe aut pampinis etiam obvolutus. *Torrentius*. Per *thyrsum* *Cruquius* intelligit, venerandam ex thyrso coronam capiti inductam, ad divinitatem denotandam. *Thyrso*.] Virga, nempe hasta Bacchica, pampinis involuta.

9. *Fas pervicacis Thyadas*.] Postquam Deum videre potuit, licere sibi ait, sacra ejus carminibus celebrare. *Thyades* autem Bacchæ *Ἰδὲ τὸ ἦμα τὸ ὄρμα*, hoc est, ab impetu illo quo ruebant: quas *pervicaces* appellat Poëta, ob cepti semel furoris pertinaciam. *Torr.* *Fas pervicaces*.] Nunc certus de Baccho sibi propitio, ad imitationem poetarum veterum sub involucris fabularum canit honorum præmia, rerumque omnium cum pace tranquillitateque copiam à deo acceptandi, dum in cultu divino honeste viverent: & contra malorum miseriam, suppliciaque eorum præsertim, qui in Deum essent impii: quos Bacchus ipse vindex impietatis ad inferos usque persecutus est. *Cruquius*. *Fas pervicaces*.] Licet mihi, vel, possibile est, *δυνατὸν ἐσι*. *Thyadas*.] Protervas Bacchi sacerdotes, & ministras.

10. *Vinique fontem*.] Hæc ad miracula illa referenda, quæ vi numinis hu-

jus

Cantare rivos : atque truncis

Lapsa cavis iterare mella.

Fas & beatæ conjugis additum

Stellis honorem, teclaque Penthei

15 Disjecta non levi ruina,

Thracis & exitium Lycurgi.

Tu flectis amneis, tu mare barbarum :

Tu separatis uvidus in jugis

Nodo coërces viperino

20 Bistonidum sine fraude crineis :

Tu, cum parentis regna per arduum

Cobors Gigantum scanderet impia,

Rhæcum retorsisti leonis

Unguibus, horribilique mala :

25 Quamquam choreis aptior, & jocis,

Ludo-

jus fieri stulta credebat antiquitas : nempe ut percussa thyrso terra, seu rupe aliqua, aut arboris trunco, vinum, lac, aut mel manaret. *Torrent.*

12. *Iterare mella.*] Iterum, atque iterum cantare mella cavis arboribus defluentia.

13. *Conjugis additum*] Ariadnæ, quam à Theseo relictam Bacchus in uxorem adoptavit.

14. *Honorem, teclaque.*] Coronam nuptialem inter sydera collocatam. *Teclaque Penthei.*] Hanc quoque fabulam prolixè refert Ovid. lib. 3. *Metam.* & argumentum est tragædiæ Euripid. *Bacchæ.* *Torrent.* *Penthei.*] Thebarum regis.

15. *Non levi ruina.*] *Torrentius* contendit legendum esse *levi*, ob carminis legem. nusquam enim eo loco jambum reperias. *Non levi ruina.*] Alii, *lava*. Ruina lava ab irato Deo illata, quod mulieres bacchantes spectaret.

16. *Lycurgi.*] Fuit Lycurgus rex Thraciæ, Dryantis filius, qui à Baccho in futorem versus, & vites interfecare conatus, crura sua sibi amputavit.

17. *Mare barbarum.*] Mare Indicum domas; nam Indos Bacchus superaverat.

18. *Uvidus in jugis.*] Tuebrius, & vino madidus in remotis montibus, colligis in nodum mulierum Thraciarum comas serpentibus implicitas.

19. *Nodo coërces.*] Tu Bistonidum Bacchantium & te colentium crines nodo aliquo constringis & coërces, cui viperæ implicatæ sunt, idque impune, sine fraude & periculo; viperæ enim ipsis nihil nocent. *Lubin.*

20. *Sine fraude.*] Frequens apud Jurisconsultos clausula, pro sine pœna, sine periculo, impune. *Torrent.* *Sine fraude.*] Sine ullo damno.

21. *Per arduum.*] Per arduos montes inter se superstructos.

23. *Rhæcum.*] Libri MSS. omnes vel *Rhætum*, vel *Rœtum*. *Rhætus* itaque retinendum censeo, pro Gigante. *Rhæcum.*] Rhæcum Gigantem tu in Leonem conversus dejecisti. *Leonis unguibus.*] Ipse scilicet in leonem tum versus. *Torrent.*

24. *Mala.*] Maxilla leonina.

27. *Fert-*

Ludoque dictus, non sat idoneus
Pugnæ ferebaris : sed idem
Pacis eras, mediusque belli.

Te vidit infons Cerberus aureo

30 Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, & recedentis trilingui
Ore pedes, tetigitque crura.

27. *Ferebaris.*] Dicebaris.

28. *Mediusque belli.*] Ad utrumque paratus, sive bellum esset gerendum, sive pax colenda. Poëta hoc significat, vinum aliquando homines ad arma excitare, interdum animos feros, & truculentos mitigare. Turneb. libro 10. cap. 22.

29. *Infons Cerberus aureo.*] Cerberus non nocens tibi ad inferos descendenti, ut inde Ariadnen uxorem reducere. *Auro cornu.*] Baccho etiam cornua tribuuntur: hinc à Græcis ei data cognomina, κεραι & κεραιφόρος, δίκρανος, &c. Causamque addunt, quod immodico vino obruti, truces & contumeliosi efficiuntur. Alii alias rationes addunt. Nec tacendum, quæ de

cornuum apud veteres pro poculis usq̃ Athenæus tradidit; unde enim Baccho cornua tradit. Magis tamen crediderim Bacchi cornibus immortalitatem ei concessam indicari: nam divinitatis ac potentia cujusdam majoris, quam humanæ signa esse. *Torrent.*

30. *Cornu decorum.*] Poëta idcirco cornua affingunt Baccho, quod bibaces plerumque sunt pugnaces. Vel ut alii volunt: quod Bacchus primus terram junctis bobus excoluit. *Leniter atterens.*] Leni motu caudam agitans, quod faciunt canes suis dominis, aut notis adulantes.

31. *Et recedentis trilingui.*] Et ore suo trilingui tetigit pedes, tuaque crura redeuntis ad superos.

ODE XX. ἀληθραϊκή.

Ad MÆCENATEM.

Horatius in Cygnum versus, per universum provolabit orbem; unde sibi promittit suæ Poëseos immortalitatem.

NON usitata, nec tenui ferar
Penna, biformis per liquidum æthera,

Vates:

1. **N**ON usitata.] Pulcra allegoria, idem fere argumentum tractat, quod Oda postrema lib. 3. Permittitur autem poëtis, ut sibi immortalitatem nominis polliceantur. At Ovidius pæne in Deos contumeliosus est, cum ait:

*Famque opus exegi, quod nec Jovis ira,
nec ignis;*

Nec poterit ferrum, nec edax abolere ve-
tustas.

Illud vero vulgarius, quod iis quoque quos carminibus celebrant, immortalitatem promittunt. *Torrent.* Vide & Franc. Luisini. *Parergon.* lib. 3. cap. 13. *Non usitata.*] Ordo est: Ego vates biformis ferar per liquidum æthera, non usitata nec tenui penna, sed penna sublimi, Latinis auribus ante me inaudita.

2. *Biformis per liquidum.*] Nuper homo, nunc cygnus, vel, vates Lyricus, & vates Satyricus.

3. *In*

Vates: neque in terris morabor

Longius: invidiaque major

5 Urbeis relinquam: non ego pauperum

Sanguis parentum, non ego, quem vocas,

Dilecte Mæcenas obibo,

Nec Stygia cobibebor unda.

Fam jam residunt cruribus asperæ

10 Pelles: & album mutor in alitem

Superna, nascunturque læves

Per digitos, humerosque plumæ.

Fam Dædalæo ocyor Icaro,

Visam

3. In terris.] Plures codices, in terra.

4. Invidiaque major.] Invidia virtutem & præclara facinora omnia, non aliter quam umbra corpus sequitur. Nam quo altius quis ascenderit, eo subjectior est invidiæ. Paribus enim aut non multo sublimioribus invidemus. Atqui in excelsum elata virtus, tanquam extrâ humanam sortem posita, admirationem potius excitat, ut subtiliter disputat Arist. l. 1. Rhet. ad Theodosten. Adde Od. 3. lib. 4. *Torrent. Invidiaque major.*] Cujus gloria superat invidiam.

5. Urbes relinquam.] Æthera petens. *Non ego pauperum Sanguis.*] Quasi obscuritas parentum (erat enim libertino patre natus) ei data vitio, sit impedimento, quo minus Romanis esset celebrior: quod satis indicat Ode 3. lib. 4. *Satyr. 4. & 10. lib. 1. Cruquius. Pauperum sanguis, &c.*] Quippe ô dilecte Mæcenas, ego quamvis pauperum parentum sanguis & filius (quem & qualem tu me vocas & appellare soles) mortem non obibo, nunc, &c. *Lubin. Non ego pauperum.*] Non ego obscuris parentibus sum ortus.

6. Non ego, quem vocas.] Hic ordo, & horum verborum sensus mihi præ reliquis placet, O Mæcenas, ego non obibo mortem, quem (licet pauperem) tu

vocas, ô dilecte Horati. *Quem vocas dilecte.*] Οὐ καλῆς, ὡ φίλε. hoc est, quem amici nomine dignaris. *Heinsius.*

8. *Nec Stygia.*] Ut alii, quorum fama cum morte interiit. De Styge vide Od. xxxi 11. lib. 1.

9. *Residunt.*] Hærescunt, insidunt.

10. *Album mutor in.*] De cygno loqui Poëtam ostendit, quod mox sequitur, *canorus ales.* & sane aptissima cygni ad poëtam comparatio est. nam & poëta in Apollinis tutela sunt; & cygni quoque ei deo sacri perhibentur; non solum ob cantus suavitatem, sed quia uti in poëtis, sic & in alite illo divini aliquid esse creditur. *Torrent.* Et Horatium hic respexisse ad mutationes Pythagoricas à Platone celebratas, *Pulmannus* censet. *Turneb. l. 10. cap. 22. Mutor in alitem Superne.*] Scribe cum *Mureto, Superna,* quicquid dicunt alii, *Superna,* est τῶ ἀνω. *Heinsius.* Sed *Lambin. & Torrentius* legendum esse contendunt *superne,* ut & apud *Virg. 2. Georg. Flos apprimè tenax,* non *apprima. In alitem.*] In cygnum.

11. *Superna: nascunturque.*] Mutor à partibus superioribus

13. *Dædalæo ocyor Icaro.*] Ocyor Icaro Dædali filio, qui una cum patre à Creta fugiens, fretus alarum fiducia, decidit in mare.

K

14. Ge-

Visam gementis littora Bosphori,

15 *Syrteisque Getulas canorus*

Ales, Hyperboreosque campos.

Me Colchus, & qui dissimulat metum

Marsæ cohortis Dacus, & ultimi

Noscent Geloni: me peritus

20 *Discet Iber, Rhodanique potor.*

Absint inani funere nœniæ,

Luctusque turpes, & querimonie:

Compesce clamorem, ac sepulcri

Mitte supervacuos honores.

Q HO.

14. *Gementis littora Bosphori.*] Bosphori murmur emittentis. De Bosphoro vide supra Od. xiiii.

15. *Syrtes Getulas.*] Syrtes Libycas, vide Od. xxii. lib. I.

16. *Ales.*] Cygnus. *Hyperboreosque campos.*] Plus dicere non potuit, quam fama etiam Hyperboreis sese celebrem futurum. Qui autem illi sint populi, vide Melam & Plin. lib. 4. cap. 12. Horatius per *Getulas Syrtes & Hyperboreos campos*, extremas ad meridiem & septentrionem terræ oras intelligit, ultra quas progredi non licet, si nostrum hemisphærium complectamur. *Torrent.* *Hyperboreosque campos.*] Montes sub polo, & cardine cœli positos, unde spirat Boreas, ubi dies est sex mensium, & nox totidem, anno in duas partes diviso.

18. *Marsæ cohortis Dacus.*] Marsæ sunt populi Italiæ, quos Dacus quamvis revera timeret, fingit tamen se non timere.

19. *Ultimi Geloni.*] Scythiæ populi, vide supra Od. ix. *Peritus discet Iber.*] Antiqui Codd. *Hiber* vel *Hyber* scribunt. Sed quare *peritum* vocat Horatius? an propter longas & assiduas navigationes, quibus Hispani olim claruere? id quidem Lambinus existimat. *Torrentius* locum hunc sic exponit: ut una cum Romano Imperio Poëta nomen suum propagatum iri dicat, apud eos, qui Romanarum rerum periti esse ve-

lint. Quod de Hispanis maxime ac Gallis promittere sibi potuit, utraque enim provincia jam tum Romanorum coloniis frequentabatur, unde etiam Augusti ætate præclara ingenia provenere.

20. *Iber.*] Hispanus usu peritus propter longa bella, & navigationes assiduas. *Rhodanique potor.*] Gallus Lugdunensis. Rhodanus est Gallia fluvius, ortum ducens ex Alpibus, quæ Italiæ à Gallia dividunt.

21. *Absint inani funere.*] Bene *inani funere*, cum non moriturum se, sed in cygnum mutatum iri ante dixerit. Simile huic est, quod *inanem tumulum* vocat Virg. 3. *Æneid.* in quem corpus illatum non esset, sed memoriæ tantum causa exstructum, Græci *νενοτιφίον* appellant. Suet. *honorarium tumulum* vocat. *Torrent.* *Absint inani funere nœniæ.* Absint *nœniæ*, id est, absint carmina funebria à funere meo inani: *inane* appello, quia mihi mortuo funus nihil proderit, nam in sepulchro contineri non possum, sed immortalis futurus poëtarum ales.

22. *Luctusque turpes.*] Si funus inane, luctus quoque turpes esse sequitur. Næc dubium quin ad notum illud Ennii poëta Epitaphium respexerit Poëta: *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit. Cur? volito vivus per ora virum.* *Torrent.*

24. *Mitte.*] Omitte.

Q. HORATII FLACCI
 CARMINUM
 SEU
 ODA RUM
 LIBER TERTIUS.

ODE I. παραμυθική.

Vita beata non opibus, aut honoribus, sed animi tranquillitate efficitur.

O Di profanum vulgus, & arceo.
 Favete linguis: carmina non prius
 Audita, Musarum sacerdos,
 Virginibus, puerisque canto.
 5 Regum timendorum in proprios greges,

Reges

I. **O** Di profanum.] Notat Servius in illud l. vi. Æneid. *Procul à procul este profani.* à Calimacho id sumpſisse Virg. *Εχθρὸς ἐκείνους ἐστὶ βέβηλος.* ac profanos dici non initiatos, quos Græci ἀμύητους, ἀμυσιαστὰς vocant. Unde sacra & ἀρχ, & signa quoque deorum quaedam ἀβέβηλα dicta, quæ adiri ab hominibus tangive nefas erat. Vide Adr. Junium lib. i. Animad. cap. 8. Tales igitur præconis voce à sacris arcebantur: notaque gravissima adversus Alcibiadem accusatio, quod profanus, sacris Eleusiniis interesse ausus fuisset. Torr. *Profanum vulgus.*] Odi vulgus indoctum: nam imperitos homines, & à Musis alienos Horatius arceat ab his carminibus, tanquam profanos à sacris.

2. *Favete linguis.*] Seneca lib. de Vita beata: *Hoc verbum, inquit, favete linguis, non ut plerique existimant, à favore trahitur; sed imperatur silentium, ut rite peragi possit sacrum, nulla voce mala obstre-*

pent. *Favete linguis.*] Attendite cum silentio, vel bona verba dicite, σύφμεῖτε, id est, πρὸ ἀγαθῶν ἐνθουσιαστικῶς λέγετε. *Carmina non prius.*] Ego Musarum sacerdos canto virginibus, puerisque carmina non prius audita à Romanis, lyrica scilicet, exacte & ad plenum facta.

3. *Musarum sacerdos.*] Poëta enim Musarum sunt ministri & antistites, quarum spiritu afflato divina canunt poemata & civilia præcepta, ad vitam præclare instituendam cumprimis utilia & necessaria nobis præscribunt. *Fingulinus.*

4. *Virginibus, puerisque.*] Non quod ii auditores sint idonei, sed ea cantare se profitetur Horatius, quæ virgines & pueri ingenui ad deorum ac virorum virtute præstantium laudes referendas addiscere debeant. *Torrent.* *Virginibus, puerisque.*] Quo rectius suam vitam instituant.

5. *Regum timendorum.*] Dicit timen-

K 2 des,

Reges in ipsos imperium est Jovis,

Clari giganteo triumpho,

Cuncta supercilio moventis.

Est, ut viro vir latius ordinet

10 *Arbusta sulcis: hic generosior*

Descendat in campum petitor:

Moribus hic, meliorque fama

Contendat: illi turba clientium

Sit major: ÆQUA lege necessitas

15 *Sortitur insigneis, & imos:*

Omne capax movet urna nomen.

Distri-

dos, qui imperii gladium gestant, & in quorum potestate sunt leges, quique soli plus cæteris omnibus possunt, adeo ut cum Plauto *humanos* quosdam *Joves* eos recte appellaveris. Sed tunc feliciter imperant, cum divino se regi arbitrio recordantur. *Torrent. Regum.*] Ordo est: Imperium regum timendorum est in proprios greges. Imperium Jovis clari giganteo triumpho, & cuncta moventis supercilio, est in ipsos reges. *Timendorum, in proprios.*] Reges à subditis timeri debent, at amari magis.

6. *Reges in ipsos.*] Reges ipsi, qui habent imperium in sibi subditos, habent etiam Deum suum regem omnis iniquitatis, & violentiæ vindicem.

7. *Clari giganteo triumpho.*] Atque ea quidem Jovis summa gloria est, quod impii, qui per gigantes norantur, debitis suo sceleri poenis divinitus afficiuntur. *Torr. Clari giganteo triumpho.*] Jovis magnifici, qui potuit immanissimos gigantes supercilio, id est, nutu, & majestate superare.

9. *Est, ut viro vir.*] Sic loquuntur Græci: *ἔστιν αἷς*, vel *ἔστιν ὄπιος*; id est, fieri, vel evenire potest. Ostendit varia hominum esse ingenia ac studia *Lambin.* *Est, ut viro vir.*] Fieri potest, ut alius alio plures possideat agros, in quibus arbores in ordinem redactas plantet,

alius honores ambiat, alius alia sectetur, &c. Mortis tamen conditio est omnibus æqua.

11. *In campum petitor.*] *Petitor* Jurisconsultis, & Ciceroni ipsi actorem in judicio, hoc est eum qui alteri litem movere, significat. Horatius pro candidato hic posuit. *Torr. In campum petitor.*] In campum Martium, ubi alicujus Magistratus est petitor, hic generis claritate, ille suis virtutibus, alius amicorum numero celebris.

12. *Moribus hic melior.*] Hoc est vitæ innocentia fretus & rectè factis. *Illi turba clientium.*] Comitatu & fautoribus, quorum suffragiis clamoribusque meliorem superet in magistratu petendo. *Cruquius.*

14. *Æqua lege.*] *Necessitas* tamen, id est, Mors æqualiter sortitur, id est, sorte, & sine delectu sumit omnes tam claros, quam obscuros. *Necessitas.*] Græcis *ἀνάγκη*, ab *ἀνάξ ἀνάξ*, vel ab *ἀνάδος*, *πείνων* ἢ *ἐπιπέγειν*. Atque adeo deam esse volunt, quæ regat omnia. Erudite igitur Horatius, hic & alibi *necessitatis* vocabulo utitur, ut nihil aliud quam Dei voluntas sit, quam *Parcam* Poëtæ sive *Fatum*, Stoici fere *Decretum* appellant. *Torrunt.*

16. *Movet urna.*] Volvit ad sortendum fatum, vide *Od. 3. lib. 2.*

17. *Di-*

*Districlus ensis cui super impia
Cervice pendet, non Siculae dapes*

Dulcem elaborabunt saporem:

20 *Non avium, citharæque cantus*

Somnum reducent. somnus agrestium

Lenis virorum, non humileis domos

Fastidit, umbrosamque ripam,

Non Zephyris agitata Tempe.

25 *Desiderantem quod satis est, neque*

Tumultuosum sollicitat mare:

Nec scævus Arcturi cadentis

Impetus aut orientis Hædi:

Non verberatæ grandine vineæ,

30 *Fundusque mendax: arbore nunc aquas*

Cul-

17. *Districlus ensis cui semper.*] De Damocle Dionysii assentatore, vide M. Tullium, Tusc. lib. 5.

18. *Siculae dapes.*] Siculorum & maximè Syracusanorum mensa, pro lautis atque opiparis proverbio celebrabantur: Quin & ex Sicilia, ob variam condiendi artem, coqui, teste Athenæo, præcipuè laudabantur. *Torrent. Siculae dapes.*] Dapes à Dionysio Siciliae tyranno apparatus, quæ erant exquisitissimæ, & regio luxu instructa.

19. *Elaborabunt.*] Non elaborarunt legendum. Hoc est, magna cura, præstantique arte conditæ non sapient, sed erunt insipidæ penitus, intuenti mortem præsentem. *Cruq. Elaborabunt saporem.*] Non reddent.

21. *Somnum reducent.*] Non somnum restituent, quem metus abstulit. *Somnus agrestium.*] Ex antithesi docet humilibus rusticis frugalibusque omnia longè suaviora quam ditioribus; ut quibus tutiora sunt omnia, cibis, potus, somnus, & quæcunque vitam beare possunt, non eam desiderant, nisi quod satis est. *Cruquius. Somnus agrestium.*] Ordo est, & sensus, somnus levis non spernit humiles agrestium domos, ne-

que umbrosam ripam, aut amœna Thesaliæ loca Zephyris agitata.

25. *Desiderantem.*] Qui desiderat, quod satis est ad victum & vestitum, non navigat, neque se maris periculo exponit, ut rem familiarem augeat. *Quod satis est*] Naturæ scilicet, ut Ep. 2. *Quod satis est cui contingit, nihil amplius optet.*

Recte enim & illud Epicurus, teste Seneca: *Si ad naturam vives, nunquam eris pauper: si ad opiniones, nunquam eris dives.*

26. *Sollicitat mare.*] Tumultuosum mare non reddit eum sollicitum.

27. *Arcturi cadentis.*] Arcturus stella est in cauda Ursæ, quæ propter tempestates, quas oriens excitat, est vehemens, sed occidens est multo vehementior.

28. *Hædi.*] Hædi duæ sunt stellæ exiguæ in sinistra manu Erichthonii, quibus orientibus sævit mare.

30. *Fundusque mendax.*] Fundus infertuosus, qui voris agricolæ non respondet. *Arbore nunc.*] Arbore, quæ nec flores, nec fructus profert, modo pluvias culpante, modo sydera, id est, ætium immoderatam è vi syderum provenientem.

Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hyemes iniquas.

Contracta pisces æquora sentiunt,
Factis in altum molibus. huc frequens

35 Cæmenta demittit redemptor
Cum famulis, dominusque terræ
Fastidiosus. sed timor, & minæ
Scandunt eodem quo dominus: neque
Decedit ærata triremi, &

40 Post equitem sedet atra cura.
Quod si dolentem nec Phrygius lapis,

Nec

33. *Contracta.*] Æquora angustiora facta.

34. *Factis in altum molibus.*] Sæculi sui in ædificando luxum graviter damnat Poëta lib. 2. Od. 15. & 18. Unde datam tunc Augusto occasionem crediderim, ut ædificiis modum imponeret: Sueton. cap. 89. Verum hoc loco omittere nolim, rectè Acronem monuisse, verbo ædificantium usum esse Poëtam, cum *moles* dixit. nam & apud Jurisconsultos nostros propriè *moles* dicuntur in mare vel in flumen projectæ. *Torrent.* In altum molibus.] In profundum mare. Vide Od. 15. l. 2. *Huc frequens.*] In hoc altum mare.

35. *Cæmenta demittit.*] Antiqui fere Codd. *cementa* sine diphthongo. *Cementum* enim Architecti vocant, non certum aliquod saxi genus; sed materiam illam omnem, qua ad substructiones operumque fundamenta ex rudi plerumque saxo, lapidumque cælorum fragmentis uti solent. unde & *cementitii parietes*, quales fere rusticani, nulla venustate, & tanquam fortuita congestione lapidum extructi. *Torrent.* *Cæmenta demittit.*] Lapidem cæsum ad fundamentum substruendum, ubi ædificium consistat. *Redemptor cum famulis.*] Nam redemptor opis faciendum suo periculo, certâ mercede constituta assumit, cum famulis suis conpactis, & dominus lu-

xuriosus, qui terræ jam fastidiosus est, huc in mare frequens & assiduus lapides rudes & cæmenta ad ædificii fundamentum dimittit ac projicit. *Lubin. Redemptor Cum famulis.*] Operum conductor ἐργασίας, Angl. a *Casler.*

37. *Sed timor & minæ.*] Hoc est, quicquid agit, non deseritur à suis affectibus, qui non sinunt eum quiescere. *Cruquius.*

39. *Ærata triremi.*] Vide Od. 16. lib. 2.

40. *Post equitem.*] In clunibus equi. *Atra cura.*] Pro molesta, odiosa. Turn. lib. 4. cap. 14. lib. 19. cap. 9.

41. *Quod si dolentem.*] Quod si neque ædes sumptuosæ, neque vestes purpureæ, neque vina Falerna, neque unguenta preciosissima mentem dolentem, ac perturbatam mitigent; cur ædificia magnifica, aut divitias magno dolore acquisitas concupiscam? *Phrygius lapis.*] Phrygium marmor rubris alperum maculis, ex Attidis, ut quidam fabulantur, sanguine natis, ingentibus etiam columnis, quales multa Romæ conspiciuntur, aptum est. Quo tamen in genere Sinadicum, ab oppido Sinada sic dictum, præcipuè commendatur: meminit ejus Plin. lib. 35. cap. 2. & prolixè Strabo lib. 12. *Phrygius lapis.*] Columnæ ex lapide Phrygio, quæ domos sumptuosas fulciebant.

43. *Dele-*

Nec purpurarum sidere clarior

Delenit usus : nec Falerna

Vitis, Achæmeniumque costum :

45 Cur invidendis postibus, & novo

Sublime ritu moliar atrium?

Cur valle permutem Sabina

Divitias operosiores?

43. *Delenit usus.*] Mitigat. *Nec Falerna vitis.*] In vulgatis impressum est *Falerna vitis* : quam lectionem qui recipiunt, subintelligunt *ἀπὸ τοῦ ἡγεῖν usus*, Lambin.

44. *Vitis.*] Nec vinum Falernum. *Achæmeniumque costum.*] Unguentum Persicum, sic dictum ab Achæmene rege Persiæ, unde venit Costum, vide Od. 12. lib. 2.

45. *Cur invidendis.*] Cur extruam sublime atrium : vel sublimem domum postibus marmoreis, invidia nimirum laborantibus, propter luxus magnificentiam ;

47. *Cur valle.*] Cur relicto meo agro Sabino in quo vitam ago tranquillam, divitias appetam molestiarum plenas, magnaue opera comparatas ?

ODE II. Βαλζυκή.

Ad Amicos.

Pueri à teneris annis paupertati, militiæ, & vitæ laboriosæ sunt assuefaciendi.

ANGUSTAM, amici, pauperiem pati

Robustus acri militia puer

Condiscat & Parthos ferocis

Vexet eques metuendus hasta :

5 Vitamque sub dio & trepidis agat

III

2. *Angustam amici.*] Libri veteres quotquot vidi, *amicæ* habent, non *amici*. in uno etiam adscriptum, *amicæ*, esse adverbium. Nec displicet : ut quicumque in repub. magnus futurus sit, à pueritia paupertatis familiaritati assuescat, ut amare eam etiam videatur. Puer ergo *amicæ*, id est, libenter & benignè pati pauperiem discat, hoc est, amare frugalitatem sobrietatemque. Et sane prisca illi Romani nulla re magis quam paupertatis patientia claruerunt. *Torr. Cruq. Angustam pauperiem.*] Pauperiem duram, & difficilem.

2. *Robustus.*] A Jurisconsultis *robusta ætas* appellatur, quæ 25. annorum est. Sed Horatius *robustum puerum* quum dicit, respectu puerilis ætatis sic eum vocat, qui adolescentiæ proximus sit, & militiæ rudimentis aptus. *Torr. Acri militia.*] Rigida, dura. Cum acri ergò militia discat puer *amicæ* pari pauperiem. *Cruquius. Robustus acri.*] Puer factus robustus per acrem militiam.

3. *Parthos feroces.*] Parthos, pro quibuslibet hostibus.

5. *Vitamque sub dio.*] Non satis ergò est futuro militi, *amicæ* ferre pauperiem,

In rebus, illum ex mœnibus hosticis

Matrona bellantis tyranni

Prospiciens, & adulta virgo

Suspiret: Eheu ne rudis agminum

10 *Sponsus laceſſat regius aſperum*

Tactu leonem: quem cruenta

Per medias rapit ira cœdeis.

DULCE & decorum est pro patria mori.

Mors & fugacem perſequitur virum:

15 *Nec parcit imbellis iuventæ*

Poplitibus, timidoque tergo.

VIRTUS repulſæ neſcia ſordidæ,

riem, ſed oportet eum quoque eſſe *Φιλόπονον*, id eſt, libenter tolerare labores militares, aliaque corporis incommoda. Pro *ſub dio*, pleraque ſcripta habent, *ſub divo*. Cruquius. *Sub dio*.] Sub ſole extra tectum vivat, & in rebus formidoloſis. *Trepidus in rebus*.] Quales in tumultu bellico eſſe ſolent maxime vicino jam hoſte.

6. *Illum ex mœnibus*.] Illum nempe militem Rom. proſpiciens ex mœnibus hoſtilibus, uxor regis alicujus barbari, cum quo bellum gerat populus Rom. ſuſpiret hoc modo, atque hæc queribunda voce loquatur. *Lambin.*

7. *Matrona bellantis*.] Uxor tyranni alicujus barbari.

8. *Adulta virgo*.] Virgo nubilis, & matura viro.

9. *Suſpiret: Eheu ne*.] Voce queribunda hæc verba loquatur: Eheu, ne regius ſponſus rudis agminum laceſſat leonem aſperum tactu, quem rapit cruenta ira per medias cædes. *Eheu*.] Exclamatio pathetica virginis, ſuo ſponſo metuentis. *Cruquius*. *Rudis agminum*.] Rei militaris inſcius.

10. *Regius ſponſus*.] Sponſus regia ſtirpe progenitus.

11. *Leonem, quem*.] Militem Rom. in conſictu ſævum, eſt Allegoria. *Quem cruenta ira*.] Id eſt, hoſtilis animi ra-

Inta-
bries, per medias hoſtium cædes rapit atque impellit. *Lubin.*

13. *Dulce & decorum eſt*.] Perinde ac ſi parum eſſet, *decorum* dicere; addit etiam *dulce* ac jucundum eſſe mori pro patria: quæ, ut præclare ait Cicero, una omnes omnium caritates complexa eſt. Quod & Homerus teſtatur noto illo verſu ix. *Odyſſ.*

Ως ἔδεν γλύκιον ἢς πικρῆιδε ἔδῃ
τοκῶν ζῆνε).

Torrent.

14. *Mors & fugacem*.] Confirmat ante dictam ſententiam. Si enim omnibus moriendum eſt, ſtultum eſt mortis metu vitam gerere in gloria atque ignavam, qualem ſæpe etiam citius mors occupet, quam ſtrenuam atque exercitatum, ut Simonidis verſus indicat:

Οἱ αὖ ζῆνατ' ἐφῆκε κ' ἔφυ-
ζα μέγαν.

De quo *Muret*. Var. lect. lib. 4. cap. 9. *Torrent.* *Fugacem perſequitur*.] Qui fugiendo conſulunt ſaluti, ſæpius periclitantur, quam qui fortiter pugnant.

16. *Poplitibus, timidoque*.] Juvenibus ignavis, quorum poplites, quemadmodum & terga cernuntur dum fugiunt.

17. *Virtus repulſæ neſcia*.] Non quia homines virtute præſtantes, & honores petant, & ſæpe etiam repulſam ferant: ſed quia nullum inde virtus detrimen-

tum

Intaminatis fulget honoribus:

20 *Nec sumit, aut ponit secureis
Arbitrio popularis auræ.*

*Virtus recludens immeritis mori
Cælum, negata tentat iter via:*

*Cætusque vulgareis, & udam
Spernit humum fugiente penna.*

25 *EST & fideli tuta silentio*

*Merces. vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanae, sub iisdem
Sit trabibus, fragilemque mecum
Solvat phaselum. sæpe Diespiter*

Negle-

tum patitur, quæ suo semper robori in-
nitens, eadem est in adversis rebus, quæ
in secundis; illas superat, has modera-
tur. *Torren. Nescia fordida.*] Virtus re-
pulsæ ignominiosæ ignara, puris hono-
ribus fulget; nam viri virtute præstan-
tes, non petunt à populo honores.

18. *Intaminatis.*] Nullis corruptelæ,
ambitionis, largitionum maculis con-
spurcatis aut obscuratis: quia sibi bene
consciã contemnunt vanos & populares
honores. *Crug.*

19. *Nec sumit aut ponit.*] Vult Hora-
tius virtuti suum semper honorem con-
stare, qui nec minui, nec augeri fortui-
tis possit. Omnia in se posita habet, nec
à vulgi opinione dependet, sed sibi ipsa
gloriam concilians ad cælum affectat
viam. *Torr. Secureis.*] Honores aut ma-
gistratus, quorum insignia sunt secure, &
& fasces.

20. *Auræ.*] Favoris, id est, pro ut
mobili, & levi populo placuerit.

21. *Virtus recludens.*] Virtus aperiens
cælum iis, qui non mortem, sed im-
mortalitatem sunt meriti, iter patefacit,
& sibi, & suis per vias difficiles, & in-
terclusas.

22. *Negata tentat iter.*] Incognita
vulgo & neglecta propter difficultatem
& labores. *Tentat.*] Ingitur: vilium-
que hominum in terris degentium vul-

gares cætus & conventus, atque adeo
hanc omnem humum turbidam, cæno-
sam & udam, veloci sua penna è rebus
mortalium fugiente & suprâ terrena al-
te in cælum sublevato, spernit & ex alto
despicit. *Lubin.*

24. *Humum fugiente.*] Res terrenas
spernit, quarens immortalia.

25. *Est & fideli silentio.*] Commen-
data animi fortitudine, nunc fidem, quæ
silentio præcipue probatur collaudat, &
perfidia pœnam comminatur, ac veluti
divino numine afflatus, diversas sen-
tentias in unum carmen conjicit. Pul-
chrè autem *fidèle silentium*, dixit: ut *fi-
da silentia sacris*, Virgilius. *Torren. Est
& fideli tuta.*] Laus silentii.

26. *Vetabo, &c.*] Neque mecum ha-
bitabit, neque mecum in eadem navè
vehetur, qui sacra Cereris, id est, quod
vis arcanum evulgarit, homo scilicet ri-
marum plenus. *Qui Cereris sacrum vul-
garit.*] *Arcanam* vocat Cererem, cujus
sacra illa Eleusinia religioso quodam si-
lento peragebantur. Qua de supersti-
tione qui plura scire velit, Tertullia-
num adeat, initio lib. contra Valentin.
Et Augustin. lib. VI. De civitate Dei,
cap. 20.

28. *Trabibus.*] Sub eodem testo.

29. *Phaselum.*] Navem velocem, &
oblongam. *Diespiter.*] Jupiter (diei

30 *Neglectus, incesto addidit integrum:**RARO antecedentem scelestum**Deseruit pede pœna claudo.*

& lucis pater) non cultus, sæpe castos, & innocentes punit cum impiis & incestuosus.

30. *Incesto addidit integrum.*] Nemp cum ob infanda paucorum scelera, publica immittuntur mala, quæ veteres sacrificiis ac supplicationibus avertere solebant, aut expiare. *Torrent.*

31. *Raro antecedentem scelestum.*] Pulchra Poëtæ nostri de divina justitia sententia. *Quamvis tarda sæpè, attamen*

certa scelerum vindicta. Quo bene proverbium illud refert Porphyrio, *Dii laneos habent pedes. Raro antecedentem scelestum.*] Pœna tardo pede incedens, raro patitur scelestum hominem præeuntem effugere, sed eum aliquando assequitur, & comprehendit.

32. *Deseruit.*] Ostendit culpæ comitem esse pœnam, ut lib. 4. Od. 5. *Culpam pœna premit comes.*

ODE III. *πρωγουλική.*

Vir virtute præditus nihil extimescit. Oratio Junonis de Troja everfa, de bello Trojano finito, deque Imperio Rom. à Trojanis initium capturo.

JUSTUM, & tenacem propositi virum,
Non civium ardor prava jubentium,

Non vultus instantis tyranni

Mente quatit solida: neque Auster

5 *Dux inquieti turbidus Adriæ,*

Nec fulminantis magna Jovis manus.

Si fractus illabatur orbis,

Impavidum ferient ruinæ.

Hac arte Pollux, & vagus Hercules

Inni-

1. *Tenacem propositi.*] *Ἐπιεικέως κ' ἄρνησίν*, id est, æquique bonique, quæ in repub. ita vigere necesse est, ut sine iis esse non possit, ne dum florere. *Cruquius.* *Tenacem propositi*] Virum propolito recto perseverantem.

2. *Non civium.*] Non seditio civium iniquas leges ponentium, quæ cum æquo & bono pugnant.

3. *Instantis tyranni.*] Tyranni præsentis.

4. *Mente quatit.*] De sententia dimovet, id est, non efficit inconstantem.

5. *Dux inquieti.*] Arbitræ Adriæ. vide Od. 3. lib. 2. est Adria generis neutri contra regulam.

7. *Si fractus illabatur orbis.*] Alludit ad Græcorum proverbium, quod in eos citatur, qui in tuisissimis rebus ridiculè timent. *Erasmus.* *Si fractus illabatur.*] Si cœlum ruat, vir justus illius ruinam non expavescet.

8. *Impavidum ferient.*] Quales in sapientem ac constantem virum cadat metus, ex Epiçteti *Ἀγλασξέτων* lib. 5. ostendit Gell. lib. 19. cap. 1. *Torrent.*

9. *Hac arte Pollux.*] Castorem non nomi-

10 *Inmixus, arceis attigit igneus:*

*Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.*

*Hæc te merentem Bacche pater tuæ
Vexere rigres, indocili jugum*

15 *Collo trabentes: hæc Quirinus
Martis equis Acheronta fugit.*

Gra-

nominat Pollucis fratrem: quod ille cum immortalis esset, Jovem exoravit, ut immortalitatem suam fratri communicare posset: quamquam utrumque nomen utrique commune est, Castoris præsertim, de quo ad Sueton. Casare cap. 10. & lib. 4. Od. 5. Bene etiam *vogum* vocat *Herculem*, ob pererratum orbem terrarum. *Torr. Hac arte Pollux.*] His virtutibus, constantia nimirum & justitia, Pollux, Hercules, Bacchus, Romulus ex mortalibus facti sunt immortales. *Vogus Hercules.*] Hercules longinquas terras & multa maria peragravit ad varia monstra domanda.

10. *Inmixus.*] Tres codices *inmixus*, unus etiam *enifus*, quemadmodum & in emendatis Virgillii exemplaribus, lib. x. *Toto conmixus corpore ferrum Conjecit.* *Torrent.* *Cruquius* vero retinuit *enifus* propter significationem participii cæteris magis commodam in laboribus suscipiendis, cui bene respondet *Φιλοπυρρῶς*. *Igneus.*] Arces syderibus micantes, id est, cœlum.

11. *Quos inter Augustus.*] De Augusto adhuc vivente (nam multis ante Augustum annis obiit Horatius) perinde ac de numine aliquo loquitur. Et merito quidem, ut dicemus Od. 5. hujus libri. Augustus enim cœlo descendisse, ac terris commendatus esse credebatur. qua de re lib. 1. Od. 2. *Torrent. Recumbens.*] *Accumbens* Virg.

Tu das epulis accumbere divam.

12 *Purpureo bibit.*] Augustus ore suo roseo, & pulchro bibit Nectar, jam divus factus etiamnum in terra vivus. Virgilius:

O Melibœe Deus nobis hæc otia facit:
Id est, Augustus. Quidam *bibet* legunt, sed male.

13. *Hæc te.*] *Hæc* virtutis via. *Merentem.*] Te merentem honores divinos, vel, merentem, id est, militantem.

14. *Vexere rigres.*] *Medi Tigrim* appellant sagittam: unde & fluvio & animali, ob eximiam nempe velocitatem idem nomen obtigit. Animal certè Soli sacratum, vel ob pernicitatem: vel quod simul atque in lucem editum est, duos pedes orientem versus tanquam adorandum sustollere creditur. Idem autem Bacchus, qui & Sol, in veterum sacris. Quamquam Baccho peculiari ratione animal illud sacrum videri potest: vel quod nihil tam varium, tam multiplex ac subdolum, quod non detegat ebrietas: vel quod nihil tam ferum atque indomitum, quin Bacchi consuetudine mansuescat, non tam ob vini usum, quam ob Musarum commercia:

*Nemo enim adeo ferus est, ut non miterere possit,
Si modo cultura patientem commoderent.* *Torrent.*

Indocili jugum.] *Tigrum* collum suapte natura est indo cile, Bacchi tamen iussui obsequitur.

15. *Quirinus.*] Romulus patris sui equis, id est, arte militari fugit Acheronta, paludem infernalem, & ad superos evasit.

16. *Martis equis.*] Equus Marti sacer: *Bello* nempe armantur equi, bellum hæc armenta minantur.

17. *Gra-*

Gratum elocuta consiliantibus

Junone divis. Ilion, Ilion

Fatalis, incestusque iudex,

20 *Et mulier peregrina vertit*

In pulverem, ex quo destituit deos

Mercede pacta Laomedon: mihi

Castæque damnatum Minervæ,

Cum populo, & duce fraudulentente.

25 *Jam nec Lacæna splendet adulteræ*

Famosus hospes: nec Priami domus

Perjura, pugnaceis Achivos

Hectoreis opibus refringit:

Nostrisque ductum seditionibus

30 *Bellum refedit: protinus & graveis*

Iras

17. *Gratum eloquuta.*] Junone rem gratam diis secum deliberantibus eloquuta, quod veteres inimicitias ex animo jam deposuisset. *Consiliantibus.*] Divis consilium habentibus de recipiendo Romulo in numerum Deorum.

18. *Ilion, Ilion.*] Hinc incipit Junonis Oratio in divorum cœtu habita, super Romuli consecratione.

19. *Fatalis incestusque iudex.*] Pereruditè Horatius Trojæ excidium non Græcorum viribus ascribit, sed unius Paridis cum muliere peregrina adultério, unde atrocissimum illud bellum exortum. *Torrent. Fatalis.*] Exitialis, & fati Trojani, id est, perniciosi & subversionis Trojane causæ & auctor. *Cruq. Fatalis, incestusque iudex.*] Paris à fati datus iudex de aureo malo Veneri datus.

20. *Et mulier.*] Et Helena à Paride rapta.

21. *Ex quo destituit.*] Ex quo tempore Laomedon pater Priami destituit, id est, fraudavit promissâ mercede Deos, Neptunum nempe & Apollinem, qui Jovis jussu, Laomedonti suas operas locarant, ad muros Trojanos extruendos.

23. *Damnatum.*] Glareanus legendum esse contendit *damnatum*. sicut Od. 9. lib. 4. *Non semel Ilios vexata. Damnatum Minervæ.*] Ilion mihi & Minervæ damnatum propter injuriam nobis illatam in malo pulchritudinis, Veneri dato.

24. *Duce fraudulentente.*] Laomedonte.

26. *Famosus hospes.*] Paris infamis hospes Helenæ.

27. *Perjura.*] Perjura propter Laomedontis fraudem.

28. *Hectoreis opibus.*] Hectoris auxiliis.

29. *Nostrisque ductum seditionibus.*] Queriturea de re in deorum confessu ipse Jupiter apud Virg. lib. 10.

Nec vestra capit discordia finem, &c. Tum Ovid. lib. 1. Trist.

Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo:

Æqua Venus Trucis, Pallasiniqua fuit.

Et: Sæpe premente Deo, fert Deus alter opem.

Ductum seditionibus.] Et bellum nostris discordiis productum in decennium, refedit, id est, finitum est, & compositum.

30. *Bellum refedit.*] Hoc est, quievit tandem,

- Iras, & invisam nepotem,
Troïca quem peperit sacerdos,
Marti redonabo: illum ego lucidas
Inire sedeis, ducere nectaris*
- 35 *Succos, & adscribi quietis
Ordinibus patiar Deorum.
Dum longus inter sæviat Ilion,
Romamque pontus: qualibet exules
In parte regnanto beati.*
- 40 *Dum Priami, Paridisque busto
Insultet armentum: & catulos feræ
Celent inultæ: stet Capitolium
Fulgens, triumphatîsque possit
Roma ferox dare jura Medis.*

Hor-

tandem, ut *residere iram* atque odium dicimus. *Torrent.* Protinus.] Deinceps.

31. *Nepotem.*] Romulum, Junonis nepotem per Martem, qui cum genuit ex Ilia. Et Juno Martem peperit ex Jove Hom. lib. 5. Illad.

33. *Marti redonabo.*] Marti reddam, & remittam; quamvis enim Romulus sit de genere Trojano, Marti tamen filio meo, & patri suo concedam, ut Romulus sit primus rex Romanorum.

34. *Inire sedes.*] In cælos ascendere. *Ducere succos.*] Porphyriion tamen non ducere, sed *discere* videtur legisse, pro assuescere saporibus nectareis, ut ipse exponit: quam sane lectionem in duobus MSS. codicibus reperi. *Torr.* *Ducere nectaris.*] Divinos liquores bibere, & divinis adnumerari.

35. *Adscribi quietis Ordinibus.*] Adscribi deorum ordinibus dixit, perinde ac si de militiæ numeris & ordinibus ageret (nam & deos in classes quasdam distribuunt poëta) *quietos* vocans ex Epicuri disciplina, uti & Virgil. cum ait:

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos

Sollicitat. ——— *Torrent.*

37. *Dum longus.*] Ordo est & sensus; dummodo longus pontus intercurrat inter Trojam & Romam, qualibet in parte orbis regnanto, Trojani felices & beati, exules tamen regnanto sic ut Trojano imperio fruantur nunquam.

40. *Busto.*] Paridis sepulchro.

41. *Et catulos feræ.*] Et dummodo Troja sit ita discretata, ut in ea & armenta pascere & feræ suos catulos occultare possint inultæ, id est, illasæ, & securæ, nemine prohibente, ea lege stet Capitolium, &c.

43. *Triumphatîsque.*] Medis devictis, & per triumphum ductis.

44. *Dare jura Medis.*] Id est, jura det. Solenne autem erat Romanis, ut regno aliquo in provinciam redacto, eo mitterent certo numero viros aliquos insignes, qui provinciam ordinarent, hoc est, quo jure deinceps uterentur, præscriberent. Nec temerè *Medos* nominat Poëta, Parthos ab Augusto tunc signa reddere coactos intelligens, ut mox Od. 5. videbimus. *Torrent.* vide & Canteri Novar. lect. II. cap. II.

45. Hor-

- 45 *Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras, qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro:
Qua tumidus rigat arva Nilus.
Aurum irrepertum, & sic melius situm*
- 50 *Cum terra celat, spernere fortior,
Quam cogere humanos in usus,
Omne sacrum rapiente dextra.
Quicumque mundi terminus obstitit,
Hunc tangat armis; visere gestiens*

Qua

45. *Horrenda late.*] Aptum Romæ victricis epithetum: quod tamen non tam ad metum armorum retulerim, quam ad admirationem quandam ex veneratione ortam: ut cum ait Virgil. lib. vi.

--- *Horrendæque procul secreta Sibyllæ.*
Torrent. *Horrenda late.*] Roma barbaris gentibus formidanda, extendat nomen in oras ultimas.

46. *Medius liquor.*] Mare Gaditanum.

48. *Qua tumidus rigat.*] *Tumidum* vocat ob statam illam quotannis inundationem, omnia, ut inquit Plinius, miracula excedentem. Irrigat enim Nilus Ægyptum; & cum tota æstate obrutam oppletamque tenuerit, tum recedit, mollitosque & oblimatos agros ad ferendum relinquit, ut pulere Cic. 2. de Nat. deorum. Torr. *Nilus.*] Nilus Ægypti fluvius sic dictus à Nilo rege, vel, quod trahit *νέον ἕλω*, id est, novum limum, quo tota Ægyptus redditur fecundior post suam inundationem.

49. *Aurum irrepertum.*] Aliqui *irrepertum* habent. Merito autem priscos illos Romanos ob auri contemptum commendat, quorum nempe imperium, nulla ulla virtute magis quam abstinentia creverit, tunc labefactatum cum illud avaritiæ pestis invasit. Torr. *Aurum.*] Ordo est, horrenda Roma nomen suum in ultimas terrarum oras ex-

tendat. Roma (inquam) fortior spernere, id est, fortior ad spernendum aurum, quam cogere. *Irrepertum.*] Aurum nondum ex auri fodinis effusum.

50. *Spernere fortior.*] Roma fortior & magis munita sit hoc ipso, quod aurum irrepertum & nondum visum (& sic cum terra illud celat ibi melius situm, quam cum inter homines versatur) alto animo possit spernere, quam Deorum simulacra & gentium devictarum sacrum, vi bellica & rapiente dextera in humanos usus cogere, & Diis consecrata, ad res necessarias convertere. Lubin.

51. *Cogere humanos in usus.*] Rectè cogere. vim enim intulisse videtur, qui aurum intimis terræ visceribus reconditum à natura, in humanæ vitæ perniciem protulerit, ab optimis quibusque convivium proficissum. Nam

— *Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?* — Torr.

52. *Rapiente dextra.*] Dextra, quæ sacris non parcit.

53. *Mundo terminus.*] Ita tres codices legunt, *non mundi*: & mox etiam plures *tanget* pro *tangat*. *Mundum* autem hic vocat Poëta, terræ partem habitabilem, quam Romani armis perscrutati sunt. Torr. *Terminus obstitit.*] Polus Septentrionalis & Australis.

54. *Hunc tangat.*] Arma usque eo Roma inferat.

55. *Qua*

- 55 *Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulae pluviique rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico: ne nimium pii,
Rebusque fidentes, avitæ*
- 60 *Teſta velint reparare Trojæ.
Trojæ renaſcens alite lugubri
Fortuna trifti clade iterabitur,
Ducente victriceis catervas
Conjuge me Jovis, & ſorore.*
- 65 *Ter ſi reſurgat murus abeneus
Auctore Phæbo, ter pereat meis
Excifus Argivis: ter uxor
Capta virum, puerosque ploret.
Non hæc jocofæ conveniunt lyræ.*

Quo

55. *Qua parte.*] Juxta torridam Zonam, ubi fœvit ingens ſolis aſtus. vide Oden XXI. lib. I.

56. *Qua nebula.*] Circulum intelligit utriuſque poli, ubi mundus perpetua glacie obrigeſcit.

57. *Fata Quiritibus.*] Hæc fata Romanis prædico, & confirmo, ut totius mundi ſint Imperatores; verum ſub conditione, nempe ne nimium pii, id eſt, ne nimium amantes Trojæ (unde ſunt orti) velint reparare, &c.

59. *Rebusque fidentes.*] Potentiſſimo imperio freti. *Avitæ Trojæ.*] Roma enim Trojanorum veluti colonia erat. Quare imperio potiti jam Romani, Ilienſes magnis ſæpe beneficiis affectere. Quod ergo Junonem hic momentem fingit Horatius, Romani minimè obſervarunt: quin imo deletum bello Mithridatico, à C. Fimbria Sullæ legato, Ilium & reſtaurarunt & immunitate donarunt. Vide Livii Epitomem 83. *Torrent.*

61. *Trojæ renaſcens.*] Ordo eſt: Fortuna Trojæ renaſcens alite lugubri, id eſt, malis aſpiciis iterabitur trifti cla-

de, me (conjuge & ſorore Jovis) ducente victrices catervas.

62. *Trifti clade.*] Flamma & ferro iterum vaſtabitur.

66. *Auctore Phæbo.*] Muretus & Cruquius Ductore legi malunt: receptam tamen lectionem ſervo, non ob notum illum Virgilii verſum, è tertio Georg.

— *Troſque parens & Trojæ Cynthius auctor.*

Nam Cynthius ibi non Apollinis cognomen, ſed antiqui Trojanorum regis nomen eſt: ſed quoniam pro Trojanis ſetiſſe ſemper Apollinem notum eſt; atque hinc ait Juno ne tanto quidem auctore reſurgentem Trojam, manuſeram incolerem. *Torrent. Auctore Phæbo.*] Etiamſi Apollo ſit operis Autor, tamen ter pereat, &c.

67. *Excifus Argivis.*] Expugnatus ab Argivis meis, qui me Argis colunt. *Uxor.*] Hecuba vel Andromache.

68. *Virum, puerosque.*] Maritum, & filios caſos ploret.

69. *Non hæc jocofæ conveniunt lyræ.*] Lyrico carmini res graves non conveniunt.

70 *Quo Musa tendis? desine pervicax
Referre sermones Deorum: &
Magna modis tenuare parvis.*

niunt. Musam igitur Poëta monet, ut humili carmine sermones deorum non imminuat. Alii legunt: *Non hoc conveniet.*

70. *Pervicax.*] Desine Musa licen-

tiosa, & audax, referre sermones Deorum, &c.

71. *Et magna, &c.*] Et desine res amplas Lyricis modulationibus extenuare.

ODE IV. *αἰσχρογυμνὴ.*

Poëta se à multis periculis Musarum ope ereptum fuisse dicit, omnibusque male cessisse, qui adversum Deos aliquid moliri voluerint.

DESCENDE cælo, & dic age tibia,
Regina longum, Calliope melos,
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus, cytharave Phæbi.

5 *Auditis? an me ludit amabilis
Insania? audire, & videor pios
Errare per lucos, amœnæ*

*Quos & aquæ subeunt, & auræ.
Me fabulosæ Vulture in Appulo*

Altri-

1. **D**escende cælo.] Veterum more Calliopen huic hymno è cælo advocat. habent enim Musæ suas etiam in cælo sedes, & quidem distinctas, pro cuiusque dignitate. Macrobi. 2. in Somn. Scipionis. *Torrentius. Descende.*] Ordo est: O Regina Calliope descende cælo & age, dic tibia longum Melos, id est, longam & suavem cantilenam. *Cælo.*] Habent Musæ etiam sedem in cælo, ut Jovis filia.

4. *Cytharave Phæbi.*] A Phœbo nempe inventa. Vide Odam 21. lib. 1.

5. *Auditis? an me.*] Sodales mei, nunquid auditis Calliopen canentem, an me fallit poëtica insania? *Amabilis insania.*] Sic lib. 2. Epist. 2. *Mentis gratissimus error.* qualis nempe in maniacis (nisi ex atra bile morbus processerit) cerni solet. *Torrent.*

6. *Audire, & videor pios.*] Videor mihi audire Calliopen, quodque ipsa discurret per lucos pios, id est, perlucos, quos dii incolunt.

7. *Errare per lucos.*] In lucis & nemoribus primi homines, & locis maxime solitariis deorum delubra constituerunt. *Cruquius.*

8. *Aquæ, subeunt & auræ.*] Recte: auras enim aspirant aquæ. Quod cum Anauri fluminis in Thessalia accola, peculiari aliqua ratione non ita sentirent, inde flumini factum nomen volunt. *Torrent. Subeunt, & auræ.*] Quos lucos aquæ jucunda præterfluunt, & in quibus gratæ spirant aura.

9. *Me fabulosæ.*] Causam narrare videtur Poëta, ob quam præ aliis omnibus ipse Musas audire ac cernere canentes mereatur, nempe quod à pueritia usque, Deorum tutela ac præsidio prote-

- 10 *Altricis extra limen Apulie,*
Ludo, fatigatumque somno,
Fronde nova puerum palumbes
Texere: mirum quod foret omnibus,
Quicumque celsæ nidum Acheronticæ,
 15 *Saltusque Bantinos, & arvum*
Pingue tenent humilis Ferenti:
Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem & ursis: ut premerer sacra

Lau-

profectus fuerit. Dubitatur autem inter Grammaticos an dictio *fabulosa* ad *palumbes* referenda sit, an vero ad *Apuliam*? Lambinus ad *palumbes* refert, à quo dissentio. quid enim ineptius, quam *fabulosas* hoc loco dici *palumbes*, cum ut rem vere gestam narret Horatius; & alioqui si cui provinciae epitheton hoc convenit, illa cerè Apulia est. Quamquam meo iudicio *Apulia*, hic *nutricis* ipsius Horatii, non provinciae nomen est: quomodo enim ea quæ narret Poëta in *Vulture*, qui non hic tantum, sed & apud Lucanum *Apulix* mons est, contingere potuerunt, ut non intra provinciam contingerint? In *Apulia* igitur, sed extra *nutricis* *Apulix* limen contigisse dicendum est. Omnes autem *nutrices* garrulæ ac *fabulosæ*; minus tamen merentur fidem, si quid apud se remotis arbitris factum narrent. Addam interpretes non *altriciis*, sed *nutricis* legere. Dicere etiam possumus *Apulix* nomine non provinciam hoc loco, sed oppidum sic dictum, ubi enutritus sit Horatius, significari. Lector quam volet opinionem sequatur, ego adhuc ambigo: & si conjecturæ locus esset, *fabulose* legerem, ut *Vulture* appetur. Montes enim vicinorum fere fabula celebrantur, ut in *Faliscis* *Sora* & in *Apulia* *Garganus* quoque: *fabulose* autem scripsere, qui bina epitheta uno in loco sine conjunctione poni non tulerunt. *Torrentius*. *Me fabulose Vulture*.] Ordo est & sententia: *Palum-*

bes *fabulosæ* (id est *Palumbes* de quibus Poëta multa fabulantur) me puerum ludo fatigatum, & somno victum texere, & cooperuere nova fronde (id est fronde recenti, & viridi) in *Vulture* *Appulo* (id est in *Vulture* monte *Apulix*) extra limen *Apulix* *altriciis*, id est, *nutricis* mea & *foli natalis*.

11. *Somno, &c.*] Scilicet victum, oppressumque & humi stratum. *Cruquius*.

14. *Acheronticæ*.] *Acherontia* est urbs *Lucaniæ* admodum parva, in sublimitate montis posita, ideoque eam nido comparat: vel, per nidum domum propriam significat.

15. *Saltusque Bantinos*.] Sic quidem MSS. & nonnulli etiam typis editi. Nec displicet: nam & *Plin.* lib. 3. Cap. xi. *Bantinos* inter *Lucanorum* *mediterranea* collocat; & *Bantium* urbem in *Apulix* finibus, inter quam & *Venusiam* cæsus olim ex insidiis *Marcellus* consul. *Livius* lib. 27. *Torrent.* Alii legunt *Batinos*. *Batina* est oppidum *Apulix* pacis abundans.

16. *Humilis Ferenti*.] *Ferentum* est urbs in humili, & depressa valle posita.

17. *Ut tuto ab atris*.] Admirabile præsagium omnibus, quo pacto dormirem corpore tuto, &c.

18. *Ut premerer sacra*.] Quod premeret lauro sacra, id est, lauro *Apollini* dicata, quæ quidem laurus præsagebat, cum futurum Poëtam.

L

19. Colla-

Lauroque, collataque myrto;

20 *Non sine Dīs animosus infans.*

Vester, Camœnæ, vester in arduos

Tollor Sabinos: seu mihi frigidum

Præneste, seu Tibur supinum,

Seu liquidæ placuere Bajæ.

25 *Vestris amicum fontibus, & choris,*

Non me Philippis versa acies retro,

Devota non exstinxit arbos,

Nec Sicula Palinurus unda.

Utuncumque mecum vos eritis; libens

19. *Collataque Myrto.*] Et myrto comportata à palumbibus, quæ Veneri consecrata; significabat eum res amatorias & lyricæ canaturum.

20. *Non sine Dīs.*] Non sine protectione deorum sanus & integer. hæc grati est animi significatio: agnoscit enim se infantem pericula serpentum, ferarumque, evasisse beneficio Apollinis & Musarum. *Cruq. Non sine Dīs.*] Non sine divino numine ego infans impavidus. *Animosus infans.*] Qui non tererer, neque ab urfis neque à vipetis. *Lambin.*

21. *Vester, Camœnæ.*] Ubiuncumque fuero, ô Camœnæ, vester sum. *Arduos Sabinos.*] *Arduos*, ut opinor, vocat fitur ratione, quod Româ illuc iter tenentibus ascendendum sit.

22. *Tollor Sabinos.*] In montes excellos Sabini vehor. *Frigidum.*] Non ideo frigidum, quia Præneste in monte positum est, sed propter frigidas aquas ibi è fontibus profluentes, ad varios morbos salutare.

23. *Præneste frigidum.*] Ipso nempe situ minus obnoxium caloribus. De qua urbe Stephanus: Πραεστὶς, inquit, πόλις ἰταλίας ἐπὶ Πραεστῆ & Λατίνῃ & Ὀδυσσεύς κὶ Κίπριος ἔσθ. Dicimus Præneste & Prænestis, urbs Fortunæ templo imprimis nobilis, ac situ ipso longe fortissima. *Torr. Supi-*

Insan-
num.] In ascensu montis constitutum.

24. *Liquidæ Bajæ.*] Non tam propter aquas calidas, quam propter aërem mollem ac purum, quo locus ille præcipue commendatur.

Nullus in orbe locus Bajis præluceat amœnis. Torrent.

Liquidæ placuere Bajæ.] Bajæ est urbs Campaniæ, aquis calidis nobilitata.

25. *Amicum fontibus & choris.*] Ordo est, me amicum vestris fontibus & choris, non extinxit Philippis acies versa retro, non arbos, &c. Vid. Od. 7. lib. 2.

26. *Philippis versa acies retro.*] Philippi est urbs in Thracia, ubi versus erat in fugam Bruti & Cassii exercitus, in quo bello Horatius erat Tribunus militum.

27. *Devota.*] Arbor scelerata, vide Od. XIII. & XVII. lib. 2.

28. *Sicula Palinurus.*] Lucaniæ promontorium prope Veliam oppidum. Quæ loca (teste Plinio lib. 3. cap. 5.) quia ante Lucanos Siculi olim tenuere, hinc, ni fallor, *Sicula unda* hic addit. *Torrent. Palinurus unda.*] Promontorium Lucaniæ, sic denominatum à Palinuro navis Ænææ gubernatore, ubi Horatius in summo periculo est versatus, quum ex bello Philippensi in Italianam rediret.

29. *Utuncumque.*] Quandocumque.

30. *Insan-*

- 30 *Insanientem navita Bosphorum*
Tentabo, & arenteis arenas,
Littoris Assyrii viator.
Visam Britannos hospitibus feros,
Et letum equino sanguine Concanum.
- 35 *Visam pharetratos Gelonos,*
Et Scythicum inviolatus amnem.
Vos Cæsarem altum, militia simul
Fessas cohorteis abdidit oppidis:
Finire quærentem labores,
- 40 *Pierio recreatis antro.*

Vos

30. *Insanientem navita Bosphorum.*] Mare Bosphorum æstuosum. vid. Od. 13. & ult. lib. 2.

31. *Arenas arenas.*] Quidam, è manuscriptis, rectius scribi credunt, *urentes*, id est, æstu intolerabiles. *Fabritius.* *Arenas*] Arenas calentes.

33. *Britannos hospitibus feros.*] Britannii (inquit Acron) hospites mactabant pro hostia. Feri igitur & inhospitalales tunc temporis erant, neque id mirum, nam ut à sole longe distabant, sic certe quamdiu illorum mentibus divina gratia non illuxerat, ab omni humanitate, clementia, mansuetudine, & id genus virtutibus procul aberant. Verum ubi Deus (cujus providentia in regnorum mutationibus est admirabilis) pro sua misericordia hanc gentem ad fidem Christianam vocaverat, sensim evanuit feritas, indies exulavit immanitas, corruit crudelitas, omnis barbaries in exterarum (nescio quas) nationes transmigravit, & Britannia (quæ à nostro Poëta hic dicitur fera) facta est gens perhumana, hospitalis, liberalis, comis, atque affabilis.

34. *Letum sanguine Concanum.*] Libri duo *Conchanum*. Non de Canrabris Poëtam nostrum, sed de Scytharum gente aliqua loqui arbitror. Virgilius sane Bisaltis hoc Gelonisque tribuit, 3. Georg. *Torrent.* *Concanum.*] Concani erant Hi-

spani, vel (ut alii volunt) Thraces, quibus sanguis ex equini cruris venis substractus, & lacti commixtus, potus erat familiaris.

35. *Gelonos.*] Scythiæ populum sagittis potentem. vide Od. 20. lib. 2.

36. *Et Scythicum.*] Et inviolatus, id est, salvus Musarum præsidio, visam Tanaim. Vide Plin. lib. 3. cap. 1.

37. *Cæsarem altum.*] Cæsarem magnum & triumpho sublimem. Ordo est, vos recreatis Pierio antro Cæsarem quærentem finire labores, simul atque abdidit oppidis cohortes fessas militia.

38. *Fessas cohortes abdidit oppidis.*] Ego hic Horatium de eo tempore loqui existimo, quò finitis bellis civilibus Augustus veteranos per colonias distribuit, ipse quietem sibi optare ac vacationem à repub. petere non desinens, ut lib. 2. Od. 16. notavimus. Tunc ergo potissimum à Musis solatium quærebat. Lambinus monet in quibusdam codicibus legi *reddidit*. Prisci tamen interpretes *abdidit* servant, quod cum verbo *fessas* melius convenit. *Torrent.* *Abdidit oppidis.*] Simul ut in hybernis constituit exercitum, propter anni tempus ad bellum gerendum ineptum.

40. *Pierio antro.*] Per *antvum Pierium*, Musarum recessus & Poëtarum secessum significat. *Lambinus.* *Pierio recreatis antro.*] Antro Musis sacro & se-

Vos lene consilium & datis, & dato
Gaudetis almæ: scimus ut impios
Titanas, immanemque turmas
Fulmine sustulerit caduco,

45 Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, & urbeis, regnaque tristia:
Divosque, mortalesque turmas
Imperio regit unus æquo.

Magnum illa terrorem intulerat Jovi,
50 Fidens juvenus horrida brachiis,
Fratresque tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo.

Sed quid Typhæus, & validus Mimas,

Aut

creto, id est, vos Cæsarem oblectatis arte Poëtica.

41. *Vos lene consilium.*] Magna Musarum laus; quarum consilio, quod ipsa prudentia est, etiam Jupiter adversus Titanas victor evaserit. *Lene* autem consilium dixit, ut alibi:

Virtus Scipiadae & micis sapientia Laeli. Nihil enim sapientis animo lenius atque tranquillius. *Torrentius. Lene consilium.*] Consilium ab immanitate remotum, quo usus est Cæsar in subjugandis barbaris. *Datis & dato Gaudetis.*] Gaudet Musæ leni dato consilio: hoc enim lætitia perfundit auctorem suum, propter exitum felicem, quem in rebus agendis sortitur prudentia. *Cruquius.*

42. *Scimus ut impios.*] Declaratio exemplaris ad hujus sententiæ confirmationem, qua fingitur Jupiter prudenti consilio devicisse Titanum vires, imensas quidem, sed inconsultas & temerarias. *Cruquius. Impios Titanas.*] Gigantes cum diis belligerantes.

44. *Caduco.*] Fulmine in caput Titanum cadente.

45. *Terram inertem.*] *Inertem* vocat, quæ sola inter elementa motu nullo agitur. Qua ratione *brutam* quoque ap-

pellat lib. 1. Od. 34. gravem nempe ac tardam. *Torrent. Inertem.*] Terram immobilem.

46. *Regnaque tristia.*] De statu suo semper sollicita. Nam *regnum triste*, non inferos, sed tyrannidem interpretatur *Cruquius*: idque propter *tristia*, quas inferis non apte posse conjungi credit. *Regna tristia.*] Sedem inferorum, ubi omnia sunt tristia.

47. *Mortalesque turmas.*] Quotquot vidi exemplaria *Turmas* habent. *Lambinus Turbas* legit. *Torrent.*

48. *Imperio unus æquo.*] Solus Jupiter.

49. *Magnum illa terrorem.*] Vis enim potentiaque primum terrorem incutiunt, sed collata prudentia consilioque, dicto citius evanescent, instar bullæ. *Cruquius. Magnum illa terrorem.*] Ordo est: illa juvenus horrida fidens brachiis, magnum terrorem intulerat Jovi.

51. *Fratresque tendentes.*] Gigantes, ex terra nati: contententes montem monti imponere. *Opaco.*] Olympo umbroso.

53. *Typhæus.*] Typhæus, Mimas, Porphyrion, Rhæcus, Enceladus sunt nomina gigantum.

- Aut quid minaci Porphyrion statu,
 55 Quid Rhæcus, evulsisque truncis
 Enceladus jaculator audax,
 Contra sonantem Palladis ægida
 Possent ruentes? hinc avidus stetit
 Vulcanus: hinc matrona Juno, &
 60 Nunquam humeris positurus arcum,
 Qui rore puro Castaliæ lavit
 Crineis solutos: qui Lyciæ tenet
 Dumeta, natalemque sylvam,
 Delius, & Patareus Apollo.

VIS

54. *Minaci Porphyrion statu.*] Ipsa magnitudine formidabilis, ut *minas murorum* ob altitudinem dixit Virg. ac de Epei machina: *Mediæque minas illabitur urbi.* Torrent. *Minaci statu.*] Ingenti statura.

55. *Quid Rhæcus.*] *Rætus* legendum esse admonuit lib. 2. Od. 19. *Evulsisque truncis.*] Enceladus tam fuit robustus, ut arbores eradicatas jacularetur in hostes.

56. *Enceladus.*] Hic quoque Virgilii versibus notissimus, quandoquidem illi Ætnam montem imposuit, 3. *Æneid.* & Famam sororem dedit, Terra matre. Torrent.

57. *Palladis ægida.*] De *Ægide* dictum lib. 1. Od. 15. Hoc tantum hic dicam, cum de Gigantum bello loquatur, non satis recte videri eum Palladem ægide armasse: id enim tunc Jovis scutum fuit: quod postea bello Trojano Palladi donavit. Vide Serv. 8. *Æneid.* *Ægidaque horrificam, turbatæ Palladis arma.*

Nec mirum idem Palladi quod Jovi scutum tribui, postquam etiam fulmine armata in vetustis monumentis cernitur. Torrent. *Ægida.*] Contra Minervæ clypeum, quo Jupiter etiam usus est contra gigantes. Contra Jovis sapientiam nil possunt gigantes.

58. *Ruentes.*] Ad terram ruentes: vel

inconsiderate venientes. *Hinc.*] Ex parte Jovis in hac pugna. *Avidus stetit.*] Vulcanus dicitur avidus propter ignis rapacitatem: vel quia pugnae est avidus.

59. *Matrona Juno.*] Vocat illam matronam, vel quia matrimonii præest, unde & *pronuba* & *juga* & *cinxia* à Romanis, uti à Græcis *ζαμηνλῖα* & *ζυγία* dicta est, cui *vincla jugalia curæ* essent: vel quod iuxta Jovis uxore. Sic enim ipsa apud Ovid. 6. *Fastor.*

Si totus in pretio est, dicor matrona Tonantis. Torrent.

60. *Positurus arcum.*] Apollo qui semper arcum gestat.

61. *Rore Castaliæ.*] *Roris* vocabulo utitur Horatius, non tam pro levi solum aspergine per metaphoram, quam pro ingenti copia liquoris, ut *rorantia fontibus antra*, dixit Ovid. Torrent. *Rore puro Castaliæ.*] Aqua sincera fontis Castalii, sic dicta, à Castalia puella, quam Apollo adamavit.

62. *Crines solutos.*] Crines humeris (parfos. *Lyciæ tenet.*) In Lycia fons est Castalius.

63. *Natalemque sylvam.*] Sylvam, in qua natus est Apollo, dictus Patareus à Patara, Lyciæ civitate, ubi maximè colebatur.

64. *Delius & Patareus Apollo.*] Quia Lyciæ *dumeta* & *natalem sylvam* dixerat,

- 65 *Vis consilii expers mole ruit sua :*
Vim temperatam Di quoque provebunt
In majus : iidem odere vires
Omne nefas animo moventes.
Testis mearum centimanus Gigas
- 70 *Sententiarum notus, & integræ*
Tentator Orion Dianæ ;
Virginea domitus sagitta,
Injecta monstris Terra dolet suis,
Mæretque partus fulmine luridum
- 75 *Missos ad Orcum : nec peredit*
Impositam celer ignis Ætnam :
Incontinentis nec Tityi jecur

Relin-

optime duo adduntur epitheta : *Delius*, ob natale solum : *Patarens* ob Pataram Lyciæ urbem, in qua Apollinis delubrum, opibus & oraculi fide, Delphico olim simile. Musarum ergo gratia, laudes Apollinis obiter hic inferit. Porro gigantum bellum, & in eo præstitam ab Apolline operam, atque adeo omnem illam fabulam pulcherrimè explicat Macrob. Saturn. lib. i. cap. 20. *Torrent.*

65. *Vis consilii expers.*] Huc respicit Claudian. *Non solis viribus æquum Credere sæpe acri potior prudentia dextra.* Ac notus ille Euripidis versus ;

Σοφὸν γὰρ ἐν βέλδωρα τῶς πολλὰς
 χροῖς Νικῶ.

Quo prudenti uno consilio multas vinci manus testatus est. *Vis consilii.*] Robur corporis, sine prudentia, suo labitur impetu.

66. *Vim temperatam.*] Vires consilio gubernatas dii augent.

68. *Moventes.*] Vires cogitantes iniquitatem.

69. *Centimanus Gigas.*] In quibusdam veteribus, *Gyas*. Vide Muret. Var. lect. cap. 13. lib. 6. *Centimanus Gygas.*] Briareus, de quo vide Oden xvii. lib. 2.

70. *Integræ Diana.*] Castæ Dianæ.

71. *Tentator Diana.*] Hoc est, stu-

pri sollicitator. Sic enim Val. Max. l. 6. cap. 1. *Citatus itaque Scantinius reus, uno teste qui tentatus erat, damnatus est.* *Tentatum*, vocat adolescentem, quem de stupro sollicitaverat Scantinius. Cujus factum improbum legi Scantiniæ, qua de pudicitia erat, nomen dedisse volunt. Nec dissimile est, quod *Judscium tentare pecunia* dicit Cic. pro Murena. De *Orione* diximus lib. 2. Od. 28. *Torr. Orion Diana.*] Orion venator, stuprare conatus Dianam, ejus sagittis est confossus.

73. *Injecta monstris Terra.*] Ordo est: Terra mater, imposita monstris gigantibus suis filiis, doler, & mæret, suos partus esse fulmine missos ad Orcum, id est, ad Plutona, supra modum pallidum, & inferno colore scædatum. *Injecta monstris.*] Pathos maternum, quod ipsamet cogatur esse ultrix suorum filiorum. *Cruquius.*

75. *Nec peredit.*] Amplificatio ab æternitate supplicii damnatorum. *Cruq.*

76. *Ætnam.*] Siciliæ montem, Enceladogiganti injectum.

77. *Incontinentis.*] Proprie *incontinentes* atque *intemperantes* vocamus eos, quos ἀκραγείς & ἀυγλάστους Græci; qui tactu gustatuque, seu Venere acgu-

la de-

Relinquit ales, nequitiae additus

Custos: amatorem trecentae

80 *Pirithoum cohibent catenae.*

la delinquent. Quas sensuum istorum voluptates quia communes habemus cum belluis, ideo illis quam aliis delinquere detestabilius habetur. Quomodo vero differant ἀκροβίη & ἀγλαΐα, Arist. tradit de Moribus lib. 7. Vide Gellium lib. 19. cap. 2. & Macrob. extremo lib. 2. Satur. Torrent. Incontinentis nec Tityi.] Nec vultur relinquit peredere jecur Tityi luxuriosi, qui Latona stuprum inferre conatus est.

78. *Nequitiae additus.*] Intemperantia ipsius apponitur custos, ut ei sit infestus. Vide Gellium lib. 7. cap. 11. *Nequitiae additus custos.*] *Nequitiam* hic pro libidine poni, inde manifestum est, quod Tityum, de quo adhuc loquitur, incontinentem vocat. Sed de *nequitia* vocabulo egregie Gellius lib. 7. cap. 11.

79. *Amatorem.*] Invidiose atque omnino in malam partem sic appellat Pirithoum, qui una cum Theseo Proserpinam rapere ausus fuerit: qua de re plura lib. 4. Od. 7. *Torrent.*

80. *Pirithoum cohibent.*] Ixionis & Dix filium, amatorem Proserpinæ, quam rapere quum tentaret Pirithous, catenis dicitur implicitus esse apud inferos.

ODE V. Ὀδὴ πρὸς τὴν ἑλπίδα.

Divi Augusti laudes, Crassi vituperium: Reguli constantia, & ad Pœnos reditus.

COELO tonantem credidimus Jovem

Regnare: praesens divus habebitur

Augustus, adjectis Britannis

Imperio, gravibusque Persis.

Miles-

1. **C**OELO tonantem.] Quia carminis hujus ordo paulo perturbator est, paucis argumentum adjungam. Nam M. Atilii Reguli laudes celebraturus ab Augusto incipit. Qui quod inter alia praclare gesta, ignominiam a Crasso, atque ejus milite, Romano nomini inustam, signis receptis a Parthis diluisset, divinos honores merebatur. Hinc sequitur Crassi militis vituperatio; ac facta comparatione, Reguli prudentiam extollit. *Torrent. Caelo tonantem.*] Amphibolia est in τὸ καὶ, determinet ne τὸ tonantem, an τὸ regnare: ut sensus sit: crediderunt Jovem in caelo regnare, quando tonat: vel crediderunt Jovem deum regnare, eo quod tonet caelitus. *Cru. Caelo tonantem.*] Ut tonitrua demonstrant Jovem esse caeli regem, sic Caesaris victoria, divinitatem ejus arguunt.

2. *Praesens divus.*] Dum es in vivis; & inter homines versaris.

3. *Adjectis Britannis.*] Atqui Suetonius, post D. Julium, ad Claudii usque tempora a nullo tentatum fuisse Britanniam scribit. Quid ergo est, quod ab Augusto Britannos adjectos imperio hic ait Horatius? Nodum hunc Dion Cassius dissolvit. Is enim Caesarem Octavianum adolescentem adhuc, ante bellum cum Antonio, ut in Britanniam trajiceret, jam in Galliam venisse, sed novis in Dalmatia tumultibus revocatum tradit. Poeta igitur bellum, quod jam parabatur, pro confecto habens, haec scripsit. Eodem fere tempore natam arbitror Odam 35. lib. 1. ob hos versus: *Serves iturum Caesarem in ultimos Orbis Britannos, &c. Torrent.*

4. *Imperio.*] Imperio Rom. additis

L 4

Bri-

- 5 *Milesne Crassi, conjuge barbara*
Turpis maritus vixit & hostium
(Prò curia, inversique mores!)
Consenuit sacerorum in armis
Sub rege Medo, Marsus, & Appulus,
 10 *Anciliorum, & nominis & togæ*
Oblitus, æternæque Vestæ,
Incolumi Jove & urbe Roma?
Hoc caverat mens provida Reguli

Dissen-

Britannis tanquam coronide suarum victoriarum, qui ab Augusto per Drusum privignum superati sunt. *Gravibusque Persis.*] Propter Crassi cladem Persæ vel Parthi graves & perniciosi habebantur, qui tamen Augusto facile cesserunt, signaque militaria, Crasso & M. Antonio adempta reddiderunt.

5. *Milesne Crassi.*] Ut Augusti ob recepta signa militaria gloriam extollat, Crassi militum ignominiam ostendit; qui tanquam parum esset, hostium se tradere potestati, etiam in eorum mores transierunt. *Torrent. Conjuge barbara.*] Cum conjuge alienigena.

6. *Turpis maritus.*] Vocat *turpem matrem*, qui contra leges patrias, Romanus, Barbaræ mulieris matrimonium inierit. Justa enim sunt nuptiæ, ut Jurisconsulti tradunt, quas inter se cives Romani contrahunt. *Torr. Turpis maritus.*] Ut servus & captivus vixit?

7. *Prò curia.*] Aptè inserta exclamatio, Senatus, vel ò curia, quam indignas res passa es contra majestatem populi Rom. & ò mores, quam inversi & corrupti estis, ut Rom. milites jam barbaris serviant, qui iis olim dominari solebant.

8. *Consenuit.*] Auget facti invidiam ipsa diuturnitas, nam is etiam, qui citrà ignominiam ab hoste captus est, si cum redire possit, non redeat, pro: ransfuga habetur. Jam vero omnium turpissimum est eos, qui per ignaviam se capi permiserint, non connubiis tan-

tum hostium, sed & armis assuecere. *Torrent.*

9. *Sub rege Medo.*] Hoc quoque loco apparet, Medorum, Persarumque & Parthorum nomina confundi solere. *Torrent. Marsus, & Appulus.*] Marci & Appuli inter Rom. milites erant clarissimi, qui cum Crasso superati & capti, uxores acceperunt à Medis & Persis, ut ibi velut in propriis sedibus omnem ætatem agerent.

10. *Anciliorum, & nominis, &c.*] Vide *Florum lib. 7.* *Ancilia* autem & *Vestam* addidit, ob Romani imperii æternitatem, ancilium unius, quod è cælo ceciderat, & *Vestæ* ignis custodia denotatam. *Torrent. Anciliorum, & nominis.*] Ignavi erant milites sub Crasso, qui obliviscerentur ancilia, id est, scuta brevia, numero duodecim, in æde Martis servata, ex quibus unum de cælo lapsum credebatur. Nam datum est pro oraculo, ibi fore Imperium, ubi fuisset ancile. *Ancilia* hic pro virtute ponuntur, *toga* pro dignitate.

11. *Æternæque Vestæ.*] Æterni ignis, qui in templo *Vestæ* à virginibus custoditus nunquam extinguebatur.

12. *Incolumi Jove.*] Salvo *Capitolio* qua *Jovis* erat sedes, quasi dicat: non deserta urbe à suis diis: turpe igitur militibus Rom. ut sub armis hostilibus senescerent.

13. *Hoc caverat.*] *Regulus* hoc providerat, ne quis suo exemplo spem vitæ in captivitate poneret. *Mens provida Reguli.*]

Dissentientis conditionibus

15 *Fædis, & exemplo trahentis*
Perniciem veniens in ævum:

Si non periret immiserabilis

Captiva pubes. Signa ego Punicis

Affixa delubris, & arma

20 *Militibus sine cæde, dixit,*

Direpta vidi: vidi ego civium

Retorta tergo brachia libero,

Portasque non clausas, & arva

Marte coli populata nostro.

25 *Auro repensus scilicet acrior*

Miles redibit? flagitio additis

Dammum.

Reguli.] Περσέστρατος, pro ipse Regulus. De Reguli autem, ne captivi cum Carthaginensibus permutarentur, in senatu sententia, præter Cic. lib. 1. & 3. de Officiis, pulcrè Gellius lib. 6. cap. 4. Torrent.

14. *Conditionibus.*] A conditionibus fœdis. Noluit enim Regulus captivos Afrorum pro se reddi.

15. *Et exemplo.*] Et dissentientis ab exemplo, quod traheret perniciem in posterum tempus, nisi pubes captiva periret immiserabilis, id est, sine misericordia. Nam tali exemplo milites deinceps ignavius pugnarent. *Exemplo trahentis.*] Sic prior Lambini editio habet, ut & libri MSS. omnes. Primum Guil. Canterus Nov. leet. lib. 4. cap. ult. *trahenti* legendum esse censuit. Ego vero nihil immuto. Eodem enim sensu dictio *trahentis* ad Regulam referri poterit; dissentientem de captivorum permutatione, non in præsens modo, sed propter exemplum sæpe alias nociturâ. Torrent.

18. *Signa ego.*] Hæc est Reguli Oratio, in Senatu Rom. habita. *genus est delibitativum.* *Punicis.*] Ego vidi arma, Africanis templis affixa, quæ nostri mi-

lites hosti tradiderunt sine cæde.

21. *Direpta.*] Alii *Derepta.* Lambinus *erepta* legi malit. Ego *arepta* pro *abrepta*, ut *afuit* pro *alsuit*, & similia. *Vidi ego civium.*] Quomodo civium, si jam captivi, ac proinde capite diminuti? *Cives* ergo vocat, qui tales erant cum caperentur, atque adeo cives manere poterant, si fortiter restitissent. Eadem ratio ejus, quod sequitur, *Retorta tergo brachia libero.* Torrent.

22. *Retorta tergo brachia libero.*] Vidi brachia Rom. revincta tergo quondam libero.

23. *Portasque non.*] Portas Carthaginis apertas, quod arguit Carthaginensium securitatem. *Et arva.*] Et vidi eos agros coli, qui fuerant à nobis antea devastati.

25. *Auro repensus.*] Scilicet miles, auro redemptus, ad pugnam fortior redibit. Ironia est.

26. *Flagitio additis Dammum.*] Loci hujus sententia est, ignominia turpi militum deditioe reip. iusta, etiam damnum addi, si auro publico captivi redimantur. *Auro repensus* dixit, quod veteres non numerato, sed apponso auro venderentur. Torrent.

Dammum. Neque amissos colores

Lana refert medicata fuco:

NEC vera virtus, cum semel excidit,

30 *Curat reponi deterioribus.*

Si pugnat extricata densis

Cerva plagis, erit ille fortis,

Qui perfidis se credidit hostibus:

Et Marte Pænos proteret altero,

35 *Qui lora restrictis lacertis*

Sensit iners, timuitque mortem?

Hic unde vitam sumeret inscius,

Pacem duello miscuit. ô pudor!

O magna Carthago, probrosus

40 *Altior Italiae ruinis!*

Fer-

27. *Additis Dammum.*] Turpitudinem damno cumulatis, dum milites ignavos auro redimitis. *Amisissos colores.*] Hinc decolorare cum natus color amittitur. Virg. 2. Georg.

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.
Torrent.

28. *Lana refert.*] Candida lana alio colore tincta non resumit candorem genuinum amissum. *Fuco.*] Colore. *Fucus* herba est qua tinguntur vestes. Inde *Fucum facere.*

30. *Curat reponi.*] Vera virtus non solet restitui, aut reparari ab iis, qui corrupti jam ac depravati sunt. *Deterioribus.*] Virtus enim semper incrementum amat, nec contigit, nisi animo assidua exercitatione ad summum perducto, ut rectè Seneca inquit. *Torr.*

31. *Si pugnat.*] Si fieri potest, ut cerva è retibus expedita pugnare audeat.

33. *Qui perfidis.*] Qui hostium potestati se permisit.

34. *Et Marte.*] Et altero praelio Carthaginenses subiget is, qui lora, &c.

36. *Sensit iners.*] Si Reguli orationem omnem rectè expendimus, milites, de quibus in senatu tunc agebatur, non

quod capti essent, damnat, quippe & ipse captus: sed quod armati, sine cæde ac sanguine, hostium potestati sese deditissent. *Torr. Sensit iners.*] Ignavus.

37. *Hic unde vitam.*] Stephanus pro *inscius*, inavult lege re *aptius*, hoc sensu: Hic miscuit pacem bello, è quo tamen aptius vitam sumere potuisset, quam è pace. Id est, quum tamen bellica fortitudo aptior illi ad vitam conservandam, sive ad consulendum salutem suam esset. Cum *inscius* legitur, sensus est: Hic, quum nesciret qua ratione salutem suam consulere posset, tandem id se consequaturum miscendo pacem bello, speravit. *Hic unde vitam sumeret inscius.*] Nunc etiam inscitiam militem accusat, qui armatus in acie consistens, aliunde quam ab armis salutem petat, & pacisci malit, quam pugnando acriter se defendere ac ferire hostem. *Torrent. Hic unde vitam sumeret inscius.*] Hic miles nesciens vitam armis, non deditio, esse retinendam, pacem cum bello confudit. Nam in ardentissima pugna, tanquam in pace, se hostibus credidit.

40. *Altior Italiae ruinis.*] Nobilior turpibus Italiae ruinis.

41. Fer-

*Fertur pudicæ conjugis osculum,
Parvosque natos, ut capitis minor,
A se removisse, & virilem
Torvus humi posuisse vultum:*

45 *Donec labanteis consilio patres
Firmaret auctor nunquam alias dato,
Interque marenteis amicos*

Egregius properaret exul.

Atqui sciebat quæ sibi barbarus

50 *Tortor pararet: non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos,
Et populum reditus morantem:*

41. *Fertur pudicæ.*] Regulus dicitur à se removisse, id est, non admisisse conjugis osculum.

42. *Ut capitis.*] Ut capite diminutus, id est, ut servus factus per captivitatem. *Capitis minor.*] Capite diminutus. Est autem *capitis diminutio*, prioris status iminutio. *Caput* enim hic *statum* significat. Fieri autem eam tribus modis volunt. nam aut libertas simul & civitas amittitur, quæ maxima capitis diminutio est: aut civitas tantum, retenta libertate, quam mediam appellant: aut vero retenta libertate & civitate, familia tantum mutatur, ut puta per adoptionem, quæ & minima dicitur. Porro qui bello capti in hostium erant potestate, quamquam propter jus postliminii non tam perdidisse libertatem civitatemque quam in suspenso esse videbantur; tantisper tamen dum aberant, nec cives, nec liberi habebantur: hoc igitur est, quod nec conjugem, nec liberos agnoscebat Regulus. *Torrent.*

44. *Torvus humi.*] Et dicitur torvo vultu oculos in terra defixos habuisse, donec consilio nunquam alias dato, id est, donec argumentis inauditis firmaret patres labantes dubitantesque.

45. *Labantes firmaret.*] *Labare* est jam incipere minari casum. Patres itaque in eam jam inclinantes sententiam, ut di-

sciplinæ militari, qua difficiles semper in captivos fuere Romani, salutem Reguli præferendam esse decernerent, ipse remoratus est, atque in officio continuit. *Torrent.*

46. *Autor nunquam.*] Suasor sive monitor.

48. *Egregius exul.*] Vere *egregius*, qui non ut alii exules judicum sententia, aut metu saltem iudicii, patriam reliquerit; sed & ipse suo se suffragio, ob patriæ caritatem, fideique constantiam, non tam exilio, quam certa morte multavit. *Torrent.* *Exul.*] Exul per captivitatem *egregius*, id est, nunquam satis laudatus.

49. *Atqui sciebat.*] Non ignorabat Regulus, se ad exquisita supplicia proficisci. Cic. de Off. 1.3. *Barbarus tortor pararet.*] De Reguli supplicio alii aliter tradidère. Ciceronis verba adscribam: *M. Regulum illigatum in machina, resectis palpebris, Carthaginienses vigilando necaverunt. Machinam autem illam, sunt qui arcam, sunt qui armarium appellant.* Vide & Gellium lib. 6. cap. 4. Val. Max. lib. 9. cap. 2. *Torrent.*

51. *Obstantes propinquos.*] Amicos contradicentes, precantesque ne ad hostes rediret.

52. *Populum reditus.*] Populum, qui reditum suum tardabat.

Quam

53. *Quam*

*Quam si clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret,*

55 *Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.*

53. *Quam si clientum negotia.*] Non fecus ac si patronus fuisset, & clientum suorum longa negotia (lite jam dijudicata, pronuntiataque sententia) tandem relinqueret & post multas molestias tandem animi gratia in secessu, aut otio rusticano sese oblectare & in villam suam sese exspatiari vellet. *Lubin.*

54. *Dijudicata lite relinqueret.*] Lite finita & decisa, sententia scilicet pronuntiata.

55. *Tendens Venafranos.*] Iter habens Venafranum Campaniæ civitatem, animi relaxandi gratia, vide Oden 6. lib. 2.

56. *Tarentum.*] Oppidum à Phalanto Lacedæmonio conditum.

ODE VI. συλλογική.

AD ROMANOS.

Corruptos suæ ætatis mores infectatur.

DELICTA majorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Ædeisque labentes deorum, &
Fæda nigro simulacra fumo.

5 *Dis te minorem quod geris, imperas:
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Dî multa neglecti dederunt*

1. **D**elicta Majorum.] Ob culpam Majorum dabis pœnas, quas non es meritus. *Immeritus lues.*] Cum *immeritus* dicit, Romanorum leges respicit, apud quos nullum patris delictum innocenti filio pœnæ erat, etiamsi perduellionis crimine deliquisset. testis Ulpianus lib. 2. de Decurionibus. *Torr.*

2. *Refeceris.*] Donec readificaveris, vel reparaveris templa deorum decidentia, videl. lib. 2. Od. 15.

4. *Fæda nigro.*] Simulachra situ vetustatis sordentia.

5. *Dis te minorem quod geris.*] Sic Livius, apud quem diligentissimus religionum cultor Camillus, Oratione qua populum Romanum Vejos migrare prohibuit. *Inturmini*, inquit, *horum deinceps annorum vel secundas res, vel adver-*

fas, invenietis omnia prospere evenisse sequentibus deos, adversa spernentibus. *Torrent.* Significat ergo imperii Romani perpetuitatem, caremoniis, religione, auspiciis, & solemnium sacrorum ritu maxime contineri. *Lubin.* *Dis te minorem.*] Quia Deos colis, idcirco imperas, Romane.

6. *Hinc omne principium.*] Mallem, ut in nonnullis MSS. *hoc omne principium.* *Torrent.* *Hinc omne principium.*] A pietate in deos, tuum habes initium. *Huc refer exitum.*] Ad deos neglectos tuas refer calamitates. Alii hunc versum sic interpretantur, ut sit sensus, in exordio rerum deos invoca: eisdem in exitu gratias agito.

7. *Neglecti dederunt.*] Dii minus studiosè culti.

Hespe-

8. Hespe-

Hesperia mala luctuose.

Jam bis Monases, & Pacori manus

10 *Non auspicatos contudit impetus*

Nostros, & adjecisse prædam

Torquibus exiguis renidet.

Pene occupatam seditionibus

Delevit urbem Dacus, & Æthiops:

15 *Hic classe formidatus, ille*

Missilibus melior sagittis.

Fœcunda culpæ secula, nuptias

Primum inquinavere, & genus, & domos.

Hoc

8. *Hesperia mala luctuose.*] Italia lugubri.

9. *Jam bis Monases.*] Alii *Monasis*. Monases ille ac Pacorus Orodis Parthorum regis filii fuere, & bellis civilibus post Cæsaris necem turbata repub. adjuvante T. Labieno Syriam invadere, rebusque feliciter diu gestis, tandem Pacorus duce Ventidio magna suorum strage occubuit. Quo casu cum Orodus pater Phraati regnum vivus detulisset, isque casu patre ac fratribus, crudelissime imperaret, Monases ad Antonium transfugit, eumque adversus Phraatem juvit, sed infelici exitu belli. Justinus lib. 41. *Torrent. Monases & Pacori manus.*] Monases & Pacorus Parthorum reges: *bis*, id est, primò Crassum, secundò Labienum cum omni exercitu deleverunt, nostrosque conatus inauspicatos, (id est, quia contemptissimus auspicioꝝ necessariam veritatem) inanes reddiderunt.

10. *Non auspicatos.*] Alii legendum censent, *Inauspicatos*. Turneb. lib. 16. cap. 6. *Camerus* Novar. lect. libro 5. cap. 20.

11. *Torquibus.*] Parthis, ut & Gallis olim, nunc etiam Germanis, solenne erat torques aureos gestare. *Renidet adjecisse*, hoc est renidendo gaudere se ostendit, quod torquibus ante exiguis non leve ex præda pondus adjecerit.

Od. 18. lib. 2. *Torrent. Renidet.*] Gaudet se adjecisse prædam aureis suis torquibus, qui ante nos devictos, erant exigui, jam verò facti sunt ampliores.

13. *Seditionibus.*] Bellis civilibus.

14. *Dacus & Æthiops.*] *Dacos* etiam *Danos* *Dasque* vocarunt veteres: Græci vero *Getas*, ut Stephanus tradidit. Nunc *Transilvani*, *Walachii* & *Moldani* dicuntur; perdomiti olim à Trajano, teste columna ejus in foro erecta adhuc superstiti. De Æthiope verò incertior historia est. Sunt qui Ægypti bellum intelligant, quod Cleopatra classi suæ Arabas Æthiopsque adjunxerit; ut hoc sit quod *classe formidatum Æthiopes* dicit: sed tamen ut Daci, sic & Æthiopes peculiari bello, illi Panoniam, hi Ægyptum vastarunt. Dacos autem M. Crassus, Crassi divitis filius; Æthiopes eorumque reginam Candacem C. Petronius, Augusti auspiciis vicerunt. Dio lib. 51. & 54. *Torrent. Dacus, & Æthiops.*] Scythæ & Ægyptii sub Antonio & Cleopatra.

15. *Classe formidatus.*] Classe, quam Cleopatra instruxerat. *Ille*.] Ille Dacus: Scythia multo peritior in mittendis sagittis.

17. *Fœcunda culpæ secula.*] Vult ex matrimoniorum corruptela & adulteriis omnia reipub. mala manasse. *Lambin. Fœcunda culpæ secula.*] *Sæcula*, in qui-

Hoc fonte derivata clades

20 *In patriam populumque fluxit.*

Motus doceri gaudet Ionicos

Matura virgo, & fingitur artibus

Fam nunc, & incestos amores

De tenero meditatur ungui.

25 *Mox juniores querit adulteros*

Inter mariti vina: neque eligit

Cui donet impermissa raptim

quibus homines assidue culpam committunt.

19. *Hoc fonte.*] Merito nuptiarum corruptelam malorum omnium in Re- pub. fontem atque originem facit: nam præter flagitii per se turpitudinem ac mariti injuriam, civitas ipsa ob prolis incertitudinem, familiarumque & hæreditatum confusionem, gravissime læditur. Sed & Suidas verbo *δαικνόνειρ* & Lacedæmoniorum certam execrandi formulam refert, quæ inter cætera, ei, quem odissent, imprecabantur, ut adulterum foveret uxor, tanquam summum malum. *Torrent. Hoc fonte.*] Ex adulteriis.

21. *Motus Ionicos.*] Molles, lasciviores. Turneb. lib. 4. cap. 21. Iones enim præ cæteris Asiaticis voluptate ac mollitie infames fuere. Vide & Valer. Maximum lib. 2. cap. 6. In omnibus ergo delicati nimis ac teneri; sed peculiari quodam gentis vitio choreis præcipue ac saltatiunculis addicti. Qua de re non pauca lib. 12. Athenæus. Eorum ritus etiam tanquam dissolutor, in proverbium abiit *ῥαλαὺς ἰωνικός*. De Saltandi studio, vide Macrobi. Sat. lib. 3. cap. 14. *Torrent. Motus Ionicos.*] Saltationes lascivas, quas primum Iones invenerunt.

22. *Matura virgo.*] Addit *matura*: quod magis inverecundum sit, cum lascive saltare, quæ pueritiam annos excesserit. *Et fingitur artibus.*] Virgo in ludu saltatorio arte illa motoria ac cina-

Gau-
dica sic componere artus assuescit, ut exossis quodammodo videri possit. Si quis cum Lambino *artibus* malit, non pugnabo. Sunt enim multæ artes, quibus puellæ ad amoris illicium uti possint. Sed & *frangitur artibus* pro *fingitur*, non vanis rationibus defendi posset: periti enim saltatores tam mollia habent membra, ut sine nervis atque ossibus esse videantur. *Torrentius. Fingitur artibus.*] Docetur corpus molli- ter movere & saltare secundum artem.

24. *De tenero ungui.*] Græcorum esse proverbium ostendit Cic. Epist. ad Lentulum: *Sed præsta te cum, qui mihi à teneris, ut Græci dicunt, unguiculis es cognitus, ἐξ ἀπαλῶν ἢ ὀνύχων*. Latini enim ab *incunabulis* dicunt, & cum lacte nutritis. *Torrent. De tenero meditatur.*] A teneris annis discit & exercet amores flagitiosos.

25. *Mox juniores.*] Post nuptias celebratas querit amatores marito suo juniores, id est, robustiores.

26. *Inter mariti vina.*] Talem maritum dicit, qualem Juvenal. Satyr. 1. qui,

— *Docet spectare lacunar,*
Docet & ad calicem vigilanti stertere naso.

Quem vide. *Inter mariti vina.*] Inter epulas nuptiales. *Neque eligit.*] Nullum adhibet delectum.

27. *Impermissa gaudia.*] Muretus legendum affirmat *improvisa*. & Lambin. pro

Gaudia luminibus remotis:

Sed jussa coram, non sine conscio

30 Surgit marito: seu vocat institor,

Seu navis Hispanæ magister,

Dedecorum pretiosus emptor.

Non his juvenus orta parentibus

Infecit æquor sanguine Punico,

35 Pyrrhumque, & ingentem cecidit

Antiochum, Annibalemque dirum:

Sed rusticorum mascula militum

Proles, Sabellis docta ligonibus

Ver-

pro gaudia, *oscula* in duobus Codd. se reperisse dicit. Certe plus quam *oscula* dicit Poëta, rein *ædagi* honesto vocabulo regens. *Torrentius*. *Impermissa raptim, &c.*] Illicitas stupri voluptates.

28. *Luminibus remotis.*] Lucernis remotis, ne sint testes pollutæ verecundia.

29. *Sed jussa coram.*] Sed, velut publica meretrix ab adultero arcessita, è lecto surgit, vidente & consentiente marito, qui tanquam leno pretium concubitus accipit.

30. *Institor.*] Quanquam nomen *institoris* generale sit, pro eo qui tabernæ, vel alii cuilibet negotiationi præponitur, quod & nominis ratio demonstrat: ex eo enim dicitur quod negotio gerendo instet, ut Ulpianus ait: *navis* tamen *institor* non rectè dicitur: Græci *ἐπιστάτης* vocant. *Torrent.* *Institor.*] Negotiator.

31. *Navis Hispanæ magister.*] Paulus Jurisc. l. 57. de Verb. sign. feribit *Magistros* dici, quibus præcipua cura rerum incumbit, & qui magis quam ceteri diligentiam & sollicitudinem rebus, quibus præsumt, debent. Hinc omnium ferè rerum *magistri* dicti. *Magister* ergo *navis* est, cui totius *navis* cura mandata est. *Torrentius*. *Magister.*] *Naucleus*.

32. *Dedecorum.*] *Dedecora* ea ratione

dixit, quæ *probrum* dicebant veteres, pro stupro & flagitio, ut Festus ait. Unde *scæmina probrose*, eadem quæ & *famosa*, ob stuprum. *Pretiosus emptor.*] Vocat *pretiosum emptorem* qui stuprum quovis pretio sollicitet. *Torr.* *Dedecorum pretiosus emptor.*] Flagitiorum emptor liberalis.

33. *Non his juvenus.*] Non tam libidinosis parentibus nati sunt illi Romani, qui navali bello Pœnos superarunt. vide Od. 12. lib. 2.

35. *Pyrrhumque.*] Epirotarum regem à Curio Fabricioque in Lucania victum.

36. *Antiochum.*] Syriæ Regem à M. Acilio superatum. *Annibalem dirum.*] Quatuor codices habent *dirum*, & quidem duo ex his longè optimi. *dirum* tamen defendit Pet. Victorius Var. lect. lib. 2. cap. 24.

37. *Rusticorum mascula, &c.*] Inter M. Catonis de Re rust. oracula, hoc primo loco ponit Plin. lib. 18 cap. 5. quod fortissimi minimèque male cogitantes, ex agricolis gignuntur. *Patiens* enim illic operum, *parvoque assueta juvenus*, ut Virgil. noscer cecinit. *Torr.* *Mascula militum.*] Proles virilis, non effœminata.

38. *Sabellis docta ligonibus.*] Sabinis: pro quibusvis ligonibus, & ferramentis rusticis.

39. Ver-

Versare glebas : & severæ

40 *Matris ad arbitrium recisos*

Portare fusteis, Sol ubi montium

Mutaret umbras, & juga demeret

Bobus fatigatis; amicum

Tempus agens abeunte curru.

45 **DAMNOSA** *quid non imminuit dies?*

Ætas parentum pejor avis, tulit

Nos nequiores; mox daturos

Progeniem vitiosiore.

39. *Versare glebas.*] Arate.

41. *Portare fustes.*] Portare lignum domum post laborem finitum ad ignem alendum, si matres severæ sic juberent. *Sol ubi montium.*] Rustica quidem, sed venusta & huic loco apta vespertinæ horæ descriptio, qualis illa Virg. Eclog. 2.

Aspice aratra jugo referunt suspensa juveni;

Et Sol crescentes discedens duplicat umbras.

Sol enim discedens, uti & adveniens, quo magis ex transverso ferit, eo longius jacet umbras, quas duplicari ait Virg. mutari vero Horat. quia repente extenduntur. Tempus illud vespertinum βῆλας, à boum solutione dicitur. *Torrent.*

42. *Mutaret umbras.*] Vesperti; nam Sol descendens mutat umbras.

44. *Agens abeunte.*] Adducens tem-

pus gratum, (id est, noctem, in qua quiescimus) curru suo, in quo vehitur, recedente.

45. *Damnosa quid non imminuit dies?*] Carmen pulcherrimum, aurea plane concludit sententia, & ea quidem verissima, si res singulæ considerentur. Omnia enim orta occidunt & aucta senescunt. Verum omnis ætas de suo sæculo quæta est; quodque legum morumque nunc exacta, nunc neglecta observatione contingit, ut deteriores vel meliores simus, id tempori imputamus. *Torr. Damnosa quid non imminuit dies?*] Dies, (id est, tempus) omnibus rebus damnum & interitum afferens, quid non consumit?

47. *Mox daturos.*] Paulò post: hic observa elegantem gradationem in tribus versiculis: A vis parentes, parentibus nos, nobis nostri liberi sunt deteriores.

ODE VII. *συμβεβλημένη.*

Ad ASTERIEN.

Consolatur eam, de viri sui absentia mœstam, monetque, ut fidem conjugalem, ei datam, fervet.

QUID fles, *Asterie, quem tibi candidi*
Primo restituent Vere Favonii,

Thy-

1. *Q*uid, fles, *Asterie.*] Ordo est, & sensus, O *Asterie*, quid fles? id

est, quid flendo desideras Gygen juvenem constantis fidei, quem *Thyna met-*
cc

*Thyna merce beatum,
Constanti juvenem fide*

5 *Gygen? ille Notis actus ad Oricum
Post insana Capræ sidera, frigidas
Nocteis, non sine multis
Insomnis lacrymis agit.*

*Atqui sollicitæ nuntius hospitæ,
10 Suspirare Chloën, & miseram tuis
Dicens ignibus uri,*

Tentat

ce beatum, candidi Favonii; id est, sereni venti occidentales primo vere tibi restituent. *Tibi candidi Primo restituent vere Favonii.*] Favonios Gygen redutos pronuntiat: non quod Orico navigantibus in Italiam ventus ille propitius sit, sed quia quod lib. 2. cap. 47. Plinius ait, Verè aperit navigantibus maria; cujus in principio, Favonii hibernum molliunt cœlum. Perinde igitur est, ac si primo vere dixisset Horatius rediturum, non addita mentione Favonii. *Candidos* autem vocat *Favonios*, ut lata & fausta omnia *candida* dicimus, *atra* vero his contraria. *Torrent.* & *Glareanus.*

3. *Thyna merce.*] Idem quod *Bithyna*, ut *Thyniam* pro *Bithynia* alicubi Catullus; à *Thynis* enim *Thraciæ* populis, ejus regionis, quæ *Troadi* proxima est; incolæ nomen traxisse creduntur. Testis *Strabo* l. 7. & *Claudianus* cum ait:

Thyni Thracæ arant, quæ nunc Bithynia fertur.

Bithyniam autem mutandis mercibus oportunam fuisse, docet *Horat.* Od. 35. l. 1. *Thyna merce.*] *Locupletatum* merce advecta à *Cilicia*.

4. *Constanti juvenem fide.*] *Lambinus* legit, *Constantis juvenem fide.* At nostri codices omnes *fidei* habent, & est *Synæresis*: nisi quis *fidi* forte malit. Nam sic quoque dixerunt veteres, ut *pernicii* etiam *Cic.* in *Orat.* pro *Sex. Roscio*, teste *Gellio* lib. 9. cap. 14. Et ex *Cæsaris* de *Analogia* libris, etiam *faciè* &

die in secundo casu dici solere, invenies. *Torrent.*

5. *Ille Notis actus.*] Ille inquit, *Notis* seu *Austris* pulsus ad *Oricum*, noctes frigidas traducit, ipse *insomnis*. Significat autem *Gygen* non sua sponte tam diu abesse à patria & à suis, sed tempestate retentum, atque à reditu prohiberetur. *Lambin.* *Notis actus ad Oricum.*] *Notis actus*, id est, quibuslibet ventis compulsus ad *Oricum*, urbium primam in *Epiro*.

6. *Post insana.*] *Post* magnas tempestates *Capræ* occasu excitatas. *Insana Capræ sidera.*] *Capella*, quam pluvialem vocat *Plin.* ut *Virg.* *Hædos*, & ortu & occasu tempestatem ciet. Oritur vero 4. Kal. Octobris: *Hædi* postridie. Ab eo ergo tempore *Gygen* *Orici* desiderem facit; & quod certum amoris indicium est, noctes totas cum lacrymis vigilantem.

8. *Insomnis.*] Non dormiens.

9. *Atqui sollicitæ nuntius hospitæ.*] Ordo est, & sensus; atqui vaser nuntius sollicitæ hospitæ (nempe nuntius à *Chloë* ad virum tuum missus) tentat illum mille modis, dicens, *Chloën* miseram suspirare & uri tuis ignibus (id est, uri eo amore, quo tu virum tuum complecteris) & refert ut perfida mulier (sc. Antea) impulerit Proctum, credulum falsis criminibus, maturare necem casto *Bellerophonti*.

10. *Tuis ignibus.*] Qui te quoque urunt, qui te macerant, ut *Chloë*. non mi-

M nus

Tentat mille vafer modis.

*Ut Prætum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis*

15 *Casto Bellerophonti*

Maturare necem refert.

*Narrat pene datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens:
Et peccare docenteis*

20 *Fallax historias monet,*

*Frustra. nam scopulis surdior Icarī
Voces audit, adhuc integer. at tibi*

Ne

nusquam Asterie, in eodem Gyge laboraverit. *Torrent.*

13. *Mulier perfida.*] Præti nempe uxor, ac Prætidum mater, Antea ab Homero dicta: at si Tragoediarum scriptoribus fides habenda, Stenobœa nominabatur. Apollodor. lib. 2. *Crug.*

14. *Criminibus.*] Criminationibus.

16. *Maturare necem.*] Accelerare mortem.

17. *Narrat pene datum Pelea.*] Ordo est: & nuntius Chloës narrat, Pelea pene datum Tartaro (id est, Pelea prope occisum fuisse) dum abstinens fugit Magnessam Hippolyten, & idem fallax nuntius monet, id est, proponit Gygi viro tuo alias historias, quæ peccandi viam docent, sed frustra. *Datum Pelea Tartaro.*] Creteis seu Hippolyta, Acasti uxor, Pelei amore capta, cum eum ad stuprum sollicitasset, neque ei persuadere potuisset: dolore odioque incensa, prior eum apud Acastum criminata est, ut improbum & vim sibi inferre conatum. *Lambin.*

18. *Magnessam Hippolyten.*] Pindarus Nem. Car. 5. *Hippolytam* vocat & quidem *Κρηνηίδα*. Quod interpres sic exponit, ut *Cretheis* proprium ejus fuisse nomen videatur; *Hippolytæ* vero à patre Hippolyto sumptum. Fuit autem Acasti Magnessæ Thessaliæ orientem versus

adjacentis (in qua Golcos oppidum) regis uxor; unde *Magnessam* appellat Horatius. *Torrent.*

19. *Et peccare docentes.*] Exempla quæ hæcenus retulit Horatius, metu mali flagitium suadent. Sunt & aliæ historiae, quæ, quod probro dandum sit, laudi ducunt: qualis in Terentii Eunuchō Jovis ac Danæis tabella. Exempla autem Antæ & Hippoclytæ similia, adhuc octo enumerat Muretus Var. lect. lib. 1. cap. 12. & Canterus Nov. lect. lib. 6. cap. 2. Nec omisisse velim, quod pro *mont* in tribus exemplaribus legitur *mo- vet*: nec male ni fallor. *Torrent.*

20. *Fallax historias monet.*] Id est, narrat historias, quæ docent peccare, scilicet in amore: hoc est, narrat quam plurimos, qui non servatis amoribus antiquis, novis quoque non injucunde dederunt operam: quorum exemplo Gygileret, Chloën amplecti. *Crug.*

21. *Scopulis surdior.*] Recte enim *surdum* dicimus, qui quæ audit, interiorē ferire sensum non patitur. *Torr.* Significat eum non moveri, neque flecti verbis nuntii illius à Chloa missi. *Lambin.* *Scopulis Icarī.*] Scopulis Icarī maris surdior audit integer (id est, incorruptus) ita ut verbis nuntii, à Chloë missi, non commoveatur, sed continens, eamque contemnens, permaneat.

23. *Eni-*

*Ne vicinus Enipeus,
Plus justo placeat, cave:*

25 *Quamvis non alius flectere equum sciens
Æque conspicitur gramine Martio:
Nec quisquam citus æque
Tusco denatat alveo.*

Prima nocte domum claude, neque in vias
30 *Sub cantu querulæ despice tibiæ:
Et te sæpe vocanti
Duram, difficilis mane.*

23. *Enipeus.*] Nomen est vicini libidinosi, qui eam amabat.

25. *Flectere equum.*] Æque peritus in equitandi scientia.

26. *Gramine Martio.*] In campo Martio, ubi se exercebat Rom. juvenus, ut equo uti bene scirent.

28. *Tusco denatat.*] Tiberino fluvio, qui Tusciam à Sabino dividit. Vide l. 1. Od. 20.

29. *Prima nocte.*] Noctis initio. *Domum claude.*] Refert Plutarchus Præceptis connubial. olim Phidiam Eliensibus finxisse Venerem calcantem testudinem: quo significabatur mulieris esse

munus, & domum servare & silentium. *Torrent. Neque in vias.*] Neque in vias deorsum despice ex alto.

30. *Querulæ despice tibiæ.*] Vocat tibiæ querulam, non qua amator querelas suas accineret (quid enim si aliud aliquid) sed molliter ac suaviter sonantem. de quo Epod. 11.

Queruntur in sylvis aves, &c.
Torrent.

Querulæ despice.] Querentis se immerito abs te contemni.

31. *Et te sæpe vocanti.*] Denique, ô Asterie, mane inexorabilis Enipeo, te ferream & savam sæpe vocanti.

ODE VIII. ἑρπύνη γαλήνη.

AD MÆCENATEM.

Quum uxorem non habeat, nihilominus Calendas Martias cur celebrat, Mæcenas mirari non debet.

MARTIIS cælebs quid agam Kalendis,
Quid

1. **M** *Artis cælebs.*] Ut Saturnalibus viri, mense Decembri; sic Kalendis Martiis fœminæ, inter se, & hæ illis, & illi his, munuscula misitabant. Neque hoc tantum, sed & servis olim cœnas tunc apponebant matronæ, sicut domini Saturnalibus: illæ ut principio anni ad promptum obsequium, honore servos invitarent; hi quo gratiam

perfecti operis exsolverent. auctor Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 12. Et quod Martias Calendas celebrabant, causam fuisse Festus tradidit, quod eodie Ædes Junonis Lucinæ coli cepta. Sane Kalendas omnes in Junonis ditione fuisse constat. Quare & Kalendis ædem illi dedicatam fuisse mirum non est, & quidem Martiis. Mars enim Ju-

M 2 nonis

*Quid velint flores, & acerra thuris
Plena, miraris, positusque carbo in
Cespite vivo,*

- 5 *Docte sermones utriusque linguæ:
Voveram dulcibus epulas; & album
Libero caprum, prope funeratus
Arboris ictu.*

- Hic dies, anno redeunte, festus,*
10 *Corticem adstrictum pice dimovebit
Amphoræ fumum bibere institutæ
Consule Tullo.*

nonis filius, ut Romanæ gentis auctor celebratur. Unus ille scrupulus restat, quomodo celebritas illa, quæ fœminarum erat, ad viros pertinuerit: nam pertinuisse, modo cœlibes non essent, ostendit Horatius. Sed hic Acron nobis auxiliabitur, qui eodem die maritos pro conservatione matrimonii supplicare solitas tradit; quod sane verisimile est, postquam fœderis raptarum intercessione ininiti memoriam, eo etiam die celebrasse Romanos, Servius & Ovidius tradiderunt. *Torr. Martis.* Ordo est, Mæcenas docte sermones utriusque linguæ tu miraris, quid ego cœlebs agam in Martiis Kalend. *Cælebs.* Optimi quique & antiquissimi codd. *celebs* fere sine diphthongo scribunt. Sed Festus *cælibem* inde dici vult, quod dignam cœlo vitam agat. *Torr. Cælebs.* Sine uxore. *Calendis.* Quas mariti celebrabant, ut uxores castas & pudicas haberent domi.

2. *Flores & acerra.* Simile sacrificium adornat Veneri lib. 1. Od. 19. Atqui Libero sacrificat; sed eodem, ut videtur ritu, quo Junoni eo ipso die matronæ. *Torr. Acerra thuris.* Thuribulum, vel patera fictilis, quæ arcula est in qua thus ponebatur.

3. *Positusque carbo.* Ignis paratus super aram ex vivo cespite erectam. vide Od. 19. lib. 1.

Sume,

5. *Utriusque linguæ.* Linguæ Græcæ & Latinæ.

6. *Voveram dulces.* Privata religione se eum diem celebrare dicit, non publica. *Album caprum.* Baccho caper omnibus aris caditur. Vide Ang. Politianum Misc. cap. 24.

7. *Libero caprum.* Diis superis alba victima, inferis nigra immolabatur. *Prope funeratus.* Prope morti datus casu arboris in caput suum procumbentis. vide Od. 13. lib. 2.

9. *Hic dies anno redeunte.* Dies festus anniversarius. Anno vertente: *ἑξ-
πλωδὸς ἐνιαυτῶ.* Horat. Sat. 2. lib. 2. *Sive diem festum rediens advexerit annus.*

Ἐτῶ μιν Græci nominis *ἐνιαυτῶς* quasi in seipsum revolutus. *Lambinus.* Anno redeunte. Anno vertente, id est, singulis annis.

10. *Corticem adstrictum.* Turn. l. 30. cap. 6. *Dimovebit amphoræ,* pro movebit de amphora. *Pulmann.* *Corticem adstrictum.* Corticem pice illitum, id est, superpicatum: hinc picare vasa.

11. *Institutæ.* Amphoræ quæ cepta est fieri fumosa, id est, vetusta, intelligit vinum valde vetustum, in utribus ita exsiccatum, ut depromi non posset, neque bibi, nisi aqua dilutum. Vide Plinium lib. 23. cap. 1.

12. *Consule Tullo.* L. Volcatius Tullus

*Sume, Mæcenas, cyathos amici
Sospitis centum, & vigileis lucernas*
15 *Profer in lucem: procul omnis esto
Clamor & ira.*

*Mitte civileis super urbe curas.
Occidit Daci Cotifonis agmen:
Medus infestus sibi luctuosus*
20 *Dissidet armis.*

*Servit Hispanæ vetus hostis oræ
Cantaber, sera domitus catena:
Jam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.*

25 *Negligens, ne qua populus laboret,*

Parce

ius Consul fuit, cum M. Æmilio Lepido A. U. C. DCXXXVII. Atqui tanto temporis intervallo vinum poterat sine fumo vetustescere. Anno autem post Tullum Cos. natus Horatius. *Torr. Consule Tullio.*] In amphoræ fundo nomen Consulis scribebant, quando vinum in cella vinaria erat repositum, ad significandam vini ætatem, Vide Od. xx. lib. 1.

14. *Sospitis centum.*] Amici incolomis & salvi ab arboris illius casu. *Et vigiles lucernas.*] Et producit o vigiles, id est, accensas lucernas in lucem, id est, totam noctem compotemus. *Vigiles lucernas.*] Compotationes & cœnas sumptuosiores ac liberaliores noctu fieri solitas, cum ex hoc Poëta, tum ex multis aliis scriptoribus intelligere licet. *Lamb.*

15. *Profer.*] Alii legunt, *Perfer*

16. *Clamor.*] Vide Od. 27. lib. 1.

17. *Super urbe curas.*] Tanquam urbis præfectum sic alloquitur: hoc enim munus Augustus illi detulerat, & absentis Cæsaris partibusungebatur. *Torrent.* *Super urbe.*] De urbe.

18. *Daci Cotifonis.*] Libri meliores *Cotifonis* habent. *Cotifontem* tamen vocat Suetonius Augusto Getarum regem, atqui *Dacum* appellat Horatius. Verum

hanc controversiam Plinius resolveret; qui *Getas à Romanis Dacos* dici tradit l. 4. cap. 14. *Torr. Daci Cotifonis agmen.*] *Cotifon* rex fuit Dacorum, quos Octavianus superavit.

19. *Medus infestus.*] Persis, Medis ac Babylonis imperabant Parthi, quos ante Phraatis (qui signa Augusto reddidit) imperium bene constitutum, inter se graviter dissidisse Strabo demonstrat lib. 16. Ante recepta ergo signa militaria carmen hoc scripsit Poëta. *Torrent.* *Medus infestus.*] Medi seditionibus civilibus inter se dissentiunt.

22. *Cantaber.*] Cantabri populi erant Hispaniæ, quos bellum sex annos cum Romanis gerentes devicit tandem Agrippa.

23. *Laxo meditantur arcu.*] Remisso arcu, id est, armis depositis.

25. *Negligens, ne qua.*] Quin igitur tu, cum privatus sis, nullumque magistratum geras, aliquandiu negligens & parvi pendens, ne qua fortasse in parte Romanus populus, tua opera & consilio indigus laboret, illudque solus precavere nimisque de illo sollicitus esse, parce ac desine, & reliquis etiam aliquid curandum relinque. *Lubinus.* Quærit hic Heinsius, quid sit *negligens parce?*

*Parce privatus nimium cavere, &
Dona præsentis cape lætus horæ, ac
Linque severa.*

Et quomodo privatus esse potuit Mæcenas, si præfectus urbis fuerit? Scribendum ergo jubet: *Negligens; ne qua populus labores Parte privatus nimium cavere: ac, &c. Populus privatus, sunt οι πολλοί. Negligens, ne qua.*] *Negligens esto, non sollicitus, ne in realiqua populus periclitetur.*

26. *Parce privatus.*] Equestri ordine contentus Mæcenas, nullum quidem magistratum gessit, atque hac ratione *privatum* vocat Horatius, quod vero de præfectura urbis diximus, ea officium

erat, non magistratus. Sueton. *Augusto* cap. 37. *Privatus nimium.*] Quum magistratum non geras, parce, id est, noli nimium curare Remp.

27. *Dona præsentis cape.*] Sic plures libri habent. Ex Lambini sententia *rape*, mihi magis placet. nam ita res humane sunt, ut si quid boni evenit, eo non nisi raptim frui liceat. Particula vero *At*, quæ sequitur, abest à veteribus exemplaribus. *Torrent. Dona præsentis rape lætus.*] *Rape*, quod præsens hora donat.

O D E I X. αἰὲς ποδοπικῆ.

Ad LYDIAM.

Dialogus est de præteritis amoribus eisdemque renovandis, inter Horatium & Lydiam.

DONEC gratus eram tibi,
Nec quisquam potior brachia candidæ
Cervici juvenis dabat;
Persarum vigui rege beatior.

5 LYD. Donec non aliam magis
Arsisti, neque erat Lydia post Chloën,
Multi Lydia nominis

Roma-

1. **D**onec.] Observet lector legem carminis Amœbæi ab Horatio egregie esse servatam; ut qui posterius dicit priorem vincat, ut & à Marone *Eclog. vii.* cui titulus *Melibæus*. Obiter & hoc monebo, probatissima notæ libros *Lidiam* semper scribere per *i*, & *Chloën* sine aspiratione. *Torrent. Donec.*] *Quamdiu.*

2. *Nec quisquam.*] Quem pluris facies.

4. *Vigui.*] Florui, vixi.

5. *Non aliam magis.*] Mureti cœditio

non alia magis: sed veteres & meliores notæ codices, *aliam* legunt; ut *Coridon* ardebat *Alexis*. Nec refert quod alibi, *ardere virgine rapta*, dixit Horatius. nam ipsa illa varietas decora est: & Ovidius *ardere in virgine* dicere maluit. *Torr.*

6. *Arsisti.*] *Quamdiu* non alienam magis amasti. *Neque erat Lydia post Chloën.*] *Neque erat Lydia* minus dilecta quam *Chloë*, vel neque *Chloën* mihi anteponebas.

7. *Multi Lydia nominis.*] Ego *Lydia* magnæ famæ.

8. Roma-

Romana vigui clarior Ilia.

HOR. *Me nunc Tressa Chloë regit,*
 10 *Dulceis docta modos, & citharæ sciens:*
Pro qua non metuum mori,
Si parcent animæ fata superstiti.

LYD. *Me torret face mutua*
Thurini Calais filius Ornithi,
 15 *Pro quo bis patiar mori,*
Si parcent puero fata superstiti.

HOR. *Quid, si prisca redit Venus,*
Diductosque jugo cogit abeneo?

Si

8. *Romana clarior Ilia.*] Quanquam enim magnus ille, qui regem regum se scribebat, ut Persarum rex: at illa multo major quæ Martis dignata concubitu, Romani nominis auctorem peperit, & relata inter Nymphas, Tiberis uxor vocari meruerit; de qua l. 1. Od. 2. *Torrent. Ilia.*] Romuli matre.

9. *Tressa Chloë.*] Duo libri *Cressa* habent; ut *Cressa genus Phloë*, apud Virg. lib. 5. Optimus vero *Tressa*, sine aspirazione, ut *Trex pro Thrax* non uno Horatii loco. Græci sane & Θρηξ dicunt Θρηξ, atque Θρηξ & Θρηξ. Nos quoque *Thracius* & *Threicus*, *Tressa* & *Threissa*. *Torrent. Threissa Chloë.*] Chloë ex Thracia mihi imperat, & me habet.

10. *Modos.*] Musicæ numeros.

12. *Si parcent animæ.*] Si mea morte assequar, ut sit mihi superstes: quasi diceret, Chloë animæ suæ esse dimidium.

13. *Me torret face mutua.*] Ordo est: Calais filius Thurini Ornithi torret me face mutua, id est, amore mutuo me urit.

14. *Calais.*] At bona ista Lydia alibi Sybarium, alibi etiam Telephum amat; si modo eadem est, quæ Ode 8. & 13. lib. 1. Telephum sane Horatii rivalem fuisse constat. *Torrent. Calais.*] Calais

est nomen amantis, qui fuit ex Thurio civitate, in sinu Tarentino.

15. *Pro quo bis patiar mori.*] Moriturum se pro amicæ salute dixerat Horatius: at Lydia, tantum abest ut cedat, bis morituram se profitetur, si ea ratione Calais sui vitam redimere possit. Idque veterum superstitione, qua se pro aliorum vita morti debebant. Ad Sueton. *Caligula*, capite 14. *Torr.*

16. *Puero fata superstiti.*] Si futurum est, ut sit superstes. Si modo fata ei parcere velint, ut mihi sit superstes. *Steph. Puero.*] Calai.

17. *Quid, si prisca, &c.*] Hic vide ex mutuo colloquio amoris redintegrationem, scintillasque per æmulationem reconditas exire in apertam flammam. *Prisca Venus*, est intermissa Venus; & sic dicta ob amoris impatientiam, cujus intermissio brevicula, videtur amanti sæculum. *Cruquius. Quid si.*] Quid? si Venus intermissa redit, nosque discordes copulat jugo abeneo, id est, amore indissolubili.

18. *Diductos.*] Divulsos, diremptos, discordes. *Lambin. Jugo cogit abeneo.*] Hoc est sejuges conjugare. Quod autem aëneo addit Poëta, diurnitatem significat, ut Od. 33. lib. 1. Hoc tantum interest, quod ibi etiam moribus impares, Venere sic volente, amoris vin-

Si flava excutitur Chloë,

20 *Rejectæque patet janua Lydiæ?*

LYD. *Quanquam sidere pulcrrior*

Ille est, tu levior cortice, & improbo

Iracundior Adria,

Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

culo expedire se nequeunt: hic de perpetua quadam consensione amoris agitur. *Torrent.*

19. *Excutitur Chloë.*] Quid? si Chloë ejicitur è pectore meo?

20. *Rejectæ Lydiæ.*] Lydiæ repudiata.

21. *Sidere pulcrrior.*] Sic *purpurarum* usus *sidere clarior*, eodem lib. 1. *Luciferi* autem præcipua pulchritudo in proverbium abiit. *Torrent.*

22. *Ille est*] Calais. *Levior cortice.*] Cortex omnium arborum dicitur: sed *suberis* cæteris crassior est, ac sæpe re-

nascens. hinc *cortex* pro *subere*, accipitur: sicut apud Græcos *Φίξ*. Nota autem *suberis* levitas, & hinc multiplex ejus usus. atque ita *levior cortice*, & *nare sine cortice*, proverbialiter dicuntur. *Torrent. Levior cortice.*] *Levior subere*, quod ob levitatem fertur super aquas. *Improbo.*] Æstuoso mari Adriatico, vide *Od. xxxviii. lib. 11.*

23. *Iracundior Adria.*] Notat suam ipse iracundiam Horatius, idque vitium etiam in Epistolis fateretur, sicut & in Sermonibus. Nec dissimilis locus hujus libri *Od. 27.*

ODE X. *περὶ Λυκίου.*

In LYCEN.

Lycen monet ut posita duritie sibi supplici parcat.

EX TREMUM *Tanaïm si biberes, Lyce,*

Sævo nupta viro, me tamen asperas

Porreclum ante fores, objicere incolis

Plorares Aquilonibus.

5 *Audis quo strepitu janua, quo nemus*

Inter

Genus hoc carminis est, quale *περὶ κλεισίδου ὄγῳ* vocant Græci, quod ad amica fores lamentabili voce caneretur, ut lib. 1. *Od. 25.*

1. *Extremum Tanaïm.*] Non contentus *Tanaïm* dixisse flumen immane ac barbarum, *extremum* addidit, hoc est, ad fontes ipsos, ubi remotissimus sit à civili consuetudine. Jam *Tanaïm bibere*, pro accollere, Poëticum est. *Torr. Extremum Tanaïm.*] O Lyce, si extremum *Scythiæ* fluvium biberes, id est, si *barbara* esses & *Scythiæ* nupta.

2. *Asperas fores.*] Fores puellæ asperæ & inexorabilis. *Lambin.*

3. *Porreclum, &c.*] Me dormientem ante tuas fores mihi quidem asperas & iniquas, non patereris, imo plorates me (inquam) exponere ventis septentrionalibus, qui in *Scythia* oriuntur. *Incolis Plorares Aquilonibus.*] *Scythiæ* si. *Tanaïs* est. *Scythia* autem ad *Septentrionem* est: unde stat *Aquilo*: quem eandem ob causam alibi *Thracium* vocat. *Torrent.*

5. *Nemus inter tecta.*] Festus ait, 210-

210A

*Inter pulcra situm tecta remugiat
Ventis? & positas ut glaciēt niveis
Puro numine Jupiter?*

Ingratam Veneri pone superbiam:

10 *Ne currente retro funis eat rota.*

*Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.*

O, quamvis neque te munera, nec preces,

Nec

mora proprie esse amceniores sylvas. Recte igitur Horatius hic, uti & Tibullus lib. 3. Eleg. 3. de divitum deliciis: *Et nemora in domibus sacros imitantia lucos.*

Quam habendi nemora in domibus consuetudinem docet etiam Horatii ad Arist. Fulcum Epistola, ubi ait:

*Nempe inter varias nutritur sylvæ colum-
nas,*

*Laudaturque domus longæ quæ prospicit
agros.*

Rus enim ipsa in urbe quæri ostendit. Quin eo quoque dementia venerant, ut in ipsis domorum fastigiis nemora fererent. Seneca Epist. 123. *Torrent. Nemus.* Viridarium.

6. *Inter pulcra situm.* Quidam libri veteres habent *satum* pro *situm*: nihil tamen mutandum censeo. *Remugiat.* Resonat: strepitu scilicet à vento excitato.

7. *Et positas ut glaciēt niveis.* Et quomodo Jupiter, id est, æther convertat in glaciem nives demissas puro numine, id est, aperto & sereno cœlo? Turneb. lib. 22. cap. 24.

8. *Puro numine Jupiter.* Canterus Novar. lect. lib. 4. cap. 2. quodam in codice *limine* scriptum se invenisse affirmat, unde *lumine* legendum esse pronuntiat; simile enim mendum irrepisse in Virg. Eclogam 5.

Candidus insuetum miratur limen Olympi,
lumen legi debeat. Eo sensu: Cernis enim, ut non æternus Jupiter vel ær, puro lumine & sereno cœlo, quod magis

frigidum est, positas & jacentes nives in glaciem constringat, &c. *Lubin.*

9. *Pone superbiam.* Abjice & deponere superbiam.

10. *Ne currente retro funis eat rota.* Torrentius existimat funem pro *sufflamine* non incommode accipi posse. *Sufflumen* autem vocabant veteres sive funem, sive catenam, quo rota procurrentis impetus, maxime in declivi, retineri aut sisti possent. Loci ergo hujus sententia est, cavere debere Lycen, ne, si sava nimis ac superba esse pergat in tam prospero fortunæ cursu, rupto veluti retinaculo, in præcipitium deferatur. Quod vero de funali equo Lambin. refert ex Turn. Advers. lib. 22. cap. 24. & lib. 27. cap. 9. id ita refert, ut quid funalis fuerit equus se nescire ostendat, de quo nos ad Sueton. *Tiberio* cap. 6. *Torrent. Ne currente retro funis eat rota.* Nefortuna, quæ nunc tibi favet, retrocedat. Similitudo est ducta à rotis fune circumactis, quo rupto, rota retrocurrunt.

11. *Non te Penelopen difficilem.* Tu non es Penelope uxor Ulyssis, quæ in procos fuit sava & difficilis. *Tyrrhenus*, id est, Italus pater, non genuit te talem.

13. *O, quamvis.* Sequentia verba non nihil difficultatis habent. Fatetur eam nec muneribus, nec precibus, nec amantium pallore, quodque magis est; ne mariti quidem contumelia flecti: & tamen mox sequitur: *Supplicibus tuis parcas.* In quo ipse sibi contrarius est; nisi forte per *preces* verba tantum, de more dicta intelligamus: quæ si ad exoran-

Nec tinctus viola pallor amantium,

15 *Nec vir Pieria pellice saucius*

Curvat; supplicibus tuis

Parcas, nec rigida mollior æsculo,

Nec Mauris animum mitior anguibus.

Non hoc semper erit liminis, aut aquæ

20 *Cælestis patiens latus.*

dum non sufficiebant, at supplici saltem, hoc est, flexis genibus oranti, ut exponunt Grammatici ac totum se ejus in potestatem dederit, parcere debebat, neque abuti tanti amantis patientia. *Torrent.*

14. *Nec tinctus viola.*] Plura genera violarum sunt, & coloribus maxime distinguuntur, sunt enim purpureæ, luteæ, albæ, ut Plin. inquit, lib. 21. c. 6. *Albas* vero pallentes vocat, quarum colorem in amantium facie apparere vult Horatius. *Torrent. Tinctus viola.*] Color pallidus, violacei coloris particeps.

15. *Nec vir Pieria.*] Et quamvis maritus tuus Pieriæ fidicinæ amore captus, non te flectit in amorem meum.

16. *Curvat.*] Flectit, ab instituto tuo detorquet. *Lambin. Supplicibus tuis.*] Miserere tamen mei supplicis tui.

17. *Nec rigida mollior æsculo.*] Quæ neque æsculo es flexibilior, nec mitior animum, id est, nec mitiorem habes animum, quam serpentes Mauritania.

19. *Non hoc semper.*] Non semper ero juvenis, ut possim super limen januæ cubare, idque cælo pluvioso: noli igitur occasionem amoris mei potiundi præterire. *Aquæ.*] Pluviz.

ODE XI. *ὄδῳ φωνητικῇ.*

Ad MERCURIUM.

Mercurium rogat, ut cantus sibi diceret, quibus animum Lydes flectat in ejus amorem, proposita Danaïdum fabula.

MERCURI (nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides, canendo)
Tuque testudo, resonare septem

Calli-

1. **M**ercuri.] Ordo est, O Mercuri, dic modos quibus Lyde obstinatas aures applicet: nam te magistro docilis Amphion movit lapides canendo, &c. *Nam te docilis magistro.*] Ostendit nihil se à Mercurio petere, quod non facile præstare possit: siquidem arte ab eo traditâ Amphion Thebanæ arcis conditor, etiam lapides moverit; quanto ergo facilius Lyden, quamvis obstinatum adhuc. A discipuli ergo præstantia magistrum com-

mendat. Simile quid vide Od. 22. l. 1. *Torrent.*

2. *Amphion lapides canendo.*] Amphion Jovis ex Anthiopa filius, cithara cantu traxit post se lapides, ex quibus muri Thebani sunt extructi.

3. *Testudo resonare.*] De Mercurii lyra seu testudine loqui videtur: quam chordarum septem facit, cum veteres, si Macrobio credimus Sat. lib. 1. cap. 19. tetrachordum Mercurio attribuerint: quo numero vel totidem plagas mundi,

vel

Callida nervis:

- 5 *Nec loquax olim, neque grata; nunc &
Divitum mensis, & amica templis;
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aureis.*

- 10 *Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exultim, metuitque tangi
Nuptiarum expers, & adhuc protervo
Cruda marito.*

*Tu potes tigreis, comitesque sylvas
Ducere, & rivos celeres morari.*

- 15 *Cessit immanis tibi blandienti
Fanitor aulae*

*Cerberus: quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus teter; saniesque manet*

Ore

vel temporum vices, quibus annus includitur, significare voluerunt. Verum Poëta noster ad Romanorum consuetudinem respicit, qui lyris septem chordarum, quas & barbata vocabant, in omnibus cerimoniis utebantur. *Torr. Testudo resonare.*] Ex qua testudine Mercurius fecit lyram.

4. *Callida nervis.*] Perita, quæ scite scis resonare septem chordis.

5. *Nec loquax.*] Quæ non eras sonora, antequam Mercurius te chordis instruxisset.

6. *Divitum mensis.*] Nulla enim apud veteres, neque sacri, neque convivii sine Musica celebritas. Addi poterit perelegans de tibicinum Romæ collegio historia relata apud Liv. lib. 9. de conviviiis satis dictum, lib. 1. Od. 12. *Torr. Templis.*] Deorum sacris veteres Musicam adhibebant.

7. *Obstinatas.*] Aures contumaces & à me averfas admoveat.

9. *Latis equa trima.*] Non absimilis alterius puellæ cum juvenca comparatio lib. 2. Od. 5. At verò jam robustam, &

in amoris arena versatam, subductis forte amoribus suis irascentem, leæna confert hoc eodem libro, Od. 20. *Torrent. Trima campis.*] Equa trium annorum.

10. *Exultim.*] Per saltationem. *Metuitque tangi.*] Cavet ne tangatur.

11. *Nuptiarum expers.*] Non nupta, ἀγαμέμνη.

12. *Cruda marito.*] Immatura viro petulanti.

14. *Morari.*] Tardare. Alludit ad Orphei fabulam, vide Od. xii. lib. 1.

15. *Immanis tibi.*] Ingentis, & vastæ aulae, quæ omnium mortalium est capax. *Blandienti.*] Tibi blande canenti, quum Orpheus suam Eurydicen ab inferis reduceret.

17. *Cerberus.*] Vide lib. 2. Od. 13. ubi eadem fermè accidisse Alæzo canenti apud inferos refert, quæ hic Eurydicen repetente Orpheo.

18. *Angues caput ejus.*] Vide Od. xiii. lib. 11.

19. *Spiritus teter.*] Anhelitus niger. *Saniesque manet.*] Et quamvis atrum ven-

enum,

20

Ore trilingui.

Quin & Ixion, Tityosque vultu
Risit invito: stetit urna paulum
Sicca, dum grato Danaï puellas
Carmine mulces.

25

Audiat Lyde scelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata,

Quæ manent culpas etiam sub Orco:

30 Impiæ, (nam quid potuere majus?)

Impiæ

nenum, seu corruptus humor fluat ex triplici ore.

21. *Ixion.*] Ixion Junoni stuprum conans inferre, hac pœna apud inferos cruciatur, ut rotæ inter serpentes alligatus, assidue, & sine requie circumagatur. *Tityosque vultu.*] Tityes est nominativus Græcus. Vide Od. iv. hujus libri.

22. *Risit invito.*] Risit propter lyræ dulcedinem, sed vultu invito propter pœnæ acerbiteriam. *Stetit urna paulum.*] Belides suum laborem intermiserunt, dum tu eas grato carmine oblectas.

23. *Danaï puellas.*] Danaï prolem vocat Tibullus lib. i. Eleg. 3.

Et Danaï proles Veneris quod numina le-
sit,

In cava Lethæas dolia portat aquas.

Vulgo *Danaïdes* vocantur, à patre Danao, ut ab avo Belo etiam *Belides*. Beli enim filii Ægyptus & Danaus, quorum ille filiis suis quinquaginta numero, totidem fratris filias uxores petiit. unde & *Danaïdum dolium* proverbio celebratur, pro inutilli labore, ut & *cribro squamæ haurire*. *Torrent.* *Puellas.*] Danaï filias.

25. *Audiat Lyde scelus.*] Audiat Lyde, quas pœnas apud inferos luant, quæ suis amatoribus inhumana fuerunt. *Notas pœnas.*] Aut ex narratione cognitæ; aut insignes immanesque. *Cruq.*

27. *Dolium fundo.*] Dolium aquæ vacuum, quia pertusum est & sine fundo.

28. *Seraque fata.*] Vocamus *fata*, quæcumque nobis eveniunt, etiam mortem ipsam. Hoc vero loco *fata* vocat, pœnas illas, quæ post obitum sceleratorum animis inferuntur. *Sera*, quia viventibus etiam punitis oportuit esse. *Torr.* *Seraque fata.*] Fata tarde venientia ad ultionem, ut eo gravius puniant.

29. *Quæ manent culpas.*] Id est, scelera in vita commissa; seu potius sceleratos ipsos. Et verbo *manere* sic utitur etiam Virg. i. Æneid.

— *Nostros ea fata manere nepotes.*

Recepta enim veterum sententia est, non expiari sceleris pœnas, post mortem quoque sustineri. De quo Od. 4. lib. i. *Torrentius*. Quæ ergo fata, quæ quidem non properant, sed manent & expectant culpas, crimina, scelera etiam sub Orco luenda. *Cruquius*.

30. *Impiæ, &c.*] O impiæ sorores, nam quid majus impium potuerunt perpetrare? *Quid potuere majus impiæ?*] Sic habent codices Bland. ut interrogationis nota subsequatur *quod impiæ?* reliqui variant, & notam interrogationis subdunt *quod majus?* Sed Glareanus vult, ut in parenthesis contineantur hæc verba (*Nam quid potuere majus Impiæ?*) atque etiam interrogativè legantur.

31. Du-

*Impiæ sponſos potuere duro
Perdere ferro.*

Una de multis face nuptiali

Digna, perjurum fuit in parentem

35 *Splendide mendax, & in omne virgo
Nobilis ævum.*

Surge, quæ dixit juveni marito,

Surge, ne longus tibi ſomnus, unde

Non times detur; ſocerum, & ſceleſtas

40 *Falle ſorores.*

Quæ, velut naclæ vitulos lænæ,

Singulos, cheu! lacerant. ego illis

Mollior, nec te feriam, nec intra

Clauftra tenebo.

45 *Me pater ſævis oneret catenis,*

Quod

31. *Duro ferro.*] Crudeli gladio.

33. *Una de multis.*] Hypermneſtra ex quinquaginta ſororibus ſola ſuo pepercit viro, Lynceo ſcilicet. *Face nuptiali digna.*] *Faces*, inquit, Sext. Pompejus Feſtus, *in nuptiis in honorem Cereris præferebant, aquaque ſpargebatur nova nupta, ſive ut caſta puraque ad maritum perveniret, ſive ut ignis atque aquam cum viro communicaret.* Plures rationes Plutarchus problem. attulit, Plin. l. 16. c. 18. *Face nuptiali.*] Honore matrimonii digna; cum facibus enim nuptiæ fiebant veſperi apud antiquos.

34. *Perjurum parentem.*] Vocat *perjurum*, qui eos, quibus filias deſponderat, trucidaverit, fratremque defraudaverit. *Torvent.*

35. *Splendide mendax.*] Laudabiliter mendax. nam honeſtum eſt pro juſtitia mentiri, in iis præſertim quæ ſunt contra Deum & naturam. *Virgo.*] Mulier.

37. *Quæ dixit.*] Quæ Hypermneſtra juveni ſuo marito, vel ex ſomnolentia, vel ex amore moras neſtenti, ſurge dixit, ſurge inquam ô marite, ne fortaiſſis

longus ipſius mortis ſomnus tibi à ſocero tuo, unde & à quo non times neque ſperas, detur & inferatur; & ne cogatis æternum dormire. *Lubin.*

38. *Longus tibi ſomnus.*] Mortis periphraſis eſt, ut lib. 1. Od. 24. *perpetuus ſopor.* Et Catullus mortem intelligens:

Nox eſt perpetua una dormienda. Nam ut Heſiodus canit, *Somnus mortis frater eſt.* Unde Virgil. *conſanguineus leti ſopor.* Atque ita *ſomnus, ſopor, quies*, adjecto aliquo epitheto ad hoc efficaci, sæpe pro morte accipitur. *Torr.* *Longus tibi ſomnus.*] Mors. *Μακρός ύπνος.* Unde.] A quo.

40. *Falle ſorores.*] Effuge, *λαίβομαι.*

41. *Quæ velut naclæ.*] Ordo eſt: quæ velut lænæ naclæ vitulos (cheu) lacerant ſingulos.

43. *Mollior, nec.*] Ego illis humanior, nec te occidam, nec clauſum tenebo.

45. *Me pater,*] Eſto. quod pater me in vincula conjiciat, vel in exilium pellat, idque claſſe, ut difficilius ſit redire, quod viro, &c.

38. *Cl. iſſe*

*Quod viro clemens misero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.*

*I, pedes quò te rapiunt, & auræ,
50 Dum favet nox, & Venus: i secundo
Omne, & nostri memorem sepulcro
Sculpe querelam.*

48. *Classe releget.*] Classem dicit, cum de una rantom loquatur navi, teste Servio, initio lib. 5. *Æneid.* ubi classẽm δὲ τὸ ἔργον ἡγλῶν, id est, à lignis dici ait. *Torrent.*

49. *I, pedes quo te.*] Fugam accelera, sive terra, sive mari iter facere volēs: idem quod remis velisque, ut in proverbio est. *Auræ.*] Venti.

50. *Dum favet nox.*] Ab opportunitate temporis. *Favet Venus.*] Amor in te meus.

52. *Sculpe querelam.*] Libri, quos vidi omnes, *sculpe* habent, non *sculpe*: neque

aliter legunt antiqui interpretes. Laminus, quia *scalpere*, ut ait *fodere* significat, quod huic loco parum convenit, *sculpe* restituit. Quasi vero non etiam *gemmam scalpere* dicamus, ut *insabre sculptum* lib. 2. *Serm.* 3. dixit Horat. Et alioqui quovis modo existare viri de pietate sua testimonium mandat Hypermnestra, etiamsi unguibus sit exarandum. Taceo Diomedem Grammaticum, qui *Scalpo* non *Sculpo* dici debere tradidit. *Torr. Sculpe querelam.*] Et scribe Epitaphium, cuius memoria, ob vitam tuam servatam sit sempiterna.

ODE XII. Ὀδὴν δὲ τὴν

AD NEOBULEN.

Neobule Hebri adolescentis amore capta, vitam agit inertem, & desidiosam.

MISERARUM est, neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere; aut exanimari metuenteis patruæ verbera lingua.

Tibi

1. *Miserarum est.*] O Neobule miserarum est, id est, miseræ sunt mulieres, quæ in amore non capiunt voluptatem, neque vino sic hilarantur, ut à se pellant curas, & quæ metu exanimantur propter patris objurgationes: solet enim patrus fratris liberos severius reprehendere, quam pater ipse. *Neque amori.*] Neque in amore colludere vel amori indulgere. Turn. l. 24. c. 11.

2. *Dulci mala.*] A moris mala intelligo, quæ vino eluantur. *Lavere, aut.*] Di-

luere curas, à lavo, is, tertia conjugationis. *Exanimari.*] Vehementer cruciari.

3. *Exanimari.*] Hoc est, perinde cruciari, ac si tristior aliquis patruus sævis objurgationibus perpetuo molestus sit. *Torrent. Metuentes patruæ. &c.*] Miserum est, vos puellas, *patruæ asperæ* & objurgatorix linguæ parentum vel patruorum, *verbera*, castigationes & objurgationes nimium metuentes, perturbari & timore prope exanimari. *Lubin. Patruæ linguæ.*] Patruorum in fratrum filios

- Tibi qualum Cythereæ puer ales,
 5 Tibi telas, operosæque Minervæ
 Studium aufert, Neobule Liparæi nitor Hebri.
 Eques ipso melior Bellerophonte,
 Neque pugno, neque segni pede victus,
 Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis:
 10 Catus idem per apertum fugienteis
 Agitato grege cervos jaculari, &
 Celer alio latitantem fruticeto excipere aprum.

O D E

lios feveritas apud Romanos proverbio celebratur; ut hic *patrua lingua*, pro lingua objugatrice: & quod ait, lib. 2 Serm. 3. *Ne sis patruus mihi*, pro ne magister & censor accedas. *Torrent.*

4. *Tibi qualum.*] Tantum abesse ostendit, ut Neobule interdum amoris ægritudinem vel vino vel ludo levet, ut ne consueti quidem operis aliquid præster, mentem in Hebro fixam gerens. *Qualus* autem viminei vasis genus, ad multarum rerum usum; quo vocabulo pro cistella seu calatho ad seminarum pensa utitur hic Horatius. *Qualum Cythereæ puer.*] Calathum pro lanificio. *Ales.*] Cupido alatus filius Veneris, quæ à monte Cythero dicta est Cytherea.

5. *Tibi telas, &c.*] Cupido omnes virginales operas, studia & exercitia tibi aufert: tibi, ô Neobule, eximius ille nitor & pulchritudo Hebri juvenis ex Lypara insula oriundi, qualum & lanificio, tibi telas & texendi exercitium, operosæ illius ac sedulæ Minervæ admittit, tibi que è manibus exciuit: simul speciosos humeros suos oleo unctos, in vicini fluminis undis post exercitia, abluit, &c. *Lubinus.* *Operosam* vero *Minervam* appellat, non uti operi intentam, sed diversarum artium effectricem, & nihilominus belli dominam. *Torrent.*

6. *Studium aufert.*] Studium lanificii, cui maxime præest Minerva dea operosa. *Lyparæi nitor Hebri.*] Pto Hebrus

ipse, patria Lipareus, *Πελαγονικὸς* ut passim loquuntur Poëtæ. Sed hoc loco illud insolens, quod cum *nitor Hebri* dixerit, sequitur, *Eques ipso melior Bellerophonte.* non secus ac si Hebrus dixisset. qualis sane locutio exemplo caret. Libri autem MSS. *Simul unctos, &c.* interserunt. Qui ordo omnino servandus est, non ob sermonis tantum insolentiam, sed quia aliter sententia non constat. *Torrent.* *Lyparæi nitor Hebri.*] Pulchritudo Hebri adolescentis, qui fuit ex insula Liparæ, eques sane melior ipso Bellerophonte, neque arte pugili, neque cursu pedestri victus.

7. *Melior Bellerophonte.*] Qui Pegasus Neptuni beneficio nactus, æri quoque ac nubibus insultare posset. Sed cœlum tentans fulmine perit. Equo autem uti, Bellerophontis inventum esse tradit Plin. lib. 7. cap. 56.

9. *Simul.*] Simulatque, mox ubi.

10. *Catus idem.*] Ingeniosus, vel peritus jaculandi, id est, configendi cervos jaculis. *Per apertum.*] Per campum non arboribus constitum.

12. *Celer alto.*] Bland. antiquiss. legit *arto* pro denso, quod fortassis est aptius. *Cruquius.* *Fruticeto.*] Ubi frutices crescunt. *Excipere aprum.*] Celer ad excipiendum aprum. *Excipere,* verbum est proprium venatorum, qui ex insidiis aprum capiunt incautum. Vide Nonium, in *Excipere.*

I. O Fons

ODE XIII. *οδοδουλιχί.*

Ad Fontem Blandusiam.

Sacrificium fonti promittit, ejusque amoenitatem summopere commendat.

O FONS Blandusiae, splendidior vitro,
 Dulci digne mero, non sine floribus:
 Cras donaberis haedo,
 Cui frons turgida cornibus
 5 Primis, & Venerem, & praelia destinat
 Frustra: nam gelidos inficiet tibi
 Rubro sanguine rivos
 Lascivi soboles gregis.
 Te flagrantis atrox hora Caniculæ

Nescit

1. **O** Fons Blandusiae.] Dicimus & fontem Blandusium: & fontem Castalium & Castaliam absolute; ut eodem lib. Od. 4. *Qui rore puro Castalia lavit Crines solutos.* Malè ergò qui Blandusiam regionem ipsam in Sabinis sic dictam volunt, nullo idoneo auctore. Cruquius legit Blandusiae. *O Fons Blandusiae.*] Erat hic fons in agro suo Sabino. *Splendidior vitro.*] Sic *pellucidior vitro*, Od. 18. lib. 1. Et vide quæ notavimus lib. 1. Od. 17. *Vitreamque Circen.* Torr. *Splendidior.*] Fons lucidior vitro.

2. *Dulci digne mero.*] Veteres non hominibus modo singulis, sed & fluminibus & fontibus, regionibus quoque atque urbibus, suos cuique Genios attribuerant, atque adeo nullam poenem, in qua perspicerent aliquid eximium, sine numine esse crediderunt. Id porro numen sive Genium, vino & floribus venerabatur: vino autem & floribus peculiaris aliqua hostia accedebat, ut hic fonti haedus: Et Od. 22. *pinui arbori, verres.* vide & Plin. lib. 16. cap. ultimo. *Torrent.* *Dulci digne mero.*] Digne mero in sacrificiis exhibitio; veteres enim fontibus sacrificabant tanquam diis, vide (Od. 1. 1. 1. *Floribus.*] *Floribus*, quibus veteres spargebant

fontes, vel, quibus hostias coronabant.

3. *Cras donaberis.*] Cras tibi haedus immolabitur.

4. *Turgida cornibus.*] Frons haedi turget, ubi in fronte quidam quasi globuli apparent, unde post paulo erumpunt cornua: quales sunt gemmae in vitibus arboribusque, unde palmites enascuntur & rami, ut, *turgent in palmit gemmae.* Cruquius.

5. *Primis & Venerem.*] Cornibus nuper natis, & erumpentibus. *Venerem & praelia destinat.*] Tale illud Od. 22.

Verris obliquum meditantis iclum, Sanguine donem.

Destinare enim hic dicit, quod ibi *meditari.* Torrent. Et qui jam aptus ad pugnam & Venerem esse incipit. *Destinat.*] Haedus quasi deliberat secum, & deligit Venerem, cui operam det, aliunquæ haedum constituit adversarium, cum quo possit praeliari, sed frustra; nam morte prævenietur, & immolabitur.

6. *Inficiet tibi.*] Tinget tibi, id est, in tuum honorem.

8. *Lascivi soboles gregis.*] Gregis luxuriosi; est enim capra animal lascivum.

9. *Atrax hora Caniculæ.*] Vocat *horam*

10 *Nescit tangere: tu frigus amabile*
Fessis vomere tauris
Præbes, & pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
 15 *Saxis, unde loquaces*
Lymphæ desiliunt tuæ.

ram *Caniculæ*, totum hoc tempus, quo sidus illud grave mortalibus incumbit: ut Epist. ad Quintium:

Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.

Septembres horas pro mense ipso, atque adeo pro Autumnii tempestate posuit. Oritur autem *Canis* 16. Kal. Augusti, occidens post dies 40. qui & *Caniculares* inde appellantur; in ejusque ortu Solis vapores incenduntur, & canes toto eo spatio maxime in rabiem aguntur, perinde scilicet ac si nominis ratio quandam sideris atque animalis *συμπερίθεσιν* inducat. *Torrent. Canicula.*] *Caniculæ* exortus quindecim dies ante *Calendas Augusti* ingentes calores infert.

10. *Nescit tangere.*] Nequit tangere propter frondes, quæ solis ictus abs te excludunt. *Frigus amabile.*] *Διασολή.* Est enim aliquid frigus naturæ inimicum & mortiferum. *Præbes ergo frigus*

pecori, quasi diceret, Defendis æstatem *pecori vago*, nempe ovibus & capellis. *Lambin.*

12. *Præbes, & pecori.*] Tu frigus suppeditas *pecori* sitibundo delectabile, propteraquæ potum.

13. *Fies nobilium.*] Tu quoque unus efficieris ex nobilibus fontibus, me canente *ilicem cavis impositam saxis*, è quibus decurrunt *lymphæ tuæ loquaces*, id est, cum murmure sonantes.

14. *Cavis impositam ilicem.*] Hæc scilicet causâ est frigoris, quod ante dixit, & ob loci situm, & ob impendentem *ilicis umbram.* *Torrent.*

15. *Loquaces.*] Ob strepitum, ac gratum illud murmur, quo mire delectamur, neque aliter quam cantu aliquo symphonico afficitur. Eademque ratione poëtæ arbores etiam ac ventos loquaces faciunt: Virg. *Ecol. VII.*
Argutumque nemus, pinosque loquentes.
Torrent.

ODE XIV. Ὀδὴ εἰς Ῥωμῆν.

AD POPULUM ROMANUM.

Hæc Ode laudes continet Augusti ex Hispania devictis Cantabris revertentis.

HERCULIS *ritu modo dictus, ô plebs,*
Morte

1. **H**erculis *ritu.*] Duo tantum bella externa, si Suetonio credimus per se gessit Augustus; Dalmaticum adolescens adhuc, & Antonio devicto Cantabricum. Cujus belligerundi causâ profectus in Hispaniam, Tarracone

diu ægrotavit, atque ibidem A. U. C. DCXXXVII. ac sequenti duos consulatus inivit; rem interea per duces suos, atque legatos feliciter gerens. Inde igitur cum reverteretur, carmine hoc populum Rom. ad lætitiâ invitavit Horatius.

N rarius,

Morte venalem petiisse laurum,
 Casar Hispana repetit penateis
 Victor ab ora.

5 Unico gaudens mulier marito,
 Prodeat justis operata divis,
 Et soror clari ducis, & decoræ
 Supplice vitta

Virginum matris, juvenumque nuper

10 Sospitum. vos ô pueri, & puellæ

Jam

fatius. *Torrent.* Herculis ritu.] Ordo est, Oplebs, Casar dictus petiisse laurum venalem morte, modo victor ab Hispana ora repetit penates Herculis ritu, id est, ut olim Hercules, extincto Geryone. *Modo dictus.*] Id est, qui dictus est ab aliquibus ad Herculis æmulationem, qui Geryonem cecidit innocuum, quasi alter Hercules, spe prædæ insontes velle laceffere, nec tale quid promeritos Cantabros. *Cruquius.*

2. *Venalem petiisse.*] Victoriam mortis contemptu emendam: lauro enim coronabantur victores.

3. *Repetit penates.*] Domum redit.

5. *Unico gaudens mulier.*] Matrona periphrasis, maximè Livie Drusillæ Augustæ, cujus laudata in primis pudicitia, quamvis & formosissima esset, & mariti amorum non ignara. Quare rogata qua ratione Augustum sibi ita obnoxium fecisset, Pudicitia respondit atque obsequio, atque res ejus Veneras nec inquirendo, nec persequendo. Eadem nudos quosdam sibi obvios, cum veluti majestatis reos periclitari cerneret, morti eripuit; quod diceret apud mulieres pudicas, nudos illos nihil à statuis differre. Auctor Dio lib. 58. Sunt qui ad Monogamiæ laudem referant. *Torrent.* *Unico gaudens mulier marito.*] Matrona casta, & pudica, quæ unico marito est contenta, prodeat.

6. *Justis operata divis.*] *Justis*, inquit Lambinus, id est, patriis usque ac consuetudine receptis.

Ego ex veterum interpretum sententia *justos* vocari mullim, qui tam insignem Casari merenti victoriam annuerint. *Torrent.* *Operata.*] Operari & facere, pro sacrificandi verbo usurpant Latini, ut $\rho\acute{\iota}\tau\epsilon\iota\sigma\epsilon\upsilon$ Græci $\epsilon\pi\tau\iota$ & $\eta\upsilon\epsilon\upsilon$. Virg. Georg. I. *lætis operatus in herbis.* Lambin. *Operata divis.*] Sacra faciens divis.

7. *Et soror.*] Octavia Augusti soror, Antonii uxor.

8. *Supplice vitta.*] Vitta propriè matronarum erat, & quidem insigne pudoris. *Vittam* ergo *supplicem* sumi Poëta vult, quali scilicet matronæ in sacrificiis supplicationibusque utebantur. *Torrent.* *Supplice vitta.*] Et foeminæ supplice vestitu ornata.

9. *Virginum matres.*] Primo loco Liviam & Octaviam, uti principes invocaverat; nunc matronas reliquas alloquitur. Nam illud *virginum matres juvenumque*, nuptiarum circumlocutio est. Quod verò *nuper Sospitum* adjicit, id ad juvenes tantum referendum, qui una ad expeditionem Cantabricam profecti redierant: aut si ad virgines etiam, *sospites* intellige, per Casarem sospitem, cujus salute salus publica contineretur. *Torrent.* *Juvenumque nuper.*] Et matres juvenum, qui nuper è bello salvi redierunt.

10. *Pueri & puellæ iam virum expertæ.*] Quare addit *jam virum expertæ*, ignorare equidem me fateor. pueros enim virginesque plerumque conjungimus.

*Jam virum expertæ, male nominatis
Parcite verbis.*

*Hic dies verè mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,*

15 *Nec mori per vim metuam, tenente
Cæsare terras.*

*I, pete unguentum puer, & coronas
Et cadum Marfi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem*

20 *Fallere testa.*

Dic

mus. Quinetiam quia hæcenus sic loquitur, ut de muliebri sacro agere videatur, merito fortassis vox pueri suspecta sit. Pro qua sane pueræ legi velim. veteres enim æquæ pueras, ut pueros dixere. Quod si quis pueros omnino hic relinquendos esse, nec prohiberi quin feminam sacris etiam pueri intersint, contendant; tunc post dictionem puellæ, particulam &, adjungi velim. Aliter hunc quem dixi scrupulum eximere non possum. *Torrent.*

11. *Expertæ, &c.*] Nuptæ: *Male nominatis.*] Lambinus *nominatis* legit. Religiosè ergò cavebant veteres, ne quid dictu factuque inauspicatum inter sacra accideret. Quare *favere lingua & bona verba fari*, atque è diverso *malis verbis parcere* admonebantur. Atqui in sacris faciendis, id ad animum potius referendum est, ne quid ore proferamus, quod mentem à divinis alienam esse arguat. Quare, *Hoc age*, etiam inter cætera acclamabat præco: qua voce, si quis forte minus attentus esset, totum se rei divinæ dare admoneretur, *Torrent.*

12. *Parcite verbis.*] A malis verbis, seu imprecationibus abstinete, Favete linguis. vid Od. 1. hujus libri.

13. *Atras.*] Tristes curas, quæ atram bilem excitare valeant.

14. *Nec tumultum.*] *Tumultus*, si vim vocabuli, ut veteres eo usi sunt, consideremus, bello gravior est. Iraque majores nostri *tumultum Italicum*, quod

erat domesticus, nominabant. Et apud Cic. *tumultus* propriè esse dicitur perturbatio tanta. ut major timor oriatur. *Torrentius.* *Tumultum.*] Civilem furorem.

16. *Cæsare terras.*] Augusto terrarum imperium obtinente.

17. *Unguentum puer.*] Unguento homines elegantiores cæsariem in conviviis madefaciebant.

18. *Et eadem Marfi.*] Cadum Marfico bello conditum poscit Horatius. *Marfi* pro *Marfici* dixit. Idem quod *Italicum & Sociale*. Dicitur autem *Marficum* quod à *Marfis* primum, duce Popedio commotum sit, cupiditate adipiscendæ civitatis Romanæ A. U. C. DCCLXII. Annis vero post duobus de viginti, suscitatum servile bellum, ducibus Spartaco, Oenomao & Orixo gladiatoribus cum aliis numero simul LXXIIII. qui Capuæ ludo gladiatorio Lentuli effugerant. *Et cadum Marfi.*] Vinum in cella conditum, cum bello Marfico Italia arderet.

19. *Spartacum.*] Si qua ratione testa, vel cadus potuit latere. Spartacum ex Apennino ad Alpes, ab Alpibus in Galliam vagantem, in illo servili bello, quod cum populo Rom. gessit anno fere XVI. post bellum Marficum. Si qua.] A, ut ego arbitror, contra Grammaticorum regulas produxit. *Torrent.* Vel legendum *si qua*, pro *si qua*, ut Lambinus vult.

*Dic & arguta properet Neerae
Myrrheum nodo cohibere crinem:
Si per invisum mora janitorem
Fiet, abito.*

25 *Lenit albescens animos capillus,
Litium, & rixæ cupidos protervæ.
Non ego hoc ferrem calidus juventa,
Consule Planco.*

21. *Dic & arguta.*] *Dic & Neera* canoræ fidicinæ, ut properet colligere crinem nodo, id est, religare crinem in nodum, ut veniat semicompra, ad latitiam repentinam significandam. vide *Od. xi. lib. I r.*

22. *Myrrheum.*] Duo veteres libb. *Murrheum.* Vocat ergo *Myrrheum crinem* vel à colore: vel myrrha delibutum. Eius enim non in unguentis modo, sed & in vino odorem commendaverunt veteres. *Torrent. Myrrheum.*] Crinem subflavum myrrhei coloris, vel myrrhino unguento delibutum.

23. *Si per invisum.*] Si non statim à janitore admittare, noli esse molestus, sed abito.

25. *Lenit albescens.*] De affectuum pro cuiusque ætate, vel fervore, vel re-

missione, multa eruditè Arist. lib. 2. Rhetor. ad Theodecten, ubi juvenum fenunque discrimina recenset. Sanguinis enim abundantia ac calori tribuit Plutarchus, quod acriores concitatioresque in juventute sumus. *Torrent. Lenit albescens animos.* [Quasi dicat: Ego jam vergo ad senectutem, patienter idcirco feram Neera contumeliam, sed in juventute ad ultionem devenissem. *Capillus.*] Canus capillus mitigat animum jam olim litis, & rixæ cupidum.

27. *Non ego hoc ferrem.*] Non ferre potuissem fervidus juventute, si me aliquis fastideret.

28. *Consule Planco.*] Consule Planco, Horatius fuit natus annos viginti tres, anno scilicet ab urbe condita MDCCX.

ODE XV. μεμπτική.

IN CHLORIM.

Ut jam vetula, petulantia & libidini modum constituat.

UXOR pauperis Ibyci,
Tandem nequitia fige modum tuæ,

Famo-

1. *Uxor pauperis.*] Verisimile est Chlorim hanc, matura jam ætate, cum amari desineret, quo honestior videretur Ibyco nupsisse, pauperi, sed obsequioso: quales sibi vetula meretrices maritos optant, filia interim ad senectutis præsidium prostituta. Matrem igitur merito reprehendit Poëta, quod,

cum neque ætas, neque fortuna eius patenterentur, amoribus nihilominus operam daret. *Torrent. Uxor pauperis Ibyci.*] Tu Chlori, quæ uxor es pauperis Ibyci, tandem pone modum lascivæ, & obscenæ libidini.

2. *Fige modum.*] Muretus legendum censet *pone.*

3. Famo-

Famosisque laboribus.

Maturo propior desine funeri

5 *Inter ludere virgines,*

Et stellis nebulam spargere candidis.

Non, si quid Pholoën satis,

Et te, Chlori, decet, filia rectius

Expugnat juvenum domos,

10 *Pulso Thyas uti concita tympano.*

Illam cogit amor Nothi

Lascivæ similem ludere capreæ.

Te lanæ prope nobilem

Tonsæ Luceriam, non citharæ decent:

15 *Nec flos purpureus rosæ,*

Nec

3. *Famosisque laboribus.*] Ita meretricum amores vocat & proprie quidem. Famosas enim vocabant fœminas, quæ stupro aut lenocinio infames erant. Cic. lib. 4. de Repub. apud Nonium: *Atque etiam, si qua erat famosa, ei cognati osculum non ferebant.* Torrent. Pro laboribus, Heinſius legendum cenſet caloribus. *Famosisque laboribus.*] Turpibus, & meretriciis laboribus.

4. *Maturo propior.*] Desine inter virgines ludere, quum sis propior funeri, id est, morti propinqua.

6. *Et stellis nebulam.*] Et virginibus formosis te seniculam aridam immiscere.

7. *Non, si quid.*] Non, si quid satis Pholoën filiam tuam decet, hoc etiam decet te.

8. *Filia rectius.*] Filia tua rectius, quam tu, ad juvenum fores ultrò currit, inque eas irrumpit, veluti Thyas Bacchi sacerdos, tympanorum pulſu concitata.

9. *Expugnat.*] Non quod juvenum fores vi, manibus aut saxis effringat; sed quod mulieris forma, & flos ætatis, hastarum & gladiatorum instar, viros etiam constantissimos labefactet ac pro-

sternat. Lambin. *Expugnat juvenum domos.*] Nullum tam esse continentem indicat, quem Pholoë non facile pervertat. Simile est quod Venerem Od. 1. lib. 4. abire ad juvenum domos jubet. Torrent.

10. *Thyas.*] Græci Θῦϊας scribunt, ὅτι τὸ θυῶν, τὸ ὀρμηθῶν. unde & Bacchus ipse Thyoneus.

11. *Nothi.*] Nothus, est nomen amatoris.

12. *Capreæ.*] Alibi equæ, alibi juvencæ, hic capreæ amore lascivientem puellam comparat.

13. *Te lanæ propè.*] Ætas tua lanificio magis apta est, quàm luxui & ebrietati.

14. *Tonsæ Luceriam.*] Solenne enim, ut meretriculæ, inclinante ætate, à quaestu illo ad lanam ac colum tranſeant. Tibull. lib. 1. Eleg. 6.

Nam quæ fida fuit nulli, post victa fenestra,

Ducit inops tremula stamina torta manu. Torrent.

Luceriam, non.] Luceria civitas est Apulia, circa quam lanæ optimæ tondebantur. Plin. lib. 8. cap. 48.

15. *Nec flos purpureus rosæ.*] Sertum ex rosis.

Nec poti vetulam face tenus cadi.

16. *Nec poti vetulam.*] Nec cadi, potati usque ad facem, te vetulam decent. *Vetulam.*] Sic libri nostri omnes. *Vetula* tamen legisse videntur interpretes, cum per *facem vetulam*, vetus vinum significari ajunt, atque ita scriptum se re-

perisse testatur Guil. Canterus, nec mihi sane displicet. *Vetulam* scripsere qui ultimo versu *sed*, pro *nec* legendum esse existimabant & bibacem anum, ut pleræque sunt omnes, ab amoribus ludisq; Veneris ad amphoram ablegari. *Torr.*

ODE XVI. Ἰσοδοτήν.

Ad MÆCENATEM.

Auro omnia patent, Horatius vero contentus est sua sorte, unde beatus exiit.

INCLUSAM Danaën turris abenea,
Robustæque fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris:

5 Si non Acrisium virginis abditæ
Custodem pavidum, Jupiter, & Venus
Risissent: fore enim tutum iter, & patens,
Converso in pretium deo.

AURUM per medios ire satellites,
10 Et perrumpere amat saxa, potentius

1. *Inclusam Danaën.*] Hoc carmine sanè pulcherrimo, primum aurum & potentiam ostendit: mox magnas opes absque magna sollicitudine possideri non posse adjiciens, majorem in mediocritate felicitatem constituit, ac tandem sua sese sorte rebusque ad honestum vitæ modum à Mæcenate donatis, contentum esse prædicat. *Torrentius, Danaën.*] Acrisii filiam.

2. *Vigilum canum.*] Talem custodiam minus mirabitur, qui de canum fide, robore, atque in pugnando audacia Plinium loquentem audierit, lib. 8. cap. 40.

3. *Tristes excubiæ.*] Ab effectis, quòd Danaën tristem redderet.

4. *Adulteris.*] A corruptoribus, qui noctu sapius ambulant.

5. *Acrisium, virginis abditæ.*] Danaës patrem, qui eam acerrima custodia septam tenebant, quòd ab Oraculo responsum tulerat, se ab eo, qui è filia sua nasceretur, interfectum iri.

7. *Risissent.*] Illusissent. *Fore enim tutum; &c.*] Sciebant fore.

8. *Converso in pretium deo.*] Non quod deo aliquid impervium; sed quid nos fabula illa doceat, aperit Horatius: nihil esse pudicum, quo dedecorum pretiosus emptor accedat. ut enim omnibus in ore est, & Sacræ etiam testantur litteræ, *pecuniæ obediunt omnia*: quod lepidò illo versu explicat Aristoph. in Pluto:

Ἀπαντο τὸ πλεονέκτην γδ' ἐστ' ἰσχυροῦς.
Torrent.

In pretium deo.] In aurum.

10. *Amat saxo.*] Solet perrumpere saxa,

*Ictu fulmineo. concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum
Demersa excidio. diffidit urbium
Portas vir Macedo, & subruit æmulos*
15 *Reges muneribus: munera navium
Sævos illaqueant duces.*

*CRESCENTEM sequitur cura pecuniam,
Majorumque fames. jure perborrui
Late conspicuum tollere verticem,*
20 *Mæcenas equitum decus.*

QUANTO quisque sibi plura negaverit,

A Dis

saxa, id est, loca munita quæ viribus expugnari non possunt. *Potentius iclu fulmineo.*] Plinius lib. 33. scribit fulmen non unquam quinque altius pedibus descendere in terram. At auri illa sacra fames, irenos in terræ viscera, & in sede Manium illud quarere cogit. *Torrent.*

11. *Concidit auguris.*] Cotruit Amphiarai vatis familia, nimirum ipse, & uxor, & liberi ob monile aureum, quod Eriphyle ejus uxor ab Adrasto acceperrat. *Auguris Argivi.*] Amphiarus augur, Oiclei filius, Argivus, uxorem habuit Eriphylem, Talai ex Eurynome filiam, Adraستي forem.

13. *Demersa excidio.*] Multo plures libri *exitio* legunt, & rectè. *Diffidit urbium.*] Arietis ergo loco ei munera fuere. *Diffidit* autem à verbo *diffindo*. *Torrent.* *Demersa excidio.*] Terræ hiatu absorpta. *Diffidit urbium.*] Refregit, vel prostravit.

14. *Vir Macedo.*] De Philippo historici scripsere, ut non tam ipse, quam ipsius aurum Græciam everterit. Nec mirum hercule: si quidem Apollinis Pythii oraculum consulenti, responsum à Deo ad hunc modum ferunt:

*Ἀργυρίαις δόξαισι καὶ μάχῃσιν πείθει
νικησέαις.*

Quo versu argenteis pugnanti hastis victoria promittitur. Deum ergo consilii

sui auctorem habuit. His ergo instructus armis Philippus, Olynthum urbem, corrupto Lathene proditore cepit. *Torrentus.* *Vir Macedo, & subruit æmulus.*] Philippus, rex Macedoniae, omnia castra expugnari posse dicebat, in quæ asellus, auro onustus, possit ascendere.

15. *Munera navium.*] Munera irretiunt sævos navium duces, id est, piratas. vel, munera navium, id est, merces peregrinæ, quæ navibus ad nos advehuntur, sævos duces illaqueant.

17. *Cura pecuniam.*] Cura servandi.

18. *Majorumque fames.*] Et majorum divitiarum cupiditas. *Jure perborrui.*] O Mæcenas, equitum ornamentum, ego meritò merui caput meum attollere, id est, ad summam divitiam & nimiam potentiam ascendere.

19. *Late conspicuum.*] Diffusè celebrem.

21. *Quanto quisque sibi plura.*] Quanto plura quispiam suæ cupiditati denegaverit, (id est, quanto paucioribus contentus esse voluerit, suæ cupiditati morem non gerens, vel suam cupiditatem refrænans) tanto majorem deorum in se liberalitatem experietur, & tanto ditior ab illis reddetur: utpote jam contentus iis quæ habet. Tritum etiam illud: *Quis plurimum habet?*

*A Dis plura feret. Nihil cupientium
Nudus castra peto : & transfuga divitum
Parteis linquere gestio :*

25 *Contemptæ dominus splendidior rei,
Quam si, quicquid arat non piger Appulus,
Occultare meis dicerer horreus,
Magnas inter opes inops.*

Puræ rivus aquæ, silvaque jugerum
30 *Paucorum, & segetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit sorte beator.*

bet ? is qui minimum cupit. Stephanus. Plura negaverit.] Pauciora desiderabit.

22. Feret.] Accipiet. Nil cupientium. Omnia enim sibi negat, qui nihil eorum, quæ vulgus, poscit: ut Cynici olim & Gymnosophistæ; ad quorum institutum, cum nudus dicit, alludere videtur Horatius. Torrent.

23. Nudus castra peto.] Pauper. O divinum Horatium, quem in hoc utinam Christiani imitarentur! Et transfuga divitum.] Et tanquam transfuga, & fugitivus.

25. Contemptæ dominus.] Acron legit contentæ, id est, compositæ & mediocritatis, ut ipse interpretatur. Nec ab eo dissentit Porphyrio. Et hanc lectionem sequitur Canterus nov. Lect. libro 4. capite 2. damnat tamen Lambinus, nec satis verecunde. Ego receptam lectionem præferam. Sapiens enim sua sorte contentus vivens, non ipsi pecunia, sed pecuniæ ipse imperat, & nullam in ea felicitatis partem ponit. Contemptam itaque rem appellat, quæ neque possessor ipse magnopere afficiatur, & quam ob parvitatem, divitum vulgus rideat, ac pro nihilo ducat. Torrentius. Contemptæ dominus.] Nam magis possidemus ea, quæ contempnimus, quam ea, quibus non utimur, si possidemus.

26. Non piger Appulus.] Nostri libri

MSS. septem habent impiger Appulus. Torr. Non piger Appulus.] Laboriosus.

27. Occultare meis.] Rectè non enim divitiis assuere malum est; sed eongestis incubare, summa miseria & extrema paupertas est. Torrent. Occultare meis dicerer horreus.] Habere reconditum.

28. Magnas inter opes.] Tam deest avaro, quod habet, quam quod non habet.

29. Puræ rivus, &c.] Suas nunc divitiis explicat Poëta, de quibus lib. 2. Serm. 6.

30. Certa fides meæ.] Spes indubitata segetis meæ, vel, fundus meus fidelis fallit, hoc est, latet eum: vel, ignoratur ab eo qui Africæ imperio fulget, beatiore esse sorte, quam ipse ingentes opes. Sic Lambinus hunc locum (me iudice) exponit acutissime.

31. Fulgentem imperio fallit.] Horum verborum sententia Græce nescientibus obscura est. Ait autem hanc possessiunculæ suæ in Sabinis sortem, meliorem multo ac beatiorem esse fertilis Africæ imperio, quamvis eum, qui ibi imperet, hoc fugiat. Græci ergo sic verbo λαοθάλασσο utuntur, ut Horatius verbo fallere, ut λαοθάλασσο πῶς ποιεῖς πρόσθε, ille dicitur, qui quid faciens alium fallit, hoc est, clam illo facit ac latet. Torrent.

32. Fallit sorte beator.] Meus fundus

Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes,
Nec Læstrigonia Bacchus in amphora

35 Languescit mihi, nec pinguis Gallicis
Crescunt vellera pascuis:

Importuna tamen pauperies abest:

Nec, si plura velim, tu dare deneges.

Contracto melius parva Cupidine

40 Vectigalia porrigam,

Quam si Mygdoniis regnum Halyattici

Campis continuem: MULTA petentibus

Desunt multa. bene est; cui Deus obtulit

Parca, quod satis est, manu.

O D E

33. *Calabræ.*] In Calabria sunt flores apibus gratissimi.

34. *Læstrigonia Bacchus, &c.*] Formianum vinum dicit, quod commendat etiam lib. 1. Od. 20. Læstrigones enim populi immanissimi, ita ut humana carne vescerentur, ea in parte Campaniæ fuere, ubi & Hormiæ, postea Formiæ dictæ. *Languescere* vero *Bacchum* cum dicit, de vini perinde ac de hominis ætate loquitur. *Languescimus* enim senectute. Et sic infra Od. 20. *Promere languidiora quina*, *Torrent. Læstrigonia Bacchus.*] Amphora Formiana à Formiis, oppido Campaniæ, ubi suas sedes habuerunt Læstrigones, qui & Cyclopes dicti sunt, olim in Sicilia habitantes.

35. *Languescit.*] Senescit. *Pinguis Gallicis.*] Fœcunda vellera. *Mart.*
— *Me pinguis Gallia nutrit.*

37. *Importuna tamen.*] Pauperies molesta, & extrema, in qua nulla est requies. *Importuna pauperies.*] Vocat Im-

portunam pauperiem, quæ egentem importunum esse cogat.

39. *Contracto melius.*] Refrenata & coercita divitiarum cupiditate, melius tributum, & vectigal persolvam, quam si Lydiam Phrygiæ adjungam, ut sit sensus; Parvo contentus plus possidet, quam qui multum habet. *Contracto cupidine, &c.* Canterus dicit contenta se pro contracto in cod. MS. legisse.

41. *Mygdoniis regnum, &c.*] Mygdones ex Macedonia, quæ Thraciæ finitima est, oriundi, bonam Phrygiæ partem occuparunt atque à se nominarunt, ut lib. 2. Od. 12. *Alyattes* vero Crœsi pater, Lydiæ olim imperavit, teste Herodoto lib. 1. Vel eum igitur, vel quod magis puto, Crœsum ejus filium, Alyaticum vocat Horatius. *Torrent. Mygdoniis regnum.*] Campis Phrygiis; Mygdon enim Phrygiam tenuit. *Halyattici.*] Regis Lydiæ, Crœsi patris.

42. *Multa petentibus, &c.*] De hac sententia Gellius lib. 9. cap. 8. cum vide. Simile fere illud Stoicorum: *Quid refert quantum habeas? multo illud plus est quod non habes.*

43. *Bene est, cui Deus.*] Bene est ei, cui Deus dedit parca manu, & tamen dedit, quantum sufficit ad vitam degendam.

Ad ÆLIUM LAMIAM.

Lamiæ nobilitatem laudat, deinde admonet, ut diem crastinum hilariter exigat.

ÆLI *vetusto nobilis ab Lamo:*
(Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne fastos)

5 *Autore ab illo ducis originem,*
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, & innantem Maricæ

Litto-

1. **Æ**Li *vetusto.*] Ælia gens in primis clara, non tamen patricia, multis distincta cognominibus, atque in diversas familias propagata, omnes Romæ honores, ac tandem etiam imperium adepta est, atque optimos orbi terrarum principes Antoninos dedit. Tum generis vetustas effecit, ut *Lamias* pro nobilibus usurpaverint auctores. Juvenal. de Domitiano principe nobilitati infestissimo, Satyra 6. *fœminam notans in primis nobilem:*

Quadam de numero Lamiarum, ac nominis alti.

Fuit ergo quidem Q. Ælius Lamia Augusti bello Cantabrico præfectus, rebus gestis clarus, cujus, ni fallor, mentio lib. 1. Od. 26, & Od. 36. ut vix dubitem, quin eum hic quoque celebret. *Torrent.* vide & Turneb. l. 22. c. 15. *Ab Lamo.*] ab Lamo Formiarum vel Læstrigonum rege, & conditore, Neptuni filio.

2. *Quando & priores.*] Siquidem hinc, id est, ab eo antiquo Lamo.

4. *Per memores genus.*] Hic locus varie potest ordinari. aut hoc modo, & ferunt genus omne nepotum denominatum ab Lamo per fastos memores. aut quod magis, placet, ferunt fastos memores nepotum per omne genus.

Cruq. *Per memores genus omne.*] Per fastorum libros, in quibus res annuatim,

& breviter ad posteriorum memoriam notabantur.

6. *Qui Formiarum mœnia.*] Lamum intelligit; quamquam *Formia* nondum erant, cum ille genti immanissimæ Læstrygonum imperabat. siquidem urbs illa, ut lib. 5. tradidit Strabo, à Laconibus condita, & *Hormia* prius appellata est, *Ἰστὸν τὸ ὄροπον*, hoc est, ob portus commoditatem.

7. *Princeps.*] Primus. *Innantem Maricæ Lyrin.*] Lyris notum omnibus flumen (Græci *Λειρῶν* vocant) Latium à Campania felici dividens, ac Minturnas interfluens. Sed quid est, quod eum Maricæ littoribus innantem facit Horatius? Servius in illum Virg. versum lib. 7.

Hunc Fauno & Nympha genitum Laurente Maricæ.

(De Latino autem rege loquitur), hunc poetæ nostri locum citans, *Maricam*. ait, *Minturnensium littoris deam fuisse*. Sed Lactant. lib. 1. Instit. Solent, inquit, mortuis nomina immutari, nam & Romulus post mortem Quirinus dictus est, & Circe Marica. vide & Plin. lib. 3. cap. 5. *Littora* ergo *Marica* vocari arbitror ripas, seu arva illa, quibus Marica præfuit. *Torrent.* vide & Turneb. lib. 21. cap. 22.

8. *Lyrin.*] Fluvium innantem littoribus Nymphæ Maricæ, uxoris Fauni, influen-

- Littoribus tenuisse Lyrin ,
Late tyrannus. cras foliis nemus*
10 *Multis, & alga littus inutili*
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquæ nisi fallit augur
Annosa cornix. dum potes, aridum
Componelignum: cras genium mero
15 *Curabis, & porco bimestri*
Cum famulis operum solutis.

O D E

influentem scilicet in Minturnas oppidum Campaniæ, ubi Marica colitur.

9. *Late tyrannus.*] Late regnans. *ἄστυρπειωρ.* Homer. *Cras foliis nemus.*] Ordo est, Cras tempestas demissa ab Euro sternet nemus multis foliis, & sternet littus alga inutili.

10. *Alga littus.*] Alga herba est nullius usus, quam mare ad littus projicit; hinc proverbium, *vilis Alga*, pro re vilissima, & nullius pretii.

13. *Annosa cornix.*] Cornix diu vivens, quæ sua erocitatione pluvias prognosticatur. *Dum potes aridum.*] Impendente tempestate maturo jam Autumno, Lamiæ jubet focum instruere, & in diem crastinum genio, unâ cum familia ab operibus vacua, indulgere. Errat autem Labinus, qui sacrificium institui existimet: de curanda enim cuticula agitur. *Torr.*

14. *Componelignum.*] Extruelignum, quod cito flammam concipiat ad frigus propulsandum. *Cras genium mero Curabis, &c.*] Errant, qui ex eo quod Genii fiat heic mentio, de natali die sensisse Horatium existimant. quid? an igitur

nunquam nisi die natali Genio faciebant sacra? imo verò quoties hilarius se excipiebant, toties Genium se placare veteres autumabant, unde illa genera loquendi manarunt, *curare Genium*, *Genium defraudare*, &c. hoc igitur vult Horatius: debere Lamiæ mature focum componere & cætera parare ad diem genialiter agendum. cur autem? non sane quod Lamiæ natalis esset: verum quia cessatura sit univèrsa familia ab opere, impedita tempestatis obscuritate, quam imminere in diem crastinum, tanquam vates illi denuntiat, cum canit: *cras foliis nemus Multis & alga littus inutili, &c.*] Casaubonus. *Cras genium mero Curabis, & porco.*] Cras genium curabis mero, & porco duorum mensium ad convivium cum familiaribus habendum, non ut Genio immoles.

15. *Porco bimestri.*] Antiqui Codd. habent *Bimestri*, ut fere semper. Bene autem vino porcellum adjungit, animal, ut ait ille, propter convivia natum. *Torrent.*

16. *Cum famulis operum solutis.*] Cum famulis ab opere vacantibus.

I. Faune

Ad FAUNUM.

Deum sylvestrem precatur, ut per suos transiens agros, sibi suisque sit propitius; ac vult esse memorem eorum, quæ quotannis ipsi religiose præstat.

FAUNE, *Nympharum fugientum amator.*

Per meos fineis, & aprica rura

Lenis incedas, abeasque parvis

Æquus alumnis:

5 *Si tener pleno cadit hœdus anno,*

Larga nec desunt Veneris sodali

Vina crateræ, vetus ara multo

Fumat

1. **F**AUNE *Nympharum.*] Fauno (quem Græci Pana appellant) sacrificabant Romani Vere ineunte, & Nonis Decembr. *Nympharum fugientum amator.*] Mirè salax totum illud agrestium deorum genus, quos *Panas, Faunos, Satyros, &c.* appellamus. De quorum non in Nymphas tantum, sed & in mulieres lascivia, cum alii, tum Augustinus de Civitate Dei lib. 15. cap. 33. *Torrentius. Nympharum.*] Dryadum & Hamadryadum, quæ silvarum sunt & arborum. *Cruquius. Fugientum amator.*] Fugiunt Nymphæ propter Fauni salacitatem, ne virginitatem amitterent.

3. *Lenis incedas.*] Propitium sibi optat eum, quem Porphyrius hic inferum & pestilentem deum appellat. Inter eos certe, quos *χθονίς & ἄποχθονίς* vocant Græci, referri posse Faunos, non negaverim. Nostium verò ludibria Fauni immittere credebantur. sic enim de Præonia herba Plinius l. 25. c. 4. *Hæc medetur & Faunorum in quiete ludibriis.* Torr. *Lenis incedas.*] Precor ut incedas mitis sine iracundia, utque transeas parvis meis agnis, & hœdis innocuus.

4. *Æquus alumnis.*] In vetustissimo codice *latus* scriptum reperiri. *Torrent.* Sunt qui *alumnos* vernulas & pueros in-

terpretentur, nam & Faunos, pueros vexare, erat opinio, ut Alex. ab Alexand. lib. 2. cap. 25. Tum Nonius vult vocem *alumnus* activè & passivè accipi, tam pro eo, qui nutrit, quam qui nutritur. *Cruquius.*

5. *Si tener.*] Ita propitium sibi deum optat, si & ipse ei, quem debebat honorem impendit, veritus fortassis, ne si deus negligentiore deprehenderet, frustrà precibus interpellaret. *Silvanus* idem qui *Faunus* aut illi germanus: sicut & *Pan.* Hinc *Panica* dicta, quæ subitos ac repentinos terrores creant. *Torr.* *Si tener pleno cadit hœdus anno.*] Siquidem tener hœdus anno completo tibi immolabitur.

6. *Veneris sodali.*] Vocat crateram Veneris sodalem: ut *Lucret.* lib. 2.

Ploratus mortis comites & funeris atrii. Veneris autem, qualis cum Baccho societas, omnibus notum. Veneris enim veluti nutrimentum quoddam vinum est. Quare & lac ejus appellat *Aristophanes* apud *Athenæum* lib. x.

Ἡδὺς τε πίειν οἷον Ἀφροδίτης γάλα. *Torrent.*

Sodali.] Cratera, idcirco dicitur sodalis, vel amicus Veneris, quia sine Cere, & Baccho friget Venus.

7. *Cratera.*] Sic libb. MSS. omnes rectè:

Fumat odore.

Ludit herboso pecus omne campo,

10 Cum tibi Nonæ redeunt Decembres:

Festus in pratis vacat otioso

Cum bove pagus.

Inter audaces lupus errat agnos:

Spargit agresteis tibi silva frondeis

15 Gaudet invisam pepulisse fossor

Ter pede terram.

rectè; non crateri. Torrent. *Vetus ara multa.*] Ara per multos jam annos tibi instituta.

9. *Ludit pecus omne.*] Faunum rei pecuariae præfuisse illud ostendit, quod ædes ejus Romæ ex pecunia pecuariorum multatitia olim extructa fuit. Idem de Panetradunt Græci, quem & Νόμιον inde vocant. *Torrent. Ludit herboso pecus omne.*] Quasi pecudes sentirent Faunum suum esse custodem, hoc præsertim die, nempe Nonis Decembr. quo tempore Faunalia anniversaria in pratis & sylvis celebrabantur.

1. *Festus in pratis.*] Pagus tua festa celebrans vacat ab opere.

11. *Cum bove pagus.*] Quod Muretus annotavit in vetustis exemplaribus *pardus* legi, id & ego inveni. Displicet tamen: tum quod Faunus à Latinis & Romæ cultus: atque illic pardi nulli: tum *Pardus* eo tempore non cultus. vi-

de & Car. Sigonii Emendation. lib. 1. *Torrent.*

13. *Inter audaces lupus*] Inter audaces agnos lupum illo die non metuentes, tui numinis præsidio fretos,

14. *Tibi sylva frondes.*] In tuum honorem.

15. *Invisam.*] Cujus opere toties fatigatus, ludum & otium desiderat *Tibull.* El. 1. lib. 2.

Agricola assiduo primum satius aratro,

Cantavit certo rustica verba pede.

Quod certo pede dicit, id quoque Horatii interpretationem adjuvat. Nam illud *ter*, ad pedis ictus, ac saltationis sive modos sive numeros referendum est. *Od. 1. lib. 4. Torrent. Turneb. lib. 21. cap. 3. Invisam pepulisse fossor.*] *Invisam* propter annum laborem, quem fossor in terra colenda sustinet. *terram pellere*, idem valet, quod saltare.

ODE XIX. Ἀγρολίκη.

Ad TELEPHUM.

Reprehendit eum jocosè, quòd veteres historias describens, ea negligat, quæ ad jucundè vivendum pertinent.

QUANTUM distet ab Inacho

Co-

Telephum Poëtam & Horatii sodalem vocat *Acyon*. Rivalem sane fuisse in amanda *Lydia*, ex *Od. 13. lib. 1. constat.*

1. *Ab Inacho Codrus.*] Ille Argis,

hic Athenis imperavit; & quidem Argis ille primus, hic Athenis ultimus. Telephus igitur de Græcorum antiquitate agebat. Argis sanè primo in Græcia imperari cœptum, neque post Codrum aliquem

*Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Æaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio:*

5 *Quo Chium pretio cadum*

*Mercemur: quis aquam temperet ignibus:
Quo præbente domum, & quota
Pelignis caream frigoribus, taces.*

aliquem illic regis nomine imperasse invenias. De Codri vero morte Justinus lib. 2. & Val. Max. lib. 5. cap. 6. Hinc *Codri jurgia* poetarum materies. *Torr. Inacho.*] O Telephe, tu narras (historiam contens) quot anni intercedant inter Inachum, primum Argivorum Regem, & Codrum, ultimum Regem Atheniensem.

2. *Pro patria non timidus.*] Codrus pro salute patriæ habitum servilem indutus, in medios hostes se immisit, ut incognitus interficeretur.

3. *Et genus Æaci.*] Jovem, Æacum, Peleum, Achillem, Pyrrhum, &c.

4. *Sacro sub Ilio.*] Non pro execrando hic accipio; sed pro diis ejus urbis custodibus dicato. Et alioqui apud veteres, tam urbes ipsæ, quam quæ ad urbium custodiam spectabant, muri præfertim, ab omni injuria defensi, inter sacra aut sancta potius habebantur. Ilium ergo & quia urbs, *sacrum* rectè dicitur & peculiari etiam ratione, ob tot templa diis immortalibus olim illic consecrata. *Torrent. Sacro bella sub Ilio.*] Sub Ilio, à diis instructo. vide Od. 3. hujus libri.

5. *Quo Chium.*] Inter Græca vina Chio, inter Italica Falerno, primas dedere Romani. qua de re Epod. 9, Telephum jam in convivio super cœnam multa de Græcorum rebus non suo tempore narrantem ex abrupto interpellat, & convivales ab eo sermones flagitat. *Torr. Quo Chium pretio.*] Taces, id est, non narras, quo pretio emas cadum vini Chii, vini optimi & laudatissimi.

6. *Quis aquam temperet, &c.*] Si de apparanda cœna loqui Poëtam credimus, verba hæc de calefaciendo balneo commodius intelliguntur: sin verò inter canendum sic Poëta loquitur, ad pueros, qui potantibus ministrant, melius referentur. *Aquam ergo temperare ignibus* erit idem, quod alibi dicit, *ardentis Falerni pocula vestigare.* Nec tantum frigidam miscebant ad temperandam vini vim; sed calidam interdum, ut vini frigiditas, aut nive aut glacie quæsitâ, non noceret. Unde Juvenal. Sat. 5.

*Quando vocatus adest calida gelidaque
minister.*

Torrent.

Quis aquam temperet ignibus.] Quis balneum calfaciat; nam veteres non nisi loti & uncti discumbebant.

7. *Quo præbente domum, &c.*] Rogari à se inter alia vult Horatius, quæ unâ cum vicinis ruri vivens convivia mutuo celebraret, & à qua hora focum accendere & accumbere soleret. Id, si Gellio credimus, *mutitare*, vel ut alii volunt, *mutuitare* vocabant, quod in vices hospitem invitarent. Eamque ruris voluntatem non omisit Virg. I. Georg.

Mutuaque inter se lati convivia curant.

Torrent.

Quo præbente domum.] Taces cujus domi, & quota hora, cœnantes, Pelignum frigus truculento foco propulsemus.

8. *Pelignis caream.*] Pelignum, est oppidum apud Samnites, propter montes frigidum.

*Da Lunæ properè novæ,
10 Da noctis mediæ, da, puer auguris
Murenæ: tribus aut novem
Miscentur cyathis pocula commodis.*

Qui

9. *Da lunæ, &c.*] Interrupto Telephi sermone minimè convivali, ut invitatione lætitiæ excitet, arcepto calice, triplici nomine sibi infundi jubet. Dubitans verò quot unoquoque nomine cyathos posceret, singulorūne, qui simul tres, Charitum implerent numerum: an ternos potius, in Musarum gratiam, qui unà novem conficerent: tandem inquit, *Insanire libet, &c.* ut verisimile sit eum, quod vatem decebat, novem cyathos hausisse. *Torr. Turneb. lib. 24. cap. 25. Da lunæ properè novæ.*] Horatius alloquitur pincernam puerum, quasi jam sit in convivio, dicens puero: Da festinanter in honorem lunæ novæ poculum, id est, lunæ vespertinæ & orientis, quia ab hoc tempore cœna initium capit. Da in gratiam noctis mediæ poculum: nam ad mediam noctem cœna producebatur. Da auguris Murenæ cyathum, id est, in honorem Murenæ, qui augurio pollebat.

11. *Murenæ.*] Fuit L. Licinius Varro Murena Terentiæ Mæcenatis frater (de quo hic loqui Horatium crediderim) fortè Augur factus cum hæc scriberentur. vide *Turneb. lib. 23. cap. 27. Torr.* Alii volunt per *Augurem Murenæ* tempus matutinum designari, quia augures auguria captabant, aviumque volatus & garritus observabant sub ortum Solis. Ita ostendit Horatius se & sodales suos totam noctem computaturos, computationemque ad lucem producturos. *Turn. lib. 16. c. 11. Lamb. Tribus aut novem.*] Cùm paucissimi sunt conviviæ, non pauciores essent, quàm tres, & cùm plurimi, non plures, quàm novem, ne rixæ excitentur ex ebrietate.

12. *Miscentur.*] Poeta velut Bacchi numine plenus furit ac lymphatur ac

nil nisi cyathos ac vina postulat.

Da lunæ, &c.

Tribus aut novem miscentur cyathis pocula commodis.

Sed tò miscentur mihi nimis languidum pro bacchanti, ac velut entheo furore concitato videbatur, legebamque miscentor. Rectè ac pro imperio. Sed quid est Cyathis commodis? Interpres vetus exponit aptis: Hoc est, opinor, ut diffusius alii, convenientibus cuique suis: ut qui in Musarum sunt tutela, ad illarum numerum novem sumant pocula: qui verò Gratis seu Charitibus placere volunt, duntaxat tria. Est qui minoribus, & ad voluptatem tantum explicet: hoc est, ut interpretatur alius, ebrietatem non inducentibus. Sed illis responderet Horatius:

Parentes ego dexteræ Odi.

Quid enim tota hæc Ode aliud, quam vatem potandi amore furentem spirat? Quare aliud quærendum est. Romani id cui nihil deest, sed perfectum, omnibusque numeris plenum est, vocant *commodum*. Ita *talentum commodum* à Plauto. Cicero lib. *Oeconom.* Tum autem quod simplex natura non omnes res *commodas amplecti volebat, idcirco alterum alterius indigere voluit, &c. Res commodas vocat perfectas, ac quibus nihil deest. Scævola lib. 18. Digestor. Alimenta commoda, quæ vitam præstabat, dari jufferat, hoc est, quæ omnibus numeris absoluta sunt, hoc est, quæ victum & vestitum, atque etiam habitationem continent. Ita igitur Horatius *Commodos* vocat *cyathos*, plenos, quibusque ad justam mensuram nihil desit. Et tales certè poscere debebat is, cui è vino insanire constitutum erat. *Rutgersf. Commodis cyathis.*] *Cyathis convenientibus cuique suis.**

13. Im-

Qui Musas amat impareis,
Ternos ter cyathos attonitus petet

15 Vates: treis prohibet supra
Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis juncta sororibus.

Insanire juvat: cur Berecynthiæ
Cessant flamina tibiæ

20 Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcenteis ego dexteras

Odi: sparge rosas. audiat invidus
Dementem strepitum Lycus,
Et vicina seni non habilis Lyco.

25 Spissa te nitidum coma,

Puro

13. *Impareis.*] Musæ sunt numero novem.

14. *Ternos ter cyathos.*] Novies bibit. *Attonitus petet.*] Εὐώγειν, quod perpetuum excellentis poetæ epithetum est. Totum enim illud genus ἄγειν καὶ ἐκθύσασθαι vocat Plato, ut puta qui natura melancholici ferè sint. At verò bili cum vinum affunditur, tum duplici calore agitata mente, magis etiam insanunt. *Torrent.*

15. *Vates.*] Poëta attonitus, & quasi jam suspensus ex nimio vino.

17. *Nudis juncta.*] Nuda idcirco finguntur Gratia quia sine fuce esse debent.

18. *Insanire juvat.*] Relictis Gratiis modestioribus, venit ad Musas poetici furoris praesides: & per quamdam ἀζωρανίσσον, cum juvet, inquit, insanire, Musisque libare vina, cur Musarum non sunt omnia plena, cur non instantur tibiæ Phrygiæ, cur tacet fistula, cur lyra non resonat? *Crug. Juvat.*] Juvat me inebriari & furere. *Cur Berecynthiæ.*] Cur cessant soni tibiæ Phrygiæ, quæ sacris Berecynthiæ matris deorum adhiberi consueverat. vide lib. 4. Od. 15.

21. *Parcenteis ego dexteras.*] Manus

otiosas à tibiæ cantu, vel parce ministrantes.

22. *Sparge rosas.*] O puer insperge rosas mentis.

23. *Dementem strepitum.*] Nostræ hilaritatis indicem. *Lycus.*] Lycus vicinus.

24. *Et vicina.*] Et strepitum nostrum audiat vicina puella, quæ Lyco seni non est apta.

Et vicina seni non habili Lyco.

Acro sic legit & explicat: *Uxor qua seni puella inhabili conjuncta esset. unde & zelum ejus ostendit, dum inhabilem, dicit. Sed cur vicina, quæ erat uxor? Nimirum quod cum & puella & vegeta, & in ipso flore ætatis; Lycus autem confectus senio, & ad Veneris opus peragendum jam inhabilis, non quasi uxor, hoc est, ea consuetudine, quam conjugii ratio postulat, cum marito ageret, sed in talia, ac non aliter quam vicina cum vicino, cum Lyco degeret. Rutgers.*

25. *Spissa te nitidum.*] Ordo est: O Telephe, tempestiva Chloë petit te nitidum spissa coma, & puro similem vespero. Merito ergo à puellis expetebatur, ut hic & lib. 1. Od. 13. & lib. 4. Od.

*Puro te similem, Telephe, vespero,
Tempeſtiva petit Chloë:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.*

Od. 11. *Coma.*] Adolescentes densum habent capillum, senes vero caloris defectu calveſcunt.

26. *Vespero.*] Vespertino ſyderi.

27. *Tempeſtiva petit.*] Chloë nubilus, & viri potens. *Chloë.*] In manuſcriptis duobus, *Rhode.*

28. *Me lentus, &c.*] Contabefcere ſe languentem amore ſignificat, ut

Od. 13. l. 1. & pulchrè Tibull. l. 1. Eleg. 4. *Ehen quam Marathus lento me torquet amore.*

Id eſt, longo ac difficili, quique ſolvi nequeat, ut *lenta vincula* Plautus dixit. *Torr. Lentus Glyceræ amor.*] Languidus amor, qui lente, & diu protractus, me languore afficit. *Torret amor.*] Interius conſumit.

O D E X X. *μερεπληχί.*

A D P Y R R H U M.

Ne formoſum Nearchum à ſua meretricula abſtrahat.

NON vides quanto moveas periculo,
Pyrre, Getulæ catulos leænæ?
Dura poſt paulo fugies inaudax
Prælia raptor:

5 *Quum per obſtanteis juvenum catervas
Ibit inſignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi præda cedat
Major, an illi.*

Inte-

1. *M*oveas periculo.] Eripere cõneris: pro amoveas.

2. *Getula catulos leænæ.*] Leonum nutrix Africa; ut de Mauritania dixit lib. 1. Od. 22. leæna autem feta pro catulis dimicante, nihil terribilius. Plin. lib. 8. cap. 16. Bene igitur Horatius feminam cui amores ſubtrahantur, ferociffima illi belluæ comparat, cui raptor, impar viribus, diu reſiſtere non auſit. *Torrent. Catulos leænæ.*] Cruquius credit hic alludi ad lenam, quæ catulos, id eſt, pueros alebat meritorios lucri gratia, inter quos erat Nearchus, quem raperet invita lena, non erat tutum. *Leænæ.*] Per leenam intelligit puellam; per catulum, Nearchum; per raptorem, Pyrrhum.

3. *Inaudax.*] Timidus raptor.

5. *Obſtantes.*] Impedientes & diſſuadentes, ne per vim repetat Nearchum. *Cruquius. Juvenum.*] Qui Pyrrho æquali ſuo faveant, ut in nuptiis fieri conſueviſſe Catullus oſtendit pulcherrimo illo carmine,

Vesper aduſt, juvenes conſurgite, &c.

6. *Ibit inſignem.*] Quum ibit meretricula. *Nearchum.*] Taliſ hic iſti feminæ, qualis apud Tibullum Sulpiciæ Cerinthus. *Torrent.*

7. *Grande certamen.*] Magna contentio erit inter vos, utrum tu vinces, an illa, id eſt, uter veſtram Nearcho ſit potiturus.

8. *Major.*] Utilior & gratior, tibi ne ob amorem: an illi ob luctum. *Cruq.*

○

9. *Inte-*

Interim dum tu celereis sagittas

10 *Promis, hæc dentes acuit timendos;*

Arbiter pugnae posuisse nudo

Sub pede palmam

Fertur, & leni recreare vento

Sparsum odoratis humerum capillis:

15 *Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa*

Raptus ab Ida.

9. *Interim dum.*] Manet Poëta in sua-
vissima Allegoria.

10. *Hæc dentes.*] Et dum hæc dentes
acuit. *Dentes acuit timendos.*] Id facere
apri solent, quod & Virg. Georg. tes-
tatur:

*Ipse ruit dentesque Sabellicus exacuit
sus,*

*Et pede profubigit terram, fricat arbore
costas, &c.*

11. *Arbiter pugnae.*] Ad similitudi-
nem eorum, qui ludis sive senicis, sive
gymnicis præerant, ac victoribus sua
præmia deferebant. Græci *βραβεύων*
& *ἀγωνοθέτες* vocant. Idem hic ergo
certaminis iudex, qui & prædæ fuit.
Torrent. *Arbiter pugnae.*] Ille Nearchus
quasi pugnae iudex dicitur habere in sua
potestate victoriam, ut utri velit, victo-
riam adjudicet.

12. *Sub pede palmam.*] Dicimur ea

Sub pedibus ponere & habere, quæ plane
in nostra sunt potestate, ita ut proterere
& calcare liceat, cum lubet: & sic Græci
ὑπὸ πῶδός τινος & *παθῆναι*. P. Victo-
rius Var. lect. lib. 15. cap. 4. Nearchum
ergo adolescentem securam esse offen-
dit atque eorum negligere contentio-
nem, qui de re, quæ in ipsius arbitrio
sit, litigent. *Torr.* vidè & Franc. Lui-
fini Parergon lib. 11. cap. 26.

13. *Et leni recreare.*] Fertur recrea-
re, &c.

15. *Nireus fuit, aut.*] Rex Naxi, om-
nium Græcorum, qui ad Trojanum
bellum venerunt, excepto Achille, for-
mosissimus: & cujus forma in prover-
bium abiit.

16. *Raptus.*] Ganymedes. *Ida.*] Ida
Phrygiæ mons est fontibus abundans,
unde duo refluent fluvii, Scamander, &
Simoïs.

ODE XXI. Ὕμνόν.

AD AMPHORA M.

Jocose eam admonet, ut vinum vetustum in Corvini gratiam effun-
dat, unde occasione oblata, vini laudes commemorat.

ONATA mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris jocos,

1. **N**ATA mecum Consule Manlio.]
L. Manlio Torquato, & L. Au-
relio Cotta Consule, natum Horatium
jam ante ostendimus, Od. 14. Qua-
re suum Consulem vocat Torquatam
Epod. 13. *Torrent.* *Nata mecum Consule*

Manlio.] O pia testa nata mecum, id
est, cum ego nascerer Venusii in Apu-
lia.

2. *Seu tu querelas.*] Optat harum re-
rum magister optimus, Arist. Problem.
volum. xxx. idem in corpore humano
vinum,

Seu

Seu rixam, & insanos amores,

Seu facilem, pia testa, somnum:

5 *Quocunque lectum nomine Massicum*

Servas, moveri digna bono die:

Descende, Corvino jubente,

Promere languidiora vina.

Non ille, quanquam Socraticis madet

10 *Sermonibus, te negliget horridus:*

Narratur & prisca Catonis

Sæpe

vinum, quod atram bilem efficere. Nam pro cuiusque indole ac natura, humorumque temperatione, diversas quoque affectiones cernimus. *Torr. Seu tu querelas.*] Varii sunt vini effectus, juxta varia hominum temperamenta, & ingenia. Exempli causa si quis biliosus, & iracundus natura, paulo liberius bibat, ille suam iracundiam statim declarat; & sic de cæteris.

5. *Quocunque lectum nomine.*] Corrige quodammodo errorem videtur. nam qui paulo ante Manlio Consule amphoram, anno suo natali, natam dixerat, ne temere illud affirmare videatur; nunc sive illo, inquit, sive alio Consule, ac forte etiam melioris notæ conditum servas Massicum, descende. Vini enim ætas à Consulibus numerabatur, atque Consules vino nomen ac titulum dabant, teste Plinio, lib. 14. cap. 13. De *Massico* autem diximus lib. 1. Od. 1. *Torrent.* *Quocunque lectum nomine.*] Cuiuscunque Consulis nomine notaris, & servas vinum Campanum in Massicis montibus natum, *electum* pro optimo.

6. *Bono die.*] Die festo.

7. *Descende, Corvino.*] Ex verbo descendendi colligere licet, vasa vinaria tunc temporis in apothecis editioribus fuisse locata, fortasse, ut fumosa fierent. *Corvino jubente.*] Non dubito quin is fuerit M. Valerius M. F. M. N. Messalla Corvinus, quem & Tibullus celebrat, vir Augusti temporibus maximus; qui

etiam A. U. C. DCCXXII. Cos. fuit, & quadriennio post de Gallia triumphavit. Tanto igitur viro jubente, hoc est, in tanti viri honorem, merito optimæ notæ vinum poscit Horatius. *Torr.* *Descende promere*, id est, ad promendum, Hellenicòs. *Cruquius.*

8. *Languidiora vina.*] Ob senectutem, quemadmodum Od. 16. diximus, in quibus scilicet quicquid juvenile ac recens fuerat jam deferbuerit. Poterit, nî fallor, ille languor etiam ad saporem referri. *Torr.* *Languidiora vina.*] Vina vetustate mitiora.

9. *Non ille, quanquam.*] Quamvis Corvinus philosophia Socratica sit refertus, non tamen ita erit horridus, ut te negligat, sed magno in honore illi es futura.

10. *Te negliget horridus.*] Id est, non erit tam horridus, ut te negligat. *Steph.*

11. *Prisca Catonis.*] Id ad Catonem Uticensem potius, quam ad Censorium referendum. nam hujus quidem tempestiva convivia & Plutarchus & Cicero commemorant: at illi etiam temulentia ab inimicis objiciebatur. Sed si de Catone Minore loquitur Poëta, cur *prisca* illum vocat? Ego vocabulum hoc non ad ætatem, sed ad morum severitatem referendum arbitror. veteres enim severiores fuisse, recentior semper ætas credit: hinc *prisca*, pro severo ponitur. Verbum tamen, *narratur*, Catoni Majori melius convenit; alterum enim florentem Poëta vidit. Jam Caronis

Sæpe mero caluisse virtus.

Tu lene tormentum ingenio admoves

Plerunque duro: tu sapientium

15 *Curas, & arcanum jocosò*

Consilium retegis Lyæo:

Tu spem reducis mentibus anxiis,

Vireisque, & addis cornua pauperi;

Post te neque iratos trementi

20 *Regum apices, neque militum arma.*

Te, Liber, & si leta aderit Venus,

Segnesque nodum solvere Gratiaë,

Vivæque producent lucernæ,

Dum

virtus, pro Catone poni, notum est. *Torr. Catonis.*] Catonis virtus, id est, prudens Cato, vino parce sumpto hilaris fuisse dicitur.

13. *Tu lene tormentum.*] Laus vini per te (ô pia testa) quasi per eculeum, & lene tormentum ingenia severiora explorantur, qualia sint. *Tormentum ingenio duro.*] Vocat *durum ingenium*, asperum ac severum, quale Demex Terentiani erat & omnium serio philosophantium esse solet. Et lene tormentum vino ad moveri ait Horatius, quod largius haustum tristitiam illam sensim ac latenter expugnet. Quare interdum etiam ad ebrietatem se invitare sapientes permittunt, non quæ mergat nos, sed quæ deprimat curas. *Torr.* Sed Cruquius *tormentum* dici ait *negl. d. v. i. q. e. q. c. i. v.* pro lenimento, sumpta metaphora à quæstionibus. Significat ergò Horatius ingenia severiora, vino interdum leniri ac temperati: vel vino tanquam tormento quodam explorari, qualia sint. *Lene* autem dixit, quia alia tormenta aspera, gravia, &c. *Lamb.* Celebratur cujusdam Persæ Apophthegma, qui negavit tormentis opus esse ad exquirendum verum, vino enim rectius elici. Vide Erasmmum in proverb. *In vino veritas.*

15. *Curas, & arcanum jocosò.*] Gravio-

res cogitationes, & consilium reconditum vino hilari prodis, & in lucem profers.

16. *Lyæo.*] Vino. Lyæus unum est ex nominibus Bacchi.

18. *Cornua pauperi.*] Addis audaciam, & confidentiam. Baccho cornua affinguntur, vide Od. 19. lib. 2. Ordo est, tu addis cornua pauperi post te, (id est, postquam te sumperit) nec trementi apices regum, (id est, regum majestatem) nec arma militum.

20. *Regum apices.*] Proprie *Apex* sacerdotum insigne, teste Fest. Horatius ad regum diadema transtulit. *Torrent.*

21. *Te Liber, & si leta.*] O pia testa, Bacchus, Venus, Gratiaë & lucernæ producent te, id est, producent convivium, in quo tua pocula bibentur totam noctem.

22. *Segnesque solvere.*] Id est, quæ planè insolubiles sint: ut parcus deorum cultor, qui deos profus non colat. Vide lib. 2. Od. 30. Turn. l. 19. c. 29. & lib. 30. cap. xi. *Torr.* *Segnesque nodum.*] Ægrè distrahuntur, quos Gratiaë conjungunt.

23. *Vivæ lucernæ.*] Vivunt enim, quamdiu accensæ lumen illud jaciunt, ad quos totas sæpe noctes pervigiles portita-

Dum rediens fugat astra Phæbus.

titabant. *Vinaque producent.*] Ardentem | 24. *Dum rediens fugat.*] Dum redi
lucernæ. | aurora.

ODE XXII. *Ὀδὴ εἰσιμένη.*

IN DIANAM.

Dianæ, cujus officia celebrat, pinum villæ suæ imminentem, consecrat.

MONTIUM custos, nemorumque virgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audis, adimisque letbo
Diva triformis:

5 Imminens villæ tua pinus esto,
Quam per exactos ego lætus annos,

Verris

1. **M**ONTIUM custos, &c.] Sic in Car- mine saculari: *Silvarumque potens Diana.* Dicta autem Diana vel à duplici via, quasi *Diyana*; vel ab eundo, quasi *Fana*. Et *Lucina*, dicta, quod luci præsit: sive à producendo in lucem fœtu: *Junonis* etiam nomen ei à juvando tribuitur. Et *Opiferam* & *Opigenam* matronæ colebant, quod ferre opem in partu laborantibus credebant, teste Fest. Et *lithya* vocata, Græce *εἰλεῖθνα*, ἀπὸ ἐλιττειῶν, quod evolvere significat, vel ἀπὸ Ἐἰλεῖθω, ὅτι εἰς τοὺς πλῆθους ἐλθεῖν, id est, quod patientibus adveniat, atque opem ferat. Qua ratione etiam *λυσιζω* nuncupata est, teste Hesychio, quod zonam solveret. Torr. *Montium custos.*] Diana venatrix per montes vagatur.

2. *Laborantes utero puellas.*] Parturientes audis, unde appellatur *Lucina*, quod infantibus in lucem venientibus opem ferat.

3. *Ter vocata audis.*] Numerus ternarius religioni tribuitur. *Adimisque letbo.*] Quæ præstas ut mulieres salvæ pariant, & incolumes.

4. *Diva triformis.*] *Τεῖμορφος*, *τετραστυπη*: Unde & Virgil.

Tergeminamque Hecaten, tria Virginis ora Dianæ.

Sive quod alia videatur dum crescit, alia cum plena est, & iterum dum decre- scit: sive quod triplici sit potestate, & in cœlo, & in terra, & apud inferos *Quin* & *Triviam* appellari volunt, non tam quod in triviis colatur, quam ob triplicem ejus in cœlo viam: movetur enim in altitudinem, latitudinem & longitudinem, quæ Varronis sententia est. Torr. *Diva triformis*] Triplicem personam gerens, in cœlo, in terris, apud inferos. unde triplex sortitur nomen, Lunam, Dianam, Proserpi- nam.

5. *Imminens villæ tua.*] Volo ut pinus sit tua, & tibi sacra, quæ fundo meo imminet. *Tua pinus esto.*] Quid ad Dianam pinus? An ob id forte deæ perpetuò virgini convenit, quod semel excisa non repullulascit? An ideo potius, quod multis rationibus probari facile possit, eandem esse Cybelen & Isidem: nec Isidem differre à Diana? At Cybeles arbor pinus est. Torr.

6. *Exactos ego lætus annos.*] Per fini- tos, & confectos annos, id est, quo- tannis.

*Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.*

7. *Verris obliquum.*] Verris est porcus non castratus. Turn. lib. 29. c. 25.

8. *Donem.*] Quam pinum ego donem sanguine verris meditantis obliquum

ictum, id est, conantis morsione obliqua eum vulnerare, à quo cædatur in sacrificium.

ODE XXIII. *ωρθοφωνική.*

AD PHIDILEN.

Ab illa posse placari Lares exiguis etiam sacrificiis dicit, & minimè sumptuosus: modo hæc à puris manibus proficiscantur.

COELO *supinas si tuleris manus
Nascente Luna, rustica Phidile,
Si thure placaris, & horna
Fruge lareis, avidaque porca:*

5 *Nec pestilentem sentiet Africum*

Fæ-

1. **C**OELO *supinas.*] Exordium ab hypothese: si Deo supplicaveris, sacraque piè feceris, multa mala effugies. *Supinas.*] Supinum prono opponitur. At hic & in similibus, *supinus* est sublimis, cœlum versus: qui gestus est supplicantium. *Cruq. Supinas si tuleris manus.*] Manus supplices, & ad cœlum expansas.

2. *Nascente Luna.*] Luna mater est plantarum, idcirco rusticæ mulieres in novilunio ei sacrificabant. *Rustica Phidile.*] Suam, ut puto rusticam alloquitur. Solent autem villicæ procliviores esse in superstitionem. Et veteres, cum in rebus omnibus, tum in agricultura, nihil illis recte succedere existimabant, qui deorum cultum negligerent; bene igitur Virgil.

Imprimis venerare deos, atque annua magna

Sacrare fer Cereri.

Tum *nascente luna* quod ait Horatius, ad Kalendas, veterum more referre debet. *Torrent.*

3. *Horna fruge.*] Hoc est, presentis an-

ni: ut *Horna vina* dixit Epod. xi. At qui profla scripsere oratione, *hornotinum* dicere maluerunt. Videntur autem veteres in sacrificiis suis, frugibus recentibus magis usi: tum & frugum primitias Laribus dabant. De quo lib. 2. Sat. 5. *Ante Larem gustet, &c. Torr. Horna.*] Hujus anni vino novello.

4. *Avidaque porca.*] Propert. lib. 4. Eleg. 1. *Parva suginati lustrabant compita porci.* Atqui *compita* Laribus sacra fuisse constat; unde & *compitales Lares*, quod, ut inquit Ovid. *Compita servant &c.* Quod ergo *porca* dixit Horatius, enallagen esse arbitror, pro *Porco*. At vero Cereri porca immolabatur. Sed & Mania Larium sive mater, sive avia, communi cum Laribus sacrificio colebatur. Maniæ autem porca convenit. *Torr. Avidaque porca.*] Edaci, & inexplibili porca. Laribus, id est, diis familiaribus porca immolabatur propterea, quod hæc pecus tantum utilis est ad escam, qua familiam abundare optamus.

5. *Africum.*] Ventum inferentem vitibus

*Fœcunda vitis, nec sterilem seges
 Rubiginem, aut dulces alumni
 Pomifero grave tempus anno.*

*Nam quæ nivali pascitur Algido
 10 Devota, quercus inter, & ilices:
 Aut crescit Albanis in herbis
 Victima, Pontificum securis
 Cervice tinget. te nihil attinet
 Tentare multa cæde bidentium*

15 Parvos coronantem marino

Rore

tibus pestem, qua vites sterilefcunt.

6. *Fœcunda vitis.*] Rubigine nigrescit spica, & fit infœcunda.

7. *Alumni.*] Dulces liberi. Ordo est, aut dulces alumni grave tempus non sentient anno pomifero, id est, anni parte pomifera, nempe Autumno, quando pueri pomis vehementer delectantur.

8. *Grave tempus.*] Tempus pestilens & infalubre.

9. *Nam quæ nivali.*] Αἰπολογία ejus quod dixit, lares placari ture & fruge, ne follicita sit Phidyle de victima pingui & magnifica, qualem decet mactare Pontifices pro salute populi. *Cruq. Nam quæ nivali, &c.*] Ordo est: Nam victima quæ pascitur nivali Algido inter quercus & ilices, aut quæ crescit in Albanis herbis, tinget securis pontificum cervicem, id est, Magnæ victimæ à Pontificibus sunt immolandæ. *Algido nivali.*] Lib. 1. Od. 21. *Gelidum* vocat. *Nivali.*] In monte nivibus cooperto.

10. *Devota.*] Victima ex voto diis promissa & aris destinata.

11. *Albanis.*] In pascuis Albani montis.

12. *Pontificum securis.*] Non satis proptie locutus viderur Horatius. ante enim securi feriebant hostiam, at prostratam postea suppositis cultris jugulabant, quos *cultrarios* appellabant. Sic enim Virgil.

*Supponunt alii cultros, tepidumq; cruorem
 Excipiunt pateris.*

Cervicem tamen victimæ ferire solitos, non solus hic Horatius ostendit, sed etiam Virg. lib. 2. *Æneid. Et incertam excussit cervicem securim, &c.* Ideo autem non frontem victimæ, sed tempora feriri solitos crediderim. *Torr.*

13. *Tinget.*] Madefaciet. *Te nihil attinet.*] Ordo est, te coronantem parvos deos marino rore, & fragili myrto nihil attinet tentare ipsos deos multa cæde bidentium.

14. *Tentare multa cæde.*] Placare parvos deos, id est, lares, vel penates mactando multas bidentes. *Multa cæde bidentium.*] *Bidentes*, ut arbitror, pro quocunque pecore dixit, ex veterum sententia, de qua Gellius lib. 16. c. 6. & Macrobb. lib. 7. cap. 9. *Bidentes* enim quasi biennes: aut ut alii malunt, duos dentes longiores cæteris habentes. *Tentare autem deos bidentium cæde*, est experiri quid per sacrificia ab ipsis obtineri possit. *Bidentium.*] Obvium bimarum.

15. *Parvos coronantem marino.*] *Parvos* vocat minime arte aut materia sumptuosos, quales in villa esse convenit. Et *roris marini* quidem usum ad deorum collas hic locus probat, quare & inter *σεφανα μυρτινη* à Dioscoride numeratur: Turn. vero lib. 13. cap. 21. etiam aspergillum inde, sicut & ex lauro, fieri in sacris solere tradit. *Torrent.*

Rore Deos, fragilique myrto.

Immunis aram si tetigit manus:

Non sumptuosa blandior hostia,

Mollibit aversos Penateis

20

Farre pio, & saliente mica.

16. Rore Deos.] Rosmarino. Fragilique myrto.] Fragilem vocat, ut Teneras defende à frigore myrtos, dixit Virg. Eclog. 7. Addunt etiam vita brevem esse. Antiqui & Myrtum & Myrtam dicebant. Vide lib. 2. Od. 7. Torrent.

17. Immunis aram si tetigit manus.] Proprie dicitur immunis sine munere, otiosus. Horatius vero absolute immunem manum dixit, pro immuni à culpa aut scelere, ac plane pura. Tangere autem aram dixit, pro precari deos. Credebant enim veteres orationem non litare, nisi is qui deos precaretur, etiam aram manibus apprehenderet. Unde aras primum ansas dictas fuisse Varro tradidit, & Macrobius lib. 3. Saturn. c. 2. Nec solium in obsecrationibus solenne erat, sed & de re magna aliqua juraturi templa adibant, tantisque aris jurejurando se obstringebant. Plinius lib. 2. c. 7. Torr. Immunis aram si tetigit manus.] Immunis manus, sine dubio est, vacua munere, non immunis à scelere: sequens enim versus sententiam Platonicam continet, sumptuosas victimas non esse θεοσπειρίων deorum, sed ηγλακείων. Ita igitur accipe: manus vacua, non autem illius, qui ut Diis blandiatur sum-

ptuosas eorum aris hostias admoveat: sacra Penatibus faciens, litabit farre, aut alio quamlibet tenui munusculo, quod ab animo pio proficiatur. Casaubon. Immunis aram si tetigit manus.] Si tua manus immunis à scelere aram tetigit, certe placabit iratos deos, quæ quidem manus nihil gratior aut acceptior iis fuerit, propter sumptuosam hostiam, quam si far, aut micam salis offerres; id est, Non magna munera, sed mens sincera deos placat.

18. Non sumptuosa.] Si pura aram tangat manus: eo ipso quod sumptus ab erit, diis gratior, & ad exorandum efficacior, mollibit, &c. Torrent.

20. Farre pio, &c.] Est mole falsa periphraſis, quæ nihil aliud erat, quam far tostum asperum sale. Molam autem vocabant, quod molito ad id farre utebantur. Veteres autem Græci integro hordeo sive solido, in prisca vitæ memoria, nondum tunc inventa molendi fruges ratione, utebantur. Torr. Vide & Turn. lib. 7. cap. 13. Farre pio.] Farre pie oblato. Saliente mica.] Mica saltante vel crepitante: nam sal igni tactus saltat, & crepitat. Cruquius exponit saliente, far falsum reddente.

ODE XXIV. αρεσφωνηκῆ.

In Divites avaros.

INTACTIS opulentior

1. Intactis opulentior.] Intactos hic Arabum thesauros dicit, ut lib. 2. Od. 12. Plenas Arabum domos: quas nondum scilicet Romanorum avaritia exhauserat. Tum nove thesauris opulentior dixit Poëta, pro his qui thesauros illos

possideant, hoc est, pro Arabibus ipsis. Torrent. Intactis opulentior.] Romani Arabes nondum invaserunt. Ordo est: Licet tu opulentior thesauris intactis Arabum, & divitis Indæ, occupes, mare Tyrænum, & Punicum tuis ex-

The-

*Theſauris Arabum, & divitis Indiæ,
Cæmentis licet occupes*

Tyrrenum omne tuis, & mare Ponticum:

5 *Si figit adamantinos*

Summis verticibus dira neceſſitas

Clavos: non animum metu,

Non mortis laqueis expedies caput.

Campeſtres melius Scythæ,

10 *Quorum plauſtra vagas rite trabunt domos,*

Vivunt, & rigidi Getæ:

Immetata quibus jugera liberas

Fruges

mentis, tamen tu non expedies animum metu, &c.

2. *Arabum.*] Ex Arabia proveniunt aromata in omnes partes orbis. *India.*] India, auro, argento, lapillisque preciosissimis abundat.

3. *Cæmentis.*] Saxis cæſis ad ædificandum in mari, vide Od. 1.

4. *Tyrrenum omne tuis.*] Mare Tuſcum omne, per Hyperb. exprimit inſana ædificia illius ſæculi. *Mare Ponticum.*] Laminus *Apulicum* ſubſtituit. *Torrentius* in tribus codicibus M. S. *Apulicum* ſimplici l. reperit, & placuit: ut utrumque Italiæ littus intelligamus, ſuperi maris per *Apulicum*, inferi maris per *Tyrrenum*. Torr. Alii legunt *Publicum*, cum hac adnotatione, id eſt, late patens. *Cruquius*.

5. *Si figit adamantinos.*] *Clavos adamantinos* dixit, ut *tunicam adamantinam* lib. 1. Od. 6. Ab ejus lapidis duritia. *Quomodo autem neceſſitatis* vocabulum accipiat Horatius Od. 1. hujus libri diximus. Cujus ut inevitabilem illam vim ob oculos poneret, ei adamantinos clavos attribuit, quos etiam ſummis verticibus, nihil regum morata apices, figit, nec ſummis etiam capitibus ſeu viris in excelſo gradu poſitis, paſſit. Torr. *Si figit.*] Si fato mors ingruat, non te liberabunt tuæ divitiæ, quamvis amplif-

ſimæ. *Adamantinos.*] Clavos firmiſſimos & infrangibiles, ut eſt *Adamas*. vide Od. 35. lib. 1.

6. *Dira neceſſitas.*] Trifte fatum.

8. *Expedies caput.*] Non extricabis caput.

9. *Campeſtres melius Scythæ.*] *Scythæ* in campis, non domibus habitantes: quæ gens vaga dicta eſt à mutandis paſcuſis.

10. *Plauſtra vagas, &c.*] Ob hoc *profugos* vocat. l. 1. Od. 35. Græci etiam *ἀμαξίνες καὶ ἀμαξοῖες*.

11. *Rigidi Getæ.*] Qui *Scythiſis* ut regione, ſic moribus proximi. *Rigidos* autem appellat Poëta, vel ob vitæ aſtinitatem, in qua nihil cultum, nihil urbanum: vel ob frigoris duritiam. *Torrent.* *Rigidi Getæ.*] *Getæ* propter frigidam regionem dicuntur aſperi, qui carentes rebus ad victum neceſſariis equas mulgent, & lac earum vaſis exceptum potant. Apellant Græci, *ἰωπημόλυες*.

12. *Immetata jugera.*] Vocat autem *jugera*, illa agri ſpatia, quæ ſibi quiſque non certis cum vicino finibus, ſed pro neceſſitatibus atque indigentia modo, eo forte anno colenda deſumpſiſſet. *Torrent.* *Immetata quibus jugera.*] Quibus jugera nullis metis diſtincta fruges effe-runt liberas, id eſt, non unius proprias, ſed omnibus communes.

Fruges & Cererem ferunt:

Nec cultura placet longior annua,

15 *Defunctumque laboribus*

Æquali recreat sorte vicarius.

Illic matre carentibus

Privignis mulier temperat innocens:

Nec dotata regit virum

20 *Conjux, nec nitido fudit adultero.*

Dos est magna parentium

Virtus, & metuens alterius viri

Certo fœdere castitas:

Et peccare nefas, aut pretium est mori.

O quis-

14. *Nec cultura.*] Nec plus ferunt, quam ad annum sufficiat.

15. *Defunctumque laboribus.*] Ad colendum agrum singulis annis succedit alius alii, sicut eum (qui annum laboravit, suisque laboribus est defunctus) vicarius recreat æquali sorte, id est, simili labore; nam ipse quoque annum laborem explet.

16. *Æquali recreat sorte.*] Ille enim cultura labor in circulum redibat, sese mutuo sublevantibus, atque alternatim quiescentibus; nam qui vices alterius gerit, proprie vicarius dicitur. *Torrent.*

17. *Illic matre.*] Illic noverca non sævit in privignos.

18. *Privignis.*] Satis fuisset *privignis* dixisse. Iteratio igitur est: nisi enim matre careat, privignus non est. *Torrent. Temperat.*] Parat pocula. Nam & Ovidius de suo conquerens tempore, ait:

Lurida terribiles miscent aconita noverca.

Quæ expositio Acronis & Glareani est. Temperat innocens.] Parcit, mitis & benefica est in privignos.

19. *Nec dotata regit virum.*] Qualis in Plauti *Asinaria* Artemona: cujus maritus Demanetus, notum illum omnibus versiculum protulit:

Argentum accepi, dote imperium vendidi.

Tum alibi Megadorus:

Nam quæ indotata est, in potestate est viri:

Dotata maclant & malo & damno viros. Torrent.

Regit virum.] Nec imperat viro, aut domina est mariti.

20. *Fudit.*] Qui adversus leges & maritum, adulteram defendat. *Torr. Nec nitido fudit adultero.*] Nec in splendido, compro & unguentis delibuto adultero ponit fiduciam.

21. *Dos est magna parentium virtus.*] Parentium virtutem dicit, non genus aut nobilitatem. si quidem non minor timenda viro, qui uxori impar sit, à generis quam dotis exprobratione, molestia est. Recte enim Satyricus:

Malo Venusinam, quam te Cornelia mater

Græchorum, magnis se cum virtutibus adfers

Grande supercilium, & numeras in dote triumphos.

22. *Et metuens.*] Et castitas nolens ab alio viro tangi.

23. *Certo fœdere castitas.*] Copula conjugali, in qua fœdus initum est, ut alter alteri fidem servet.

24. *Et peccare nefas, aut.*] Et apud eos matri-

- 25 O quisquis volet impias
 Cædeis, aut rabiem tollere civicam:
 Si quæret pater urbium
 Subscribi statuis, indomitam audeat
 Refrænare licentiam,
- 30 Clarus postgenitis. quatenus, heu nefas,
 VIRTUTEM incolumem odimus,
 Sublatam ex oculis quærimus invidi.
 Quid tristes querimonie,
 Si non supplicio culpa reciditur?
- 35 Quid leges sine moribus

Vana

matrimonii fidem violare est nefas, id est non licet: aut si violent, pœna adulterii mors est.

25. O quisquis.] Εὐχῆ. Optat Horatius sibi dari virum fortem, qui compescat insanam effrenemque civium licentiam, Scytharumque in morem componat politicum statum, quo pater patriæ suæ statuæ inscribi, posterisque immortalis esse possit. *Cruq. O quisquis.*] Ex peccandi licentia emanant maleficia, quæ à bono principe legibus severissimis sunt coercenda.

26. Civicam.] Civilem seditionem.

27. Si quæret.] Si cupiet hoc hypogramma suæ statuæ opponi, ut pater patriæ appelletur. Juvenalis:

Roma patrem patriæ Cicronem libera dixit.

Pater urbium.] Quo titulo ne apud Romanos quidem quicquam illustrius: neque ante Cæsaris tempora ulli alii, quam Camillo & Ciceroni contigit, ut *Pater patriæ*, appellaretur. Ipse certè Augustus nullo unquam honore magis latatus est, quam cum Senatus ipsum cum populo Romano consentiens, consalutavit *Patria patrem*. Sueton. cap. 58. *Torrent.*

29. Refrænare licentiam.] Comprimere cupiditatem insatiabilem.

30. Clarus postgenitis.] G. Canterus Novar. lect. lib. 7. cap. 30. *clarus pro cla-*

rus se legisse in quodam codice testatur. Unus vetustiss. idemque optimus, *Progenitis* pro *postgenitis*, nihil mutò. *Quatenus.*] Quoniam, quousque, vel in quantum. Dolet tantam esse sui sæculi hominum invidiam, ut viventium virtutes negligant atque oderint, &c.

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

Ovid. *Tum denique nostra bona intelligimus, quum illa quæ habuimus, amissimus.* *Clarus postgenitis.*] Clarus, non apud homines suæ ætatis; sed clarus posteris, fama & nominis gloria futuris, propter severitatis, & correctionis leges, & instituta. *Quatenus.*] Quoniam adeo sumus invidi, virtutem odimus eorum, qui vivi sunt, & incolumes; viros autem virtute præstantes, quando sunt mortui, desideramus, requirimus, extollimus (proh nefas!)

32. *Quærimus invidi.*] Eleganter *quæret* pro desiderare dixit, sive amissæ rei desiderio teneri, ut Græci quoque verbo *ζητεῖν* & *ἐπιζητεῖν*, pro *πρόθειν* & *ἐπιπρόθειν* usi sunt. *Torrent.*

33. *Quid tristes.*] Quid tristes pro sunt querelæ?

34. *Si non supplicio culpa.*] Lex inutilis est, si de improbis pœnæ non sumantur.

35. *Quid leges.*] Nihil valent leges sine moribus, id est, si cives à pueris non

Vanæ proficiunt, si neque fervidis
Pars inclusa caloribus

Mundi, nec Boreæ finitimum latus,

Duratæque solo nives

40 *Mercatorem abigunt? horrida callidi*
Vincunt æquora navitæ?

MAGNUM pauperies opprobrium, jubet

Quidvis & facere & pati,

Virtutisque viam deserit arduæ.

45 *Vel nos in Capitolium,*

Quid

non sunt bene instituti, atque ad virtutem informati. Ego vero *Mores* hic interpretor cum Varrone, rectum animi propositum, & reverentiam, cultumque numinis, populi consuetudine firmatum, quibus rebus cum destitutæ sunt leges earum, inanis, ac prope sepulta vis jacet. *Sine moribus.*] Hoc est, quibus mos non geritur, quibus non obtemperatur: quæ telis at anearum similes perumpuntur a potentioribus. *Cruquius.*

37. *Pars inclusa.*] Regio, Zonæ torridæ subjecta.

38. *Finitimum latus.*] Id est, nobis vicinum, ut Acro exponit. Vel potius, *Nec latus finitimum Boreæ*, id est, gelido climati, abigit mercatorem. *Latus.*] Plaga septentrionalis.

39. *Duratæque.*] Si nives glacie adstrictæ solo, id est, ad solum, non repellent mercatorem.

40. *Mercatorem abigunt.*] Indocilem scilicet pauperiem pati, atque illam per saxa, per ignes, per mare fugientem. *Horrida callidi.*] Si horrorem æquorum docti & scientes, navitæ non formidant.

42. *Magnum pauperies opprobrium.*] Hoc ex vulgi opinione accipiendum, cui virtus post nummos sit: quique si *Uno forte minus locuples quadrante periret. Ipse videretur sibi nequior.*

Pauperies opprobrium jubet.] Pauperies putatur probrosa, avaris præferim. *Pauperies* hic non est inopia importuna, quæ ini mica est bonis moribus: sed tolerabilis victus, qui viris fortibus satis est ad vitam tranquillam. *Cruquius.*

44. *Virtutis arduæ.*] *Arduum* non tantum difficile & molestum, sed excelsum quoque & sublime, & quidem magis propriè significat. Nam quia quæ excelsa sunt difficilem habent aditum, hinc fit ut arduum pro difficili capiatur. Vide Gellium lib. 4. cap. 15. *Torrent Arduæ.*] Virtutis via dicitur ardua, vel quia laboriosa est, vel quia homines efficit claros & deorum similes.

45. *Vel nos in Capitolium, &c.*] Quare illuc? an exemplo matronarum, quæ, repub. in discrimine constituta, mundum omnem muliebrem olim ad belli sumptus in Capitolium comportarunt? Eo sanè respicere poetam, Germanus Valens, si Lambino credimus, existimabat. De consecranda ergo, si quis forte ambitiosior existat, diis immortalibus pecunia loquitur. *Torr. Vel nos in Capitolium.*] Quandoquidem divitiæ sunt bonis moribus impedimento: ergo in Capitolium eas deferamus ad ornamentum templi, vel in mare proximum projiciamus, quod suavit olim Crates philosophus, quia tot inde mala oriuntur.

46. Quid

Quò clamor vocat, & turba faventium:
Vel nos in mare proximum

Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,

50 Mittamus. scelerum si bene pœnitet,
Eradenda Cupidinis

Pravi sunt elementa, & teneræ nimis
Mentes asperioribus

Formandæ studiis. nescit equo rudis

55 Herere ingenuus puer:

Venarique timet: ludere doctior,

Seu Græco jubeas trocho,

Seu malis vetita legibus alea:

Cum

46. Quo clamor vocat.] Ostendit id plausibilis futurum. Clamoris autem vocabulo sic etiam usus est Epist. 2. ad Lollium.

— Scis quo clamore coronæ

Prælia sustineas campestris.

Clamor vocat, & turba.] Strepitus popularis.

47. Vel nos in mare.] Id est, in navalia, quibus mare à piratis aut hostibus tutum sit navigationi. Cruquius.

48. Gemmas & lapides.] Jurisconsulti gemmas vocare videntur, quæ pellucida sunt materiæ, ut sunt smaragdi, amethysti: lapillos vero contrariæ hinc naturæ, quales Obsidiani, Vejetani. Margaritas autem nec gemmas, nec lapillis annumerant. Torr. Inutile.] Inutile est aurum, si materia est mala.

50. Si bene pœnitet.] Si verè nos flagitiorum pœnitet, & animum ad honestatem ac meliorem vivendi rationem convertere volumus, necesse est, ut ipsa elementa, ex quibus nascitur avaritia, radicitus è pectoribus nostris extrahamus. Bene pœnitet.] Si verè pœnitet.

52. Elementa.] Primordia cupiditatis sunt radicitus extirpanda. Teneræ nimis.] Ut ab ipsis cunabulis sapere disca-

mus, quæ sane veterum Perfarum ac Lacedæmoniorum ratio fuit.

— Adeo à teneris assuescere multum est.

53. Asperioribus.] Studiis fortioribus.

55. Herere ingenuus.] Nescit herere in equo, id est, equitare nescit puer generosus adhuc rudis.

56. Venarique timet: ludere.] Et venari non vult, ad ludendum doctior, seu, &c.

57. Græco trocho.] Quemadmodum, quod lusus illud genus fuerit, non facile dixerim: sic turbinem non fuisse, (ut vulgò creditur) constanter affirmaverim. Libentius illis assentior, qui *κεκνηλασιαν*, hoc est, circuli impulsionem, de qua Orbasius Medicus Collect lib. 6. aut aliud quid illi proximum fuisse volunt. quod diligens lector ex Martial. Epigr. 22. lib. xi. non difficulter intellet. Studium quoque aliquod & meditationem requirere, neque solis pueris convenire & medici testantur, & Horat. ipse satis indicat de Arte, cum ait.

Indoctusque pila, discipe, trochive quietescit.

Trocho.] Turbine Græco, à Græcis invento, quam Virgilius appellat *Volubile buxum*.

58. Vetita legibus alea.] Legibus vetitam

Cum perjura patris fides

60 *Consortem socium fallat & hospitem,*

Indignoque pecuniam

Hæredi properet: scilicet improbæ

Crescunt divitiæ: tamen

Curtæ nescio quid semper abest rei.

titam fuisse, titulus ille de Aleatoribus lib. xi. Pandectarum satis manifeste ostendit. Probrosus etiam fuisse alex lusum, hoc quoque testatur, quod Decembri tantum mensē, Saturnalibus maximè, permittebatur. Addam etiam ad Ædiles spectasse eam coërcitionem. Alciatus quoque Pargeron lib. 6. *Talaviam* antiquitus vocatam legem autumat, ad quam hoc loco respexerit Horatius. *Torrent. Alea.*] Alex lusus puniebatur lege Cornelia, & lege Titia.

59. *Perjura patris fides.*] Quomodo fides, si *perjura*? ut *ἀδωρεῶν δώρεα*, hoc est, *munera nec munera*, vocamus, quæ ab hostibus in perniciem nostram dantur: sic *perjuram fidem* dixit Horatius, quæ jurejurando firmata sit, ut incautum aliquem facilius fallamus. *Torr. Perjura patris fides.*] Fides perjurio violata.

60. *Consortem socium.*] Societatem significat, quæ ex conventionē inita sit, vel partis alicujus, vel omnium bonorum. Societas autem bonæ fidei contrarius est. Quo detestabilior qui socium

fallit. De hospitii vero jure sanctissimo, alio loco dicemus. *Torr.* Passeratus vero legendum cenlet *Consortem socium*, &c. Et *consortes* vocat, ad quos aliquid sorte dividendum: unde *consortes hæredes* Græci *συκληρονομοὺς*, Latini *particulones* vocant. Tibull.

Mœnia consorti non habitanda Remo.

61. *Indignoque pecuniam.*] Et filio pro digo pecuniam properet, id est, properando accumulēt, qui per luxuriam consumet; quod pater per nefas conquisivit. Nam *malè parta, malè dilabuntur.*

62. *Hæredi properet.*] Cito & properè hæredem locupletare studeat. *Lamb. Improbæ.*] Divitiæ dicuntur *improbæ*, vel, quia *improbè* sunt coacervatæ, vel quia *improbos* efficiunt.

63. *Tamen curtæ, &c.*] Post multas divitias partas, aliquid semper videtur avaro deesse: *Multa enim petentibus desunt multa.*

64. *Curtæ nescio quid semper abest rei.*] Aliquid semper abest rei, ita ut illi *curta* esse videatur: ita ut avarus eam *curtam* esse existimet. *Steph.*

ODE XXV. ἱρωική.

AD BACCHUM.

Bacchi instinctu afflatuque concitatus, nova quædam carmina Lyrica de Augusto est dicturus.

Q U o me, Bacche, rapis tui
Plenum? quæ in nemora, & quos agor in specus
Velox

2. *Plenum.*] Me tuo numine afflatum. *Quæ in nemora.*] Mallem ut in duobus libb. MSS.

— *Quæ nemora, aut quos agor in specus?*
Torrentius.

*Velox mente nova? quibus
Antris egregii Cæsaris audiar*

5 *Æternum meditans decus*

Stellis inserere, & concilio Jovis?

Dicam insigne, recens, adhuc

Indictum ore alio. non secus in jugis

Exsomnia stupet Euias,

10 *Hebrum prospiciens, & nive candidam*

Thracen, ac pede barbaro

Lustratam Rhodopen. ut mihi devio

Ripas,

Agor in specus.] Quas ducor in speluncas? sic Od. 19. lib. 2.

3. *Velox mente nova.]* Expeditus mente non mea, sed divina. *Quibus.]* In quibus locis secretis. Ordo est, quibus antris meditans, audiar inserere stellis, & concilio Jovis æternum decus egregii Cæsaris.

4. *Antris.]* Per ellipsin τὴ ex. alludit enim ad antra seu adyta deorum, unde reddebantur oracula: perinde ac si carmen hoc sit vaticinium, de Cæsare in deorum numerum adserendo ex antris auditum. *Cruquius.*

6. *Stellis inserere.]* Tale illud Catulli ad Fanium:

— *Volo te ac tuos amores*

Ad cælum lepido vocare versu.

Possumus etiam exponere hunc locum, ut de Divi Julii Cæsaris consecratione in Augusti gratiam loquatur. Vide Sueton. cap. 88. Et hanc sententiam juvant ea verba quæ sequuntur, *Et concilio Jovis.* quæ sanè commodè de Augusto adhuc superstitè dici nequeunt, nisi forte eundem versari in terris, & deorum interesse posse concilio astruamus. Ut Od. 2. lib. 1. *Sive mutata juvenem figura.* Nec siluerim in pluribus libris consilio legi. Rectè, ut arbitror: plus enim est Jovi esse in consilio, quam adscribi quietis ordinibus deorum. *Torrent.* *Stellis inserere, & concilio.]* Cælo consecrare, & deorum cœtui.

8. *Indictum.]* Sic Virg. 7. *Æneid.*

Nec tu carminibus nostris indictus abibis.

Indictum ore alio.] Carmen Lyricum, quod primus Latinorum protuli. *Non secus, &c.]* Non aliter Bacchamiratur Thraciam barbaro carmine illustratam & celebrem factam, quam mihi libet decantare ripas, id est, Italiam, resque Romanas, devio pede, seu carmine Lyrico. *Non secus in jugis.]* Non aliter, sed sic; *Euias* Bacchi sacerdos concitari solet, ut ego nunc commoveor ad Augusti laudes in eo carmine decantandas.

9. *Exsomnia stupet.]* Lambinus *exsomnia* uno verbo legit, nostri codd. variant. Solent autem divino furore perciti, tandem in somnum incidere, unde experrecti obstupescunt. Tum in quinque exemplaribus *Euchias*, pro *Euias* vel *Euhyas* scriptum repperi. *Torrent.* *Exsomnia stupet.]* Vigilans, vel experrecta. Nam hæc sacra, tempore nocturno celebrabantur.

10. *Hebrum prospiciens.]* Thraciæ fluvium, quem hyemis sodalem appellat Od. 25. lib. 1.

11. *Thracem, ac pede.]* Regionem septentrionalem frigidissimam. *Pede barbaro Lustratam.]* *Lustratum* habet optimus codex, nec malè fortassis. *Lustratam* autem *pede barbaro* dixit, ut Virg. *Bacchatamque jugis Naxon.* Et, *Virginitibus bacchata Lacenis.* *Torrent.*

12. *Rhodopen.]* Thraciæ montem, quem

Ripas, & vacuum nemus

Mirari libet. ô Najadum potens,

15 Baccharumque valentium

Proceras manibus vertere fraxinos;

Nil parvum, aut humili modo,

Nil mortale loquar. dulce periculum est,

O Lenæ, sequi Deum,

20 Cingentem vidi tempora pampino.

quem Thraces barbari peragrant, aut sacris Bacchi, & Mænadum cœtu celebrant & illustant, Orpheo primum imitante. *Ut libet.*] Pro mirum quam libet, & suppleendum est, *non secus*. Glareanus. *Ut mihi devio.* [Quo modo mihi libet à via usitata aberranti, id est, versus lyricos scribenti, flumina & desertum nemus mirari? *Sunt hæc verba Poëta admirantis, non sunt comparationis redditio, ut multi existimant.*

13. *Ripas.*] Muretus *Rupes* substituit. *Vacuum nemus.*] Desertum, à tumultu & strepitu liberum, semotum à populo. *Cruq.*

14. *O Najadum potens.*] O Bacche qui potestatem habes in Najades (fluviorum Nymphas) & in Bacchas tuas sacerdotes, quæ tuo numine percitæ, possunt

supra vires humanas suis manibus fraxinos evertere.

17. *Aut humili modo.*] Libri optimi quinque, *humile* habent.

18. *Dulce periculum.*] Periculosum est, ô Bacche, res tam magnas & inauditas dicere, at dulce est id facere Deo ducente, qui viridi pampino coronat, quos charos habet.

19. *O Lenæ.*] Bacchi & hoc cognomen est, & quidem Græcum, *ἀπὸ τῆς λωβῆς*, id est, à torculari, quo vinum exprimitur, deductum. Donatus tamen Latinum efficere conatus est, à *leniendo*. Virg. Georg. *Huc ades ô Lenæ pater.*] *Ἀλωαία* quoque festa Dionysiaca. Hinc *Lenæos latices*. Bacchus sane nullo nomine Atheniensibus celebrior fuit. *Torrent.* *O Lenæe.*] Bacchus Lenæus.

ODE XXVI. *αἰὸς ἀκλική.*

Ad VENEREM.

Senectute jam confectus, lyræ & rebus amatoris valedicit.

Vixi puellis nuper idoneus,

Et militavi non sine gloria:

Nunc arma, defunctumque bello

Bar-

1. *Vixi puellis nuper.*] Ne cogitatio Horatium atate, sed Chloës amoris impatientia victum, hæc scribere serio, sed ut his quasi minis Chloës animum adhuc rigidum flectat erga se, mollioremque solito efficiat. *Cruquus.* *Nuper idoneus.*] Cum essem atate integra.

2. *Militavi non sine gloria.*] Amori operam dedi.

Militat omnis amans & habet sua castra
Cupido. Ovid.

3. *Nunc arma.*] Paries huius templi (quod Veneri consecratur) habebit nunc arma mea militaria, nempe funalia, barbiton, versus lyricos, vectes & arcus.

Defun-

Barbiton hic paries habebit,

5 *Lævum marinæ qui Veneris latus
Custodit. Hic hic ponite lucida*

Funalia, & vecteis, & arcus

Oppositis foribus minaceis.

O quæ beatam diva tenes Cyprum, &

10 *Memphim carentem Sithonia nive,*

Regi-

Defunctumque bello Barbiton.] De Barbiton instrumento musico, dictum l. r. Od. 1. Venustè autem inter Veneris arma enumerat illud Horatius, defunctumque bello dicens, quo non ultra ad canendas res ludicras uti velit. Sua autem etiam Veneri militia constat. *Torrentius.* *Defunctumque bello Barbiton.*] Et barbiton, quod finivit, & absolvit bellum susceptum, amoris nimirum.

5. *Lævum marinæ.*] *Marinæ* hic vel simplex deæ epithetum est, quod orta mari scilicet; unde & *Pelagiam* & *Pontiam* Græci vocant: vel Venerem illam *αἰρόδοιο πόλιω*, ab Augusto olim dedicatam significat Poëta eruditissimus. de qualib. r. Od. 3. ubi cur Venerem tanquam propitiâ navigantibus invocet, declaravimus. Nec eruditione etiam caret, quod *Lævum Veneris latus ad pariete custodiri* ait. ad veterem enim morem alludit, quo qui alteri comes ibat, ipse fortuna minor, lævum illi tegebat latus: ut Serm. 5. lib. 2. videbimus. *Torrent.* Turneb. lib. 19. cap. 17. *Lævum marinæ qui.*] Id est, paries, qui proximus est lato lateri Veneris marinæ, (id est, Veneris ex *Ἰπυαῖ* maris genitæ,) habebit barbiton.

7. *Funalia & vecteis.*] Pergit enumerare amore insanientium arma, cum igne & ferro everfuros se oclusas januas minantur. Vectes perfodiendis parietibus foribusque servivisse, illud etiam ostendit, quod proverbii loco ait Cato, *Vecticulariam vitam vivere*, pro repente largiter habere, repente nihil; ut hi solent, qui grassando quantum faciunt. Græci *τοῖχο πύργος* appellant. Juriscon-

sulti nostri *effractores*. Atque alibi etiam *Vectes*, muniendis asservandisque foribus in usu fuisse, demonstrat Nonius. Sic enim de Jani sive belli portis Virg. lib. 7,

*Centum ærei claudunt vectes, æternaque
ferri*

Robora.

Nec mirum, cum ferrum sit aut lignum oblongum, cujus usus multiplex. *Torrent.* *Funalia.*] Funalia nocturnis ambulationibus inservientia. *Vectes, & arcus.*] Instrumenta, quibus amatores à meretricibus non admissi, fores & fenestras effringerent. Sic Thrafo Thaidis domum expugnaturus inquit: *Procede huc cum vecte Dorax.*

8. *Oppositis foribus.*] Foribus clausis.

9. *O, quæ beatam diva.*] O Venus, te precor, ut Chloën hæctenus amantibus superbam, gravi amoris plaga semel percutias. *Tenes Cyprum.*] *Καθ' ἑαυτὴν Κύπρον.* Alii annotant, *tenes*, hoc loco idem valere, quod Græcum *ἀμφιβέβηκας*. Libri aliquot veteres habent, *regis*. *Lambin.* (*Cyprin.*) Insulam opulentam, in qua Venus præcipue colebatur. Vide Od. 3. lib. 1.

10. *Memphim.*] Veneris plures in Ægypto urbes fuisse, diligens Lector apud Strabonem inveniet. De Memphi verò post Alexandriam nobilissima, nihil quod ad Veneris tutelam spectet, legisse memini. *Μωυσεμειφι* sanè memorat Strabo, ubi Venerem cultam fuisse ab incolis tradit, lib. 17. Illud verò *carentem Sithonia nive*, lubens reprehenderem, si ab alio quam Flacco nostro di-

Regina, sublimi flagello
Tange Chloën semel, arrogantem.

Atum foret. *Torrentius*. Membrim caret-
tem.] Urbem in Ægypto, quæ nive ca-
ret, quod regio est calida. *Sythonia ni-
ve.*] Thracia nive.

11. *Sublimi flagello.*] Flagello in al-
tum sublato, ut ictus sit vehementior.

12. *Tange Chloën.*] O Venus, Chloën

illam arrogantem & amatores suos supi-
ne contemnentem, tandem sublimi tuo
flagello tange, vehementique amoris
plaga percute, ut tandem tuo numine
domita, mitiores discat. *Lubin. Ar-
rogantem.*] Superbiam propter pulchri-
tudinem.

O D E XXVII. αεσφωνήλη

Ad GALATEAM. navigaturam.

Dehortatur eam præcipue ab exemplo Europæ.

IMPIOS parræ recinentis omen

Ducat,

1. **I**mpios parræ.] *Poëta*, *impios*, quos
nulla tangit religio, re ipsa experiri
optat, quid sit adversis auspiciis longum
aliquod iter ingredi: quemadmodum fe-
rè evenit, cum omen captanti, vel parræ
recinit, vel prægnans canis occurrit, &c.
*At cujus ipse salutem amet, cujus vita ti-
meat, illum tanquam providus auspex non
ante dimissurum se dicit, quam captis fe-
reno coelo auspiciis, admittant aves. His
ita dictis, modo abire jam omnino Gala-
tea constituat, ut bono eat omine precatur.
Alia tamen ratione eam deterret, ob im-
minentem scilicet tempestatem atque Ha-
driatici maris furorem. Torrentius. Impi-
os parræ.*] Homines impii, & scelerati
iter facientes opto, ut habeant hæc ma-
la suorum inceptorum omina, nimi-
rum parram avem, (cujus vox tristis est)
ravam lupam, fœtam vulpem, & serpen-
tem velocem, sed tibi jam navigaturæ
nihil tale est metuendum, ego enim au-
spicium feci, &c. sed tamen vides anni
tempus, &c. *Parræ recinentis.*] Oscines
aves sunt, ut *Festus* ait, quæ ore canen-
tes faciunt auspicium, ut cornix, no-
ctua, &c. Alites, quæ alis ac volatu, ut
buteo, aquila, &c. Picus autem Martius
& parræ, & in oscinibus & in alitibus

habentur. *Festo* *Gellius* accedat li-
bro 6. c. 6. ubi quas *alites Festus*; ipse
præpetes appellare videtur, præsertim si
altius sublimiusque volitent: easdem-
que videtur *Homerus* *ἄλωνα τριούρας*
appellasse, quoniam eas potissimum
Augures spectarent, quæ ingentibus alis
patulæ atque porrectæ prævolarent.
Optimè *Virg.* lib. 3. *Æneid.*

Et volucrum linguas, & præpetis omina
pennæ.

Oscines enim & *alites* uno versu comple-
xus est. *Parræ* igitur & voce & volatu
auspicium, sed adversum facit: *Turneb.*
lib. 9. cap. 19. *Torrent.* De *parræ* *Plin.*
lib. 18. cap. 29. *Omen*, si *Festo* credi-
mus, tanquam *oremen* dictum. Quare
omen proprie esse volunt *Grammatici*,
quod ori hominum tanquam prænun-
tatio aliqua rei futuræ incidit. Au-
ctores generaliter pro quocunque au-
gurio sive auspicio usi sunt: ut *parræ*
omen hoc loco. Hinc bonis aut malis
ominibus egredi, atque egredientem
prosequi, passim legimus; quomo-
docunque illa sive per aves, sive ali-
ter, acciderint. *Torrentius. Recinentis*
omen.] *Parræ* iterum, atque iterum can-
nentis.

2. Ducat,

Ducat, & pręgnans canis, aut ab agro
Rava decurrens lupa Lanuvino,
Fętaque vulpes:

5 Rumpat & serpens iter institutum:

Si per obliquum similis sagittę
Terruit mannos. ego, cui timebo
Providus auspex?

Ante quam stanteis repetat paludeis

10 Imbrium divina avis imminetum:

Oscinem corvum prece suscitabo

Solis

2. Ducat, & pręgnans canis.] Dux sit itineris, eo nimirum, ut impii male pereant.

3. Rava.] Vel ob vocem raucam: vel ob oculorum colorem, inter flavum & casium. *Torrentius*. Vide *Calium* libro 13. cap. 8. *Rava decurrens lupa*.] Lupa, coloris ravi, inter flavum & nigrum. *Lanuvino*.] Undecunque. Species pro genere.

4. Fętaque vulpes.] Vulpes gravida.

5. Rumpat & serpens, &c.] *Turneb.* lib. 30. cap. 29.

6. Si per obliquum.] Cum serpens transversa ex parte terruit mannos, id est, equos curram trahentes, aurigę manibus assuetos, quod erat mali ominis. *Similis sagittę*.] *Plin.* lib. 8. cap. 23. de serpentibus loquens: *Vulgatum est*, inquit, *jaculum ex arborum ramis vibrari, nec pedibus tantum cavendas serpentes, sed & missili volare tormento*. Sed & *Ælianus* de hist. Animal. lib. 6. c. 18. serpentes, quę id faciant, à re ipsa *angvrias* vocatas tradit, quod in modum sagittę ex ramis arborum in viatores se vibrare solet. *Sagittę*.] Non quę à sagittario mittitur, sed *sagitta* hoc loco significat eam furculi partem, quę in vitibus incurva, & contorta pangitur; est enim serpenti similis.

7. Terruit mannos.] *Prisci* interpretes annotarunt, *mannos* vocari solere bu-

richos & burdones: unde & *mannuli*. Nos, ni fallor, *gradarios* dicimus, qui tollutum & nulla vectoris molestia incedunt. vide *Epod.* iv. *Appiam mannis terit*. *Torrent.* *Ego cui timebo*.] Interrogationis nota eradenda est. Cum autem *providus auspex* de se ipso loquens ait *Horatius*, privatam se augurium capere velle significat, quod à publico distare vel illud indicio est, quod privati augurii libros scripsisse *Nigidium*, auctor est *Gellius* lib. 6. cap. 6. *Torrent.* *Ego cui timebo?*] An tibi timebo? nequaquam, quia nec impia es, nec talia monstra tibi tristem eventum pręnuntiant.

8. *Providus auspex*.] Futurorum *providus*.

9. *Ante quam stantes repetat paludes*.] *Paludes* quietas, ut stagna, quę non fluunt. Vide *Festum* in *Stagnum*.

10. *Imbrium divina*.] Omen se petitorum cęlo adhuc sereno dicit *Horatius* & antequam hiems aut tempestas incumbat; quam terrestres volucres significant, quum contrā aquam clangorem dant, perfundentes sese, sed maxime *cornix*. *Plin.* lib. 18. cap. 35. *Torrent.* *Divina avis*.] *Cornix*, imbrium præcia & pręnuntia.

11. *Oscinem corvum*.] Qui augurium agebant, ad Orientem maxime spectabant; illic anticam, ad Occidentem verò posticam constituentibus: Meridies ad dextram, ad lavam erat Septentrio.

Solis ab ortu.

*Sis licet felix ubicunque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas:*

15 *Teque nec lævus vetet ire picus,
Nec vaga cornix:*

*Sed vides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion? ego quid sit ater
Adriæ, novi, sinus: & quid albus*

20 *Peccet Iapyx.*

*Hostium uxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis Austri, &
Æquoris nigri fremitum, & trementeis
Verbere ripas.*

Sic

Tum signa sibi certa ac clara intra eam
coeli regionem fieri precabantur. Inter
Oscines ergò corvus ab ortu Solis ra-
tum faciebat, uti & ab dextra: cornix
verò ab læva. *Torrent.* Vide Pet. Crini-
tum, lib. 21. cap. 15. Turneb. lib. 6. c. 26.
Oscinem corvum.] Oscinem corvum in-
vocabo, ut ab ortu solis felix augurium
clare occinat. *Oscines* quasi oricines di-
cuntur aves, quæ ore canentes futura
prædicunt, ut corvus, cornix, noctua.

13. *Sis licet felix.*] Ante dixit bonis
se profecuturum omnibus eum quem
diligat; nunc conversus ad Galateam,
tanquam sibi delectam, Per me, inquit,
sis felix quocumqueieris, nostri me-
mor, neque sinistrum aliquod auspi-
cium occurrat. Lambinus *vetat* pro *ve-
tet* legendum esse contendit. *Lævum* &
pro contrario, noxio, aut importuno
accipiemus. *Torrent.* *Sis licet felix ubi-
cunque mavis.*] Ordo est, Galatea sis fel-
lix, & memor nostri licet vivas ubicun-
que mavis, id est, etsi mavis esse sine
me, sis felix tamen.

15. *Picus.*] Martius, vel picus ar-
borarius à læva volans erat mali omni-
nis.

16. *Vaga cornix.*] Vagans vola-
tu.

17. *Sed vides quanto.*] Dehortatur
Galateam à navigatione. Vides (inquit)
quantam tempestatem Orion vergens
ad occasum denuntiet, &c. Vide Od. 28.
lib. 1. *Tumultu.*] Vides quanto aëris
motu ex vento, pluviis aut fulmine tre-
pidet Orion.

18. *Pronus Orion.*] In Occasum scilicet.
Occidens enim gravissimas tempe-
states ciet. Vide lib. 1. Od. 28. *Quid sit
ater.*] Vides quam infestus & periculo-
sus sit Adriæ sinus. vide Od. 9.

20. *Peccet Iapyx.*] De Iapyge lib. 1.
Od. 7. *Album* autem vocat simili ratio-
ne, qua & Notum, ibid. *Iapyx.*] Vides
quid Calabrix ventus albus, (id est, fe-
renus,) peccet, (id est, peccare so-
leat.)

21. *Hostium uxores, puerique.*] Usti-
tissimum est scriptoribus mala hostibus
optare, quos perire cupiunt. *Cæcos.*] *Motus* obscuros.

22. *Orientis Austri.*] Muretus Hædi
legit, quod & ego mallem ut Od. 1.
hujus lib. quamquam & alibi *rabiem*
Noti vocat. *Notus* autem idem, qui *Au-
ster*, Hadriatico mari infestissimus.
Torrent.

23. *Nigri fremitum.*] Æquoris tem-
pestuosi. *Et trementes.*] Et sentiant lit-
torâ,

25 Sic & Europe niveum doloſo
Credidit tauro latus, & ſcatentem
Belluis pontum, mediasque fraudes
Palluit audax.

Nuper in pratis ſtudioſa florum, &
30 Debitæ Nymphis opifex coronæ,
Nocte ſubluftri nihil aſtra præter
Vidit & undas.

Quæ ſimul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, Pater ô relictum

35 Filiæ nomen, pietasque dixit
Viſta furore.

Unde? quo veni? levis una mors eſt
Virginum culpæ. vigilansne ploro

Turpe

tora, quæ videntur tremere, undarum
iſtu conquaſtata.

25. Sic & Europe niveum.] Quemad-
modum taurus decepit Europam; ſic
tu, ni caveas, ab Auftro decipieris.

26. Credidit tauro latus.] Commiſit
latus fraudulentò Jovi, in taurum mu-
tato. Scatentem.] Extimuit mare Boſ-
phorum belluis marinis repletum, &
quamvis ante audax fuerat cum Taurum
aſcenderet, jam vehementer metuit Jo-
vis fraudes in medio dolo cognitæ, non
ante ſuſpectas.

28. Palluit.] Timor enim pallorem
inducit unde pallere ἐπεργηκῶς pro
timere dixit. Medias autem fraudes vo-
cat pericula, in quæ incidiffe ſe vide-
bat. Torrentius. Turnebus libro 10. ca-
pite 1.

29. Studioſa florum.] Sic de Proſer-
pina cum à Dite raperetur, Claudianus:
& venuſtiſſime Ovid. lib. 5. Me-
tam.

— Quodam Proſerpina luco

Ludit, & aut violas, aut candida lilia
carpit, &c.

Studioſa florum.] Studioſa, ut Nymphis
floreas neceret coronas.

30. Debitæ Nymphis.] Debitæ ex pro-
miſſo.

31. Nocte ſubluftri.] Nocte aliquan-
tulum luminofa.

33. Quæ ſimul.] Quæ Europe ſtatim
ut tetigit, &c.

34. Creten.] Creten Homerus appel-
lat ἐκχρόμεπολις. λ. β. Pater ô reli-
ctum.] Dixit, ô nomen Pater relictum,
id eſt, nomen pater neglectum à filia, ô
pietas inſano amore tauri viſta. Hæc &
quæ ſequuntur, fere uſque ad finem O-
dæ, ſunt verba Europæ ingemiſcentis.

35. Filiæ nomen.] Male autem qui
numen legunt. Pietasque dixit.] Pietas
eſt grata voluntas in parentes.

37. Unde? quo veni?] Erotemata in-
ciſa, vehementiam doloris, & mentis
emotionem denotant. Cruquius. Levis
una mors eſt.] Una mors levior pœna
eſt, quam quæ ſufficiat virginitati amiſ-
ſæ, id eſt, pudor violatus in virgine,
multas meretur mortes.

38. Virginum culpæ.] Culpam pro
probrio dixit, ex virginis perſona: vir-
gines enim graviorem nullam culpam
agnoscunt, quam cum ſtupro conjun-
ctam. Torrent. Vigilansne ploro.] An ſi-

Turpe commissum? an vitii carentem

40 *Ludit imago*

Vana, quæ portâ fugiens eburna

Somnium ducit? meliusne fluctus

Ire per longos fuit, an recenteis

Carpere flores?

45 *Si quis infamem mihi nunc juvencum*

Dedat iratæ, lacerare ferro, &

Frangere enitar modo multum amati

Cornua tauri.

Impudens liqui patrios penateis,

50 *Impudens Orcum moror. ô Deorum*

Si quis hæc audis, utinam inter errem

Nuda leones.

Antequam turpis macies decenteis

Occupet malas, teneræque succus

55 *Defluat prædæ, speciosa quæro*

Pascere tigreis.

ne vitio sum, an species vana id est, phantasma in somnis mihi occurrit, & me decipit?

41. *Porta fugiens eburna.*] Vide Macrobi. de Somnio Scipionis lib. 1. cap. 3, & Turneb. lib. 4. cap. 14. *Eburna.*] Per portam eburnam vana somnia emittuntur. De somni portis, vide Virg. lib. 6. *Æneid.* *Sunt geminae somni portæ, &c.*

45. *Si quis infamem.*] Si quis in potestatem mihi redigat taurum turpem, & infamem: Enitar, &c.

47. *Frangere enitar.*] Cornua discerpere. Est hoc imprimis muliebri, ut suis manibus injurias ulcisci cupiant. *Modo multum amati.*] Cujus ori flores virgo admoverat, cujus cornua floribus cinxerat, cujus pectora manibus plauserat. *Modo multum amati.*] Paulò ante.

48. *Cornua tauri.*] Bland. omnes habent *monstri.* cum adnotatione, alias

tauri, nec displicet. Cruquius.

49. *Impudens liqui patrios penates.*] Inverecunda sum bifariam, quod patrem reliquerim, quodque post tale scelus admissum, maneam in vita.

50. *Orcum moror.*] Festus *Orcum* dici existimat, quod ille Deus nos maxime urgeat, unde & *Vragus* dixisse veteres pro *Orcus*. Quid igitur, inquit Europa, mortem exspecto? quia eam mihi ipsa infero? *Torrent.* *Orcum moror.*] *Orcum*, vel *Plutonem* morari, est, non mori cum oporteat.

51. *Utinam inter errem.*] Utinam errem nuda inter leones, atque ab iis devorer, antequam contabescam.

53. *Antequam turpis.*] Puellaris cura: ut integra enim forma pereat, deos rogat.

54. *Malas.*] Maxillas pulchras. *Teneræque.*] Antequam viriditas, vel pulchritudo mihi dilabatur, cupio prædæ esse tigribus & leonibus.

Vallis

57. *Vallis*

*Vilis Europe, pater urget absens:
Quid mori cessas? potes hac ab orno
Pendulum zona bene te secuta,*

60 *Ladere collum.*

*Sive te rupes & acuta leto
Saxa delectant, age te procellæ
Crede veloci, nisi herile mavis*

Capere pensum,

65 *Regius sanguis, dominæque tradi
Barbaræ pellex. Aderat querenti
Perfidum ridens Venus, & remisso*

Filius arcu.

Mox ubi lusit satis, Abstineto,

Dixit,

57. *Vilis Europe.*] Perdito jam virginitatis flore, vilem ac se contemptam vocat. Lambinus *Europæ* tertio casulegendum putat, ut vilem ei patrem Agenorem fuisse dicat, quæ debitæ patri pietatis, usque adeo non meminerit, ut raptori se permitteret. *Torrentius. Vilis Europæ.*] Nam & ipse pater tuus (qui tibi *Europæ* vilis fuit, dum præ tauro ipsum contempsisti) ille absens urget ac stimulat te ut moriaris. *Lubin. Vilis Europæ.*] Pater meus absens corpore, sed animo præsens, vilis habitus, & neglectus mihi *Europæ* suæ filia me urget, prosequitur, & flagitii conscientia ex cruciat.

58. *Quid mori.*] *Europa* se ipsam alloquitur.

60. *Ladere collum.*] *Muretus* legit *elidere collum. Ladere collum.*] Te suspendere potes *zona* (in usum laquei) quam tecum commode attulisti.

61. *Sive te rupes, &c.*] Quale *Leucata* olim promontorium in *Acarmania* ad sinum *Ambracium*, cum *Apollinis* templo: unde *Sappho* olim & *Cephalus* amoris impatientia sese præcipitarunt. *Torrent.* *Acuta leto.*] Quæ saxa, ut morbi acuti, te celeriter exanimant.

63. *Crede veloci, nisi.*] Committe te

procellæ, quæ te scopulis illidat. *Herile mavis.*] Nisi *mavis* lanam certo pondere traditam, & ab hera imperatam in fila ducere.

65. *Regius sanguis.*] Regis filia.

66. *Barbaræ.*] Immiti. *Pellex.*] Concubina mariti. *Querenti.*] *Europæ* querenti.

67. *Perfidum ridens.*] Aptum *Veneris* epithetum est: & *Veneris* ille risus dolosus esse creditur. Id vero propriè *venidere* dicebant veteres. *Passeratii* sententia, qui *perfidum* cum *querenti* conjunxit, relata à *Lambino*, mihi non placet. Ridebat autem *Venus* quod *Jovis* amoribus favens, virginem tam lepide decepisset. *Torrent.* *Perfidum ridens.*] *Ridens* perfide, & dolosè, non ex animo.

68. *Filius arcu.*] Aderat *Cupido*: arcu suo jam laxato sagittariorum more, ubi jaculari desinunt.

69. *Mox ubi lusit.*] Postquam *Venus Europam* satis est ludificata. *Abstineto irarum.*] Poëta *Græcò* more locutus est, quemadmodum lib. 2. *Od. 9. Desine mollium Tandem querelarum.* *Rixam* cum dicit, puellæ minas respicit, quæ laceraturam serid se *Tauri* cornua jactitaverat. *Torrent.* *Abstineto.*] *Abstineto* ab

70 *Dixit, irarum, calidæque rixæ,
Quum tibi invisus laceranda reddet
Cornua taurus.*

Uxor invicti Jovis esse nescis?

Mitte singultus: bene ferre magnam

75 *Disce fortunam: tua sectus orbis
Nomina ducet.*

iris, est Hellenismus Genitivus pro ablativo, ut ἀπὸ τοῦ ἡρῶν.

70. *Calidæque rixæ.*] Rixæ, quæ venit à calore sanguinis.

71. *Quum tibi.*] Antiqui interpretes Non tibi legunt, nec sane displicet, nihil muto tamen. *Torrent.* *Quum tibi.*] Ironicè. nam antea minabatur se cornua Tauri fracturam.

73. *Uxor invicti Jovis.*] Vel Græco more hic quoque locutus est, ut Lambinus censet, ὅτι οὐδὲν ἔστι Διὸς γυνὴ ἔστι; id est, An te Jovis uxorem esse ignoras? Vel quod ego malim, eam rogat an ita se gerere non queat, ut Jovis uxorem deceat. Nec erraverit for-

tasse, qui ad veram historiam hic respexisse Horatium credat, ut Jupiter Cretæ rex, nate, cui Taurus insigne fuit, eam ex Phœnicia in Cretam transvexerit, atque uxoris loco habuerit. *Torrentius.* *Uxor invicti Jovis.*] Nescis te gerere tanquam uxorem invicti Jovis.

74. *Mitte singultus.*] Singultus omitte. *Bene ferre.*] Disce secundam fortunam ferre moderatè. & compositè, quod non est cujuslibet.

75. *Tua sectus orbis.*] Una pars orbis in tres divisa, tuo nomine appellabitur Europa, altera Asia, tertia dicitur Africa.

ODE XXVIII. συλλογιστική.

Ad L Y D E N.

Hortatur Lyden, diem Neptuno sacrum, in potu & cantu hilariter transfigere.

FESTO quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum

Lyde strenua Cæcubum,

Munitæque adhibe vim sapientiæ.

Incli-

1. **FESTO die Neptuni.**] Ejus festi meminit Plin. lib. 18. cap. 13. raporum naporumque rationem justam esse dicens, inter duorum numinum dies festos, Neptuni atque Vulcani. Columella verò locis riguis ab solstitio, sicis ab ultima parte Augusti, vel prima Septembris. Hinc qua anni parte Neptunalia fuerint, Lector cognoscet. *Torrentius.* *Festo quid potius die.*] Ordo est,

Lyde prome reconditum vinum Cæcubum (ut bibam) quid enim potius festo Neptuni die facere possum? *Quid potius die.*] Erotema deliberantis est de re certa: ita namque fere fit in otio, ut soldaleis interrogemus ea de re, quam & apud nos statuimus, & eis non ingratum fore judicamus. *Cruquius.*

3. *Strenua.*] Strenuè, mox.

4. *Munitæque adhibe vim.*] Aliis verbis

5 *Inclinare meridiem*

*Sentis : ac veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo*

Cessantem Bibuli consulis amphoram.

Nos cantabimus invicem

10 *Neptunum, & virideis Nereidum comas :*

Tu curva recines lyra

Latonam, & celeris spicula Cynthiæ :

Summo carmine, quæ Cnidon

Fulgen-

bis idem dicit, quod Ode 21.

Tu lenè tormentum ingenio admoves

Plerumque duro.

Munitaque adhibe vim sapientiæ.] Sapientia septa, ac munita contra voluptates vin infer, eamque vino, & lætitia expugna, ut joco, & ludo aliquis sit locus.

5. *Inclinare meridiem.]* Sentis diem decrefcere, & ad occafum vergere.

6. *Ac veluti stet.]* Ac quasi dies non celeriter abeat, parcis, &c. *Stet volucris dies.]* Venuste: nihil enim horis velocius. At Lyde, quamquam labi tempus sentiret, nihilo magis properabat, quam si staret. Canterus Nov. lect. lib. 4. cap. 4. *Torrent.*

7. *Parcis deripere.]* Pro rapere de horreo. *Cessas deripere horreo vini cadum Bibuli consulatu reconditum. Deripere horreo.]* Cum dicimus *horreum*, proprie frumentarium intelligitur: quod à *farre*, quo solo utebantur antiqui, *farreum* vocabant, teste Festo. *Cella* vero proprie vinaria est. *Horreum* tamen hoc loco Horatius pro vini apotheca dixit, ut Od. 12. lib. 4. Atque ita etiam Jurifconfulti quarumcunque mercium *horrea* dicunt, unde & *horrearii*, eorum custodes: cum vero de vino agitur, addunt *vinarium*. Qua verò ædium parte vini apothecas habuerint veteres, dubitari possit: eas vero editiore aliquo loco fuisse putaverim, maxime si vina in multam usque ætatem servari vellent. Quamquam apothecarum habendarum

ratio diversa semper fuit, pro locis regionibusque; & quod ante omnia considerari debet, pro ipsius vini naturam quo validius, eo melius cœlum fert. Plin. lib. 24. cap. 21. *Torrentius-Horre.]* Antiqui in horreis testas vini condebant.

8 *Bibuli consulis.]* Consul fuit M. Calpurnius Bibulus cum G. Julio Cæsare A. U. C. DCCXIII. *Cessantem Bibuli Consulis amphoram.]* Amphoram, quæ diu remanserat in vini Apotheca.

9. *Invicem.]* Per vices, vicissim.

10. *Neptunum, & virides.]* Deum marinum Saturni filium in diei festi honorem. *Virides comas.]* Vide quæ notavimus lib. 1. Od. 17. *Vitreæque Circen. Nereidum comas.]* Nereides sunt maris Nymphæ Nerei filia.

11. *Tu curva retines lyra.]* Tu iterum, iterumque canes.

12. *Celeris Cynthiæ.]* Luna enim nihil celerius, quæ quia terris proxima, inde in montibus perpetuo versari creditur. Spicula quoque ei perinde, ut Soli dantur; unde *ioyocages* Græci, Latini *jaculatricem* vocant. *Torrent. Cynthiæ.]* A Cyntho monte Deli, Diana appellatur Cynthia, quæ *celeris* dicitur, quia venatrix est.

13. *Summo carmine Cnidon.]* Meliores libri *Cnidon*, & mox *Paphum*. Utraque insula Veneri dicata. Quod autem *summo carmine* Venerem cantari vult, id amantem decet. Alioqui tres in convivio statui solere crateras tradunt, pri-

Fulgenteisque tenet Cycladas, & Paphon

15 *Junctis visist oloribus.*

Dicetur merita Nox quoque nœnia.

num Mercurio, secundum Græcis, tertium Jovi Liberatori: quorum unus amotis epulis libationi & invitationi relinquebatur. qua de re etiam Turneb. lib. 21. cap. 13. Quamquam nihil certi de his tradi potest. Nam pro sua quisque religione aliter atque aliter factitabant. *Torrent. Summo carmine.*] Ultimo, seu supremo carmine, extrema carminis parte, Venerem celebrabimus, quæ tenet Cnidon urbem Caria. Vide Od. xxx. lib. 1.

14. *Cycladas, &c.*] Vide Od. 14. lib. 1. *Paphon.*] Urbem in Cypro clarissimam.

15. *Junctis visist oloribus.*] His non

obscurè notat Venereum carmen junctim canendum, idque fore supremum: ait enim noctem desiderare suam nœniam, quasi velit in gremio Lydæ velut in cunis vagire soporique. & nescio an non alludat ad eam cantionem, qua nutrices uti solent, infantibus sopiendis & demulcendis. *Cruquius. Oloribus.*] Junctis Cygnis, quibus ad curtum suum trahendum utitur Venus. vid. Od. 1. lib. 4.

16. *Nœnia.*] Nox etiam cantabitur carmine debito, tristi scilicet, & lugubri, quod somno, & tenebris (quæ sunt mortis imago) optimè convenit. Quid *Nœnia*, ante vidimus lib. 2. Od. 1.

ODE XXIX. Ὀδὴν ἐκνή.

Ad MÆCENATEM.

Invitat eum ad cœnam hilarem, publicis curis omissis.

TYRRHENA regum progenies: tibi

Non ante verso lene merum cado

Cum flore, Mæcenas, rosarum; &

Pressa tuis balanus capillis

1. **T**YRRHENA regum progenies.] Ab Hertruscis regibus oriunde, sic Od. 1. lib. 1. Ordo est: O Mæcenas Tyrrena progenies regum, jam dudum apud me est tibi lene merum, non ante verso cado, cum flore rosarum, & balanus pressa tuis capillis. *Tibi.*] In tuum honorem.

2. *Non ante verso cado.*] Cadi autem sive amphoræ os superne erat, ut verti necesse esset, quo depromi vinum posset; & tanto quidem altius, quo plus inde depromeretur. Ut autem cadum *vertere*; sic & crateras *vertere* dicebant, pro ebibere, quod pari ratione vinum ebibendo scyphum invertent. Hinc

porro factum, ut *vertere fundo* dixerit Virg. pro funditus destruere, ducta, ut arbitror, ab inversis cadis metaphora. *Torrent. Non ante verso.*] Cado non ante prompto, in eumque diem asservato; cado non ante inverso ad vinum depromendum.

4. *Pressa tuis balanus.*] Glans unguentaria pressa, id est, oleum balanium ex ea expressum pro capillis tuis. *Balanus.*] Βάλανος vocant Græci, quam Latini glandem, earum scilicet arborum fructum, quas glandiferas inde appellamus, qualis *quercus, robur, &c.* Verum hoc loco Βάλανος μύρα μύρα intelligenda est, id est, glans unguentaria,

- 5 *Jam dudum apud me est. eripe te moræ:
Ne semper udum Tibur, & Æsula
Declive contempleris arvom, &
Telegoni juga parricidæ.
Fastidiosam desere copiam, &*
10 *Molem propinquam nubibus arduis.
Omitte mirari beatæ
Fumum, & opes, strepitumque Romæ.
Plerunque gratæ divitibus vices,
Mundæque parvo sub lare pauperum*
15 *Cænæ, sine aulæis & ostro
Sollicitam explicuere frontem.
Jam clarus occultum Andromedes pater*

Osten-

taria, quam uno verbo *μυροειδάλων* vocat Plin. lib. 12. cap. 21. Ea porro à diversis regionibus ubi nascitur, & *Æthiopica*, & *Arabica* & *Syriaca* nominatur. Sed laudatissima, à Petra, oppido juxta Judæum, *Petræa*, unde expressum oleum *Balaninum* dicitur, in unguentis laudatum. Tale igitur se Mæcenati suo servare hic ait Horatius. Vide & Plin. lib. 13. cap. 1. & lib. 23. cap. 4. *Torrent.*

5. *Jam dudum apud me est.*] Jam diu domi meæ est. *Eripe te moræ.*] Hoc est, iis rebus, quæ tibi sunt in mora, quæ te remorantur, & detinent, quo minus ad nos venias. *Cruquius. Eripe te moræ.*] Te nihil impediatur, quo minus ad nos venias.

6. *Ne semper Æsula.*] Libb. MSS. omnes habent *Nec semper*, aut *Non semper*. Tum *Æsula* etiam aut *Effsula*. Sed nihil muto. *Torrent. Udum Tibur.*] Udum propter copiam aquarum, quæ faciunt Tibur insalubre. *Æsula.*] Æsula est oppidum in latere montis collocatum, Tyburi propinquum.

8. *Telegoni juga.*] Et Tusculum, urbem conditam à Telegono Ulyssis ex Circe filio; qui patrem imprudens interfecit.

9. *Fastidiosam desere copiam.*] Copiam, quæ fastidium parit. Nam copia satietatem, satietas parit fastidium.

10. *Molem propinquam nubibus.*] Turrim in hortis tuis in sublime exstructam, unde totam fere Romam prospicis. Quamquam divitum omnium ædes turrium instar erant, ut lib. 1. Od. 4. ostendimus. Tandem vero ob frequentes ruinas ab Augusto cautum, ne ædes altius pedes 70. tollere liceret. Suet. cap. 89.

12. *Fumum.*] Auram popularem, vel ambitionem, per Metaph.

13. *Vices.*] Varietates quæ tadium tollunt.

14. *Mundæque parvo.*] Cænæ frugales, quæ sunt neque sordidæ, neque nimis sumptuosæ.

15. *Ostro.*] Sine vestibus purpureis.

16. *Sollicitam explicuere frontem.*] Frontem tristem exhilararunt: lætitia frontem explicat, mœstitia in rugas contrahit. *Explicuere frontem.*] *Explicare* & *exporrigere frontem* lætitiæ signum est, *contrahere* diversum. Ex fronte certe quo quisque animo sit perspicitur. *Torr.*

17. *Andromedes pater.*] Andromedes Cephei Æthiopum regis ex Cassiope filia, Perseo à quo liberata erat, nupsit:

Ostendit ignem: jam Procyon furit:
Et stella vesani Leonis;

20 Sole dies referente siccos.

Jam pastor umbras cum grege languido,
Rivumque fessus quærit, & horridi
Dumeta Sylvani: caretque
Ripa vagis taciturna ventis.

25 Tu civitatem quis deceat status,
Curas; & urbi sollicitus times,
Quid Seres, & regnata Cyro
Bactra parent, Tanaisque discors:

PRUDENS futuri temporis exitum

30 Caliginosa nocte premit Deus:
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. quod adest, memento

Com-

ac tandem beneficio Minervæ & ipse & Cepheus, una cum uxore & filia, in cælum sublatis, & astris inserti sunt. Et Cepheus quidem à tergo minoris uris constitutus, & circulo Arctico ita inclusus, ut præter caput & humeros ejus nihil occidere videatur. Eamque ob causam, ut puto, *occultum ignem* dixit Horatius. *Torrentius*. Cruquius exponit *occultum*, corporibus noxium, eo quod ea sidera ex occulto lædant. *Pater*.] Cepheus Æthiopum rex inter sydera collocatus.

18. *Ostendit ignem*.] Denuntiat astatem. *Procyon furit*.] Anticanis: stella est quæ ante Caniculam oritur.

19. *Et stella*.] Signum septentrionale, in quo fit solstitium æstivum.

20. *Siccos*.] Dies astuosos.

21. *Languido*.] Grege æstu solis fatigato.

22. *Horridi Sylvani*.] Sic libb. nostri omnes; Lambinus etiam *horrida* legi affirmat. *Sylvanos* autem cum dicit, totum illud capripedum genus intelligit. *Torrent*.

23. *Sylvani*.] Sylvano consecrata

sunt dumeta, quæ sua densitate solem excludunt.

24. *Taciturna ventis*.] Murmur non edens: significat Poëta tempus ventosum jam transisse.

25. *Tu civitatem*.] Vide supra Od. 8. *Mitte civiles super urbe curas*.

27. *Seres, & regnata*.] Populi Asiae Scythicæ, à Sera urbe sic dicti.

28. *Bactra parent*.] Tu curas, quid Seres, & Bactra præparent, in quibus Cyrus regnabat. *Tanaisque discors*.] Ob Scythas tunc cum Parthis Medisque discrepantes. *Scythicum* certè *annem* alibi appellat. *Torrent*. *Tanaisque discors*.] Fluvius Asiam ab Europa absterminans, qui perluit populos discordes, & belligerantes.

30. *Caliginosa nocte*.] Exitum nobis ignotum volvit.

31. *Ultra*.] Ultra id, quod ei licet, laborat.

32. *Quod adest, memento, &c.*] Mōnent hæc proverbia Græcis celebrata, τὸ παρὸν ἀποτείν, καὶ τὸ παρὸν ἀπὸ θένει, nempe ut, quod adest, boni consulamus, rebusque præsentibus acquiescamus.

Componere æquus: cætera fluminis

Ritu feruntur, nunc medio alveo

35 Cum pace delabentis Etruscum

In mare, nunc lapides adefos,

Stirpeisque raptas, & pecus, & domos

Volventis una; non sine montium

Clamore, vicinæque sylvæ:

40 Cum fera diluvies quietos

Irritat amneis. ILLE potens sui,

Lætusque deget, cui licet in diem

Dixisse, vixi: cras vel atra

Nube

scamus. Nam & quod præterit redire nequit, & futura in nostra non sunt potestatem. Unde elegans ille apud Athenæum versiculus, lib. x.

Καὶ τοῖς παρῆσιν τὸ βίον ἀπέπλεξε.
Quod adest, memento.] Quod præsens est, memento administrare, & cum æquitate, & tuo arbitratu finire.

33. Cætera fluminis.] Futura cursum suum habent, instar fluminis delabentis in mare Tyrrenum: nunc placidè & quietè, nunc rapidè, & violentè.

35. Cum pace.] Placide ἡσυχῶς seu ἡσυχῆ.

36. Nunc lapides adefos.] Descriptio perelegans inundationis fluvialis, quæ ex altis decidens rupibus, quicquid obvium est secum trahit. Cruquius. Lapidés adefos.] Excavata rupium saxa.

37. Stirpeisque raptas.] Arbores extirparas.

40. Cum fera diluvies.] Diluvies dixit, ut illuvies, proluvies, neque hoc tantum loco, sed & lib. 4. Od. 14.

— Horrendamque cultis

Diluvium meditatatur agris.

Nonius tamen diluvium frequentius usurpari ait: quo sane Virgil. uti maluit lib. 12.

— Non si tellurem effundat in undas

Diluvio miscens.

Atque ita proluvium quoque dixere veteres, teste Nonio. Torrent. Quum fera di-

luvies quietos.] Cum tempestas incitat & quasi ad iracundiam provocat amnes quietos, id est, cum diluvies eximbris oritur.

41. Irritat amnes] Irritare, vel ab ira, vel ut Donatus vult, à canibus deductum; qui restrictis dentibus & litteram imitantur, quam ideo caninam appellamus. Quin & ejus litteræ sono provocati irruunt. Sed Cruquius deducit à verbo, ruo, cum præpositione in, quasi irritat: ita ut irritare seu irritare, sit incitare, provocare, laceßere. Diluvie autem iritantur amnes, quod lapsis de cælo imbribus, novo aquarum agmine aucti, ad stragem inferendam provocati quodammodo videantur. Torr. Ille potens sui.] Ille liber est, & compos sui juris, hilarisque vivet, cui licet dixisse, vixi in diem, id est, bonis præsentibus fruor, futura non curo.

42. Cui licet in diem.] Quare tantum boni contingere ei dicit, qui in diem vivat? quoniam, ut ante dictum, summa tranquillitas est, præsentibus acquiescere, & omnia virtuti, nihili fortunæ tribuere, quæ solida ac vera animi sua sorte contenti lætitia est. Torrent.

43. Cras vel atra.] Cras, sit cælum nubilum an serenum, nihili æstimat, id est, non pendet ex fortunæ inconstantia, sed parvi facit, utrum adversa sit, an felix futura fortuna.

44. Poluna

- Nube polum pater occupato,
 45 Vel sole puro: non tamen irritum,
 Quodcunque retro est, efficiet: neque
 Dissinget, infectumque reddet,
 Quod fugiens semel hora vexit.
 Fortuna saevo læta negotio, &
 50 Ludum insolentem ludere pertinax,
 Transmutat incertos honores;
 Nunc mihi, nunc alii benigna.
 Laudo manentem: si celereis quatit
 Pennas, resigno quæ dedit: & mea
 55 Virtute me involvo, probamque
 Pauperiem sine dote quæro.
 Non est meum, si mugiat Africis

Malus

44. *Polum pater.*] Cœlum atra nube Jupiter occupet.

45. *Non tamen irritum.*] Hoc solum nostrum esse dicit, quod visimus: quæ sententia, nisi eam ex Sardanapali moribus astruamus, minime damnanda est. Nam quod rectè feceris, id merito factum gaudeas; nullum enim in præterita fortunæ jus competit. *Torrentius.*

46. *Quodcunque retro est.*] Quodcunque jam præterit, non potest mutari.

47. *Dissinget.*] Neque destruet, vel immutabit.

49. *Sævo læta negotio.*] Fortuna in rebus adversis gaudens lævire, & pertinaciter ludere ludum novum. *Juveni* Quoties voluit fortuna jocari.

53. *Laudo manentem.*] Rectè ex Stoïcorum sententia. Vir sapiens enim divitias honeste partas non aspernabitur; sed ita se comparabit, ut nulla sua culpa auferri eas, non molestè ferat. *Levis* enim est fortuna, cito reposcit quæ dedit. *Torrent.* *Manentem.*] Fortunam stabilem. *Sic celereis quatit.*] Si fugit & adversa est.

54. *Resigno quæ dedit.*] Dicimur & ea resignare, quæ signo impressio claudimus, & ea quæ in rationes accepta ferimus: contra vero resignare, quæ vel aperimus, ut puta testamenti tabulas, vel expungimus aut reddimus: atque ita scribere aut rescribere, ut lib. 2. Sermon. 3. videbimus. *Torr. Resigno.*] Reddo. *Et mea.*] Et meis me viribus orno, non rebus externis; est Metaph. ducta à vestibibus, quibus involvimur.

55. *Virtute me involvo.*] Hoc est, munio & defendo adversus Fortunæ injurias, cui nihil in me posse permitto. *Probamque pauperiem.*] Honestæ paupertati me familiarem facio, ejusque vel nudæ ac prorsus indotatæ contubernium exopto, atque ei me mancipio. *Torr. Probam pauperiem.*] Pauperiem cum virtute conjunctam sine opibus quæro.

57. *Non est meum.*] Quippe qui Fortunæ servire nolim. *Non est meum.*] Nec vitæ, nec propositi mei est, navigationis periculo me committere, ut rem augeam. etenim pauper esse malo. *Africis procellis.*] Vel à vento Africo, vel ab Africa terra. *Torrent.*

58. *Malus.*]

*Malus procellis, ad miseræ preces
Decurrere, & votis pacisci,*

60 *Ne Cypriæ Tyriæque merces*

Addant avaro divitias mari.

Tunc me biremis præsidio scaphæ

Tutum per Ægeos tumultus

Aura feret, geminusque Pollux.

58. *Malus.*] Arbor navis.

59. *Votis pacisci.*] Ut in magna tempestate navigantes solent. *Tunc enim præcipue votorum locus est, cum spei nullus est, ut eleganter Plin. lib. 8. cap. 10. Torr. Et votis pacisci.*] Cum diis quodammo- do votis, & precibus pacisci, ne merces mea in mari pereant.

60. *Cypriæ, Tyriæque merces.*] Merces Cypriæ, pro mercibus quibuscunque, species est pro genere.

61. *Avaro mari.*] Mari infatiabili, quod omnia absorbet.

62. *Tunc me biremis.*] Interpretes ea quæ sequuntur dici volunt *εἰρωνικῶς*, ut ridendo dicat, tunc scilicet, cum voti se reum fecerit, deorum beneficio enavigaturum. Placet, nam jam ad preces se venturum negaverat. *Torr. Tunc me biremis præsidio.*] Quando maris periculo me expono, tunc Aura, & geminus Pollux feret me per Ægeos tumul-

tus tutum præsidio biremis scaphæ, quod nunquam est futurum. *Scaphæ.*] Scapha parva navis est, qua tutò navigare potest nemo in mari Ægæo.

63. *Ægeos tumultus.*] Sic ventorum Ægæo mari depræliantium motus vocat. Est autem Ægæum admodum procellosum ac periculosum nautis. Nomen ergo quidam deducunt ab Ægæo patre Thesei, alii à scopulo capræ similitudinem præferente: quidam ab *αἴγες*, quod apud Doros fluctus significant, unde *αἰγίζω* & *εἰραιγίζω*. Denique Strabo Ægæi maris nomen ab Ægis, Eubœæ insulæ oppido, dictum mavult. Et Græci sane non *Αἴγρον*, sed *Αἰγαῖον* scribunt, ita ut Strabonis sententia cæteris præferenda videatur. *Αἰγαῖ* enim oppidi nomen. Scribendum ergo *Ægeum*. *Torrent.*

64. *Geminusque Pollux.*] Castor & Pollux gemini nati nautis favent.

ODE XXX. Ἀ' ποσειδωνική, αἰεσοφωνική καὶ δολχευτική.

Ad MELPOMENEM MUSAM.

Horatius Lyricos versus scribendo, æternam gloriam est consecutus.

EXEGI monumentum ære perennius,
Regalique situ Pyramidum altius;

Quod

1. **E**Xegi monumentum.] Sic de Metamorphoseôn libris, Ovid.

Famque opus exegi, quod nec Jovis ira,

nec ignis,

Nec poterit ferrum, nec edax abolere ve-

rustas.

Exegi monumentum.] Perfeci carminum volumen, ingenii mei monumentum æneis statuis durabilius.

2. *Regalique situ.*] Dixit situm Pyramidum, ut castrorum oppidorumque situm dicimus: regalem addens, quod Pyramides

*Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis*

- 5 *Annorum series, & fuga temporum.
Non omnis moriar: multaque pars mei
Vitabit Libitinam: usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine Pontifex.*
- 10 *Dicar, qua violens obstrepit Aufidus,*

Et

ramides regum Ægypti peculiare quoddam monumentum extiterint, eorumque pecuniæ stulta atque otiosa quædam ostentatio, quarum una in altitudinem CCCXXIII. pedum ascenderit. Merito ergo Pyramides inter orbis miracula recensebantur. Plin. lib. 36. c. 12. *Torr. Regalique situ Pyramidum altius.*] Alius regali constructione pyramidum, quæ sunt regum Ægyptiorum sepulchra.

3. *Aquilo impotens.*] Ut Epod. 16.

— *Nullius astra*

Gregem astuosa torret impotentia.
Impotens.] Aquilo vehementer sapiens, ut qui sibi non possit temperare.

5. *Annorum series.*] Temporis longinquitas, & cursus temporum.

6. *Non omnis moriar.*] Non totus moriar. *Multaque pars mei.*] Mens vel ingenium.

7. *Vitabit Libitinam.*] Cælius lib. 29. cap. 18. locum exponit. *Vitabit Libitinam.*] Effugiet mortem. Libitina est dea funerum: significat etiam capulum, vel feretrum, in quo cadavera efferuntur ad sepulchram. *Usque ego postera.*] Nam ego postera futurorum hominum laude semper renovatus & recens, incrementum sumam, usque dum imperii Romani æterni, futura memoria est, & donec Pontifex Max. Idualia celebrabit, & cum tacita & verecundâ, propter sacrorum reverentiam virgine Vestali, in Capitolium ad sacra faciendâ ascendet. *Libin.* *Usque ego postera.*] Semper ego recens crescâ postera laude, dum

pontifex scandet Capitolium cum tacita virgine.

8. *Recens.*] Non senescens. *Dum Capitolium Scandet.*] Per Capitolium, urbis atque Imperii æternitatem intelligo. Tum in omnibus sacrificiis publicis Vestales intervenisse constat. Possit & eò referri, quod virgo Vestalis à Pontifice capta, atque in atrium Vestæ deducta, inde forte diis supplicandi causâ in Capitolium ascendebat. Sed quomodo cumque ascenderit, nominis sui perpetuitatem Poëta iis verbis significat. Romam enim credebant æternam fore. Hinc illæ numismatum inscriptiones, ROMA ÆTERNA. *Tacita* autem epithetum merito Virgini Vestali tribuit, quod sacrorum consciam, &

Trojanam sola cui fas vidisse Mineram,
nihil magis quam silentium deceat. *Torrent.* *Dum Capitolium.*] Donec Imperium Romanum durabit.

9. *Scandet cum.*] Dum pontifex ascendet in Capitolium ad sacra Idualia peragenda cum virgine Vestali tacita, id est, cum virgine tacente, dum sacra celebrantur. *(cum tacita Virgine.)* Turneb. lib. 17. cap. 7. & lib. 20. cap. 35.

10. *Dicar, qua violens.*] Ordo est, Ego potens, ex humili princeps, dicar deduxisse Æolium carmen ad Italos modos, quæ obstrepit violens Aufidus, & quæ pauper aquæ Daunus regnavit agrestium populorum. *Aufidus.*] Violentus Apuliæ fluvius, ubi natus est Horatius.

11. *Pauper*

Et qua pauper aquæ Daunus agrestium
Regnavit populorum, ex humili potens
Princeps, Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam

15 Quæsitam meritis, & mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

Q. HO-

11. *Pauper aquæ Daunus.*] Quia arida ditioni præfuit. Nam ad *Aufidum* Apuliæ fluvium quod attinet, quamquam is Dauni regna præfluebat, non ideo minus æstuosa Apulia. Vide lib. 1. *Od. 14. Torr. Daunus agrestium.*] Daunus rex Apuliæ fuit, à cuius nomine fluvius sic appellatus est, qui fluvius ob vehementes ibi calores pauper aquæ dicitur.

12. *Regnavit populorum.*] Sic præfici quoque interpretes legerunt, nec primus hunc locum ex Servio restituit Lambinus. Libri tamen MSS. omnes, quos videre contigit, *regnator* habent: tantum potuit Grammaticorum audacia. Solent autem nobiles Poëtæ huiusmodi locutionibus hic illic aspersis excitare Lectorem; idque vel subaudiendo aliquid, vel imitatione Græcorum. Tale illud Virgilii:

Iustitiane prius miser, belline laborum?

Et:

— *Nec veterum memini letorve malorum.*

Et:

Implentur veteris Bacchi pinguisque ferina.

Sic *desine querelarum, Abstineto irarum, Invidit avena, Decipitur laborum, Soluti opurum,* apud Horat. *Despiebam mentis, Mille annorum vivunt, Pendet animi, Dignus salutis,* apud Plautum: & similia multa à Nonio congesta. *Torr. Regnavit*

populorum.] Quidam legunt, *Regnator populorum.* *Regnavit populorum*] Rex fuit agrestium populorum. Græca est structura, *ἐξ αὐτῶν ὁ δὲ λαῶν.* *Ex humili potens.*] Qui libertino patre natus, potens & clarus exitit.

13. *Princeps.*] Omnium primus. *Æolium carmen.*] Vide lib. 2. *Od. 13. Æoliis fidibus querentem. Æolium carmen ad Italos.*] Carmine Æolio usus est Alcæus à Lesbō insula, in qua regnavit Æolus.

14. *Sume superbiam.*] Sume spiritus justos & tibi jure debitos, nempe ingenio partos. Nam cum Musam alloquitur, eamque laudat, sibi eodem tempore, eademque opera blanditur & favet. *Lamb. Sume superbiam.*] O Melpomene; sume superbiam, id est, gloriam, & nobilitatem quasitam meritis, id est, virtutibus, & volens cinge mihi comam Delphica lauro.

15. *Quæsitam meritis.*] Hoc est, nobilitatem propriis virtutibus conciliatam, non majorum imaginibus. Nam eos nobiles dicebat esse Antisthenes, qui virtute præditi sunt. Habent enim id unde vera nascitur nobilitas. *Figulinus. Delphica lauro.*] Idem quod *Apollinea, vel Apollinari.* lib. 4. *Od. 2.*

16. *Lauro cinge, &c.*] Corona ex lauro consecrata Apollini, qui Delphis edidit oracula sub monte Parnasso, & summa veneratione ibi colebatur.

Q

Torren-

Q. HORATII FLACCI
 CARMINUM
 SEU
 ODARUM
 LIBER QUARTUS.

ODE I. *Ὀὐλὴν, ἐρωτικὴν.*

Ad VENEREM.

Horatius, jam ea se esse ætate, ut à rebus amatoriis, & carminibus ludicris alieno esse animo debeat, & tamen Ligurini vesano amore torri dicit.

INTERMISSA Venus diu,
 Rursus bella moves. parce, precor, precor.
 Non sum qualis eram bonæ
 Sub regno Cynaræ: desine dulcium
 5 Mater sæva Cupidinum,
 Circa lustra decem flectere mollibus

Jam

Torrentius scribit, Codicem Laurentianum, omnium fideliss. libro huic hunc proposuisse titulum: CARMINUM LIBER IV. AD FABIUM MAXIMUM. Duo autem ea tempestate Fabii floruerunt, cognomine Maximi. Prænomen alteri Quintus, alteri Paullus fuit, uterque Quinti filius scribitur.

2. *Bella moves.*] In militiam Veneris urges.

Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido.

3. *Bonæ Cynaræ.*] Bene Lambinus bonam appellati ait, quæ Horatio nihil etiam adherenti sese fruendam dederit, rapax alioqui & avara. *Torrent.*

4. *Sub regno Cynaræ.*] Non tam hinc regnum ad graves & superbos amores, quam ad dignitatem, majestatem & be-

nevolentiam Cynaræ declarandam pertinere videtur. *Crug.* *Sub regno Cynaræ.*] Sub Cynaræ dominio. Qui amant, serviunt. Cynaram bonam appellat fortasse quod esset ipsi inter cæteros amatores benevolentior, idque sine mercede. *Dulcium Cupidinum.*] Et Cupidines quidem tot, quot amorum species esse nonnulli voluere: quibus initio nihil blandius; postquam verò admissi nos sub Veneris jugum pertraxere, tunc sentire quisque incipit in quantis versetur malis. *Torr.* *Turn.* lib. 28. cap. 10.

5. *Sæva Cupidinum.*] Venus aliquando crudelis est, & sæva inter dulces voluptates.

6. *Circa lustra.*] Cum nunc annos quinquaginta sim natus. *Mollibus Impetis.*] Non quæ animos molliant: sed quæ

*Fam durum imperiis, abi
Quo blandæ juvenum te revocant preces.
Tempestivius in domo*

- 10 *Pauli, pūpureis ales oloribus,
Comessabere Maximi:
Si torrere jecur quæris idoneum.
Namque & nobilis, & decens,
Et pro sollicitis non tacitus reis;*
15 *Et centum puer artium,*

Late

quæ jam ante mollitos, hoc est, ætate ipsa pronos ac faciles ad amandum, decet. *Torr. Mollibus Imperiis.*] Imperiis voluptuosus, quæ molliunt animos.

7. *Fam durum.*] Me jam senio induratum.

9. *Tempestivius.*] Oportunius, tempore magis idoneo. *In domo Paulli.*] Paullum Fabium Maximum, Paulli, aut certe Quinti filium significat. Nam ea quæ sequuntur, ad illum qui quadriennio post sit factus Consul, referri nequeunt. *Torrent.*

10. *Purpureis ales oloribus.*] Lib. 3. Od. 28. olores etiam Veneris curvi junxit. Verum quæritur quomodo *purpureos* vocet, cum cygni candor etiam proverbio locum fecerit, & Poëta ipse Ode ultima lib. 2. per *album alitem*, cygnum significaverit? Sunt qui *cygnos* ab *oloribus* differre velint, quod nec ego negaverim; sed Poëta tamen promiscuè usi sunt. His olim adductus rationibus Lambinus, *marmoris* hîc reponendum esse censuit. Verum huic sententiæ exemplaria omnia repugnant. Cruquius verò *Cytheram* insulam, Veneri sacram, Porphyriolim nominatam tradit, Plinio & Mela testibus: huc igitur respexisse Poëtam credit. Verum Porphyriolis hic & Servii 1. Æneid. opinio, ut simplicissima, sic & verissima, mihi placeat, ut *purpureis* pro pulchris exponamus. Sicenim.

— *Lumenque jurent a Purpureum, & c.* *Torr.* Vel poëtica ad miraculum auda-

cia est usus, ut quem rerum natura non procreat in eo avium genere colorem, eum fucaret. *Turn. lib. 15. c. 22. & lib. 28. cap. 10. Pulmann. Ales oloribus.*] Quæ velox es, & celeriter vehi soles in curru oloribus juncto.

11. *Comessabere.*] Lambinus contendit scribi debere *Comissari* aut *comessari*. Non enim hic agitur de epulis, aut diis ad epulas adhibendis: sed hoc dicit Horatius, Venerem tempestivius & oportunus suis artibus, suoque jure usuram in domo Paulli, quam in sua. *Lamb. Ego* ubique scriptum reperi *comessabere*, uti & in Suetonii Vitellio cap. 13. quem locum ibi vide. Tantum adjiciam *commissari* propriè post cœnam dici solere. *Torr. Comessabere.*] *Jocabere*, & libidinose vives.

12. *Torrere jecur.*] Cur iratis tumescere, sive ardere, & uti jecur dixerint auctores, lib. 1. Od. 13. declaravimus. id enim flavæ bilis, seu fellis potius folliculo, qui in medio hepate est, tribuimus. Vide & Od. 25. lib. 1. *Torrent. Jecur quæris idoneum.*] Jecur amoribus aptum. Jecur enim est sedes libidinis.

13. *Namque & nobilis, & decens.*] Paulus Max. juvenis nobilis, formosus, & facundus erat, quæ omnia exornant amantem.

14. *Et pro sollicitis.*] Et pro iis, quorum causa in periculo versatur, patronus non mutus, sed eloquens.

15. *Et centum.*] Et multis artibus instructus juvenis.

Late signa feret militiæ tuæ.

Et, quandoque potentior

Largis muneribus riserit æmuli,

Albanos prope te lacus

20 *Ponet marmoream sub trabe Cypria,*

Illic plurima naribus

Duces tura, lyæque, & Berecynthiæ

Delectabere tibiæ

Mistis carminibus, non sine fistula.

25 *Illic bis pueri die*

Numen

16. *Late signa feret.*] Multum amabit, & animo libenti.

17. *Et quandoque.*] *Quandoque* pro *quandocumque*, etiam proximè sequenti Oda dici videbimus. Pro *largis* autem *largi* habent duo optimi codd. nec male. *Torrent.* *Et quandoque potentior.*] Et *quandocumque* Paulus riserit, id est, hilaris erit, plus valens apud amicam, quam larga rivalis munera, ille marmoream eriget tibi statuam, propè lacus Albanos.

18. *Riserit.*] Lætus fuerit, ex eo scilicet, quod rivalis seu æmuli munera, quantumvis larga, nihil apud amicam valuerint, neque effecerint, ut minoris ab amica fiat, quam æmulus. *Lambin.*

19. *Albanos propè te lacus.*] Olim *Alba* inter montem excelsum lacumque magnum extructa fuit. auctor Dionysius. Lacus ejus meminit Cic. lib. 1. De Divinatione. Verisimile autem est, eo loci suburbanum habuisse hunc Maximum. *Torrent.*

20. *Ponet marmoream.*] Tale illud Virg. Eclog. 7.

— *Custos es pauperis horti:*

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus:
at tu

Si fertura gregem suppleverit, aurcus
esto.

Sub trabe Cypria.] Plures quidem libri *Cypria* habent, sed duo meliores *Citrea* & *Citrea*. Si quis *Cypriam* retinere ma-

lit (nam sic prisca legunt interpretes) æream fortassis interpretari liceat, quod *Cyprus* eo metallo abundet. Unde *erosam* olim nominatam fuisse tradit Festus. Addit hoc quoque aliquid gratiæ, quod dæx ex Cypro usque insula illi longè gratissima, peritas trabes promittit. Atque ita sanè interpretari malim, quam pro æde, qualem in Cypro habuerit, ut quidam faciunt. *Citrea* tamen magis placet: Citrum enim & odoratissimam, & maximi pretii apud Romanos in delitiis fuisse, signant tabulæ, lectuli, mensæ *Citrea* illæ memorabiles, de quibus Cicero in Verrem 6. Turn. l. 8. cap. 15. Plin. lib. 5. cap. 1. & lib. 16. cap. 43. *Trabem* autem cum dicit, ædem aut ædiculam Veneri dedicatam significat Horatius. *Torr. Cruq. Sub trabe Cypria.*] In templo arboribus odoratis ædificato.

21. *Illic plurima.*] Illic bibes naribus plurima ex thure sacrificia.

22. *Berecynthiæ.*] Tibiæ Phrygiæ, à monte Berecyntho, ubi primum inventa dicitur tibia.

24. *Non sine fistula.*] Tria hic organa musica enumerantur, lyra, tibia, fistula. quæ ut inter se differunt, ita ab aliis atque aliis inventa sunt. Lyra enim ab A polline, seu, ut alii volunt, à Mercurio: tibia à Marsya, fistula à Pane. *Lambin.*

25. *Bis pueri die.*] Manè, & vesperi.

- Numen cum teneris virginibus tuum
 Laudantes, pede candido
 In morem Salium, ter quatient humum.
 Me nec fœmina, nec puer
 30 Jam, nec spes animi credula mutui,
 Nec certare juvat mero:
 Nec vincire novis tempora floribus.
 Sed cur heu, Ligurine, cur
 Manat rara meas lacryma per genas?
 35 Cur facunda parum decoro
 Inter verba cadit lingua silentio?
 Nocturnis ego somniis
 Jam captum teneo, jam volucrem sequor
 Te per gramina Martii
 40 Campi, te per aquas dure volubileis.

ODE

28. *In morem Salium.*] In morem Saliorum Martis sacerdotum saltabunt. *Ter quatient humum.*] Sic lib. 3. cap. 17. *Gaudet invisam pepulisse fossor,*
Ter pede terram.

Ad pedis enim ictum hoc referendum est.

29. *Me nec fœmina.*] Me nec fœmina juvat hoc, &c.

30. *Mutui.*] Ut mutuo amer ab ea, quam amavero.

31. *Nec certare.*] Nec juvat contendere poculis, nec caput in epulis coronare.

33. *Sed cur heu Ligurine.*] Quanto minus ætati suæ convenire amorem jam ante dixit, tanto potentior Ligurini pueri formam esse significat, quæ vel in vitum trahat. De eodem mox, Od. xi. *Torr. Sed cur, heu.*] Apostrophe pathetica, ac si diceret, Eheu Ligurine, quamvis ætate jam ingravesco, amore tamen tui incensus ad pristinas revocor lascivias.

34. *Manat rara.*] Eadem vehemētissimi amoris indicia, quæ ante retulit, lib. i. Od. 22. repetiturus Epod. xi. *Torrent. Rara Meas lacryma per genas.*]

Lachryma guttatim, & rarò defluens, non amoris parvitate, sed ætatis vercundia. nam turpe est seni præ amore flere.

36. *Inter verba cadit.*] Cur lingua in medio sermone titubat? quod nimii amoris est indicium.

37. *Nocturnis te ego somniis.*] Quo quisque in studio diem conerit & quibus in curis est occupatus, eas res plerumque somniare solet:

An qui amant ipsi sibi somnia fingunt?
 Virg. *Lambin. Nocturnis ego te somniis.*] Ego te (quem vigilans cupio) nocturno tempore plerunque somnio.

38. *Teneo, jam.*] Tenere videor. *Volucrem sequor.*] Te ex meo complexu evolantem sequor, quasi ludentem in campo Martio, te sequor quasi denantem in Tiberi, qui fuit juxta campum Martium, in quo juvenus Romana se cursu, lucta, equo, natatione exercebat.

39. *Per gramina Martii.*] Studiis illis campestribus fortè Poëtam in sui amorem pertraxerat Ligurinus, quare & somnianti occurrabant. *Torrent. Tum.* lib. 28. cap. 10.

40. *Dure.*] O Ligurine inexorabilis.

ODE II. ἑσκάμισασιή.

Ad IULUM ANTONIUM, M. Antonii Triumviri filium.

Antiquos Poëtas & præcipuè Pindarum imitari periculosum est.

PINDARUM quisquis studet æmulari,
 Iule, ceratis ope Dædalea
 Nititur pennis, vitreo daturus
 Nomina ponto.

5 Monte decurrens, velut amnis imbres
 Quem super notas aluère ripas,
 Fervet, immensusque ruit profundo
 Pindarus ore;
 Laurea donandus Apollinari,

Seu

¹. Pindarum quisquis.] Pindarum inter Lyricos Poëtas facile principem si quis imitari velit, is suos conatus irritos sentiat, ut olim Icarus volare tentans, in mare decidit.

2. Ope Dædalea.] Vel ad Dædali fabulam respicit: qui,

— Fugiens Minoz aregna,

Præpetibus pennis ausus se credere cælo est.

Vel quia artificiosa omnia Dædala vocamus. ut Dædali ars proverbio locum fecerit. Cerata quoque penna, pro cera illitæ atque annexæ. Torrent.

3. Nititur pennis.] Tres codices manuscripti Bland. hic & ubique in aliis odis, habent pinnis pro pennis. Cruquius. Nititur pennis.] Suspenditur pennis cera junctis Dædali patris artificio. Vitreo daturus.] Ponto pellucido instar vitri: vel potius ejusdem coloris cum vitro, quod ab Icaro mare Icarium est appellatum. Daturus nomina.] Hoc est, ut Icarus ille, qui ponto nomen dedit, periturus, atque impar discessurus. Torrent.

5. Monte decurrens.] Ordo est, Fervet Pindarus velut amnis monte decurrens, quem imbres aluère, super notas

ripas, & ruit immensus ore profundo. Significat Horatius Metaphorice copiosam Pindari sapientiam, & celerem in dicendo ubertatem.

6. Aluère ripas.] Duo vetusti codices habent Salière. quam lectionem non tam ineptam esse, quam Lambinus existimat, facile ostenderim, nisi alendi verbum hic mirifice placeret. Apud veteres enim augere significat: unde & alescere pro crescere; multis apud Lucretium locis. Torr. Aluère ripas.] Ita auxère, ut extra ripas erumpat.

7. Immensusque ruit.] Adeo, ut nonnullis nimis opima pinguique esse facundia existimatus sit. Gellius lib. 17. cap. 10. Immensusque ruit.] Propter diluvium.

9. Laurea donandus.] Coronandus lauro Poëtis consecrata, vide Od. ult. lib. 3.

10. Audaces dithyrambos.] Hunc locum prolixè & pereruditè sanè explicat Turn. Advers. lib. 1. cap. 4. Quanquam Dithyramborum ratio mihi, ut ingenue fatear, obscurissima est. Hoc tantum constat Bacchi laudibus carmen illud dedicatum fuisse, ita ut aliud nullum ejus argumentum quam Liber pater extiterit.

10 *Seu per audaceis nova dithyrambos
Verba devolvit, numerisque fertur*

Lege solutis:

*Seu deos, regesque canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidere iusta*

15 *Morte Centauri: cecidit tremendæ*

Flamma Chimææ:

Sive quos Elea domum reducit

Palma cælestis: pugilemve, equumve

Dicit,

terit. Unde & nomen ei contigit; siquidem id cum Deo ipso commune est, quem *Dithyrambum* vocatum tradit, ob varias rationes: vel quod duabus veluti januis, semel ex matris utero, semel ex patris femore in vitam prodiit. Est & alia ratio quo simplicior, eo & melior, quod vino capti & pectora & ora simul aperta gerant. *Torr. Audaces nova.*] *Dithyrambi* vel numeris innumeris, & pedibus lege solutis constant, vel sunt versus valde vehementes ad animos concitandos. *Dithyrambis.*] Hic non dubitarim tam ad cantionem ipsam rhythmicam, quam ad chorum Bacchicum referri *Dithyrambos*; qui ad numeros ipse, nunc in dextrum, nunc in sinistrum, magno & corporis & vocis impetu contendebat: quod ideo inventum est, ne qua pars corporis religione vacaret, quasi penitus sacro numine afflata, & quodam furore capti essent. Vide *Alex. ab Alex. lib. 4. c. 17. Cruq. Dithyrambos.*] *Dithyrambi* sunt metri genus liberius in honorem Bacchi compositum.

11. *Devolvitur.*] Deorsum volvit, id est, verba grandia loquitur. *Numeris lege solutis.*] Atqui numeri sine lege esse nequeunt. *Legem* ergo intelligamus, qua Lyrici seu Melici versus adstricti sunt ob strophas illas & antistrophas sive conversiones, quas in Pindaricis carminibus cernimus. *Dithyrambi* enim multo concitatiores, ac veluti à Lymphatis effusi, majore licentia profluebant. *Torr. Fertur.*] Pindarus velut va-

tes rapitur numerorum *Dithyrambico-*rum majore licentia.

13. *Seu deos, regesque canit.*] *Deos* ut Apollinem: *Reges*, ut Hieronem Syracusanum, qui suo tempore regnavit in Sicilia. *Deorum sanguinem.*] Prisci autem reges illi omnes suam ad deos originem referebant. Et alioqui βασιλῆας καὶ ἀνακτας vocabant Græci, viros quoscunque excellentes ac magna apud suos gloria præditos, quamquam non imperarent. *Torr.*

14. *Per quos cecidere iusta*] *Per quos* (Herculem & Pirithoum) divisi sunt Centauri Thraciæ populi, qui à Poëtis finguntur esse media parte viri, & media equi, originem ab Ixione trahentes.

16. *Flamma Chimææ.*] *Per Bellerophonem* cecidit Chimæra, cujus tria capita ignem efflant. vide *Od. 27. lib. 1.*

17. *Sive quos.*] *Sive dicit*, & laudat eos, quos victoria apud Elidem parta domum reducit cælestes, id est, cælestibus ob gloriam comparandos. *Elea cælestes.*] *De Elide*, Peloponesi ad occasum & oppido & agro, multi multa scripsere. vide *Plin. lib. 4. cap. 5.* Hinc ergo *Eleus campus*, & apud *Virg. Eliades equa, &c.* Appellata autem victores Olympiæ cælestes, quod deos gloria proximè contingant. si quidem idem erat vicisse in Olympiis, quod Romæ triumphasse. *Torrent.*

18. *Pugilemve, equumve.*] Lyrici carminis materia.

Dicit, & centum potiore signis

20 Munere donat:

Flebili sponsæ juvenemve raptum

Plorat, & vires, animumque, moresque

Aureos deducit in astra: nigroque

Invidet Orco.

25 Multa Dircaum levat aura cygnum;

Tendit, Antoni, quoties in altos

Nubium tractus: ego apis Matinae

More,

Et pugilem victorem & equum certamine
primum,

Et juvenem curas, & libera vina referre.
Pugilemve, equumve.] Seu pugilatu, seu
equestrum cursu superiorem dicit.

19. Centum potiore signis.] Hoc ideo
dicit, quod victoribus omnibus statuae
publice ponebantur. *Torrent.*

20. Munere donat.] Carminibus do-
nat, quæ sunt centum statuis diuturnio-
ra.

21. Flebili sponsæ.] Dignæ fletu ac la-
crymis: ut lib. 1. Od. 24.

Multis ille quidem flebilis occidit.

Flebili sponsæ.] Sive in Epitaphio expri-
mit ploratum flebilis sponsæ, propter
juvenem sponsum immatura morte sibi
creptum.

22. Vires, animumque.] Sunt qui vires
pro virtute exponant. Alii vires animum-
que pro animi viribus, hoc est, pro for-
titudine accipiunt, quasi verò non etiam
corporis vires sæpe laudet Pindarus.
Torrent.

23. Aureos deducit.] Et bonos mores
eiusdem juvenis effert ad astra. *Educit
in astra.]* Sic quidem tres nostri codices.
sed plures ac meliores *reducit* habent. ut
lib. 2. Serm.

Dii tibi dent capta classem reducere
Troja.

Ubi vulgati libri similiter *deducere* le-
gunt. *Torrent.*

24. Invidet Orco.] Invidet morti,
id est, à morte & oblivione eum vindic-
cat.

25. Multa Dircaum.] Lycus Theba-
rum rex repudiata uxore Antiopa, Dir-
cen duxit. Antiopam compressit Jupi-
ter, quam Dirce suspicata cum marito
adhuc consuescere, in vincula coniecit.
unde illa Jovis miseratione liberata, in
Citheronem montem confugiens, Ze-
thum ibi & Amphionem peperit. qui
adulti, interfecto Lyco, matris amu-
lam, equi indomiti caudæ alligarunt.
Quæ diu raptata, diis tandem commi-
serantibus, in fontem non procul à
Thebis conversa, ei nomen dedit. Hinc
Amphion Dircaus. Et *Dircaus cygnus*
Thebani poetæ seu Pindari, periphrasis
est: ut *Teius cygnus* Anacreontis. Et cur
cygnis comparetur poetæ ante dictum
est, lib. 2. Od. 20. Nunc addam simili-
ratione ob cantus dulcedinem, etiam
Sirenas eos vocari. *Torr. Dircaum levat
aura.]* Pindarum Poetam Thebanum,
sic dictum à Dyrce fonte Thebano. *Cy-
gnum.]* Poetam. nam ut cygnus aura, &
vento levatus in altum volat; sic Pinda-
rus quoties deorum, & regum canit
laudes, sua eloquentia sublimis volat, &
suaviter canit.

27. Nubium tractus.] In eam usque
regionem cœli, ubi nubes condensan-
tur, id est, in cœlos ipsos. *Ego apis Ma-
tinae.]* Ego, ut apis Calabria in Matino
monte pascens, carpensque grata thy-
ma, id est, scribens depresso, suavi ta-
men stylo fingo carmina, &c. *Apis Ma-
tinae.]* Apis autem circa flores studium,
& in congerendo melle sedulitas, me-
rito

More, modoque,

Grata carpentis thyma per laborem

30 Plurimum, circa nemus, uvidique

Tiburis ripas, operosa parvus

Carmina fingo.

Concines majore Poëta pleëtro

Cæsarem, quandoque trahet feroceis

35 Per sacrum cliyum, merita decorus

Fronde, Sicambros:

Quo nihil majus meliusve terris

Fata donavère, bonique divi:

Nec dabunt, quamvis redeant in aurum

40 Tempora priscum.

Concines lætosque dies, & urbis

Publicum ludum, super impetrato

Fortis

ritò cum poëtarum oratorumque eloquentiæ suavitate comparatur. Quare & in Pindari & in Platonis labris apes confedisse memorantur; certum futuræ facundiæ auspicium. Plura Muretus Var. lect. lib. 8. cap. 1. *Torrentius*.

30. *Uvidi Tiburis.*] Tiburis aqua abundantis.

31. *Operosa carmina.*] Quæ plurimum operæ atque industriæ requirant: ut *operosus divitiis*, quibus & parandis & conservandis plurimo labore opus sit, lib. 3. Od. 1. *Torrent.*

32. *Carmina fingo.*] Carmina compono laboriosa, existens parvus.

33. *Concines majore pleëtro.*] O Poëta, tu canes Cæsarem stylo grandiore, id est, carmine heroïco.

34. *Quandoque trahet.*] Quandocunque Cæsar merita laurea decorus, trahet per sacrum cliyum *Sicambros*, id est, Germaniæ populos, quos hodie *Gheldrenses* appellamus.

35. *Per sacrum cliyum.*] Non dubito, quin *cliyum Capitolinum* viæ Sacræ ad hærentem significet. Triumphantes

enim ingressi urbem porta Triumphali, per Velabrum & Forum, ab æde Saturni juxtà Concordiæ & Jovis Tonantis, qua via Sacra clivo proxima erat, in Capitolium ascendebant. *Torrentius*. *Per sacrum cliyum, &c.*] Per sacram viam triumphantes in Capitolium vehebantur.

36. *Sicambros.*] Hos *cæde gaudentes* vocat Od. libri hujus 14. Rhæni ab utraque parte accolæ fuerunt; quos Drusus eodem quo Cheruscos & Suevos terrore subegit; Augustus postea ipsos ac Suevos in Galliam traduxit. Florus l. 4. Libri aliquot manuss. *Sicambros* legunt. *Torrent.*

37. *Quo nihil.*] Quo Cæsare.

38. *Bonique divi.*] Divi largi.

39. *Quamvis redeant in aurum.*] Quamvis redeant aurea sacula, vel aures atatis mores.

41. *Concines lætosque dies.*] Decantabis etiam festos dies, & publicam civitatis lætitiâ pro Augusti reditu à diis impetrato, & concessio.

42. *Super impetrato reditu.*] Oda lib. præcedentis 14. lætitiæ ob Augusti reditum

*Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.*

45 *Tum meæ (si quid loquar audiendum)
Vocis accedet bona pars: & ô Sol
Pulcher, ô laudande, canam recepto
Cæsare felix.*

*Tuque dum procedis, Io triumphæ,
50 Non semel dicemus, Io triumphæ,
Civitas omnis, dabimusque divis
Tura benignis.*

*Te decem tauri, totidemque vaccæ,
Me tener solvet vitulus relicta*

Matre,

ditum ex Hispania argumentum continet. Sed bello Cantabrico multis annis extracto, repetita interea Hispania, iterum desideratus, cum S. P. Q. Romani precibus rediturum se pollicitus fuisset, nec tam citò quam pollicitus fuerat rediisset, huic quoque carmini materiam præbuit. *Torrent.*

44. *Forum litibus orbum.*] Ob dies festos ac ludos publicos cessantibus judiciis. *Torrent. Litibus orbum.*] Et cantabis forum contentionibus vacuum, propter ferias, seu potius propter Cæsaris acquiritatem. *Forumque litibus orbum.*] De iustitio hoc intelligendum, quod festorum dierum, ludorum, pomparum ac supplicationum tempore, parva victoria, ductoque triumpho, nihil iudicabatur, tacerentque forenses causæ, dum panegyris agitur. De publica ergo lætitia festum diem intelligas. Ut enim inter arma silent leges, ita in communi totius populi gaudio triumphoque lites forenses tacebant. *Schott.*

45. *Tum meæ (si quid loquar.)* Tum magna mei carminis pars addetur tuo poemati, si quid loqui possum auditu dignum.

48. *Cæsare felix.*] Et Cæsare à periculis belli erepto, ego beatus; felix hæc canam, O Sol pulcher, id est, ô

dies pulcher, laudibusque celebrande, quo victor Cæsar urbem ingressus est.

49. *Tuque dum procedis.*] Quis enim præter Imperatorem in triumpho procedit, cum in Capitolium vehitur? Cui nisi Imperatori triumphus clamatur? cuius denique gratia populus rem sacram facit, nisi ejus qui triumphat? Ad hæc omnia nunc de Iulo Antonio qui consul fuit DCCCLXIII anno, ad quem scribitur, dicuntur, quem tantum ut Poëtam commendat. Sed certò credo scriptum fuisse *Duxque*, extrita una, ut solet littera, quod est *Duxque*. Vera autem lectio est: *Duxque dum procedit, &c.* Heinsius. *Cruquius* legit, *Teque dum procedis. Tuque dum procedis.*] Et ô triumphæ nos (omnis civitas) non semel dicemus Io, Io, triumphæ.

52. *Benignis.*] Divis liberalibus erga nos, illius reditu.

53. *Te decem tauri.*] Ut Prætorem, ac forte jam designatum Consulem, Cæsarisque affinem, magna dare præcipit, ipse vitulo liberandus. *Tsrr. Te decem tauri.*] Liberabunt te à voto, quo obligaris ex Cæsaris reditu.

54. *Me tener solvet.*] Dicimur vota facere ac suscipere, cum vovemus aliquid. *Nuncupata* enim vota dicebantur, quæ Magistratus ituri in provinciam faciebant,

55 *Matre, qui largis juvenescit herbis*

In mea vota:

Fronte curvatos imitatus igneis

Tertium Lunæ referentis ortum,

Quà notam duxit, niveus videri;

60 *Cætera fulvus.*

bant, multis nempe presentibus; quæ & in tabulis referebantur, ac signata interdum etiam deorum genibus figebantur. *Reddere autem vota* est solvendo se liberare. *Torr. Me tener solvet.* Parva victima, nempe vitulus à matre, id est, à vacca depulsus me solveret à votis, quæ pro Cæsaris incolumitate diis feci.

55. *Juvenescit herbis.* Qui fit juvenescens.

57. *Fronte curvatos.* Qui cornua habet parva & curva instar Lunæ, tertio die à suo novilunio.

59. *Qua notam duxit.* Qua parte notabatur, id est, in fronte candidus erat, sed fulvus reliquo corpore. *Videri.* Niveus videri, Græca est loquendi figura, ut, Certus amari.

60. *Cætera fulvus.* Ταῦτα. Genus loquendi Græcum est. Virg. Æneid. 3.

Consertum tegmen spinis: at Cætera Græjus.

Lambinus.

Cætera fulvus. Per Synecdochen, id est, habens cætera fulva.

ODE III. αἰσθητικὴν.

Ad MELPOMENEM.

Natus est Horatius ad artem Poeticam, cujus beneficio immortalæ gloriam est consecutus.

QUEM tu, Melpomene, semel
Nascentem placido lumine videris:
Illum non labor Isthmius

Clara-

I. *Quem tu Melpomene.* Hic Melpomenem, alibi Euterpen, aut aliam aliquam ex Musarum choro arripit: quamquam enim nominibus differunt, & aliæ aliis studiis præesse traduntur, pari tamen omnes in omnibus sunt facultate, quique unam invocant, auditur ab omnibus. Neque erraverit fortassis, qui ad vim orbium cælestium, quibus singulæ præficiuntur Musæ, Poëtam respicere existimet; quamvis hæc ego ad dulcissimum cœli concentum referre malim. Sententia ergo hujus loci est, eum, cui nascenti aspirant Musæ, quique ad Musarum studia trahatur, ipsa natu-

ra, nullius cupiditate gloriæ inde avelli posse, idque suo deinde exemplo ostendit. *Torrent. Quem tu Melpomene semel.* Melpomene, quem tu semel oculis benevolis aspexeris nascentem, is non athleta, neque miles, sed Poëta.

3. *Labor Isthmius.* Sic Eleos labores pro sacris certaminibus dixit Statius. *Isthmium* vero absolute cum dicimus, Corinthiacum, sive Achaicum, utpote omnium celeberrimum, intelligimus; qui angustiis faucibus, inter duo maria Ægæum & Ionium, Achaïam Helladæ conjungit. Unde *Isthmia certamina* dicta. *Torr. Isthmius.* Labor susceptus in ludis

Clarabit pugilem, non equus impiger

5 Curru ducet Achaïco

Victorem: neque res bellica Delius

Ornatum foliis ducem,

Quod regum tumidas contuderit minas,

Ostendet Capitolio:

10 Sed quæ Tibur aquæ fertile præfluunt,

Et spissæ nemorum comæ,

Fingent Æolio carmine nobilem.

Romæ principis urbium

Dignatur soboles inter amabileis 1

15 Vatum me ponere choros:

Et jam dente minus mordeor invido.

O testudinis aureæ

Dulcem

Iudis Isthmii à Syssipho in honorem Neptuni institutis.

4. *Clarabit.*] *Clarare* pro declarare dixit; voce enim præconis victorum nomina declarabantur. Lucret. lib. 4. *Torr.* *Clarabit pugilem.*] Clarum faciet pugilem.

5. *Curru Achaïco.*] Id est, qui curru in Isthmii vicerit. *Achaïco* enim pro *Isthmio* dixit. Et hætenus quidem de summa apud Græcos gloria; sequitur proprius Romanorum honor, devictis hostibus triumphasse. *Torr.* *Curru ducet.*] Curru Græco, vel Eleo, id est, quadrigali certamine.

6. *Neque res bellica.*] Neque res bellica bene gesta ostendit eum Capitolio ducem ornatum foliis Delii, quod contuderit tumidas minas regum, id est, quod minantes, & superbos reges superaverit. *Delii.*] Laurea Apollinari à Delo insula, Apollini sacra.

9. *Ostendet Capitolio.*] Eo nempe recta ascendebant triumphantes, Diis acturi gratias. Is enim pulcherrimus eorum victoriæ fructus erat. Hinc frequens illa veterum Jurisconsultorum conditio, *si Capitolium ascendere, pro si triumphave-*

10. *Torrent.*

10. *Sed quæ Tibur aquæ.*] Non hæc supra memorata eum reddent nobilem, sed aquæ, quæ præterfluit fertile Tibur ab eo descriptæ Æolio carmine, facient clariorem. *Fertile profluunt.*] Sic in omnibus melioris notæ libris scriptum repperi. Nam particula *præ*, non tantum *ante* significat, sed & auget significationem verbi, cui jungitur; & interdum etiam pro *per* accipitur. Gellius lib. 7. cap. 9. *Torr.* *Tibur fertile.*] Od. 29. 1. 3. Udum appellat Tibur, ubi carmina sua conscribat.

12. *Fingent.*] Efficient nobilem. *Æolio carmine.*] Carmine Sapphico, & Alcæico, vide Od. 30. lib. 3. & lib. 2. Od. 12.

13. *Romæ principis.*] Posteritas Romæ (quæ urbium princeps est, & caput) dignatur me numerari inter Poëtas lyricos, qui canunt amabilia. *Romæ soboles.*] Id est, Romana juventus. Et *soboles* quidem scribi debere ratio ostendit, si quidem à *sub* & *oleseo* vocem hanc deducunt Grammatici, sed auribus aliquid tribuendum est. *Torrent.*

16. *Et jam dente.*] Et jam virtute supero invidiam.

17. *O testudinis aureæ.*] O Pieri Mel-

pomene

Dulcem quæ strepitum, Pieri, temperas!

O mutis quoque piscibus

20 *Donatura cycni, si libeat, sonum!*

Totum muneris hoc tui est,

Quod monstror digito prætereuntium

ROMANÆ fidicen lyræ:

Quod Spiro, & placeo, si placeo tuum est.

potene Musa, quæ moderaris dulcem cantum aureæ, & excellentis lyræ.

18. *Testudinis strepitum*] *Strepitum* dixit, respectu vocis: quia illa sola perfecta est, & veros habet sonos; in his stridulum semper aliquid, & obstreperum; imitantur enim vocem, quoad ejus fieri potest: at suavitatem illam assequi nequeunt. Recte igitur *strepitum* vocat Horatius. *Torr. Turn. lib. 24. cap. 35.*

19. *Mutis quoque piscibus.*] Duo Græcorum proverbialia in unum contulit. Nam & piscium αἰφωρία, & cycnorum cantus suavitas in proverbium abiit. Vide lib. 2. Oda ultima. *Torrent. Mutis quoque piscibus.*] Muti sunt pisces, quia (paucis exceptis) non spirant, neque respirant; nam pulmonem non habent, nec pulmone indigent, eo quod non habent sanguinem, quo cordis calor refrigeretur.

20. *Sonum.*] Cantus dulcedinem.

Nam cygni ante mortem canunt dulcissime.

21. *Totum muneris tui est.*] Hoc munus est mihi datum.

22. *Quod monstror digito.*] Hinc Perseus:

At pulchrum est, digito monstrari & dicere, hic est.

Quo sensu etiam Græci δεικνύω τῷ δακτύλῳ dixere, pro ἐπίσημον εἶναι ἐν τῷ λόγῳ. *Quod monstror.*] Sic olim Demosthenes: ἔτ' ἐκέειν Δημοσθένης, Hic est ille Demosthenes.

23. *Fidicen lyræ.*] Lyricus Poëta.

24. *Quod Spiro & placeo.*] Bene. nam qui indocti, incultique vitam sicuti peregrinantes transiere, eorum, inquit Salustius, vitam mortemque juxta aestimo. Quod vero addit, *si placeo*, id civiliter intelligendum est. Nam ante non solum placere se, sed & admirationi esse Romanis dixerat. *Torrent. Quod Spiro.*] Quod vivo.

O D E I V. αἰσθητικὴ. ἐκωμασιτικὴ.

Ad Urbem Romam de indole Drusi, ejusque institutione sub Augusto

QUALEM ministrum fulminis alitem,
Cui rex Deorum regnum in avis vagas

Permi-

1. *Qualem ministrum.*] Longum est hic hyperbaton. sensus est: Qualis est Aquila in ovium greges, ejusque pugnandi cupiditas in draconem: aut qualis est catulus leonis in capream, ejus dentibus jam dilacerandam, ta-

lem Rhæti, & Vindelici videre Drusum, &c. *Fulminis alitem.*] Periphrasis aquilæ. de cujus in volucres regno, & cur Jovis ales dicta, varii varia tradidere. Horatius regni causam ad obsequium in rapiendo Ganymede præstitum

Permisit; expertus fidelem

Jupiter in Ganymede flavo:

5 *Olim juvenas & patrius vigor*

Nido laborum propulit inscium:

Vernique, jam nimbis remotis,

Insolitos docuere nisus,

Venti, paventem: mox in ovilia

10 *Demisit hostem vividus impetus:*

Nunc in reluctanteis dracones

Egit amor dapis, atque pugnae:

Qualemve lætis caprea pascuis

Intenta, fulvæ matris ab ubere

15 *Fam lacte depulsum leonem,*

Dente

tum retulit. Vide Plin. lib. 10. cap. 3. *Torrent. Alitem.*] Aquilam Jovis ar-
migeram.

3. *Permisi.*] Propter ejus fidem er-
ga Jovem.

4. *In Ganymede flavo.*] In pulchro
Ganymede, Jovis pocillatore.

5. *Olim juvenas.*] Tria reperiuntur
apud Nonium, *Juventus*, id est, juve-
nes, ut ait, & *Juventa*, ætas ipsa; &
Juvenilitas, quod *ἰουβενία* vel *νιότης*
Græci vocant. His porro *Juventas* ac-
cedat, quo vocabulo delectari vide-
tur Horat. noster. Significat autem
tum deam ipsam juventutis, ut lib. 1.
Od. 3. diximus, tum ætatis ejus florem
fervoremque atque impetum, Græci
ἀνελὸς appellant, ut hic, & lib. 2.
Od. xi.

6. *Nido laborum propulit.*] E nido ex-
trahit volandi, & prædandi inscium.
Propulit.] Ita habent tres MSS. sed plu-
res & meliores protulit: quod miror
equidem. Nam *propulit* ἐπιφαιλάτωρ ἐστίν
est, ut quoniam sola avium aquila pul-
los suos odisse, nec, ut par est, enutri-
re, sed fugare ante tempus traditur, id
indoles illa generosi alitis, innato sibi
vigore antevertat quodammodo, nec
matris injuriam expectet. De adulto

autem vere loquitur Horatius, *jam re-
motis*, ut ait, *nimbis*, hoc est, instante
æstate; totum enim ver imbriferum
est. Sequuntur *Etæiæ*, quorum flabris
veluri cortice adjuti pulli, volandi ri-
rocinium exercent, ac pennis niti di-
scunt. *Torrent.*

8. *Insolitos nisus.*] Niti proprie co-
nari est, unde *nisus* pro conatu; sumi-
tur etiam pro volatu, ut hic. *Torrent.*
Insolitos.] Primos, non assuetos vola-
tus.

9. *In ovilia.*] Ut agnos rapiat.

10. *Vividus impetus.*] Sic Virgilius
2. *Æneid.*

—— *Possit quid vivida virtus.*

Et alibi,

—— *Vivida bello Dextera.*

12. *Egit amor dapis.*] Mira *ἔκφορος* *Cis*
naturæ & sagacitatis aquilæ: primum
nido propellitur naturali vigore: dein-
de fame fertur ad prædam: postremo,
vividus impetu ad pugnam rapitur. *Cru-
quius. Dapis, atque pugnae.*] Amor da-
pis egit, ut agnus sit sibi esca; amor et-
iam pugnae egit in dracones, propter
mutuum inter se odium.

15. *Lacte depulsum.*] Quin & *depel-
lere fætus* absolute pro à lacte remove-
re dicitur notat Servius in *Eclog. 1. Lacte de-
pulsum*

Dente novo peritura vidit;
 Videre Rhœti bella sub Alpibus
 Drusum gerentem, & Vindelici: quibus
 Mos unde deductus per omne

20 Tempus Amazonia securi
 Dextras obarmet, quærere distuli:
 Nec scire fas est omnia: sed diu,
 Lateque victrices catervæ

25 Consiliis juvenis revictæ
 Sensere, quid mens rite, quid indoles
 Nutrita faustis sub penetralibus
 Possit, quid Augusti paternus

In

pulsam leonem.] Leonem à lacte remotum.

16. Dente.] Dente leonini catuli nondum prædæ assuefacto.

17. Videre Rhœti.] Rhœti, si Straboni credendum, & Rhœtis vicini Vindelici, eas Alpium partes tenent quæ ad Orientem spectant, & in Austrum vergunt, Helvetiis, Bojisque finitimi, quorum enim campis imminet, & ea Italia loca complectuntur, quæ supra Veronam & Conium sunt. Videre Rhœti.] Talem Rhœti, & Vindelici videre Drusum sub Alpibus bella gerentem, à quo erant subjugati.

18. Vindelici.] Ita libri omnes, non & Vindelici, ut Mureti habet editio. Ita ut Rhœti propinquiores Italia, summa etiam Alpium tenuerint. Vindelici ulteriora, versus Noricum. Vide Od. 14. Torrent. Quibus.] Qui Vindelici cur securibus in prælio (Amazonum more) utantur, non jam quærendum censui. Ordo est, quibus ut mos obarmet suas dextras Amazonia securi, unde deductus sit, quærere distuli.

20. Amazonia securi.] Plin. lib. 7. trahit, Securim Penthesileæ Amazonum reginæ inventum fuisse. Et Virg. de Camilla tanquam de Amazone quadam loquens, ait:

Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem.

Porro eo ipso quod Amazoniam securim appellat Horat. quamquam dissimulans, satis aperte indicat cur ea se arma verint Rhœti; nempe ut ex Servio discere est, ab Amazonibus, ac proinde à Scythis oriundi. Torrent.

22. Nec scire fas est.] In duobus codicibus Bland legitur nescire fas, &c. Utra lectio rectior sit; judicet lector. Cruquius. Fas est.] Potest, & uariè vide Od. 2. lib. 1.

23. Victrices catervæ.] Rhœti semper ante victores, nunc consiliis Drusi vicissim victi, sensere, & experti sunt, quid, &c.

22. Consiliis revictæ.] Duo MSS. habent revinctæ, sed male: victrices enim revictas dicit. De quo loquendi genere lib. 1. Od. 1. Torrent.

25. Indoles.] Innata virtus.

27. Augusti paternus, &c.] Recte. cum enim Augustus Liviam à priore marito Tib. Nerone, & quidem volente, sexto jam mense gravidam, in matrimonium accepisset, eaque tertio post mense natum Drusum patri Tiberio reddidisset: moriens Tiberius & huic Druso, & priori filio Tiberio, Augustum tutorem testamento reliquit. Hinc ille

In pueros animus Neronēs.

FORTES creantur fortibus & bonis :

30 Est in iuvenis, est in equis patrum

Virtus : nec imbellem feroces

Progenerant aquilæ columbam.

DOCTRINA sed vim promovet insitam ;

Rectique cultus pectora roborant :

35 Utcunque defecere mores,

Dedecorant bene nata culpæ.

Quid debeas, ô Roma, Neronibus,

Testis Metaurum flumen, & Asdrubal

Devictus, & pulcher fugatis

40 Ille dies Latio tenebris,

Qui primus alma risit adorea.

Dirus

ille paternus ejus in Neronēs animus.
Torrent.

28. In pueros.] Tiberium, & Drusum.

29. Fortes creantur fortibus.] Ob id tantopere estimata nobilitas, quia majorum virtus in posteris quoque dimanare creditur. Huic autem Horatii sententiæ, his verbis expressæ, non parvam conciliat gratiam, quod *Nero* gentis *Claudix* & prænomen & cognomen lingua *Sabina* fortem significat. At *Claudii* ex *Sabiis* orti. *Gellius* lib. 13. c. 2 r. Quod autem ait fortibus & bonis, de animi fortitudine loqui se ostendit, non corporis viribus. *Torrent.*

31. Nec imbellem feroces.] E squilla non nascitur rosa.

33. Doctrina.] Doctrina & educatio, virtutum igniculos, nobis natura insitos, provehit ad perfectionem.

34. Rectique cultus.] Recti amor, & studium, id est, rectæ disciplinæ, & bonæ institutiones, mentem muniunt, & robustam reddunt.

35. Utcunque defecere mores.] Utcunque boni mores deficiunt, culpæ, id est, facta improba, illam naturæ bo-

nitatem deturpant, dedecoreque afficiunt.

37. Quid debeas Neronibus.] Hoc est, ei *Claudix* gentis stirpi seu familiæ, cui cognomen *Nero*. *Claudiam* quoque gentem patriciam intellige. Fuit enim & plebeia, nec potentia minor, nec dignitate. At *Neronum* nemo unquam *Reipub.* nocuit. Quia tamen dignitatis ac potentia patriciorum acerrimi semper assertores fuere, populo iniquiores atque infestiores habebantur. *Valer. Max.* lib. 2. cap. 9. & *Suet.* *Tiberio* c. 3. *Torrent.*

38. Metaurum flumen.] Flumen *Umbriæ*, ubi *Asdrubal* cum quinquaginta sex millibus hominum, *Claudii Neronis* opera, cæsus est. *Asdrubal.*] *Asdrubal* in *Italiam* venerat fratri suo *Hannibali* auxiliaturus.

39. Et pulcher fugatis.] Et felice ille dies fuit, fugatis tenebris ex *Latio*, id est, *Carthaginensibus*, & *Afris* ex *Italia* pulsus.

41. Alma risit adorea.] *Ridere* etiam dicuntur inanima. *Frumenti* autem genus antiquissimum *far*, quo annis ccc. usum fuisse *populum Rom.* apud *Plinium*

*Dirus per urbeis Afer ut Italas,
 Ceu flamma per tædas, vel Eurus
 Per Siculas equitavit undas.*

45 *Post hoc secundis usque laboribus
 Romana pubes crevit, & impio
 Vastata Pænorum tumultu
 Fana Deos habuere rectos.*

Dixitque tandem perfidus Annibal:

50 *Cervi luporum præda rapacium
 Sectamur ultro, quos opimus
 Fallere, & effugere est triumphus.
 Gens, quæ cremato fortis ab Illo
 Factata Tuscis æquoribus, sacra*

Natos-

nium auctor est Verrius. Id olim *ador* & *adoreum* vocabant, & si Festo credimus, etiam *edor*. Nunc Græco nomine *æcam* appellamus. *Risit adorea.*] Qui lætus est bellica gloria. Farris, & frugum copiam significat *Adorea*, qua abundantem, putabant gloriosum.

42. *Dirus per urbeis.*] *Ur*, id est, postquam crudelis Annibal equitavit, & aufugit per urbes Italas, veluti flamma per tædas, vel Eurus Siculas percurrit undas. Vide Muretum Var. lect. lib. 1. cap. 10. *Afer ut Italas.*] *Ut* non it legendum esse omnes consentiunt. *Et ut* pro postquam: & *equitavit* pro equitaverat. Tum Cruquius ita etiam exponi posse credit. Ille dies pulcer, tenebris fugatis Latio, qui primus risit, &c. *quo dirus Afer it*, hoc est, statim fugit per urbes Italas sibi socias.

45. *Post hoc secundis.*] Post eadem Afrubalis, & victoriam à Nerone partam, prosperis semper præliis creverunt Romani.

46. *Impio tumultu.*] Recte bellum illud Punicum *tumultum* vocat, ut lib. 3. Od. 14. notavimus. Addit *impium* ob violata deorum templa. *Torrent.* *Impio tumultu.*] Impiorum, & barbarorum clamore bellico.

48. *Fana deos.*] *Fana* statuas deorum habuere erectas, quæ à Carthagenensibus fuerant de suis sedibus deurbata. *Deos habuere rectos.*] Turnebus fortè aliud agens, lib. 24. cap. 35. *rectos* pro æquos atque propitios exposuerat. Eam expositionem tacito auctoris nomine exagitat Lambinus, inepti hoc hominis somnium vocans, ipse in hoc, multo ineptior. *Torrent.*

49. *Perfidus Hannibal.*] De Hannibale sic Livius lib. 21. *Has tantas virtutes, ingentia vitia æquabant, inhumana crudelitas, perfidia plusquam Punica: nihil veri, nihil sancti, nullus deorum metus, nullum jusjurandum, nullar religio. Perfidus Annibal.*] Hannibal primus violavit fœdus inter Romanos, & Afros initum.

50. *Cervi luporum.*] Oratio Annibalis ad suos milites. Nos (inquit) Carthagenenses tanquam cervi, Romanos, veluti lupos insequimur.

52. *Fallere, & effugere.*] Quos latere, & fallendo effugere magnifici triumpho loco ducere debemus.

53. *Gens, quæ.*] Gens Rom. quæ originem duxit à Troja.

54. *Sacra, natosque, &c.*] Hoc mirum erat Ilium in Italiam portare, ut invidiosè apud Virg. loquitur Juno

R

illa,

- 55 *Natosque, maturosque patres
Pertulit Ausonias ad urbeis;
Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædeis ab ipso*
- 60 *Ducit opes animumque ferro.
Non Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem;
Monstrumve summissere Colchi
Majus, Echioniæve Thebæ.]*
- 65 *Merses profundo, pulchrior evenit.*

Lucretè,

illa, iniqua Teucris. *Torrent. Sacra.]* Deos penates.

55. *Natosque, maturosque.* Virgil. *Ascanium, Anchisenque patrem, Teucrosque penates Commendo sociis, &c.*

56. *Ausonias ad urbes.]* Ad Italiæ urbes.

57. *Duris ut ilex tonsa.]* Ut ilex ramis spoliata magis repullulat, sic Romani adversis præliis magis invalescunt.

58. *Nigræ frondis.]* Frondis umbrosa. *Algido.]* Algidum mons est in agro Tusculano. vide Od. 21. lib. 1.

60. *Ducit opes.]* Acquirit vires & incrementum & audaciam ab ipsis cædibus. vide Virg lib. 2. Æn.

61. *Non Hydra, &c.]* De Hydræ neque forma, neque interitu, inter poëtas satis convenit. Sunt qui illi capita centum, sunt qui quinquaginta dent, sunt qui novem, alii etiam pauciora. Verum hic poëtarum ludus est. *Torrent. Hydra secto corpore.]* Hydra serpens monstrosa in Lerna delitescens, cujus uno capite ab Hercule abscisso, septem subito renascebantur. *Firmior.]* Subintellige, quàm fuit hæc gens in nos.

62. *Dolentem crevit.]* Qui dolebat, se ab aliquo vinci. *Crevit.]* Multiplicata est.

63. *Monstrum summissere.]* Non tau-

ros ignem vomentes, nec pervigilem draconem cum Lambino intelligo: sed terrigenas illos, qui fati draconis dentibus, tam Colchis quam Thebis, ferente illic Jafone, hic Cadmo, exiliere. Pulchrè verò verbum *summittere* rem ipsam veluti ante oculos ponit: sic enim Lucret.

— Tibi *Dædalatellus*

Submittit flores.

Item *summittere vires, arbores, pecudes,* in locum demortuarum. *Torrent. Monstrumve summissere.]* Nec Colchi ediderunt majus monstrum, aut urbs Thebana, quam sunt ipsi Romani. Hæc est hujus loci sententia. Non tantum duo dracones ex dentibus disseminatis pulularunt, quantum gens Trojana ex suis damnis, & præliis adversis.

64. *Echioniæve Thebæ.]* Thebæ conditæ ab Echione Cadmi genero.

65. *Merses profundo.]* Lib. 1. Epist. 1. *Mersor civilibus undis.* Notandumque hanc vel similem apud Livium referri Annibalis sententiam, non de C. Claudio Nerone, quem celebrat hic Horatius, sed de M. Claudio Marcello, cum vidit illum iterum tentantem fortunam belli, seque prementem. *Torrent. Merses profundo.]* Quamvis in mari Romanum merses. à verbo inusitato *Merso*, à *Pulchrior.]* Fortior emergit.

66. *Lucretè.*

- Luctere, multa prouet integrum
Cum laude victorem, geretque
Prælia conjugibus loquenda.
Carthagini jam non ego nuntios*
70 *Mittam superbos, occidit, occidit
Spes omnis, & fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interempto.
Nil Claudiæ non efficient manus:
Quas & benigno numine Jupiter*
75 *Defendit, & curæ sagaces
Expediunt per acuta belli.*

O D E

66. *Luctere, multa prouet integrum.*] Si luctère, & pugnes, ipse prosterne, & evincer te hostem integrum, id est, hostem incolumem, cui exercitus non sit imminutus.

67. *Victorem.*] Qui paulo ante viceras.

68. *Conjugibus loquenda.*] Vel quæ victores reversi domum uxoribus narrent. Sic enim ad Ulyssæ suam Penelope:

Narrantis conjux pendet ab ore viri.
Conjugibus loquenda.] Prædicanda à conjugibus, lætitia, dolore, vel alio muliebri affectu permotis.

69. *Ego nuntios.*] Ego Hannibal (occiso jam Asdrubale) posthac destinam superbos mearum victoriarum nuntios Carthaginem mittere.

70. *Occidit, occidit.*] Spes omnis interit.

73. *Non efficient manus.*] Plures & meliores libri habent, *perficient.* Sunt autem Horatii verba, non Hannibalis: quod & præfici interpretes notarunt.

Claudiæ verò manus, hoc est, Neronæ ipsi, qui nec sibi desint, & propitium habeant Jovem. Lambinus hæc quoque Hannibali tribuere videtur. *Torrent. Manus.*] Vires Neronum perficient omnia.

75. *Curæ sagaces.*] Industria, & cura cum consilio conjuncta.

76. *Expediunt per.*] Expeditum faciunt per subtilitates belli, quæ à Græcis *ἑκαστηνικῆ* nominantur. *Per acuta belli.*] Id est, per maxima quæque discrimina. *Acuta* autem belli dixit, ut *subita & incerta belli.* Bellum autem omne propter varios rerum eventus, anceps in primis atque arduum est. incerta enim, ut ajunt, Martis alea. Sed hæc omnia, inquit, Neronæ facile superabunt: quorumque *curæ sagaces,* hoc est, provida animi sollicitudo, ab omni ipsos discrimine tueri poterit atque defendere. Nam recte Livius, *Multa quæ natura impedita sunt, consilio expedi.* *Torrent.*

ODE V. *αεσδουλική*

Ad AUGUSTUM.

Ut tandem in urbem redeat.

DIVIS *orte bonis, optime Romulæ*
Custos gentis, abes jam nimum diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.

5 *Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ.*
Instar veris enim vultus ubi tuus
Affulsit, populo gratior it dies;
Et soles melius nitent.

Ut mater juvenem, quem Notus invido
 10 *Flatu Carpathii trans maris æquora*

Cun-

1. **D***ivis orte bonis.*] Hoc vel ob gentis Julix, cui adoptione infertus Augustus, ductam à Venere originem dicit; vel ob Divi Julii consecrationem (unde illa frequens ejus numismatum inscriptio, CAES. AUG. DIVI FILIUS) vel denique quod Apollinis filius videri voluit. de quo lib. 1. Od. 2. *Torrent. Divis orte bonis.*] Divis propitiis, & beneficis orte. *Romulæ.*] Romanæ, à Romulo Romæ conditore.

2. *Romulæ Custos gentis.*] Sex optimi codd. habent *Romulæ.* Sed *Romula telus* etiam Virg. dixit, ut *Dardana arma, Dardana pubes,* &c. *Romulæ* autem *gentis custodem* vocat Cæsarem, ut *gentis humanæ custodem* ipsum Jovem, l. 1. Od. 12. *Custos* enim à cura derivant Grammatici. At populi cura ad principem spectat. Quare & *Φύλακας* peculiari quadam ratione Plato vocat principes ac magistratus. *Torrent.*

3. *Patrum Sancto concilio.*] Pro senatu: quem ut noster, sic & Virg. *sanctum* vocat l. Æneid.

Jura magistratusque legunt sanctumque Senatum.

4. *Sancto concilio, redi.*] Sancto senatorum coetui.

5. *Lucem redde.*] O bone Auguste, redde te patriæ, cui lux es.

6. *Instar veris enim vultus.*] Quando vultus tuus ad similitudinem veris affulserit populo, major est dierum serenitas.

8. *Et Soles melius nitent.*] Sic Od. 2. hujus libri:

— O Sol

Pulcer, ô laudande, canam recepto Cæsare felix.

Nitent.] Nitere videntur.

9. *Ut mater.*] Ordo est, ut mater vocat votis, omnibus, & precibus juvenem cunctantem trans æquora Carpathii maris, quem Notus invido flatu detinet à dulci domo longius anni spatio, nec, &c. *Juvenem quem.*] Filium suum. *Quem Notus invido.*] Tres fidelissimi libb. habent *Uvido.* illud tamen magis placet. *Torrentus. Invido.*] Adverso flatu.

10. *Carpathii maris.*] Carpathus insula est, inter Rhodum & Cretam, Ægyptum versus, unde in Italiam navigaturis, Notus non usque quaque obstaret. *Carpathium* ergo pro quocunque mari dixit: aut Notum, si mavis, pro quocunque vento. minimè enim an-

xium

Cunctantem spatium longius annuum

Dulci detinet à domo;

Votis ominibusque, & precibus vocat,

Curvo nec faciem littore demovet:

15 *Sic desideriiis ic̄ta fidelibus*

Quærit patria Cæsarem.

Tutus bos etenim rura perambulat:

Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas:

Pacatum volitant per mare navitæ:

20 *Culpari metuit fides:*

Nullis polluitur casta domus stupris:

Mos & lex maculosum edomuit nefas:

Laudantur simili prole puerperæ:

CUL-

xiu[m] esse convenit Poëtam. *Torrent.* *Carpathii trans maris.*] A Carpatho insula contra Ægyptum posita, à qua vicinum mare ad Ægyptum vergens, Carpathium dicebatur.

11. *Cunctantem spatium.*] Morantem ultra annum.

12. *Detinet à domo.*] Libri MSS. omnes, *destinat*, vel *desinat* legunt: nullus *detinet*. Et paulò post, *dimovet* magno omnes consensu, non *demovet*. *Torr.*

13. *Votis ominibusque.*] Non adulatur Cæsari, sed historiam refert. Cujus rei fidem tot nummi veteres, marmorumque inscriptiones faciunt, nec uno in loco Dion Cassius. *Ominibusque.*] Bonis verbis.

14. *Littore dimovet.*] Cruquius mavult cum Lambino legere *demovet*: motus auctoritate Terentii in Adelphis: *Cave nunc jam oculos à meis oculis ququam demoveas tuos.* *Dimovet.*] Nec faciem movet delittore, ad quod filium appellurum sperat.

15. *Desideriis ic̄ta.*] Sic patria justis desideriiis affecta.

17. *Tutus bos.*] Extant vetera numismata cum simulacro Apollinis, in cuius tutela erat Augustus: ab altera verò parte *vir arans*; adscriptum *IMP. CAES.*

Quo veluti symbolo temporum quies, cœlique temperies & terræ fertilitas significatur. *Suet. cap. 98. Torrent.* *Tutus bos etenim.*] Te præsentem, ô Cæsar, omnia terra marique sunt tranquilla.

18. *Faustitas.*] Felicitas.

19. *Pacatum volitant.*] Nautæ sine metu piratarum navigant.

20. *Culpari metuit.*] Fides cavet commisisse quamobrem culpetur, id est, nemo fidem fallit.

22. *Mos & lex.*] Benè conjunxit. Quid enim leges sine moribus proficiunt. legem autem Juliam De adulteriis & pudicitia intelligo, quam alii perperam divo Julio attribuerunt. Vide *Sueton. Augustus*, cap. 34. *Torrent.* *Mos & lex.*] Boni mores, & lex Julia de adulteriis coercendis sustulerunt turpe, & immundum nefas. *Maculosum.*] Ut macula turpitudine est, ita *maculosum* sordidum, turpe, immundum. *Cruquius.*

23. *Laudantur simili.*] Filii sunt parentibus similes. Non generantur spurii. *Simili prole.*] Qualem Manlio Torquato nasci mollissimis versiculis optat Catullus:

— *Qui facile inficis*

Noscitur ab omnibus,

Et pudicitiam suæ

R 3

Matris

CULPAM pœna premit comes.

25 Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythæ?

Quis, Germania quos horrida parturit

Fœtus, incolumi Cæsare? quis feræ

Bellum curet Iberiæ?

Condit quisque diem collibus in suis,

30 Et vitem viduas ducit ad arbores:

Hinc ad vina redit lætus, & alteris

Te mensis adbibet deum.

Te

Matris indicet ore.

Et Martial. lib. 6. Epig. 17.

*Et tibi quæ patrii signatur imagine vultus
Testis maternæ nata pudicitia.*

24. *Culpam pœna, &c.*] Vide lib. 3. Od. 2. in fine. Hoc autem est, quod à Jurisconsultis traditur, eum qui delinquit, tacito quodam consensu admittere pœnam, atque ad eam quodammodo ex contractu obligatum teneri. *Torrent. Culpam pœna premit comes.*] Sic valent leges, ut pœna celeriter sequatur culpam.

25. *Quis Parthum paveat?*] Parthi signa militaria, quæ Crasso & Antonio ademerant, poscenti Augusto reddiderunt. Scythæ virtutis moderationisque ejus fama commoti, amicitiam ultrò petiverunt. Germanos ultrà Albim fluvium summovit, Hispaniam universam subegit. Merito igitur securum jubet esse populum Romanum Horatius. *Torrent. Quis Parthum paveat?*] Bella jam cessant salvo Cæsare. Nemo enim extimescit Parthos, &c. *Gelidum Scythæ.*] Scythia multo frigore, & nivibus est frigida.

26. *Quis, Germania.*] Quis extimescat fœtus, id est, homines quos horrida Germania parturit.

28. *Iberiæ.*] Bellicosa Hispaniæ, à lumine Ibero.

29. *Condit quisque diem collibus in suis.*] Quisque diem finit in operibus rusticis.

30. *Viduas ducit.*] Ad ulmos, populos, & similes arbores, quæ viduæ dicuntur, antequam junguntur vitibus.

31. *Alteris Te mensis, &c.*] Nihil aliud poëta intelligit, quam *δαιμον* *αζαθον*, quem secundis mensis Græci adhibebant. Nam confecto jam epulo, vinum exquisitissimum promebant: quam potionem *αζαθαι δαιμον* vocabant. Eo nomine intelligebant Deum non eundem omnes, neque certum aliquem, sed quem quisque sibi propitium volebat, aut quem quisque præ cæteris colebat. Horatius ergò hic nihil aliud voluit, quam Augustum Cæsarem, *αζαθον δαιμον* Romanis esse, & mensæ secundæ Deum. *Heinsius. Alteris Te mensis, &c.*] Libet hic adscribere ea, quæ ad optimi cujusdam libri marginem notata repperi: *Antiquorum consuetudo fuit, ut sublata prima mensa, poneretur secunda: atque in ea positis pomis, insusque vino, libaretur diis. his consona sunt, quæ scribit Servius in illud lib. 1. Æneid.*

Postquam prima quiet epulis, mensæque remotæ.

Non solum diis libabant, verum etiam amicis, absentibus maximè. *Torrent. Alteris Te mensis*] Secundis mensis tibi honor exhibetur cultu divino. Veteres prima mensa sublata, secundam eleganter apparatus in deorum honorem exhibebant.

33. Te

Te multa prece, te prosequitur mero
 Defuso pateris; & Laribus tuum
 35 Miscet numen, uti Græcia Castoris,
 Et magni memor Herculis.
 Longas ô utinam, dux bone, ferias
 Præstes Hesperiae, dicimus integro
 Sicci mane die: dicimus uvidi,
 40 Cum sol Oceano subest.

33. Te prosequitur mero.] Tibi sacrificat.

34. Defuso pateris.] Sic Lambin. restituisse se ait, cum libb. omnes, ut inquit, *diffuso* habeant. Ego *defuso* in quatuor exemplaribus inveni, & sic omnino legendum. Nam *diffundere* longè aliud est. *Torrent. Defuso pateris.*] Vino de pateris fuso. *Et Laribus tuum.*] Quisque colens Lares, simul & tuum nomen colit. *Laribus miscet numen.*] Posset & hoc ad publicam religionem referri (nam & aras Genio Augusti inscriptas legimus, & verisimile est, populum Romanum eundem ipsi, quem Laribus, per compita honorem habuisse) mallet tamen de privato civium cultu intelligi, quod eum passim omnes in suo quoque larario venerarentur. *Lares* autem auctore Festo, animæ putabantur esse

hominum, redactæ in numerum deorum. *Torrent.*

35. Uti Græcia Castoris.] Quemadmodum Græcia Herculem, Castora, & Pollucem inter deos penates enunciat, sic nos te.

36. Memor Herculis.] Ob beneficia ab illis accepta.

37. Ferias.] Dies festos, id est, otiosam pacem.

38. Hesperiae.] Italiae. *Integro die.*] Vide lib. 1. Od. 1. & Turneb. Advers. lib. 24. cap. 35. *Integro die.*] Primo mane, quando nihil bibitum est, nihil gustatum.

39. Sicci mane die: dicimus.] Non pot, sed sobrii. *Uvidi.*] Madidi, & vino pleni.

40. Cum sol Oceano.] Cum sol est sub Oceano, id est, vesperi.

ODE VI. *αἶσος Ἰνλιχῆς.*

Ad APOLLINEM & DIANAM.

Carmen sæculare.

DIVE, quem proles Niobæa magnæ

Vin-

1. DIVE, quem.] O Apollo. *Proles Niobæa.*] Niobe Tantali filia, soror Pelopis, Amphionis Thebarum regis uxor, Latonæ ob sobolis & numerum & pulcritudinem sese præferre aulæ: masculis ab Apolline, feminis à Diana sagitta confixis, ipsa mœrore confecta atque in saxum versa, arrogantia pœnas dedit. Vide & Gellium li-

bro 20. cap. 7. *Metam. Magnæ Vindicem lingua.*] Magnam vocat, quod Niobe de rebus suis, quantumvis per se bonis atque laudandis, superbè nimis ac magnificè loqueretur: ut de eadem Statius,

Magnificos luit improba flatus Tantalos.
Torrent.

Proles Niobæa.] Sex filii Niobes. *Magnæ.]*

R 4

gnae.]

Vindicem linguæ, Tityosque raptor
Sensit, & Trojæ prope victor altæ
Phthius Achilles,

5 Cateris major, tibi miles impar;
Filius quamvis Thetidos marinæ
Dardanas turreis quateret tremenda
Cuspide pugnax.

Ille, mordaci velut ic̄ta ferro

10 Pinus, aut impulsæ cupressus Euro,
Procidit late, posuitque collum in
Pulvere Teucro.

Ille non inclusus equo Minervæ

Sacra

gna.] Vindicem magnificæ, & superbæ linguæ, quod liberorum multitudine, & pulchritudine, Niobe Latonam præ se contemneret.

2. *Tityosque raptor.*] Libb. MSS. fere *Tytium* & *Ticium* vocant. Græci *Tityos* scribunt. *Tityus* autem Jovis ex Elara Nympha filius, matre, Junonis metu intrâ terræ viscera occultata, miræ magnitudinis infans prodiit, Terra ob id progenies creditus. *Torrent.* *Tityosque raptor.*] Tityus stuprum Dianæ inferre voluit. vide Od. 4. lib. 3.

3. *Prope victor altæ.*] Cur prope victor? quia Hectorem interfecit, quo pacto facilius Troja capi potuit.

4. *Phthius Achilles.*] Erat Phthia Achillis patria, Thessaliæ urbs.

5. *Tibi miles impar.*] Tibi impar, quia à te sub figura Paridis, Achilles fuit occisus: vel, quia tuo consilio ab ipso Paride fuit interemptus: juxta illud Virg. *Dardana qui Paridis direxisti tela, manusque*

Corpus in Æacide.

6. *Filius quamvis.*] Meliores codices quamquam habent. *Marinæ.*] Thetis dea marina, fuit filia Nerei, mater Achillis.

8. *Cuspide pugnax.*] Pugnax hasta, quam nemo præter Achillem poterat vibrare.

9. *Ille, mordaci.*] Achilles ruit velut arbor cadens. *Mordaci velut ic̄ta.*] Frequenter Homerus heroas bello cadentes cum excisis arboribus confert. Et Virgillii nostri de Entello prostrato verus apponam:

Concidit, ut quondam cava concidit, aut Erymantho,

Aut Ida in magna, radicibus eruta pinus.

ic̄ta ferro.] Velut ic̄ta securi, quæ quasi mordet, & paulatim excet arborem incisam.

11. *Procidit late.*] Procidit in latum, unde denotatur violentus casus Achillis, & corporis ejus magnitudo. *Posuitque collum.*] Vulgata editio non habebat particulam *in*, rectè quidem à Lambino additam: sed eam optimi codices initio extremi versiculi adjungunt: *In Pulvere Teucro.* *Torrent.* *Posuitque collum.*] Occubuit.

12. *Pulvere.*] Apposita vox, equis & militaribus viris, atque adeo omnibus exercitiis, non corporis tantum, sed & metaphoricis animi. nam sine pulvere contingere dicitur, quod quis facile aut nulla opera consequitur. hinc *congruiti* sine pulvere, citrà pulveris tactum. *Congruus.*

13. *Ille non inclusus.*] Achilles non insidiis, aut dolo, sed aperto Marte Trojam expugnasset, nisi à Paride tua opera, & im-

Sacra mentito, male feriatos

15 *Troas, & lætam Priami choreis*

Falleret aulam:

Sed palam captis gravis, heu nefas, heu,

Nescios fari pueros Achivis

Ureret flammis; etiam latenteis

20 *Matris in alvo:*

Ni tuis victus Venerisque gratæ

Vocibus divum pater, annuisset

Rebus Æneæ potiore ductos

Alite muros.

25 *Doctor argutæ fidicen Thaliæ,*

Phœbe

& impulsu, prius esset interfectus. *Equo Minervæ.*] In equo ligneo, qui Minervæ sacra mentiebatur, & simulabat. Nam Græci idèd equum fabricatum fingebant, ut Palladem offensam placarent.

14. *Malè feriatos.*] Id est, ignavo inutilique otio vacantes, ut Budæus ait. malim tamen *malè feriatos* interpretari, temerè ab armis cessantes: quod turpe est in viris militaribus, qui soli, etiam ferias agente multitudine, non debent omnia, vel hoste victo superatoque tuta putare. *Cruquius.*

16. *Falleret aulam.*] Achilles non fellisset Trojanos suo malo oriantes, & dies festos celebrantes. *Aulam.*] Domum regiam Priami, & ita totam urbem. *Lambin.*

17. *Sed palam victis.*] Unus librorum nostrorum: *Sed palam victor* habebat. & paulò post *pro latenteis*, *jacentem*, alii omnes *latentem*, quod sequor, & Lambinum fugisse miror. Est autem non inconcinna numeri mutatio. *Victor* etiam non displicet, quamquam *victis* fortasse legendum sit. *Torrent.* *Sed palam victis gravis.*] Sed aperto bello sævus, & immitis, etiam parvos infantes, & materno ventri inclusos combussisset. Alii legunt *captis*.

21. *Ni tuis victus.*] Cruquius ex ve-

teri codice legit *flexus*, non videns id ex commentatoris glossario in contextum venisse. *Torrentius.* *Ni tuis victus.*] Nisi Juppiter flexus tuis & placidæ Veneris precibus concessisset Æneæ laboribus muros Romanos ductos, id est, ducendos, & erigendos potiore alite, id est, melioribus auspiciis.

23. *Potiore ductos.*] Urbem enim suam credidere Romani sempiternam fore. Hinc ROMÆ ÆTERNÆ & in nummis & in marmoribus antiquis scriptum cernimus. Ut verò Horatius *alitis* vocabulo, & pro avis & pro auspicio utitur: & Græci *οἰωνός* vocant ipsa etiam auspicia. Videlib. I. Od. 6. *Torrent.*

25. *Doctor argutæ.*] In tribus codicibus scriptum repperi, *Duclor Argivæ fidicen Thaliæ*: & rectè ni fallor. *Μουσικήτις* enim celebre apud Græcos Apollinis cognomen, quo ducem comitemque Musarum esse significabant. Medici ergo, ut Plutarchus refert Sympos. Æsculapium & Apollinem, qui Pæan cognominetur, invocabant, non qui Musagetes, is enim Poëtis convenit. Quare eum implorat Horatius; ut sicut Argiva, ita & Dancia illi Musæ cordi sit. *Torrentius.* *Doctor argutæ.*] O Phœbe fidicen, qui doces Thaliæ Musam argute canentem.

Phæbe, qui Xantho lavis amne crineis,
Dauniæ defende decus Camænae

Lævis Agyieus.

Spiritum Phæbus mihi, Phæbus artem

30 Carminis, nomenque dedit Poëtæ.

Virginum primæ, puerique claris

Patribus orti,

Delix tutela deæ, fugaceis

Lyncas, & cervos cohibentis arcu;

35 Lesbium servate pedem, meique

Polli-

26. Xantho amne.] Παρὰ τὸ ξανθὰς
πρὸς ποιεῖν τοῖς λευκοῖς κρῖσι.
hoc est, quod in totis flavi fiunt capilli.
Eo ni fallor respexit Horatius. Nota
enim Apollinis capillitii pulcritudo.
Torrent. Xantho amne.] Trojæ fluvio.

27. Dauniæ.] Patriam suam respicit:
ut lib. 3. Od. ultima. Ita enim cæa Ca-
mæna, Calabra Pierides, pro Simonidi
& Ennii versibus dixit. Torrentius.
Dauniæ.] Latinx Camæna, id est, car-
minis sui Lyrici.

28. Lævis Agyieus.] Mirum dictum,
quam variè hoc Apollinis cognomen
proferant antiqui codices. Nam & A-
gyieus, & Agye, & Agileus, & quod placet
Agyieus scriptum reperi, eamque
lectionem veram esse Pet. Bembus in
Culicem Virg. monuit. Dicitur autem
Agyieus Apollo, quod viis præsit: de
quo omisit Græcis Macrobius lib. 1.
Saturn. audiamus: Apud Græcos Apollo
colitur, qui Iovæ & vocatur, ejusque
 aras ante fores celebrant, ipsum exitus &
 introitus demonstrantes potentem. Idem
 Apollo apud illos & Ἄγυιός nuncupatur,
 quasi viis præpositus urbanis. Illi
 enim vias, quæ intra pomeria sunt, ἀγυῖας
 appellant. Torrent. Cruquius legendum
 censet Agyieus: nam Agyieus est vil-
 lanus, quia in villis & vicis Apollo re-
 sponsadabat. Lævis Agyieus.] Imberbis
 Apollo, qui Agyieus dicitur, eo quod
 in viis publicis ei solebant sacrificare.

29. Spiritum Phæbus.] Cum spiritum
 dicit, indolem illam poëticam signifi-
 cat: cum artem, id quod doctrina &
 exercitatione acquirimus. Utrumque
 verò Apollini acceptum fert, uti & poë-
 tæ famam: ne, si illa sibi tribuat, unà
 cum Niobe divini numinis iram provo-
 cet. Torrent. Spiritum.] Divinum furo-
 rem.

31. Virginum primæ.] Clarissimorum.
 civium filias intelligit: quibus etiam
 claris ortos patribus filios adjungit
 Nam ter novem pueri prætextati, toti-
 demque virgines, patri ac matrum,
 Græca Latinaque voce carmina Apolli-
 ni & Dianæ concinebant, ac rem Ro-
 manam diis immortalibus commen-
 dabant; ut ante vidimus lib. 1. Od. 21.
 Intonsum pueri dicite Cynthium. Torrent.
 Primæ, puerique claris.] Primariæ & no-
 biles.

33. Delix tutela.] An in Dianæ tute-
 la etiam pueri fuerit? Dianam certè &
 educendis in lucem & nutriendis pro-
 libus profuisse ante ostendimus. Fuga-
 ces vocat ad fugam celeres. Torrent. Tu-
 tela Deæ fugaces.] Qui estis sub prote-
 ctione Dianæ.

34. Cohibentis.] Fugam cohibet, qui
 jaculis fixos remoratur: ut venatrix illa
 & pharetrata & jaculatrix Diana. Tor-
 rentius. Cohibentis arcu.] Comprehen-
 dentis, & vulnerantis lyncas, & cervos.

35. Lesbium servate pedem, &c.]
Sapphi-

Pollicis ictum:

Rite Latonæ puerum canentes,
Rite crescentem face noctilucam;
Prosperam frugum, celeremque pronos
40 Volvere menseis.

Nupta jam dices: Ego diis amicam,
Sæculo festas referente luces,
Reddidi carmen; docilis modorum
Vatis Horati.

Sapphicum pedem. Nam Sappho fuit Lesbica.

36. *Pollicis ictum.*] Modulationem Lyrici carminis. Quod dicit, quasi lyram ipsam percutiat. *Stephan. Ictum.*] Lyra mea strepitum.

37. *Rite Latonæ.*] Ex veterum instituto, & solenni consuetudine canentes Apollinem Latonæ filium.

38. *Face.*] Crescentem lumine. *Noctiluca.*] Græcorum expressit epithetum *νοκτιλαμπής*, quod Muretus admo- nit. Sed *Noctiluca* apud Latinos ipsius Lunæ nomen potius, quam epithetum est. Vide Turneb. lib. 20. cap. 35. *Torrent. Noctilucam.*] Lunam nocte lucentem, quæ singulis mensibus crescit & decrescit.

39. *Prosperam frugum.*] Quæ fruges prosperat. Nocturnus enim Lunæ hu-

mor vel maximè fruges alit. *Prosperam frugum.*] Luna plantandi, & vegetandi vim habet, suoque nocturno humore fruges prosperat. Nota quod adjectivum verbale cum patrio casu jungitur. *Celeremque pronos.*] Celerem ad volvendos menses. Nam Luna 18. circiter diebus orbem suum conficit.

41. *Nupta jam dices, Ego diis.*] Cum fueris nupta, hoc dices: Ego docilis modorum vatis Horatii, reddidi carmen amicam diis, sæculo referente festas luces. Poëta unam è puellis alloquitur omnium nomine. *Amicam.*] Carmen diis gratum, & amabile.

42. *Sæculo festas.*] Anno centesimo festos dies referente.

43. *Reddidi carmen.*] Ego quæ facile didici versus Horatianos, eisdem cecini, & recitavi.

ODE VII. *Ὁδὴ ἐπὶ τῷ Μανλίῳ.*

AD L. MANLIUM TORQUATUM.

Veris adventu, & æqua omnibus moriendi conditione, sine spe reviviscendi, omniumque rerum mutatione & vicissitudine propofita, invitat ad hilariter jucundeque vivendum.

DIFFUGERE nives: redeunt jam gramina campis,
Arbo-

Libri veteres alii Mallium alii Manlium Torquatium vocant eum, cui carmen istud scripsit Horatius. Cruquius hujus Manlii consulum natum esse Horatium credit, qui manifestus error est. *Torrent.*

I. *Diffugere nives.*] Veris adventu hyems in fugam vertitur. *Redeunt jam gramina campis.*] Virgil.

— *Viridi se gramine vestit Tellus.* & Mart.

— *Vesti-*

Arboribusque comæ.

Mutat terra viceis, & decreſcentia ripas

Flumina prætereunt.

5 *Gratia cum Nymphis, geminisque ſororibus, audeſt*
Ducere nuda choros.

IMMORTALIA ne ſperes, monet annus, & alnum
Quæ rapit hora diem.

Frigora mitescunt Zephyris: ver proterit æſtas;

10 *Interitura, ſimul*

Pomifer autumnus fruges effuderit; & mox
Bruma recurrit iners.

Damna

— *Veſtitur humus, veſtitur & arbor.*
Gramina.] Herbæ.

2. *Comæ.]* Frondes.

3. *Mutat terra viceis.]* Ante clauſa atque iners, nunc aperta & exercita. *Et decreſcentia ripas Flumina.]* Salmalius legendum cenſet, *recreſcentia ripas, &c.* Dicit enim, vere, ſolutis nivibus recreſcunt ac abundant flumina, ripasque ſuas ſuperfluunt. nugæ agunt, qui *decreſcentia*, vulgata noſtione ibi accipiunt. nam *decreſcere* hic ſignificat valde creſcere, ripasque tranſcendere. *Mutat terra.]* Mutatur anni tempus.

4. *Flumina prætereunt.]* Flumina intra ſuas ripas fluunt, neque eas tranſiliunt, ut hiberno tempore.

5. *Gratia cum Nymphis.]* Gratiæ & Nymphæ veris amœnitate ad ludum provocantur. Sunt Gratiæ tres, Aglaia, Thalia, Euphroſyne. vide Od. 30. libri I. *Audeſt Ducere nuda.]* Sic Od. 4. lib. I.

Junctæque Nymphis Gratiæ decentes, &c. Verbum enim *audeſt*, hoc loco eleganter poſitum, ſive ob frigoris remiſſionem, ſive quod nuda ſit. *Torrentius.*

6. *Ducere nuda.]* Gratiæ pinguntur *nuda*, quia beneficia omni ſuoco & velamine carere debent. Manus ipſarum inter ſe connexæ, norant perpetuum amicitiaæ foedus, gratiamque à gratia di-

jungi non poſſe. Stant hilari vultu, ut intelligamus, parata & prompta debere eſſe noſtra in amicos obſequia. pinguntur juvenes, quod accepti gratia beneficii non debeat conſeneſcere. Circumjaciuntur velamine pellucido, quandoquidem vera amicitia in rebus honeſtis conſiſtere debet. Earum autem una averſa pingitur, duæ vero ad nos converſæ, quia ab accipiente gratiam duplicem reverti decet. *Cruguius. Choros.]* Cur gratia ſingantur *nuda*, vide Od. 19. lib. 3. Sed hic fortæſſe *nuda* ducebant choros propter veris calorem: nam frigora mitescunt Zephyris.

7. *Immortalia ne ſperes.]* Annus, ejuſque varietates docent nos, ne immortalia ſperemus: nam cum tempus ipſum ſemper ſit in fluxu, nihil ſub tempore poteſt perpetuo durare. *Et alnum diem.]* Vocat *alnum*, quod ſol, qui diei præeſt, omnia alatac nutritia. Duo exemplaria & quidem fide digna, *album* habent, pro *alnum*. *Torrent.*

9. *Miteſcunt Zephyris.]* Frigora mitigantur à vere, cujus nuntii ſunt Zephyri, venti tepidi, & ſicci, ab occaſu æquinoctiali ſtantes adverſus Eurum. *Ver proterit æſtas.]* Ver ſequitur æſtas & conſumit.

10. *Simul.]* Poſtea quam.

11. *Bruma recurrit.]* Bruma facit pingros, & inertes.

13. *Damna*

*Damna tamen celeres reparant cœlestia Lunæ:
Nos ubi decidimus,*

15 *Quo pius Aeneas, quo Tullus dives, & Ancus,
Pulvis & umbra sumus.*

*QUIS scit an adjiciant hodiernæ crastina summæ
Tempora Dî superi.*

*Cuncta manus avidas fugient hæredis, amico
Quæ dederis animo.*

20 *Quum semel occideris, & de te splendida Minos*

Fece-

13. *Damna tamen.*] Quasi diceret: Tempora assiduo lapsu fluunt, redeunt tamen; sed nos semel extincti nunquam renascimur. *Celeres reparant, &c.*] *Celeres* appellat Lunas; ut *Celerem* pronos *volvere menses Dianam* dixit Oda præcedente. Jam vero quia temporum fugæ vitam nostram comparaverat, prudenter admonet, ne ut tempora redeunt, ac proinde nihil cœlo deperit, ita nos quoque redituros aliquando existimemus:

Soles, inquit Catullus, occidere & redire possunt,

*Nobis, cum semel occidit brevis lux,
Nox est perpetua una dormienda.*

Lunæ autem hanc temporum reparationem attribuit Poëta eruditissimus, quia ejus potissimum sideris cursu tempora metimur. *Torrentius. Celeres reparant.*] Lunæ dicuntur celeres, quia brevissimo tempore orbem suum metiuntur. *Cœlestia lunæ.*] *Damna*, quæ sunt in vicissitudine ortus & interitus.

14. *Nos ubi decidimus.*] Postquam nos decidimus, scilicet ad inferos, non (ut anni tempora) redimus, sed transivimus in pulverem.

15. *Quo pius Aeneas.*] In quem locum Aeneas decidit. *Tullus dives & Ancus.*] Sex libri mutato ordine:

Quo dives Tullus & Ancus.

Sic autem Epistola ad Numicium:

Iste tamen restat, Numa quo devenis & Ancus,

Ancus sane cuilibet superiorum regum, teste Livio, belli pacisque artibus & gloria par fuit: ut non temere veteres Poëtæ ejus exemplo usi sint, cum alios consolabantur. *Torrent. Tullus dives.*] Tullus & Ancus reges Romani fuerunt admodum divites.

16. *Pulvis.*] *Ἀνθρώπος ἐστὶ πρὸς τὴν οὐρίαν μίγον.* Eurip. *Homo lulla.*

17. *Hodiernæ crastina summæ.*] Non displicet quidem hæc lectio: sed dissimulare non possum libros multo plures *vite* pro *summæ* legere. Bene autem Martial.

Sera nimis vita est crastina, vive hodie.

Torrent. Summæ.] Numero dierum, quos usque ad hodiernum diem viximus.

19. *Cuncta manus.*] *Hortatur ad liberalitatem.* Quæ tu consumperis, ad avaram hæredem non pervenient. *Amico Quæ dederis animo.*] Non possum non assentire Lambino, ut solum hoc nostrum esse dicat Horat. neque ad hæredis manus perventurum, quod dum vivimus, nobis ac genio nostro impertimur. *Vive enim memor quam sis ævi brevis.* Neque sane ulla melior defraudandî heredis ratio est, quam ut liberaliter parta omnia absumendo nobis ipsis hæredes simus. *Torr. Amico.*] Liberali animo.

21. *Quum semel occideris.*] Ubi semel mortuus fueris & inferis per Minoa adjudicatus, non iterum revivisces. *Splendida Fecerit arbitria.*] Dixit *arbitria* facere,

Fecerit arbitria;

*Non Torquate genus, non te facundia, non te
Restituet pietas.*

25 *Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum:*

*Nec Lethæa valet Theseus abrumperè caro
Vincula Pirithoo.*

O D E

ere, ut *facere iudicia*, M. Tullius & alii pro exercere. Et apud antiquos *arbitrari* non pro iudice tantum, sed & pro teste & auctore cuius dicto stabant, ponebatur. *Arbitria* ergo pro iudiciis accipimus. Quod vero *splendida* addidit, ad tribunalis, cui Minos præerat, dignitatem referemus. *Splendida*.] Splendor non semper est *λαμπρότης*, sed plerumque *σεμνότης*: quæ est gravitas in moribus quædam ac majestas. *Splendida ergo iudicia* vocavit, majestatis plena. *Hæmîsus*. Aut quod nonnulli volunt, *εἰρωνικῶς* dictum esse intelligemus. apud inferos enim exilia omnia & abjecta faciunt Poëtæ. Magis tamen placet antiqui interpretis expositio, ut *splendida* sint, quorum sine faculo ullo, aut fallacia manifesta veritas apparet. *Torr. Minos*.] Minos Judex inexorabilis apud inferos.

22. *Splendida arbitria*.] Iudicia æquissima.

24. *Genus*.] Generis nobilitas.

25. *Infernis neque*.] Non possunt dii mortem propulsare ab iis, quos charos habent. Quis igitur ab ea liberabitur unquam? *Diana Hippolytum*.] Hippolytus Thesei filius, à Phædra noverca adamatus, eum, quem alii multi (de quibus lib. 3. Od. 7.) exitum sortitus est, ut libidinosa mulieris, cui obsequi noluerat, criminatione perierit. Nam ad patris Thesei preces, Neptunus quadrigarum curriculo in littore sese exercenti, belluam marinam repente immisit: qua exterriti equi, infelicem juve-

nem per avia raptantes, miserrime dilaniarunt, Vide Ovid. lib. 15. Metam. Et Claudianus bello Getico:

Et juvenem spretæ laniatum fraude no-
vercæ

Non sine Circæis Latonia reddidit her-
bis. Torrent.

Pudicum.] Hippolytum, castum, qui sua temperantia compressit libidinem Phædræ suæ novercæ.

27. *Nec Lethæa valet Theseus*.] De Thesei ad inferos descensu, ingens Grammaticorum contentio est, inde potissimum exorta, quod Virg. cum Thesea inter eos nominasset qui inferos adissent, dixissetque:

— *Quid Thesea magnum,*
Quid memorem Alciden?

postea tamen intulit:

— *Sedet æternumque sedebit*
Infelix Theseus.

Hunc scrupulum teste Gellio lib. 10. cap. 16. Julius Hyginus olim movit. Æternum enim illic sedere non potuit, & idem ab Hercule liberari. Respondemus cum Joviano Pontano, Herculis quidem ope incolumem rediisse; sed postea morientem, æternis ob mortem Hippolyti filii vinculis adstrictum, sedisse. Vide lib. 3. Od. 4. in fine. *Torr. Lethæa valet*.] Vincula infernalìa à Lethæ flumine apud inferos. *Theseus*.] Theseus, & Perithous inter rarissima illa quatuor amicorum paria enumerantur; qui ad inferos descendentes, ut inde Proserpinam raperent, ibidem victi remanserunt. Vide Plut. in vita Thesei.

I. Pate-

ODE VIII. ἑσκαρμασική.

Ad MARTIUM CENSORINUM

Nihil est, quod homines magis immortales reddere possit, quam Poëtarum carmina.

DONAREM pateras, grataque commodus,
Censorine, meis æra sodalibus;

Donarem tripodas, præmia fortium
Grajorum: neque tu pessima munerum

5 Ferres, divite me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit aut Scopas,
Hic saxo, liquidis ille coloribus

Solers, nunc hominem ponere, nunc Deum.

Sed non hæc mihi vis, non tibi talium

10 Res est, aut animus deliciarum egens:

Gau-

1. **P**ateras.] Vasa argentea, quibus olim Pontifices, & sacerdotes in sacrificiis utebantur. *Commodus.*] In nostris MSS. omnibus *commodis* legitur, & sic ab Horatio scriptum fuisse credendum. Illis enim plerumque donamus, qui vel commodaverunt nobis, vel commodare possint. Nec tam liberalitatem & beneficentiam hic promittit Poëta, quam gratitudinem; ipse haud dubie à Censorino insigni aliquo beneficio ante affectus. *Torrentius. Commodus.*] Commodus donarem, id est, in eo commodus essem, & benignus, quod donarem pateras meis sodalibus, &c.

2. *Æra sodalibus.*] Statuas, vel pocula ex ære facta.

3. *Donarem tripodas.*] Duorum generum tripodes fuerunt: alterum qui ἑσκαρμασική dicebatur, quo aqua calefiebat: alterum in quo vinum diluebatur; quem quia igni non admovebant, ἀπυρόν vocabant, ut & ἀναβυσσικήν: qui etiam ad ædium templorumque ornatum servabatur, de quo etiam Athenæus lib. 2. olim militare donum, ut frequenter apud Homerum cernimus, ac Virg. lib. 5. *In medio sacri tripodes, &c.*

Vide & Had. Junium Animad. lib. 2. cap. 3. *Torr. Tripodes.*] Mensas militares, quod donum apud Græcos erat egregium. Tripus tres pedes pro sustentaculo habebat, ut fortiter staret, & viris fortibus dari solebat in signum victoriæ.

5. *Ferres.*] Neque tu auferres, & acciperes pessima munera. *Divite me artium.*] Si essem dives, & abundarem artibus, id est, signis & tabulis pictis, quas, &c.

6. *Protulit.*] Quas artes evulgavit populo Parrhasius, pictor clarus, natus Ephesi, vel (ut alii volunt Athenis. *Scopas.*] Sculptor, statuarius insignis,

7. *Hic saxo.*] Hic Scopas. *Ille coloribus.*] Ille Parrhasius.

8. *Solers ponere.*] Sic Græci πθέρα pro fingere sive facere. Horat. de Arte, — *Quia ponere totum Nesciet.*

Turn. lib. 9. cap. 31. *Solers nunc hominem.*] Peritus ad ponendum, & formandum nunc hominem, nunc deum.

9. *Sed non hæc vis.*] Hæc excusatio, à tenuitate fortunæ. *Vis.*] Hæc facultas mihi non est.

10. *Res est.*] Res familiaris. Abundans tu qui-

- Gaudes carminibus, carmina possumus
 Donare, & pretium dicere muneri.
 Non incisa notis marmora publicis,
 Per quæ spiritus, & vita redit bonis*
 15 *Post mortem ducibus: non celeres fugæ,
 Rejectæque retrorsum Annibalis minæ,
 Non incendia Carthaginiæ impiæ,
 Ejus, qui domita nomen ab Africa
 Lucratus rediit, clarius indicant*
 20 *Laudes, quam Calabræ Pierides: neque,*

tu quidem talibus deliciis cum re, tum animo. *Deliciarum.*] Quæ vulgus habet in deliciis.

12. *Pretium dicere muneri.*] Eleganti-
 us quam *muneris*. Pretium autem ponit,
 aut dicit muneri suo Poëta; cum
 verbis illud ornando, quanti facien-
 dum sit, ostendit; immortalitatem
 etiam nominis ejus quem celebrat, pol-
 licendo. *Torr. Pretium dicere muneri.*
 Non vult sua carmina esse munus ali-
 quod, quæ donare potest: vetum dice-
 cere illorum pretium, æstimationem;
 nempe quod amplius præstare possint,
 quam saxa, aut marmora notis inci-
 sa, &c. *Cruq. Et pretium dicere.*] Possumus
 dicere quam pretiosum sit munus
 carmen, & quanti æstimandum.

13. *Non incisa notis, &c.*] Sensus talis
 est: Marmora publicis notis incisa, &
 statuarum; tum picturæ in quibus fuga
 Annibalis & incendia Carthaginiæ ex-
 pressa sunt, non clarius indicabunt lau-
 des ejus Scipionis, qui cognomen Afri-
 cani adeptus est, quam Calabræ Pieri-
 des. *Incisa notis publicis.*] *Marmora notis
 publicis incisa* vocat, quæ publice pro-
 posita magnorum virorum res gestas
 compendio continebant. Quare *notas*
 potius quam *litteras* appellat. loci enim
 angusti, sive in arcuum triumphalium
 fronte, sive in statuarum basi, integre
 perscribere omnia non sinebant. Notis
 ergo fere utebantur. Quod vero *publicis*
 adjungit, id eo etiam referre possit, quod

non nisi publica Senatus ac populi Rom.
 ut postea principum auctoritate, jus
 statuarum usurpare permittebatur. *Torrent.*
Non incisa notis.] Statuarum marmorearum ti-
 tulus à Republica datus notatus, non reddi-
 derunt Scipionem clariorem, quam En-
 nii scripta.

14. *Per quæ spiritus.*] Quæ efficiunt,
 ut homines fortes etiam mortui, quo-
 dammodo reviviscant.

15. *Celeres fugæ.*] Annibalis scilicet,
 cum traducto per Scipionem in Afri-
 cam bello, deserere Italiam, cui infesto
 exercitu incumbebat, & patriæ ferre
 auxilium cogebatur. *Torrent.*

16. *Rejectæque retrorsum.*] Repulsa in
 Africam, quando ex Italia fugatus est
 Annibal.

17. *Impiæ.*] Carthaginiæ foedifragæ.
 Nam contra foedus cum Romanis ini-
 tum, bellum renovabant Carthaginenses.

18. *Ejus.*] Conjunge *ejus*, cum voce
laudes. Ejus.] Scipionis, qui ab Africa
 domita dictus est Africanus.

20. *Calabræ Pierides.*] Ennii scripta.
 Ennius autem Rudiis, quod Calabriae
 oppidum fuit, natus est, teste Gellio
 lib. 17. cap. ult. A. U. C. DCXIII. Q. Va-
 lerio Falstone, & C. Mamilio Turrino
 Coss. P. Scipioni Africano, quem ma-
 xime coluit, unice carus, cujus etiam
 res gestas Annalium libris complexus
 est. *Calabræ Pierides.*] Quam versus
 Ennii, qui fuit Calaber. Musæ dictæ
 sunt

*Si chartæ sileant quod benefeceris,
Mercedem tuleris. quid foret Iliæ
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?*

- 25 *Ereptum Stygiis fluctibus Æacum
Virtus, & favor, & lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulis,
DIGNUM laude virum Musa vetat mori.
Cælo Musa beat. sic Jovis interest*

Opta-

sunt Pierides, à Pierio monte Bœotia, ubi natae sunt ex Jove, & Mnemosyne.

21. *Si charta sileant.*] Si nemo recte facta literis mandaverit, nulla erit eorum merces, nullum præmium: erunt autem tenebris sepulta sempiternis.

22. *Mercedem tuleris.*] Præmium acceperis. *Quid foret Iliæ.*] Quid foret Romulus Iliæ, & Martis filius, si nemo sui nominis memoriam posteritati proderet?

24. *Invida Romuli.*] Silentium de rebus præclare gestis, videtur illorum gloriae invidere, de quibus siletur.

25. *Ereptum Stygiis.*] Æacum ereptum morti, & oblivioni. *Æacum.*] Hunc Jove & Ægina natum, cum Minoë & Rhadamantho, ob insignem justitiam, Poëta post mortem etiam apud inferos exercere judicis, tradidere. Quo modo hic noster Æacum in Elysiis collocat? Ego Elysiis vocari crediderim, quicquid apud inferos extra sedem illam sceleratam, ubi fontes plectuntur animæ, jacet. *Torrent.*

26. *Virtus.*] Vis ingenii. *Potentiam.*] *The tongue ox pen of powerfull Poets.*

27. *Divitibus insulis.*] *Μακάρων νήσους* Græci vocant. *Divites* appellat, perinde ac si idem esset, *dives* & *beatus*. *Torrent. Insulis.*] Insulis fortunatis, vel Elysiis campis, id est, consecrat immortalitati.

28. *Dignum laude virum.*] Nam absque Poëtarum monumentis esset, idem tumulus, qui corpus, etiam nomen ob-

rueret. Nimirum virum egregium & immortali laude dignum, non virtus & egregia facta, quæ alias facile ignorantia involvit; sed Poëtarum carmina & Musa in cœlum laudibus attollit, & cœli habitatione felicem & beatum reddit. *Lubin.*

29. *Cælo Musa beat.*] Duo deorum genera faciebat antiquitas, eos qui semper dii habitii fuissent, selecti scilicet & majorum gentium, nec plures xii. numero, sex mares & totidem feminae: eosque qui per *Διὸς* (Jovis) in cœlum venissent. Cicero de legibus lib. 2. *Divos, & illos qui cœlestes semper habitii colunt: & illos quos endo cœlo merita vocaverint, Herculem, Liberum, Æsculapium, Castorem, Poltucem, Quirinum.* Eisdem dempro Æsculapio enumerat hic Horatius, consecrationem ipsorum, Musarum beneficio tribuens, quippe ob Poëtarum scripta, quibus in cœlum usque laudibus illi efferuntur. Verum Tertullianus, Lactantius, Arnobius, Clemens, Justinus, & alii auctores Christiani omnes, in universum prisceorum Deos, vel ob potentiam, vel ob meritum aliquod divinum nomen adeptos esse tradunt. Et sane si verum fateamur, sola ipsos Poësis in cœlum evexit. Quamquam ne Poësis quidem, nam si fucos ei & præstigias auferamus, unum tantum Deum, nullo certo nomine, nullo sexu, aeternum atque immobilem reperimus. *Torr. Cælo Musa.*] In cœlo collocans beatum efficit. *Sic Jovis interest.*] Per carmina.

S

31. *Cl-*

- 30 Optatis epulis impiger Hercules.
 Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
 Quassas eripiunt æquoribus rateis.
 Ornatus viridi tempora pampino
 Liber, vota bonos ducit ad exitus.

31. *Clarum Tyndaridæ.*] Tyndaridæ, id est, Castor & Pollux, fratres, filii Tyndari, clara sydera, Poëtarum carminibus dignoscuntur esse dii, qui naves tempestate quassatas ab imis æquoribus eripiunt,

33. *Ornatus viridi tempora pampino.*] Sic per carmina Poëtarum Bacchus ha-

bens sua tempora viridi pampino ornata, vota & preces hominum perducit ad bonos exitus.

34. *Liber vota bonos, &c.*] Hinc Stuidæ dictus est Διόνυσος, ὡς καὶ τὸ Ἀργυρὸν ἐκείνης τῆς ἀρχῆς βίον ἔωσεν. quod viventibus vitæ feritatem mitiget. *Cinquus.*

ODE IX. Ὀδὴ ἐν Λόλλιῳ.

AD LOLLIUM.

Scripta sua nunquam interibunt: virtus sine carminum ope, oblivione deletur. Lollii laudes ille cantabit, cujus virtutes etiam celebrat.

NE forte credas interitura, quæ
 Longe sonantem natus ad Aufidum,
 Non ante vulgatas per arteis
 Verba loquor socianda chordis.

5 Non, si priores Mæonius tenet

Sedeis

Quoniam ad M. Lollium & Odam hanc & epistolam binas scripsit Horatius, libet quis hic Lollius fuerit lectori declarare. M. Lollium igitur C. Casari Augusti filio in Armeniam proficiscenti moderatorem datum fuisse auctor est Paterculus, tunc, ut ait, Tribunus militum & ipse Casarem secutus. Idem ex Suetonii Tiberio colligimus cap. 13. Magnum certè virum fuisse oportet, cujus fidei ac custodiæ prudentissimus ille princeps filium commiserit. Maximum vocat Flaccus noster priore ad ipsum Epistola, nec quidem cognomine, ut nonnulli perperam volvere, sed ob animi præstantiam: sicut & altera Epistola liberimum. Dubitari verò merito possit, an hic idem Lollius, sub quo in Germania accepta clades, quam Lollianam appellat Sueton. Augusto cap. 23. Vide Torren-

tium in hunc locum, & Dionem lib. 54.

1. *Ne forte credas.*] Ordo est, Ne tu forte credas, id est, ut non credas interitura ea verba, quæ ego Horatius, natus ad Aufidum longe sonantem, loquor, &c.

2. *Aufidum.*] Flumen Apulia.

3. *Non ante vulgatas.*] Per novas, & inusitatas artes, scilicet apud Latinos: primus enim erat poëta lyricus Latinus.

4. *Chordis.*] Verba loquor lyrae fideibus aptanda.

5. *Non si priores.*] Lollius ne dubitet, quin etiam Horatii carmina, in omne ævum duratura sint: cum neque excellentia Homeri, aliorum, qui secuti sunt, luminibus ita obstruat, ut non & ipsi cum laude legantur. *Mæonius.*]

Sedeis Homerus, Pindaricæ latent,

Cæque, & Alcæi minaces,

Stesichorique graves Camæna.

Nec, si quid olim lusit Anacreon,

10 *Delevit ætas: spirat adhuc amor,*

Vivuntque commissi calores

Æoliæ fidibus puellæ.

Non sola comptos arsit adulteri

Crineis,

nius.] Homeri patriæ incertitudo, complura ejus cognomina conflat, inter quæ etiam *Mæonides* & *Mæonius*; pro Homero. *Torrentius*. *Non, si priores.*] Quamvis Homerus priores sedes in arte poetica obtinet, non tamen Pindarus, Simonides, &c. sunt obsecuri. *Mæonius tenet.*] Vide Od. 6. l. 1.

7. *Cæque.*] Id est, Simonidis Cei, in Julide nobili illius insulæ, quæ Latinis Cea & Ceos, Græcis Κέα, Κίως & Κώς dicitur, oppido nati: unde & Bacchilides poeta nobilis. Hinc Κεί & Κή, Latine *Ceus* & *Cous*: ut *Cea* & *Cœ vestes*. *Torrent.* *Cæa Camæna.*] Camæna Simonidæ. vide Od. 1. lib. 2. *Alcæi minaces.*] Alcæus admodum amarus erat præsertim Tyrannis, ut acerbis suis versibus multos à civitate eiecisset, minaces igitur erant ejus Camæna.

8. *Stesichorique graves Camæna.*] Stesichorus poeta fuit ex Himera, civitate Sicilia, qui maxima bella, & clarissimos cecinit duces; graves ergo erant ejus Camæna. vide Plin. lib. 10. cap. 29.

9. *Lusit Anacreon.*] Verè lusit: nam & materia omnis illius poetæ ludicra ac pene ridicula est, eamque tanta facilitate ac securitate tractat, ut potius quidvis aliud agere, quam versus scribere videatur. Quare Epod. 24. *Non elaboratum ad pedem eum cecinisse* ait. Græci hujusmodi lusum παιγνία vocant, & scriptores ipsos παιγνιογράφος, inter quos vel præcipuus Anacreon. *Tor-*

rentius. Lusit Anacreon.] Cantavit Anacreon. Lusit vero, quia res amatorias scripsit.

10. *Delevit ætas.*] Consumpsit vetustas. *Spirat adhuc amor.*] Nam Sappho Phaonem puerum in Siciliam navigantem elegantissimo carmine est prosecuta: amoris tandem ita impatiens fuisse dicitur, ut sese à Leucade in mare præcipitem daret. *Cruq.* *Spirat adhuc amor.*] Recens est adhuc amor, quem Sappho Poëtria suis lyricis versibus commisit.

11. *Commissi calores.*] Quos Sappho versibus suis commendare dignata est: ut *committere* idem sit quod credere. Ita ipsius Sapphus & quorumcunque aliorum amores, spirare adhuc & vivere mulieris unius beneficio, quæ immortalis carmine eos celebravit. *Torrent.*

12. *Æoliæ fidibus.*] Sappho fuit ex Æolia, in qua Lesbos, unde Lesbia sæpe appellatur.

13. *Non sola comptos.*] Non sola Helena Lacæna arsit, id est, vehementer amavit Paridis crines accuratè pexos, &c. Intelligit Poëta multas ante Helenam amasse, quæ belli causam præberant, & magna olim bella esse gesta memoria digna, sed hæc omnia fuisse oblivioni tradita, quod poetæ, vel scriptores deessent, qui posterorum memoriæ ea commendarent. *Arsit adulteri crines, pulvere collines.* Bene autem Paridi comptum capillitium tribuit, quem inter heroas omnes, solum unguentis de-

- Crineis, & aurum vestibus illitum
 15 *Mirata, regaleisque cultus,*
Et comites, Helene Lacedæna:
Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata: non pugnavit ingens
 20 *Idomeneus, Sthenelusve solus*
Dicenda Musis prælia: non ferox
Hæctor, vel acer Deiphobus graveis
Excepit ictus pro pudicis
Conjugibus, puerisque primus.
 25 *Vixère fortes ante Agamemnona*
Multi: sed omnes illacrymabiles
Urgentur, ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.
 PAULUM sepultæ distat inertiae
 30 *Celata virtus. non ego te meis*

Char-

libutum Homerus descripsit, teste Athenæo.

14. *Aurum vestibus.*] Vestes aureas, vel auro ornatas.

16. *Et comites, Helene Lacedæna.*] Comites Paridis in itinere, cum Lacedæmona peteret.

17. *Primusque Teucer tela.*] Teucer non primus fuit bonus jaculator. *Cydonio Arcu.*] Arcu Cretensi à Cydone urbe in Creta, ubi primum de pecudum cornibus arcus curvati, & facti sunt. vide Od. 15. lib. 1.

18. *Ilios.*] Troja, quæ prius ab Hercule fuerat expugnata.

19. *Non pugnavit.*] Non solus pugnavit prælia Idomeneus, &c.

20. *Sthenelusve.*] Sthenelus, sciens pugna. vide Od. 15. l. 1.

22. *Hæctor, vel acer Deiphobus graves.*] Non solus Hæctor ab Ajace, vel solus Deiphobus à Merione fuit vulneratus sed multi alii in bello Trojano fortiter pugnarunt, quorum quia Homerus non

meminit, oblivione hominum jam sunt sepulti.

26. *Illacrymabiles.*] De hoc vocabulo lib. 2. Od. 14. *Illacrymabilem Plutona. Illacrymabiles.*] Propter quos in bello caesos nemo lacrymat.

27. *Urgentur.*] Urgentur longa nocte id est, æterna oblivione obcurantur.

28. *Carent quia.*] Quia nullum habere Poëtam, à quo egregia sua facta memoriæ mandarentur.

29. *Paulum sepultæ.*] Virtus non laudata, & incognita, non multum differt à vita ignava. Nota quod verbum *distat* cum dandi casu jungitur. *Sepultæ distat inertiae.*] Perinde esse ajunt Jurisconsulti, non esse, & ignorari. Sed venuste Horatius *sepultam* appellat eorum *inertiam*, quibus perpetuo torpentibus otio, anima veluti pro sale sit, tantum ne computrescant. Mortui enim æquè censendi, atque hi qui terra conditi in cinerem defluxere. *Torrent.*

Chartis inornatum fileri,

Totve tuos patiar labores

Impune, Lolli, carpere lividas

Obliviones. Est animus tibi,

35 *Rerumque prudens, & secundis*

Temporibus, dubiisque rectus;

Vindex avaræ fraudis, & abstinens

Ducentis ad se cuncta pecuniæ:

Consulque non unius anni,

40 *Sed quoties bonus atque fidus*

Fudex honestum prætulit utili, &

Rejecit alto dona nocentium

Vultu,

31. *Inornatum fileri.*] Primus Cante-
rus Novar. lect. lib. 6. cap. 14. in duo-
bus vetustis codicibus *filebo*, scriptum
esse affirmavit: ego ubique *fileri* reppe-
ri. Sic autem locutus est Horat. lib. 1.
cap. 12.

Præliis audax neque te filebo Liber.

Nec dissimile illud Virgilii:

*Quis te magne Cato tacitum, aut te Cossæ
relinquat?*

Perinde ac si indignum sit, poëtam præ-
claræ virtuti, meritum laudis præmium
non reddere. Torr. *Inornatum fileri.*] Te
non illustratum.

32. *Totve tuos patiar labores.*] Nam
M. Lollius iste, gravissima bella & in
Thracia, & in Galatia, & in Germania
gessit. Nondum autem, cum hæc scripsit
Horatius, Caji Cæsaris cura ei com-
missa fuerat; in cujus comitatu, per-
fidia & avaritiæ notam incurrit. Torr.
vent.

33. *Impune, Lolli, carpere lividas.*]
Non patiar invidas obliviones immeri-
tò carpere, id est, imminuere tot tuos
labores.

35. *Rerumque prudens.*] Sic mox *Ab-
stinens pecuniæ*, locutione Poëta nostro
atque optimis quibusque auctoribus pec-
uliari. *Rerumque prudens, & secundis.*]
Rerum cognitione præstans. Ergo vere
es philosophus.

36. *Rectus.*] Æquabilis in utraque
fortuna.

37. *Vindex avaræ fraudis.*] punitor
avaritiæ, & abstinens à pecunia, cui
omnia parent.

39. *Consulque non unius anni.*] De Lol-
lii animo perinde ac de ipso Lollio lo-
quitur. Et rectè: nam animo sumus
quidquid sumus. Ait igitur Poëta, Lol-
lium tam præstanti animo præditum,
non illo tantum anno, quo Cæsaris po-
puli suffragio honorem hunc adeptus
sit, Consulem fuisse; sed quoties præ-
clararum aliquod virtutis suæ specimen
edidit, & illo & majore etiam nomine
appellandum fuisse. Torr. *Consulque non
unius anni.*] Estque tuus animus non u-
nius anni consul, sed semper est ille
Consul, semper rex, qui suis cupiditati-
bus imperat, qui honestatem præfert
utilitati, qui hominum nocentium mu-
neribus non corrumpitur.

42. *Alto vultu.*] Erecto vultu, & ani-
mo excelso. Nam alti animi est pecu-
niam contemnere.

43. *Per obstantis catervas.*] Cupidi-
nis voluptatisque illecebrarum agmina
intelligo, quæ fortis & constans animus
virtutis instructus armis, perumpat ac
palmam auferat. Notandumque in o-
mnibus MSS. post verbum *vidi*, & post
verbum *vultu*, abesse & particulam mi-
niam

Vultu, & per obstanteis catervas
Explicuit sua victor arma.

45 NON possidentem multa vocaveris

Recte beatum: rectius occupat

Nomen beati, qui deorum

Muneribus sapienter uti,

Duramque callet pauperiem pati,

50 Pejusque letho flagitium timet:

Non ille pro caris amicis,

Aut patria timidus perire.

Dimè certè necessariam. *Torrentius. Per obstantes catervas.*] Per mediam hostium aciem, id est, per munera, & largitiones tanquam victor exprompsit sua arma, id est, suam integritatem, & abstinentiam. Est optima Allegoria.

45. *Non possidentem, &c.*] Ostendit divites non rectè dici beatos, sed eos qui sapientes sunt, donisque deorum cum mediocritate utuntur, paupertatem non minus æquo animo ferunt, quam divitias: mori malunt, quam indignum facinus in se admittere. *Figuli-*

mus. Possidentem multa vocaveris.] Non rectè vocaveris beatum, qui multa possidet.

46. *Rectius occupat.*] Meritò.

49. *Callet pauperiem pati.*] Sapit, & acute novit.

50. *Pejusque letho flagitium timet.*] Et turpitudinem odit pejus letho, id est, mori maluit, quam flagitium committere.

51. *Non ille pro charis.*] Ille, id est, vir talis non timet mori pro amicis, aut patria.

ODE X. ἑρωςυή.

Ad LIGURINUM puerum speciosum.

Futurum dicit, ut Ligurinum suæ adversus amatores arrogantiaè pœniteat, cum flos ætatis suæ exaruerit.

O CRUDELIS adhuc, & Veneris muneribus potens,
Insperata tuæ cum veniet pluma superbiæ,

Et

Primo hujus libri carmine, se, quamquam jam senescentem, Ligurini amore torque-ri vel invitum confessus est, nunc veluti se ulciscens, puerum admonet, ne formæ nimium confidat; futurum enim ut ea mox pereunte, superbiæ ipsam pœniteat. *Torrent.*

1. *Muneribus potens.*] Pulcritudine, & forma potens,

2. *Pluma superbiæ.*] Quum barbæ lanugo, quem adhuc non times, veniet, & adjicietur tuæ superbiæ, id est, levitati oris, & corporis tui. *Superbiæ tuæ.*] Id est, tibi superbo. sic enim loquuntur optimi sæpe auctores. *Plumam* verò illam primam pubescentium lanuginem vocat; modestius sane, quam *capitis nives* pro canitiæ dixit.

3. Et

Et quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ:
 Nunc & qui color est puniceæ flore prior rosæ,
 5 Mutatus, Ligurinum in faciem verterit hispidam;
 Dices, heu (quoties te speculo videris alterum)
 Quæ mens est hodie, cur eadem non puero fuit?
 Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

O D E

3. Et, quæ nunc.] Et cum vit factus eris, & detonsa erit coma, quæ humeris tuis jam passa est, & diffusa. *Pueri concubini, puellarum more comam alebant. Humeris involitant.*] Sic de Gyge puero lib. 2. Od. 5. & alio quodam Od. 20. lib. 3. Apud veteres enim pueri non impudici tantum, quique ad cyathos stabant, sed & ingenui atque honeste habiti, pœne puellarum in morem comam per cervicem atque humeros demittebant. Unde *comati* quoque & *capillati* impuberes sæpe appellantur. Verum delicati ac molles majore cura, ac diutius quoque comam nutriebant; semper solliciti, ut virilitatem, sic enim Plinius loquitur, effugerent. Honestioribus verò, mox ut pubetes facti fuerant, comæ in pubertatis signum præcedebantur. Porro delicatuli isti, cum vel ætas, amores ultra non permetteret, vel uxorem ducerent domini, quorum libidini servierant, solenni quodam more tondebantur: idque ut fieret ipsa præcipue sponsa allaborabat. Sic enim Mart.

Flamma texuntur sponse, jam tæda parata est;

Tondebit pueros jam nova nupta tuos.
 Quin etiam si quis insigniter insaniret, cæsarium illam deorum alicui, maxime Apollini, ideo credo, quod & ipse comatus nobis fingitur, consecrabant. *Torrent.*

4. *Prior flore rosæ.*] Melior flore purpureæ rosæ.

5. *Ligurinum.*] Optimi duo & vetustissimi Codd. *Ligurine* habent, quod sanè multò venustius est. *Ligurinum* scripsere, qui vim verbi *vertere* ignorarunt: eo enim vocabulo sæpe absolute usi sunt auctores. Virg. lib. 1. *Æneid.*

— *Tum proa avertit, & undis*

Dat latus.

Ubi Servium vide. *Torr. Hispidam.*] In faciem pilosam, & horridam.

6. *Quoties te speculo.*] Jure huic Cinnado tanquam feminæ speculum tribuit, ut Earino Martialis, *consilium formæ* pereleganter vocans, quod ab eo componendæ formæ consilium omne sumitur. *Alterum* autem dicit, pro tam dissimili, ut alius videri possit, nunc hispidus, ante lavis. Tib. lib. Eleg. 8.

Cavio est auro juvenis, cui lævia fulgens

Ora, nec amplexus hispida barba terit. *Torr.*

Alterum.] Videris mutatum.

7. *Quæ mens est hodie.*] Quasi diceret: Utinam in puerili ætate præcogitasset faciem meam futuram hispidam, ex qua quaestum meretricium deperdere sit necesse: vel utinam levis, & glabra pueri facies nunc rediret ad hunc animi mei sensum, id est, Utinam sensus ille fuisset in pueritia, aut pueri forma rediret ad hunc sensum.

8. *Incolumes non.*] Genæ imberbes. Nam genæ barbatae tanquam mortuæ habebantur, quia ad amores puerileis erant ineptæ.

ODE XI. ἑρωική.

AD PHYLLEDIEM.

Die natali Mæcenatis, qui erat Id. Aprilis, invitat eam ad epulas.

EST mihi novum superantis annum
 Plenus Albani cadus: est in horto
 Phylli, nectendis apium coronis:

Est edera vis

5 *Multa, qua crineis religata fulges.*
Ridet argento domus, ara castis

Vincta

2. **P**lenus Albani cadus.] Albano tertiam inter vina palmam dat Plin. lib. 14. cap. 6. Quin & Juvenal. 5. Sat. cum ait:

*Cras bibet Albanis aliquid de montibus
 aut de*

Setinis.

Vini hujus & ipse nobilitatem ostendit; utpote quod Setino conferri possit. Loquitur autem de divite luxurioso, qui pridiana cœnæ crudelitatem, Albano aut Setino velit corrigere. *Torrent. Albani cadus.*] Vini Albani.

3. *Nectendis apium coronis.*] Inter coronarias herbas enumerandum ergo est apium, ut ante vidimus lib. 2. Od. 7. neque illud tantum quod ἰλειβοσέλιον Græci vocant, seu palustre ac rusticum: verum etiam fativum atque hortense, ut ex hoc loco manifestum est: & de eo etiam loquitur Plin. lib. 20. cap. 81. cum peculiarem in condimentis habere gratiam scribit, quod hodie vulgò *petroselinum* appellamus, eoque in cibis & jucunde & utiliter utimur. Quamquam plura sint apii genera, non æquè omnia laudata. nam illud quod in Sardinia nascitur, venenatum, est. *Torrent. Apium coronis.*] Apium ebrietatem pellit, & ab Horatio in rebus lætis adhibetur, quamvis Græcis semper fuit lugubre. vide Od. 36. lib. 1.

4. *Est edera vis.*] Est mihi magna copiam hederæ, quæ Baccho consecrata est. *Edera vis Multa.*] Horatius Phyl-

lidem edera coronat: vel quod ea peculiariter oblectabatur; vel consueta poetarum libertate. nam quas cuique velint coronas nectunt. Et alioqui edera sacra Baccho, sine quo nulla lætitia est. Poterat etiam poetica videri velle Phyllis, ederam ideo gestans. Sicetiam Amaryllidi suæ pastor apud Theocritum Eid. 3. coronam edera folliculis & odorato apio implexam servat. *Torr.*

5. *Qua fulges, &c.*] Delectari Phyllidem corona ederacea significat: ideoque edera copiam non minorem, quam apii apud se esse dicit. *Qua crines religata.*] Qua (scilicet corona ex hederæ facta) tu comam habens religatam, fulgere soles.

6. *Ridet argento domus, ara castis vincta verbenis.*] Lib. 3. Od. 19. *Hic vivum mihi estivum, hic verbenas pueri ponite.* Virg. Æneid. lib. 11.

Velati limo & verbenas tempora vincti.

Ex quibus locis constat, quis *verbenæ* in sacrificiis usus fuerit. si quidem ea non aræ tantum circumligabantur, sed & capita poparum qui immolabant hostias. *Verbena* etiam utebantur legati, cum ad hostes clarigatum, id est, res raptas clarè repetitum mittebantur. Plinius lib. 32. cap. 2. addens è legatis unum *Verbenarium* vocatum fuisse, & quidem, ut ego arbitror, legationis principem. Eadem autem *sagmina* quæ & *verbenæ*, teste etiam Festo: *vel quod*
e x loco

Vincta verbenis, ariet immolato

Spargier agno.

Cuncta festinat manus. huc & illuc

10 *Cursitant mistæ pueris puellæ:*

Sordidum flammæ trepidant rotantes

Vertice fumum.

Ut tamen noris, quibus advoceris

Gaudiis, Idus tibi sunt agenda:

15 *Qui dies mensem Veneris marinæ*

Findit Aprilem:

Fure solennis mihi, sanctiorque

Pene natali proprio; quod ex hac

Luce Mæcenas meus affluenteis

20 *Ordinat annos.*

Tele-

ex loco sancto arcebantur: vel à sanciendo, id est, confirmando. Arcere enim pro accessere dixit vel adciere. Frondes ergo omnes sacratæ & quo cunque loco puro decerpæ, *verbenæ* dicebantur, teste Servio. *Torrent.*

7. *Verbenis ariet immolato.*] Castis, & parvis herbis, frondibusque festis ad aras coronandas.

8. *Agno.*] Agni mastati sanguine adspergi & imbui ariet, id est, videtur cupere.

9. *Cuncta festinat manus.*] Miro artificio quam carus ipsi Mæcenas sit ostendit, cujus natalem tanto apparatu celebrat. Nihil etiam significantius verbis illis, quibus glomeratum ex flamma fumum describit. *Torr. Cuncta festinat manus, huc, & illuc.*] Omnes adhibent diligentiam.

11. *Sordidum flammæ.*] Flammæ generantes nigrum fumum in verticem cum trepido motu sursum feruntur.

13. *Quibus advoceris.*] Ut intelligas ad quod convivium inviteris.

14. *Agenda.*] Idus celebranda.

15. *Veneris marinæ.*] Vide quæ dicta sunt lib. 3. Od. 26. & lib. 1. Od. 3.

16. *Findit Aprilem*] Findere pro divideredixit. Cur autem *Aprilis* Veneri facer, & unde id illi mensi nomen, explicat Macrob. Sat. lib. 1. cap. 12. & 21. Græci verò, teste Suida, mensis hujus tutelam Apollini tribuunt; à cujus Festis, quæ *ἡεργηλια* vocant, etiam mensi nomen. *Torr. Findit Aprilem.*] Dividit Aprilem Veneris mensem. Aprilis deducitur *ἀπρί* & *ἀφρί*, id est, à spuma, ex qua, & cruore genitalium Saturni in mare projectorum, Venerem progenitam fabulantur Poëta. vide Od. 26. lib. 3.

17. *Fure solennis mihi.*] Meritò mihi celebrandus, ut dies festus status, & fixus quotannis.

18. *Quod ex hac.*] Quia ab hoc die Mæcenas meus accrescentes annos suæ ætatis, ordine numerat.

20. *Ordinat annos.*] Hoc est, ordine componit ac digerit vitæ suæ seriem. ut enim à Consulibus publicè, sic privatim à natalibus quisque annos computabat. Hinc *ordinarii Consules*, qui & anno nomen dabant, ad differentiam eorum qui suffecti dicebantur. Cruquii commentum non placet. *Torrent.*

*Telephum, quem tu petis, occupavit,
Non tuæ sortis juvenem, puella
Dives & lasciva, tenetque grata
Compede vinctum.*

- 25 *Terret ambustus Phaëthon avaras
Spes: & exemplum grave præbet ales
Pegasus; terrenum equitem gravatus
Bellerophontem:*

SEMPER *ut te digna sequare, & ultra*

- 30 *Quam licet, sperare, nefas putando,
Disparem vites. age, jam meorum
Finis amorum.*

(Non enim posthac alia calebo

Fæmi-

21. *Telephum.*] Hujus Telephi amore etiam Lydiam, & alibi Chloë'n quoque pereuntem describit lib. 1. Od. 13. & lib. 3. Od. 19. Ingeniose autem Poëta jam senior, Phyllidem à Telephi amore deterret; hortaturque ut quæ consequi nequeat relinquens, ea quæ parata atque obvia sunt amplectatur: proinde ad se veniat, cui minus impar sit quam Telepho, à tot aliis potioribus expetito. Illud igitur quod sequitur, *Non tuæ sortis*, cum verbo *juvenem*, quam cum verbo *puella* jungi mallem. Torr. *Quem tu petis.*] Quem tu amas.

22. *Non tuæ sortis juvenem.*] Juvenem tibi valde dissimilem loco, re, genere.

24. *Compede vinctum.*] Grata servitute.

25. *Terret ambustus.*] Exemplis docet Phyllidem, debere omnem spem Telephi deponere, cum ille sit supra fortunam suam. Phaëthon vetat avide sperare, qui negotium supra vires suscipiens, scilicet paterni currus moderationem, igne combustus periit. *Avaras spes.*] Avarus ab avendo dicitur, non aris tantum, sed & aliarum rerum appetens: neque enim semper in reprehensione est avarus, sed interdum etiam ad res honestas refertur, ut cum *Græcos præter laudem nullius avaros* dicit Horat. *Avaras*

igitur *spes* interpretor, per quas ea, quæ supra vires nostras sunt, assequi posse confidimus. Nigidius compositum esse vocabulum credidit, pro *avidus aris*. Gellius lib. 10. cap. 5.

26. *Ales.*] Pegasus penniger, vel alatus.

27. *Terrenum equitem gravatus.*] *Gravari* cum accusandi casu, pro gravate ac moleste ferre, vocabulum Suetonio & Quintiliano, ejusdemque ætatis scriptoribus frequens. *Bellerophontes* autem ante Hipponomus dictus, nomen hoc vel à Belleri Corinthiorum principe, quem adolescens occidit, retulit, ut in fabulis narratur. Vide Erasmus proverbio, *Bellerophontis litteræ*. Torr. *Gravatus.*] Gravatum ferens Bellerophontem, qui cælos conscensurus, ut, quid rerum ageret Jupiter cognosceret, in terram decidit.

29. *Te digna sequare.*] Ut sequare res tibi aptas. *Et ultra.*] Ordo est: Et vites disparem, putando nefas esse, sperare ultra quam licet.

31. *Age jam meorum.*] O Phylli, quam omnium postremam amare constitui, condisce lyræ modos, quos suavi, & amabili voce decantes.

33. *Calebo.*] Non alia incendar, id est, non aliam amabo.

Fœmina) condifce modos, amanda
 35 *Voce quos reddas. minuentur atræ*
Carmine curæ.

34. *Condifce modos.*] Oblivifcere ergo Telephi, & meos verfus, quos amabili tua voce recites & cantes, condifce, & follicitudini ob amorem Telephi contractæ valedicas. *Lubin.*

35. *Atræ curæ.*] Id eft, triftes, quod niger color infaufus fit. fic Homer. *μελαίνας ὀδύνας*, dixit. Vide Turneb. lib. 4. cap. 14. *Pulmannus.*

ODE XII. Ὀδὴ ἐπιχειρήματα.

AD VIRGILIUM.

Defcribit Veris adventum, & Virgilium ad convivium fub conditione invitat.

JAM veris comites, quæ mare temperant,
 Impellunt animæ lintea Thraciæ,
 Jam nec prata rigent, nec fluvii ſtrepunt
 Hiberna nive turgidi.

5 *Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,*

Infelix

NON difplicet titulus, quem in tribus *codd. MSS. reperiri, AD VIRGILIUM UNGUENTARIUM, URBIS DISCRITIO; PARÆNETICE. Unguentarium autem fuiſſe illud oftendit: Cum tua velox merce veni. quo etiam referendum quod ſequitur: Verum pone moras & ſtudium lucri. Illis certè non aſſentior, qui Odam Virgilio poetæ inſcribunt. Torrent.*

1. *Temperant.*] Quæ mare tranquillum reddunt.

2. *Impellunt animæ.*] Thracii venti, id eſt, Favonii impellunt vela. *Animæ Thraciæ.*] Lib. 1. Od. 25. Thracium ventum *Aquilonem* aut *Boream* propriè eſſe oſtendimus. An ergò & hoc loco *animas Thracias* pro ventis Aquilonaribus dixit Horatius? Id ſi ita eſt, cur eos *veris comites* appellat? Vere enim Favonii ſtant, hibernumque molliunt cœlum, & navigantibus aperiant mare, ut lib. 3. Od. 7. dictum. *Animæ* ergò *Thraciæ* non inveniſtè dicuntur venti omnes, quorum veluti ſedes ac domicilium quoddam Thracia

eſt. Quod verò addit *veris comites*, & *quæ mare temperant*, perinde eſt, ac ſi cum *venti* dixiſſet, adjungeret *Favonii*, quo de certo ventorum genere ſe loqui oſtenderet. id enim ad alios quam Favonios referri nequit. *Torrentius.*

3. *Rigent, nec fluvii.*] Non glacie dureſcunt.

4. *Turgidi.*] Au&i.

5. *Ityn flebiliter gemens.*] Nota omnibus ex Ovidii Met. lib. 6. Pandionis filiarum & Terei fabula, qua ipſe in Upupam, illarum altera in Luſciniam, altera in Hirundinem, filius Itys in Phaſianum, aut quæ paucorum opinio eſt, in Carduelem converſi traduntur. De hirundine hic Horatium loqui nemo negaverit: (veris enim adventum avis illa nuntiat) quæ verò ſequuntur, propriè ad Prognem ſpectant. Hæc enim & quod Barbaro nupſerit, & quod inſandum illud ſcelus ſtruxerit, Cecropidarum nomini æternum opprobrium intulit.

6. *Infelix*

Infelix avis, & Cecropiæ domus
Aeternum opprobrium, quod male barbaras
Regum est ultra libidines:

Dicunt in tenero gramine pinguium

10 *Custodes ovium carmina fistula:*

Delectantque deum, cui pecus, & nigri
Colles Arcadiæ placent.

Adduxere sitim tempora, Virgili:

Sed pressum Calibus ducere Liberum

15 *Si gestis, juvenum nobilium cliens,*
Nardo vina merebere.

Nardi parvus onyx eliciet cadum,

Qui

6. *Infelix avis.*] Hirundo (olim Progne Pandionis regis Atheniensis filia) flebiliter Ityi filium gemens à se interfectum, jam nidum ponit. *Cecropiæ domus.*] Codex Laurentianus *Cecropidæ* legit. *Cecrops* autem natione Ægyptius, ad Aetæum seu Aetæonem, in Aetæam, quæ post Attica dicta est, veniens; filia ejus uxore ducta, oppidum à se appellavit *Cecropiam*, ubi, ut inquit Plin. lib. 7. cap. 56. nunc est arx Athenis. *Cecropiam* ergò *domum*, quod rectè monet Lambinus, non pro stirpe Cecropis, sed simpliciter pro regno, quod fundavit ipse, accipiemus. *Torr. Cecropiæ domus.*] Familia regum Atheniensium perpetua infamia, propter immanem in suum filium crudelitatem. *Cecrops* dux erat Atheniensium, unde domus *Cecropia*, pro familia Atheniensis.

8. *Regum est ultra libidines.*] *Infelix*, quod Terei mariti sui barbaram libidinem in Philomela constupranda ultra est malè, id est, parricidio.

9. *Dicunt in tenero gramine pinguium.*] Pastores modulantur carmina in honorem Panos.

11. *Deum, cui pecus.*] Delectant *Pana* fistulæ inventorem. *Nigri colles Arcadiæ.*] Ita Od. 21. lib. 1. *Nigras Erymanthi sylvas* dixit. Atqui *Erymanthus*

mons Arcadiæ est: nam loquitur hic de collibus silvisque ad pascendum idoneis. *Torr. Nigri colles Arcadiæ.*] Colles feraces, quia terra nigra frumentis est optima. vel nigri colles, id est, colles umbrosi propter sylvas.

13. *Adduxere sitim tempora Virgili.*] O Virgili, hæc tempora, id est, veris amenitas, & aëris temperies suadent lætitiæ, & invitant ad voluptatem.

15. *Si gestis.*] Si vehementer cupis vinum Calenum bibere. *Juvenum nobilium.*] Ad Cajum & Lucium Cæsares, Augusti filios, referre malim. hi enim principes *juventutis* dicti fuere, ut in Augusti nummis legitur: C. L. CAESARES AUGUSTI F. COS. DESIG. PRINC. JUVENT. Vel simpliciter de Romana juventute intelligi poterit; nisi forte Virgilium una cum Cæsaris Neronibusque ad cænam invitet. *Torrent. Juvenum nobilium cliens.*] Claudii, & Drusi privignorum Augusti.

16. *Nardo vina merebere.*] Propter unguentum ex Nardo per te allatum tu accipies à me vinum Calenum. Vide l. 1. Od. 31.

17. *Nardi parvus onyx.*] Vinum præstantissimum convivis præbiturus, à Virgilio vicissim collectam sive symbolam

Qui nunc Sulpitiis accubat horreis,
Spes donare novas largus, amaraque

20 Curarum eluere efficax.

Ad quæ si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni. non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena dives ut in domo.

25 Verum pone moras, & studium lucri:

Nigro-

Iam exigit. Coenam ergo collativam instituit Horatius, & cadum integrum vini optimi, exiguo nardi vasculo elici posse ait. *Onyx* ergo pro vasculo ad unguenta ex onychelapide confecto, accipitur. Qui lapis ab unguis humani similitudine in nominis quoque societatem venit, dictus etiam *alabastrites*. Initio quidem rarior, post invalescente luxu, etiam in columnas ac pavimenta transfuit. Et quoniam *onychis* præcipuus olim ad unguenta usus, hinc factum, ut quodcumque vasculum unguentarium, etiam alterius materiae, *onyx* diceretur. vide Plin. lib. 36. cap. 7. & lib. 37. cap. 6. *Torrent.* *Onyx eliciet cadum.* Parum unguenti multum vini eliciet. *Onyx* hic significat vasculum ex onyche factum, ad servandum unguentum.

18. *Sulpitiis accubat.* Liber optimæ notæ habet *ocubatur*, nec displicet. Interiore enim horrei parte latere ac veluti sepultum jacere cadum significat: unde vini præstantia notatur. *Torrentius.* *Horreis.* Apothecis vinariis, cujusmodi habebat Romæ Sulpitius Galba, in quibus oleum, vinum, fruges, iisque similia condi solebant.

19. *Spes donare novas largus.* Liberalis ad donandum spes insolitas. *Amaraque.* Amaras curas, vel amaritudines curarum.

21. *Cum tua.* Cum parvo Nardi onyche.

22. *Non ego te meis.* Non est mihi in animo te vino madefacere sine munere, ut faciunt divites.

23. *Immunem.* *Immunis*, inquit Festus, vacans munere, sine officio. Unde *immunes civitates*, quod ab omni onere liberæ, nihil penderent. Pulcre igitur Horat. *Immunem* hoc loco vocat, quem *ἀστυμόλον* Græci, qui nihil conferat, inanis, vacuus. Venuisse etiam Flaccus in Epist.

Quem scis immunem Cynara placuisse rapaci.

Quod avarissimæ meretrici nihil daret. vide lib. 3. Od. 23. *Tingere* etiam emphasis est, pro imbuiere ac totum madefacere, ut lanæ colores imbibunt. *Immunem meditor tingere poculis.* Tenihil afferentem. Hæc verba olent jocum non infacetum, fortasse tamen Virgilium taxant tenacitatis.

24. *Plena dives ut in domo.* Excusat quod collectam flagitat, cum solorum divitum sit gratuita præbere convivia, ut in novis magistratibus sacerdotiisque facere illi solent. Græci *εὐαπίνας* vocant; ut contra *ἐνδραπέσ* ea, quæ ex symbola fiunt. In quibus plus jucunditatis & gratiæ, atque impensa minor, quo nomine à veteribus maximè commendabantur. *Torrent.*

25. *Pone moras.* Depone moras, & cupiditatem lucri. hinc licet conjicere hunc Virgilium fuisse negotiatorem. *Et studium lucri.* Stephanus de Virgilio Poëta dici credit: nam ut dicimus, eum qui studiis literarum avocatur, velut à lucro avocari: sicut illius temporis iacturam facere dicimur, quod in ea non collocamus. Quid? nonne qui

*Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
Misce stultitiam consiliis brevem.*

DULCE est desipere in loco.

qui plura indies discit, proficere dicitur? qui autem proficit, nonne is lucrum facit. Sic & Cic. initio Officior. locutus est. Quidni enim Virgilius, mercator & ipse bonarum artium, ab Horatio volente *ἀσέβητος*, *lucris studium ponere*, id est, intermittere jubeatur? Possumus etiam fortasse lucrum de præmiis illis intelligere, quæ Virgilius ab Augusto ob sua poemata expectabat. Tum quod *juvenum nobilium cliens* datur, merito id mihi suspectum, non intelligi posse de Virgilio negotiatore. Tum, cum dixit, *Nardo vina merebere*, innuit, afferendam ab eo esse nardum, quam ex illorum no-

bilium juvenum liberalitate accepisset: quod cum alia munera ab illis accipere, tum etiam unguentis donari soleret. *Stephan.*

26. *Nigrorum memor.*] Mortis memor, nam rogos, sive ignes funebres, quibus cadavera cremabantur, appellat nigros, id est, tristes ab effectis.

27. *Misce stultitiam.*] Misce feriis ludicra, ita tamen, ut sis brevis in stultitia.

28. *Dulce est desipere.*] Jucundum est aliquando, cum tempus, & locus ferunt, desipere, id est, à severitate animi joco remittere. *In loco.*] *Ἐν ἡμερῶν*, opportune.

ODE XIII. *μεμπτική.*

In LYCEN Meretricem vetulam.

Insultat ei mordacissime, quod jam anus facta, & libidine flagrans contemnatur à juvenibus.

AUDIVERE, Lyce, Dì mea vota, Dì
Audivère, Lyce. sis anus, & tamen
Vis formosa videri,
Ludisque & bibis impudens:

5 Et cantu tremulo pota Cupidinem

Lentum

1. *Lyce.*] Muliercula hujus immittissimæ fastum, cum ab Horatio, meliore adhuc ætate amaretur, jam ante vidimus lib. 3. Od. 10. Quod ergo tunc iratus ei imprecabatur Poëta, id nunc evenisse gaudet. *Torrentius.*

2. *Sis anus.*] Hæc votorum Horatii summa erat, ut contemptui esset his, quos ipsa ante contempserat, nec delinimentis quicquam proficeret, ut à quoquam peteretur. *Torrent.*

3. *Vis formosa videri.*] Peculiare est

mulieribus, ut, quod formæ per ætatem decidit, id arte & blanditiis corrigere studeant, frustra. *Torrent.*

4. *Ludisque & bibis impudens.*] Ad eo es impudens ut ludas & bibas. *Steph. Ludisque.*] Tu ludis ludos amatorios, & vinum bibis impudenter.

5. *Et cantu tremulo pota Cupidinem.*] Falluntur eruditi viri, qui *tremulum cantum* interpretantur *anilem*: lasciviæ enim vox illa significationem habet. cujus interpretationis testem habemus veterem interpretem. Sic *κλαυθρον* Græci pro lascivo

Lentum sollicitas. ille virentis, &

Doctæ psallere Chix,

Pulcris excubat in genis.

Importunus enim transvolat aridas

10 *Quercus; & refugit te: quia luridi*

Dentes: te quia rugæ

Turpant, & capitis nives.

Nec Coæ referunt jam tibi purpuræ,

Nec clari lapides tempora, quæ semel

15 *Notis condita fastis,*

Includit volucris dies:

Quo fugit Venus? heu! quove color decens?

Quo

lascivo ac molli, & κλαδύρῃς idem ac tremulus. *Casaubon. Et cantu.*] Vetularum vox senectute intremiscit. *Pota Cupidinem.*] Tu pota lentam excitas amoris flam mam in te penè emortuam, vel, excitare vis erga te amorem in adolescentibus, quorum amor in vetulas tardus est, & piger.

6. *Lentum.*] Eadem significatione Propertius:

Hestibus eveniat lenta puella meis.

Ille virentis.] Cupido semper vigilat in pulchris genis Chix puellæ ætate florentis, & canendi peritæ, cum in te sit sopitus.

9. *Importunus enim.*] Non quiescens; sic *importuna pauperies*, Ode 16. lib. 3. *Aridas quercus.*] Informe spectaculum & prorsus inamœnum atque horridum. Codex vetustus *frondes* pro *quercus* habet. Sed translatum suspicor ex margine ab aliquo, qui ante legisse meminerat.

Aridas frondes hyemis sodali

Dedicit Hebro. Torrent.

Aridas.] Vetulas, consumptas, & exangues.

10. *Luridi.*] Dentes illuvie squalidi.

12. *Turpant.*] Te deformem reddunt.

Nives.] Nive, pro Canitie.

13. *Nec Coæ.*] *Coas purpuræ* à patria commendat, ut alibi *Tyrias Laconicas*, neque enim de certo vestium, quas *Coas*

vocabant, genere hic loqui Poëtam crediderim: de quibus lib. 1. Serm. 2. dicemus. Illæ namque tenuissimæ ac pæne pellucidæ fuere. *Torr. Nec Coæ.*] Nec elegantia vestium, nec gemmæ præciosæ: reducent tibi tempora præterita, id est, pulchritudinem amissam. In insula Choo tenuissimæ vestes ex bombyce texebantur, & optima purpura tingebantur.

14. *Clari lapides.*] Duo optimi Codices *cari* habent, quod sane non displicet. Nam gemmis & lapidibus convenit, *clari* non ita. *Tempora.*] Præterita tempora nunquam redeunt, sed volucris dies (id est, decurrens ætas) ea semper condita, & in publicis fastis perscripta inclusit, & sepelivit.

15. *Notis condita fastis.*] Id est, præterita, ut prisci interpretes annotarunt: recte ex Romanorum more, qui tempora fastis suis publicis metiri solent. Unde & annos à Consulibus computabant; atque adeo *Consulem* pro anno posuit Martialis lib. 1.

Bis jam pæne tibi Consul tricesimus instat. *Torrent.*

Fastis.] In fastis Romani cum res foris gestas, tum acta urbana singulorum annorum publicæ memoriæ causâ perscribebant.

17. *Venus.*] Quo fugit venustas, quam

*Quo motus? quid habes? illius, illius,
Quæ spirabat amores?*

20 *Quæ me surpuerat mihi,
Felix post Cynaram, notaque & artium
Gratarum facies? sed Cynaræ breveis
Annos fata dederunt:
Servatura diu parem*

25 *Cornicis vetulæ temporibus Lycen:
Possunt ut juvenes visere fervidi,
Multò non sine risu,
Dilapsam in cineres facem.*

ODE

quam olim habebas Lyce? *Hen.*] Est Ironia.

18. *Motus.*] Agilitas corporis, & saltatio. *Quid habes illius.*] Quid habes illius Lyces, quæ olim fuit puella pulcherrima; nihil omnino.

19. *Quæ spirabat amores.*] Quæ adeo formosa fuit, ut amores spiraret.

20. *Me surpuerat mihi.*] Nec mirum: anima enim est amica amantis. Vel quæ me ipsum & optimam mei partem rationem mihi surripuerat, meque à mente alienum fecerat. *Lubin.* *Surpuerat mihi.*] Subripuerat. Quæ optimam mei partem mihi furtim ademerat.

21. *Felix post Cynaram.*] Tam pulchra, ut soli Cynaræ cedas, vel, post Cynaram mortuam ei secunda es in pulchritudine. *Artium Gratarum facies.*] Quæ oculis, nutu superciliorum, capitis gratia, totiusque denique corporis placet. His fingi artibus puellam ait Horat. lib. 1. Od. 6. in eoque genere præstantem fuisse Sulpiciam significat Tibullus, mellitissimis versibus:

*Illam quicquid agit, quoquo vestigia mo-
vit:*

Componit furtim subsequiturque decor.

Hæc præsidia ubi formæ accesserint, regnat Venus. Tum hoc monendum, quod

Cynara in omnibus præexemplaribus per jora scribitur: & *delapsam* pro *dilapsam*. Quod Lambino non placet. Lector judicet. *Torrent.*

22. *Facies.*] Facies artificioso cultu ornata, vel, facies instructa iis rebus, quæ amorem valent allucere, cujusmodi sunt oculorum splendor, frontis lævor, vultus hilaris, labrorum nativus rubor, genarum candor puniceo colore temperatus, cervicis volubilitas, & similia.

23. *Fata dederunt.*] Sed fata, quæ servatura sunt Lycen temporibus, cornicis parem, dederunt breves annos Cynaræ, tibi autem dederunt annos multos, ut juvenibus fias ludibrio.

24. *Servatura diu parem.*] Dicit eam futuram parem, sive effectum iri parem. Vel servatura donec effecta sit par.

25. *Vetulæ temporibus.*] Cornix dicitur centum annos vivere. hinc *amosa cornix*, Od. 17. lib. 3.

26. *Fervidi.*] Juvenes tui amore olim incensi.

28. *Dilapsam in cineres facem.*] Ut te tanquam facem consumptam, id est, pulchritudinem tuam olim eximiam, nunc versam in deformitatem, juvenes possent visere.

I. Quæ

ODE XIV. ἑσπερίαισι.

AD AUGUSTUM.

A Senatu, populoque Romano, honores Augusto tribui non possunt, qui virtutes ejus æquare valeant.

QUÆ cura patrum, quæve Quiritium
Plenis honorum muneribus, tuas,

Auguste, virtutes in ævum

Per titulos memoresque fastos

5 *Æternæ? ô, qua Sol habitabileis*

Illustrat oras, maxime principum:

Quem legis expertes Latinae

Vindelici didicere nuper,

Quid Marte posses: milite nam tuo

10 *Drusus Genaunos, implacidum genus,*

Bren-

1. *Quæ cura patrum.*] Cum *populum* dicimus, tota unius ejusdemque coetus universitas intelligitur: cum *patres*, Senatus tantum: cum *plebem*, cæteri cives absque Senatoribus. Ergo & Horatius *patrum* ac *Quiritium* nomine omnes ordines complexus est: quos cum in ornando pariter Augusto summo studio occupatos cerneret, præclare admodum & ex abrupto in hæc verba prorumpit, *Quæ cura, &c.* concludens Augusti laudes nullo unquam studio hominum impleri posse. *Torrent. Patrum.*] Senatorum. *Quiritium.*] Populi Romani.

2. *Plenis honorum muneribus.*] Quæ cumulate & ad plenum, ut alibi loquitur, virtutem honore ac gloria compensent. Percontando igitur, quæ populi Romani cura ad hoc sufficere possit, perinde facit, ac si fieri posse neget. Summa enim & perfecta virtus (qualem Augusto tribuit) divinæ similis, humana omnia præmia excedit. *Torrent. Muneribus.*] Statuis, & monumentis.

4. *Per titulos.*] Per titulos statuis inscriptos, & fastos qui memoriam annorum rerumque gestarum continent.

5. *Æternæ.*] Possit virtutes tuas æternas reddere. *O qua Sol.*] Ordo est: O maxime principum, qui terram incolunt, qua parte Sol illustrat oras mundi habitabiles, id est, ô Princeps maxime omnium qui ubique sunt. *O qua Sol.*] Exclamatio parænetica, continens per enumerationem, res fere omnes ab Augusto, & illius auspiciis gestas. *Cruquius.*

7. *Quem legis expertes Latina.*] Quem Vindelici expertes legis Latinae, id est, civilitatis, & humanitatis nescii, didicere nuper, quid posses Marte, id est, in re militari. De Vindelicis vide supra Od. 4. *Expertes legis Latinae.*] Quibus necdum victor Romanus leges imposuerat.

9. *Milite nam tuo.*] Militibus, & auspiciis tuis acer Drusus, plus quam semel dejecit Genaunos, & Brennos, Galliaë populos immanissimos, & implacabiles.

10. *Genaunos.*] Mira in nostris quoque codicibus utriusque nominis hujus varietas. Plin. lib. 3; cap. 2. de his gentibus, à mari supero usque ad inferum devistis, titulum recensens, *Tenaunos*

*Brennosque velocis, & arceis
Alpibus impositas tremendis
Dejecit acer plus vice simplici.*

- 15 *Major Neronum mox grave praelium
Commisit, immanisque Rhætos
Auspiciis pepulit secundis:
Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora libera
Quantis fatigaret ruinis:*

- 20 *Indornitas prope qualis undas
Exercet Auster, Pleiadum choro
Scindente nubeis: impiger hostium
Vexare turmas, & frementem
Mittere equum medios per igneis.*

Sic

sex *Geniuos* aut *Genauos*, si mavis, omit-
tit, *Brennos* exprimit. Quare *Brennos* le-
gendum censeo. *Implacitum* quoque in
uno codice scriptum reperi, pro *impla-
cidum*. *Torrent*.

12. *Tremendis*.] Propter hostium cru-
delitatem.

13. *Plus vice simplici*.] Non uno con-
gressu, sed iterum, atque iterum.

14. *Major Neronum*.] Inepta lectio
est, in *Acrone* vulgato, ubi *Drusus* est
major *Neronum*, contra fidem historiae.
nam *Drusum* enixa est *Livia* intra *Cæ-
saris* Penates, auctore *Velleio*; *Tibe-
rium* autem secum attulit. Itaque aut
propter fratrem *Drusum* vulneratum
missus est *Tiberius*, aut certe post mor-
tem *Drusi*, *Tiberius* *Rhætos* aggressus,
mox stravit, & in provincia formam
redegit. *Cruq. Major Neronum*.] *Clau-
dius Tiberius Nero* submissus est *Dru-
so* in auxilium ab *Augusto* ad bellum
conficiendum, ejusque in Imperio suc-
cessor fuit.

15. *Immanisque Rhætos*.] Id quoque
nomen quomodo scribendum sit, &
qui *Rhæti* fuerint, jam ante declaravi-
mus.

16. *Auspiciis*.] *Auspiciis* tuis.

17. *Spectandus in*.] *Dignus*, qui spe-
ctaretur in bello, quantis ruinis, & cla-
dibus fatigaret *Rhætorum* pectora,
mortem non timentia propter liberta-
tem.

18. *Devota morti pectora*.] Hoc est,
Rhætos ipsos, qui ex voto honestam
in libertate mortem oppetere, quam in
servitute turpiter vivere mallerent. Quan-
to autem ferocior hostis, tanto glorio-
sior victoria est. *Torrent*.

20. *Indornitas prope qualis undas*.] Or-
do est: *Tiberius* tam impiger vexare
hostium turmas, & mittere frementem
equum per medios ignes, qualis prope-
modum est *Auster*, cum undas exercet,
Pleiadum choro scindente nubes.

21. *Exercet Auster*.] Agitat *Auster*.
Auster Pleiadum, &c.] *Austro*, quo
non alius ventus concitior, bene
Pleiades sive *Vergilias*, ortu & occasu
tempestuosas adjungit; ut *Tiberii* ducis
impetum apertius ante oculos ponat.
De *Pleiadibus* autem pulcherrime *Ovid*.
Fast. lib. 4. Torrent. Pleiadum choro.] *Ver-
giliarum* ortus, & occasus pluviosus
est, & tempestuosus, nubibus à vento
scissis.

24. *Medios per ignes*.] Per medium
pugæ

25 Sic tauriformis volvitur Aufidus ;
 Qui regna Dauni præfluit Appuli,
 Quum sævit, horrendamque cultis
 Diluviem meditatur agris.

Ut barbarorum Claudius agmina

30 Ferrata vasto diruit impetu,
 Primosque & extremos metendo,
 Stravit humum sine clade victor :
 Te copias, te consilium, & tuos
 Præbente divos. nam tibi, quo die

Por-

pugna fervorem, per summa discrimina.

25. Sic Tauriformis.] Ταυροειδὲς vocant fluvios Græci, Acheloum maxime, totius Græciæ vetustissimum, qui & sub tauri forma congressus est cum Hercule, victusque alterum cornu amisit. qua de re sic in vetustis Horatii membranis scriptum reperri: *Flumina cum cornibus pinguntur, quia mugitum habent veluti boves, eorumque cornua arundinibus coronantur, quoniam ripæ arundinetis præfiguntur.* Virg.

— Tardis ingens ubi flexibus errat
 Mincius & tenera prætexit arundine ripas.

Addam & Festum: *Taurorum specie simulacra fluminum, id est, cum cornibus, quia sunt atrociora ut tauri.* Torrent. *Aufidus.*] Aufidus Appuliæ fluvius, dicitur Tauriformis, propter ejus impetum, & mugitum, vel, quod imbribus auctus, relicto suo alveo, exundabat sæpius.

26. Dauni.] Dauni Appulorum regis. *Præfluit.*] Sic in omnibus melioris notæ libris scriptum reperri, ut & Od. 3. hujus libri annotavimus.

27. Quum sævit.] Cum eum auxerit celestis imber.

28. Diluviem meditatur.] Minitatur pro meditatur magistellus aliquis adscripsit. Quare non est quod Nonio auctore, qui & ipse forsitan corruptus est, elegantissimum vocabulum loco mo-

veamus. sic enim princeps Poëtarum:

*Nec lupus insidias pecori, nec retia cervis
 Ulla dolum meditantur.* Torrent. *Meditatur agris.*] Metaph. est à re animata ad inanimatam. alii legunt, *minitatur.*

29. Claudius.] Tiberius Nero.

30. Ferrata vasto.] Agmina ferro, & armis munita.

31. Primosque.] Totam Asiam cædendo. Sic Virg.

Proxima quæque metit gladio.

32. Stravit humum.] Nemo dubitet, quin ita scribendum sit, non *humis*. ut *Sternere humum foliis, &c.* *Stravit humum.*] Operuit humum victor, sine ulla suorum militum jaçtura.

33. Te copias.] Pulcherrime expressit, quid sit alterius auspicii vincere. Notandumque jure antiquo militari penes solum Imperatorem auspicia fuisse. Quare & ejus auspicii, quamquam absens esset, bella geri dicebantur. Bella ergo legatis committere, hoc ipsum est dare auspicia, & præbere deos suos, quibus illi auctoribus nitantur. Eoque referendum illud ex Od. 8. lib. 1.

34. Præbente divos.] Te suppeditante divos tuos, id est, divos tibi faventes. *Quo die.*] Dion Cassius lib. 51. pugnatum quidem scribit apud Actium 14. Non. Septembr. A. U. C. DCCXXIII. sed quo sequentis anni die Alexandria capta sit, non exprimit. tantum addit,

- 35 *Portus Alexandria supplex,*
Et vacuum patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus :
Laudemque, & optatum peractis
 40 *Imperiis decus arrogavit.*
Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque, & Indus, te profugus Scythes
Miratur, ô tutela præsens
Italiae, dominaeque Romæ :
 45 *Te, fontium qui celat origines*

Nilus-

addit, inter alios post victoriam Aëliam Augusti honores, sancitum fuisse, ut dies, quo capta erat Alexandria, festus haberetur. *Torrentius.* Quo die.] Eodem, quasi fatali die, Alexandria ab Augusto fuit capta, quo Drusus Vindelicos superavit, tertio lustro (id est, quindecim annis) interposito.

35. *Alexandria supplex.*] In Alexandriam Antonius, & Cleopatra confugerant.

36. *Aulam.*] Domum regiam hoste vacuum. Nam devicta erat Cleopatra, & Antonius extinctus.

39. *Optatum peractis.*] De Tiberio loquitur, & quidem ut arbitror, peracto jam non solum Rhætico Vindelicoque, sed & Pannonico bello, longo & difficili: quas ob res ovans Urbem ingressus est. At de Germanis etiam triumphavit. sic enim de ipso Sueton. atque hoc ipsum est, quod ait Horat. *peractis imperiis.* Tot enim bellis dux ab Augusto constitutus, & à militibus Imperator de more appellatus, tandem quinto & decimo post captam Alexandriam anno, summum decus assecutus est, cum victis hostibus, triumphavit. *Torrent.*

40. *Arrogavit.*] Fortuna peperit divinos honores tuis imperiis jam finitis attribuendos: ut Horatius in Epist.

Præsenti tibi maturos largimur honores ;
Jurandumque tuum per nomen ponimus
aras.

41. *Cantaber non ante.*] Te miratur populus Hispaniæ à nullo ante Casarem victus. Vide Od. 6. lib. 2. Od. 8. l. 3.

42. *Profugus Scythes.*] Scythes campestris huc illuc vagatur, nec in eodem loco manet. vide Od. 35. l. 1. & Od. 24. lib. 3.

43. *Miratur.*] Plus dicit, quam vulgus existimet. *Mirari* enim, ut ait Nonius, significat novo aliquo obstupesceri, in quo horror quidam ac sapientiam veneratio est. Pulcre de apibus Virg. regis majestatem describens:

Ille operum custos, illum admirantur,
&c.

44. *Dominaeque Romæ.*] Recte, ut & Romanos rerum dominos dicimus. At qui si Augustum dominum appellasset, & graviter offendisset, & minus ei laudis tribuisset. *domini* enim nomen ne per jocum quidem tulit, si Suetonio credimus: & multo speciosius est, patriæ, quam sibi imperium querere. *Torrent. Dominaeque Romæ.*] Romæ principis urbium. vide supra Od. 3.

45. *Te fontium.*] Nilus Ægypti fluvius, qui celat originem suorum fontium (id est, cujus fontes, & origines adhuc nemo scivit) audit te, id est, te colit, & veneratur.

46. *Ister.*]

Nilusque, & Ister, te rapidus Tigris,
Te, belluosus qui remotis
Obstrepat Oceanus Britannis;
Te, non parentis funera Galliae,
50 Duræque tellus audit Iberiæ:
Te cæde gaudentes Sicambri,
Compositis venerantur armis.

46. *Ister.*] Danubius fluvius permagnus. *Tigris.*] Tigris est Armeniæ fluvius, adeo velox, ut aliquando saxa ingentia secum rapiat.

47. *Belluosus.*] Novum, sed perelegans Oceani epithetum, & quidem verissimum, si quidem Tiberio principe in insulam quandam contra Lugdunensis provinciæ littus, trecentas amplius belluas reciprocans, destituit. Plin. lib. 9. cap. 5. *Belluosus qui remotis.*] Te audit Oceanus, qui ingentes belluas in se continens Britannos circumsonat à nobis longè sejunctos.

49. *Non parentis funera.*] Druidæ enim imprimis hoc voluit persuadere, non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios, atque hoc

maxime ad virtutem excitare putant, metu mortis neglecto. *Cæsar* de bello Gallico lib. 6. *Funera Galliae.*] Galli mortem non extimescebant, vel, propter ingenitam ferocitatem, vel, quia sibi persuadebant, quod aliquando renascerentur.

50. *Duræque tellus.*] Laboriosa Hispaniæ.

51. *Sicambri.*] Hos quemadmodum & Sævos, in Galliam traduxit Augustus, locumque eis assignavit. quam clementiam experti victi, merito victorem venerabantur. *Torr. Sicambri.*] Germaniæ populi bellicosi. vide supra Od. 2.

52. *Compositis venerantur armis.*] Armis in uno loco simul positis, & conditis, id est, bello sedato, & finito.

ODE XV. ἑξωμυσική.

AUGUSTI Laudes.

PHOEBUS volentem prælia me loqui,
Victas & urbeis, increpuit lyra:

Ne

Hæc Ode, invenitur in Cod. MS. adhaerere præcedenti indivisa: ea fortasse de causa, quod eisdem numeris & modis esset descripta, & esset ejusdem argumenti. Cruquius. Poeta novam laudandi Augustum occasionem arripit, & tanquam à Phœbo admonitus, ne bella Lyricis numeris adoptet, leviora scribenda sumit: ut ante belli, sic nunc pacis artibus in optimo principe collaudans. Torrent.

1. *Phœbus volentem prælia.*] Apollo increpuit, id est, objurgavit, & admo-

nuit me volentem prælia, & victas urbes loqui lyra, id est, Lyrico carmine.

2. *Increpuit lyra.*] Dicitio lyra, paulò remotius à verbo loqui posita, non nihil difficultatis parit: fati aperta tamen sententia est. Si quis tamen totum illud *Increpuit tamen Lyra ad Phœbum referre* malit, me volente id faciet: vel quod lyram tenens, ut fere pingitur; vel quod etiam lyra accinens, Poëtam objurgaverit. Apertissima esset sententia si pro *volentem*, *volente* legeretur: tum ele-

Ne parva Tyrrhenum per æquor
Vela darem. tua, Cæsar, ætas

5 Fruges & agris rettulit uberes,

Et signa nostro restituit Jovi

Direpta Parthorum superbis

Postibus: & vacuum duellis

Janum Quirini clausit, & ordinem

10 Rectum, & vaganti fræna licentiæ

Injecit, amovitque culpas,

Et veteres revocavit artes:

Per

ganter diceretur increpuit lyra, pro insonuit lyra: quo dei concitatoris indignatio quadam exprimitur. Ovidius 6. Fast.

Annuis Alcides increpuitque lyra.

Quid ergo si Phœbus sicvatem nostrum loqui prælia volentem, lyra impulsu deterruit?

3. *Ne parva Tyrrhenum per.*] Ne res grandes tenui Musa canerem. Allegoricè significat id æquè periculofum esse, ac si parvo navigio in mari Tyrtheno navigaret.

5. *Uberes.*] Copiosas fruges.

6. *Et signa nostra.*] Signa, quæ Crassus amiserat à Parthis interfectus. *Nostro restituit Jovi.*] *Nostro* vel Capitolino exponere licebit; vel nobis, id est, Romanis propitio. Nulla autem re magis gavissus Augustus, quam quod signa à Crasso & Antonio capta, Parthis volentes ei restituere. quod passim testantur veteres nummi, cum hac inscriptione: SIGNIS RECEPTIS. *Jovi.*] Jovi Capitolino, ubi signa militaria servari solebant.

7. *Direpta Parthorum superbis.*] Signa detracta à superbis postibus Parthorum: qui, ne victi viderentur, signa Crassiana, sua sponte Romam ad Augustum remiserunt.

8. *Vacuum duellis.*] Hunc locum Torrentius, in Suet. commentariis declaravit, cap. 22.

9. *Janum Quirini.*] Joh. Passeratius

legi posse putat *Janum Quirinum*, quæ lectio Lambino non displicet. *Janum Quirini clausit.*] Et tua ætas clausit Janum Quirini, id est, clausit Jani templum apud Romam, facta pace per universum terrarum orbem. Nam belli tempore templum Jani patebat.

10. *Et vaganti.*] Vetus interpres Porphyrio *Evaganti* legit, & pro perturbanti ordinem rectum exponit. quod licentiæ proprium est, ut legibus tanquam frenis coercenda sit. Atqui id præcipuum magni in repub. viri munus est: ut quod alibi inquit Flaccus noster,

— *Indomitam audeat Resrenare licentiam.*

Augustum verò præclare hoc munus explevisse, & hic & alibi sæpè ostendit, maximè paucis illis quidem, sed pulcherrimis verbis,

*Res Italas armis tutevis, moribus ornes,
Legibus emendes.*

Evagari autem ordinem, pro extrà ordinem vagari interpretabimur. *Torr.*

11. *Injecit.*] Et injecit fræna licentiæ extrà ordinem rectum vaganti, id est, bonas leges constituit, quæ peccandi licentiam veluti frænis reprimerent. *Emovit.*] Eruit, extirpavit, ut nulla amplius vestigia supersint: & multò efficacius est, quam *amovit*. *Torrent.* *Emovitque culpas.*] Gravibus poenis in improbos constitutis.

12. *Veteres revocavit artes.*] Quibus hæmpè

Per quas Latinum nomen & Italæ
Crevere vires; fama que, & imperi

15 Porrecta majestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.

Custode rerum Cæsare, non furor
Civilis, aut vis eximet otium:

20 Non ira, quæ proculdit enseis,
Et miserat inimicat urbeis.

Non qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Julia: non Getæ,

Non Seres, infidive Persæ:
Non Tanaim prope flumen orti.

25 Nosque & profestis lucibus & sacris,

Inter

nempe & majorum virtute, res Romana
in tantam amplitudinem excrevit. Et
qua ratione ea conservari posset ostendens, ait:

Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem,

Parcere subjeclis & debellare superbos.

In pace enim bonis legibus moribusque, in bello fortitudine & clementia respub. felicissimè geritur. *Torrent.* *Artes.*] Pristinæ Romanorum virtutes.

14. *Imperi Majestas.*] Optimi quique Codices Imperii scribunt, & mox orta pro ortum. Verum illud notatu dignum, quod duo illa vocabula Imperii majestas Poëta doctissimus felicissimè conjunxit. Majestas enim in Imperio est, atque omni populi Romani dignitate. *Torrent.*

15. *Porrecta majestas.*] Majestas est amplificata.

16. *Ab Hesperio cubili.*] Ab occasu Solis.

17. *Custode rerum.*] Jovis enim cura Cæsar, Cæsaris Roma. Extant nummi veteres, quos S. P. Q. R. AUGUSTO PARENTI CONSERVATORI SUO inscripsit. *Furor.*] Non bellum civile, aut violentia ejiciet pacem.

18. *Aut vis eximet.*] Porphyrius legit *exiget*, id est, turbabit & expel-

let: alii *exuet*, minus bene. *Fabrianus.*

19. *Proculdit enses.*] Proculdi facit.

20. *Inimicat urbes.*] Inimicas reddit urbes.

21. *Qui profundum.*] Thracæ, Germani & aliæ gentes.

22. *Edicta Julia.*] Non solum C. Cæsaris Dictatoris, sed & Augusti in gentem Juliam adoptati leges, *Julia* appellabantur; addita peculiari cujusque legis nota aliqua, unde aliæ ab aliis distinguantur: ut puta *Julia Majestatis*, *Julia de Adulteriis*. Inter quas celeberrima illa *De maritandis ordinibus*, sive *Papia Poppæa*, serò ab Augusto perlata. *Torrent.* *Edicta rumpent Julia*, non *Getæ.*] Leges Julias non violabunt de adulteriis, vel alias leges quascunque.

23. *Infidive Persæ.*] Infideles, quia Crassum simulata pace occiderant.

24. *Non Tanaim, &c.*] Non Scythæ, & Sarmatæ.

25. *Profestis lucibus.*] Festis potissimum diebus inter vina, clarorum virorum nomina celebrabant. Eximia vero Augusti laus, quem Romani non festis tantum, sed & profestis diebus, nec solum publicis, verum etiam privatis in

Inter jocosæ munera Liberi,
Cum prole, matronisque nostris;
Rite deos prius apprecati,
Virtute functos, more patrum, duces,
 30 *Lydis remisto carmine tibiis,*
Trojamque, & Anchisen, & almæ
Progeniem Veneris canemus.

Q. HO-

conviviis celebrabant. *Torrent.* *Profestis lucibus.*] Diebus sacros dies præcedentibus, qui laboribus & privatis, & publicis sunt concessi.

26. *Inter jocosæ.*] Inter vina, & lætas epulas.

27. *Cum prole, matronisque.*] Cum liberis, & uxoribus.

28. *Ritè deos prius.*] Nos ritu Majorum, deos primum invocantes, canemus claros duces, qui pro patriæ salute cum gloria sunt mortui.

29. *Virtute functos.*] Vide libro 1. Od. 12. *Virtute functos* dicit Horatius, ut *virtutis munere functus* Cic. *Nemo parum diu vixit, qui virtutis perfectæ fundus est munere.* *Torrent.*

30. *Lydis remisto.*] Plures libri *remixto* legunt: nonnulli *Lydis* pro *Lydis*, parum refert. Sed videndum est cur *Lydas* vocat Flaccus, quas alii ferè *Phrygias*. quod meo sane judicio non aliunde quam à regionum vicinitate procedit. nam cum Phrygiæ inventum sit ti-

bia & eandem habeat in organis vim, quam in vocibus harmonia, quæ & ipsa Phrygia appellatur, à qua Lydia plurimum differt: (illa enim concitior, acriorque, ac proinde Cybeles & Bacchi sacris apta) nulli dubium est, quin *Lydas* pro *Phrygiis* dixerit Horat. ut libro 3. Od. 19. *Berecynthiam* vocat *tibiam*. Idem volunt qui *barbaram* appellant. *Barbaros* enim apud optimos quoque pro Phrygiis accipimus. Denique *remixto carmine tibiis* cum dicit Flaccus noster, carmen ad tibiai quod canatur intellige. Voce autem cum tibiis canere primum Troezenius Dardanus instituit. *Torrent.* *Lydis remisto carmine.*] Tibiarum varii erant modi, tres præcipue: Dorius, sive Ionicus, Phrygius, & Lydius.

31. *Anchisen, & almæ.*] Canemus patrem Æneæ, ipsumque Æneam Veneris filium, & totam gentem Juliam, nempe Julium Cæsarem, Augustum, Tiberium, Drafos, &c.

Q. HORATII FLACCI
E P O D O N
L I B E R.

E P O D. I.

Ad MÆCENATEM.

Horatius ibit cum Mæcenate proficiscente ad bellum Actiacum, contra Antonium.

*B*is Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula:
Paratus omne Cæsaris periculum
Subire, Mæcenas, tuo.

Quid

EPodōn Liber.] Margini antiqui codicis adscriptum reperimus: Liber hic EPODΩN inscribitur, id est, clausularis, quod in eo versus ita ordinantur, ut singulis quibusque clausulæ suæ recinant. Clausulæ autem Lyrici appellantur minores versus majoribus suppositos, quasi præciosos, integris subiectos. *Si meæ tamen opinioni locus esset, Liber ἐπωδὸς inscriberetur, non à certo carminis genere, quod in hoc volumine maximè variat, neque semper sequens versus præcedente brevior est; sed, ut si Latine incantator dicas, hoc enim Græcis est ἐπωδὸς, ut ἐπωδὴ incantamentum. Videmus certè quam multa de incantationibus tractet hic Horatius, & quam acriter Canidiam veneficam exagitet: neque novum est à tam insigni operis parte totum opus nomen acquirere. Errant autem solemniter, qui ἐπωδὸς vocari posse hæc Poëtæ nostri carmina arbitrantur, tanquam ex intervallo post alios libros scripta. Nam ut alias rationes omittam, quibus facile refellantur, illud manifestè constat, & multa ex prioribus libris, totum pene librum quartum Carminum, post hoc ipsum volumen scriptum fuisse. vide*

& Turneb. Advers. libro 12. capite 14. Muretus dicit se vidisse veterem librum in quo hic quintus Odarum liber inscriberetur. Torrentius.

1. *Ibis Liburnis.] Qui sint Liburni, quæve à gente illa denominata Liburna, docet Vegetius lib. 4. de re Milit. Errant verò qui tam exiguas faciunt, ut cymbæ potius, quam naves bellicæ videri possent. Suidas certè rostratas constratasque fuisse tradit, alia tamen quam triremes forma. In eo vero consentiunt omnes, quod ab agilitate & incredibili celeritate præcipuè commendabantur, ob hoc aptissimæ bello, quod Actiaci prælii eventus docuit. Torrent. Ibis Liburnis.] Amice Mæcenas, tu paratus subire omne periculum Cæsaris, idque tuo periculo, ibis Liburnis navibus inter alta navium propugnacula, id est, inter turritas naves Antonianas. Liburnis inter alta navium.] In navibus humilioribus, sic dictis à Liburnorum gente.*

2. *Amice.] Illud monendum, me existimare celebri ad Actium pugna non interfuisse Mæcenatem, tunc temporis Romæ & Italiæ administrandæ*

T 5

præfe-

- 5 *Quid nos? quibus te vita sit superstite
Fucunda, si contra, gravis?
Utrumne iussi persequemur otium
Non dulce, ni tecum simul?
An hunc laborem mente laturo, decet*
- 10 *Qua ferre non molleis viros,
Feremus? & te vel per Alpium juga,
Inhospitalem & Caucasum,
Vel Occidentis usque ad ultimum sinum,
Forti sequemur pectore.*
- 15 *Roges, tuum labore quid juvem meo
Imbellis, ac firmus parum.
Comes minore sum futurus in metu
Qui major absenteis habet:
Ut assidens implumibus pullis avis,*

præfectum. quod significare videtur Dio lib. 51. Virgilius sane solius Agrippæ meminit, insigni laudatione ipsum Cæsari æquiparans, non omisurus Mæcenatem suum, modo adfuisset. Quare carmen hoc sola opinione futuræ professionis scripsit Horatius. *Torrent.*

5. *Quid nos?*] Quid nos faciemus qui Romæ restamus? quibus vita est jucunda, te superstite & incolumi, gravis verò te mortuo. *Sit superstite.*] Codex Gandavensis optimæ notæ, si legit, *pro fit*, adscriptumque abundare. Sed & alterum exemplar sic habebat. Verum alicui hoc fortè displicebat, erasit, & est supposuit. ait enim *re si*, abundare, & melius legi est. *Torrent.*

7. *Iussi persequemur otium.*] Iussi ab Augusto domi manere, an carmen per otium componemus, quod sine te est injucundum.

9. *Laturus.*] Sequitur mox *feremus*. Novum itaque loquendi genus: Græci usitatus, *laturus feremus*. Non dissimile illud Lucretii:

— *Quid multa, quid in se
Semina habent ignis stuppæ tedæque tenentes.*

Serpen-

Habent tenentes, pro *habent tenentque*. *Laturus, decet.*] An laturus sumus hunc laborem militarem ea mente & constantia, qua viros fortes decet.

10. *Qua ferre.*] MSS. ferè omnes habent *quem*: ut & mox *roges tuum laborem*, pro *labore*.

11. *Feremus: & te vel.*] Sibi ipse dat responsum.

12. *Inhospitalem.*] Caucasus est Scythiæ mons inhospitalis, propter glaciem, & nives.

13. *Vel occidentis usque.*] Usque ad sinum Gaditanum in Hispania, juxta columnas Herculis.

15. *Roges, tuum labore.*] Si roges, quid ego non bellicosus, possim meo labore te juvare.

17. *Comes minore.*] Si tuus sim comes, minus tibi metuum præfens, quam absens.

18. *Qui major.*] Qui metus.

19. *Ut assidens.*] Longè apertior esset sententia, modo versus ferret, si *assidet* & paulò post *timens* pro *timet* legeretur. quomodo enim timere potest relictis jam assidens. Nisi totum illud *Assidens implumibus pullis*, unius epitheti loco accipia-

- 20 *Serpentium allapsus timet*
Magis relictis : non , ut adsit : auxili
Latura plus presentibus.
Libenter hoc , & omne militabitur
Bellum in tuæ spem gratiæ.
- 25 *Non ut juvenis illigata pluribus*
Aratra nitantur meis :
Pecusve Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet pascua.
Nec ut superni villa candens Tusculi
- 30 *Circæa tangat mœnia.*
Satis superque me benignitas tua
Ditavit . haud paravero ,
Quod , aut , avarus ut Chremes , terra premam :

Dis-

accipiamus , ut puta fata avis , aut quid simile. *Torrent. Afsidens pullis.*] Id est, quemadmodum avis pullis implumibus assidens atque accubans, serpentium illa quidem insidias & impetus extimescit : sed multò magis tamen timet absens, cum scilicet pullos suos reliquit. *Lambin.*

20. *Allapsus timet.*] Serpentum incursionones.

21. *Magis relictis.*] Magis timet pullis relictis. *Relictis, est Dativi casus. Non ut adsit.*] Non est latura plus auxilii presentibus, quamvis adsit.

23. *Militabitur, &c.*] Ego, inquit, hujus belli laborem ac periculum perferam, nulla abs te sperata mercede: sed tuæ ergà me benevolentiae retinendæ studio & spe ductus. *Lambin. Militabitur.*] Militabitur à me.

25. *Non ut juvenis.*] Est Hypallage, non ut plures juveni mei nitantur aratris illigatis, id est, non ut plura habeam aratra, vel, ut plura agri jugera possideam. *Illigata.*] Quidam codices *alligata* legunt: & mox *nectantur* pro *nitantur*: sed nihil mutò. *Torr.*

27. *Pecusve Calabris.*] Magnus veterum Romanorum ex re pecuaria quæsus, ut & ex aratione. At solidæ illæ

& insignes divitiæ, in propriis pascere, & quidem diversis locis: ut pro temporum ratione, nunc in æstiva, nunc in hiberna pecus ducere possint. *Turneb. lib. 12. cap. 14. Pecusve Calabris ante sidus fervidum.*] Non ut habeam multa armenta, quæ post ortum Caniculæ pascua mutant, scilicet ex Calabria in Lucaniam.

28. *Pascua.*] Libri omnes maximo consensu habent *pascuis*, malim tamen *pascua*. *Torrent.*

29. *Nec ut superni.*] Nec ut villa mei fundi Tusculani in collecta, & marmore candenti extracta, se extendat ad oppidum Tusculum, à Telegono Circes, & Ulyssis filio ædificatum. *Superni Tusculi.*] Editi, & in colle positi. *Tusculæ* autem *villam*, pro Tusculani agri villa accipio; tanta amplitudine, ut ipsa urbis mania attingeret. *Telegonus* porro, Ulyssis ex Circe filius, Tusculum condidit. Unde *Circæa* appellat *mœnia* Horatius, atque ita locum hunc disertè explicat *Porphyrion. Torrentianus. Turneb. lib. 12. cap. 14.*

31. *Benignitas.*] Pro liberalitate.

33. *Quod, aut avarus.*] Quod in terra occultem, ut *Chremes* ille senex *Torrentianus*.

34. *Disin-*

Discinctus aut perdam ut nepos.

34. *Discinctus ut nepos.*] Ut pater patris, avus: sic filii filius, nepos dicitur: quamquam *nepotum* nomine, sicut & *liberorum*, cæteri quoque descendentes plerunque intelliguntur. Illud quoque non inelegans, quod in Festi compendio adhuc conservatur, *nepotes* etiam luxuriosæ vitæ homines appellari, quibus non magis rei familiaris cura sit, quam iis, quibus pater avusque vivat. Unde & *nepotari*, apud Nonium, & *nepotini sumptus* apud Suet. Porro aptissi-

mum *nepotis* epithetum *discinctus*; non absimili enim translatione Romani ab habitu ad ingenium, ut *cinctos* pro navis atque strenuis: sic *discinctos* pro ignavis ac remissis dixerunt: tum etiam de luxuriosis & intemperantibus. *Torrentius*. Turnebus lib. 12. cap. 14. *Discinctus aut.*] Ut dissolutus nepos prodigè expendam. *Nepos* præter propriam & vulgatam significationem, luxuriosum & perditum hominem significat.

E P O D. II.

Vitæ Rusticæ Laudes.

BEATUS ille, qui procul negotiis,
 Ut prisca gens mortalium,
 Paterna rura bobus exercet suis;
 Solutus omni sænore:
 5 Nec excitatur classico miles truci,
 Nec horret iratum mare:

Forum-

1. *Beatus ille, &c.*] Vult Poëta eum, quem rure viventem beatum existimat, non publicanorum more arationes habere, ac pecuarias negotiationes agere, quibus tunc multò magis quam sænore locupletabantur: sed primæ ætatis hominum more, ea quæ à parentibus tradita possideant, colere, liberisque post se relinquere. quæ vita ut innocentissima, ita jucundissima est. *Torrent.* *Procul negotiis.*] Separatus ab urbana vitæ molestitis.

2. *Ut prisca gens mortalium.*] Ut primi homines in aureo sæculo, qui in agris habitabant.

3. *Paterna rura.*] Qui rura à parentibus accepta propriis, non conductis bobus colit. *Exercet.*] Verbum ipsum culturæ diligentiam arguit, uti & apud Virgil. cum ait: *(arvis.*

Exercetque frequens tellurem atq; imperat
Verissimumque quod veteres Romanos

dicere solitos accepimus, operâ, non impensâ culturam consistere. Quod Furius ille Cresinus coram populo, ut qui alienas fruges beneficiis alliceret, accusatus, non verbis sed re ipsa ostendit: vide Plin. lib. 18. cap. 6.

4. *Solutus omni sænore.*] Variè scriptum invenias in antiquissimis monumentis, *sænus, sænerari, &c.* Sextus tamen Pompeius Festus, *senus* sine diphthongo agnoscit, ut & *setus*. Nam credita pecunia fenestris, à *setu*, inquit dicta est, quod crediti nummi alios pariunt. qua ratione τὸν ἄλλο Græcè dicitur. *Solutus ergo omni sænore* est, qui neque dat, neque accipit sænori: in quorum altero summa invidia, in altero extrema miseria est, unde tot olim seditiones exortæ. *Torr.* *Solutus omni sænore.*] Liber ab omni debito.

5. *Neque excitatur.*] Neque militat, neque navigat.

7. Forum-

Forumque vitat, & superba civium
Potentiorum limina.

Ergo aut adulta vitium propagine

10 Altas maritat populos:

Inutilis que falce ramos amputans,
Feliciores inserit:

Aut in reducta valle mugientium

Prospectat erranteis greges:

15 Aut pressa puris mella condit amphoris,

Aut tondet infirmas oves.

Vel, cum decorum mitibus pomis caput

Autumnus arvis extulit:

Ut gaudet insitiva decerpens pyra,

Cer-

7. *Forumque vitat.*] Forum vitat, ubi lites aguntur, & dijudicantur. *Et superba civium.*] Et divitum domos non frequentat favoris ineundi causa. *Civium potentiorum limina.*] Id ad salutandi molestiam referendum esse arbitror, poetis præcipuè invisam, ambitiosis & ditescere volentibus necessariam. *Torrent.*

9. *Adulta vitium propagine.*] Cum adulta vitium propagine conjungitaltas populos.

10. *Altas maritat populos.*] Plin. l. 17. cap. 23. Longo usu compertum nobilia vima non nisi in arbutis gigni, & in his quoque laudatiora summis, sicut uberiora imis: adeo excelitate proficitur. hac ratione & arbores eliguntur. Prima & omnium ultimas: deinde populus nigra, &c. Sicille Lambini scrupulum tollit, quærentis cur *altas* hic appellet Horatius, & anne *altas* reponere satius esset.

11. *Inutilis que, &c.*] Quatuor hos sequentes verius ita Fabricius & Stephanus ordinarunt. Sed in veteribus & vulgatis libris 13. & 14. versus ponitur ante 11. & 12. *Pulmann. Inutiles ramos.*] Ramos supervacaneos.

15. *In reducta valle.*] In valle longa, aut flexuosa. Turn. lib. 26. cap. 23.

14. *Prospectat errantes greges.*] Procul spectat.

15. *Puris mella.*] Mella è favis expressa.

16. *Infirmas oves.*] Naturale epithetum ovium: sunt enim delicatæ morbisque obnoxia. Quod autem vetus interpretes addit, *lanitondium* vocari, cum æstate tondentur oves; ut & *mellamificio* dicebatur, cum mella condebantur: id nullo idoneo teste probari posse arbitror. *Rufficum* Kalendarium mense Majo sic habet, *Segetes runcantur, oves tundunt, lana lavatur.* De melle nihil. Sed Rei rusticæ auctores, ut *mellificium* vocant ipsum mellis artificium; sic *mellationem*, cum mel certa ratione decoquitur. quod decoctum mel dicitur & ad vetustatem reponitur; quemadmodum defrutum ex uvis; eaque de re loqui poetam hic existimo. *Torrent.*

17. *Quam decorum.*] Pingebatur autumnus, pomis capite redimitus. Vide Turn. lib. 6. cap. 14. *Pulmann. Decorum mitibus pomis.*] Caput quasi pomis coronatum.

19. *Ut gaudet.*] Quam gaudet rusticus. *Est admirantis. Insitiva.*] Nativa quoque pyra nobis autumnus suppeditat; sed summa insitionis voluptas, in qua

- 20 Certantem & uvam purpuræ;
 Qua muneretur te, Priape, & te pater
 Sylvane tutor finium!
 Libet jacere modo sub antiqua ilice:
 Modo in tenaci gramine.
- 25 Labuntur altis interim ripis aquæ:
 Queruntur in silvis aves,
 Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
 Somnos quod invitet leveis.
 At cum tonantis annus hibernus Jovis
- 30 Imbreis niveisque comparat;
 Aut trudit acreis hinc & hinc multa cane

Apros

qua veluti miraculum quoddam naturæ decernitur. Torr. *Instituta decerpens pyra.*] Pyra non ex semine nata, sed pyra proprii laboris.

20. *Et uvam purpuræ.*] Virgilius Eclog. 4.

— *Rubens pendebit sentibus uva.*

Cruquii libri quatuor, *Purpura. Purpuræ.*] Et decerpens uvam purpuream. Participium certandi, dativo jungitur.

21. *Qua muneretur.*] Qua donet te Priape hortorum Deus.

22. *Sylvane, tutor.*] Sylvarum, & agrorum custos.

23. *Libet jacere modo.*] Qui nova Oda faciunt hic principium, sententiam non intelligunt: est enim Oda *ἑπιθολικὴ*, quæ multa habet *πρὸς μὶν*. Fabricius. *Antiqua ilice.*] Sub ilice annoſa, qua latiore umbram præbeat.

24. *Tenaci gramine.*] Vel quod recubantem virore suo oblectet ac diutissime retineat. ut Catullus:

Mentem amore revinciens,

Ut tenax edera hæc & hæc

Arborem implicat errans.

Tenaci gramine.] In gramine, quod terra firmiter adhæret.

25. *Labuntur ripis.*] Plures & meliores codices *ripis* legunt, haud dubiè melius. ut lib. 2. Od. 3.

— *Qua obliqua laborat*

Lympha fugax trepidare rivo.
 Torrent.

26. *Queruntur.*] Rectè quidem hic Cruquius; sed unus è nostris codicibus sic habebat: *Veteres omnium animalium voces querelam vocarunt, præterquam suum. Sic Maro cicadis, ranis, bubus querelam tribuit. Sic & Flaccus noster querulam vocat tibiam, lib. 3. Od. 7. ob modulationis dulcedinem. Nam querula pro sonora exponit ipse Servius. Torrent. Queruntur in silvis aves.*] Canunt aves.

27. *Obstrepunt.*] Et fontes strepitum, & murmur faciunt.

28. *Somnos leveis, &c.*] Paulo aliter Virgilius Eclog. 1.

Sæpe levi somnos suadebit inire susurro.
Quod invitet.] Quæ res.

29. *Annus hibernus Jovis.*] Locutio proflus poetica. Nam & *annus hibernus* pro anni parte hiberna dixit: & *tonantis Jovis*, propter aëris eo tempore inclementiam. Torr. *Annus hibernus.*] Hyems. *Totum pro parte.*

31. *Multa cane.*] Annotarunt viri docti veteres, cum de canibus ad venandum loquuntur, ferme muliebri genere uti, ut à Græcis *κυνίας ημελικίας, κυνείας, Κελανγίς* passim appellari invenias. Torr. *Multa cane.*] Multis canibus.

Apros in obstantibus plagas:

Aut amite levi rara tendit retia,

Turdus edacibus dolos:

35 *Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem,
Fucunda captat præmia:*

*Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliviscitur?*

Quod si pudica mulier in partem juvet

40 *Domum, atque dulcis liberos,
(Sabina qualis aut perusta solibus
Pernicis uxor Appuli)*

Sacrum vetustis exstruat lignis focum,

Lassi

32. *In obstantibus plagas.*] In opposita retia.

33. *Amite levi.*] Furcula aucupali, quare tenditur.

34. *Dolos.*] Quæ retia sunt doli turdis, avibus voracissimis.

35. *Advenam.*] Advenam, transmarinam. Gruem, cum loca calidiora petentes, maria transmittunt, trianguli formam efficiunt: M. Tul. 2. de Nat. Laqueo gruem.] Gruem pedica captat.

36. *Fucunda captat præmia.*] Quæ omnia, nempe apri, turdi, lepus, grus, sunt rusticis jucunda laborum præmia.

37. *Malarum, quas.*] Malarum curarum, quæ propter amorem suscipiuntur. *Quas amor.*] Per amorem nunc omnem cupiditatem intelligit, aut saltem avaritiam, ex sententia Heleni. Et pro malarum, quidam legunt malorum.

39. *Quod si pudica mulier.*] Sic & Virg. 2. Georg.

Interea dulces pendunt circum ubera nati,

Castæ pudicitiam servat domus.

De utilissima autem atque jucundissima vitæ inter conjuges societate, multa cum alii oprimi auctores, tum quod maxime ad Horatium facit, præclare Columella Proœmio libri 12. *Apud Græcos,* inquit, *& mox apud Romanos, usque in patrum nostrorum memoriam, fere*

domesticus labor matronalis fuit, &c. additque, Verum cum in totum non solum exoleverit, sed etiam occiderit reus ille matrum familiarum mos Sabinarum atque Romanarum, necessario irrepit villicæ cura. Hoc ergo est quod sequitur, Sabina qualis, &c. Torrent. Pudica mulier.] Mulier casta. In partem.] Græcismus, ἐν μέρος, id est, vicissim. Hartung. Victorius Var. lect. lib. 2. cap. 6. Juvet.] Sic plerique omnes libri, quos vidi: vel juvat, in uno atque altero. Turnebus tamen lib. 12. cap. 15. Juvans restituit, quod parum cohæreat oratio. quod veritus etiam Lambinus sacrumque vetustis scripsit, & secundum pedem Anapæstum facit, malè. Torrent.

41. *Sabina qualis, &c.*] Quales sunt Sabinæ mulieres, aut Appulæ, foeminae castissimæ. *Perusta solibus.*] Nigra.

42. *Pernicis uxor.*] Pernix & celerem & perseverantem significat. Unde *pernicitas* & pro celeritate, & pro patientissima fortitudine, teste Nonio. *Torrentius. Pernicis uxor Appuli.]* Aut nigra uxor Appuli agilis, vel patientis laborum.

43. *Sacrum vetustis.]* Vocat focum sacrum, vel quod Vestæ consecratus sit: vel quod ara deorum penatum focus sit, quod margini antiquissimi codicis adscriptum repperi. *Vetusta verò ligna*
cuium

Lassi sub adventum viri:

45 *Claudensque textis cratibus lætum pecus,
Distenta siccet ubera;*

*Et horna dulci vina promens dolio,
Dapes inemptas apparet;*

Non me Lucrina juverint conchyliis,

50 *Magisve rhombus, aut scari,
Si quos Eois intonata fluctibus*

Hiems

cum dicit, sicca jam & arida intelligit, unde fumus non sequatur, quæ vel præcipua rustici post labores recreatio est. Tibull. lib. 2.

*Tum nitidus plenis confisus rusticus agris,
Ingerit ardenti grandia ligna foco.* Torr. *Sacrum vetustis extruat lignis focum.*] Est Hypallage, Si extruat ligna super focum, laribus sacrum.

44. *Sub adventum.*] Paulo ante adventum mariti.

45. *Textis cratibus.*] Septis.

46. *Distenta siccet ubera.*] Si plena ubera mulgeat.

47. *Et horna.*] Optimi codices sine aspiratione scribunt: ut lib. 3. Od. 23. dictum. Tum Plin. lib. 14. cap. 13. apothecas primum fuisse Romæ & diffundi coëpta vina, anno Urbis DCXXXIII. Antea de dolio sive de cupa haustum bibebant, præsentis nempe anni, & nec dum ad vetustatem ac luxum in cados amphorasque diffusum. Hinc *vinum doliare*, ad veteris differentiam Ulpianus dixit. Atque hoc est, quod *dulci dolio* ait Horatius; vetera enim amariora. Torr. *Horna dulci vina promens dolio.*] Hujus anni vina.

48. *Dapes inemptas.*] Notum illud Catonis: *Patrem familias vendacem, & non emacem esse oportere.* Optimè etiam Virg. 4. Georg.

— *Seraque revertens*

Nocte domum, dapibus mensas onerabat inemptis.

Inemptas apparet.] Escas suo labore paratas, & domi natas.

49. *Non me Lucrina.*] Conchyliis in

lacu Lucrino capta (quæ sunt omnium præstantissima) non magis delectaverint, aut Rhombus, vel, & c. *Lucrina conchyliis.*] Postquam genera, nominaque edulium ac ciborum domicilia vestigare ac distinguere profunda hominum ingluvies non erubuit, primus Sergius Crata optimum saporem ostreis Lucrinis adjudicavit. vide Plin. lib. 9. c. 54. & lib. 32. cap. 6. Val. Max. lib. 9. cap. 1. Atque hoc est, quod ex Catii disciplina, inquit Horat.

Sed non omne mare est generose fertile testæ.

Et de peritissimo gulæ magistro Juvenal. Sat. 4.

— *Civceis nata forent, an*

Lucrinum ad saxum, Rutupnove edita fundo

*Ostrea, callebat primo deprendere morsus,
Et semel aspecti dicebat litus Echini.*

Torrent.

50. *Rhombus.*] Turbo est piscis magni pretii, sic etiam Scarus.

51. *Si quos Eois.*] Ad Scaros hoc pertinet. Scarus enim piscis Italia littoribus adeo olim ignotus fuit, ut nomen quidem Latinum invenerit. Macrobius lib. 3. cap. 16. de quo etiam Columella lib. 8. cap. 16. Ingeniosè igitur Horatius, veluti tempestate ex Oriente in Latium compulsos ait. Mirum autem in omnibus vetustis codicibus *scarus* pro *scaris* legi: uti & apud Columellam. Torr. *Si quos Eois intonata fluctibus.*] Si quos Scaros hyems, (id est, tempestatas concitata) vertat ad mare Italicum.

Hiems ad hoc vertat mare:

Non Afra avis descendat in ventrem meum:

Non attagen Ionicus

55 *Jucundior, quam lecta de pinguis*

Oliva ramis arborum:

Aut herba laphi prata amanti, & gravi

Malvæ salubres corpori:

Vel agna festis cæsa Terminalibus,

60 *Vel hædus ereptus lupo.*

Has inter epulas, ut juvat pastas ovis

Videre properanteis domum!

Videre fessos vomerem inversum boves

Collo trabenteis languido;

65 *Positosque vernas, ditis examen domus;*

Circum

53. *Afra avis.*] Sic Juvenal. quoque
Sâr. xi.

Nec fustum caprea subducere, nec latus
Afra

Novit avis noster tirunculus.

Eadem autem haud dubiè quæ & Numidica, à parte Africæ Numidia, ut ait Plin. lib. 10. cap. 48. Columella lib. 8. cap. 2. *Afra avis descendat in ventrem meum.*] Gallina Africana non potest mihi esse cibus jucundior.

54. *Attagen Ionicus.*] Attagen est avis Asiatica inter nobilissimas habita. Ionia, est pars Asiæ, in qua fuit urbs Ephesus.

57. *Herba laphi.*] Λάπιθος Græcè, Latine *rumex*, plura habet genera. Et quamquam omnium decoctio olerè mollitur alvus, præcipuè tamen laudatur id, quod à foliorum acumine ὄξυλάπιθον vocari tradunt. Quod cum Plinius non nisi in palustribus nasci, & flavo similis esse scribit, inde interpretabimur, quod *prata amanti* epitheton addiderit Horatius. Vide Victorium Var. lect. lib. 23. c. 13. *Torr. Laphi prata.*] Laphium Latini appellant *rumicem*, de cujus variis viratibus consule Dioscoridem. *Gravi.*] Corpori ægro-

tanti Plin. lib. 20. cap. 21.

59. *Terminalibus.*] Terminos olim in summa veneratione fuisse nemo ignorat. Et ut Siculus Flaccus testatur: *Termini in terra collocabantur consecrabanturque, cæsa immaculata hostia à dominis, quæ confines agros possidebant.* Eum diem festum *terminalia* vocabant, & quotannis mense februario celebrabant. Hostiarum agnam fuisse indicat Poëta. Juvenalis verò Sat. 16. pulte ac libo coli solere Terminum ostendit his versibus:

Ausacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum patulo coluit puls annua
libo.

Sed scorsum, ut putò cædebatur agna, quam vicini epularentur: ut interdum etiam Lactens porca, quod ab Ovidio discimus. *Torr. Terminalibus.*] Festis in honorem Termini dei celebratis, in cuius tutelâ veteres putabant esse agrorum fines.

60. *Vel hædus.*] Hædus è faucibus lupi ereptus, suavior est rustico, quam qui desumptus est ex suo hædili. Nam minoris constat.

61. *Ut juvat pastas oves.*] Quantum delectat.

65. *Ditis examen.*] *Examen*, multitudinem

Circum renidenteis Lareis!

Hæc ubi locutus fœnerator Alphius,

Fam jam futurus rusticus,

Omnem relegit Idibus pecuniam;

70 *Quærit Kalendis ponere.*

E P O D.

dinem notat: ut passim *examen apum* dicimus pro nova illa sobole, quæ ad alias sedes quærendas educitur. Cujus similitudine *juvenum recens examen* dixit Horat. lib. 1. Od. 35. *Examen domus.* Vernæ sunt, quasi examen apum, in divitis domo.

66. *Circum renidentes lareis.* Neque tñ *renidentes ad lareis*, sed ad vernas referendum est. ut sit ordo: *Vernas renidentes circum lareis.* Est autem Horatio valde usitata *Synchusis*. Sic Od. 10. lib. 1.

*Quin eo Atreidas duce te superbos
Ilio dives &c.*

Non enim *duce te superbos*, sed *duce te sefellit*. Et in *Tyresia*:

Quando pauperiam missis ambagibus horres,

Accipe qua ratione queas discescere.

Pro, *Accipe missis ambagibus*. ut recte vetus Comment. explicat. In arte:

*Qui variare cupit rem prodigialiter unam
Delphinum sylvia appinget, &c.*

Est enim *prodigialiter appinget*, non autem *prodigialiter variare*. Alibi,

— *quid est cur barbaræ minus*

Venena Medea valent?

Subintellige, *quam. Quid est cur mea venena minus quam Medea valent?* Græci feliciter hoc per articulum; quo quia Latini destituimur, magnæ plerumque obscuritatis causa est. Neque minus obscurum est quod sequitur:

*Venena magnam fas nefasque non valent
Convertere humanas vices.*

Sed legendum est, *magicum fas nefasque*. Venena, inquit, quæ torum Magorum fas & nefas sunt, humanas vices convertere nequeunt. *Rutgers. Reniden-*

tes Lareis.] *Circum Lareis splendentes, & hilares.* vide Od. 18. l. 1.

67. *Hæc ubi loquitur.*] Fingit Horatius Alphium fœneratorem superiora omnia dixisse, quasi is approbare vitæ rusticæ jucunditatem, sed ad ingenium suum rediens, properat ad pecuniam in fœnore collocandam. *Fœnerator Alphius.*] Scribe *Alsius*, ut in vetustis membranis. Summa verò in eo facetia est, quod sub Alsi personâ hætenus vitam rusticam laudavit Poëta, more humano fieri ostendens, ut vel optimè de rebus sentientes, assueta tamen non relinquamus. *Torrent.*

69. *Omnem relegit.*] Multo plures melioresque codices *redegit* legunt, quod exemplis firmat Cruquius. *Redigere* enim verbum elegans, ut *coagere* quoque *nummos, argentum, aurum, &c.* dicimus: unde & *coactores*. *Torrent. Relegit.*] *Omnem pecuniam congregavit, à debitoribus eam exigens Idibus.* (id est, circa dimidium mensem) studetque iterum in fœnore collocare sequentis mensis Kalendis. *Idibus.*] *Idibus*, inquit Lamb. nomina exigebant; *Kalendis* autem & exigebant & collocabant. De *Idibus* citat aliter Poëta locum ex Sat. 6. lib. 1.

Ibant octonis referentes Idibus ara.

De Kalendis illam è *Satira* 3.

Qui nisi cum tristis misero venere Kalendæ.

Et prisca interpretis verba à me reperta paulò aliter quam Cruquius opponant: *Redegit Idibus*, ut vitam ageret rusticam; sed cum venerunt Kalendæ, quæ sunt sequenti die post Idus, quærebat ponere in usuram. *Torrent.*

I. Olim.]

A D M Æ C E N A T E M .

Allium detestatur, quod apud Mæcenatem ederat, cujus æstu tor-
quebatur.

PARENTIS olim si quis impia manus
Senile guttur fregerit,
Edit cicutis allium nocentius.

O dura messorum ilia!

5 Quid hoc veneni sævit in præcordiis?

Num viperinus his cruor

Incoctus herbis me fefellit? an malas

Canidia tractavit dapes?

Ut Argonautas præter omneis candidum

10 Medea mirata est ducem,

Ignota tauris illigaturum juga,

Perunxit hoc Jasonem:

1. **O Lim.**] Posthac.

2. *Senile guttur.*] Epitheto hoc utitur vel ad commiserationem, vel quod fere vivacitatem in parentibus oderint filii, ipsi jam proventi & mali. *Frangere ergo guttur,* vel ferro, vel laqueo. *Guttur fregerit.*] Cervicem patris fenis. Gr. *λαρυγγισμῶν.*

3. *Edit cicutis.*] Edat, pro supplicio, allium suo calore nocentius cicutis, quæ frigore venenato necant. Victor. Var. lect. 6. cap. 19. *Allium.*] Sic vulgo quidem: sed veteres membranæ *alium* scribunt. Sunt qui aspirent & *halium* scribant, ut *halitus* & *anhelare* ab *halando* scilicet, ob odoris gravitatem. *Torrent.* Brodæus Misc. 6. cap. 2.

4. *Messorum ilia.*] Messoribus allium dare solebant. vide Virg. Alexin.

5. *Quid hoc veneni.*] Lambini expositio vehementer placet, per subintentionem provocabuli, quod; nimirum, Quid hoc veneni est, quod sævit in præcordiis? *Sævit in præcordiis.*] Venenutum astuat.

6. *Num viperinus cruor.*] Significat

allium esse veneficium omnium certissimum & præsentissimum, Medeamque veneficam nullas priores herbas ad veneficium habuisse. Turn. lib. 12. c. 15. *Pulmann. Cruor.*] Sanguis viperæ serpentis, id est, venenum.

7. *Fefellit.*] Melatuit, id est, me incitacio fuit incoctus?

8. *Canidia.*] Errant qui Gratidiam Neapolitanam veneficam, sub Canidiæ nomine ab Horatio exagitari existimant, quod non liceret quemquam nominatim insectari. *Torr. Canidia tractavit dapes.*] An mulier venefica male contrectavit dapes?

9. *Ut Argonautas.*] Posteaquam Medea mirata est, id est, adamavit Jasonem, ducem præ omnibus Argonautis candidum, id est, pulchrum.

10. *Mirata est ducem.*] Siquidem admiratio ea Medeam tanto amore percussit. Hujus verbi vim ostendimus l. 4. Od. 13. quæ vel hoc loco apertissima est. *Torr.*

12. *Hoc Jasonem.*] Hoc unguento, scilicet allio perunxit Jasonem, illigaturum

*Hoc delibutis ultra donis pellicem,
Serpente fugit alite.*

15 *Nec tantus unquam siderum insedit vapor
Siticulosae Apuliae:*

*Nec munus humeris efficaciae Herculis
Inarsit aestuosius.*

At, si quid unquam tale concupiveris,

20 *Focose Mæcenas, precor
Manum puella suavio opponat tuo,
Extrema & in sponda cubet.*

E P O D.

rum juga ignota tauris, id est, qui tauris ignivomis jugâ insueta injiceret.

13. *Hoc delibutis ultra.*] Medea Glaucam Creontis filiam vestibus hoc allio delibutis ultra, aufugit per aërem, veeta à dracone alato. *Delibutis donis.*] Idem quod imbutis. infra Epod. 17.

*Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi crure.* —

Nec dissimile quod *medicamentis delibutus* dixit Cic. & *delibutus capillis*, pro Roscio; subauditur enim *unguentis*. Terentius vero cum ait, *delibutus gaudiis*, quod corporis est, ad animum transtulit. *Torr.* Vide & Turneb. lib. 6. cap. 9. Plin. lib. 2. cap. 105.

14. *Serpente alite.*] Eleganter *serpentem dixit alitem*. Contraria enim *serpere* & *volare*, quamquam dracones pennatos, non soli Poëtae, sed & Philosophi nobis exhibeant. *Torrent.*

15. *Siderum vapor.*] Vapor enim idem, quod æstus aut calor, ut recte Lambinus; unde *vaporare* pro calfacere Epist. ad Quinctium dixit Horacius. *Vapor.*] Nec tantus calor syderum, Caniculae praesertim, aridam invasit Apuliam.

17. *Nec munus humeris*] Nec tunica ad Herculem à Deianira missa Nessi Centauri sanguine intincta ardentius inflammavit humeros Herculis efficaciae, id est, laboriosi, & ad efficiendum apti.

19. *Tale.*] Allium.

21. *Manum puella.*] Precor ut puella halitum tuum effugiens, opponat manum osculo tuo, & cubet in exteriori lecti parte, ne alii foetore offendatur, id est, precor, ut neque te osculetur, neque se tibi potiendam præbeat. *Suavio.*] In optimis exemplaribus *savio*, invenimus. *Torrent.*

22. *Extrema & in sponda.*] Lecti pars *sponda*, eaque interior & exterior; unde interioris & exterioris cubare. Ovid. igitur cum ait:

Cur pressus prior est interiorque torus?
Uttramque spondam intelligit. At Martialis lib. 3. Epigrammate de Mistrisio, *spondam* pro exteriori parte accipere videtur, & opponere *pluteum*. *Torr.* Sic non inepte quis *extrema cubare sponda* cum eo dici poterit, quicum illi quidem congruit, sed exiliter & non undequaque perfecte. *Cruquius.*

Velleint,

EPOD. IV.

Ad VOLTEIUM MENAM,

Libertum Pompeji Magni.

LUPIS & agnis quanta sortitò obtigit,
 Tecum mihi discordia est,
 Ibericis peruste funibus latus,
 Et crura dura compede.

5 Licet superbus ambules pecunia,
 FORTUNA non mutat genus.
 Videſne, ſacram metiente te viam
 Cum bis ter ulnarum toga,

Ut

Velleius, Mœnam & Menecratem paternos Sexti libertos vocat. Atque adto is ille est Mœna, de quo Plutarchus Antonio. qui, cum Sextus Cæsarem & Antonium pace inita in trivitem suam convivio excepiſſet, ſuaſit patrono, ut, ſi orbis terrarum imperio potiri vellet, utrumque ſoluta repente navi captivum abduceret. Perfidus natura ac vaſer. Codex ergo Laurentianus verum hujus carminis titulum præfert: IN SEXTVM MAENAM POMPEII LIBERTVM. ac proinde Lambini hic diligentiam deſidero. Quamquam turpius errat Cruquius, qui Vulteium Mœnam vocat, ideo opinor, quod Vultei Mœnæ in Epistolis fiat mentio. At ille longe alius erat. Torrent.

1. *Sortito.*] Naturæ veluti fortem quandam appellat, cujus nulla nobis ratio conſter. Vide Plin lib. 10. cap. 74. Turneb. 14. cap. 9. *Sortito obtigit.*] Naturaliter.

2. *Tecum mihi.*] Tanta mihi tecum discordia est.

3. *Ibericis.*] Libri optimi, vocabulum hoc fere aspirant. In uno etiam adscriptum, id est, *Sparteis*. Sparto enim abundat Hispania, unde funes conficiuntur. Plin. lib. 19. cap. 2. Hispania thaginem ad alterius differentiam *Spartariam* appellat, ob sparti abundantiam. Torr. Turn. lib. 4. cap. 9. *Ibericis peruste funibus latus.*] Qui latus habes per-

ustum, & valde flagellatum funibus Hispanicis. *Species pro genere.*

4. *Et crura.*] Cujus crura perusta sunt, & attrita ferreis compedibus.

5. *Licet superbus.*] Velut qui Junonis sacra ferret. hujusmodi hominum genus Græcis significanter dicitur *σβεραπὸθεῶν*, hoc est, insolescere & cum fastu omnia agere. *Cruquius.*

6. *Fortuna non mutat genus.*] Genus mihi dixisse videtur pro statu ac conditione hominum: ut Jurisconsulti loquuntur. alii enim ingenui, alii servi. Torr. *Fortuna non.*] Pecunia ex liberto nobilem non efficiunt.

7. *Sacram metiente te viam.*] Te incedente per viam sacram, quæ ducit ad Capitolium. *Sacram viam.*] Omnium quæ in urbe celeberrima fuit, sic dicta, si Varroni credimus, quia sacra per eam, quotquot mensibus in arcem ferebantur. Hinc *Sacravienses*, qui in ea habitabant. Eam igitur celebritatem, quo magis esset conspicuus, quærebat Mœna, quærebant & homines minimè ambiciosi, ut novis spectaculis inter ambulandum oculos pascere. Notandum vero, quod *metiri viam* dicit, pro composito ad normam gradu incedere, ut homines atrogantes solent. Torr.

8. *Bis ter ulnarum.*] Quoniam ventosum nobis hominem describit Poëta, certum.

Ut ora vertat hic & hic euntium

10 *Liberrima indignatio?*

Sectus flagellis hic triumphalibus

Præconis ad fastidium,

Arat Falerni mille fundi jugera,

Et Appiam mannis terit:

15 *Seditibusque magnus in primis eques*

Othone contempto sedet.

Quid

certumque est ex illo Epistolæ ad Lollium loco;

Arcta decet sanum comitem toga:

Quo quisque aut major erat, aut videri volebat, eo laxius splendidiusque cultum incedere solitum: necessario sequitur, solito majorem fuisse togam, quæ ex sex ulnis constiterit. *Torrent. Cum bis ter ulnarum*] Indutus togam sex ulnarum laxam, & amplam, more divitum.

9. *Ut ora vertat.*] Videtur, quo modo liberrima indignatio hominum prætereuntium ora in te convertat!

10. *Liberrima indignatio.*] Indignatio aperta sine fuce, aut aliqua dissimulatione.

11. *Sectus flagellis hic triumphalibus.*] *Est hæc oratio indignantis populi in Menam.* Hic cæsus flagellis triumvirum jussu, usque ad satietatem præconis; arat mille jugera fundi optimi in Campania, & peregrinat viam Appiam (qua itur ad agrum Falernum) mannis, id est, equis gradariis ad luxum nobilium, & fortunatorum hominum accommodatis. *Angl. set for a footcloth. Triumphalibus.*] Hoc ad majorum invidiam addidit, ostendens Menam, cum adhuc servus esset, non heri tantum, sed judicis jussu publice punitum fuisse. Unde sequitur ne justam quidem libertatem cum consequi potuisse; obstante lege Ælia Sentia, de qua *Torrent.* in *Sueton. Augustum* cap. 40. Tum *Asconius Padianus* auctor est, Triumviros Capitales de furibus ac servis nequam, aliisque vilibus hominibus cognoscere, damnatosque

apud columnam Maniam punire solitos. Et sic *Euclio* coquo *Aulul.* minatur:

Ad tres viros ergo deferam tuum nomen.

In summa, abjectæ conditionis homines, quorum vilitas deferri ipsos apud Prætozem non pateretur, à triumviris judicari solere constat. *Torr. Turn.* l. 21. cap. 31.

13. *Arat Falerni, &c.*] At Falerni vires commendantur, quas arari nemo dixerit. Cæterum meminisse oportet Campaniam illam felicem, cujus pars ager Falernus, Cereris & Bacchi certamen olim dictam fuisse, tam ob vini quam frumenti præstantiam, cum eodem in fundo inter arbuſta vitibus onusta segetes colerentur. *Torrent.*

14. *Appiam mannis terit.*] *Appiam* dicit, vel quod regina viarum esset, omnium extra urbem celeberrima, ut in urbe *Særa via*: vel quod per eam in Falernum suum iret *Manna* magno comitatu, ipse mannis vectus, ut tenuiores mulis & fere conductis. *Mannos* autem burichos & burdones vocari solere, præci interpretes annotarunt. Unde & *mammuli*: nos, ni fallor gradarios dicimus, qui tollunt & nulla vectoris molestia incedunt. ut *lib. 1. Epist. 7. Torrent.*

15. *Seditibusque magnus in primis eques.*] *Menas* factus *Tribunus militum* sedet in primis ordinibus contra legem à *Roscio Othone* latam, qua sancitum erat, ne quis ex infimo hominum genere fieret eques, aut sederet intra quartumde-

Quid attinet tot ora navium gravi

Rostrata duci pondere

Contra latrones, atque servilem manum,

20 *Hoc, hoc tribuno militum?*

tumdecimum theatri gradum. Menas igitur Othonis legem contempsit, quod aliquando fuerat servus, etsi jam quadraginta millia sestertium habeat.

17. *Quid attinet.*] Quid prodest classem ab Augusto armari contra piratas, & servos fugitivos (quos Sextus Pompejus armis instruxit) si Menas ipse pirata, & servus, sit tribunus militum. *Tot ora.*] Naves rostratas, quarum summæ partes ære, & ferro sunt munitæ. *Ora navium.*] Æreis rostris armabantur naves bellicæ; unde & *aratas* & *rostra-*

tas passim dici cernimus. *Ora* igitur vocat Horat. rostra; ut & rostrum pro ore non solum cujusvis animalis, sed & hominis, sæpe accipitur. Virg. etiam *Spiritus salis ære rubant* cum dicit, rostra ærea intelligit. Loci autem hujus sententia est, perperam adversus latrones servosque classem duci, cujus præfectus tribunicia potestate, ipse servus ac quovis latrone deterior sit. Existi mo autem de eo tempore loqui Poëtam, quo victor jam Cæsar Sext. Pompeii reliquias Mænæ hujus opera persequabatur. *Torr.*

E P O D . V .

In CANIDIAM veneficam.

AT ð deorum quicquid in cælo regit
Terras, & humanum genus:

*Quid iste fert tumultus? aut quid omnium
Vultus in animum me truces?*

1. **A**T ð.] Conveniens rei novæ atque inauditæ per exclamationem principium. sic enim & Priamus, filii ante pedes suos trucidati specie, merito perturbatus,

At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis

Dii, si qua est cælo pietas, quæ talia curet,

Perfolvant grates dignas. —

Et ut rectè à Francisco Florido notatum memini, particula *At*, otiosa non est, ut si quis rectè observet, mirificè sæpè exornet præstantium poëtarum sententiam. Virg. sanè quartum Æneid. librum sic exorsus est,

At Regina gravi, &c.

At ð Deorum, &c.] Exclamat puer prætextatus, quem furtim raptum Canidia aliæque veneficæ mento tenuerunt

defoderant, fameque necare constituerant, ut ex ejus jecore & medulla, arte Necromantica, philtum, seu poculum amoris conficerent. Exclamat inquam, O omnes dii, qui regitis terras hominesque. *Quidquid in cælo regit.*] *Quidquid* quidem habent M. S. omnes; sed alii *regit*, alii *regis*. In duobus etiam adscriptum, *Quidquid deorum*, id est, *quæcunque potestas*; in uno præterea, *sive deus, sive aliud quàm deus*. *Regis* etiam quàm *regit* malim, ut more humano in tanto discrimine deos obflectatur.

3. *Quid iste fert.*] Quid affert, vel quid sibi vult ista tumultuosa mulierum festinatio. *Tumultus.*] Tot nempe in unius pueri exitium conspirantibus veneficis. *Quid omnium.*] Quid omnium vultus contra me solum volunt?

5 *Per liberos te, si vocata partibus*

Lucina veris affuit:

Per hoc inane purpuræ decus precor,

Per improbatum hæc Jovem.

Quid ut noverca me intueris? aut uti

10 *Petita ferro bellua?*

Ut hæc trementi questus ore, constitit

Insignibus raptis puer,

Impube

5. *Per liberos te.*] E multis concurrentibus, Canidiam tamquam ducem alloquitur. Quod verò addunt Grammatici, Canidiam tacitò insimulari, quasi veros numquam partus ediderit, ipsa nempe sterilis, sed suppositis sibi liberis matris nomen mentiens, id mihi non liquet; nec impuberi adhuc puero idonea talis oratio est: ut taceam frustra sperari misericordiam ab eo, quem irrites. Simpliciter igitur obtestatur, ut, si vera mater est, pro suo ergà proprios liberos amore, alterius quoque filii parcat. Olim enim jurabant per ea, quæ cara erant. Turn. lib. 18. cap. 25. *Per liberos te.*] O Canidia rogo te per liberos tuos, si quos verè peperisti.

6. *Lucina veris.*] Diana à parturientibus invocabatur, quòd nascentibus opem ferre putabatur. *Veris.*] Rectè vetusti codicis margini adscriptum, *Adulterinis enim partibus dedignatur adesse Diana.* Sensus igitur; Si verè mater es, ut esse credo, &c.

7. *Per hoc inane.*] Te rogo per hanc prætextam purpuream (nobilitatis indicem) quæ mihi tamen nihil proderit ad crudelitatem vestram minuendam. *Inane purpuræ decus.*] Ab ætate commiserationem movet, nec minùs à conditione sua. *prætexta* enim pueritiæ ornamentum erat, nec aliis concedebatur, quàm Romanis, atque ingenuis. De ejus usu atque origine multa præclare Macrob. lib. 1. Saturnal. c. vi. *Inquirem decus* vocat, quod videbat nihil sibi profuturum.

8. *Per improbatum hæc Jovem.*] Te rogo per Jovem hæc maleficia vindicatum.

10. *Petita ferro.*] Ut bellua ferro sauciata.

11. *Ut hæc trementi.*] Postquam puer hæc tremula voce questus, finem querendi fecit, &c.

12. *Insignibus raptis.*] Duo puerorum insignia: *prætexta*, ut ex purpura rubore, ingenuitatis pudorè regerentur; & in cordis figuram *bullæ* ante pectus, quam inspicientes, ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent. Sic Macrobius. De *prætexta* jam diximus; de *bullæ* hoc obiter dicendum, non ob stare Macrobio, qui cordis ei figuram tribuit, quòd Plut. eam *bullæ* ex aqua inflatæ, unde & nomen habeat, similem fuisse tradidit. quid enim vetat cordis figuram *bullæ* instar assurgere, & à tumore idem nomen acquirere? Hinc *bullæ* militum olim balteis cingulisque ceu clavorum capita inferebantur. Virg. ix.

— *Phaleras Rhamanetis, & aurea bullis*

Cingula. —

Denique triumphantes, *bullæ*, quam gestabant, remedia quædam includere consueverint, quæ credebant adversus invidiam valere; & *bullæ* aurea ingenuitati tantum permissa fuit: libertinæ conditionis pueris (si justis tamen nuptiis nati fuissent) lorum tantum sive scorteam *bullam* præferentibus. *Insignibus raptis puer.*] Ornamentis ejus raptis,

- Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora;*
- 15 *Canidia brevibus implicata viperis
Crines, & incomtum caput,
Jubet sepulcris caprificos erutas,
Jubet cupressus funebreis,
Et uncta turpis ova ranæ sanguine,*
- 20 *Plumamque nocturnæ strigis,*

Herbas

ptis, scilicet prætexta & bulla quæ erant Patriciorum insignia. *Puer Impube corpus.*] Liber optimus pueri legit, adscriptumque, *pueri impube corpus, pro impubes puer.* A qua lectione non me deterret syllabæ ratio (cur enim *pueri* non æquè dissyllabon esse queat ac *fidei, Pompeii, & similia;*) sed præcedit *quis*, Lector cogitet an verisimile sit Poëtam tanta usum fuisse audacia. Figulus Porphyriem impressum secutus, ut conjicit, hic ponit *ἑπείγουσα* (Cur, nempe puer impube corpus. *Cruquius.*)

13. *Impube corpus, &c.*] Existens tale impube corpus, quale, &c.

14. *Thracum pectora.*] Pectora crudelium & barbarorum hominum.

15. *Brevibus implicata viperis.*] Quales nempe esse convenit crinibus insertas, quæve capillamenti loco Furiarum capiti, ut in antiquis marmoribus cernimus, implexæ inerrent. Canidiam verò rectè tanquam Furiam describit, quæ tot instructa venenis, ex Orci faucibus profecta videri possit. Implicata ergò crines, hoc est, habens caput incomtum & brevibus viperis implicitum, Furiarum instar. *Cruq.* Turn. lib. 14. cap. 9.

16. *Crines & incomptum caput.*] Habens crines viperis implicatos Furiarum instar.

17. *Jubet sepulchris.*] Jubet adhiberi caprificos infauistas & sepulchris extractas, quasi diis inferis sacrificatura. *Caprificos.*] *Caprificus* (sic enim silvestrem ficum vocant) nunquam florens, nunquam fructu maturescens, meritò inter

infelices arbores computatur. Quia verò parietes findit, & maximè sepulcrorum moles infestat, non temere Horatius *caprificos* unà cum *cupressis* herbis magicis annumerat. Veteres sanè eorum quos oderant sepulcris caprificos enasci optabant. Propertius lib. 4.

*Sit tumulus lenæ curto vetus amphora col-
lo:*

Urgeat hunc supra vis caprificæ tua.

18. *Funebres.*] Cupressus funeri adhibebatur, quia, ut Cupressus caesa nunquam revirescit, sic mortui ad vitam minime redeunt. Vide Od. 14. lib. 2.

19. *Turpis ova ranæ.*] Ranarum plura genera: illæ ut corpore maximæ, sic & nocentissimæ, quæ palustrem vitam terra commutarunt, & in vepribus rubique agunt; unde & nomen adeptæ (Latini enim *rubetas*, Græci *Φρῦβες* vocant, teste Plinio) geminis veluti cornibus, plenæ veneficiorum. Sic enim ille lib. xxxi. c. v. addit que mira esse quæ de illis auctores tradunt, inter alia amorem quoque concitare. Non abs re igitur Canidix veneficio eas miscet Horatius. Usus in veneficiis demonstrat non uno loco Juven. ut Sat. vi.

*At nunc res agitur tenui pulmone rube-
tæ, &c.*

Ranæ sanguine.] Rubetæ.

20. *Plumamque nocturnæ strigis.*] Sic apud Propert. quoque,

*— Turgentis ranæ portenta rube-
tæ,*

*Et strigis inventæ per busta jacentia plu-
mæ*

amatorem trahunt. lib. 111. El. 1111. At

*Herbasque, quas Iolcos, atque Iberia
Mittit venenorum ferax,
Et ossa ab ore raptæ jejunæ canis,
Flammis aduri Colchicis.*

25 *At expedita Sagana per totam domum
Spargens Avernales aquas,
Horret capillis, ut marinus, asperis,*

Echinus,

Lucanus buboni eam, ut inauspicatissimam, associat;

Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur.

Græcè *σελὺς* dicitur: Latini tamen suum esse nomen volunt, & à *stridore* deducunt. Ovid. lib. vi. Fast.

*Est illis strigibus nomen, sed nominis hujus
Causa quod horrenda stridere nocte solent.*

Quamquam quæ hæc propriè avis sit constare negat Plinius lib. xi. c. xxxi x. quemadmodum & fabulosum esse ait, striges ubera infantium labris immulgere. Illud omnino inter auctores convenit, strigem apud veteres in maledictis & execrationibus fuisse, creditumque veneficas in id genus avium converti solere, cum magicis cantionibus volaticæ fiebant. Itali nunc quoque *strigas* vocant veneficas. *Strigis.*] Strix est avis mali ominis, quæ nocturno tempore volat & stridorem pro cantu habet.

21. *Iolcos atque Iberia.*] Sic nostri codd. nisi quod nonnulli *Hiolcos* & *Hiberia*; alii, *Colchos* legunt. Est autem *Iolcos* Thessaliæ oppidum, quod Jason cum Medea ex Ponto revertens appulit. Ovid.

Victor Iolchiacos tetigit cum conjuge portus.

Iberiam verò Ponticam intelligit; ubi plurima nasci venena testis est etiam Virgilius. *Iberia.*] Non Hispania, sed civitas montibus Colchicis vicina.

23. *Et ossa ab ore raptæ jejunæ.*] Quæ creduntur aviditatem ad amorem trans-

ferre, ideoque multum valere ad poculum amoris conficiendum.

24. *Flammis aduri Colchicis.*] *Flammis* eo ritu paratis, quo apud Colchos, opera & arte Medæ erant paratæ ad Cræontis domum ejusque filiam Creusam conflagrandam. *Colchicis.*] Ut *Iolchos* Thessaliæ, sic *Colchos* Ponti oppidum, à quo Medea ipsa *Colchis* dicta.

25. *Sagana expedita.*] *Sagana* succincta. est nomen proprium alterius veneficæ. *Expedita Sagana.*] Hæc unâ cum *Veja* tamquam *Canidix* administrata inducitur.

26. *Avernales aquas.*] Ita princeps poëtarum:

Sparserat & latices simulatos fontis Averni.

Simulatos dicit vel vanitatem irridens, vel quòd artis magicæ virtute, veris *Averni* aquis pares effectæ fuissent. Turn. lib. i4. c. 9. *Avernales aquas.*] *Aquas* ex *Averno* lacu petitas.

27. *Horret capillis, &c.*] *Horrida* apparet capillis asperis in capite erectis. *Marinus asperis Echinus.*] *Echinus* & terrestris, & marinus est. Terrestris *Eri-naccum* ferè appellamus; uterque aculeis spinisque munitus natura. *Marinus* tamen hic additur, vel quia terrestris non ita toto corpore asper est, vel quia marinus tenuiores habet aculeos, ac veluti setas quasdam, quibus *Sagana* capilli rectius comparantur. Porro hinc proverbium *ἐχίνος τρυφερότερος*. *Marinus asperis.*] Ut marinus *Echinus* cui similis est *echinus* terrestris, & eodem modo spinis est confertus.

Echinus, aut currens aper :

Abacta nulla Veia conscientia,

30 *Ligonibus duris humum*

Exhauriebat, ingemens laboribus:

Quò posset infossus puer

Longo die bis terre mutatæ dapis

Inemori spectaculo :

35 *Quum promineret ore, quantum exstât aqua*

Suspensa mento corpora :

Exerta uti medulla, & aridum jecur

Amoris esset poculum;

Interminato quum semel fixæ cibo

Inta-

28. *Currens aper.*] Ut aper furens qui durissimas habet fetas in dorso insurgentes.

29. *Abacta nulla Veia conscientia.*] Veia tertia venefica nullius malefici conscientia deterrita.

31. *Exhauriebat, ingemens laboribus.*] Vehementer anhelans scrobem faciebat.

32. *Quò possit.*] In eum finem ut puer, &c. *Infossus puer.*] Liber pervetustus *infusus* habet, malè notæ enim *fosse* magicæ.

34. *Inemori spectaculo.*] Est mori in spectaculo ore prominente. Turneb. lib. 14. cap. 9. *Spectaculo.*] Aspectu dapis novæ sapius appositæ, sed semper sublata.

35. *Quum promineret ore.*] Cum puer in terra defossus extaret è terra.

36. *Suspensa mento corpora.*] De natantium corporibus loqui Poëtam manifestum est: hi enim mento tenus sub aqua sunt.

37. *Exerta.*] Sic de Fæрни sententia Lambinus legendum esse pronuntiavit; nec ego sanè negaverim. Illa enim tam lenæ mortis causâ fuit, ut exsiccata longa jam tabe medulla, & arefactum jecur, validius operarentur, quo & Varus ipse sic amore contabesceret. Omnes tamen lib. *exsiccata*, vel *exsiccatale-*

gunt; Lector pro arbitrio agat. Nam ut illud *exsiccata*, tam ad jecur, quam ad medullam referri potest; sic etiam *aridum* de utroque intelligi. Cruquius mallet *extracta* legi. *Exsiccata uti medulla, & aridum jecur.*] Ista est causa hujus facinoris. Alii legunt *exerta*, vel *exsiccata*.

39. *Interminato.*] Frequenter *interminandi* verbum actionem notat; cum propriè sit minando vetare ne quid fiat. Terent. And.

Interminatus sum ne faceres, num veritus?

Gellius lib. xv. c. xiiii. Sed si puer iste patricius in scrobem defossus mento tenus fuerit, quid opus erat illi interminari ne cibum caperet? manibus enim uti non poterat, utpote defossis. Quare significantius *interminato cibo*, id est, appposito quidem, sed non tacto, non permissio uti, idque per impedimentum defossionis, novo tamen crebro appposito, defossi famem irritante assidue. Cruquius. Turneb. lib. 14. cap. 9. *Interminato cum semel fixæ cibo.*] Verito & interdicto cibo, quem tangere puer est prohibitus. *Semel fixæ.*] Hoc est, postremum seu prorsus & omnino fixæ. Tale illud, *Cum semel occideris.* Pupalas ergò ait Poëta, semel atque in perpetuum fixas intravisse. Nulla enim re magis

- 40 *Intabuissent pupulae.*
Non defuisse masculæ libidinis
Ariminensem Foliam,
Et otiosa credidit Neapolis,
Et omne vicinum oppidum:
- 45 *Quæ sidera excantata voce Thessala,*
Lunamque cælo deripit.
Heic irrefectum sæva dente livido

Cani-

magis quam fame, tali præsertim, qualem puer hic patiebatur, contabescimus. Virg.

Et fame tabentes artus in littore ponunt.

Certumque mortis indicium cum oculi rigeſcunt.

40. *Pupulae.*] Oculorum acies cum intabuissent semel, id est, cum tabida apparuissent uno impetu, non temporis successu.

41. *Non defuisse masculæ libidinis.*] Norunt Neapolitani huic facinori interfuisse etiam Foliam veneficam, quæ foeminarum amore adeo exarsit, ut tanquam vir in foeminas ageret.

42. *Ariminensem.*] Ariminum est ubi in Italia.

43. *Otiosa credidit Neapolis.*] Ovid. lib. vi.

— *Et in otia natam*

Parthenopen & ab his Cumeæ templa Sibyllæ.

Qui se otio asserere cupiebant, & ab urbe secedebant, Neapolim non raro se recipiebant, quæ hominum otiosorum domicilium erat. Turn. lib. 29. cap. 2. *Otiosa credidit Neapolis.*] Neapolis sita est in secessu, vitæ tranquilla & otiosa aprissimo.

45. *Quæ sidera excantata voce.*] Quæ Folia deripit sidera, &c. *Voce Thessala.*] Sic Epod. xvii. *Marsa venia.* Nam & Marſi veneficiis nobiles fuere. Neque tantum herbæ illæ magicæ, quantum carinina valere, quare plerumque à Poëtis conjunguntur. De Thessalia verò

eo nomine infami, postquam Thessalæ mulieres Thessalique magi in proverbium venêre, multa dicere otiosi hominis sit. Vide Plin. lib. xxx. c. i. *Thessala.*] Voce magica, vel cantionibus Magicis, quibus utentes Thessali lunam & sidera e cælo in terram devocant. Virg. *Carmina vel cælo possunt deducere lunam.*

46. *Deripit.*] Sic habent Codices Bland. non ut vulgò *diripit*: *Deripere* autem est, deorsum rapere ex superiori loco. *Cruquius.* Videtur alludere ad proverbium, *Lunam detrabere.* Quod idem est ac *deripere*: invita enim descendit.

47. *Irrefectum.*] *Irrefectum* scribi malim, & pro non reſecto interpretor. id enim veneficæ magis convenit, longos curvosque gestare ungues, quos incantationes suas meditando arrodant; quod summam animi attentionem demonstrat. Persius:

Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit ungues.

Irrefectum sæva dente livido.] Unguem pollicis non reſectum. Nam mulieres veneficæ ungues suos nutriunt, non ſecant, quippe quæ non minus corpore quam animo turpes sunt & deformes. *Hic irrefectum sæva dente livido.*] Longis & inreſectis unguibus saga fingitur, tum ob illaviem & foeditatem corporis; tum quod eam illis dantrabiam, ut quæ alii ferro & cultris diſſecent, ipsæ unguibus dentibusque expédiant. *Gronov.*

49. Or-

Canidia rodens pollicem,

Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis

50 *Non infideles arbitrae,*

Nox, & Diana, quæ silentium regis,

Arcana cum sunt sacra:

Nunc, nunc adeste; nunc in hostileis domos

Iram, atque numen vertite;

55 *Formidolosæ dum latent silvis ferae,*

Dulci sopore languidæ,

Senem (quod omnes rideant) adulterum

Latrent Suburanae canes,

Nardo perunctum, quale non perfectius

Meæ

49. *O rebus meis.*] Hæc dicuntur à Canidia, *Orbus meis, &c.*

50. *Arbitrae.*] Non infidelestestes.

51. *Silentium regis.*] Rectè hoc Diana tribuit, sive ad noctis silentium referas; sive ad id quod in sacris præscribebatur, maximè magicis. Nam & nocti & magiæ præest Diana, eadem scilicet quæ & Luna, & Hecate. Virg.

— *Tacita per amica silentia luna.*

Magica autem sacra ferè nocturna. Turneb. lib. 12. cap. 5. & lib. 14. cap. 9. *Silentium regis.*] Luna silentium regere dicitur, quia nox taciturna est.

52. *Arcana cum sunt sacra.*] Dum nocturna mulierum sacrificia, seu potius maleficia celebrantur.

53. *In hostiles domos.*] In Varum senem, qui me aspernatur, vim vestram divinam vertite.

55. *Formidolosæ dum.*] Libri non pauciores *formidolosis* legunt, & cum; pro dum, meo iudicio rectius. noctem enim describit. *Formidolosæ dum latent silvis ferae.*] Noctu.

57. *Senem (quod omnes rideant.)*] Ut Varum scortatorem canes allatrant in Subura, dum ibi meretrices sectatur, quem omnes etiam rideant propter juvenilem in sene amorem. *Adulterum.*] Pro moeço posuit, uti & lex Julia de Adulteriis eo vocabulo pronusue mi-

tur. Monendus etiam Lector in optimo cod. legi *senem quo omnes*, pro quod: rectè, ut ego quidem censeo.

58. *Latrent.*] *Latrare senem* dixit, ut *latrare cervinam pellem* Epist. 11. lib. 1. Gellius lib. 11. c. 1. Latratus autem ille amatoribus permolestus. *Suburanae canes.*] *Subura* vicus erat valdè celebris in secunda Urbis regione: unde & tribus Suburana, eadem quæ & Sucufana; quandoquidem Subura, ut nonnulli volunt, à pago Sucufano dicta fuit. Nec contemnenda veteris Scholiastæ ratio, nempe quod subustione olim paludeta illic exsiccata sint. Ridiculi verò qui *canes Suburanas*, ipsas vocant meretrices in Subura prostantes. Quamquam certum est, vicum illum meretricibus, sed vilioribus celebrem fuisse; nec minus frequentem canibus, tum ob habitantium multitudinem, tum ob vici immunditiam; immunditia autem etiam canes trahit. Turneb. lib. 14. cap. 9. *Suburanae canes.*] *Subura* locus est in urbe Roma, quæ inter Esquilias & Viminalem jacet, meretricum ferax.

59. *Nardo perunctum: quale.*] Hoc quoque juvenum est, ut unguentis delibuti ad amicam eant, quod libro 1. Od. v. annotavimus. Lambino autem assentior, qui sic locutum esse hinc arbitratur Horatium, ut lib. 1. Serm. v.

— Ani-

- 60 *Meæ laborarunt manus.*
Quid accidit? cur dira barbaræ minus
Venena Medæ valent,
Quibus superbam fugit ultra pellicem,
Magni Creontis filiam,
- 65 *Quum palla, tabo munus imbutum, novam*
Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba, nec latens in asperis
Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
- 70 *Oblivione pellicum.*
Ab, ab, solutus ambulat veneficæ
Scientioris carmine.

— *Anivæ, quales neque candidiores*
Terra tulit, &c.

Vide & Linacrum de Emend. struct. lib. 6. *Laborarint* etiam haud dubiè melius, VIII. librorum quos vidi auctoritatè comprobaturum. Unguentarium autem se esse Canidia significat. *Nardo perunctum.*] Unguento Nardino perunctum.

60. *Quid accidit?*] Miratur Canidia cur venena præstantissima, quæ in Varum adhibuerat, minus valerent, quam ea quibus usa est Medea in Creüsam Creontis filiam.

61. *Venena Medæ.*] *Venena Medæ* interpretor ex Medæ præscripto & arte confecta, hac in re tam præstantis, ut quæ sequuntur efficere potuerit.

63. *Superbam.*] Multò plures codd. vulgatam tuentur lectionem, *superba;* ut ad Medeam artibus suis & curru illo volatili à Sole patre suo preparato gloriantem, non ad pellicem referatur. *Superbam.*] Creüsam potentem & superbi regis filiam.

65. *Palla, tabo munus.*] Palla accepta Creüsæ cum tota Creontis regia subito incendio conflagravit. *Tabo.*] *Tabum* pro corrupto sanguine veteres Grammatici ferè interpretantur; Horatius

pro quacumque veneni peste posuit. neque enim anxie inquirendum, quod genus illud veneni fuerit; postquam per jocum, ut antè vidimus, alio quoque tantas vires tribuit.

66. *Nuptam abstulit.*] Creüsam Jasoni nuptam.

67. *In asperis locis.*] In montibus.

68. *Fefellit me.*] Latuit me.

69. *Indormit unctis.*] Varum dicit securum tutumque à quarumcumque pellicum amoribus dormire, neque curare cuiusquam veneficium, utpote solutum alterius veneficæ opera. Prohibebantur enim sage se ei conciliare posse amores, & solvere. Tibullus:

Quid credam? nempe hæc eandem se dixit
amores

Cantibus atque herbis solvere posse meos.
Unctis igitur oblivione cubilia interpretor, medicamentis quæ oblivionem inducerent circumlita. *Indormit unctis omnium cubilibus.*] Varus indormit cubilibus unctis oblivione omnium pellicum, id est, dormit securus, mei & omnium suarum pellicum amore solutus.

71. *Solutus ambulat.*] Quasi sua carmina nullius sint efficaciam.

72. *Carmine.*] Veneficæ doctioris cantione.

Non usitatis, Vare, potionibus
(O multa fleturum caput!)

75 Ad me recurre: nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.

Majus parabo, majus infundam tibi
Fastidienti poculum.

Priusque cælum sidet inferius mari;

80 Tellure porrecta super:

Quam non amore sic meo flagres, uti
Bitumen atris ignibus.

Sub hæc puer, jam non, ut ante, mollibus
Lenire verbis impias:

85 Sed dubius unde rumperet silentium,
Misit Thyestæ preces.

Venena

73. Non usitatis.] Novis & insolitis
veneficiis tu ad me recurre velis nolis.
Potionibus.] Quintil. Declamat. ccc. l.
venenum interpretatur potionem mor-
tis causâ datam. Hinc *potionatus* uxo-
ris opera Cajus princeps apud Suet.
amatorio quidem, ut ait, medicamen-
to, sed quod in furorem verterit.

74. O multa fleturum caput.] O caput
multum fleturum, id est, cui multa im-
pendent mala.

75. Nec vocata mens tua, &c.] Non
te Marsa nœnia, nec catione ad me re-
vocabo, nec mens tua mihi restituetur
Magico carmine: sed majus quiddam
parabo, & ex humanis extis amatorio
temperato, non usitata potionem te in-
sanum amore mei reddam. Turneb.
lib. 14. cap. 9. *Nec vocata mens tua.*] Nec
mens tua facta semel à me insana, ad sa-
nitatem revertetur carminibus poten-
tissimis, qualia sciunt Marsi, Apulix
populi, qui à Circe venefica didice-
runt.

76. Marsis vocibus.] Marsi enim in
Italia, quod in Græcia Thessali; nec
minus celebrata Circe quam Medea.
Plinius lib. xxv. cap. 11. Recte igitur
& Tibullus eas conjunxit hoc versu:

Quidquid habet Circe, quidquid Medea
veneni.

Porrò à Marso Circes filio, orta Mar-
sorum gens. De quorum in venenis
præstantia Gellius lib. xvi. cap. xi.

78. Fastidienti poculum.] Tibi fasti-
dienti & aspernanti me.

79. Sidet inferius mari.] Prius cœlum
subsedit mari, quam, &c. Natura mu-
tabitur. *Hyperbole est.*

80. Tellure.] Tellure superjecta.

82. Bitumen.] Naphtam, de qua mo-
dò dixi, circa Babyloniam liquidi bitu-
minis modo fluere tradit Plinius; &
alioqui bitumen omne, igneâ natura,
Græci *ὄψαλον* appellant. *Atris igni-
bus.*] Ignes ex bitumine nigrescunt.

83. Sub hæc puer.] Paulo postquam
hæc locuta est Canidia.

84. Lenire.] Lenibat.

85. Unde rumperet.] Dubius à qua re
exordium loquendi sumeret.

86. Thyestæ preces.] Ut enim Græci
δέσπης, sic Latini *preces*, tam pro obse-
rationibus, quam pro execrationibus
usurpant, præsertim Flaccus noster.
Thyestæ preces.] Emisit diras execra-
tiones, qualibus Thyestes in fratrem
Atreum usus est.

87. Venena

*Venena magnum fas, nefasque, non valens
Convertere humanam vicem.*

Diris agam vos: dira detestatio

90 *Nulla expiatur victima.*

*Quin, ubi perire iussus exspiravero,
Nocturnus occurram furor:*

87. *Venena magnum fas nefasque.*] *Venenum* Latinis, ut *Φάρμακον* Græcis, inter ea vocabula est, quæ Grammatici *πέποι* sive media vocant, & tam bonum, quàm malum significant, uti & *virus* (teste Servio in illud Virg. I. Georg. Ille malum virus, &c.) Itaque *veneni* nomine continetur omne, quod adhibitum, ejus rei, cui adhibitum est, naturam mutat, sive ad sanandum sive ad occidendum paratum est. Verba sunt Caji Jurisconsulti. l. c. xxxv. De verborum significatione. Puer igitur, qui Canidiam tam magna pollicentem jactantemque audiebat; At, inquit, venena ista vestra, quantumcumque ponderis ac momenti habeant, sive fas sive nefas tenent, non valent tamen *convertere humanam vicem*; hoc est, efficere nequeunt, quin, quod in rebus humanis perpetuò cernimus, malis malè sit, & quas merere pœnas, luant. sic enim *viciis* vocabulo utuntur veteres. Brutus ad Ciceronem: *Valde & meam & vestram vicem timeam necesse est*, hoc est, ea quæ adversa nobis, sive merentibus, sive immetentibus, eveniunt. Nec malè Porphyrio, *Vices*, inquit, *appellantur pœnae, quæ in malos revertuntur. Venena magnum fas, nefasque.* Vel sic interpretabimur: In veneficiis est quidem magna vis, sed tantum profecto non possunt illa pro hominibus efficere, ut natura æqui & ini qui, ut fas & nefas, jus & injuria murentur. hoc hominum causa non possunt præstare. Atque id est humanam vicem convertere: & ut in Epist. Cic. *nostram vicem ultus est ipse sese*, id est, quod facere debuimus, id pro nobis nostraque vice fecit. Turneb. lib. 14. cap. 10. *Venena, magnum fas nefasque.*] Mulieres veneficæ fas &

Petam-
nefas confundere, suisque venenis humana & divina pervertere possunt, sed humana vitæ sortem nequeant immutare: neque possunt effugere quin suorum maleficiorum pœnas dent, & morte pereant miserabili. *Alit aliter hunc locum exponunt. per me libera est sua cuique opinio.*

89. *Diris agam vos.*] Execrationibus vos persequar. *Dira detestatio, &c.*] Sic Oda, quam dixi, xxviii. post imprecationem additur;

Tæque piacula nulla solvent.

Credebant enim antiqui ea expiari non posse, quæ affecti insigni ali qua injuria, ipsi illi qui intulerat, toto animo imprecabantur. Quare & *diras* appellarunt, quæ Deos iratos infestis que redderent.

90. *Nulla expiatur victima.*] Nullo purgatur sacrificio.

91. *Ubi perire.*] Ubi mortuus fuero vobis per noctem occurram & perterrefaciam. sic Dido: *Omnibus umbra locis adeo, dabis improbe pœnas.* Et Ov. in Ibin:

Tum quoque factorum veniam memor umbra tuorum,

Insiquar & vultus offesa formatos.

De Phryxo quoque ab Æta occiso Pelias apud Valer. Flaccum:

— Non nuntia tantum

Fama refert ipsum juvenem tam serva gementem: (artus)

Ipsum ego, cum serus fessos sopor alligat Aspicio.

Neque id soli Poëtæ narrant, aut ad animi tantum conscientiam referendum. nam gravissimi auctores ita historiam tradunt; veluti Plut. *Cimone*, de Damone quodam per fraudem in gymnasio interfecto, deque his quæ Pausaniæ Græcorum duci Byzantii contigerunt.

Petamque vultus umbra curvis unguibus,

Quæ vis deorum est Manium:

95 *Et inquietis assidens præcordiis,*

Pavore somnos auferam.

Vos turba vicatim, hinc & hinc saxis petens,

Contundet obscenas anus.

Post insepulta membra different lupi

100 *Et Esquilinæ alites.*

Neque hoc parentes (heu) mihi superstites,

Effugerit spectaculum.

93. *Petamque vultus.*] Et ego umbra involabo in facies vestras.

94. *Quæ vis Deorum.*] Quæ umbra vis est & ultio Deorum Manium, sic ut per umbras Dii Manes se vindicent.

95. *Assidens præcordiis.*] Et ego in hærens præcordiis nunquam quietiscentibus auferam somnos, &c.

97. *Vicatim hinc.*] E singulis vicis.

99. *Different lupi.*] Dilcerpent & dissipabunt corpora vestra insepulta; quod nihil veteribus fuit horribilius.

100. *Esquilinæ alites.*] In Esquiliiis commune vilissimorum hominum sepulcrum fuisse, ipse Horatius lib. 1. Serm. VIII. testimonium dicet. Porphyrio etiam ad portam Esquilinam non modò pauperum sed & sceleratorum corpora comburi, vel ambusta abjici solere tradit. Sed & Tacitus lib. 11.

locum supplicii ibi fuisse ostendit his verbis: *Suntum more prisco extra Esquilinam de nocentibus supplicium.* Quin Esquilinam portam etiam *Maciam* olim vocatam fuisse volunt. Et carnificum ibidem habitationem fuisse. Mirabitur quispiam, cur fingat Esquiliiis veneficarum nocturna & magica sacra Horatius: sed mirari desinet, qui sciet eas mulieres busta sequi solere: ita à Græcis *bustuaris* appellatæ, quod in monumentis sæpe versarentur, & mortuorum cadavera mutilarent. *Turneb.* lib. 14. cap. 38. *Esquilinæ alites.*] Vultures aves, in Esquiliiis (*colle urbis Romæ*) volitare solent.

101. *Neque hoc parentes.*] Parentes mei mihi superstites (ad suum luctum leniendum) videbunt has veneficas insepultas, atque earum membra à canibus & avibus dilacerata.

E P O D VI.

In CASSIUM SEVERUM,

Poëtam maledicum & petulantem.

QUID immerentes hospites vexas, canis,

Ign-

Quoniam in Cassium Severum carmen hæc scriptum esse, tam ex veterum librorum titulis, quam Grammaticorum scholiis constat, quis ille fuerit videamus. Cassius itaque Severus celebris Augusti tempore orator (quod testimonium de eo fert Plin. lib. VII. c. XII.) inter alios potentissimos reos Nonium Asprenatem, ipsi Casari cognatione junctum, de veneficio ac-

cusavit; una ejus patina cxxx. interisse convivas obijciens. sic enim Plin. l. xxxv. c. XI. *Horatius igitur hominem accusandi avidum, & maledicum, sed parum efficacem, meritiò ignobili cani comparat; imo canem vocat, ut philosophos dictos inde Cynicos solemus.*

I. *Immerentes.*] Cur hospites vexas nihil mali meritos. *Hospites.*] Sic, puto, appellat

Ignavus adversum lupos?

*Quum huc inaneis, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis?*

5 *Nam qualis aut Molossus, aut fulvus Lacon,
Amica vis pastoribus,*

*Agam per altas aure sublata niveis,
Quæcunque præcedet fera.*

Tu, quum timenda voce complesti nemus;

10 *Projectum odoraris cibum.*

*Cave, cave: namque in malos asperrimus
Parata tollo cornua:*

Qualis Lycambæ spretus infido gener,

Aut

appellat homines, qui Cassium penitius nondum noverant; alioqui etiam illustribus civibus infestum, ut diximus. *Canis.*] Latrator maledice.

2. *Ignavus.*] Imbecillis & nullius animi contra eos, qui te mordere possunt.

3. *Quin huc inanes.*] Cur non in me convertas minas inanes, quæ præter verba nihil sunt; *Quin huc, &c.*] Vel potius, hortatur hunc maledicum, ut in se detorqueat sua maledicentiæ spicula, nimirum ad retorquendum paratum. *Cruquius. Vertis.*] Libri *VI. verte*, & versiculo sequenti *pete pro petis.*

4. *Remorsurum petis?*] Qui pares tibi referam gratias.

5. *Nam qualis aut.*] Ordo est: Nam ego agam, id est, persequar per altas nives alacer & aure sublata omnem feram quæcunque præcedit me, & agam telis qualis aut, &c. *Molossus aut fulvus Lacon*] Genera canum nobilissima conjunxit etiam Poëtarum princeps hoc versu;

Veloces Spartaæ catulos, acremque Molossusum

Pasce sero pingui.

Neque aliter *odora canum vis* dixit, pro odoris canibus, quàm noster *amica vis pastoribus*, pro pastoribus grati atque amici. *Molossus.*] Canis magnus & pro-

cerus. Lacon.] Canis Lacedæmonicus, admodum agilis.

6. *Amica vis.*] Defensio pastoribus chara. *Quia canes à lupis greges protegunt.*

9. *Tu quum timenda.*] Tu quum convitiis & carmine maledico aliquem es insectatus, pretio tibi oblato, latrare desinis.

10. *Projectum odoraris cibum.*] *Cic. Canes venaticos diceres, ita odorabantur omnia & pervestigabant.* Cassium autem tamquam prævaricatorem insinulat, qui minimis rebus corrumpi se sineret, *Projectum.*] More canis ignavissimi.

12. *Parata tollo cornua.*] *Cornutam bestiam petere* dixit Plautus, pro eum lacerare, qui se ulcisci paratus sit. *Parata tollo.*] Tollo cornua tamquam taurus, ad feriendum eos, qui mihi maledicunt.

13. *Qualis Lycambæ.*] Plures Poëtas styli acerbitate nobiles commemorat antiquitas; sed præter veteris Comædiæ auctores, iisque proximos Satyricos, *Theon* & *Zoilus* & *Timon* maledicentia infames fuere: *Archilochus* verò & *Hipponax*, quos iusta ob illatam injuriam iracundia ad scribendum provocavit, præcipuè laudantur, Jambis ambo illustres; sed arate prior *Archilochus* puris trimetris, qui & *Archilochii* ab eo appellati sunt. *Hipponax* autem, trimetrum *Archilochium* in Scazontem inflexit,

Aut acer hostis Bupalò.

15 *An, si quis atro dente me petiverit,
Inultus ut flebo puer?*

flexit, ut ultimis pes spondæus, feriret gravius, ac veluti ferrum in vulnere relinqueret. *Qualis Lycambæ.*] Talis nimis qualis fuit Poëta Archilochus Jamborum scriptor, qui carminis sui amaritudine, Lycamben focerum laqueo vitam finire coëgit.

14. *Aut acer.*] Hipponax Poëta acerimus, quem dicunt ad suspendium adegisse Bupalum pictorem. Junius Animadv. lib. I. cap. 16.

15. *Si quis atro dente.*] Si quis lingua virulenta me carplerit, an, ut puer, ad lachrymas confugiam? Nequaquam. *Est enim pueri injurias flere, viri vero ulcisci.* Sed hoc vetat lex divina. *Nam vindictam mihi, & ego retribuam, inquit Dominus.*

16. *Inultus ut flebo puer?*] Frequens est his generibus loquendi Homerus, non me terrebis ut puerum, non te extimescam ut puer. *Lambin.*

E P O D . VII.

Ad POPULUM ROMANUM.

Execratio belli civilis gesti hinc Bruto & Cassio, illinc Octaviano, M. Antonio, & M. Lepido Coss.

Quo, quo scelesti, ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?

*Parumne campis, atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?*

5 *Non ut superbas invidiæ Carthaginis
Romanus arceis ureret:*

Intactus aut Britannus ut descenderet

Sacra

Placet epigraphæ; IN POP. ROM. & deinde minusculis litteris; Primo bello civili finito, ut ab aliis abstineant deprecatur. *Primum autem civile bellum, non quod inter Casarem & Pompejum fuit intelligo, sed quo necem patris contra Brutum & Cassium ultus est Augustus, secuto postea bello Siculo, & Asiatico.*

1. *Scelesti ruitis.*] Scelesti, id est, impii sunt in patriam, ubi civis à cive interficitur.

2. *Conditi.*] Cur enses in vaginis inclusi jam distringuntur?

3. *Campis atque.*] Terra marique.

5. *Non ut superbas invidiæ.*] Non ut

Romanus miles Carthaginem; quæ imperii Romani diu æmula fuit, everteret atque incenderet; neque ut Britanni nondum domiti, vincti per triumphum ducerentur: sed ut Roma sua manu labefactata concideret. *Lambin. Invidiæ.*] Carthago semper fuit imperii Rom. æmula.

6. *Romanus.*] Romanus miles.

7. *Intactus aut Britannus.*] Tentavit quidem Britanniam C. Julius Cæsar, cum in insulam illam ex Gallia trajiceret; sed usque ad Claudii principis tempora invicta permansit. auctor Suet. *Intactus.*] Britannus bello nondum domitus.

Sacra catenatus via:

Sed ut secundum vota Parthorum, sua

10 *Urbs hæc periret, dextera.*

*Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Unquam, nisi in dispar feris.*

*Furorne cæcus, an rapit vis acrior,
An culpa? responsum date.*

15 *Tacent, & ora pallor albus inficit,
Mentesque percussæ stupent.*

*Sic est. acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternæ necis:*

Ut

8. *Sacra catenatus via.*] Sacra dicta est via, quod per eam sacra quotquot mensibus ferrentur in arcem: aut quod in ea fædus ietum sit inter Romulum & Tatium regem. *Cruquius.* Portam Romæ triumphalem fuisse, pontem quoque ac viam triumphalem, omnibus constat. Et quidem ultra Tiberim hanc fuisse portam nemo negaverit, siquidem pontem transire necesse erat: sed quò loci fuerit non satis liquidò traditur. hoc interim in confesso est, eos qui triumphant, Velabrum prætervectos, inde per forum Romanum, ac viam Sacram, qua clivo Capitolino adhierebat, Capitolium ascendisse. De via Sacra testimonium hic Horatii habemus. Accedat quod notavimus lib. IIII. Od. II. *Per sacrum clivum. Sacra catenatus via.*] Ut per sacram viam vincus duceretur ad Capitolium in triumpho.

9. *Vota Parthorum.*] Secundum optata Parthorum inimicorum vestrorum. *Sua.*] Sua dextera, id est, bellis civilibus.

12. *Nisi in dispar feris.*] Nisi in animal alterius generis: vestra igitur crudelitas est plus quàm ferina. *In dispar feris.*] Posterior Lamb. editio *dispar genus* substituit: at prior & libri manuscripti omnes, *feris* non *genus* legunt; nec dubium, quin ad oram alicujus libri adscriptum rò *genus*, pro declaratio-

ne vocabuli *dispar*, scribam deceperit. Glareanus sic exponit: Neque unquam hic mos fuit feris leonibus, nisi in *dispar* genus.

13. *Furorne cæcus.*] Duo exemplaria *cæcos* habent, nec displicet. Recteque enumerat Horat. nam aut Deorum ira fatalisque necessitas ut imperia mutentur: aut proprius furor, sive culpa, & ei debita pœna, nos in bellum trahunt. Quamquam nec divinam sentiremus iram, nisi scelera illam nostra provocarent. *Furorne cæcus.*] Insaniæ an major vis, (*utpote fatalis necessitas*) an culpa causa est civilis furoris?

15. *Tacent.*] Talis ille Virg. versus? *Hæc effata silet, pallor simul occupat ora.*

Qualem scilicet scelerum conscientia excitare solet.

16. *Mentesque.*] Mentes sceleris conscientia percussæ obstupuerunt.

17. *Sic est.*] Sic est, ut Dii irati ob scelus Romuli (qui fratrem Remum dominandi causa interemit) immiserunt in Romanos hæc bella civilia. *Acerba fata.*] Duos vidi codices, qui *fata* habebant. quod improbare non possum; ut Romani, & sua & Romuli auctoris sui culpa, ad arma venerint. Quale illud, *delicta majorum*, &c. Nec sanè *scelerosos* vocare debuit, quorum nulla sit culpa.

19. Ut

Ut immerentis fluxit in terram Remi

20 *Sacer nepotibus cruor.*

19. *Ut immerentis.*] Postquam cruor innocentis Remi effusus est in terram.

20. *Sacer nepotibus cruor.*] Cruor ne-

potibus sacer, id est, execrabilis, vel perniciosus posteris, qui pœnas lucent ejusdem sceleris.

E P O D . V I I I .

Ad anum libidinofam.

R O G A R E *longo putidam te seculo,*
Vires quid enervet meas?

Cum sit tibi dens ater, & rugis vetus.

Frontem senectus exaret:

5 *Hietque turpis inter aridas nateis*

Podex, velut crudæ bovis.

Sed incitat me pectus, & mammæ putres,

Equina quales ubera:

Venterque mollis, & femur tumentibus

10 *Exile suris additum.*

Esto

L U B E T *adscribere incerti Commentatoris huic carmini præscriptum titulum: In anum libidinofam, prostitutam, putidam, Gratidiam; quam aspernatur, cujus vitia corporis detestatur. Usque adeò misera illa Gratidia Grammaticis exosa est.*

1. *Rogare longo.*] Poëta iratus, orationem non profert integram, sed præcisam. est igitur subaudiendum, Oporteret, decet, æquum est, aut simile. Non te pudet putidam, id est, marcescentem longa ætate rogare me, quid vires meas debilitet & ad Venerem ineptas reddat? *Longo putidam te seculo.*] Sæculum ferè centum annorum est; sed tamen & pro triginta & pro mille annorum spatio sæpe accipitur; hic verò simpliciter pro ævo seu pro ætate.

3. *Et rugis vetus.*] Et cum senectus frontem tibi rugosam effecerit.

4. *Frontem senectus exaret.*] Eleganter vetus Scholiastes, *Id est, rugis tam-*

quam sulcis profcindat. Virg. VII. Æneid.

Et frontem obscenam rugis arat.

5. *Hietque turpis.*] Cumque dehiscat turpis podex, veluti podex bovis, quæ cruditate laboret, unde cibum malè concoquit, atque ideo cruda excrementa ejicit.

6. *Cruda bovis.*] Ego sic dictum existimo, ut lib. III. Od. XI. de equa, *Nuptiarum expers, & adhuc protervo Cruda marito.*

7. *Sed incitat.*] Sed pectus tuum incitat me ad Venerem, &c. Ironia est amarissima. *Incitat me pectus.*] Perinde enim ac de Phryne illa nobilissima meretrice locuturus incipit; at flagitiosè definit. *Putres.*] Mammæ pendulæ non surgentes, ut in puellis.

8. *Quales ubera.*] Tales mammæ, qualia sunt equina ubera.

9. *Venterque mollis.*] Venter rugosus & luridus. *Tumentibus.*] Et hydropicis suris,

Esto beata: funus atque imagines

Ducant triumphales tuum:

Nec sit marita, quæ rotundioribus

Onusta bacis ambulet.

15 *Quid, quod libelli Stoïci inter sericos*

Facere pulvillos amant?

Illiterati num minus nervi rigent?

Minusve languet fascinum?

furis, gracile femur appositum, quod sæpe fit in tabidis.

11. *Esto beata.*] Dives esto & nobilis. *Imagines, &c.*] Quales scilicet in funere nobilium virorum præferebantur. Idem enim mulieribus apud Romanos habebatur honor funeris, qui & viris, si modò jus imaginum habebant; hoc est, si majores curulem aliquem magistratum gessissent. inde enim nobilitas.

12. *Ducant triumphales tuum.*] Præcedant funus tuum imagines triumphales, id est, imagines majorum tuorum, qui triumpharunt, ad declarandam generis tui antiquitatem.

13. *Rotundioribus Onusta bacis.*] Sic optima quæque exemplaria, non *baccis*. *Baccæ* autem propriè lauri, oleæ, myrti, similibusque arborum fructus; à quarum similitudine *baccas* etiam vocabant margaritas. Ac eas digitis auribusque, & quidem sæpè binas ternasque gestare feminarum gloria erat. Jam verò cum *onustam bacis* dicit Poëta, non solum numerum, sed & pondus indicat. Rectè etiam eas à rotunditate commendat; cum, ut Plinius nobis tradit l. 17. c. 22. *Margaritarum dos omnis in candore, magnitudine, orbe, levore, pondere consistat. Quamquam & oblongæ laudabantur, quos elenchos vocabant, ad aurium præcipuè ornamenta.* Unde Juven. Sat. vi.

Auribus extensis magnos commisit elenchos.

14. *Bacis ambulet.*] Unionibus, quos rotunditas reddit pretiosos.

15. *Libelli Stoïci.*] Locus obscurus;

Quod nec sane multum refert ut rectè intelligatur. Ad oram optimi cod. sic adscriptum; *Quasi diceret, quid refert quod etiam te literatam esse ostentat, ut me ad te amandum provocet?* Ego verò per *libellos Stoïcos*, Philosophos ipsos intelligo, quorum amorem jactabat anus; quod formæ & ætati deerat, lecti pulvinorumque mollitia ac delitiis compensans. At Horatius nihil illud morans; quod ad Venerem faciat, requirit. Vide Turneb. Advers. lib. 17. c. 22. & lib. 14. cap. 10. *Libelli Stoïci.*] Philosophiæ studium præ se fert, ut adveniente amatore, docta & honesta videretur esse. Absit, ut hac nostra ætate sint hujus farinae ullæ mulieres, quæ Biblia sacra in manibus ad templum ferentes atque illa domi inter pulvinaria reponentes, de rebus divinis & arduis non solum inter se & cum suis maritis concertare solent, sed etiam cum eruditissimis Theologiæ professoribus manus conserere audeant, eo nimirum ut piæ atque religiosæ, specie tantum, non vera esse videantur. Non est meum judicare. Hoc tantum dico, ut virorum, sic foeminarum aliæ sunt hypocritæ, aliæ religiosæ cum libris, sine libris.

16. *Amant.*] Solent.

17. *Illiterati num.*] Ineruditorum nervi, (id est, penes vel mentula) sine literis, num minus arriguntur? *Legit illiteratis num minus nervi rigent?*

Magisve languet fascinum? subaudi, quam literatis. *Quiet.*

18. *Fascinum.*] Fascinum est virile membrum, cujus species è collo pueri suspensa

20 *Quod ut superbo provoces ab inguine,
Ore allaborandum est tibi.*

suspensa fascinationibus erat remedio. *Fascinum.*] Hoc loco mentulam significat. Cujus rei hæc ratio est. mentula species è collo puerorum suspensa, aspicientibus risum movet; atque idcirco fascinum & fascinantium invidiam depellere aut placare existimabatur. Nam quæ ridicula & subturpia sunt, fascinationibus remedio sunt. Et Varro lib. 5. de ling. lat. testatur *collo pueri rem turpiculam suspendi solitam, ne quid obesset bo-*

na scava causa. Significat igitur hanc anum nullis neque blandimentis, neque delinimentis assequi posse, ut ametur aut ejus amplexus expetantur propterea quod anus est. Vide Cælium lib. 4. c. 6. Turneb. lib. 9. c. 28. *Lambin.*

19. *Superbo provoces.*] Abinguine fastidioso.

20. *Ore allaborandum est tibi.*] Lingua. Adeo obscœna sunt ista, ut salva verecundia explicari non possint.

E P O D . I X .

A d M Æ C E N A T E M .

Præsentit voluptatem quam percipiet ex Augusti victoria adversus Antonium & Cleopatram.

QUANDO repostum Cæcubum ad festas dapes,
Victore lætus Cæsare,
Tecum sub alta (sic Jovi gratum) domo,
Beate Mæcenas, bibam,
5 Sonante mistum tibiis carmen lyra:
Hac Dorium, illis Barbarum?

Ut

1. *Repostum Cæcubum ad festas dapes.*] Cum *Cæcubum* nominat, & quidem *repostum*, idque *ad festas dapes*, modis omnibus optimæ notæ vinum significat, tantaque victoria dignum. *Repostum Cæcubum.*] Vinum Cæcubum servatum & repositum ad festas epulas.

2. *Victore lætus.*] In prælio navali apud Actium, ubi Antonium & Cleopatram Cæsar superaverat.

3. *Sub alta.*] Domum Mæcenatis intelligit, ob turrem illam Mæcenatiana, de qua lib. 11. Od. xxix. ac proinde ab ipso præberi debere coenam ostendit. *Sic Jovi gratum.*] Nihil aliud est, quam volente ita Jove. Ergo de futuro dicitur, non de presenti; boni ominis causa, ut solemus. *Heinsius.* Ju-

pter enim victoriæ auctor, ab his qui vicere, publicam læticiam quodammodo exigit. Publica autem læticia supplicationibus sacrificiisque atque epulis constat.

5. *Mistum.*] Sunt qui *mistis* legant; quod equidem in nullo fide digno codice inveni. Receptam lectionem firmat locus huic germanus lib. III. Od. xv.

Lydis remisso carmine tibiis.
Mistum autem, sive lyra, sive tibia, sive fistula carmen dicitur, quod illis voce accinitur, aut cujus numeri modulive etiam sine voce per organa redduntur. Sed voce accinere honestius habebatur.

6. *Hac Dorium, illis Barbarum.*] Volumine opus sit, si quis organorum harmoniarumque veteris Musica rationem

Ut nuper, actus cum freto Neptunius
 Dux fugit ustis navibus,
 Minatus urbi vincla, quæ detraxerat
 10 Servis amicus perfidis.
 Romanus, (eben posteri negabitis)

Eman-

ad explicandum Horatium conferre velit. Sufficiat igitur obiter annotasse, ut tria Græcorum genera fuere, Dores, Æoles, Iones, sic & Harmonias fuisse tres. Doricam, Æoliā, atque Ionicam: Barbaras vero duas, Phrygiā, & Lydiā. Ex his Doricā maxime commendatam ac Phrygiā. quamquam enim concitatio Phrygiā, commoventis tamen ad virtutem animis non inefficax habebatur. Jam vero inter organa Musicæ accommodata alia aliis harmoniis aptiora erant. Nam quod lib. VI II. monet Arist. & nos quoque ante diximus, eandem in organis vim habebat tibia, quam in vocibus harmonia Phrygiā. Nec mirum. Phrygum enim inventum tibia. Jam verò Romani, quibus solenne erat virtute præstantium virorum laudes in conviviis & voce & organis celebrare, quanto ceteris nationibus graviores erant, tanto, verisimile est, moderatiore Musica tenebantur. qualem Doricā Phrygiāque esse diximus. Cum itaque Phrygiæ consonet tibia, Doricæ vero lyra; pererudite Flaccus noster hunc concentum postulat, ut Dorica per se subtristior, Phrygiæ hilaritate concinnetur. Superest ut *Barbarum* pro Phrygio dixisse Poëtam credatur. quod non ex hoc tantum loco, sed & Epist. II. lib. I.

Græcia Barbaria lento collisa duello,
 apertè constat. Hinc *Barbaricæ vestes*
 apud Lucretium pro Phrygiis (unde & Phrygiones dicti earum artifices) & *Barbara tegmina crurum*, pro armatura Phrygiā apud Virgilium *Turn.* l. 9. c. 18. *Hæc Dorium.*] Lyra sonante carmen Dorium, tibiis sonantibus carmen barbarum, id est, Phrygium vel Lydium.

7. *Ut nuper.*] Confecto scilicet bello

Siculo, quod Actiacum antecessit. Jam vero quod *Neptunium ducem* Sextum Pompejum vocat Poëta, id quoque ex historia petendum. Patris enim, qui universo mari imperaverat, gloria clatus, & occupata jam Sicilia ferox, Neptuni filius videri voluit, vestemque cæruleam (*πολλὴ κυανοειδῆ* vocat Dion) sumpsit, equosque ac viros vivos in fretum, tamquam hostiam conjecit. qua de re, præter Dionem, Plin. lib. XIX. c. XVI. *Ut nuper.*] *Ut nuper tecum bibi Actus quum freto.*] Fugatus & pulsus freto Sicilia. *Neptunius.*] Sextus Pompejus, qui se Neptuni filium prædicabat.

8. *Ustis navibus.*] Ustis navibus ab Augusto.

9. *Minatus urbi vincla.*] Minatus compedes civibus Romanis, quas servis detraxerat in Sicilia, eos ut armaret contra patriam. vide supra *Epod.* 4.

10. *Servis amicus perfidis.*] Addit Dion tantam fuisse hanc fugitivorum ex tota Italia multitudinem, ut virgines Vestales rem divinam facientes vota conciperent, si fugiendi finis factus fuisset. *Perfidi* autem fugitivi omnes. Quamquam non tam de cetera fugitivorum turba loqui Poëtam crediderim, quàm de Mæna, Menecrate, Apollophane, quorum præcipuè ductu rem gerebat Pompejus.

11. *Romanus.*] Ad Antonium redit, ejusque exercitum, indignans eum semina servire, ac veluti mancipio dari: hoc enim hic significat *emancipatus*, sua sponte traditus. Nam *mancipium* dicebant veteres jus ipsum dominiumque seu proprietatem rei; ut in pulcherrimo illo Lucretii versus:

Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.

Hinc

Emancipatus fœminæ,

Fert vallum, & arma miles, & spadonibus

Servire rugosis potest:

15 *Interque signa (turpe!) militaria*

Sol aspicit conopeum.

Ad hunc frementeis verterunt bis mille equos

Galli

Hinc *mancipare*, ut nunc ferè scribitur & *emancipare*, pro *mancipio dare*, in alteriusque manum ac potestatem tradere; ut contra *mancipio accipere* dicitur is, cui res traditur. Eademque ratione *emancipatus* dicitur filius, qui solutus patriæ potestate, sui juris efficitur. Festus, & pereruditè Budæus, Cruquius ex annotationibus scriptis, hunc locum sic exponit: Eheu posteri negabitis, quod Romanus miles emancipatus, id est, liber & ingenuus, tulit quondam vallum, id est, papilionem & arma fœminæ, id est, molliem omnem cum conopeo, & præterea potest servire spadonibus rugosis. *Romanus.*] Antonius pro *mancipio Cleopatrx fert vallum*, Eheu ô posteri, vos propter infamiam negabitis.

13. *Fert vallum.*] Notat præcipuè Antonium, ejusque comites luxu ac molliæ diffuentes, & Reginæ libidini turpissimè servientes. His cinctum comitibus Antonium, cum se ipsum regere non posset, Reginæ Eunuchi gubernabant: hoc est, quod libro 1. Od. xxxvii. ait Horat.

Contaminat cum grege turpium

Morbo virorum quilibet impotens

Sperare: —

Gregem nimirum tam Eunuchorum, quam Antonii comitum, intelligens. *Fert vallum.*] Portat palum, quo castra muniuntur. *Et arma.*] *Arma ferre*, ut bene ex Cicerone Lamb. in onere non numerabant milites. arma enim membra militis esse dicebant. *Spadonibus Servire rugosis.*] *Spadonum* appellatio generalis. Quos verò *Spadones* hic appellat Horat. peculiari nomine *Eunuchi* dicuntur, Græcis pariter ac Romanis

exosi, sed regum Barbarorum cubiculis olim præfecti; unde & nomen eos adeptos Grammatici tradunt. Turneb. l. 9. cap. 14.

14. *Rugosis potest.*] Eunuchi, virilitate amissa, unde multum de calore naturali amittunt, cito fiunt rugosi; horum magna erat copia in comitatu Cleopatrx. vide Od. 37. lib. 1.

16. *Conopeum.*] Sic eadem de re Propert. lib. III.

Fædæque Taypeis conopea tendere saxo.

At Juvenal. Sat. vi. penultimam producit:

Ut testudineo tibi Lentule conopeo, &c.

Græcè *κωνοπέος* dicuntur *culices*; inde *κωνοπέος*, velum excludendis culicibus aptum, quo lecti obtendebantur: Alexandrinorum inventum, qui ob Nil paludes, & vicinum mare, culicibus præ cæteris infestabantur. *Conopeum.*] *Conopeum* est tentorii genus ad culices excludendos, thalamis non castris aptum,

17. *Ad hunc.*] Pro adversus hunc. Tale illud Virg.

— Clypeosque ad tela sinistris

Profecti obijciunt.

Pro contrâ. *Vertterunt* autem media brevi: ut,

Dii tibi divitiis dederunt. —

Turneb. lib. 14. cap. 10. *Ad hunc frementes.*] Contra hunc Antonium Galli ad Cæsarem transfugientes converterunt bis mille frementes equos, spadonibus Ægyptiis servire dedignant. Nota, quod Cæsar & Antonius exercitus habebant in littore & pedestres & equestres, quo tempore classes ad bellum navale erant paratæ.

Galli canentes Cæsarem:

Hostiliumque navium portu latent

20 Puppes sinistrorsum citæ.

Iò triumphæ, tu moraris aureos

Currus,

18. Galli canentes Cæsarem.] *Canentes*, pro laudantes exponit vetus interpres. Ego ad Gallorum consuetudinem refero, magna voce eorum, quibus militant, in acie nomina cecantium. Quò respexit etiam Virg. lib. vii.

Ibant aequali numero, Regemque canebant.

Brodeus Miscell. lib. 6. cap. 2. Non minus etiam id quod sequitur ab historia dependet. Cleopatra enim post pugnantis Antonii classem cum navibus lx. ad portus fauces in anchoris stans, & ante pugnam fugam meditans, incerra adhuc victoria, profugit. Hoc igitur graphice describit Poëta, *sinistrorsum citas navium puppes in portu latere* dicens. Nam ab Actio solventibus Agyptus ad sinistram est, & in ipso poenè portu Cleopatram latuisse necesse est; siquidem ante portus fauces commissum prælium historici tradunt. Nec temere *navium puppes* dixit; prora enim altior puppis est. Auger igitur latentium turpitudinem, quod puppes quidem conspicere potuere.

20. *Sinistrorsum.*] Hoc est, *περιμνηδόν*. Jacent autem ita naves sinistrorsum puppibus, dextrorsum proris ad fugiendum conversis. An non respectu Italiae & Orientis? Sane ex Oriente naves venerant. Proris igitur ab Oriente averfis venerant. De victoria autem cum desperarent, *sinistrorsum*, hoc est, contrà converterant. Glossæ Stephani, *sinister ἐναντι*. Naves ergò *sinistrorsum sitæ*, naves sunt ad fugiendum paratæ; vel quia inhibentur præ metu: ciere enim puppim sinistrorsum est *περιμνηδόν κρησσειδόν*; quod ab iis fiebat, qui paulatim cedebant, ac retrorsum naves, sed sensim flectebant ne inter fugiendum hosti se exponerent. Hoc

ergò vult: Naves illas Cleopatæ & Antonii, quæ prius Italiam petebant, postea *περιμνηδόν κρησσειδόν*, ut loquitur Euripides, id est, retrocedere cepisse, & Italiam versus puppes, proras versus Orientem convertisse. *Heinsius. Sinistrorsum citæ.*] Cruquius duobus in codicibus *sitæ* legi affirmat. Ego Gryphii editionem sic habere scio, alibi vidisse non memini. Nonius *citum* & celere significare tradit, & divisum ac separatum. *Sinistrorsum citæ.*] Alexandriam versus. *Citæ.*] Puppes ad fugam celeres & paratæ.

21. *Iò triumphæ.*] Ad primum Actiæ victoriæ nuntium hæc scripsisse Poëtam antè monuimus. Cum ergò allatum esset aufugisse Antonium, triumphum veluti deum aliquem alloquitur, qui plenam victoriam, quam annuere possit, adhuc remoretur, nondum capto Antonio. Triumphum certè, uti & Honoris effigiem in antiquis nummis cernimus. *Iò triumphæ.*] Est cantus, quem *Pæana* appellant veteres, hunc Apollini tum de ejus, tum de victorum laudibus, canebant. Nam præsertim Græci duos Pæanes habebant, alterum Martis, quo utebantur initio pugnae: alterum Apollinis, quem fufis castisque hostibus decantabant, quemadmodum hic facit Horat. profigato M. Antonio. Vide Franc. Luisini Parergon l. 2. c. 12. *Iò triumphæ.*] Vox est exprimens gaudium militum, qui Imperatorem triumphantem prosequantur. *Tu moraris aureos.*] Tu in mora es curribus triumphalibus, qui jam parati sunt. *Aureos currus.*] Verè *aureos* fuisse triumphantium currus, maximè Cæsarum, probare nititur Turnebus lib. Advers. 11. c. xvi. Tibullus tamen lib. i. Eleg. vii. Messalæ triumphanti eburnum tribuit:

At

Currus, & intactas boves.

Id triumphe, nec Jugurthino parem

Bello reportasti ducem:

25 *Neque Africano, cui super Carthaginem
Virtus sepulcrum condidit.*

Terra marique victus hostis, Punico

Lugu-

At te videlicet lauros, Messala geren-
tem,

Portabat niveis currus eburnus equis.

Quid ergo si aureos pro fulgentes atque
eximie ornatos accipiamus. Vide Tur-
neb. lib. 2. cap. 16.

22. *Intactas boves.*] Non male anti-
quus commentator; *A triumphantibus
alba bos & indomita immolabatur in Ca-
pitolio.* Idem enim indomita quod *inta-
cta.* quod ex Virgilio manifestum est,
cum ait:

— *Intacta totidem cervice juven-
cas.*

Ideoque *injuges* proprio sacrificantium
vocabulo appellabantur: quales etiam
Minervæ, utpote virgini, immolari sole-
re legimus, & quia virtus jugum nescit;
sic enim Fulgentius. Nec ignoro tau-
rum peculiarem fuisse triumphi ho-
stiam, unde *maxima taurus victima* à
Virgilio dicitur: sed plures omnino ho-
stia immolabantur, ac pluribus diis; &
si masculis non litassent, succidanæ
erant feminæ. *Intactas boves.*] Juvenas
à tauro integras & paratas ad sacrifi-
cium pro victoria.

23. *Id triumphe.*] Iterum hortatur
triumphum ut acceleret, & Augusto,
quo nullus ante dux major, lauream
imponat.

24. *Ducem.*] Marium, qui de Jugur-
tha Afrorum duce triumphavit.

25. *Neque Africano.*] Non damno
quidem hanc lectionem, sed in plus de-
cem codicibus optimæ notæ *Africanum*
repperi, & mihi sane perplacet; nam &
Jugurthinum bellum in Africa gestum
est. *Neque Africano.*] Neque Africano
bello reportasti ducem (nempe Scipio-

nem) Augusto parem. *Cui super Cartha-
ginem.*] Locus obscurus, in cujus expli-
catione dissentiunt Turnebus & Lam-
binus. Ego de Africano Majore Flac-
cum nostrum loqui existimo; quanto
enim gravior hostis Annibal, quanto
diuturnius difficilisque cum eo bel-
lum, tanto & speciosior victoris trium-
phus fuit. Sensus ergo horum verborum
ex Glareani sententia, hic est: Cui vir-
tus sepulcrum condidit super Cartha-
ginem: quasi diutius duraturum, quam
ipsa Carthago, quod etiam verum est.
Vel ego Scipioni virtutem sepulcrum
condidisse puto super Carthaginem, id
est, super res Carthaginenses; & intelli-
go elogium in ejus sepulchro scriptum.
Vide Luifini Parergon lib. 3. cap. 8.
Turneb. lib. 14. cap. 10. & lib. 10.
cap. 11. *Cui super Carthaginem.*] Sci-
pioni sua virtus æternam memoriam
peperit, propter Carthaginem deletam
& everfam, quæ victoria illi semper erit
loco sepulchri.

27. *Hostis, Punico.*] Antonius lugub-
re paludamentum, id est, vestem mœ-
roris induit, purpureo sago depositò.
Punico Lugubre mutavit sagum.] *Sagum*
amiculum erat militare. unde & *sagati*
ad differentiam *togatorum* dicti. Quam-
quam & in Urbe, majore aliquo motu
aut tumultu concitato, sago à populo
sumebantur, & ad sago ire & in sagis
esse civitas dicebatur. Ceterum purpu-
rea erant, aut coccina, quibus belli
duces utebantur (Græci *Φοινικίδας*
vocant) ut quo loco Imperator ageret,
præsertim in acie, conspiceretur. Plura
Turnebus lib. 11. cap. xvi. Sagi duo fuê-
re genera, alterum crassum, dense vil-
losum

- Lugubre mutavit sagum.
 Aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
 30 Ventis iturus non suis,
 Exercitatas aut petit Syrteis Noto:
 Aut fertur incerto mari.
 Capaciores affer, puer, scyphos,
 Et Chia vina, aut Lesbia:
 35 Vel, quod fluentem nauseam coërceat,
 Metire nobis Cæcubum.
 Curam metumque Cæsaris rerum, juvat
 Dulci Lyæo solvere,

E P O D.

iosum & commune, ἐθνὸς ἑλληνικῆ.
 Alterum tenuissimum, molle, Imperatorum superindumentum. hoc autem ipsum mutavit Antonius in fugacum fago lugubri, id est, communi, quod quidem illi lugubre fuit, non tam quod esset nigrum seu pullum, quam quod illi quasi ob oculos poneret mutatam fortunam, & exitium præfens. *Cruquius.*

29. *Centum nobilem Cretam urbibus.*] Creta centum habuit civitates. vide Od. 27. lib. 3.

30. *Non suis.*] Ventis adversis & contrariis.

31. *Exercitatas.*] Syrtis tempestuosas & à Noto vexatas.

32. *Aut fertur incerto mari.*] Nesciens quo fugiat.

33. *Capaciores.*] Vel impatiens moræ, ob tam insignem lætitiã, ab se sumit, quod à Mæcenate petierat, vel animo Mæcenatis convivium præcipiens, tamquam præfens, Græco more, poscit majoribus poculis. De qua consuetudine, Sat. VII. lib. II. *Capaciores affer.*] Affer huc grandiores calices, ut bibamus liberalius.

34. *Chia vina, aut Lesbia.*] Græca vina flagitat, seu transmarina, quæ in summo pretio apud antiquiores Romanos erant. tanta enim illis gratia, ut non nisi singulæ potiones in convivio darentur. Plin. lib. XIII. cap. XIII. In vetustis quoque codicibus legitur, *Aut Chia vina aut Lesbia*, pro *& Chia*, haud dubiè concinnius. [*Chia vina, aut.*] Vina sic dicta à Chio, insula in Ægæo. *Lesbia.*] A Lesbo insula.

36. *Cæcubum.*] Vinum Cæcubum ciborum concoctioni est utile: quamobrem cum stomachi cruditatem tollat, fluentem etiam nauseam sedat & coërceat. Alii aliam reddunt rationem, nempe, quod vinum Cæcubum austerrum est & pungens.

37. *Curam metumque.*] Victor jam quidem Augustus; sed Poëta nihil actum credens, cum quid superesset agendum, ante captum Antonium non omnino securus est. *Torrent.*

38. *Dulci Lyæo.*] Juvat dulci vino relaxare metum propter incertum belli eventum. vide Od. 7. lib. 1. *Lyæus* est nomen Bacchi, *δῶδ' ἔλυει*; id est, solvere.

Eundem

E P O D . X .

In MÆVIUM Poëtam, cui naufragium precatur.

MALA soluta navis exit alite,
Ferens olentem Mævium.

Ut horridis utrumque verberes latus,
Auster memento, fluctibus.

5 Niger rudentes Eurus inverso mari,
Fraclosque remos differat.

Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementeis ilices.

Nec sidus atra nocte amicum appareat,

10 Qua tristis Orion cadit.

Quietiore nec feratur æquore,

Quam Graja victorum manus,

Quum Pallas isto vertit iram ab Ilio

In

EUndem verò esse Mævium, de quo Virg.
Eclog. III.

Qui Bævium non odit, amet tua
carmina Mævi.

Grammatici omnes consentiunt, hominem
arrogantem & obtrectatorem, neque aliud
memini me legisse.

1. Mala soluta.] Malo auspicio navis
de statione exit. Soluta navis.] Et solvere
absolutè dicuntur, qui navigaturi disce-
dunt, & solvere navem, solvere vela, solve-
re item è portu. Turn. lib. 3. cap. 1.

2. Olentem Mævium.] Mævio expro-
brat, quòd Ruffo Catullus:

Ledit te quedam mala fabula, qua tibi
fertur,

Valle sub alarum trux habitare caper.

Sic Od. 17. l. 1. Olentis uxores mariti. O-
lentem Mævium.] Ferens tetri odoris ho-
minem & turpem Poëtam, de quo Virg.

Qui Bævium non odit, amet tua carmina
Mævi.

3. Latus.] Utrumque latus navis.

5. Rudentes.] Funes navales.

Inverso mari.] Mari ventis contrariis
agitato.

6. Remos differat.] Vide exempla apud
Nonium, quæ huc maxime spectent.
Lucret.

Ingentesque ruit naves & nubila differt.

Virg. IIII. Georg.

— Scythiaque hiemes, atque arida dif-
fert

Nubila. —

Differat.] Dissipet & dispersos ferat.

8. Trementes ilices.] Ilices concussas.

9. Atra nocte.] Tenebrosa nocte sine
luna lumine.

10. Qua tristis Orion cadit.] Qua no-
cte occidit tristis Orion, sydus cœlestis,
cujus occasus tempestates excitans, tri-
stes nautas efficit.

12. Graja victorum manus.] Quam
Græci victores, quorum complures
naufragio perierunt.

13. Pallas.] Notum omnibus fœdifi-
simum illud Græcorum classis ad mon-
tem Euboja Caphareum naufragium,
partim Nauplii dolo, ob occisum filium
Palamedem; partim Palladis ira, ob
stupratam ab Ajace Oileo in dex templo
Cassandram, Torrent.

14. In

In impiam Ajacis ratem.

- 15 O quantus instat navitis sudor tuis;
 Tibique pallor luteus,
 Et illa non virilis ejulatio,
 Preces & aversum ad Jovem!
 Ionius udo cum remugiens sinus
- 20 Noto carinam ruperit.
 Opima quod si præda curvo littore

Porre-

14. *In impiam Ajacis ratem.*] Ajax Cassandram Minervæ supplicem, in ejus templo stupraverat. *Impiam Ajacis ratem.*] Sic quidem & Virg.

Unius ob noxam, & furtas Ajacis Oilitz, Universam classem afflictam disjectamque canit; sed ne cui dea ob hoc videri posset iniquior, alii Ajacis culpæ Palladii è templo rapti ab Ulyssè & Diomede; applaudentibus ceteris Græcis, crimen adjiciunt. *Torrent.*

15. *O quantus.*] Apostrophe Poëtica ad Mævium. *Sudor tuis.*] Labor & metus propter tempestatem impendentem.

16. *Luteus.*] Color croceus ex fulvo pallidoque constans, sic dictus à luteo herba in cujus vertice flores emicant lutei.

17. *Et illa non virilis.*] Planctus scæmineus præ timore naufragii. *Ejulatio est scæminarum clamor, & gemitus virorum, vagitus infantium. Non virilis ejulatio.*] Liber vetustissimus *eniulatio*, & mox *adversum Jovem.* Et viri quidem excelso animo præditi, ut Heroës illi Poëtici, nullum æque mortis genus ac per naufragium detestabantur.

18. *Aversum ad Jovem.*] Ad Jovem preces non audientem, vel iratum.

19. *Ionius udo cum remugiens sinus.*] In quatuor exemplaribus *sinu* scribitur; quod mihi sane non displicet. Cur enim non absolute *Ionius* dicamus, ut Hadria, Avernus, Lucrinus? Quin illud *udo sinu remugiens*, prorsus Poëticum est; ut *Jonio in magno* Virgilius. Cruquius legendum

censet: *Ionius udo cum remugiens sinu* Notus. Tum quod hic ventus Notus ex Jonia primarius sit, vehementissime in Adriaticum pelagus incumbens: tum quod Notum precetur, ut udo sinu velorum, impetu vehementi dissipet, tum patque navem qua vehitur Mævius. *Torr. Ionius udo quum.*] Cum Adriaticus sinus, humido Austrosæpe murmurans, navem fregerit. *Remugiens sinus.*] Metaph. est à bobus. *Ionius udo cum remugiens sinu.* Dixit *Ionius*, pro Ionium mare, Græcorum more, quibus *Ionius* est *Ἰόνιον πῆλαγος*. Et ita videtur Ovid. v. Trist. Eleg. xiv. dixisse *Geticus.*

Hanc tuus è Getico mittit tibi Naso salutem.

Cur autem Tempestatem promittit caprum, quum nigra in ovem ejus hostiam fuisse constet? Puto, non ob aliam causam, quam ut fatens hostia olenti Mævio conveniret. Ita enim vocat: *Ferens olentem Mævium.* Sed cur *olentem* vocat? Credo propter obsoletorum verborum, quæ affectabat, ut Divus Augustus loquitur, fatores. Auctor libelli de Causs. corruptæ eloquentiæ: *Quædam verò procul arceantur, ut jam oblitterata & olentia. Rutgers.*

21. *Opima quod si præda.*] Ad *opima spolia* alludit, opinor, ut nihil mergis contingere possit melius, quam nudum abjectum Mævium depascere. *Opima quod si præda.* Quod si tu factò naufragio in littus eris ejectus, mergis præda pinguis existens.

22. Por-

*Porrecta mergos iuverit ;
Libidinosus immolabitur caper ,
Et agna tempestatibus .*

22. *Porrecta mergos.*] More mortuorum præda extenta. *Iuverit.*] Quos codices invenerit Lamb. qui *juveris* habeant, nescio: nostri ferme omnes *juverit*. Et concinna est hæc mutatio, *Feratur equore, Tibique pallor & juverit. Juveris.*] Paveris mergos, aves marinas à facilitate mergendi sic nominatas.

23. *Libidinosus immolabitur.*] Non quod caper tempestatibus immolari est solitus, sed quia Mævius Poëta fuit petulans & libidinofus.

24. *Et agna tempestatibus.*] Agna nigra. Virg. lib. 3. Æn. *Nigram hyemi pecudem, Zephyris sælicibus Albam.* Vide Turn. lib. 14. cap. 4.

E P O D . X I .

Ad PETTIUM contubernalem.

Amore Lycisci occupatus, non potest operam conferre ad versus faciendos.

PETTI, nihil me, sicut antea, juvat
Scribere versiculos,

Amore percussum gravi:

Amore, qui me præter omnes, expetit

5 *Mollibus in pueris,*

Aut in puellis urere.

Hic tertius December, ex quo destiti

Inachia furere,

Silvis honorem decutit.

Heu

1. *Petti.*] Sic Lamb. pro *Petti*. nam & optimi codd. vel *Petti* vel *Peti* legunt. Lamb. aurem assentior carmen hoc tricolon esse, non, ut in antiquis exemplaribus scribitur dicolon. Alioqui nimis inverecunde Horat. uno eodemque in carmine modo brevem produceret syllabam, modo vocalem non absumeret ante vocalem. *Nihil me.*] Nihil me juvat.

3. *Amore.*] Amore Lycisci pueri. *Percussum.*] Non damno equidem, postquam eo vocabulo usque adeo se jactat Lamb. codex tamen Laurentianus, longe fidelissimus, & alii duo *percussum* habent; ut & veteres Virgillii membranæ I. Georg.

Quarum sacra fero ingenti percussus amore.

Ad animum enim refertur, ut *ωλύτῳ* apud Græcos.

4. *Amore.*] Est Anadiplosis.

5. *Mollibus.*] Delicatis, formosulis.

7. *Hic tertius December.*] Ordo est, hic tertius December (id est, annus) decutit sylvis honorem, id est, frondes, quæ sunt arborum honos & ornamentum.

8. *Inachia furere.*] Liber Laurentianus *Inachiam* legit, & sic legisse puto veterem interpretem. *Inachia furere.*] Inachiam amare.

9. *Silvis honorem.*] Non gravabor referre quod vetusti codicis margini adscriptum comperi: *A x i i . Kal. Julii us-*

que

10 *Heu me, per urbem (nam pudet tanti mali)*

Fabula quanta fui!

Conviviorum & pœnitet,

In quibus amantem & languor & silentium

Arguit, & latere

15 *Petitum imo spiritus.*

Contraque lucrum nil valere candidum

Pauperis ingenium

Querebar, applorans tibi:

Simul calentis inverecundus Deus

Fervi-

que XII. Kal. Januarii cotidie deficit succus arboribus, quibus verbis caussa redditur cur Decembri mense potissimum arborum frondes & pulchritudo omnis penitus deficient. Sic enim & Virg.

— *Silvis Aquilo decussit honorem.*

& Horat. lib. I. Od. 17. *ruris honores fruges & messem vocat, Honoris enim vocabulo varie utuntur Poëta.* qua de re Nonius. Hic certe decus atque ornatum significat.

11. *Fabula.*] Quam multus sermo de me habitus est propter Inachiam amorem?

12. *Conviviorum & pœnitet.*] Liber unus è nostris *conviviorum*, sed repugnant ea quæ sequuntur. Mallem sic legere,

Fabula quanta fui

Conviviorum? heu pœnitet.

Nam, & particula mihi hic molesta est; & quo facilius mutetur, *eu* pro *heu* sæpe scriptum invenias. Accedat quod istiusmodi sermonibus maxime in convivii locus est, etiam præsentem eo, de quo per jocum narrentur, ut lib. I. Od. XXVII. vidimus. Juven.

It nova per cunctas nec tristis fabula cœ-
vis.

13. *In quibus amantem.*] In quibus convivii languor, id est, pallor, silentium, & suspiria, indicia erant amoris mei.

14. *Arguit.*] Probavit. *Et latere imo petitum spiritus.*] Suspirium ab imo productum.

16. *Contraque lucrum.*] Bene Cru-

quius *contrane lucrum.* eam enim lectionem in IX. exemplaribus repperi, & quidem cum interrogationis signo post *ingenium*: ut totum illud,

Contrane lucrum nil valere candidum

Pauperis ingenium?

fit amantis oratio ad eum, cui querebatur. Paulo ante quoque pro *in quibus amor & languor, amor languor, sine &*, in iisdem scribitur. Communis autem omnium Poëtarum de meretricum rapacitate querimonia est, ut & adolescentum in Comœdiis. Conqueritur enim Horatius nihil posse suum ingenium candidum, id est, carmina sua ad Inachiam, candoris & favoris plena, quibus apud illam cum rivalibus suis divitiis de amore contendebat quidem, sed illa carmina, cum verba solum darent, ab avara Inachia minoris habitâ sunt, quam largitiones rivalium. *Cruq. Contraque lucrum.*] Contra rivalium munera & largitiones.

17. *Ingenium.*] Querebar candidos mores, ingenii acumen, sapientiam, & huiusmodi, nihil valere apud avariâ puellam.

19. *Simul calentis.*] Simul, ut Bacchus protulerat arcana mea è loco suo, id est, pectore meo, qui calebam (id est, ebrius eram) vino fervidiore. *Inverecundus.*] Verecundus per se Bacchus est. *Inverecundum* igitur cum vocamus, nostram illi culpam adscribimus. lib. I. Od. XXVII.

— *Yat.*

20 *Fervidiore mero**Arcana promorat loco.**Quod si meis inestues prae cordiis**Libera bilis, ut haec**Ingrata ventis dividat*25 *Fomenta, vulnus nil malum levantia:**Desinet imparibus**Certare summotus pudor.**Ubi haec severus te palam laudaveram,**Fussus**— Verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.*

Neque praetereunda antiqui commentatoris annotatiuncula, in particulam interdum epirasin habere. & tunc *inverecundus*, inquit, significat valde verecundus. Sic ille. *Torr. Inverecundus.*] Bacchus facit homines inverecundos.

22. *Quod si meis.*] Continuat orationem cum Pettio in potulis habitam super Inachia fastu & avaritia. Et si, quod meditor, inquit, hanc injuriam ad animum revocans, qua decet indignatione, ea omnia quae adhuc in me sentio amoris fomenta, & veluti pabula quaedam, abjiciam, cum nihil profint; tunc tandem cessabit illa impudentia, qua nunc imparem amare, & potentio rem aquare rivalem contendo. Sic locum difficilem, &, ut verum fatear, insuavem atque asperum obiter explicandum censeo. *Fomenta enim amoris* sunt eadem quae & pabula, otium maxime ac desidia, & inepta quaedam credulitas atque spes. Neque aliud *summotus pudor*, hoc est, nullus; & *imparibus certare* non minus recte ad quoscumque corrivales, quam ad amicum referri potest. Haec impar moribus, ille facultatibus. Bene ergo Phyllidem monet lib. III. Od. XI.

Disparem vites. Torrent.

23. *Libera bilis.*] Quae increpando, ut nihil speret majoris benevolentiae, si taceat vitia; ita non metuat plus indignationis, si eloquatur tacenda. *Cruq. Libera bilis.*] Iracundia non impedita ab

amore. *U. haec.*] Ut haec ingrata amoris pabula dissipet, & ex animo meo dimoveat.

24. *Dividat Fomenta.*] Id est, harum querelarum obliviscatur, quae magis fovent & augent amorem, quam levant & minuunt.

25. *Fomenta.*] Suspiria, lacrymas silentium, querelas, cogitationes anxias, quae amoris vulnere levamen non afferunt.

26. *Desinet imparibus, &c.*] Sensus talis est; Pudor paupertatis meae summotus, liberiore ira in me exastuante tantum non desinet de amore cum imparibus & ditioribus rivalibus amplius candide & verecunde certare, verum etiam erumpet in apertam contumeliam, atque haec fomenta Inachiae ingrata ventis dividet, id est, in vulgus populumque disperget ac manifestabit avaram illam, non amoris laudes & munuscula candidi, sed munera sequi ditiorum. *Cruq. Desinet imparibus.*] Id est, verecundia mea desinet certare cum superioribus de amore. *Figulinus.*

27. *Summotus pudor.*] Me, inquit, paulo inverecundius geram, nec ita pudenter summittam amicae, sed eam asperrabot, desinamque se & ari imparem, neque me redamantem. *Pulmann. Turn. lib. 14. cap. 1. Summotus pudor.*] Impudentia desinet certare imparibus, id est, cum rivalibus superioribus & ditioribus.

28. *Ubi haec severus.*] Postquam haec magnifice dixeram te palam, id est, coram

Y

ram

- 30 *Fussus abire domum,
 Ferebar incerto pede,
 Ad non amicos (heu) mihi posteis, & (heu)
 Limina dura, quibus
 Lumbos, & infregi latus!
 Nunc gloriantis quamlibet mulierculam*
 35 *Vincere mollitia,
 Amor Lycisci me tenet:
 Unde expedire non amicorum queant
 Libera consilia,
 Nec contumeliæ graves:*
 40 *Sed alius ardor, aut puellæ candidæ,
 Aut teretis pueri,
 Longam renodantis comam.*

E P O D.

ram teò Petti. *Laudaveram.*] Id est, jactando dixeram, perinde ac severus & fortis. Vide Gell. lib. 11. cap. vi.

29. *Fussus.*] A te justus.

30. *Incerto pede.*] Pettius enim abire domum, ac quiescere jusserat, ut mone re amici solent. At ipse vel invitus alio trahebatur, ut egregie de se Tibull.

Juravi quoties rediturum ad limina nunquam,

Cum bene juravi, pes tamen ipse redit.

Incerto pede.] Incertus quo irem quidve agerem, ferebat ad postes, id est, Inachiaæ ades mihi inimicas.

3. *Posteis & heu.*] Optimus codex *Postes eheu, alter eheu.*

31. *Limina dura.*] Ad dura ejus vestibula, super quæ jacebam totas noctes.

33. *Infregi latus.*] Hoc est, quod paulo ante monui, in saepe epitasin esse. ut apud Virg. *Æneid.* vi.

Nec lovis imperio satisve infracta quiescit.

34. *Nunc gloriantis.*] Ordo est: Nunc

amor Lycisci gloriantis se vincere mollitia quamlibet mulierculam, me tenet.

37. *Unde expedire.*] A quo amore me extricare, &c.

38. *Libera consilia.*] Consilia vera & ab adulatione libera.

39. *Contumeliæ graves.*] Non objur- gationes, vel injuriæ ab amica acceptæ.

40. *Sed alius.*] Sed alius amor. Ovid. *Successore novo tollitur omnis amor.*

Alius ardor.] Hoc nimirum est clavum clavo pellere, ac malum malo medica- ri; ut, quod alibi ait Horatius, *Emoveat veterem morbum novus.* Parum tamen interest quo quisque gurgite demergatur. *Torrent.*

41. *Teretis pueri.*] Non male inter- pres, id est, obesuli, succo pleni, suras habentis teretes & rotundas. *Teretis pue- ri.*] Habentis membra solida & succi plena.

42. *Renodantis comam.*] Alius amor pueri in nodum colligentis comam. Quod faciebant pueri impudici. Vide Od. 10. lib. 4.

1. Bay-

In anum libidinofam, quæ se ab eo subigi cupiebat.

QUID tibi vis, mulier, nigris dignissima barris?
Munera cur mihi, quidve tabellas

Mittis, nec firmo juveni, nec naris obesæ:

Namque sagacius unus odoror,

5 Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis,

Quam canis acer, ubi lateat sus:

Quis sudor vietis, & quam malus undique membris

Crescit

1. **B**arris.] Turn. lib. XIII. cap. XX. *Barros* pro non optimæ notæ hominibus exponit, quales Romæ tunc *Barri*. de quibus Horat. lib. I. Serm. VI I. *Sifennas*, *Barros* ut equis præcurreret albis.

Et Serm. I III.

Barros ineps.

Ingeniose Turnebus: sed nihil usquam de *Barris* Horat. ob quod vetulam hanc illis delegemus. Fuerit *Barros* aliquis prodigus, arrogans, dicitur. an ideo minus amet? Quin tales exoptant potius meretricula. Craquius Lectori cogitandum relinquit, an *bardis* potius legendum sit. *Baridi* enim stulti stolidique, ab ingenii scilicet tarditate dicti sunt. Sed huic lectiōi obstitit librorum omnium fides: Epitheron *nigris*, dubitare nos non patitur quin *Barri* aut homines aut bestia fuerint. Nos itaque pro hominibus accipiamus, sed qui deformi specie moribusque incompositis elephantis similes sint. Vel ut Craquius vult: *Barri* dici possunt geruli adusti perpetuo Sole, valido & succulento corpore, qui ut magno erant animi stupore, ita nullo nitore corporis, nulla munditie gaudebant, homines plebei, & moribus plane impoliti *Torr. Barris*.] Non viris digna; sed *barris*, id est, elephantis Indicis, qui magna habent genitalia; fortasse, intelligit valentissimos ac mentulatissimos amatores.

2. *Munera cur mihi*.] Sic nostri omnes. *Canteri* codex, ut ait:

Munera quid mihi, quidve tabellas?

Tabellas.] Cur mittis Epistolas quibus me ad tuam libidinem explendam sollicitas?

3. *Nec firmo juveni*.] Mihi *Juveni*, in certamine venereo non valido. *Nec naris obesæ*.] Sed naris acutissima, cui tua immundities placere non potest. *Naris obesæ*.] Veteres *pinguis* vocabant obtusos atque hebetes, perinde ac si corporis habitus ingenium afficeret. Turn. lib. I 4. c. 20. *Canterus* Nov. lect. lib. 5. cap. 20.

4. *Namque sagacius unus*.] Nam ego solus citius odoror utrum mulier *polypum*, id est, narium morbum habeat, an gravem *hircum*, id est, foetorem tetrum in alis (citius inquam odoror) quam canis rimatur, ubi lateat aper.

5. *Polypus*.] *Polypum* definiunt medici tumorem præter naturam in nariibus genitum, *Polypi* piscis carni similem, unde & nomen habet. De quo *Celsus* lib. VI. cap. VI I I. Unde foetor, quem inter nasorum postes annumerat *Horatius*. *Hircus in alis*.] Proverb. *Anus elect hircum*. *Hircus*.] Foetidus odor in alarum pilis.

7. *Quis sudor vietis*.] Libri VI.

Qui sudor vietis. —

Sic enim veteres loquebantur, *si qui, ne qui, aliqui*, pro *si quis, ne quis, aliquis*. *Vietus* autem à *viere*, ut *Varro* & *Festus* tradunt, quod vincire & alligare significat, quasi sine vi, languidus ac suis jam viribus privatus ipsa natura, ut

Crescit odor: quum pene soluto

Indomitam properat rabiem sedare; nec illi

10 *Fam manet humida creta, colorque*

Stercore fucatus crocodili: jamque subando

Tenta cubilia, tectaque rumpit.

Vel mea cum sævis agitat fastidia verbis,

Inachia langues minus, ac me.

Inachiam

morbo & ætate contingere solet. Terent. Eunuch.

Hic est vetus, victus, veterosus senex. quo loco Donatus; *Aranea vestem, inquit, Lucretius, victam appellat putri molliæ præditam.* Quæ sane significatio vetulæ hujus membris probe convenit. *Torrent. Quis sudor.* Poëta secum loquitur de hac anu exclamans in tertia persona. *Vietis & quam.* Senilibus & flaccidis ejus membris.

8. *Pene soluto.* Pene meo languente, nec ullam vim habente, propter tui fastidium.

9. *Indomitam properat.* Quum effrenatam libidinem hæc anus properat explere. *Neque illi.* Nec illi anui jam manet creta sudore humefacta, nec fucus quo faciem tinxerat. Tanto enim motu in opere venero seipsam agitaverat, ut fucus, quo faciem pinxerat, præ sudore defluerit.

10. *Humida creta.* Errant qui cretam pro cerossâ hic accipiunt. nam & creta & cerussa femina ad formæ lenocinium utebantur, & creta quidem præcipuè ea, quam *Cimoliam* vocabant, à Cimolo, una Cycladum, de qua Plinius lib. xxxv. c. xvii. Nunc terra saponaria vulgò dicitur, mira in abstergendo vi prædita. *Torrent.*

11. *Stercore fucatus crocodili.* Mirandum est in optimis passim codicibus tanta constantia crocodili scribi, cum Etymologi à croci timore animali huic inditum esse nomen velint. *δελία,* enim *timiditas* dicitur. Atque adeò mel croco sparsum contra crocodilos servant Aegyptii. Sed quod Poëta nostro

interpretando magis servit, tradunt auctores duo esse crocodilorum genera: alterum quod nunc in aquis, nunc in terra degat; alterum quod in terris tantum. hujus, cum odoratis floribus vescatur, excrementa diligenter colligi, quæ jucundum nidorem reddant, maculasque omnes è facie delcant, ac nitorem afferant. Sic ex Galeno atque aliis diligentissimus Pet. Victorius Var. lect. lib. xi. c. iiii. *Subando.* Subare non hoc quod vult Lamb. significat, sed ut equè equire, canes catulire, sic subare & equire proprie dicuntur sues, quando Venerem desiderant. Græci *καπερὼν* vocant. Tantam ergo mulierculæ rabiem hic significat Poëta, ut omnia perumpat ac laceret. *Torr. Stercore fucatus.* Ex crocodili terrestris fimo & cerussa (quam Poëta hic cretam appellat) fit medicamentum ad cutim nitidam servandam. *Jamque subando Tenta cubilia, tectaque rumpit.* Ego puto, τὸ *tenta* de ipsa anu dici, ut sit *subando tenta.* ut Juvenalis de Melfalina: *adhuc ardens rigide tentigine vulvæ.* Rutgerf. *Subando.* Clunes agitando, translatio est à suis.

12. *Tenta.* Male iterum meo judicio Lamb. & melius commentator antiquus: *Tenta cubilia, lectus sanibus vel fasciis tentus: tecta verò, stragula, quibus tegitur lectus. Tectaque rumpit.* Lecti stragula nimio motu rumpit.

13. *Vel mea cum.* Vel cum hæc anus iracundis dictis mea sui fastidia increpat: sic loquitur, ô Horati, tu minus langues Inachia complexu quam meo, id est, validior es in illa quam in me.

- 15 *Inachiam ter nocte potes : mihi semper ad unum
Mollis opus. pereat male, quæ te
Lesbia, quærenti taurum, monstravit inertem.
Cum mihi Chous adesset Amyntas,
Cujus in indomito constantior inguine nervus,
20 Quam nova collibus arbor inhæret.
Muricibus Tyriis iteratæ velleræ lanæ,
Cui properabantur? tibi nempe.
Ne foret æqualeis inter conviva, magis quem
Diligeret mulier sua, quam te.
25 O ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acreis
Agnæ lupos, capræque leones.*

EPOD.

15. *Potes.*] Potes subigere.

16. *Mollis opus.*] Debilis es & mihi semper languidus ad unum opus venerum. *Pereat malè, quæ te.*] Pereat malè Lesbia lena, quæ mihi quærenti taurum, id est, juvenem in re venerea robustum, monstravit te inertem, id est, ignavum & pigrum.

17. *Quærenti.*] Solent vetulæ libidinosa, ac femina virosa omnes, sibi conditiones quærere; & ultro adulteros lenarum opera, vel etiam muneribus, sollicitare. Antiqui *conciliatrices* vocabant eas, quæ istiusmodi conditiones inquirerent, quemadmodum & *sagas*, uti & canes sagaces, quod illæ, homines ad mulierum libidinem, ut canes feras, indagarent. *Taurum.*] Id est, validum maritum. *Torrent.*

18. *Amyntas.*] Juvenis robustus ex Choo civitate, cujus mentulæ nimietas est arbori comparanda.

19. *Nervus.*] Penis.

21. *Muricibus.*] Purpura Tyria vestes bis tinctas, quas Dibaphas nominant.

22. *Cui properabantur.*] Unus codex Bland. hic habet, *cui properabantur?* in futuro promissivo. hæc lectio si placeat, habebit subjectionem Ironicam: solent enim mulieres habere nescio quid vanæ pollicitationis in hujusmodi amoribus, ut invitent & incitent amantes ad acrius desiderium. *Crug.* *Cui properabantur.*] Cui? ad cujus usum texebantur à me velleræ, id est, vestes pretiosæ. *Tibi nempe.*] Tibi nempe invalido atque ad Venerem inepto.

23. *Æquales inter.*] Inter cœvos & contubernales.

24. *Mulier sua.*] Quem sua amica magis diligeret, quam ego te.

25. *O ego non felix, quam tu fugis.*] Vulgata lectio *quem tu fuges*, male. Quod vero Canterus affirmat in suo cod. legi, *O ego infelix*, id nos quoque in duobus aliis invenimus. Atque ita citatur à Carriso Grammatico. *O ego non felix.*] Exclamatio Poëtica. *Ut pavet acres.*] Quam tu fugis ut agnæ lupos, & ut capræ horrent leones.

E P O D. XIII.

Ad Amicos Comicos, ut hyemem hilariter traducant.

HORRIDA tempestas cælum contraxit, & imbres
Nivesque deducunt Jovem.

Nunc mare nunc silivæ

Threicio Aquilone sonant. Rapiamus amici

5 Occasionem de die:

Dumque virent genua,

Et

Hoc quoque carmen nunc (quamvis antiqui Grammatici dicolon fecisse videantur) tricolon esse volunt, quales esse Epodi debent. Quod autem in vetustis codicibus nonnullis, AD AMICOS COMICOS, inscribitur, id quid sibi velis nescio. Mallem, ut in aliis, AD CONVIVIALES. ut in hibernis fortè agens Poëta illud scripserit, cum sub Bruto adhuc militabat. Torrent.

1. *Horrida tempestas.*] Cruquius credit, per horridam tempestatem, Horatium suo more significare tumultum aliquem civilem, aut alicujus principis graves iras. *Cælum contraxit.*] Tale illud Virgillii,

— In nubem cogitur aër :

Coguntur enim primo in cælo nubes, quibus summoris solutisque decidunt imbres nivesque. *Cælum contraxit.*] Tempestas coëgit nubes in unum locum.

2. *Deducunt Jovem.*] Quod lib. I. Od. XXXI III. monuimus, veteres hoc maxime terruisse, quod vindicem sibi supra verticem imminere Jovem arbitrabantur; id usque adeo verum est, ut ex optimis auctoribus constet, credidisse etiam descendere eum, quoties insignis aliqua tempestas oritur; perinde ac si cominus illos ferire vellet, quos ob impietatem oderat. Unde & *νεφέλας* dictus, à descendendo; Neque alia, puto, suberat ratio cur prodigialem pluviumque Romani vocabant, Græci *ὀμβροσ*, & *ὕετος*. Turn. lib. IX. c. IX. Torr. *Deducunt*

Jovem.] Cum imbribus Jupiter in terram descendit, ut veterum fuit opinio.

3. *Silivæ.*] Est dictio trissyllaba per Dizresin.

4. *Threicio.*] Aquilone vento frigidissimo è Thracia flante. *Rapiamus amici.*] Arripiamus, ex hoc die, convivandi opportunitatem. *Rapiamus amici Occasionem, &c.*] Lib. III. Od. VIII.

Dona præsentis vapo letus horæ.

Nec dissimile illud lib. I. Od. XI. *Carpe diem.* carptim enim raptimque, ut alibi nos monet, tam exiguo tempore fruendum. *Rapere,* vim notat aut festinationem. monet itaque non esse aut deliberandum diutius, aut cunctandum de genio indulgendo, quandoquidem omnis mora, quantumvis brevis, est ingrata, ubi desideratæ rei potiùda occasio præfens allabescit. *Cruquius.*

6. *Dumque virent genua.*] Dum vires sunt firmæ & stabiles. *Nam in genibus robur & vim corporis reposuisse videtur.* *Virent genua.*] Hoc est, robur habent, ut vetus interpretes. Similis ille Oda IX. lib. I. locus;

Donec virenti carities abest

Misosa. —

Et obiter monendum, nulla humani corporis parte ingruvissent ætatem citius, quam genibus, sentiri. Quin & illato timore aliquo genua ilico contremiscunt. lib. I. Od. XXI I I.

Et corde & genibus tremis.

Cujus rei causa esse creditur, quod inest genibus vitalitas quædam; ut anatomici nobis

Et decet, obducta solvatur fronte senectus.

Tu vina Torquato more

Consule pressa meo.

10 *Cætera mitte loqui. Deus hæc fortasse benigna*

Reducet in sedem vice.

Nunc & Achæmenia

Perfundi nardo jurat, & fide Cyllenea

Levare diris pectora

15 *Sollicitudinibus:*

Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:

Invicte

nobis tradunt. Eamque causam esse credit Plin. lib. XI. c. XLV. quod genua attingunt supplices, & ad ea manus tendunt, atque ut aras adorant: atque eam ob causam Misericordiæ sacra sunt. Turn. lib. 6. cap. 31. *Torrent.*

7. *Decet.*] Et dum patitur atas, longe absit à nobis severitas senilis. *Obducta solvatur.*] Solvatur senectus à fronte in rugas contracta. *Obducta solvatur, &c.*] Adoram antiqui codicis scriptum inveni; *Clausas cicatrices, obductas dicimus.* Sic ille, *obductam* nempe *frontem* pro rugis non aliter quam cicatricibus contractum intelligens, qualis senibus esse solet. Vult ergo Horat. explicari frontem, & abesse severitatem omnem atque tristitiam, quam senectus adferre solet. *Torrent.*

8. *Tu vina.*] Tu puer promove & profer vina ex apotheca.

9. *Profer meo.*] Vina calcato, quando ego natus eram, Torquato & Cotta Coss. quorum nominibus notabatur vini cadus. vide Od. 21. lib. 3. *Consule pressa meo.*] Solenne autem parentibus, nascentibus sibi liberis arbores inserere, vina recondere, ac similia ad memoriam ætatis facere. ut Oda XXI. lib. III.

10. *Cætera mitte loqui.*] Hilarem habiturus diem, quæ ad hilaritatem non facerent, omitti imperat. Sic in Epist. *Mitte leveis spes.* Duro autem aliquo tempore Reipub. hæc scripsisse Poëtam credo. *Cætera mitte loqui.*] Omitte &

permitte divi cætera, sic Od. 19. lib. 1. *Deus hæc.*] Poëta (ut mihi videtur) amicum suum tristem consulatur.

11. *Reducet in sedem.*] Id est, turbata sistet atque componet, & ad pristinum statum reducet. Ita namque Augustus, cuius verbis libenter uti Horatium non semel ostendimus, apud Suet. cap. XXVI. II. *Ita mihi salvam ac sospitem Remp. sistere in sua sede liceat.* Hinc *sedere* pro perplacere ac firmiter statutum esse. Virgil.

Idque pio sedet Æneæ. — *Reducet in sedem vice.*] Deus restituet hæc benigna vicissitudine, in pristinum statum.

12. *Achæmenia.*] Hicnardum *Achæmeniam* vocat; ut *rostrum Achæmenium*, Od. 1. lib. III. *Achæmenia.*] Unguento Nardino Perfico, sic dicto ab Achæmene Persarum rege. vide Ode II. lib. I.

13. *Fide Cyllenea.*] Sic *fide Teia* Od. 17. lib. 1. *Lyræ inventor Mercurius. Fide Cyllenea.*] Cythara inventa à Mercurio, qui in Cylene (monte Arcadiæ) enutritus dicitur.

16. *Centaurus.*] Id est, Chiron, Centaurorum, & quotquot sua vixere ætate justissimus; futurus & ipse immortalis, si ita collibuisse: hic non Achillem solum, sed & Jasonem, & Herculem, & Æsculapium in Thesaliæ montibus educavit. *Torr. Centaurus.*] Ut Chiron (præstantissimus doctor & magister)

- Inviçte mortalis, Dea*
Nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
 20 *Findunt Scamandri flumina,*
Lubricus & Simois:
Unde tibi reditum certo subtemine Parcæ
Rupère: nec mater domum
Cærula te revebet.
 25 *Illic omne malum vino cantuque levato,*
Deformis ægrimonix
Dulcibus alloquii.

prædixit Achilli forti, quem aluit & erudit.

18. *Puer Thetide.*] O inviçte Achilles, fili Thetidis Deæ marinæ.

19. *Te manet.*] Te Troja expectat. Assaracus fuit avus Anchisæ & pater Capys. *Assaraci tellus.*] Virg.

Ilusque Assaracusque, & Trojæ Dardanus auctor.

Hinc proles Assaraci, & Assaraci domus, genus, sanguis.

20. *Scamandri flumina.*] Scamander & Simois, fluvii Trojani, ex Ida monte defluentes.

21. *Lubricus.*] Labens pro natura aquæ.

22. *Unde tibi.*] Ubi pro certo tibi est moriendum. *Subtemine.*] Subtemen est filum, quod flamini subtextitur.

23. *Mater domum.*] Theris Dea marina, cui cæruleus color tribuitur.

24. *Cærula.*] Proprium Thetidis, uti & Nereidum omnium, epitheton. Au-

get verò fati necessitatem, quòd ne Thetidi quidem mare apertum fuerit, quò filium reveheret.

25. *Illic omne malum.*] Cum apud Trojam fueris, levato omne malum deformis, ægritudinis vino cantuque, nimirum alloquiis, quæ (scilicet vinum & cantus) sunt ægritudinis solatia.

26. *Deformis.*] Deformes efficit animi ægritudo.

27. *Dulcibus alloquiis.*] Vinum & cantum ægrimonix solatia appellat; sic enim *alloquendi* verbo veteres utebantur. Varro lib. vi. *Hinc adlocutum mulieres ire ajunt, cum erunt ad aliquam locutum consolandi causa.* Catull. ad Cornificium;

Quem tu, quod minimum facillimumque est,

Qua solatus est allocutione?

Sic Victor. Var. lect. VIII. c. xliii. & Muret. II. cap. llii. Græci quoque *ἰατρικὰ* vocant istiusmodi allevamenta. *Torrens.*

E P O D.

Petus

E P O D. XIV.

Ad MÆCENATEM.

Phrynes amore detentus Jambos promissos non potest absolvere.

MOLLIS inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem sensibus,
Pocula Lethæos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,

5. *Candide Mæcenas, occidis sæpe rogando.*

Deus, Deus nam me vetat,
Inceptos, olim promissum carmen, iambos
Ad umbilicum adducere.

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo

10. *Anacreonta Teïum:*

Vetus codex hanc habet epigraphen: Excusat se Mæcenati, accusans desidiam suam. Desidiam vero amorem vocat; rectè, ut inertiam ipse Horat. quid enim aliud quàm iners otium amor? Ad- dam tale aliquid hinc pati Poetam nostrum, quale Neobule Od. XII. lib. III.

1. *Mollis inertia.*] Ordo est, ô candide Mæcenas, tu occidis me sæpe rogando cur mollis inertia, id est, amor immiserit meis sensibus tantam oblivionem. *Imis Oblivionem sensibus.*] In sensibus quid imum aut summum sit nescio; imo corde, imo pectore, rectè dicimus. Sed tamen sic etiam Virgilius:

Sensibus hæc imis (res est non parva) reponas.

Id est, præcordiis, ut antiquus commentator exposuit. Ego pro intimis interpretor. sensu enim interiore sapiamus atque intelligimus. *Torrent.*

3. *Ut si ducentia somnos.*] Veluti si biberim pocula afferentia somnos Lethæos, id est, lethargum, quem inexpugnabile fere dormiendi desiderium consequitur. Lethe fluvius est infernalis, cujus latices si quis gustaverit, omnium rerum præteritarum statim obliviscitur. *Ducentia somnos.*] Id est,

Qui
adducentia & conciliantia somnos. Ducunt enim somnos pocula, quibus haustis sequantur somni. *Torrentius.*

4. *Arente.*] Sitiente fauce. *Traxerim.*] Nescio quam bibendi aviditatem verbum hoc arguit.

6. *Deus, Deus.*] Cupido amoris Deus hoc voluit.

7. *Promissum carmen iambos.*] Majus aliquod volumen significare videtur, quàm sint Jambi, qui nunc extant in Canidiam.

8. *Ad umbilicum adducere.*] Finire; *Translatio est ab umbilico corporis, ad cujus formam solbant veteres librorum suorum tegumenta umbilicis ex eboze, ligno aut simili materia factis exornare.*

9. *Bathyllo.*] Amore Bathylli.

10. *Anacreonta Teïum.*] Lib. I. Od. 17. *Fide Teïa.* Anacreontis autem delicia Bathyllus (cujus memoriam mollissimi Poëtæ versus celebrant) etiam Polycrati Samiorum tyranno carus fuit; qui puero statuam citharædico habitu ad Apollinis similitudinem didicavit, Romæ diu conservatam. siquidem versum illum Juven. Sat. XIII.

— Nullum discrimen habendum est.

Qui persæpe cava testudine flevit amorem,
Non elaboratum ad pedem.

Ureris ipse miser. quod si non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,

15 Gaude sorte tua. me libertina, neque uno
Contenta, Phryne macerat.

Effigies inter vestras, statuumque Ba-
thylli.

Ad hunc puerum Grammatici referunt; cumque tam venustum (quod merito mireris) Phorci ex monstro marino filium faciunt. Ego verò Juvenalem de *Bathyllo* Pantomimo loqui existimo, Augusti temporibus claro, & à Mæcenate adamato. *Torr. Anacreonta.*] Pœtam lyricum ex civitate Teïa. vid. Od. 17. l. 1.

11. *Testudine.*] *Lyra. Amorem.*] Flevit Bathylli amorem, qui fuit Anacreontis delicia.

12. *Non elaboratum.*] Cum magna facilitate.

13. *Ureris ipse miser.*] Tu quoque Mæcenas amas etiam, miser. *Quod si.*] Quod si Helena, quæ incendiï Trojani causa fuit, non fuit tua puella pulchrior.

14. *Ilion.*] Trojam obsessam.

15. *Tua me.*] Gaude sorte tua, quæ mea sorte est melior. Nam ego Phrynem amo fœminam infimæ fortis & mere-

tricem, non uno amatore contentam, sed mihi cum multis communem. *Libertina.*] Facta libera ex ancilla.

16. *Phryne.*] Commemoratur ab Athenæo lib. 14. Meretrix hujus nominis Phryne Thespiensis, usque adeo venusta & eximia forma, ut cum in judicium capitis adducta esset, plurimisque & gravissimis criminibus premeretur, nulla ei res alia ad absolutionem fuerit suffragata, quam formæ præstantia. Nam Hyperides Orator, qui eam defendebat, cum esset hæc opinio, iudices eam condemnaturos, constituit eam in eorum conspectu, tunicasque à pectore abscindit, ut nudas ejus papillas & nudam pectus aspicerent: tantamque & oratione & hoc facto iudicum misericordiam commovit, cum eam tanquam Veneris sacerdotem oleo perfudisset, ut iudices religione quadam animis eorum occupatis ac deterritis, non sint ausi Veneris sacerdotem & antistitem condemnare. *Lambinus.*

E P O D. XV.

Ad NEÆRAM amicam, de cujus perjurio
conqueritur.

NOX erat, & cælo fulgebat Luna sereno
Inter minora sidera,

1. *Nox erat.*] Aut ita serens habebat, aut certè fugit; tum quia amoribus apta nox, tum ut lunam & sidera juramenti veluti testes laudare posset. *Juven.*

— Sed luna videt, sed sidera testes
Intendant oculos. —

2. *Minora sidera.*] Sic lib. 1. Od. xiv.

— Misceat inter omnes

Iulium sidus velut inter ignes

Luna minores.

Ipsam igitur lunam quoque, & ibi ignem & hic sidus vocat; cum proprie sidus sit plurimum stellarum in unum aliquod signum

Quum tu magnorum numen læsura Deorum
In verba jurabas mea ;

5 Arctius atque edera procerâ astringitur ilex ,
Lentis adhærens brachiis :

Dum pecori lupus , & nautis infestus Orion
Turbaret hibernum mare ,

Intonsoſque agitaret Apollinis aura capillos ,

10 Fore hunc amorem mutuum.

O dolitura mea multum virtute, Neæra:

Nam ſi quid in Flacco viri eſt ,

Non

gnum collectio, ſeu ἐν πολλῶν ἀστέρων συνηγε, ut definiunt Græci. Verum auctores promiſcue utuntur. nam Iulium ſidus, & Dionæi Cæſaris aſtrum appellant duo principes Poëtarum, ſtellam illam ſingularem, ſive comeram, quæ ſeptem poſt exceſſam Julii Cæſaris diebus fulſit. Reliquorum autem ſiderum veluti chorum ducit luna. Quare ſiderum regina à Flacco noſtro dicitur. Torr.

3. Magnorum, &c.] Deos, puto, magnos vocat Venerem & Cupidinem, ſolos præneamantibus cognitos. Quamquam & hi amantibus perjuria derident, lib. II. Od. VIII. Magnorum, &c.] Dii magni ſunt, Jupiter, Minerva, Apollo, &c. Læſura Deorum.] Numen læſura propter perjurium & fidem poſtea violatam. Lædere, proprie eſt afficere contumelia. verum communiter transfertur ad omnem offenſionem, ſive dicto ea contingat, ſive facto. Cruquius.

4. In verba, &c.] Magna ſemper jurisjurandi religio: ſed tunc præcipua, cum certam aliquo præeunte formulam, in ea ipſa verba juramus. quod conceptis verbis jurare dicebant veteres, & conceptis verbis pejerare, ſi quis tale juſjurandum falleret. Gravius enim ille peccare credebatur, quemadmodum & ſi quis aram tangens. Quæ enim de certo animi propoſito fiunt, firmius obligant. Torr. In verba, &c.] Jurabas facere, quod ego tibi proponebam.

5. Arctius atque edera.] Edera nihil tenacius, nihil ſequacius, ita ut complexu ſuo etiam enecet arbores. Od. xxxv. lib. I. Arctius atque.] Arctius quam ab edera adſtringitur ilex procerâ.

6. Lentis adhærens brachiis.] Lenta vocat brachia, quæ injecta pertinaciſſimè hæreant. ut Catul.

Lenta quæ velut aſſitas

Vitis implicat arbores.

Turneb. lib. I. cap. 15. Lentis adhærens.] Flexilibus & tenacibus brachiis mihi adhærens.

7. Dum pecori lupus.] Semper Orion.] Orion eſt aſtrum, cujus ortus mare ac terras tempeſtatibus turbat. vide Od. 28. lib. 1.

9. Intonsoſque agitaret.] Cur ſol depingatur intonsoſus, vide Od. 21. lib. 1.

10. Fore hunc.] Jurabas hunc amorem fore mutuum & parem.

11. O dolitura.] Quomodo dolitura eo amiſſo, quem ſpernit ac negligit? An quia, ſi Horat. ipſam amare deſinat, ab aliis quoque deſerenda? An potius, quia converſis animis illum mox ipſa amatura ſit, à quo viciſſim contemnatur? Tales Catulli mina, aureo illo Epigrammate:

Miſer Catulle deſinas ineptive. Torrent. O dolitura.] O Neæra tu multum doleris mea virtute, id eſt, mentis conſtantia, ſi quando iratus te deſeram.

12. Viri eſt.] Si quid virilitatis eſt in F. Horatio, id eſt, in me.

13. Ferit

*Non feret assiduas potiori te dare nocteis,
Et quæret iratus parem.*

15. *Nec semel offensæ cedit constantia formæ,
Si certus intrarit dolor.*

*At tu, quicumque es felicior, atque meo nunc
Superbus incedis malo;*

Sis pecore, & multa dives tellure licebit,

20 *Tibique Pactolus fluat:*

Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,

Formaque vincas Nirea:

Eheu

13. *Feret assiduas.*] Horatius non patitur. *Potiori te.*] Rivali meo, qui tibi potior est, quam ego sum.

14. *Parem.*] Sic paulò antè: *Disinet imparibus certare.* Tracta à bubus ad aratrum metaphora. non succedit enim labor, si inæquales subjungantur. *Parem* ergo intelligo, quæ in amore respondeat, ac pariter jugum ferat, nec sectantem fugiat. *Torrent.*

15. *Nec semel offensæ.*] Nec, si certo, & vero dolore affectus fuero, constantia mea, quæ me diu tuos mores tuamque injuriam perferre cœgit, cedit formæ semel offensæ, id est, quæ semel offenderit: quæ mihi semel offensæ atque invisæ, dum alios amas, fuerit, vel sic: & in eo constans ero, quod nunquam cedam posthac tuæ formæ semel lapsæ & ita mihi invisæ. *Lambin.* Vel, nec est, quod speres me post litem & iracundiam denuo tibi supplicem futurum. Nam si certus dolor & vera indignatio animum meum altius aliquanto subierit & intrarit, animi mei constantia, à pulchritudine tuâ nunquam superabitur, nec formæ tuæ denuo cedit & manum dabit, cum semel offensæ & invisæ mihi fuerit. *Lubin. Offensæ.*] *Offensus* proprie dicitur, qui ab alio læsus sit. Et quia læsi adversus eos qui læserint, irasci solent, hinc *offensus* sæpe pro irato atque infecto accipitur. *Cic. pro Cluen-*

tio: Quem sibi offensorem sciebat. Illud vero notabilius quod disertè commentator Cruquianus hic annotavit, *offensus*, licet voce passivum sit, significatione tamen activum esse, pro eo qui offenderit. in alio quoque adscriptum legi, *offensæ formæ*, id est, quæ offensam mihi intulit. *Torr. Offensæ.*] Quæ semel offenderit.

16. *Intrarit dolor.*] Si certus dolor intrarit in animum meum.

17. *At tu.*] Sic Tibull.

At tu, qui lætus rides mala nostra, careto,

Mox tibi non vanus sciviet usque Deus. Nec omit tam libros M. S. ferme omnes. pro *at tu*, & *tu* habere; & *heu heu* pro *ehu*, & *Nerea* pro *Nirea*. *At tu.*] Apostrophe ad rivalem suum.

18. *Malo.*] Quod spernor à Nera.

19. *Sis pecore.*] Quamvis sis dives, sapiens & pulcher, quæ sunt causa amoris.

20. *Pactolus fluat.*] Pactolus est fluvius Lydiæ auri ramenta secum in decursu trahens.

21. *Renati.*] Pythagoræ denuo nati. De animæ transmigracione in alia corpora juxta Pythagoræ opinionem, vide *Od. 28. lib. 1.*

22. *Nirea.*] Nirea formosissimum. Vide *Od. 20. lib. 3.*

23. *Alie*

Eheu translatos alio mœrebis amores :

Ast ego vicissim rîfero.

23. *Alia mœrebis.*] In alium, ter-
sisto.

24. *Rîfero.*] Ridebo te alterna-
tim.

E P O D . XVI.

AD POPULUM ROMANUM.

Commiseratio est Reipubl. propter civilia bella.

ALTERA jam teritur bellis civilibus ætas,
Suis & ipsa Roma viribus ruit.
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marfi,
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,

Emula

1. *Altera.*] Seditiones quidem Romæ permultæ fuere, sed bella civilia ante Marium Cinnamque ac Sullam nulla. Primum enim C. Marius anno U. C. DCLXV. excitavit; ab eo verò tempore usque ad devictum Antonium anni intercessere LVII. Et quamquam interdum Respub. conquievit, nunquam tamen patrium illarum reliquiis caruit, donec tandem in unius potestatem pervenit quarto Augusti Cæsaris Consulatu, qui solus quinque bella civilia gessit. Tam diuturni igitur mali pertasus Poëta, tamquam in fatiis esset, atque ipsius loci genio contingeret, ut qui Romæ agerent, assiduis inter se bellis consistarentur, Phœæorum exemplo alias adire sedes suadet; ut, quam domi sperare amplius non possent, foris quietem quarant, atque infelicem patriam fortunatis Oceani insulis commutent. Phœæi autem Ionix populi, qui Massiliam olim condidere. Quorum profectorem sic lib. I. describit Herodotus, ut nulli dubium esse possit, quin argumentum inde Poëta sumserit. qua de re Turnebus lib. XIII. c. XXI. *Altera ætas.*] Nascente expeditione in formidabilem Antonium; vel nascente bello in Brutum, impia hæc ætas oborta est. *Cruquius. Ætatem*

pro xxx. annorum spatio posuit, quamquam pro quovis etiam tempore accipiatur, & quidem pro uno tantum anno non semel apud Virg. ut III. Georg.

At tribus exactis ut quarta accesserit ætas.

Altera jam] Altera ætas quæ eadem C. Cæsaris consecuta est. *Teritur bellis civilibus ætas.*] Consumitur bellis civilibus, quibus Augustus Brutum & Cassium (Cæsaris interfectores) persequabatur.

3. *Marfi.*] Bellum sociale intelligit, quod primum à Marfis duce Popedio commotum, Italicos omnes concitavit, unde *Marficum* quoque, & *Italicum* appellatum est, anno Urbis DCLXII. *Marfi.*] Populi Italiæ bellicosi.

4. *Minacis aut.*] Porsena dux Etruscorum minabatur se velle Romam demoliri, nisi Tarquinium ejectum Romani in urbem reciperent. *Porsenæ.*] Lib. M. S. *Porsenna.* Constat tamen versus secundos omnes ex puris Jambis esse, & alioqui media syllaba communis est. Mart.

Urere quam potuit contempto Mucius igne,

Hanc spectare manum Porsena non potuit.

s. *Emula*

5 *Emula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Novisque rebus infidelis Allobrox,
Nec fera cærulea domuit Germania pube,
Parentibusque abominatus Annibal:*

Impia

5. *Emula nec virtus Capuæ.*] *Capua*, ut inquit Livius lib. III. vel ab duce eorum Capye Æneæ socio: vel, quod propius vero est, à campestri agro appellata, non solum Campaniæ urbium caput, sed & Italiæ post Romam, atque ad eò totius orbis terrarum, si Carthaginem excipias, maxima, Magistratu, Senatu, & consilio, ceterisque reipublicis insignibus Romæ æmula: bello Punico secundo vel ob id potissimum Annibali adhæsit, quod ille inter cetera magnifica promissa pollicitus fuisset se urbem eam reliquæ Italiæ præfecturum. Elegans ergo periphrasis, *Emula nec virtus Capuæ*, pro ipsa Capua. *Emula nec virtus Capuæ.*] Cur æmula? quia Capua in spem venit eripiendi Romanis imperium, tunc temporis præsertim, cum Hannibal vastaret Italiam. *Spartacus acer.*] Hic quòd periculum illius belli manifestius significetur, Claudiani locum de bello Getico adscribam:

— *Vilis cum Spartacus omne*

*Per latus Italiæ ferro bacchatus & igni,
Consulibusque palam toties congressus, in-
ertes*

*Exuerit castris dominos, & strage pu-
denda*

*Fuderit imbelles aquilas servilibus ar-
mis.*

Spartacus acer.] Belli civilis author & dux. Vide Od. 14. lib. 3.

6. *Novisque rebus infidelis Allobrox.*] *Allobroges*, quos nunc *Sabaudos* ac *Delphinates* vocant, gens ad flumen Rhodanum, tractumque Lugdunensem sita, vel ante bella Pœnica, ut ait Livius libro XXI. nulla alia Gallica gente aut opibus aut fama inferior, ut Italiæ proxima erat, sic etiam notissima, & Romanis præ ceteris metuenda. Porrò quòd eos *novis rebus infideles* vocat Horatius,

id tam ad gentis indolem, quàm ad historiam referendum; natura enim habitum olim leves, & iracundi, & quavis occasione irritabiles Galli omnes, maxime Transalpini. Unde infidelitatis nata opinio est. Denique non erraverit qui *Allobrogum* nomine Gallos omnes significare voluisse Horatium crediderit. Vel *Novis rebus infidelis* dicitur, ut cum dicimus *infidelis ambitione*, hoc est, propter ambitionem. Ergò *infidelis novis rebus*, simpliciter est, ὁ νεώτερον, qui res novas molitur aut conjurat. Meritò autem gentem illam nomine hoc traducit Horatius, quæ, ut alia omittam, tribus propè aut quatuor continuis annis, novis rebus studuit, semperque victa, novas iterum reip. bellorum causas dedit. *Hemsius.* *Allobrox.*] *Allobroges* sunt populi Galliæ, qui per suos legatos Ciceroni conjurationem Catilinariam patefecerunt, quamvis cum Lentulo prius consenserant, rectè igitur dicuntur infideles novis rebus, id est, qui novis rebus studebant.

7. *Cærulea.*] De Germanis sic Tacitus: *Habitus corporum quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus; tunices & cærulei oculi, virila comæ, magna corpora.* Hoc est igitur quòd *cæruleam Germaniæ juventutem* vocat Horat. Nec dubium quin de Cimbris Teutonisque loquatur, quos Marius ingenti clade afflixit. *Pube.*] Juventute cærulea. habent enim omnes ferè Germani oculos cæruleos.

8. *Abominatus.*] Παθηλκῶς, ut:

— *Bellaque matribus*

Detestata. —

Parentes autem hoc loco simpliciter pro majoribus accipit, non significatione consueta pro patribus matribusque eorum, qui bello Hannibalis cæsi fuerant; sed

Impia perdemus devoti sanguinis ætas,
 10 Ferisque rursus occupabitur solum.
 Barbarus heu cineres insistet victor, & urbem
 Eques sonante verberabit ungula:
 Quæque carent ventis & solibus ossa Quirini,
 (Nefas videre) dissipabit insolens.

Forte,

sed ut Jurisconsulti loquuntur, apud quos *parentis* appellatione plerumque omnes in infinitum superiores continentur. Quare & *dirum* vocat Poëta lib. II. Od. XII. utpote in perniciem Romanorum natum. Qui puer annorum IV. patre sacrificante aram tangens, jurabat se acerrimum Pop. Rom. cum primum per ætatem liceret hostem fore. Val. IX. cap. IIII. Et solebant veteres infaustum aliquid ac sinistro ominis deprecando averfandoque dicere, *Quod abominor. Abominatus Annibal.* Hannibal à parentibus est detestatus, propter liberos ejus crudelitate in præliis casos.

9. *Impia perdemus.* Nos ætas impia devoti sanguinis, id est, quorum sanguis morti destinatus esse videtur propter majorum scelera, perdemus Romam, quam neque finitimi valuerunt perdere Marci, &c. ut supra. *Devoti sanguinis.* Hoc est, nos diræ hujus & execratae ætatis homines, in quam tot civiliū bellorum clades incidit.

10. *Ferisque rursus occupabitur solum.* Melius hoc intelliget, cui in mentem venerit illud de Trojæ excidio lib. III. Od. III.

Dum Priami Paradisque busto

Insulset Armentum. —

Addam quod de Hannibale refertur. Nam significare volens, quanto inter se odio Carthago & Roma dissiderent, insulto in terram pede, suscitatoque pulvere, tunc inter eas fore finem belli dixit, cum alterutra in pulverem esset redacta. Val. IX. cap. IIII. *Ferisque rursus occupabitur solum.* A feris solum urbis Romæ iterum possidebitur, sicut

ante eam conditam feris erat receptaculum.

11. *Insistet victor.* Stabit super cineres urbis vel civium.

13. *Carent ventis.* Proprie quidem *cære* significat egere eo, quod habere velis, neque caret is qui non desiderat. *Quirini.* Romuli ossa in sepulchro condita, & sic neque ventis commota, neque solis radiis exusta, insolens victor dissipabit.

14. *Nefas videre.* Libb. M. S. omnes *videri* legunt. Et sepulcræ quidem violari nefas, sed eorum maxime, qui imperia urbesque condidere. ut de Romulo hic Horatius. Sed & Virg. eò respexisse crediderim IIII. Æneid. cum ait: *Nec patris Anchisæ cineres mansve revelli.*

Ad hunc locum facit illud Ciceronis Philipp. 9. *Statue intereunt tempestate, vi, vetustate; sepulcrorum autem sanctitas in ipso solo est, quod nulla vi moveri neque deleri potest, atque ut cætera extinguuntur, sic sepulchra fiunt sanctiora vetustate.* Propius verò ad Horatium accedit Claud. hunc haud dubiè locum imitatus, de bello Getico his versibus:

— Procul arceat altæ

Juppiter, ut delubra Numæ, sedemque

Quirini

Barbaries oculis saltem temerare profanis

Possit, & arcana tantum depromere regni.

Notanda etiam quæ ex antiquis interpretibus non uni ego quoque codici adscripta inveni, Romulum fulmine ictum interisse, ac sepulcrum fuisse in Rostriis, teste Varrone; unde nata sit consuetudo

15 *Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus.*

*Nulla sit hac potior sententia (Phocæorum
Velut profugit execrata civitas,*

*Agros atque Lareis patrios, habitandaque sana
20 Apris reliquit, & rapacibus lupis)*

*Ire, pedes quocunque ferent: quocunque per undas
Notus vocabit, aut protervus Africanus.*

*Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
Ratem occupare quid moramur alite?*

25 Sed juremus in hæc: Simul imis saxa renarint

Vadis

suetudo ut pro Rostris mortui laudarentur. alios tamen id tradere de templo Quirini, quod ideò tenere patefieri nefas sit. Turneb. lib. 14. cap. 21. *Nefas videre.*] Contra fas est, videre Romuli cineres dissipatos.

15. *Fortè, quid expediat.*] Fortasse aut vos omnes generatim, aut certe melior pars, quæritis, quo modo careatis malis laboribus, qui perferuntur in bellis civilibus. *Fortè quid expediat communiter, aut melior pars, &c.*] Equidem ut dicam quod sentio, omnes Interpretes frustra sunt. legendum itaque, quod *expediat*, hoc sensu: *Fortasse vel communiter (quod optimum quidem erat) vel, si id non potest, melior saltem pars, civili bello carere quæritis?* Nulla sententia potior hac sit, &c. Vides aperta omnia, nihil coactum, nullam denique obscuritatem: Ita ergo locus scribendus:

Forte (quod expediat) communiter, aut melior pars

Malis carere quæritis laboribus, &c. Rursum. Melior pars.] Sanioris judicii & animi. Alludere autem videtur ad Jurisconsultorum tradita, qui legem esse ajunt commune quoddam præceptum, seu reip. sponsonem, cui omnes debeant obedire. *Commune* verò dici nequit, nisi quod simul omnes, aut melior saltem pars statuerit sanxeritque.

17. *Phocæorum.*] Hujus Phocæorum

historiæ, non tantum meminit Herodotus, sed & Strabo lib. IIII. Denique *Phocænsium* *δῶρα*, sive *execratio*, ut & *Phocænsium* *δῶροια* sive *desperatio*, in proverbium abiere. Erasmus Chiliadibus. Ut autem *execrari* dicebant pro detestari ac devovere, sic *refacrare* erat devinctum solvere. *Phocæorum.*] Phocæi à Phocæa Ionix civitate discedentes, venerunt in Galliam, atque illic Massiliam, urbem nobilissimam condiderunt.

18. *Execrata.*] Execrationibus adstricta. Turneb. lib. 14. cap. 21. *Execrata civitas.*] Execrationibus usa.

19. *Patrios.*] Sic nostra quoque exemplaria omnia, non *proprios*, ut antè legebatur. Atque ita libro 11. *ODE XVII.*

— *Paternos in sinu ferens deos.*

21. *Ire, pedes quocunque ferent: quocunque.*] Sit hæc sententia, (nempe) quo pedes ducunt, ire.

22. *Aut protervus Africanus.*] Dissert ergo à Noto Africanus. Vide libro 1. *OD. I. & III.*

23. *Secunda alite.*] Bonis avibus.

25. *In hæc.*] In hæc verba juremus, scilicet ut nefas sit prius in patriam redire, quam saxa è maris fundo enatarint, id est, juremus nunquam redire. *Simul imis.*] Posteaquam. *Saxa renarint.*] Phocæi enim factò jam fugâ decreto,

massant

Vadis levata, ne redire sit nefas:

*Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina.*

In mare seu celsus procurrerit Apenninus,

30 *Novaque monstra junxerit libidine*

*Mirus amor; juvet ut tigreis subsidere cervis,
Adalteretur & columba milvio:*

*Credula nec flavos timeant armenta leones,
Ametque salsa levis hircus æquora.*

35 *Hæc, & quæ poterunt reditus abscindere dulcis,
Eamus omnis exsecrata civitas.*

Aut pars indocili melior grege, mollis, & exspes

Inomi-

massam sive globum ferreum (μυδῶν ille vocat) in mare coniecerunt, juraruntque non ante sese reversuros, quam rursus emergeret. Turneb. libro 14. cap. 21.

27. *Neu conversa domum.*] Non pigeat navibus tum demum reveli, quando, &c. *Lintea, quando.*] Naves ad urbem Romam versas.

28. *Padus.*] Gallia fluvius. *Cacumina.*] Verticem montis Matini, qui est in Calabria.

29. *Apenninus.*] Apenninus est mons ab Alpibus ortus, procul à mari per median Italianam porrectus.

30. *Nova junxerit libidine.*] Inaudita libidine.

31. *Subsidere.*] Venereum vocabulum est, ut & succumbere, unde Incubi & Succubi. Lucr. IIII.

Et pecudes & equæ maribus subsidere possent.

Subsidere cervis.] Subjacere ad coitum.

32. *Adalteretur.*] *Adulterari* sicut & *mœchari*, proptiè virorum est. Horatius de femina hic dixisse videtur, nisi *μυδῶνας* accipiamus, pro stupretur à milvio. nam *adulterare* etiam cum quarto casu jungitur. Exempla passim obvia, *adulterare noceram, matronas, uxores alienas.* *Adalteretur.*] Et columba

coëat cum milvio. *Milvio.*] Libri manuss. omnes *milvio* scribunt, ut trisyllabum sit.

33. *Credula.*] In hoc scilicet, ut non timeant leones. *Nec flavos.*] Cruquius legendum censet *flavos*; vel à colore leonum, qui medius est inter flavum & castum: vel ab oculis illorum. *Credula nec flavos.*] Quando armenta adeo fuerint credula, ut non timeant leones.

34. *Ametque salsa levis hircus æquora.*] Duo mita conjungit, ut hircus levis sit, animal pilosum atque hirsutum natura, & à montibus rupibusque in mare transmigrèt. *Levis* autem per e quàm à scribi malim. *Levis hircus.*] Hircus sine setis.

35. *Hæc, & quæ.*] Tali execratione cum tota Roma, vel pars melior est usa, tum *eamus.* *Abscindere.*] *Abcidere* etiam, & *abscidere* legitur, in uno *abscidere.* Repetendum autem, *Sed juvemus in hæc, hæc & quæ poterunt, &c.* Torrentius.

37. *Aut pars indocili melior grege.*] *Indocilem* gregem ignobile vulgus appellat, & alioqui historiam respicit. Nam & Phocæorum bona pars domum conversa, alios deseruit. *Melior grege.*] *Melior* vulgo imperito. *Mollis & exspes.*]

Inominata perprimat cubilia.

Vos quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,

40 *Etrusca præter & volate littora.*

Nos manet Oceanus circumvagus: arva beata

Petamus arva, divites & insulas,

Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,

Et imputata floret usque vinea:

45 *Germinat & nunquam fallentis termes olivæ,*

Suamque pulla ficus ornat arborem:

Mella

Contrà quicumque mollis & ignavus est, omnemque spem abiecit, ille hæc urbis Romæ loca tanquam cubilia infausta & inominata perpetuò premat, & Romæ miserrimè æternum delitescat. *Lubin.* Eadem ferè ratione Virg. v. *Transferribunt urbi matres, populumque volentem*

Deponunt, animos nil magnæ laudis egent.

Navigaturus enim in Italiam Æneas, turbam inutilem reliquit, ac veluti sarcinam majora capeffenti, gravem deponit. *Mollis & exspes.* At vero, quæ pars civitatis mollis erit & sine spe, male ominatos, & infelices lectulos perpetuò premat.

38. *Perprimat.*] Segnitix assiduitas notatur. *per* enim junctum verbo, nescio quid totum integrumque significat; ut *Pernoctare extra urbem intelligendus est, qui nulla parte noctis in urbe est.*

39. *Muliebrem tollite luctum.*] Ita M. S. & impressi omnes. At *Lamb. pellite* mavult, atque ita non uno in codice legi affirmat; an verè, nescio.

40. *Etrusca præter & volate littora.*] Prætervolare, id est, præterire Tyrrenum mare.

41. *Nos manet Oceanus.*] Nos expectat Oceanus præternavigandus, in quo sunt insulæ fortunatæ. *Oceanus circumvagus.*] Hic distinguit *Lambinus* epithetum *circumvagus*, exponens quòd orbi terrarum circumfusus sit. Melius antiquus interpretè, *circumvagus arva beata*, ut de

certa Oceani parte, qua insulas fortunatas ambit, loquatur Poëta. *Turneb.* lib. 14. cap. 21. *Circumvagus: arva, beata.*] Qui universam terram circumvagatur.

42. *Divites & insulas.*] Synonyma sunt *arva beata*, *divites insula.* Vide lib. IIII. Od. VIII. ubi verò terrarum sint, hæcenus incompertum.

43. *Cererem tellus inarata.*] Messum copiosam.

44. *Imputata floret usque vinea.*] Vineæ non putata, non præcisâ semper floret.

45. *Termes olivæ.*] Ramus olivæ, tam fidelis, ut spem domini nunquam fallat.

46. *Suam arborem.*] Arborem naturalem, non insitam. Nam in insulis fortunatis omnia sine arte nascuntur. *Suamque pulla Ficus ornat arborem.* Aut ego fallor, aut longe aliud intellexit Horatius ac Interpretes. Sciendum enim Latinos arborem pullulantem, ob eas, quæ ex ea enascuntur soboles, vocare matrem. *Virgil. 1. Georgicor.*

Nunc altæ frondes, & rami matris optant.

Columella lib. III. cap. VI. Non enim solam fecundam esse matrem satis est ex qua semina petuntur; sed adhibenda ratio est subtilior, ut ex his partibus trunci sumantur, quæ & genitales sunt, & maxime fertiles. *Suetonius Augusti. xciv.* Matricem vocat: Ex ea (Palma) continuo enata soboles adeo in paucis diebus adolevit, ut non æquipararet mudò matricem, *per am*

ELIAM

Mella cava manant ex ilice, montibus altis

Levis crepante lymphæ defilit pede.

Illic injussæ veniunt ad mulctra capellæ,

50 *Refertque tenta grex amicus ubera:*

Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,

Nec intumescit alta viperis humus.

Pluraque felices mirabimur, ut neque largis

Aquosus Eurys arva radat imbribus:

55 *Pinguia nec siccis urantur semina glebis;*

Utrum

etiam obteget. Et ut illam matrem, ita ex ea nascentes soboles pullos vocant. Glossæ, pullus *παις* Quis. Horat. lib. I. Od. xxv.

Lata quod pubes hedera viventi
Gondei pullâ magis atque myrto,
Porphyrio, pullam myrtum.] subrescens-
tem, ac per hoc novellam intelligendum.
Ita igitur & hoc explicandum est, tam
beatam earum insularum fertilitatem
esse, ut è ficu pulli, nullæ, ut inquit
Propertius, curæ debiti, verum spon-
te enascantur, qui matrem suam or-
nant. Intelligit autem ficum Indicam,
quam ex eo Goënses Lusitani, *Arbor*
de rayz, dom est, arbor radicum vocant.
Ejus descriptionem è Theophrasto l. I.
cap. 12. & lib. 4. cap. 5. pete. Vide &
Plin. lib. 12. cap. 5. ut & lib. VII. cap. 2.
Hæc facit ubertas soli, temperies cœli,
aquarum abundantia, ut (si libeat credere)
sub una ficu, turmæ condantur equitum.
Rutgerf. *Pulla ficus ornât arborem.*] Ni-
gra & matura ficus.

48. *Levis crepante lymphæ defilit pe-*
de.] Versus elegantissimus, aquæ salien-
tis susurrum & verbis ipsis & numeris
egregiè exprimens, ut ille ex Calice Virg.
Castaliæque sonans liquido pede labitur
unda.

Peculiari autem Poëtis translatione, per
etiã aquæ, & cuicumque humori
fluenti, tribuitur. ut:

Ipsæ suo flueret Bacchus pede.
Nam & cum currere aqua dicatur, sine
pedum officio id fieri non posse videba-

tur. Turneb. lib. 6. cap. 20. Omittere
verò nefas sit, repperisse in IIII. exem-
plaribus *Nympha* pro *lymphæ*; atque ita
legi debere indicat interpret Cruquia-
nus. Quamquam parum refert. Quod
autem *crepitante* pro *crepante* legi ait
Lamb. id è egouino in codice inveni.
Denique *crepare* pro *sonare* antiquis fre-
quens est. Nonius, & alii. *Crepante lym-*
phæ defilit pede.] *Crepante pede*, id est,
cum leni murmure.

49. *Injussæ veniunt, &c.*] *Ultero ve-*
niunt.

50. *Refertque tenta grex amicus ubera.*] *Et grex*
charus domum refert distenta
ubera.

51. *Circumgemit ursus ovile.*] *Gemere*
cùm dicit, urisorum proprietatem ex-
primit. ut rectè antiquus interpret no-
tat. Malè qui ovili legunt; minus enim
venusta locutio est. Circumgemit ursus
ovile.] *Ursus non insidiatur ovibus, quæ*
sunt in ovili.

52. *Nec intumescit.*] *Hypallage est:*
Intumescit.] Vel veneni sparsione, vel
ipsis serpentum latebris, quæ sub terra
sunt.

54. *Aquosus Eurys.*] *Aquosum*, ut
puto, vocat, quòd cum vehementior est,
ferè in pluviam desinat, per se siccus po-
tius frigidusque; ut alibi:

Siquè Aquilo radat terras.

Arva radat imbribus.] *Utque neque Eu-*
rus terras minuat imbribus.

55. *Pinguia nec siccis urantur.*] *In il-*
lis insulis nulla est siccitas.

Utrumque Rege temperante cœlitum.
 Non huc Argœo contendit remige pinus,
 Neque impudica Colchis intulit pedem:
 Non huc Sidonii torserunt cornua nautæ,
 60 Laboriosa nec cohors Ulyssæi.
 Nulla nocent pecori contagia: nullius astri
 Gregem æstiosa torret impotentia.
 Jupiter illa piæ secrevit littora genti,
 Ut inquinavit ære tempus aureum:
 65 Ære, debinc ferro duravit sæcula: quorum
 Piis secunda vate me datur fuga.

56. Utrumque rege temperante cœlitum.] Hyemem & æstatem Jove modificante.

57. Pinus.] Navis (in qua Jason & heroës Græciæ vecti sunt vellus aureum petentes) non huc contendit Argœo remige, id est, Argœis remigibus.

58. Colchis intulit pedem.] Medea quæ propter libidinem patrem prodidit.

59. Sidonii torserunt cornua.] Cadmus cum sociis non huc convertit antennarum cornua.

60. Laboriosa nec.] Magnum laborem perferens.

62. Impotentia.] Nimis vehemens potentia nullius astri, (ut Syrii) torret gregem.

63. Jupiter illa piæ secrevit.] Duo

codd. Jupiter ipse. tres sacravit, pro secrevit. Sed secrevit magis Horatianum est. Genti.] Littora hominibus piis habitanda.

64. Ut inquinavit ære tempus.] Postquam Jupiter sæculum aureum æreo permutaverat.

65. Duravit sæcula: quorum.] Dura fecit, id est, ferrea sæcula indixit, quorum tempore, fuga & prospera declinatio piis datur. Quorum.] Quorum duorum sæculorum piis hominibus, qui adhuc pauci restant, me vate, pradicente, me suafore, secunda fuga ac prospera migratio à diis immortalibus datur & conceditur. Lubin.

66. Vate me datur.] Me suafore, & impulsore.

E P O D. XVII.

Ad C A N I D I A M.

Petit eam ut sibi ignoscat, cujus se beneficiis superatum fingit.

JAM jam efficaci do manus scientiæ,
 Supplex & oro regna per Proserpinæ,

Hæc iterum Canidia ad partes venit, cui ante graviter offensæ dum Palinodiam scribere se fingit, eam irridet magis atque exagitat.

1. Efficaci do manus scientiæ.] Sic Magiam appellat ex opinione illam proficientium, qui omnium artium maxi-

mam atque utilissimam esse tradideres, quæque in Oriente, ut Plinii utar verbis, regum regibus olim imperavit, cum vera sit vanitas. Do manus scientiæ.] Agnosco me victum & potenti beneficiorum scientiæ cedo.

2. Et oro regna,] Mos erat apud veteres

Per

*Per & Dianæ non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium*

5 *Refixa cælo devocare sidera,
Canidia, parce vocibus tandem sacris,
Citumque retro solve, solve turbinem.*

Movit

teres obsecrare per res ei, quem obsecrabant, aut carissimas, aut religiosissimas & maxime venerandas: interdum etiam per res suas maxime afflitas & misericordia dignissimas. *Lambin. Proserpina.*] Oro te per deas tibi maxime venerandas, nempe Proserpinam & Dianam.

3. *Dianæ non movenda numina.*] Hoc est, non irritanda, non provocanda. Quippe vehemens est & iracunda, nec feris tantum, sed & hominibus formidanda. quod cum Orionis, Aëthonisque, & Niobes filiorum exemplo constat; tum inde, quod *σελῳιασγῖ*, & *σελῳὸβλησι* vocantur, quos ferierit. Nos lunaticos dicimus. *Non movenda numina.*] Oro per numina quæ nolunt moveri & à suis decretis flecti; vel, quæ lacessita graves sumunt pœnas à peccantibus.

4. *Libros carminum valentium.*] Quales à Zoroastre, Hermippo, Democrito, aliisque scriptoribus, perhibentur. *Valentium.*] Quæ valent in terras deducere sidera cælo detracta.

5. *Refixa cælo devocare sidera.*] *Refixa* dixit, quod stellæ tamquam clavi, cælo quodammodo fixæ videri possint. *Lucret. v.*

— *Stelliſque micantibus æthera fixum.*
Liber unus *Defixa* habet, sed *refixa* dixit etiam *Virg. v.*

— *Cælo ceu sæpe refixa*
Transcurrunt crinemque volantia sidera
ducunt.

Devocare etiam, ut alibi *deripere*, & *Virg. deducere.*

6. *Vocibus tandem.*] *Parce* cantionibus sua diritate execrandis.

7. *Citumque retro solve, solve turbinem.*] *Lambin* ex *Aurati* sententia vol-

ve, solve legit, nullo adstipulante veteri codice; in quibus omnibus *solve, solve* legitur, quam lectionem antiquus etiam interpret agnoscit: *Solve turbinem*, inquit, *libera me iis amentie nexibus*, quibus ante illigasti. *Turbinem* autem vocat carmen ipsum, quo mens veluti in gyrum agi videatur; eaque maleficiæ specie per artem magicam coatur aliquis ad amandum. Recte meo iudicio. Nihil tamen vetat, quin *turbinem* pro rhombo ipso magico, quo ad amores utebantur veneficæ, accipiamus. Illud enim Græcum, hoc Latinum est. Et *retro* seu *retrosum* *solvere*, non inepte interpretabimur, pro sistere atque agitationem illam inhibere, vel convertere, ut & ille cui malum parabatur agitari destinat. *Ovid. lib. I. Amor. Eleg. VII. De Lena:*

Scis bene quid gramen, quid torto concitata filo

Licia, quid valeat virus amantis equæ.

& *Propertius lib. III. Eleg. v.*

Staminea rhombi ducitur ille rota.

Rotam vocans non ab instrumenti magici, quod diximus, forma, sed ab agitatione ipsa instar rotæ. Unde *rhombum* etiam *trochum* appellari ait interpret *Theocriti*. Male autem qui pro *staminea*, *staminea* illic legunt. Pererudite vero *Lucret. lib. VI.*

Traxerunt torti magica vertigine fili.

Rhombum *ῥῶμβος* describens. Unde & *turbo* recte appellatur ab *Horatio*. quo vocabulo *Virg. & Tib.* pro instrumento lusorio usant. *Solve turbinem.*] *Retro solve*, vel (ut alii volunt) *retro solve*, id est, converte in contrariam partem *Rhombum* magicum quo mentem meam obligasti, & ad amorem quasi vertigine quadam coëgisti.

*Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina*

10 *Mysorum, & in quem tela acuta torserat.*

*Unxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem;
Postquam relictis manibus rex procidit,
(Heu) pervicacis ad pedes Achillei.*

15 *Setosa duris exuere pellibus*

*Laboriosi remiges Ulyssæi
Volente Circe membra: tunc mens, & sonus*

Relapsus,

8. *Movit nepotem Telephus.*] Telephus Mysorum rex ad misericordiam flexit Achillem, cujus mater Thetis, Nerei fuit filia. *Telephus.*] Cum Græcos Trojam petentes regni sui transitu prohiberet, graviter ab Achille vulneratus, nec ei vulnere medelam inveniens, consulto tandem oraculo, responsum tulit, *Ὁ πρῶτος (as iāσει)*. Supplex itaque Achilli factus, id ab ipso quidem impetravit, sed quomodo restitutus sit ambigitur. Communior opinio est ferrugine ab hastæ, qua illum læserat, cuspede decussa, Achillem id præstitisse. Unde nata Poëtis occasio, ut & vulnus & vulneris medicinam eidem hastæ tribuerent. Alii vero herba ab Achille inventa, quam Achilleon & Sideritim vocant, curatum ajunt. Hinc itaque & *Τηλέφειον ἔλκεος*, & *Τηλέφειον πρῶτον*, apud medicos pro ulcere sive vulnere inveterato, atque difficili: quod *Χειρῶνειον* appellant, sive quod Chiron primus talia sanaverit, sive quod Chironis arte ejus discipulus Achilles, experimento Telephi.

9. *Ordinavat agmina.*] In quem intruxerat exercitum.

11. *Unxere matres.*] Ungi solita corpora defunctorum, post lotionem, etiam antiquissimis temporibus, ex Miseni apud Virgilium funere aperte constat. Recte itaque Flaccus noster Canidiam lepidissima derisione tot tan-

tisque exemplis mollire volens, Hæctoris corpus, canibus avibusque jam destinatum, Priami precibus ab Achille impetratum, & à Trojanis mulieribus curatum ac sepulturæ traditum narrat, ac Poëtarum more à parte totum significans, *Unxere*, inquit, *matres Iliæ*, verbo quidem *unctum* solummodo, sed re ipsa, sive sententia, solenni gentis more sepultum ostendens. Vide Muræti lib. III. Variarum lect. capite XIX. Alii leg. *luxere*.

12. *Homicidam.*] Græcum vocabulum exprimere conatus est, sed infeliciter, si loquendi usum respiciamus. *ἀνδρῶφόνος* enim virorum in prælio interfectorem significat: *homicida* sicarium potius, aut latronem. *Homicidam Hæctorem.*] Hominum interfectorem, id est, virum bellicosum intelligit. Hæctoris cadaver ab Achille canibus destinatum.

13. *Postquam relictis.*] Postquam relicta Troja Priamus sese ad pedes Achillis abjecit, orans, ut corpus Hæctoris sibi redderet.

14. *Heu.*] Indignum enim tantum, tali ætate regem genibus advolvi. *Pervicacis.*] Obstinati in sententia.

16. *Remiges Ulyssæi.*] Socii Ulyssis exuerunt setosa membra duris pellibus, id est, porcorum figuras exuerunt, & humanas resumpserunt.

17. *Volente Circe.*] Concedente Cir-

ce,

Relapsus, atque notus in vultus honor.

Dedi satis superque pœnarum tibi,

20 *Amata nautis multum, & institoribus.*

Fugit juvenas, & verecundus color

Reliquit ossa pelle amicta lurida:

Tuis capillus albus est odoribus.

Nullum à labore me reclinat otium:

25 *Urget diem nox, & dies noctem: neque est*

Levare tenta spiritu præcordia.

Ergo

ce, jam ab Ulyssæ placata. *Mens & somnus.*] Tunc ratio & oratio & facies pristina restituta est.

18. *Relatus.*] Redditus, restitutus. Non improbo equidem *relatus*: sed tamen non video cur *relapsus*, quod in multo pluribus codicibus legitur, displicere debeat. Mihi sanè elegantius est.

20. *Amata nautis multum.*] O Canidia quam nautæ & institores, homines sordidi multum amant. *Nautis & institoribus.*] Ambiguus est laudetne per hoc Canidiam, an vituperet potius ut vulgarem mulierem.

21. *Fugit juvenas, & verecundus color.*] Quid *juvenas* sit lib. II. Od. XI. diximus. Hic florem juventutis, hilaritatemque, ac gratiam significat. Cui bene additur *verecundus color*: rubens nempe purpureusque, qualem pudor creare solet, maxime in pueris juvenibusque; ea enim ætas, cum frequentius peccet, facilius erubescit: idque certissimum ingenæ probitatis signum. Sed & Catonem dicere solitum tradunt, *Placere sibi juvenes qui erubescerent moniti, non qui palliserent.* Diogenes *verecundum illum ruborem*, virtutis colorem vocabat: & Sat. I. *Juvenalis*:

Sanguinis in facie non hæret gutta;
pudorem omnem abesse significans. Et verecundus color.] *Verecundum colorem*, pro *rubido* posuit: quibus enim os rubeat, pro modestis & ingenuis

habebantur apud Veteres, & *oris probi* dicebantur. sic Pompejus olim ab *oris probitate* commendabatur. Ergo *verecundum colorem* vocavit τὸ ἐρυθρῶς, quod juvenibus multo & integro sanguine plenis ἐπιπέφθη. Pallidos autem & mali coloris homines, impudentes fere & inverecundos dicebant. *Salmasius. Et verecundus color.*] Et rubicundus color, qualis inest pueris erubescentibus, non carnes, sed ossa tantum mihi reliquit sub nigra pelle vestita.

23. *Tuis capillus albus est odoribus.*] Hoc quoque ridiculum. *præcanus* enim, ut ipse sese scribit lib. I. Epist. ultima fuit Horatius. Id jocosè Canidia veneficiis imputat. nam *odores* pro maleficiis exponunt interpretes. *Tuis capillus.*] *Tuis unguentis & veneficiis canus est capillus* meus ante tempus.

24. *Reclinat.*] Bene otiosi enim à labore sive sedendo sive recubando reclinamus. lib. II. Od. III.

Seu te in remoto gramine per dies

Festos reclinatum beavis, & c.

Reclinat otium.] Meliberat.

25. *Urget diem nox.*] Tale illud: *Truditur dies die.* Lib. II. Od. XVIII. *Urget diem nox.*] Noctē dieque animi doloribus exerceor. *Neque est.*] *Ovid.* ἐξίστη, neque licet respirare.

26. *Tenta spiritu.*] Ut fieri necesse est, cum, ut Ennii utar verbis, *nec respirandi sit copia*, aut *nec respirare potestas*, ut Virg. dicere maluit. *Tenta spiritum præcordia.*] *Præcordia extenta spiritu.*

*Ergo negatum, vincor, ut credam miser
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsa dissilire nœnia.*

- 30 *Quid amplius vis? ô mare, & terra, ardeo:
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Urens in Ætna flamma. tu, donec cinis
Injurious aridus ventis ferar,*
- 35 *Cales venenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet stipendium?*

Effare:

27. *Ergo negatum, vincor, ut credam miser.* Ergo miser vincor, ut nunc credam à me negatum, nempe, Sabella carmina increpare pectus, id est, magicas incantationes posse perturbare mentes humanas. *Negatum vincor.* Ego miser vincor, ut nunc credam negatum, subaudi *prius à me*, id est, quod hactenus negavi & credere non potui, scilicet, carmina Sabella, seu cantiones Canidiæ increpare pectus, id est, perturbare & graviter afficere mentes humanas. *Cruquins.* Vel *Sabella carmina*, id est, Canidiæ Sabellæ cantiones vim habere ad permovendos & perturbandos hominum animos. *Lambin.*

28. *Sabella.* Magica, vel quod Canidia in Sabinis nata; vel quod Marfis vicini fuerint Sabelli. Marfi autem veneficiis nobiles, ut Epod. v. diximus. *Increpare* autem dixit pro agitare, impellere, quater, ut Ennius Thyeste apud Nonium:

Sed sonitus aures meas pedum pulsu increpat.

Torrent.

29. *Dissilire nœnia.* Dirumpi malefico carmine. Marfi Sabinis sunt vicini, à Circes filio originem trahentes. *Nœnia.* De *nœnia* diximus lib. II. Od. I.

31. *Nessi cruore.* Cruore Centauri, qui Deianiræ vim inferre conabatur, vide supra Epod. 5. *Nec Sicana.* Nectantum flamma virens (id est flamma valida & perpetua) ardet in Sicana Ætna,

quæ est in Sicilia, quantum ego ardeo.

33. *Virens in Ætna flamma.* Alia exemplaria *furens*, vel *urens* legunt. Scribæ enim imperiti cum quid *virens* esset flamma non intelligerent; quod proximum erat, *urens* substituere, unde paulo peritiores *furens* fecere. Notum autem omnibus quam eleganti translatione optimi quique auctores *virere* dicant omnia, quæ firma ac valida sunt: ut, *viridis juvenia*, & *cruda viridisque senectus* apud Virg. Noster etiam:

Dumque virent genua.

Neque aliter Græci vocabulo *χλωρός*, sive *χλοςρός* usi sunt, pro *ἀκμῆζωρ*, teste Suida & Hesychio. ut *ἄνν χλωρόν*. Quid ergo mirandum si *virens* in Ætna flamma dixit Horat. id est, acris, perpetua, non languescens. *Donec cinis.* Donec aridus cinis factus, siam ventis ludibrio.

35. *Cales venenis officina.* Ardes tanquam officina repleta venenis Medæ. (Erat enim Medea ex Colcho.) *Officina.* Hoc ita exponunt antiqui interpretes, ut Canidiam ipsam officinam vocet omni veneficiorum genere referentam; ut si *virtus* ipsa Cato, aut ipsa eloquentia dicatur Cicero. *Torrent.*

36. *Quæ finis.* Quis terminus erit istis meis malis? *Aut quod me.* Quas pœnas pecuniarias aut tributum à me exigis? *Stipendium.* Non quod ipse accipiat, sed quod Canidiæ conferat, quo libere-

- Effare: jussas cum fide pœnas luam;
 Paratus expiare, seu poposceris
 Centum juvencos, sive mendaci lyra
 40 Voles sonari. Tu pudica, tu proba
 Perambulabis astra sidus aureum.
 Infamis Helenæ Castor offensus vice,
 Fraterque magni Castoris, victi prece
 Adempta vati reddidère lumina.
 45 Et tu (potes nam) solve me dementia.
 O nec paternis obsoleta sordibus,
 Nec in sepulcris pauperum prudens anus
 Novendialeis dissipare pulveres.

Tibi

liberetur. quin & stipendium militia
 & ærumna ac labor. Turneb. lib. 30.
 c. 27. *Torrent.*

37. *Jussas.*] Pœnas à te imperatas
 luam. *Cum fide.*] Fideliter.

38. *Expiare.*] Paratus purgare & læ-
 sam te placare.

39. *Centum juvencos.*] Solidam heca-
 tomben promittit, ut Diti & Proserpi-
 næ lib. II. Od. XIII. *Torrent.* *Centum
 juvencos.*] Pro sacrificio sibi immolan-
 dos. *Mendaci lyra.*] Mendax futura si
 Canidiam laudet. Et alioqui falsa fere
 sunt Poëtarum encomia. *Torrent.* *Men-
 daci lyra.*] Si voles laudari mendacibus
 carminibus, quod fiet, si sic dicam, tu
 pudica, tu proba, &c.

41. *Perambulabis astra sidus aureum.*] Tu
 sidus aureum inter astra versaberis.
Sidus aureum.] Quale Ariadne & Eri-
 gone, quas Bacchus in cœlum transtu-
 lit, lib. II. Od. XIX. itemque Berenices
 coma. *Torrent.*

42. *Infamis Helena.*] Helenam Stesi-
 choros verbis contumeliosis infama-
 verat. *Offensus vice.*] Codex Mechli-
 nensis vicem habet. *Torrent.*

43. *Fraterque.*] Pollux.

44. *Vati reddidere.*] Stesichoro oculo-
 los reddiderunt.

45. *Et tu, potes nam.*] Et tu ô Cani-

dia, eorum exemplo solve me dementia,
 quam patior.

46. *O nec paternis.*] Hæc palinodia,
 seu potius contumelia est urbanissima.
 Simulat enim negare quod de Canidia
 affirmat. *Obsoleta sordibus.*] Nec parentum
 obscuritate vilescens, nec adulteris
 parentibus nata.

47. *Sepulchris pauperum.*] *Pauperum*
 dicit, quia divitum sepulcra, ut anti-
 quus commentator annotavit, suis cus-
 todibus erant curæ. eodemque spectat
 illud Virg. IX. *Æneid.*

— *Semiustaque servant*

Busta viri. —

Prudens anus.] Pro sciens accipitur. At-
 que adeo hæc plerumque conjungun-
 tur, ut, *prudens sciensque intereo.* *Tor-
 rent.* *Prudens anus.*] Nec docta sepul-
 tos pauperum cineres dispergere aut ab-
 ducere.

48. *Novendialeis dissipare pulveres.*] Citat
 hunc locum Servius ad eum ver-
 sum lib. V. *Æn.*

Præterea si nona diem, &c.

Verba ejus, ut subjiciam: *Apud majores,
 ubicumque quis fuisset extinctus, ad do-
 mum suam referrebat, unde eî:*

Sedibus hunc refer ante suis.

*Et illic septem erant diebus, octavo die in-
 cendebantur, nono sepeliebantur: unde &*

Z 5

Horat.

- Tibi hospitale pectus, & puræ manus:*
 50 *Tuusque venter Partumejus: & tuo*
Cruore rubros obstetrix pannos lavit;
Utcunque fortis exsilis puerpera.

Canidia respondet, ostendens nullis se precibus
 exorari posse.

- Quid obseratis auribus fundis preces?*
Non saxa nudis surdiora navitis
 55 *Neptunus alto tundit hibernus salo.*
Inultus ut tu riseris Cotyttia

Vul.

Horat. *Novendiales dissipare pulveres.* Sic ille, à quo dissentit Acron. triduo enim tantum servari in ædibus mortuum solere ait, post triduum in rogam poni; unde illud in Pallantis funere:

Tertia lux gelidam cælo dimoverat umbram.

Atque iterum post triduum cinerem in urnam condi. Quæ Acronis sententia meo iudicio verior est. Quod autem de ludis ait Servius, verum quidem est Æneam nono illos die celebrasse; sed propriè *novendiale* est, quod novem continuis diebus durat. Unde *novendiales feria*, & *novendiale sacrum*, quo Romani Urbem expiabant. Quare *novendiales* hic *pulveres* accipimus recentes adhuc & necdum conditos, ex quibus legabant veneficæ; ut lib. I. Sat. VII. videbimus. Turneb. lib. 24. c. 27. Torr. *Novendiales dissipare pulveres.* Nono post eorum mortem die quo humabantur.

49. *Tibi hospitale pectus.* Tibi mire pectus est & humanum. *Puræ manus.* Puræ sunt tibi manus à scelere, quod falsum est, ut reliqua omnia.

50. *Tuusque venter.* Ventrem Jurisconsulti sæpe appellant & mulierem ipsam gravidam, & puerum qui in utero est; Horatius pro filio usurpassè videtur. Quin viscera sua matres filios vocant. Ovidius Epist. 21.

Diripiunt avidæ viscera nostra canes.

Partumejus. In nonnullis codicibus *Pactumejus* legitur, in uno *Pastulejus*, mallet tamen *Partumejus*, ut ridiculè à partu & mejendo confictum suppositi partus nomen sit, quæ Turnebi quoque sententia est lib. xxx. cap. II. Torr. *Partumejus.* Venter fœcundus. Pro *Partumejus* Salmasius legendum censet: *Pactumejus.*

51. *Cruore rubros obstetrix.* In puerperio.

52. *Utcunque fortis.* Quotiescunque tu exilis, & è lecto surgis fortis puerpera, id est, nunquam.

53. *Obseratis auribus.* Auribus clausis & surdis.

54. *Non saxa undis.* Non saxa naufragis nautis sunt surdiora, quam ego sum tibi. *Nudis surdiora navitis.* *Nudos* dicens, naufragos intelligit; ad quorum clamores & ejulatus non magis surda sunt saxa, quam ad Poëtæ preces Canidia. Torr. *Torrent.*

55. *Neptunus hibernus.* Id est, mare tempestatibus hibernis commotum atque ventis concitatum. *Lambin. Tundit hibernus.* Verberat. *Salò.* Fluctu: maris agitatione.

56. *Inultus ut tu.* Egone patiar tu impune deriseris. *Cotyttia.* Sic primus Politianus restituit Miscell. c. x. cum in libb. M. S. *Cocytia* vel *Cocytia* legatur.

Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?

Et Esquilini Pontifex venefici

Impune ut urbem nomine implevis meo?

60 *Quid proderit ditasse Pelignas anus,*

Velociusve miscuisse toxicum,

Si tardiora fata te votis manent?

Ingra-

legatur. Et *Coty's* quidem sive *Cotyttio*, obsecrationis ac promiscuæ libidinis dea, apud Thracas Chiosque & Corinthios olim culta, quam Suidas *Πογγυ* & *αιχον* nominat. Quia tamen in præclaræ illius dæx sacris nihil de rebus magicis veneficis que traditur, prope adducor, ut veterem lectionem hoc loco retineam, maxime cum non uno in codice ab antiquo Scholiaste adscriptum sit; *Cocytia*, id est, infernalis, ut *Cocytia* virgo pro Furia, apud Virg. Et ne quis forte objiciat, quod ab Horatio additur, *sacrum liberi Cupidinis*, quodque non magica, sed amatoria Cupidini conveniunt; idem Scholiastes *liberi Cupidinis* exponit pro *soluti*. Ut loci hujus sententia sit, Canidiam Poëtæ sacrificia aliqua, quibus amores solverentur, *Cocytia* dicta, indicasse, quæ ille ridens evulgaverit, quemadmodum & Esquilina veneficia. Nemo autem ignorat utrumque magos polliceri. Sic enim Virg.

Hæc se carminibus promittit solvere mentes

Quas velie, ast aliis duras immittere curas.

Accedat denique quod toto hoc carmine Canidia tantum ut saga per jocosum læcessitur, non ut Coryos famula aut sacerdos, cujus dæx nulla usquam apud Horat. fit mentio. Aptior tamen interpretatio, ut *liberum Cupidinem* vocet, qui nullo sexus ætatisve, aut loci temporisque discrimine libidinetur; qualem *Cotyos* sacra exigunt. De *Cocytis* autem plura fortassis alii in Juvenalem Sat. II. Vide & Ang. Politian. Misc. Cent. cap. 10. *Cocytia*.] *Cotyttia*, id est, sacra nocturna & flagitiosa, sic di-

cta à *Cotytrone* dea turpitudinis.

57. *Vulgata sacrum.*] Tuis versibus *vulgata. Liberi Cupidinis.*] Cupidinis libere per omnem libidinem vagantis, siæ ullo pudore.

58. *Et Esquilini.*] Et quasi Censor ac Judex factus veneficiorum, quæ tracto extra portam Esquilinam, ubi multa erant sepulchra. *Esquilini Pontifex venefici.*] Ridiculè, perinde ac si de Romanorum sacris loqueretur, *Pontificem Esquilini veneficii* vocat, qui tamquam pontifex aut ejus esset conscius, aut se de eo existimare ac censere posse arbitraretur. Notum autem sacrorum omnium curam ad Pontifices spectasse. De *Esquilis* verò lib. I. Sat. VI II. nam ob Satiram illam succensus fuisse fingit Canidiam, quod per eam mysteria revelasset. *Torvent.*

59. *Impune ut urbem nomine implevis.*] *Patiarne* ut sine vindicta me urbis fabulam feceris?

60. *Pelignas*] *Peligni* autem populi Maris vicini, ideoque venefici & ipsi habiti, ut antè de Sabellis diximus. *Pelignas anus.*] Quid proderit pretio condussisse veneficas anus *Pelignas*? ut te vel mortifero poculo à tabe ista liberarent. *Pelignas anus.*] *Anus* *Sabinas* à *Peligno* monte sic nominatas.

61. *Toxicum.*] Præsens venenum miscuisse, ut statim moriaris.

62. *Si tardiora.*] Libri vetustissimi, *sed tardiora*: posita interrogationis nota post verbum *toxicum*. Nec displicet. concisa enim & abrupta oratio iratis convenit. *Si tardiora fata te votis manent?*] Si tardius, quam optas, es moriturus.

63. *Misero*

- Ingrata misero vita ducenda est in hoc,
Novis ut usque suppetas doloribus.*
- 65 *Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus semper dapis:
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum: sed vetant leges Fovis.*
- 70 *Voles modo altis desilire turribus:
Modo ense pectus Norico recludere:
Frustraque vincla gutturi innectes tuo;
Fastidiosa tristis ægritonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques:*
- 75 *Mcæque terra cedit insolentiæ.
An quæ movere cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, & polo
Deripere Lunam vocibus possum meis:
Possum crematos excitare mortuos,*

Deside-

63. *Misero vita ducenda est in hoc.]* Tibi misero vita producenda est in hoc, id est, propter hoc.

64. *Novis ut usque suppetas.]* Ut semper sufficiat cruciatibus, quos ego quotidie tibi novos parabo.

65. *Pelopis infidus pater.]* Multò plures ac meliores libri *Pelopis infidi*, haud dubiè rectius. Notior enim Pelopis primum in Oenomaum, deinde in Mytilum perfidia. *Infidus pater.]* Tantalus deorum arcana vulgavit, quapropter apud inferos in media rerum copia siti torquetur & fame.

66. *Egens benignæ.]* Egens affluentis dapis.

67. *Obligatus aliti.]* Libri IIII. *Alitre*, & pro *i*; ut sæpè veteres. *obligatus* autem pro *alligatus* more veterum dixit. *Aliti.]* Quietem optat Prometheus vulturi firmissime ligatus.

70. *Voles modo altis desilire turribus.]* Vide Ode 3. lib. 1. *Modo optabis desilire.]*

71. *Norico recludere.]* Noricus ensis

ponitur pro quovis ense. Vide Od. 16. lib. 1.

72. *Frustraque.]* Frustra, quia non morieris.

73. *Fastidiosa tristis ægritonia.]* Existens tristis, animi ægritudine, quæ vitam fastidit.

74. *Vectabor humeris.]* Lecticarium autem humeris divites gestabantur, ostentandi se causâ, Turneb. l. 1. cap. 10. *Torrent. Humeris tunc ego.]* Super humeros tuos mihi inimicos ego tunc equitabo.

76. *Cereas imagines.]* Tamquam vivas imagines.

77. *Polo.]* Cœlo deducere Lunam.

78. *Vocibus possum meis.]* Carminibus meis.

79. *Crematos excitare mortuos.]* *Crematos* cum dicit, auget artis vim, quæ non umbras tantum ab inferis evocare posset, quod proprium Sciomantix est: aut cadaver aliquod elevare, quam Necromantiam appellat Servius: (corpore enim ad id & sanguine opus est) sed etiam,

80 *Desiderique temperare poculum:
Plorem artis in te nil agentis exitum?*

Q. HO-

iam, crematos suscitare, quod Erichtho illa apud Lucanum lib. vi. vix promittere ausit. ait enim:

Non in Tartareo latitantem poscimus antro

Affuetamque diu tenebris, modo luce fugata

Descendentem animam, primo pallentis hiatu

Hæret adhuc Orci.

Excitare mortuos.] Excitare ab inferis.

80. *Desiderique temperare poculum.*] Idem ergo desiderium hic quod amor.

Petronius: *Tu desiderium, tu voluptas mea.* Græci *Φίλησις* vocant; quo vocabulo nostri quoque Juven. Ovid. & alii usi sunt. Tali poculo Lucretius Poëta & magnus ille Lucullus periere. *Desiderique temperare poculum.*] Amoris poculum conficere.

81. *Plorem artis.*] Lambino legendum videtur:

Plorem artis in te nullum habentis exitum.

Græca phrasi, pro causa artis, vel ob artem, ut Virgilius:

Iustitiæ prius mirer, belline laborum.

Verum omnes veteres membranae vel

*agentis, vel habentis, unus etiam atque alter valentis legunt; atque ita quidem, ut ubi habentis scribitur, scribatur etiam exitus, in aliis exitum. Jam verò idem est nihil exitus habere, & nullum exitum, ut nil quaestus, nil gratiæ, nil lucri, nihil commodi, pro nullum quaestum, gratiam, lucrum vel commodum; & similia passim apud optimos auctores legimus. Sed quoniam & Virgillii quem modo dixi locum aliter exponit Servius, & haud dubie insolens Latinis auribus locutio est *plorare artis, mirari laborum;* non video quare ab altera illa lectione nil vel nihil agentis exitum, quæ pluribus exemplaribus nititur, discedere debeamus. Si enim nihil agere recte dicitur, pro inanem operam sumere, sive agendo nihil proficere, cur non aliquid adjungi possit? Negat igitur Canidia artem, in omnes efficacem, adversus solum Horatium inanem atque inutilem fore. quamvis enim *plorare exitum* absolute dicat, satis ex adjunctis apparet de sinistro exitu locuram esse. *Plorem artis in te.*] An plorem exitum artis Magiciæ contra te nihil agentis, quasi nullius sit efficacis.*

Quid

Q. HORATII FLACCI
CARMEN SÆCULARE.

Pro Imperii Romani incolunitate.

PHOEBE, *sylvarumque potens Diana,*
Lucidum cæli decus, ô colendi
Semper, & culti, date quæ precamur
Tempore sacro :

5 *Quo Sibyllini monuere versus,*
Virgines lectas, puerosque castos

Quid sæculum, & unde dicti ludi sæculares, quo tempore, quove ritu, quibusque ceremoniis celebrati à Romanis fuerint, cum veteres auctores multi, tum recentiores, Angelus Politianus, & Onuphrius Panvinius, ac Sigonius lib. I. Emendat. diligentissime tradidere. Inter alia observatum, ut pueri puellæque ingenui, ac patrimi, matrimi omnes carmina ac pœanas accinerent, quibus Pop. Rom. imperium diis immortalibus commendarent. Carmen sæculare fuit à Poëta compositum, ut caneretur ludis sæcularibus qui centesimo decimo quoque anno fieri solebant. Editurus anno A. U. C. DCCXXVI. Sæculares ludos Cæsar Augustus, cum Poëtam quæreret, qui solemne Carmen, quod Apollini ac Dianæ canendum erat, digne conficeret, solus Horatius repertus est quem tanto oneri parem judicaret. Ejus igitur Principis jussu, hoc præclarum Carmen Poëta conscripsit. Suetonius in vita Horatii : *Scripta quidem ejus usque adeo probavit, mansuraque perpetuo credit, ut non modo sæculare carmen componendum injunxerit: sed & Vindelicam, &c. Rutgers.*

1. *Potens Diana.*] Domina.

2. *Lucidum cæli decus.*] Clarissima mundi lumina Virg. Luna rore nocturno calorem Solis temperat, Sol contra humiditatem Lunæ ad generationem

accendit. Hinc fruges proveniunt, hinc gignantur omnia atque augetur. Recte ergo sequitur, *O colendi semper & culti.* Torr. *Lucidum cæli decus.*] Sol & Luna sunt cæli ornamenta, quorum altera diurnum, altera lumen nocturnum præbet.

4. *Tempore sacro.*] Idèò sacro, quia libri Sibyllini, referentibus xv. viris sacris faciendis, sic præceperant. de statò enim ludorum sæcularium tempore loquitur Horatius. Torr. *Tempore sacro.*] Diebus festis & sæcularibus.

5. *Quo Sibyllini monuere.*] Codd. Blandini 4. habent, *quod Sibyllini, &c.* Verum alia lectio clarior. Nam libri Sibyllini pro ratione sacrificii monuerunt, ut precibus aliis, ita & alio carmine Deorum laudes decantari: quare sic hunc locum & legi posse & exponi debere putarem: *Date dicere hoc carmen diis Romanis quod Sibyllini versus monuere, id est, docuerunt pueros seu jusserant à pueris cantandum esse. Verum lectoris judicio id relinquo. Cruq. Sibyllini monuere.*] Versuum Sibyllinorum autoritas multum valuit apud veteres Romanos. *Versus.*] Libri.

6. *Virgines lectas, puerosque castos.*] Pueri requirebantur numero ter novem prætextati, nobiles, patrimi ac matrimi, totidemque puellæ, atque ejusdem generis, qui seorsim carmina diis Urbis conser-

conser-

Dis, quibus septem placuere colles,

Dicere carmen:

Alme Sol, curru nitido diem qui

10 *Promis & celas, aliusque & idem*

Nasceris; possis nihil urbe Roma

Visere majus.

Rite maturos aperire partus

Lenis Ilithyia tuere matres:

15 *Sive tu Lucina probas vocari;*

Seu Genitalis

Diva

conservatoribus Græca Latinaque voce concinerent: sic enim Zosimus, eademque de re lib. I. Od. XXI. & lib. IIII. Od. VI. Dii autem illis ludis præcipui Apollo & Diana, iidem, ut diximus, qui Sol & Luna, hæc menses, ille annum regens, vide lib. IIII. Od. VII. *Torrent. Virgines lectas.*] Virgines à viro integras.

7. *Quibus septem.*] Quibus Roma placuit, septem colles suo ambitu includens. *Septem colles.*] Id est, Roma ipsa, Septicollis dicta:

Septem quæ una sibi muro circumdedit arcem. *Torrent.*

9. *Alme Sol.*] Sol, qui omnia alis. *Curru nitido diem qui.*] Quadrigis vectus circum terram intra horas 24.

10. *Promis & celas.*] Qui diem aperis oriens, condis occidens. *Aliusque & idem.*] Alius videri potest, vel quia alio cotidie loco oritur, donec anni cursum peregerit; vel quia non uno semper vultu; vel quia oriens lucem, occidens tenebras fert; vel ob vicissitudinem temporum, cum tamen unus idemque numquam ipse mutetur. Sic Veneris stella, quamvis semper eadem sit, quia tamen nunc noctem, nunc diem nuntiat, nomen mutat; & die Lucifer, nocte Hesperus appellatur. *Torr. Aliusque & idem.*] Qui alius ab hesterno videris nasci hodie, tamen idem es & semper unus.

11. *Possis nihil urbe Roma.*] Utinam possis.

12. *Visere majus.*] Nihil majus videre in hoc inferiore mundo.

13. *Aperire partes.*] *Aperire* dixit pro detegere & in lucem edere; ut Virg.

Terram inter fluctus aperit.

Benè autem de Ilithyia, *lenis aperire partus*, pro *leniter*, cum maturi sunt, aperiens, atque producens. Vide Turneb. lib. 20. cap. 31 *Torrent.*]

14. *Ilithyia tuere matres.*] O Diana quæ lenis es in aperiendis partibus tempestivis. vide Od. 22. lib. 5.

15. *Sive tu Lucina.*] Sive eligis vocari Lucina, quia opem fers infantibus in lucem prodeuntibus. *Probas vocari.*] Curiose observabant veteres ut deos, si non omnibus, at saltem gratissimis nominibus invocarent. Ed igitur hæc verba spectant: ut lib. 11. Sat. VI.

Matutino pater, seu Jane libentius oculis. *Victorius Var. lect. lib. XIII. cap. 11. Torrent.*

16. *Seu genitalis.*] Seu mavis vocari Luna ad gignendum valens. Nam velut Solis calor animat, sic humor Lunæ nutrit & gignit. *Genitalis.*] Lamb. & alii hic interpungunt. Ego post dictionem *Diva* interpungi malim, ut non absolute *Dianam genitalem* nominet, sed *genitalem divam*. Et Diana quidem cur *genitalis* dicta sit, ex ipsis Poëtæ verbis facile apparet: subjungit, *Produceat sob-*
lenti

*Diva, producas sobolem, patrumque
Prosperes decreta super jugandis
Fœminis, prolisque novæ feraci*

20 *Lege marita:*

*Certus undenos decies per annos
Orbis & cantus, referatque ludos
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentis.*

25 *Vosque veraces cecinisse Parcæ,*

lem, & antè matres illi commenda-
vit, ut taceam non solum in edendo,
sed etiam in concipiendo partu Lunam
plurimum posse. Verùm major dubi-
tatio, an certum aliquod genus deo-
rum sint ii, quos *Genitales* appellabat
antiquitas, an omnes potius sic dici
possint. Et sanè in universum, ex Phi-
losophorum plures deos statuentium
sententia, deorum simul omnium ope
ac beneficio nascimur alimurque: ve-
rum si poetarum consuetudinem respici-
as, diversis diversa officia tribuentium,
Genitales propriè dicti videntur.
quos non uno in loco *Æthiæ* libris
de Legibus appellat Plato, nos etiam
natalitios dicere possimus. In quibus fa-
miliam ducunt Apollo & Diana, maxi-
mè si cœlestes gignendi causas respiciamus:
nam Venus genitrix tota potius
terrestris est dea. *Torrent.*

17. *Diva producas.*] O diva, te ro-
gamus ut producas sobolem Roma-
nam utque prosperes Senatuseconsulta
super fœminis in matrimonio collo-
candis, & super lege maritali, quæ sit fe-
rax prolis novæ.

18. *Jugandis Fœminis.*] Videlib. II.
Od. v. *Ferre jugum, &c.*

19. *Prolisque novæ feraci Lege mari-
ta.*] Locus nonnihil difficilis: quem
ut explicemus, monendus obiter Le-
stor, summa semper cura egisse Roma-
nos, ut supplendis exercitiis matri-
monia celebrarentur. Quare inter alia
Censorum officia refert Cicero de Le-

Quod
gibus, *Cœlibes esse prohibent.* & Gellius
lib. I. cap. VI. Q. Cæcili Metelli Numi-
dici Censoris A. U. DCCL. Orationem
citatur, quam ad populum habuit *De du-
cendis uxoribus, seu De prole augenda.* Por-
rò felici audacia, legem De maritalibus
ordinibus, *maritam & feracem novæ
prolis* vocat Poëta eruditissimus, per
quam scilicet nuptiæ in spem novæ
Quiritium sobolis promoverentur. *Ma-
rita* enim pro *maritalis* dixit; ut & Ca-
tullus de Janua:

*Postquam es projecto facta marita sene.
Torrent.*

20. *Lege marita.*] Legem tulerunt Pa-
pius & Poppæus Consules de maritalibus
ordinibus, Augusto imperium tenente.

21. *Certus undenos decies per annos Or-
bis.*] Qui scribendum putant,
*Certus ut denos decies per annos
Orbis & cantus,*

illorum sequuntur errorem, qui cente-
simo quoque anno sæculares fieri solere,
& hunc circulum propriè *seculum* dici
tradunt. Sed aliud ejus temporis, quo
ritè servabantur, historia nos docet. De
seculo autem varia opinio est. qua de re
egregiè Censorinus lib. De die natali,
receptam Poëtæ lectionem ex xv. viro-
rum commentariis & Augusti editis
defendens. *Torrent.* *Certus ut denos de-
cies per annos Orbis.*] Precamur ut certus
orbis, (id est, sæculum quod continet
100. annos) cantus referat & ludos sæ-
culares.

23. *Ter die claro, totiesque grata.*] *Ter*
in

Quod semel dictum est, stabilisque rerum
Terminus seruet, bona jam peractis
Fungite fata.

Fertilis frugum pecorisque tellus

30 Spicea donet Cererem corona:

Nutrient factus & aquæ salubres,

Et Fovis auræ.

Conditio mitis placidusque telo

Supplices audi pueros, Apollo:

35 Siderum regina bicornis audi,

Luna, puellas.

Roma si vestrum est opus, Iliæque

Littus Etruscum tenuere turmæ,

Fussa pars mutare Lareis, & urbem

Sospite

in ternis diebus totidemque noctibus.

25. Vosque veraces cecinisse.] Id est, quæ veraciter canitis, ut paulo ante *tenis aperire*, pro leniter aperiens. Porphyrius, ut eam refert Cruquius, verior sententia. Et *veraces Parca*, quod dictum est semel vos cecinisse sic futurum, utque terminus seruet, oro, &c. Ille tamen paulo aliter. Lector cogitet. *Vosque veraces.*] Et vos Parca, quæ veraces estis in iis quæ cecinistis, jungite bona fata fati jam transactis, & stabilis rerum terminus id seruet, quod semel à vobis dictum est, nempe ut Rom. imperium permaneat in perpetuum, juxta illud Virg. *Imperium sine fine dedi*, &c.

27. *Terminus seruet.*] Sic libri nostri omnes; non *seruat*, ut vulgò legitur. omnes enim precantur. Credebant autem veteres non hominibus tantum, sed & urbibus originis initio sua à Parca fata dici. Sed & libri Sibyllini perpetuitatem imperii pollicebantur. Quod Termini quoque, in Capitolii fundamentis reperti, cum Jovi ipsi non concederet, augurium confirmavit. Liv. lib. 1. quod Poëtam respexisse crediderim.

29. *Fertilis frugum.*] Tellus frugibus abundans & pecore.

30. *Cererem corona.*] Agricola Cererem corona spicea donabant, propter frugum ubertatem.

32. *Et Fovis auræ.*] Aër salubris.

33. *Conditio mitis, &c.*] Libri tres pervetusti *cælo* legunt pro *telo*: quod quid sit nescio. Rituale fortassis vocabulum fuit, pro componere ac temperare cælum. Nam quod Apollini arcum simul ac citharam tribuit antiquitas, id ad cæli, quod ille regit, temperiem atq; intemperiem referendum est, ut lib. 11. Od. x. diximus. *Torr. Conditio mitis.*] Recondito telo & è manibus tuis abjecto.

35. *Bicornis audi.*] Luna præsertim tridua, bicornis apparet.

37. *Roma si vestrum.*] Idcirco Romam opus Apollinis dicunt, quia Æneas cum suis, Apollinis responsa sequutus, sedes in Italia novas collocavit. *Iliæque.*] Sic *matres Iliæ* pro *Iliacæ*, *Iliæ tellus*, apud Virgilium. *Iliæque turmæ.*] Trojanæ turmæ, littus Tiberinum tenuere.

38. *Littus Etruscum.*] Sic *Thusco denat alveo*. Tiberis enim in Etruria ortus, ipse Thuscus, etiam litori nomen dedit: nam aliqui in Latium primo venire Trojani.

39. *Fussa pars.*] *Pars* dicitur. nam-
Troja-

40

Sospite cursu:

*Cui per ardentem sine fraude Trojam
Castus Aeneas patriæ superstes
Liberum munivit iter, daturus*

Plura relictis:

45 *Dî probos mores docili juventæ,
Dî senectuti placidæ quietem,
Romulæ genti date remque, prolemque,
Et decus omne.*

*Quique vos bobus veneratur albis,**Clarus*

Trojanorum alii sub Ænea in Latium, alii sub Antenore in Illyrium ac Venetiam penetrarunt. *Jussu pars.*] Jussa ab Apolline.

40. *Sospite cursu.*] Salvo cursu: Nam salvi quidem in Italiam pervenerunt Trojani cum Ænea: sed non semper secundis ventis, nec secundo cursu usi sunt. Per *cursum* navigationem intelligit. *Lambin.* *Sospite cursu.*] Salvo cursu & secundis velis.

41. *Cui per ardentem.*] Turmæ Trojanæ. *Sine fraude, &c.*] Sine noxia, sine damno flammæ. *Castum* autem dum vocat Æneam, non tam pudicitia quam religionis eum causa laudat Horatius. *Sine fraude.*] Sine vitæ noxia: impundè.

42. *Patriæ superstes.*] Existens incolumis, patria sua incensa.

43. *Liberum munivit.*] Iter tutum. (*Flammam inter & hostes.* Virg.)

44. *Relictis.*] Suis Trojanis (quos secum in Italiam adduxit) daturus plura quam in patria amissa reliquerant.

45. *Docili juventæ.*] *Pravi docilem* vocat lib. II. Sat. II. Qualis cum fere sit natura juvenum, in malum prona, bene optat probis moribus eam emendari. Et eleganti epitheto *docilem juventutem, placidamque senectutem* vocat. Juvenes enim ætatis suæ vigore, atque impetu quodam, magna que rerum novarum cupiditate, & multa & varia discunt: in senibus vero cum natura pla-

cidi sint & lenes, contra evenit. *Lamb.* hic *juventæ* interpretatur pro *juvenibus*, meo tamen judicio *juventæ* hic potius ætatem ipsam significat, ex Nonii sententia. *Juventus* juvenes, *Juventæ* ætas ipsa, *Juvenilitas* quod *ἰουβηλις* vel *ἰουβηλιος* vocant Græci. Sic lib. III. Od. XIII.

Non ego hæc ferrem calidus juvenæ. *Juventæ.*] Juvenibus ad descendum aptis.

47. *Romulæ genti.*] Romanæ genti date divitias, & liberos & omnem imperii majestatem.

49. *Quique vos, &c.*] Multo plures codices *quaque*; & in uno adscriptum, *Scilicet gens.* Sed melius vetus interpret: *Quæcumque*, seu *quæcumque rem vos precatur Clarus A. V. s. vos Dii facite ut impetret.* Sic ille, *venerari* pro *venerando* poscere exponens. *Præclare.* non tantum enim *quaque* legendum esse demonstrat, sed *impetret* etiam pro *impetret.* quod in tribus M. S. inveni, nec in paucioribus *Palmannus* & *Cruguius.* Germana igitur lectio est:

*Quæque vos bobus veneratur albis
Clarus Anchisæ Venerisque sanguis
Impetret.* —

Superest ut verbo *venerari* sic usos esse veteres probemus. Nec longè eundem occurrit enim Horat. lib. II. Sat. II.

*Et venerata Ceres, uti culmo surgeret alta,
Quique vos, &c.*] *Clarus sanguis, id est, gens Romana, posteritas Anchisæ & Veneris.*

50 *Clarus Anchisæ Venerisque sanguis,
Imperet bellante prior; jacentem
Lenis in hostem.*

*Fam mari, terraque manus potentis
Medus, Albanasque timet secureis;*

55 *Fam Scythæ responsa petunt, superbi
Nuper, & Indi:*

*Fam fides, & pax, & honor, pudorque
Priscus, & neglecta redire virtus
Audet, apparetque beata pleno*

60 *Copia cornu.*

Augur, & fulgente decorus arcu

Phæbus

Veneris. *Albis.*] Quia Apollo & Diana lucidi sunt, albæ victimæ iis conveniunt.

50. *Venerisque sanguis.*] Sic Epistola de Arte;

— Vos &

Pompilius sanguis. —

Quodque huic loco magis convenit, lib. III. Od. xv.

Trojanque, & Anchisen & alma

Progeniem Veneris canamus.

Progeniem dicit quod hîc sanguinem. *Torrent.*

51. *Bellante prior.*] Superior hoste bellum inferente.

52. *Lenis in hostem.*] Misericors in hostem devictum.

53. *Manus potentes.*] Potentiam Romanam.

54. *Albanasque timet secures.*] Roma Albanorum veluti colonia erat. quamquam Albam parentem suam ipsa sustulit ac suo corpori inferuit. Inde *Albanas* pro Romanis dixit. nam alioqui falces, ut & cætera imperii decora atque insignia, ab Etruscis Romam venerunt. *Torr. Albanas secureis.*] Magistratus Romanos, dictos Albanos à monte Albano in Italia.

55. *Responsa petunt.*] Præcepta Romanorum expectant, vel ab Augusto à micitiam petunt.

56. *Superbi Nuper, & Indi.*] Mallem *Superbi Nuper & Indi.* fortes enim & simplices Scythæ; imbelles & arrogantes Indi. *Virg.*

Imbellem avertis Romanis arcibus Im-

torrent.

58. *Et neglecta redire virtus.*] Virtus superiori tempore ab hominibus neglecta, non dubitat nunc redire. *Redire virtus.*] Id est, nunc homines virtutum & superiora illa fidem, justitiam, pacem, &c. quæ antea neglexerunt, & è terris expulerunt, colere & amplecti incipiunt. *Lambin.*

60. *Copia cornu.*] Omnium rerum ubertas. vide Od. 17. lib. 1.

61. *Augur.*] Artes eximias quatuor Apollini acceptas tulit antiquitas, Divinationem, in qua etiam augurium, Romanis præcipue cultum; unde augur Apollo dictus à *Virg.* III. Æncid. Saggittandi peritiam, unde varia illi cognomina: *Muscam*, unde *μῆσση γέτης* appellatus: *Medicinam*, unde medici nomen adeptus. Poëta has artes quatuor totidem versibus complectitur. *Torrent. Augur.*] Divinus Apollo, qui à Jove vaticinationem habuit. *Decorus arcu.*] *Ἄργυρότοξος* dictus, ab arcu argenteo.

Phæbus acceptusque novem Camænis,
 Qui salutari levat arte fessos
 Corporis artus;

65 Si Palatinas videt æquus arceis,
 Remque Romanam Latiumque felix,
 Alterum in lustrum, meliusque semper
 Proroget ævum.

Quæque Aventinum tenet Algidumque,
 70 Quindecim Diana preces virorum
 Curet, & votis puerorum amicas
 Applicet aureis.

Hæc Jovem sentire, Deosque cunctos,
 Spem bonam, certamque domum reporto,
 75 Doctus, & Phæbi chorus, & Dianæ
 Dicere laudes.

Q. HO.

62. *Acceptus.*] Gratus propter Muficam.

63. *Salutari levat arte fessos.*] Arte Medicinali. Ovid.

Inventum medicina meum est, opifexque per orbem Dicor.

64. *Corporis artus.*] Corpora morbo defatigata.

65. *Si Palatinas.*] Si favet arcibus Palatinis. (Pars pro tota Roma.) *Arceis.*] *Aras* habent quinque codd. & sic legiffe antiquum commentatorem apparet, ut ad Apollinis Palatini templum ab Augusto dedicatum referatur. de cujus dedicatione lib. 1. Od. xxxj. *Torrent.*

66. *Felix.*] Propitius.

67. *Alterum in lustrum.*] In alteram & semper meliorem ætatem. *Lustrum.*] *Lustrum sæculare* intellige. nam Censores tunc creari defierant. Et alioqui urbs Sæcularibus etiam tota lustrabatur. *Torr.*

68. *Proroget ævum.*] Producat rem Rom. & Latium, id est, Romanum Imperium & Italiam.

69. *Algidumque.*] Montem, in quo Dianæ facta celebrabantur.

70. *Quindecim.*] Initio autem tantum *Duumviri* fuerunt, ab ipso Tarquinio Superbo, ad quos libros oraculorum plenos, Sibylla Cumana detulit, pro eorundem custodia instituti. Postquam vero Consules etiam è plebe creati cœperunt, viri x- viri facti sunt, & è Sulla Felice Dictatore xv- viri carminum Sibyllæ ac sacrorum Populi Romani interpretes. *Torr. Quindecim virorum.*] Ad quos ludorum sæcularium procuratio pertinebat.

71. *Curet.*] Exaudiat preces.

72. *Applicet aureis.*] Puerorum precibus annuat.

73. *Hæc Jovem.*] Ordo est: Ego chorus doctus dicere laudes Phæbi & Dianæ, spem bonam & certam domum reporto, Jovem & omnes deos hæc sentire, id est, hæc velle & approbare.

75. *Chorus & Dianæ.*] Quamvis chorus ex multis personis consistat, unius tamen personam gerit, atque unius partes agit.

HÆC

Q. HORATII FLACCI
 SERMONUM
 SIVE
 SATYRARUM
 LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM SATYRÆ PRIMÆ.

Invehitur primùm in pravam hominum consuetudinem, qua fit, ut nunquam sua sorte sint contenti, nec in suo vitæ instituto sibi placeant, sed alienum suo anteferant, & suæ conditionis semper eos pœniteat. Deinde avaritiam, capta ex hoc sermone occasione, insectatur.

QUI fit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem
 Seu

HÆc altera est operum Horatii pars, prioris & argumenti, & carminis lege, & styli arte multum dissimilis. tota enim humilis atque submissa, & quodammodo pedestris est. Merito igitur illas Odas sive Carmina, hos SERMONES appellamus. Eximia verò Poëta nostri laus, in utroque scribendi genere sic excelluisse, ut in Odis vincat omnes, in Sermonibus nulli cedat. Sermones autem eam dicimus, Epistolas etiam, atque ad eam illam quoque quæ ad Pisones inscribitur, comprehendimus. Quamquam enim hæc majore cura ac diligentia conscripta sunt, hoc ad rem potius, quam tractat, referendum est. nam in numeris aut nulla, aut exigua sanè differentia est. Otiosa etiam de librorum ordine disputatio est: nam ut occaso ferebat, sic Poëta nunc Odam aliquam, nunc Sermonem composuit; quod ex historiis, quas modò hic, modò illic attingit, facile constat. Satyræ nomen vel à lance vel à lege Satyra desumi videntur. Ac satis constat Satyræ sive Satyræ nomen sic usurpari solere, ut mixtura quadam varia atque inordinata rerum, eo significaretur. Sed nos Satyrarum dicacita-

ti, Satyræ nostræ nomen acceptum referamus. unde ἀνθρώποι Σατυραὶ τοῖς βίοις, dicti Græcis, qui Satyrarum more, patri licentia & loquerentur & viverent. vid. Florid. lib. I. Succis. cap. 15. & lib. 3. cap. 8. Torrent.

I. Qui sit Mæcenas.] Quærens Horatius cur nemo sua sorte contentus, rem quidem ita se habere multis exemplis ostendit, propositam tamen quaestionem apertè non dissolvit; indicat tantùm hujus animi ægritudinis causam esse avaritiam, latè, ut ego quidem arbitror, accepto Avaritiæ vocabulo. Neque enim pecuniæ tantùm avidi sumus, sed in suo quisque vitæ genere, ut sibi benè sit efficere studens, illis quibus melius esse putat, invidet tamquam felicioribus, ideoque præsentibus nunquam acquiescit. Unde labor & molestia, non quòd susceptæ vitæ proflus pœniteat (assueta enim non facilè relinquimus) sed quia dum alios intuemur, more humano, nostri, quod inquit Comicus, nosmet pœnitent. De hac igitur morositate ac tadio quodam sui (ἀνυπαρξία) appellant Græci) hoc

Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illa
 Contentus vivat? laudet diversa sequentes?
 O fortunati mercatores, gravis annis
 5 Miles ait, multo jam fractus membra labore.
 Contra, mercator, navim jaclantibus Austris,
 Militia est potior. quid enim? concurritur: horæ
 Momento cita mors venit, aut victoria læta.
 Agricola laudat juris legumque peritus,
 10 Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.

Ille,

Sermone agit Horatius. Torr. Quis sit.] Quomodo sit? Sortem.] Vitæ professionem.

2. *Seu ratio dederit.*] In ratione indicium atque dilectus est. Quod igitur ea duce vitæ studium sequimur, hoc ab illa propositum delatumque assensu nostro amplectimur; at qui nullo ordine aut deliberatione ducuntur, hi, quod ex occasione rapiunt, à fortuna temere objectum tenent. Vetus autem interpres Poëtam ad Stoicos atque Epicureos respicere existimat, quorum illi omnia fatali quadam ratione fieri volunt; hi casu ac fortuito, quæ mihi sententia non displicet. Et Lambino quidem hoc loco assentior, ut fors legamus. sicut & lib. i. Od. xi.

Quem fors dierum cumque dabit, lucro Appone; scilicet diem.

Turneb. lib. 26. cap. 15. Torrent. Ratio dederit.] Ratio quæ certo consilio, judicioque dirigitur. Fors objecerit.] Deus aliquis aut Fortuna. Illa.] Illa forte.

3. *Laudet diversa.*] Hæc vitæ conditio tædiofa, quam ex sensu mali alicujus à nobis apprehensi volumus omnes cum alio commutatam, ex eo fonte dimanat, quod & aliena mala leviora existimemus, & nostram cum felicioribus vitam conferamus. Cruquius. Plutarchus in lib. *de Obvitiis* ostendit, multum valere ad animi tranquillitatem, seipsum & sua inspicere: sin minus, at certe se inferiores spectare, & non imitari vul-

gus hominum, qui se cum præstantioribus comparant. Lambin. *Diversa sequentes.*] Dissimilia vivendi studia sequentes.

4. *Gravis annis.*] Senex miles.

5. *Jam fractus membra.*] Habens membra militari labore fracta.

7. *Quid enim?*] Militia est potior, inquit Mercator, *Quid enim?* id est, quid contra dici possit, quamobrem ita non sit? *concurritur*, &c. Sunt qui legi malint, *Quid ni?* scilicet sit potior? Lambin. *Quid enim?*] Quare non. *Concurritur.*] Concurritur à militibus in pugna.

8. *Horæ momento.*] In puncto temporis. *Cita mors.*] Sic nostri codd. omnes. Lamb. *aut cita mors.* Torrent.

10. *Sub galli cantum.*] E veteri Romanorum consuetudine loquitur, de qua Epistola ad Augustum:

Romæ dulce diu fuit, & solenne, reclusa Mane domo vigilare, clienti promere jura. Gallos autem, tamquam nocturnos quosdam vigiles, ut pulcherrimè inquit Plin. lib. x. c. xxi. excitandis in opera mortalibus, rumpendoque somno natura genuit, nec Solis ortum incautis patiuntur obrepere, diemque venientem nuntiant cantu. Quare Græcis quoque *ἀλέκτωρ* dictus, ἀπὸ τοῦ ἐγείρειν ἢ κῆρος ἐν τῷ λέκτρῳ, quid lecto nos excitet. Torrent. *Sub Galli cantum.*] Antegalli cantum. *Consultor ubi ostia.*] Consultor est, qui discit & Jurisconsultum consultit, Angl. a Clienti,

II. Ille.]

*Ille, datis vadibus, qui rure extractus in urbem est,
Solos feliceis viventeis clamat in urbe.*

*Cætera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem
Delassare valent Fabium. ne te morer, audi,*

- 15 *Quo rem deducam. si quis deus, En ego, dicat,
Fam faciam, quod vultis. eris tu, qui modo miles
Mercator: tu consultus modo, rusticus. hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus. eia
Quid statis? nolint. atqui licet esse beatis.*

Quid

II. *Ille.] Agricola. Datis vadibus.]* *Vades*, unde *vadari*, & *vadimonium*, sponsores dicti, propriè quidem in re capitali, teste Festo, sed usus obtinuit, ut in re civili quoque dicerentur. Quos & *prædes* appellabant, maxime qui populo, & in publicum se, magistratu interrogante, obligabant. Quo facto dicta *prædia* ipsorum bona, & hinc *jus prædiatorum*, *prædiatoresque*, qui in eo versabantur: ut ergo *prædes* à præstando dicti, sic appellati *vades*, quod qui eos dederant vadendi seu discedendi haberent potestatem, donec sistendi se judicio præstitutus adesset dies. Quem si præterissent, ea erat deferri sive non obiti vadimonii adversus contumaces poena, ut in ipsorum bona mitterentur hi, quibus vadimonio se obstrinxerant. Magna igitur res propter quem vadimonia vel à reo deferrentur, vel à judice differrentur. *Torrentius. Vadibus qui rure extractus.]* Sponsoribus datis: Ang. *having put in pledges.*

13. *Cætera de genere hoc (adeo sunt multa)]* Cæteri sunt tam multi qui per inconstantiam diversa laudant, ut delassare valeant, &c.

14. *Fabium.]* Quis loquax iste Fabius fuerit non satis constat. Vetus interpres Narboneensem facit, ex equestri ordine, Pompejanarum partium, qui de Stoïca secta libros aliquot scripserit, ac graviter cum Horatio contenderit. *Quintilianus lib. vi. cap. i. Fabii cujusdam Maximi meminit, qui Augusti congia-*

riorum exiguitatem accusans, heminaria esse dicebat: hujus fortasse dicacitas, quemadmodum & Labeonis, Poëtam offendit, in Augusti gratiam. *Torr. Fabium, ne te morer.]* Clamolum causidicum, vel, Philosophum quendam qui libros aliquos, conscripserat satis verbosos. *Audi Quo rem deducam.]* Attentum reddit Lectorem, demonstraturus, non natura ac certa aliqua ratione, sed morositatis vitio fieri, ut nemo ferè præsentibus acquiescat. *Torr.*

17. *Tu, consultus modo, rusticus.]* Tu modo Jurisconsultus, eris rusticus. *Hinc vos.]* Abite.

18. *Hinc vos, Vos hinc.]* Hæc omnia, quod sefellit interpretes è scena desumpta sunt, in qua dantur partes & mutantur. Partes dat qui alii in dramate primas, alii secunda tribuit. Quod Comici dicunt, *dare partes*, *διδόναι τὰς πρώτας* dixit Bion. Bion autem, Deum Poëtam dicebat, histriones vero homines. Hunc Poëtam, aliis primas, aliis secundas imponere. Hominis vero esse, non mutare partes, verum datas sustinere fortiter. Quod quidem raro evenire; unumquemque enim partium suarum poenitere. Ea est humanæ mentis inconstantia ac levitas. Nemo sorte sua est contentus. Et tamen, si quis Deus partes singulorum, tanquam in scena, mutaret subito, has quoque recusaret quisque. *Heinsius. Mutatis partibus.]* Conditionibus vitæ mutatis.

19. *Quid statis?] Cur non discedi-*

- 20 *Quid causæ est, merito quin illis Jupiter ambas
Iratuſ buccas inflat, neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?
Præterea, ne sic, ut qui jocularia, ridens
Percurram: quanquam ridentem dicere verum*
- 25 *Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima.
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.
Ille gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles nautæque per omne*
- 30 *Audaces mare qui currunt; hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,*

Ajunt,

ris? Nolint.] Sic sine ulla dubitatione legendum, pendente è superioribus sententia: ait enim: si quis deus dicat, jam quod vultis faciam, nolint. Turneb. lib. 6. cap. 25. *Atqui licet esse beatis.* Sic r. Sat. II. *Munifico esse licet, Pulmannus. Nolint. Atqui licet esse beatis.* Non possunt: nec æquum eos velle.

21. *Buccas inflat.*] Et Græci quidem *Φυσὴν τοῖς γνάθῳ*, quod nos *inflare buccas* dicimus, de hominibus superbis atque arrogantibus usurpant. Unde & *Φυσὴ γνάθοι* dicti, qui eo morbo laborant: Horatius verò præ ira atque indignatione Jovem hoc facientem inducit. *Torrent. Buccas inflat, neque se.*] Quin Jupiter irascatur.

22. *Votis ut præbeat aurem.*] Ut eorum vora audiat.

23. *Ut qui jocularia.*] Ut qui res jocularis & ludicras percurrit.

24. *Ridentem dicere verum.*] Id nemo melius dexteriusque Horatio præstitit, atque hac vel præcipua virtute ceteros omnes in Satyra antecellit. notum enim illud Persii:

Omne vaser vitium videnti Flaccus amico

Tangit. —

Turneb. lib. 12. cap. 3. *Torrent. Ridentem dicere verum.*] Ridere & verum dicere quid vetat.

25. *Olim.*] Interdum. *Crustula.*] Placentulas.

27. *Sed tamen.*] Otiosa hæc duo sunt verba, si sententiam attendas: sed ita solent uti veteres, cum sensum longiore aliqua periodo distractum revocant, ut ante Lamb. Turnebus annotavit lib. XII. cap. III. Demonstrat autem deinceps Horat. fontem ejus, quod describit, mali esse avaritiam; dum nemini tam bene est, ut non optet esse melius. In quo omnes fallimur. *Amisso* autem pro *omisso* legitur in optimo codice. *Torrent.*

28. *Ille gravem duro.*] Hic quasi basim jacere incipit futura conclusionis hujus *ἐπιπέρας*, nimirum omnes quidem sequi diversa studia; sed ad eandem collimare finem ultimam, puta avaritiam. *Cruquius. Ille gravem duro.*] Agricola.

29. *Perfidus hic caupo, &c.*] Caupo, qui multa perfidè perquisi vit. Turneb. lib. 12. cap. 3.

30. *Audaces mare qui currunt.*] Et *cursum* de navigatione dici, & *audax* proprium esse nautæ epithetum, notavimus lib. 1. Od. XXVI II. *Torrent. Hac mente.*] In hunc finem.

31. *Senes ut in otia.*] Ut senes otiosam vitam traducant. *Ut in otia tuta, &c.*] Egregius avaritiæ prætextus, ab otio

*Ajunt, cum sibi sint congesta cibaria. sicut
Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris
Ore trahit quodcunque potest, atque addit acervo,*

- 35 *Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.
Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepat, & illis utitur ante
Quæsitis patiens. quum te neque fervidus æstus
Dermoveat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum:*
- 40 *Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.*

*Quid juvat immensum te argenti pondus & auri
Furtim defossa timidum deponere terra?*

Quod

otio & quiete senili, iis hominibus ferè perpetuus, qui sordido quæstu rem faciunt, quem prætexunt inopi senectæ: ita fit ut neque juvenes neque senes beatè vitam transigant. *Cruquius.*

32. *Cibaria.*] Alimenta collecta. *Sicut Parvula.*]

— *Metuens inopi formica senectæ.*

Et *parvula* quidem *formica*, sed nulli animalium neque laboris assiduitate, neque viribus pro corporis portione, neque cura, neque memoria, neque præscientia cedit. Atque adeo *Sacræ* etiam literarum pigros ac desidiosos ad *formicam* rejiciunt, ut ejus exemplo meliores fiant; *Venusta* igitur antithesis, *Parvula*, sed *magni exemplum formica laboris*. qualis *Virgiliana* de apibus:

Ingentes animos angusto in corpore versant. *Torrent.*

35. *Haud ignava ac non incauta futuri.*] Rectè. quid enim hiemem, pluvialique ac tempestatem præsensisse profuerit, nisi cautionem adhibeat, ut adversus injuriam sese tueatur? *Elegans* de *Formica* & *Cicada* *Æsopi* fabula. *Torrent. Futuri.*] Non incauta hyemis futura.

36. *Quæ simul inversum.*] Hæc ut à Poëta pronuntiata accipio. Quibus cum ab avaro propositum exemplum initio confirmare videatur, mox quantum inter ipsum & *formicam* discrimen sit,

ostendit. Illa, eo quod satis sit, contenta, quæsitis utitur; avarus quærît semper, & numquam utitur. *Inversum* autem *annum* dicit, quod mense *Januario*, quo *Sol* ingreditur *Aquarius*, tempestatelque ac pluviarum concitantur, jam annus in se redierit: *Juven.*

Et cum se reverit annus.

Turneb. lib. 12. cap. 3. & lib. 19. cap. 29. Torrent. Simul inversum contristat.] Simul atque hyems advenerit. *Aquarius annus.*] *Aquarius* tristem facit annum pluvii & frigore. *Sol* *Aquarius* ingreditur 17. *Kalend. Febr.*

37. *Non prorepat: & illis utitur.*] Foras non repit. *Antè.*] Utitur æstivo tempore acquisitis.

38. *Patiens.*] Tres codd. nostri *M. S. sapiens*; sed multò plures ac meliores, *paciens*. Quod cur *Lamb.* emoverit nescio, mihi certe magis probatur. Nam sapiens quidem *formica*, & insipiens omnis avarus: sed Poëta nunc hoc non agit, quin potius *formicæ* tolerantiam commendans, avaro objicit, quod impatiens, atque, ut alibi ait, *indocilis pauperem pati*, numquam à *lucris* studiis conquelescit. *Torrent.*

39. *Dimoveat lucro.*] Cessare faciat à lucro.

40. *Dum ne sit te ditior.*] Donec non sit alius te ditior.

42. *Defossa.*] *Æque* usitatum est *desodere*

- Quod si comminuas, vilem redigatur ad affem.
At ni id sit, quid habet pulcri constructus acervus?*
- 45 *Millia frumenti tua triverit area centum;
Non tuus hoc capiet venter plus, quam meus: ut si
Reticulum panis venaleis inter onusto
Forte vehas humero, nibilo plus accipias, quam
Qui nil portarit. vel dic, quid referat intra*
- 50 *Naturæ sineis viventi, jugera centum, an
Mille aret? at suave est ex magno tollere acervo,
Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquo,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?*

Ut,

fodere scrobem, tertam, vineam, pro fodere; ac defodere aurum, argentum, thesaurum, pro fodiendo recondere. Torrent. Defossa.] In terra altius fossa. Timidum deponere.] Timentem uti pecuniis, ne amittas.

43. *Quod si comminuas.]* Responsio est, avari, ut sequens verius, Poëtæ refellentis id quod avaris semper in ore est, omne usu perire peculium, cui nihil accrescat. Quare congregant semper, eroganat numquam; quasi verò fructus pecuniarum non in solo usu sit. Sed recte Mimographus;

Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.

Torrent. Ad affem.] Ad nummum unum, fere ad nihilum.

44. *At ni id sit.]* Horatii replicatio. Nisi aurum tuum minuatur, &c. *Quid habet pulchri.]* Tò pulchrum, hic est, bonum; utile: usu namque splendescit pecunia. *Cruquius.*

45. *Triverit area centum.]* Quamvis area tua triverit, (id est, per tritutam reddiderit) centum frumenti medimnorum millia.

46. *Hoc capiet venter.]* Non ex hoc, non ideo. *Plus quam meus.]* Quamvis non multa possideam.

47. *Reticulum panis.]* Panarium vocat Varro, *ἄροτρον* Græci. Nota autem *Æsopi* inter conservos panariam

gestandi in itinere provinciam depollicitis historia, quod onus vescendo indies sublevaretur. Hanc consuetudinem hic respicit Horatius, ut unus aliquis portaret omnium dimensum, nibilo plus accepturus reliquis. *Torr. Reticulum panis.]* Sacculum ad panem gerendum retis in modum factum. *Venaleis inter.]* Inter venalities servos. *Onusto.]* Optimi Codd. *honusto. Torrent.*

49. *Vel dic, quid referat.]* Respondeo avare: quid proficiat homini paucis contento? *Intra natura fives.]* Epicuri dictum refert Seneca Epist. xvi. *Si ad naturam vives, numquam eris pauper; si ad opiniones, numquam eris dives. Torrent.*

50. *Jugera.]* Agri jugera.

51. *At suave.]* Avari responsio. *Tollere.]* Sumere.

52. *Dum ex parvo.]* Poëta iterum interrogat avarum. Est quasi dialogus inter duos. *Haurire relinquo.]* Sumere concedas.

53. *Cumeris.]* Granaria, divitum horrea, tenuiorum *cumeros* opponit. Sed Varro, *cumerum* quoque dici affirmat; proprie id, quod ad alterius similitudinem in nuptiis à puero patrino ac matrimo, quem *Camillum* vocabant, gestabatur, in eoque vel sponsæ utensilia, vel panis, ut volunt alii, vel aliud quippiam secretò. *Torrent. Cumeris.]* Vasis

facili-

- Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius urna,
 55 Vel cyatho: & dicas, Magno de flumine mallet,
 Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere. eo fit,
 Plenior ut si quos delectet copia justo,
 Cum ripa simul avulsos ferat Ausidus acer.
 At qui tantuli eget, quanto est opus, is neque limo
 60 Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.
 At bona pars hominum decepta cupidine falso,
 Nil satis est, inquit: quia tanti, quantum habeas, sis.
 Quid facias illi? jubeas miserum esse libenter,

Quate-

frustibus, aut vimineis, in quibus frumentum reponere solebant. *Granaria.*] Horrea.

54. *Ut tibi.*] Exempli causa. *Liquidi non amplius urna.*] Ut ὕψος Græci, sic *liquidum* Latini, tamquam genus, pro quocumque humore ac re fluida usurpant. Horat. pro aqua usus est, quod P. Victorius Var. lect. lib. XXI I. c. xx. observavit. Sed & hoc notandum, *urnam* hoc loco, uti & *cyathum* certam esse mensuram, qua in metiendis liquidis utebantur. *Torrent.* *Liquidi urna.*] Liquoris velaque urna.

55. *Et dicas.*] Mallet abesse particulam, &, ut in duobus manuscriptis. *Torr.*

56. *Eo fit, Plenior, &c.*] Ex eo fit, ut si quos uberior aquæ copia, quam par sit, delectet, & idcirco malint è flumine bibere, quam ex fonte, Ausidus rapidus sæpe eos una cum ripa abreptos auferat. allegoria est, per quam significat, sæpe evenire, ut, qui mediocribus facultatibus non contenti ampliores desiderant, in maximas calamitates incidunt, aut interitum sibi aut pestem arcessant. *Lambin.* *Eo fit.*] Ex eo fit.

57. *Copia justo.*] Sic libri nostri omnes. Turnebus lib. II. cap. 23. *Copia cornu* se in antiquis membranarum reperisse testatur. *Torr.* *Justo.*] Quam par sit.

58. *Cum ripa.*] Optimus cod. non in amena quadam novitate legit:

Cum simul avulsis ripa, &c. *Avulsos ferat Ausidus.*] Abreptos auferat Ausidus, Apulix fluvius.

59. *Qui tantuli eget.*] Legitur etiam *tantulo*. Sensus est, qui co se non egere existimat, quo catere possit. Qua de re præclare Epicurus: voluit enim ad beatè vivendum nos nostro ante omnia iudicio beatos, videri. *Si cui*, inquitens teste Annæo Seneca, *sua bona non videntur amplissima, licet totius mundi dominus sit, tamen miser est. Quanto est opus.*] Quantum naturæ necessitas postulat.

61. *Bona pars.*] Major. pars. *Cupidine falso.*] Vitiola cupiditate.

62. *Nil satis est.*] Tale illud: *Quantum quisque sua nummorum servat in arca, Tantum habet & fidei.*

& antiqui Poætæ apud Senecam versiculus Epist. cxvi.

Ubiq; tanti quisque quantum habuit fuit.

Vide Victorium Var. lect. XXI I. cap. x. *Torrent.* *Quia tanti.*] Quia tantus tibi defertur honos, quantum habeas, id est, pro divitiarum magnitudine.

63. *Illi.*] Qui in tali sententia est constitutus. *Jubeas.*] Hunc locum vestita quædam exemplaria sic legunt, & distinguunt:

— *Jubeas miserum esse, libenter Quatenus id facit.*

ut sit

- Quatenus id facit. ut quidam memoratur Athenis
 65 Sordidus ac dives, populi contemnere voces
 Sic solitus: Populus me sibilat: at, mihi plaudo
 Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.
 Tantalus à labris sitiens fugientia captat
 Flumina. quid rides? mutato nomine de te
 70 Fabula narratur. congestis undique saccis
 Indormis inhians, & tanquam parcere sacris

Coge-

ut sit sententia; Non valere hunc, neque rem bene gerere, sed miserum esse jube: quoniam libenter id agit ut miser sit, postquam tor rationibus non commovetur. *Quatenus* itaque pro quoniam exponemus. Turneb. lib. 12. c. 3. *Torrent.* Jubeas miser.] Permitte ut sit miser, animo aequo miseriam suam ferens.

64. *Quatenus id facit.*] Quamdiu id facit. *Ut quidam.*] Timonem illum *μισοῦνθρωπον* significari volunt interpretes, sed male. Minime enim aut sordidus aut avarus ille Timon, si Diogeni Laërtio credimus. Cujus etiam pulcherrima illa sententia commemoratur apud Stobæum. *Στοιχειὰ τῆς κακῆς εἶναι ἀποληθίσαι καὶ φιλοδοξίαν.* Elementa esse malorum omnium insatiatam & ambitionem. Seneca lib. 11. de Benefic. de Cn. Lentulo Augure: *Hic, inquit, maximum divitiarum exemplum, quater millies ἡ-s. suam vidit, proprie dixi. nihil enim amplius quam vidit.* Hunc itaque notare potuit Horat. fuit enim princeps tunc pœne civitatis. At Poëta ipsum Athenis constituit, ut callidius irrideret tale divitiarum manicipium. *Torr. Quidam.*] Timon *μισοῦνθρωπος*, pecunia tamen sua gaudens.

65. *Voces.*] Obloqui i populi.

66. *Sibilat, &c.*] Philargyrus enim iste, populi exsibilatōne contempta, ipse sibi applaudebat domi; miser, quia stultus & insanus. *Torrent.* *Sibilat.*] Homines gratiosos theatrum ingredientes, populos plausu excipiebat; malos vero exsibilabat.

68. *Tantalus.*] De Tantalō Petro-

nus,
Nec bibit inter aquas, nec poma patentia carpit

Tantalus infelix quem sua fata premunt.
Divitis hæc magni facies erit, omnia late
Qui tenet, & sicco concoquit ore fa-
men. *Torrent.*

Tantalus à labris.] Tantalus sitiens captat labris fugientia flumina.

69. *Quid rides?*] O avarē cur rides?
De te.] Qui rebus omnibus abundas, nec tamen iis uteris.

70. *Congestis undique saccis.*] Sic Virgilius:

— *Desossoque incubat auro.*

Saccos etiam undique congestos, quovis modo per fas ac nefas impletos intelligo. Et de *saccis* quidem vinariis alibi diximus: hic nummarios significat, uti & lib. 11. Sat. 111.

— *Mensamponi jubet, atque*

Effundi saccos nummorum.

Unde *sacculus* pro marsupio. Suidas etiam *σακελλιον*, inquit, *βαλάντιον, μάρσάπιον ἐξ ἑκὸς σακελλία*. *Torr.*

Saccis.] *Saccis* pecuniarium plenis.

71. *Inhians.*] Semper cupiens, etiam si tot rebus abundes. *Lombin.* *Inhians.*] Timens ne per fraudem sacci evacuantur. *Parcere sacris.*] Sic lib. 11. Sat. 111.

— *Mitensque velut contingere sacrum.*

Sacra autem appellant Jæti quæ publice sunt consecrata, vel à principe, vel ab eò cui princeps dederit potestatem. Deo igitur semel dedicata, & extra commercium posita, in nullius hominis sunt potestate.

Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.

Nescis quo valeat nummus? quem præbeat usum?

Panis ematur, olus, vini sextarius: adde

75 *Quis humana sibi doleat natura negatis.*

An vigilare metu exanimem, noctesque, diesque

Formidare malos fures, incendia, servos,

Ne te compilent fugientes; hoc juvat? horum

Semper ego optarim pauperimus esse bonorum.

80 *At si condoluit tentatum frigore corpus,*

Aut alius casus lecto te affixit, habes qui

Affideat: fomenta paret: medicum roget, ut te

Suscitet, ac reddat natis, carisque propinquis.

NOTA

potestate. *Torrent. Sacris.]* Sacris nil adimi vetat religio.

72. *Tabellis.]* Intuendo, non fruendo pecuniis.

73. *Quo valeat.]* Sic & libri nostri omnes magno consensu, non quid, ut in vulgatis. *Torrent. Quo valeat nummus?] Nescis ad quid valeat nummus?*

74. *Olus.] Holus habent duo antiquissimi, ut bonus, & bonus flus. Vini sextarius.]* De Tacito imperatore sic Flavius Vopiscus; ipse fuit vita parcissima, ita ut sextarium vini tota die numquam potaverit, sæpe intra heminam. Continebat autem amphora urnas duas, congios octo, sextarios duodequingenta, sextarius verò cyathos xii. quos una hausisse cœna honeste bibenti satis erat. *Torr.*

75. *Quis humana.]* Quibus natura humana sine dolore carere non possit.

76. *An vigilare metu exanimem.]* Versus pulcherrimi. Meritoque juven.

— *Misera est magni custodia census.* Recte etiam in proverbii celebratur Aristophanis illud, *δειλότατον ἐστὶ τὸ πλοῦτος*, timidissima res divitiarum; ob tot nimirum insidias, quarum causa pallere aurum non infacere quidam dixerit. *Torrent. An vigilare.]* Avari hæc omnia patiuntur. Ergo sunt pauperissimi quoad bonorum usum.

78. *Ne te compilent.]* Ne fugituri tua furentur. *Compilent.]* Bene de hoc vocabulo Pedianus Verr. IIII. *Compilare est pilos convellere; & sic fraudate furto, ut nepili quidem in spoliati corpore relinquantur. Torrent. Hoc juvat.]* Hoccine delectat; nempe timere & semper esse sollicitum.

79. *Pauperimus esse bonorum.]* Bona inde dicta quod beant, seu beatos faciunt, ut ait Ulpianus. Quod si ita est, bona dici nequeunt quæ plus incommodi quam commodi secum ferant. Carere igitur quam habere sit satius. Neque ex sermone vulgi beatum pro divite dicere possimus eum, qui tam misere & infelicitate beatus sit. *Torr. Pauperimus.]* Ego optarem carere his bonis, quorum custodia me cruciat.

80. *Tentatum frigore corpus.]* Corpus male affectum morbo, ex frigore contracto.

81. *Aut alius.]* Aut alius morbus ad lectum te dejecit. *Affixit.]* Cruquius dicit omnes Codices habere *affixit*, præter Tons. qui habet *affixit*. *Habes qui.]* Ironice hæc sunt intelligenda.

82. *Affideat.]* Qui prope lectum tuum sedeat.

83. *Suscitet.]* E lecto suscitetur. *Ac reddat natis.]* Et te sanum reddat.

86. Nota

- Non uxor saluum te vult: non filius: omnes
 85 Vicini oderunt, noti, pueri, atque puellæ.
 Miraris, cum tu argento post omnia ponas,
 Si nemo præstet, quem non merearis, amorem?
 At si cognatos, nullo natura labore
 Quos tibi dat, retinere velis, servareque amicos;
 90 Infelix operam perdas, ut si quis asellum
 In campo doceat parentem currere frænis.
 Denique sit finis quærendi: cumque habeas plus,
 Pauperiem metuas minus, & finire laborem
 Incipias; parto quod avebas: nec facias quod
 95 Umidius quidam (non longa est fabula) dives,

Ut

84. *Non uxor.*] Invitis enim omnibus eum vivere necesse est, qui, cum prodesse plurimis possit, prodest nemini. Amamus quippe eos per quos nobis bene est. At avarus non nisi moriens hoc præstare possit. Mori itaque eum optant omnes, cujus mors heredis quoddammodo vita sit. *Torr. Non uxor saluum.*] O avarè, tu omnibus adeo es odiosus, ut nemo te saluum esse velit.

86. *Miraris.*] Miraris te omnibus esse invisum. *Quum tu.*] Cum tu omnia minoris facias quam pecuniam.

88. *At si cognatos.*] An pro At habent aliquot libri veteres, cum interrogatione in fine quarti versus, ante verbum *Denique*. Quæ lectio mihi placet; ut avarum roget an operam perdi existimet, si forte cognatos nullo suo labore à natura datos bene merendo sibi retineat, atque amicos servet; haud aliter quam si quis asellum parere frenis, & in campo decurrere doceat. nam hoc rogans tamquam rem absurdam, perinde facit ac si simpliciter fieri posse neget. Receptam verò lectionem qui servare velit, confuse hoc totum, *Nulla natura labore*, contra verborum ordinem non ad naturam, sed ad avarum referat. quæ meo iudicio impedita nimis oratio est. *Torr. Nullo natura.*] Si nullo studio

& bene meritis, in amicitia retinere velis.

90. *Asellum.*] Id est, indocilem docere.

91. *In campo.*] Sic nostri quoque codd. non *in campum*. Et de campo Martio dictum intelligo. Nota autem ut equi celeritas, sic asini tarditas, quæ eum decursu inutilem facit. *Torr. Parentem currere frænis.*] Obedientem frænis, id est, frænatum.

92. *Sit finis quærendi.*] Divitiarum cupiditati finem facito. (Ut ere quasit.) *Quumque habeas plus.*] Plus quam ante habebas.

94. *Parto quod avebas.*] Solent qui se ad quæstum comparant summam aliquam præfinire; quam adepti, quietem cogitent. Sed frustra fere. nullus enim quærendi finis. Quo spectant illa in Epistolis:

Mille talenta rotundentur, totidem altera; porro

Tertia succedant, & quæ pars quadret acerbum. *Torrent.*

Parto quod avebas.] Quum habes acquisitum, quod avide cupiebas. *Nec facias.*] Libri veteres magno consensu *Nec facias.* *Torrent.*

95. *Umidius.*] Quos codices nactus Lamb. ita ediderit nescio; nostri ferè *Unidius*

Ut metiretur nummos, ita sordidus, ut se
 Non unquam servo melius vestiret; ad usque
 Supremum tempus, ne se penuria victus
 Opprimeret, metuebat. at hunc liberta securi
 100 Divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
 Quid mihi igitur suades? ut vivam Mænius? aut sic,
 Ut Nomentanus? pergis pugnantiæ secum
 Frontibus adversis componere. non ego, avarum
 Cum veto te fieri, vappam jubeo, ac nebulonem:
 Est

Vindius habent, aut, quod minimum distat, *Vimidius*, & *Vividius*; sed *Vividius* Romanum est. cetera igitur rejiciamus. Quisquis autem hic fuerit; non dissimilem certe illi exitum tulit Augusti principatu impurus ille de quo Seneca Philoſophus l. i. Quæſt. Naturalium. *Torrent*.

96. *Ut metiretur.*] Ut metiretur, non ut numeraret, quia innumerabiles erant ejus divitiæ.

98. *Tempus.*] Ad extremum tempus vitæ suæ.

99. *Liberta.*] Concubina, fortasse uxor.

100. *Divisit medium.*] In duas partes secuit. *Fortissima Tyndaridarum.*] Facinus edidisse hanc libertam dicit; quo nullum vel tota Tyndari posteritas in hoc genere fortius, quamquam plurimæ ex Tyndari gente viros interfecere. Ludit autem suo more Poëta, eadem etiam ipse liberta hic suæ arma quæ Græci scriptores Clytemnestræ, securi nempè seu bipennem, tribuens; insulsa sane ac fatuæ, facerissime Juven. *extrem. Sat. vi.* cum tenui pulmone rubetæ res confici possit. Locum vide, & *Pet. Nannii Misc. lib. 3. Torr. Fortissima.*] Ac si foisset altera Clytemnestra, Tyndari filia, quæ Agamemnonem interfecit.

101. *Quid mihi igitur.*] Loquitur avarus, *Quid me vis facere? Ut vivam Mænius.*] Sic quidam legunt, & avarum & sordidum fuisse volunt. *Mænius aut*

sic Ut Nomentanus.] *Mæni* nomen, aut *Mæni* potius Lambino placuit, quia de eodem in Epistola ad Vahalam mentio. Verum *Mænius* ille ut prodigus ac decoctor ibi describitur. Cujus nomen si hic quoque scriverimus, necesse sit hoc modo legere;

Quid mihi igitur suades? ut vivam Mænius, aut sic

Ut Nomentanus?

ut reprehensus à Poëta avarus, monitusque ne *Vinidium* imitetur, duos pariter nepotes proponat, rogetque an eorum igitur exempla sequatur. Atque ita sanè non uno in codice scriptum animadverti, nec male. *Nævius* tamen in omnibus, ut ingenuè fatear, antiquis exemplaribus scriptum tepperi; & alterum tamquam avarum, alterum tamquam prodigum inter se componi vetus Scholiastes tradidit. *Nævii* sane lib. i r. *Sat. i r.* non nimis honesta sit mentio, sed non tam utavari, quam ut simplicis, aut immundi, ut ibi videbimus. *Nomentanum* quoque tribus nominibus vetus illustrat interpretes, *L. Cassius Nomentanus*, qui n-2 septuagesies gula absumperit, cujusque coquum centum millibus nummum Sallustius conduxerit. *Torrent*.

102. *Ut Nomentanus.*] Ut homo luxuriosus.

103. *Componere.*] Pergis res contrarias comparare, quæ instar gladiatorum frontibus adversis pugnant.

104. *Vappam.*] De hoc vocabulo non nihil

- 105 *Est inter Tanaim quiddam, socerumque Viselli.*
EST modus in rebus; sunt certi denique fines,
 Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.
Illuc, unde abii, redeo: nemon' ut avarus
Se probet? ac potius laudet diversa sequenteis?
- 110 *Quodque aliena capella gerat distentius uber,*
Tabescat? neque se majori pauperiorum

Turbae

nihil ad Suetonii Augustum c. LXXXVII. apud quem legitur *vapide habere*, pro male. Ergo cum te à fordibus dehortor, non statim jubeo te contrarium vitium capessere & prodigum esse: cumque te avarum fieri vero, non eo nomine continuo jubeo te vappam, fatuum, insulsum, hominem nequam, nulliusque bonæ frugis, nebulonem omnia profundentem fieri. *Lubin. Vappam jubeo.* Non jubeo te omnia profundere & vappam fieri. Vappa est vinum corruptum quod saporem perdidit & bonitatem.

105. *Tanaim, socerumque.*] Neque quis iste *Tanais*, neque quis *Visellius*, ejusque socer fuerit, certo dicere possum. Hoc notandum, quod tam venuste atque urbane, ut Saryricum decuit, illud è Philosophia astruit;

Virtus est medium vitiorum, & utrimque reductum.

Est inter Tanaim.] Inter Macenatis libertum (spadonem), scilicet & socerum Visellii herniosum, multum interest.

106. *Est modus.*] Est mediocritas.

107. *Quos ultra.*] Ultra aut citra quos fines.

108. *Illuc, unde abii.*] Brevi quadam anacephaleosi ostendit inquieti ac sibi semper displicentis animi agritudinem, ab illa, qua dictum est, insatiè pro-venire. *Illuc, unde abii.*] Eo unde reversus sum revertor, nempe, ut nemo forte sua contentus vivat. *Nemon' ut avarus.*] Hæc lectio veterum exemplarium suffragiis probatur, ut interrogando tamquam admirandus expostulet, usque ad verbum, *Sic festinanti.* atque omnino subaudiendum est aliquid, ut in

hujusmodi locutionibus fieri solet: perinde ac si diceret, Itane sit, itane comparatum est, ut nemo avarus se probet? Jam vero illud, *Se probet*, non ita accipio quasi avarus sibi ipsi displiceat in eo quod avarus est, cum nihil æque atque aurum admiraretur ac colat, eoque studio mirifice se jaçet, sed quia dum nimium properat, ac nihil ipsi satis est, aliorum comparatione, à quibus vinci se existimat, illos ipse laudat, se vero tamquam ignavum atque infelicem damnat; ac denique,

Immoritur studiis & amore senescit habendi. Torrent.

Nemon' ut avarus se probet, &c.] Quasi dicat, Itane vero semper fiet, ut nullus avarus in se descendat, & suam ipsius vitam examine; atque ut, idem faciens quod ceteri homines, & suam vitam cum aliorum vita, comparans, eos laudet qui aliud vitæ institutum sequuntur? Ex quibus intelligimus, eum queri quod ceteri quidem id faciant; sed qui sunt avari, sibi in suo vitæ instituto, placeant, suo vitæ generi acquiescant, eo delectentur, & in eo libenter firmi manent. Non ergo illuc ad ditiores respicere, sed potius cum majori pauperiorum numero comparare se deberent, qui tamen suis contenti vivunt, & quanto laudabilius sit vitæ genus quod hi sequuntur, considerare. Reperendum ergo est *nemone*, cum verbo *laudet*. Steph.

109. *Se probet?*] Ut nemo se beatum putet sibi que placeat? *Diversa sequentes.*] Aliena vitæ studia.

111. *Tabescat.*] Et mœrore contabescat quod aliena, &c. *Majori.*] Turne-
 bi exem-

*Turbæ comparet: hunc atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat.*

Ut cum carceribus missos rapit ungula currus:

115 *Instat equis auriga, suos vincentibus; illum*

Præteritum temnens extremos inter euntem.

Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum

Dicat, & exacto contentus tempore vitæ

Cedat, uti conviva satur, reperire queamus.

120 *Fam satis est, ne me Crispini scrinia Lippi*

Compilasse putes, verbum non amplius addam.

bi exemplar meliori habet, quod ego nusquam repperi. Non displicet tamen. pauperiorum enim turba fere ut numero major, sic & probior est. Et alioqui Jurisconsulti *majorem in suffragiis partem* vocant; quæ sanior est, ut ipsi loquuntur; quamquam numero minor. Prior lectio magis arridet. Comparat autem se pauperiorum turbæ, qui infra fortunas suas constitutos expendit, quo tandem, tot à tergo relictos respiciens, præsentis sorte contentus sit. Turneb. lib. xi. cap. 23. *Pauperiorum.*] Sed cum divitioribus, quos assidue superare contendit.

113. *Sic festinanti.*] Ad hunc modum qui dat operam divitiis amplificandis, et aliquis locupletior est semper impedimento. *Locupletior obstat.*] Stephanus legendum censet *obstat*, & à particula præcedente *ut* penderè, sicut & superioriora.

114. *Missos rapit.*] Currus emissos à carceribus patefactis, ubi stant equi ad currendum parati. *Ungula.*] Ungula ponitur, pto ungalatis equis.

115. *Suos vincentibus.*] Equis suos equos cursu prævertentibus.

116. *Præteritum.*] Quem præterit. *Extremos inter.*] Inter ultimos currentem.

117. *Ut raro.*] Ut raro reperire queamus aliquem qui; &c.

118. *Exacto contentus tempore vitæ.*] Duo fidelissimi codices, *Exacto contentus tempore, vitæ Cedat.* quæ lectio melior est. Sic enim & Lucr.

*Cur non ut plenus vitæ conviva recedis?
Nec dissimile, E vitæ tanquam è theatro
exiundum.* Verum quia perpauci se beatos in hac vitæ prædicant, perpaucos ait Horatius inveniri qui libenter vitæ cedant & hinc ad superos abeant. Vide P. Victorium, lib. vi. cap. xi. *Torr.*

119. *Cedat.*] Et qui migret è vitæ quemadmodum solet conviva à mensa decedere exaturatus.

120. *Fam satis est.*] Hæc sufficiant.

121. *Compilasse putes.*] Ne putes me furatum esse arculas (id est, libros qui in scriniis reponuntur) Cr. Lippi Philosophi loquacissimi.

SATYRA II.

Exemplis dictum illud confirmat: (*Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.*) Infanas quorundam circa adulteria libidines insectatur.

AMBUBAIARUM collegia, pharmacopola,

Men-

1. **A**mbubaiarum collegia.] Nolim hic otiose repetere quæ de Ambu- | baiarum vocabulo alii ante nos scripse-
re; tantum dicam nomen hoc, tan-
quam

Bb

*Mendici, mimæ, balatrones; hoc genus omne
Mæstum, ac sollicitum est cantoris morte Tigelli.
Quippe benignus erat. contra hic, ne prodigus esse*

Dica-

quam genus quoddam, ad quoscumque vel lasciviæ, vel impudiciæ, vel artis ludicræ ac parasiticæ professores pertinere. qualis Tusci turba improba vici, ceterique infames homines, quæstus causâ, celeberrima quæque loca circumibant. Unde meo iudicio nomen inveneri, non tam à Bajis, famoso illo Campaniæ vico, quod ibi parata semper tali turba erant aucupia; quam simpliciter à verbo *ambire* pro *circumire*, idque per epenthesein, ut *induperator* pro *imperator*, præcipuus enim illis in circumcursando, dum luxuriose sectantur divites, quæstus. *Ambubaia- rum.*] Collegia ergo *Ambubaia- rum* coacta sunt ex id genus hominibus, qui nihil quam nugis, assentationibus, mendaciis, præstigiis, & ad forum excogitatis vocibus populum illudebant, ab omni virtutis & honesti tramite, procul exorbitantes. talis certe fuit, ni fallor, *Copa Syrica* Vir. Horum autem collegiorum ceu classium enumerat quasi præfectos, *Pharmacopolas*, mendicos, balatrones, sub uno, ut arbitror, *Tigellio*, qui sæpe ducentes ex his habebat in suo comitatu. De Etymo vocis *Ambubaia*, vide *Cruquium* latius de eo differentem, & *Turneb.* lib. II. cap. 23. *Ambubaia- rum collegia.*] Collegia tibicinarum impudicarum, ebrietate balbutientium. *Pharmacopola.*] *Ambubaia*s tamquam genus posuit, nunc species enumerat: quamquam & unaquæque istarum, quod recte admonuit *Cruquius*, plures alias artes sub se complectatur. *Pharmacopolis* enim, unguentarios, venenarios, unctores, pigmentarios, tinctorumque licet annumeres: *Mimis* ludios, choraulas, citharædos, tibicines, atque id genus ceteros. At *Mendicos* appellari existimo *Isiacos* ac *Gallos*, sacerdotes *Cybeles*. *Stripem* colligere solitos, quod astrologi

quoque, & quos perperam mathematicos dixere, facitabant, ac vaticini omnes. Ceterum ad *Balatrones* quod attinet, non tam certa ejus vocabuli ratio est *Putarim* tamen *scurras* præcipue ac parasitos eo contineri, quippe vilissimos homines, qui ventris causâ quamvis etiam contumeliam non invitati paterentur. Alii unius literæ mutatione à *Baratro* dici malint, nec male, ni fallor; vel quod ventri tamquam *baratro* omnia donent, vel quod digni sint qui in *baratrum* mittantur, in locum sic dictum *Athenis* olim malefici, aut in *latomias Syracusis*. *Turneb.* L. II. *Torrent.* *Pharmacopola.*] Olim rerum vilium ostentatores erant, & populo verba dabant.

2. *Balatrones.*] Homines luxuriosi, & perditii, sic dicti à *Servilio Balatrone*.

3. *Tigelli.*] Hujus etiam *Sat. I. I. I.* & *Sat. x.* non incelebris fit mentio. Quamquam de nomine non satis convenit, nam & *Tigillius* & *Tigellius* legitur, & hinc *Tigillinus* & *Tigellinus*. Quare & hunc cantorem nostrum *Tigellium* potius appellemus, & quidem tribus insignem nominibus. siquidem veteres *Grammatici M. Tigellium Hermogenem* vocant. At *Poëta* noster etiam patriæ nomen expressit, cum ait, *Sardus habebat ille Tigellius hoc*. Fuisse autem volunt artis musicæ peritissimum, vocis etiam suavitate mire præstantem, factum præterea atque in convictu jucundissimum. *Torrent.* *Tigelli.*] Musici peritissimi & vocis eximia.

4. *Benignus erat.*] Ex opinione eorum quibus donabat *Tigellius*, sic *Poëta* loquitur: his enim *benignus*, his magnificus, his liberalis visus fuit; re ipsa vero decoctor & prodigus, nec quicquam minus quam *benignus* ex *Philosophorum* definitione. *Gellius* L. XVII. cap. v. *Torrent.* *Benignus erat.*] Perliber-
ialis

- 5 Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
 Frigus quo duramque famem depellere possit.
 Hunc si perconteris, avi cur, atque parentis
 Præclaram ingrata stringat malus ingluvie rem;
 Omnia conductis coëmens opsonia nummis:
 10 Sordidus, atque animi quod parvi nolit haberi,
 Respondet: laudatur ab his, culpatur ab illis.
 Fufidius vappæ famam timet, ac nebulonis;
 Dives agris, dives positus in fœnore nummis.
 Quinas hic capiti mercedes exsecat: atque

talıs erat. Hic.] Alius scilicet avarus metuens ne, &c.

6. Depellere.] Propellere habent nec pauciores nec deteriores libb. MS. Torr.

7. Hunc si perconteris.] Alium, nempe prodigium.

8. Præclaram ingrata.] Præclarum patrimonium à majoribus sibi relictum. Stringat.] In uno atque altero cod. frangat scriptum repperi, ut lib. 11. Sat. 11.

— Postquam res mea Lanam

Ad medium fracta est.

Nihil tamen immuto. Stringere enim dixit, ut mox rem patris oblitmare, pro atterere sive attenuare. Quod de epuloniis recte dicitur. Nec malè etiam Lamb. qui rem stringere, pro in massam, sive pilam aut pilulam cogere interpretatus est, quod Græci dicant *σφιγγειν ποίνου τὸν βόταν*. quam videlicet, ut catapotia agroti solent, gulones illi malè perdit, deglutiendo non edant, sed devorent. Cruquius vero ait, quod stringere sit cumulatim bona omnia, quasi in massam redacta, stricim vorare: quod Græcedici potest, *σπινδάνω*. Ingratam autem vocat *ingluviam*, quod majoribus ingrati sint, qui bonis ipsorum frugalitate partis, tam turpiter & ignominiose abutantur. Torrent. Stringat malus.] Cur devoret sine ulla grata satietate.

9. Conductis coëmens.] Nummis fœnori acceptis, pro quibus merces solvitur.

10. Parvi nolit.] Non parvi, sed magni animi.

11. Ab his.] Alii laudabunt. Ab illis.] Alii vituperabunt.

12. Fufidius.] Male antè Fufidius legebatur. Nam Fufidius Romanum est, sicut & Fufius, uti fere veteres membrana scribunt, vel Fucidius, improbus fœnerator: cujus scelerum occasione, Senatusconsulto, quod ab eo Macedonianum dicebatur, cautum fuit ne ei, qui filios familias mutuum pecuniam dedisset, etiam post mortem parentis, in cuius potestate fuisset, actio petiti oque daretur: & quamquam periculum fœneranti suberat, lucri sperata improbitas illud contemnere jubebat. Sub Fufidii ergò persona exemplum ponit alicujus sordidissimi Romani, superioribus ex antithesi repugnans. Cruquius. Turneb. lib. 21. cap. 15. Fufidius.] Fœnerator improbissimus. Vappæ famam timet ac nebulonis.] Hominis nequam & profusi. vide Satyr. 1.

14. Quinas hic capiti mercedes exsecat.] Caput vocat sortem ipsam; Mercedem verò sortis fructum; quod propriè vel fenus vel usuram dicimus; Fenus tamquam ferum quemdam sortis: Usuram, quòd pro usu detur. Merces verò propriè in locatione appellatur, ut in emptione pretium. Horatius igitur *νεβυληνός* ut paulò ante conductus vocat *nummos* fœnori acceptos, sic nunc mercedem quæ pro eis penditur. Et de

15 *Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget.
Nomina sectatur, modo sumpta veste virili
Sub patribus duris tironum. maxime, quis non,*
Fupi-

fenebri quidem pecunia, quo modo, quo vetere tempore collocari aut redigi soleat, Epod. II. declaravimus. Hoc loco monendus est Lector, centesimam usuram apud Romanos, quæ centesimo mense æquabat sortem, assis loco fuisse, ita ut ad illam reliquæ omnes redigerentur. Itaque semissis usura non nisi dimidium erant centesima; nempe cum non duodecim quorannis, ut in centesima, sed sextantum pro centum penderentur; & sic porro. At verò improbißimum erat fenus, si duplicarentur centesima. Et tamen Fufidius iste quinas in singulos menses capiti mercedes exsecabat, hoc est, quinos quot mensibus aureos pro centum datis tamquam vi quadam in summa indigentium necessitate auferebat, non toto biennio sortem æquans. Moris autem erat sub finem mensis usuras exigere, nisi creditor usuram usurarum solvere mallet. quem *ἀναχρησισμῶν* vocant Græci, quasi iteratum fenus. *Exsecat.*] Id est, deducit, aut adimit. *Mercedes execat.*] Quinas usuras sorti detrahit, Angl. *taketh five from the principall.*

15. *Perditior.*] Quanto luxuriosior & negligentior. *Perditior.*] Codex unus è nostris *proditior*. neque id Lambinum fugit, non probat tamen. Sed meminisse debuerat, & *prodere* pro *perdere*, & *proditus* pro *perditus* non uno in loco apud Lucretium inveniri. Ennius quoque rem *prodere summam* dixit pro *perdere*, teste Festo. Sententia autem est, quanto quisque luxu perditior profligatiorque sit, tanto acrius instare Fufidium, ut graviore eum fenore pessundet. Et nequis forte miretur tantam fenoris improbitatem, addit Poëta quibus potissimum ñ feneretur, stultis scilicet adolescentibus, quibus nihil curæ sit, quam ut habeant quod profundant. *Tan-*

to acrius.] Tanto graviore usura oneratur.

16. *Nomina sectatur.*] Sectatur tironum nomina, qui ultro hoc agit, ut tironum nominibus æs alienum contrahat. At Jurisconsulti, paulo aliter *sequi nomen* dicunt pro accipere, sive eo contentum esse. Notum autem, Senatufconsulto Vellejano veritum fuisse ne pro ullo mulier intercederet; quemadmodum & Macedoniano, cujus paulo ante facta mentio, ne quis filiofamilias mutuo datum jure repeteret. Malum ergo & mulieris & filiofamilias nomen, sed feneratoris legem eludebant. Vel ut Cruquius vult, *nomina* pro debitis: sectatur nomina tironum, hoc est, studet fœnerari tironibus. *Sectatur.*] Nomina adolescentium investigat in mercatorum libris. *Sumpta veste.*] Cum à pedagogis sunt liberi, post annum ætatis XVI.

17. *Duris.*] Quorum patres sunt duri & præparci. *Tironum.*] Non militiæ tantum, sed & cujuscunque artis aut professionis initium, primasque actiones, *tirocinium* appellamus, & *tironis*, qui rem ipsam aggressi, in principiis adhuc hærent. Hinc igitur *tirones* etiam dicti, qui jam majusculi effecti, posita prætexta, ac sumpta virili toga, quam puram quoque ac liberam appellabant, quia & candida erat, & majoris initium libertatis, anno ætatis XVII. desertis pueritiæ studiis, forenses actiones aspiciantur. Nec solum ephebi ipsi *tirones*, sed & actus ille *tirocinium* dicebatur, & *tirocini dies*, quo deducebantur. Rem totam breviter enarrat Seneca ad Lucilium Ep. IIII. *Tenes utique memoria quantum senseris gaudium, cum, prætexta posita, sumpsisti virilem togam, & in forum deductus es? majus expecta eum puerilem animum deposueris.* Turneb. lib. II. cap. 23. *Torrent.*

- Jupiter, exclamat, simul atque audivit? at in se
 Pro quaestu sumptum facit. heic, vix credere possis,
 20 Quam sibi non sit amicus. ita, ut pater ille, Terenti
 Fabula quem miserum gnato vixisse fugato
 Inducit; non se pejus cruciaverit, atque hic.
 Si quis nunc quaerat, quo res hæc pertinet. illuc,
 DUM vitant stulti vitia, in contraria currunt.
 25 Malthinus tunicis demissis ambulat: est qui
 Inguen ad obscænum subductis usque facetus:
 Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.
 NIL medium est. Sunt qui nolint tetigisse: nisi illas,
 Quarum

18. At in se.] Aliquis fortasse sic excusabit fœneratorem. In se.] Sic sex nostri codd. & paulo ante exclamat pro exclamet. Turneb. lib. II. cap. 23. Torr.

19. Pro quaestu.] Pro ratione modique lucri corpus curat, & splendide vivit; perinde ac si dicat; etiamsi contra alios sit iniquior, augmentando & extorquendo fœnore, multo tamen erga se est æquior & opinione liberalior. Cruquius. Sumptum facit.] Sumptum facit in se quaestui parem, id est, ea emit, quæ sibi sint opus ad victum & cultum.

20. Quam sibi.] Dum res necessarias naturæ denegat. Pater ille.] Menedemus.

21. Fabula.] Comœdia. Fugato.] Clinia in Asiam proficiscente.

22. Se pejus cruciaverit.] Aspere vivendo, & duriter laborans, quarens, parcens, gnato serviens. unde & fabula nomen, Εαυτὸν πικρῶς ἔβη. Torr. Atque hic.] Quam hic fœnerator.

23. Si quis?] Interrogatio cum responsione.

25. Malthinus.] Lib. M. S. Maltinus, meo judicio melius. Maltus enim, inquit Nonius, veteres molles appellare solent: à Græco, quasi μαλακός. Alii à Malba herba deducunt, unde μάλας Græcis pro mollis. Quo minus illis assentior, qui ficto à mollitie no-

mine notari hic Mæcenatem volunt. quod tamen si quis obstinatius defendat, habet Senecam patronum, ut & Juvenal.

Et multum referens de Mæcenate supino. Feminarum autem non virorum est, ad talos usque vestem demittere. Quare & apud Græcos probro ducebatur. Turneb. lib. 6. cap. 9. Torrent. Demissis.] Tunicis longis & talaribus. Est qui.] Est alius, qui facetus est, & risum movet.

26. Subductis usque.] Tunicis furtim ductis & tam brevibus, ut vix tegant partes corporis obscænas. Facetus.] Facetum non verbis, sed factis hic festivum significat. Torrent.

27. Pastillos.] Pastillus, inquit Festus, forma panis parvi. diminutivum à pane. Græci & δροπίκκος & κολίτικος. sed frequentius τροχίσκος vocant, eoque magni & varii in medicinis usus, ut lib. v. cap. xv. & xx. Celsus tradidit. Horatius de pastillis odoratis loquitur, qui non ad medicinam, sed ad delicias ac voluptatem comparantur. Torr. Pastillos Rufillus.] Olet trochiscos, ex quibus suaves odores efflantur. Ang. Pomanders. Hircum.] Tetrum odorem olet, ob sordes & squalorem.

28. Nil medium est.] Nulla est mediocritas. Nisi illas.] Nisi matronas.

- Quarum subsuta talos tegat instita veste.*
 30 *Contra, alius nullam, nisi olenti in fornice stantem.*
Quidam notus homo, cum exiret fornice, Maeste
Virtute esto, inquit, sententia dia Catonis.
Nam simul ac venas inflavit tetra libido,
Huc juvenes æquum est descendere; non alienas
 35 *Permolere uxores. nolim laudari, inquit,*

Sic

29. *Quarum subsutâ talos tegat instita veste.*] Quod instita sublueretur, fallitur hîc Acron; vestis enim instita subsuebatur, quæ imam stolæ oram prætexebat. Rectius Porphyrio: *Matronas significat. Hæ enim stola utuntur ad imos pedes demissa, cujus imam partem ambit instita assuta.* uti & Ovid. 1. Amor.

Este procul vitæ tenues, insigne pudoris,
Quæque tegis medios instita longa pedes.
 Et ipse mox Horat.

Ad talos stola demissa, & circumdata palla.

Tria igitur in matronali vestitu, *palla, stola, instita*, sed præcipuè *stola*. Matronas enim appellabant eas, quibus stolas habendi jus erat. Martialis igitur cum ita scribit:

Quis Florentia vestit, & stolatum
Permittit meretricibus pudorem?

Perinde est, ac si matronalem verecundiam diceret. Sed & Cæsar Cæsar Caligula *Liviam aviæ suam Ulyssæ stolatum* appellabat per jocum, tamquam mulierem occulte astutissimam. An ergo supra stolam adhuc erat palla. Id ego sane ut credam, Horatii loco adducor, cum demissa ad terram stolæ pallam circumdat, & quidem plurimam, ut verisimile sit palla matronas non nisi cum in publicum procederent usas fuisse. Tibul. de Sulpicia;

Urit seu Tyria manu procedere palla.

Trahabatur enim longo suture; in eoque dignitas quædam. Quare & diis immortalibus tribuitur. *Instita* verò non vestimenti genus erat, ut quidam

credidere, sed stolæ sive pallæ vel etiam tunicæ fascia illa sive fimbria, quæ infimæ vestis oræ subsuta adharebat. Græci *ὑπερστυλιον*, & *ὑπερπέδιον* vocant. Turneb. lib. 29. cap. 31. *Torvent. Instita veste.*] *Instita* ponitur pro stola ad talos demissa, cujus imam partem instita, id est, fasciola ambibat.

30. *Olenti in fornice.*] Seneca in Controversiis: *Redoles adhuc fuliginem forniciis.* Quare & apud Catullum recte legitur:

Non asis facis oblitum lupanar.
Lupanar enim vocat meretricem ipsam, oblitum autem propter fuliginem. *Torvent. Stantem.*] Meretricem in olido lupanari prostantem.

31. *Maeste virtute.*] *Ἀπίστωμα* est enim oratio collaudantis & gratulantis ei qui rectè fecisse creditur, vimque adverbii ac propemodum interjectionis habet. Nannius Miscell. 3. *Maeste.*] Oratio est Catonis adhortantis.

32. *Inquit sententia.*] Inquit Cato Censorius.

33. *Venas inflavit tetralibido.*] Posteaquam penem inflavit, venerea libido.

34. *Huc juvenes æquum.*] Ad lupanar. *Descendere.*] Apposita vox, non quod fornices semper sint in humilioribus, defossis seu depressis locis; sed quod Subura, ubi meretrices prostabant, erat in declivi inter Esquilias & Viminalem. *Cruquius.*

35. *Permolere.*] Alludit ad Græcam paranomasiam *μύλαδες μύλειν.* *Cruquius.* *Permolere uxores.*] Subagitare.

36. *Mira-*

Sic me, mirator Cunni Cupiennius albi.

Audire est operæ pretium, procedere recte

Qui mæchis non vultis, ut omni parte laborent:

Utque illis multo corrupta dolore voluptas,

40 *Atque hæc rara, cadat dura inter sepe pericla.*

Hic se præcipitem tecto dedit: ille flagellis

Ad mortem cæsus: fugiens hic decidit acrem

Prædonum in turbam: dedit hic pro corpore nummos:

Hunc perminxerunt calones. quin etiam illud

45 *Accidit, ut cuidam testeis caudamque salacem*

Demeteret ferrum. jure omnes: Galba negabat.

Tutior

36. *Mirator cunni.*] Amator matronæ alba stola amictæ. *Mirator cunni Cupiennius albi.*] Hic matronalis locus albus dicitur Horatio, quod mundior puriorque esset, quam publicarum libidinum receptacula: aut quod verius existimo, albus, id, vetulus ac canescens; quod scilicet ille matronarum sectator, veluti sepulchrorum incola vetularum noctibus testamenta matronarum captaret. *Ferrar. Cupiennius.*] Libri antiqui variant; nihil muto. Fuerit ergo *L. Cupiennius Libo*, Augusti, ut volunt, familiaris. Turnebum adi lib. xi. cap. vi. *Torrent.*

37. *Audire.*] Quoniam hic de Mæchorum pœnis agit, Valerii Maximi verba ex lib. vi. cap. i. commentari loco adscribam: *Sempronius Musca C. Gallium deprehensum in adulterio flagellis cecidit; C. Memmius L. Octavium similiter deprehensum nervis contudit; Carbo Attienus à Bibieno, item M. Pontius à P. Cervio deprehens, castrati sunt: Cn. etiam Furium Brochum qui deprehendit, familia stuprandum objecit. Quibus ira sua indulgisse, fraudi non fuit. Torrent. Procedere recte.*] Qui non vultis mæchis sua flagitia ex animi sententia succedere.

38. *Ut omni parte laborent.*] Quo pacto in omni re periculum illis imminet.

40. *Atque hæc rara, cadat dura inter sepe pericla.*] Utque hæc voluptas rara eveniat, &c.

41. *Hic se præcipitem tecto dedit.*] A tecto se præcipitavit, ut insequentes effugeret. *Ille flagellis.*] Crispus Sallustius in Faustæ adulterio deprehensus.

43. *Pro corpore nummos.*] Ne castraretur.

44. *Hunc perminxerunt, &c.*] Valet, huic pudicitiam eripuerunt; ut & in Elogæ clausula, *Ne nummi pereant aut pyga*, id est, ne stupretur. Turneb. lib. ii. cap. 23. *Pulmannus. Perminxerunt.*] Pudicitiam ei eripuerunt. Raphanisum fortasse intelligit; de quo vide Aristoph. in Nebulis.

45. *Caudamque salacem.*] Ut ferro mentulam absunderent.

46. *Demeteret ferrum.*] Libri nostri omnes receptam ad Lambini usque tempora lectionem servant, *Ut quidam testeis caudamque salacem Demeteret ferro. Torrent. Jure omnes.*] Omnes jure factum id esse dicebant. *Galba negabat.*] Eundem hunc esse Galbam existimo, de quo Plutarch. Εὐαλακῆς. Hic enim homo facetus (γαλῶ τοπειὸν vocat Plut.) cum Mæcenatem convivio excepisset, atque animadverteret uxorem ab eo diligi, sensim inclinans caput, dormire se simulabat. At servo quopiam vinum suffurante, ibi jam vigil, atque oculos

*Tutior at quanto merx est in classe secunda!
 Libertinarum dico. Sallustius in quas
 Non minus insanit, quam qui mœchatur. at hic st,
 50 Qua res, qua ratio suaderet, quaque modestè
 Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
 Esse; daret quantum satis esset: nec sibi damno,
 Dedecorique foret. verum hoc se amplectitur uno,
 Hoc amat, & laudat: matronam nullam ego tango
 55 Ut quondam Marsæus amator Originis, ille,*

Qui

apertos gerens, O miser inquit, an ne-
 scis me soli dormire Macenati? Propria
 ergo uxoris leno mœchos merito excu-
 sabat; in quo multò plus falsis erit quàm
 si ad Jurisconsultum aliquem referam-
 us, nisi idem & mœchus fuerit: aliis
 sui similibus non minùs quàm ipsi sibi
 indulgens. *Torrenti. Galba negabat.*] Gal-
 ba Jurisconsultus & idem adulter ne-
 gabat.

47. *Classe secunda! Libertinarum.*] Lepidè hanc feminarum turbam in clas-
 ses dividit, sicut & Mart. lib. v. Jam
 verò quòd *tutorem* in hac classe *mercem*
 dicit, id apertius erit, si Romanorum
 leges consulamus. Lex Julia enim, un-
 de præcipuum mœchis periculum crea-
 batur, ingenuas tantum, quæ neque cor-
 pore quæstum fecerint, neque artem lu-
 dicram aut lenocinium exercuerint, ne-
 que in scenam operam locaverint, com-
 plectitur. Ista verò ut in concubinato
 haberi sine metu criminis possunt, ita
 stuprum in eas non committitur: pro-
 brum enim magis quàm stuprum est;
 sicut & in liberas, excepta tamen ea
 quæ in patroni concubinato: nam pa-
 troni concubina quoniam officii causa
 excusatur, matronæ nomen non amit-
 tit, & matris familias honestatem reti-
 net. Similiter & quod in ancillam com-
 mittitur, extra poenam legis Juliae est.
*Turneb. lib. 29. cap. 31. Torrenti. Se-
 cunda! Libertinarum.*] Tres erant classes
 meretricum, 1. matronarum. 2. liberti-
 narum. 3. ancillarum.

48. *Sallustius.*] Hic quoque errant
 meo iudicio interpretes, qui Sallustium
 historicum notari putent. nam & tem-
 potum ratio repugnat, ut in simili erro-
 re diximus lib. II. Od. II. Alius ergo
 Sallustius quaerendus est. *Torrenti. In
 quas.*] In quas libertinas.

49. *Mœchatur.*] Quam qui matro-
 nas adulterat. *At hic st.*] Ac Sallustius
 si vellet bonus esse.

50. *Qua res.*] *Qua* in *Tonsano* cod.
 id est, quatenus. In *Divæ*, *qua*, id est,
 in quantum. Vide num, *quis* per pleo-
 nasum redundet: sicut in illo *Virg.*
Ne qua scire dolos, &c. *Cruquius. Quæ
 res.*] Si quo modo res, quo modo ratio
 suaderet. *Quaque modestè.*] Et quatenus
 licet ei esse munifico non profuse, sed
 liberaliter.

51. *Munifico esse licet.*] *Guil. Cantre-
 rus Novar. lect. lib. 4. cap. 12. Munifi-
 cum esse licet.*

52. *Satis esset, nec sibi damno.*] Intra
 modum.

53. *Hoc se amplectitur uno.*] Hoc solo
 sibi placet, id est, amore libertina-
 rum.

55. *Amator originis.*] Talis *Arbus-
 cula*, talis *Locoris* illa *Galli Poetae*, &
Citharis Antonii III. viri, cum qua eum
 junctis ad cursum leonibus vectum
 fuisse scribit *Plinius* lib. VII. cap. XVI.
 unde & *Citharium* vocat *Cicero* qua-
 dam ad *Atticum* Epistola. *Turneb. li-
 bro 24. c. II. Torrenti. Amator Originis.*] *A
 amator nobilis meretricis.*

56. *Mima*

Qui patrium mimæ donat fundumque, laremque:
 Nil fuerit mi, inquit, cum uxoribus unquam alienis.
 Verum est cum mimis, est cum meretricibus: unde
 Fama malum gravius, quam res, trahit. an tibi abundè
 60 Personam satis est, non illud, quidquid ubique
 Officit, evitare? BONAM deperdere famam,
 Rem patris oblimare, malum est ubicunque. quid inter-
 Est in matrona, ancilla, peccesve togata?
 Villius in Fausta, Sullæ gener: hoc miser uno

Nomine

56. *Mimæ donat, fundumque.*] Originem meretrici.

57. *Inquit, cum uxoribus unquam.*] Marcellus inquit, suam libidinem extenuans.

58. *Verum est cum mimis.*] Respondet Horatius.

59. *Fama malum gravius.*] Hoc est quod probum non stuprum in has committi diximus ex Jurisconsultorum sententia. *Torrent. Fama malum gravius.*] Tua existimatio. *Quam res.*] Quam res familiaris.

60. *Personam satis.*] Personam matronæ evitare? *Quicquid ubique.*] Quicquid ex sui natura malum est. Qualis est mimæ & libertina meretrix.

61. *Oblimare.*] Pro deterere. *Turneb. lib. 29. cap. 34. Oblimare.*] Consumere. *Quid interest.*] Multum quidem interest, quod ad legis poenam & læsi per adulterium mariti iracundiam attinet, sed quod ad nequitia famam, bonorumque dilapidationem, nihil. *Torrent.*

62. *Togata.*] Admonendus est Lector, alio apud Romanos vestitu procedere solere virgines, matronasque; alio ancillas, ac meretrices. Probat hoc gravissimus auctor Ulpianus, lib. xv. de Injuriis, cum minus peccare eum dicit, qui virginem ancillari veste appellaverit, aut matronam meretricia induitam, quam si suis vestibus uterentur. Constat igitur, damnatas legè Julia de Adulteriis unà cum matronali dignita-

te jus stolæ olim perdidisse, ejusque loco aliud summissee amiculum, quod togam appellabant, à virilis nempe togæ similitudine aliqua. Nec discrepat quod Isidorus ait, amiculum esse meretricium pallium lineum, quo matronæ in adulterio deprehensæ induebantur, addens hoc ipsum fuisse meretriciæ vestis signum. Constat autem Romanis id fuisse togam, quod Græcis pallium. Nec silentio prætereundum, quod præsci Poëtæ nostri interpretes, togam damnatæ mœchæ à toga meretricia colore tantum distingui ajunt. nam mœchæ albis, meretrices pullis utebantur. His adde quod succinctiore veste meretriciæ utebantur, teste Nonio; cum matronæ illam ad talos usque demitterent. *Torrent. Regata.*] In meretrice vulgo exposita, quæ toga utebatur, ut à matronis stolatis distingueretur.

64. *Villius.*] *Genus Villia* Romana est, ex eaque P. Villius III. vir nocturnus apud Valerium Max. lib. vii. cap. 1. Fuit igitur inter Faustæ mœchos etiam Villius eo se jactans, quod Sullæ potentissimi Romanorum gener quodammodo factus esset. Nihil igitur hic de Annio Milone, ut falsò credunt interpretes. quin ipse Milo, ut antè diximus, Sallustium verberavit. Quare si fictis hic uti nominibus Poëtam volumus, Villii nomine Sallustius potius significetur. ut Longareni Milo. Faustam certè Miloni nuptam fuisse volunt interpretes; quod nomen tam speciosum se-

- 65 *Nomine deceptus, pœnas dedit usque, superque,
Quam satis est: pugnis cœsus, ferroque petitus,
Exclusus fore, cum Longærenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tanta videnti
Diceret hæc animus, Quid vis tibi? nunquid ego à te*
- 70 *Magno prognatum depono consule cumnum,
Velatumque stola, mea cum conferbuit ira?
Quid responderet? Magno patre nata puella est.
At quanto meliora monet, pugnantiaque istis
Dives opis natura suæ, tu si modo recte*
- 75 *Dispensare velis, ac non fugienda petendis
Immiscere; tuo vitio, rerumne labores,
Nil referre putas? quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier: unde laboris*

Plus

cutus Villius deceptus sit. *Villius in Fausta Syllæ gener, hoc miser uno Nomine deceptus.*] Nomine scilicet Faustæ, quam faultam sibi eventuram hariolabatur, prosperi nominis omine blanditus sibi, credulitate amantibus non insolita. *Jan. Douza. In Fausta, Syllæ.*] In Fausta Syllæ nobilis viri filia. *Gener, hoc.*] Non gener revera, sed ita appellatus, quod Syllæ filiam stuprasset.

65. *Nomine deceptus.*] Hanc unam ob causam, quod nobilis viri filiam & matronam appeteret.

67. *Exclusus fore.*] Foribus exclusus. *Longærenus foret.*] Alter adulter Villio felicior.

68. *Huic.*] Villio. *Mutonius verbis.*] Muto membrum virile apud Lucilium, teste Festo. hinc est mutonium, amuletum contra invidiæ fascinum. Arbitror certe è Græco deductum esse & metaphoricis accipi pro pene: nam *μῦθος μῦθῶ*, nasus in marinis piscibus. *Cruquius. Mutonis verbis.*] Si ex mentulæ verbis, animus loqueretur. *Mala tanta videnti.*] Mala, quæ Villius sustinuit. *Videnti.*] Sic nostri codd septem, & benè, ut jam videnti ac sentienti tot mala hæc animus suggerat.

Lamb. priore editione *videntis* legit, sic ut & Cruquius. *Torrent.*

69. *Quid vis tibi?*] Lepida Proso-popœja, qua muto fingitur interrogare Villiam.

70. *Magno prognatum depono.*] Nobilem matronam.

71. *Stola.*] Stola vestis est matronarum. *Mea quum.*] Quum incendor libidine

72. *Quid responderet?*] Quid responderet Villius? *Magno patre nata puella est.*] Hæc nobilis puella præferenda est Libertinæ.

73. *At quanto meliora monet.*] Natura suis opibus contenta, quanto meliora monet quam tu ò Villi? *Pugnantia.*] Tuæ opinioni contraria.

74. *Rectè.*] Si tu velis cum ratione vivere.

76. *Tuo vitio.*] Suo laborat vitio qui rebus oblatis à natura non rectè utitur, rerum vitio laborat cujus necessitati aliquid deest. *Torrent. Tuo vitio rerumne labores.*] Nihil interesse putas vitiosa cupiditate, an rerum penuria labores.

78. *Matronas sectarier.*] Libri pene omnes *sectari matronas.* Est autem juris verbum. Ulpianus l. xv. de Injuriis & Famosis

Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.

80 *Nec magis huic inter niveos virideisque lapillos,
Sic licet hoc Chærinthe tuum, tenerum est femur, aut crus
Rectius, atque etiam melius persæpe rogatæ.*

*Adde huc, quod mercem sine fucis gestat, apertè
Quod venale habet, ostendit; nec, si quid honesti est,*

85 *Faciat, habetque palam: quærit quo turpia celet.
Regibus hic mos est; ubi equos mercantur, opertos
Inspiciunt; ne, si facies (ut sæpe) decora,
Molli fulta pede est; emptorem inducat hiantem,
Quod pulcræ clunes, breve quod caput, ardua cervix.*

90 *Hoc illi recte; ne corporis optima lynceis*

Con-

Famolis libellis: *Aliud est appellare* (matronam scilicet aut virginem) *aliud adscèlari.* Appellare est, blanda oratione alterius pudicitiam attentare; adscèlatur qui iacitus frequenter sequitur. *Asidua enim adscèlatis quasi præbet nonnullam infamiam.* Torr. *Unde laboris.*] A quibus matronis, id est, ex coitu cum matrona.

79. *Quam ex re.*] Plus incommodi est ex adulterio, quam ex re faciendæ utilitatis.

80. *Nec magis huic inter.*] Nec femur magis tenerum est huic matronæ nobili, quam togatæ.

81. *Sic licet hoc Chærinthe.*] Apostrophe ad Chærinthum puerum formosum & gemmis ornatum. *Chærinthe.*] M. S. aut *Cerinte*, aut *Cherinte*, habent. Sed parum refert. *Cerinthe* magis arridet. Fuit autem adolescens mire formosus ac venustus, ob id Sulpiciæ illi carissimus. Cum ergo ultro à matronis appeteretur, atque ei sese venditarent; bene per parenthesin ad Cerinthum digrediens Horat. Hoc tibi, inquit, permillum sit, hoc peculiare, ut inter gemmarum & unionum fulgores cum matronis delicias facias. Alii sic interpretantur: Gemmato, quam inornato non esse delicatius femur. Vel hinc femur hoc tuum non est tenerius, quod sit

gemmatum & unionibus distinctum. Turneb. vide lib. xi. c. 28. *Tuum, tenerum est.*] Licet hoc sit tuum, nempe uniones & smaragdos gestare.

82. *Atque etiam melius persæpe.*] Quinetiam sæpe femur plebejæ ancillæ decentius est.

83. *Mercem sine fucis.*] Corpus mercenarium est. *Gestat.*] Togata gestat.

84. *Honesti est.*] Si quid pulchri est.

85. *Faciat: habetque palam.*] Quod faciunt matronæ. *Quærit quo turpia.*] Nec quærit quomodo sua turpia celet amatores.

86. *Regibus.*] Mirum sane, vetustissimum quemdam cod. hic novam ordiri Eclogam; alios vero M. S. non novum quidem titulum apponere, sed tamen distinguere. *Torrent. Opertos.*] Bene hanc lectionem tuetur Lamb. pro *apertos*, quod tamen in uno atque altero cod. legitur. *Torrent. Opertos.*] Equos tectos.

88. *Molli fulta pede.*] Mollem autem pedem cum dicit, crura imbecilla & vitiosam unguam intellige. *Torrent. Molli fulta pede.*] Tenera ungula. *Inducat.*] Decipiat emptorem cupientem, quod accideret, si emeret equum apertum.

90. *Recte.*] Recte faciunt. *Ne corporis optima.*] Ne corporis partes venustissimas contempleris. *Lynceis.*] Legitur etiam *Linceis* & *Lyncei*; & contem-

plare

Contemplere oculis: *Hypsæa cæcior, illa*
Quæ mala sunt, spectes. ô crus, ô brachia. verum
Depygis, nasuta, brevi latere, ac pede longo est.
Matronæ præter faciem nil cernere possis,
 95 *Cætera, ni Catia est, demissa veste tegentis.*
Si interdicta petes, vallo circumdata, (nam te
Hoc facit insanum) multa tibi tum officient res:
Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,
Ad talos stola demissa, & circumdata palla

Pluri-

plare pro contemplere. nec displicet, ut imperantis sit. Et nota quidem de Lyncei oculorum acumine à Poëtis tradita. *Torrent.* Lynceis.] Oculis acutissimis, quales habuit Lynceus.

91. *Hypsæa cæcior illa.*] Melius M.S. quinque *Hypsæa cæcior ipsa. Hypsæus* autem Plautiorum cognomen. Malè igitur interpretes Planciam & Placiam vocant. Sed hic librariorum error est. *Hypsæa cæcior illa.*] *Hypsæa* vitiosos habuit oculos.

92. *Spectes.*] Nespectes illa, &c. *Ô crus, ô brachia.*] Verba sunt laudantis togatam. *Verum, &c.*] Verba sunt ejusdem quædam improbantis in togata.

93. *Depygis.*] Duo antiquissimi codd. *depygis*: ut mox, *ut nummi pereant, aut puzæ*, pro *pygæ*. Græcè *πυγι*. unde *ἀπυγ* & *ἀπυγ*, quod hic *depygis*. & contrarium *ἐπυγ* & *καδδῖπυγ*: Festus autem *supernatos* apud Romanos vocari ait, quibus femina sunt succisa in modum pernarum suillarum, citans hunc Ennii versum;

His pernas succidit iniqua potentia
Pœni.

Sed & *Epod. VIII. aridæ nates, Menterque mollis, & semur tumentibus Exile furis additum*, improbantur. *Torrent.* *Depygis.*] Nates habens macras, vel ut alii volunt, magnas.

94. *Nil cernere possis.*] Non cætera membra.

95. *Catia.*] Nomine tenuis matronam intellige, impudicitiam toto ha-

bitu proferentem. *Torrent.* *Catia est.*] *Catia*, quamvis matrona, vestitu brevissimo utebatur. *Demissa veste.*] Ad talos usque.

96. *Interdicta.*] Pro interdictam, seu lege vitatam Venerem matronarum. *Torrent.* *Interdicta petis.*] Si petes matronas, quas adulterare leges vetant. *Vallo circumdata.*] Quæ custodiis tanquam vallo muniuntur.

97. *Hoc facit insanum.*] Difficultas potiundi.

98. *Lectica.*] Non illam intelligo qua matronæ ferebantur in publicum, sed interius aliquod ædium conclave, quo se continebant. qualis *lecticula* illa *lucubratoria Augusti* apud Suetonium ejus vita, c. LXXVIII. *Torrent.* *Lectica.*] Vehiculum. *Ciniflones.*] Idem qui & *cinerarii*; qui nempe, ut vetus commentator tradit, acus & veruta stando in cinere calefaciebant quibus crispantur crines. quæ instrumenta Varro III. de ling. Lat. *calamistros* vocat, quod iis calefactis in cinere ornabantur crines, unde *calamistrati juvenes*. Vide *Valer. Max. lib. I. cap. I. Torrent.* *Ciniflones.*] *Cinerarii*, qui calamistris calefactis crines crispant.

99. *Ad talos stola demissa, &c.*] *Stola* matronarum tunica proprie dicta, licet apud Græcos & barbaros pro communi veste & maxime virili accipiatur. *Stola demissa, & circumdata.*] Vestis muliebris. *Circumdata palla Flurima.*] *Lambin.* interpunctionis nota separat *pluri-*
 ma

- 100 *Plurima, quæ invideant pure apparere tibi rem.*
Alterâ nil obstat: Cois tibi pene videre est,
Ut nudam: ne crure malo, ne sit pede turpi:
Metiri possis oculo latus. an tibi mavis
Insidias fieri, pretiumque avellier ante,
 105 *Quam mercem ostendi? leporem venator, ut alta*

In

ma à palla, sed malè. Palla enim, ut antè monui, ampla & sinuosa erat; non solum tunica, veluti pallium quoddam, ut inquit Nonius, sed & ipsi stola superinduta; *ἄλλο δὲ πειραξεν*, id est, à mobilitate. Torrent. Palla.] Matronæ indumentum ad pedes usque demissum.

100. *Plurima, quæ invideant pure.*] *Plurima* sunt, quæ tibi obstant. *Rem.*] Matronæ corpus. *Plurima, &c.*] Ita ut Horatius innuat officere stolam dimissam ad pedes, & plurima alia quæ palla circumdantur, id est, supparum, indusium, &c. *Rubenius.*

101. *Alterâ nil obstat.*] Togata vel metetrix, cujus vestes Coæ sunt pellucidæ, diætæ Coæ à Coo insula ubi fiebant. *Cois.*] Ulpianus lib. xxv. De auro, arg. mundo, &c. vestimenta omnia lanea lineaque, vel serica, vel bombycina esse ait; serica nimirum à bombycinis distinguens. differunt autem, quòd serica ex nobili illo Indiæ apud Seras depexo ex arboribus lanicio conficiebantur (de quo Plin. lib. vi. cap. xvi.) *Bombycina* vero ex vermiculo Bombyce appellato. Cujus artis inventionem Pamphilæ cuidam ex Coo insula tribuit Aristoteles de Hist. animal. lib. vi. Eoque respicere crediderim Tibull. hoc versu;

Illâ gerat tenues vestes, quas femina
 Coa.

Texuit. —

Eadem ergo Coa quæ Bombycina sæpe ab auctoribus celebrata. Turneb. lib. ii. cap. 23. Horat. sane hoc loco vestem illam non nimis honestam suavitatem fuisse ostendit. At Plin. *Nec pu-*

duit, inquit, *has vestes usurpare etiam viros propter levitatem æstivam. In tantum à lorica gestanda discessere mores, ut oneri sint etiam vestes.* Loquitur autem de bombycinis, quas *multitia* vocari crediderim à Juven. Sat. 11. *Torrent. Est.*] Licet.

103. *Metiri possis.*] Indicare possis solo aspectu.

104. *Insidias fieri.*] Decipi. *Avellier.*] Pretium solvi.

105. *Leporem.*] Locus haud dubie difficilis. Consentiant tamen exemplaria manuscripta cum vulgatis omnibus, quòd & plura & meliora *sectetur* pro *sectatur* habent. Nec obscura quidem sententia est. nam sectatorem matronarum, tot auditis jam rationibus, quibus à proposito desistat, venatoris exemplum cum alioqui difficulter posset respondere, se tueri fingit. Ut enim venatori voluptas omnis in labore est, fastiditque quod offertur ultro; sic ille Venem non nisi ardua & periculosa affectat via, pronam facilemque ut insulsam & inspidam despiciens: sed omnis in eo difficultas est, quod ambitur de quo verba illa, *cantat & apponit*, proferantur; de venatore, an amatore potius. Lamb. eleganti sane conjectura *captat* pro *cantat* legendum esse contendit. qua lectione recepta, nihil apertius. Sed me deterret, quod in tanta veterum librorum copia nullum videre, neque ipsi, neque aliis contigerit, qui vel leviter ei suffragaretur. Quare *cantat* retineo, & non ad *venatorem*, ut quidam faciunt, sed ad *amatorem* refero, ut totum illud, *leporem ven. ut alta In nive sect. pos. sic tangere nolit*; tamquam naviam aliquam

*In nive seclatur, positum sic tangere nolit,
Cantat, & apponit: meus est amor huic similis: nam
Transvolat in medio posita, & fugientia captat.
Hiscene versiculis speras tibi posse dolores,*

Atque

quam vulgò notam (qualis illa puero-
rum Epistola prima ad Mæcenatem) *cantando celebrans, sibi idem evenire in amore adjiciat, & receptæ nœniæ ea quæ sequuntur apponat, Meus est amor, &c.* Omnino enim verisimile est vulgò tale aliquid dici solere; & *cantare* aut *cantare* non semper de modulata aliqua cantatione dicitur, sed simpliciter pro celebrare etiam, aut inculcare aliquid sæpius repetendo. ut cum ait Virgilius:

Ibant æquali numero regemque cantabant.

Et Terentius:

Qui harum mores cantabat mihi.

Torrent. *Leporem venator ut alta.*] Hæc verba sunt seclatoris matronarum. *Venator ut alta.*] Cruquius sic exponit: Venator ut nolit tangere leporem, sic *δὲλεξας*, ostendendo, puta, togatam domi sui expositam cunctis amatoribus) positum in cubili suo, sed cantat, id est, cantu buccinæ ciet, ut seclatur per altas nives fugientem & apponit sibi captum, fruiturque jucunde, meus est amor huic similis, &c. *Leporem venator in alta.*] Sic Lamb. sed legendum:

— *Leporem venator ut alta*

In nive seclatur positum sic tangere nolit;

Cantat, & apponit: meus est amor huic similis. nam

Transvolat in medio posita, & fugientia captat.

Sensus est talis: Si cum amatore aliquo ex istis agas qui matronas depereunt, & quæras, utrum imponi sibi velit, & redimere eam mercem, quam ne unquam quidem viderit; illos Callimachi versus cantabit: *Venator quemadmodum leporem, si fugiat, per ipsas nives seclari gaudeat; ita positum ante se in venatione, & ab alio captum, nolit tangere.* Deinde addit, inquit, Flaccus: *talis amor meus est: quæ parata enim & in medio sunt*

posita præterit, fugientia autem & conjuncta cum molestia capiat. Sunt autem & illa Callimachi. Quæ sequuntur, sunt Horatii: *Hiscene versiculis speras tibi, &c.* Heinsius.

106. *In nive seclatur, positum sic tangere nolit, &c.*] Vide Turneb. Advers. lib. xi. cap. 23. Et *seclatur* non *seclatur* legendum. *Positum.*] Ad quem percoctum probe, atque ultrò sibi in mensa & lancibus appositum peræque nauseent, ac fastidiant, quam si pica in cavea mortua (ut apud Martialem est) in cibum sibi exhibita foret. Ita enim *τὸ Positum*, interpretari malo, quam in latibulo, aut cubili suo delitescentem. *Donza. Positum sic tangere nolit.*] Leporem sic appositum, id est, sine labore venationis sibi appositum.

107. *Et apponit: meus est amor huic.*] Et leporem sic captum sibi apponi jubet.

108. *Transvolat in medio posita.*] Amor meus fastidit meretrices, quas facile est habere. *Et fugientia captat.*] Et matronas petit, quas difficile est assequi.

109. *Hiscene.*] Optimi duo codd. *hiscene.* Interrogat autem amatorem Poëta, an tam insipiens sit, ut istiusmodi de venatoris comparatione versiculis speret morbum curari posse? Atque hoc nullo modo futurum indicans, meliorem medicinam præbet, à naturæ moderatione petitam. Quæ cum cupiditates nobis ingeneret, minimè indeterminatas aut infinitas, id ipsum tamquam solidum contemplari sit satius, quam inanes aliquas rationes persequi, quibus vitiis nostris iudulgeamus. Notum illud, *Natura paucis contenta.* Torrent. *Hiscene versiculis speras.*] Horatius loquitur.

110. *Estus,*

- 110 *Atque æstus, curasque graves è pectore pelli?*
Nonne cupidinibus statuit natura modum? quem,
Quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
Quærere plus prodest; & inane abscindere soldo?
Num, tibi cum fauces urit sitis, aurea quæris
- 115 *Pocula? num esuriens fastidis omnia præter*
Pavonem, rhombumq; tument tibi quum inguina, num, si
Ancilla, aut verna est præstò puer, impetus in quem
Continuo fiat, malis tentigine rumpi?
Non ego: namque parabilem amo Venerem, facilemque.
- 120 *Illam, post paulo; sed pluris, si exierit vir.*
Gallis hanc, Philodemus ait: sibi, quæ neque magno
Stet pretio, neque cunctetur, cum est iussa, venire.
Candida, rectaque sit: munda hæctenus, ut neque longa,
Nec magis alba velit, quam det natura, videri.
- 125 *Hæc ubi supposuit dextro corpus mihi lævum;*

Ilia,

110. *Æstus, curasque.*] Amores matronarum.

111. *Quem.*] Quem modum quære-re plus prodest.

113. *Plus prodest.*] Quam cupiditates habere non necessarias. *Et inane abscindere.*] Allegoricè vocat *inane*, quo facile carere liceat: & *soldum* quod semper necessarium est. *Aurelius.* *Et inane abscondere.*] Et supervacaneas cupiditates à necessariis refecare.

114. *Num, tibi cum fauces.*] Demonstrat argumento inductivo, necessitati, non etiam voluptati parendum. Hunc quoque locum nemo nobis meliùs quam *Annaeus Seneca* exponet Ep. cx x. *Torrent.*

116. *Tument inguina.*] Et sic, *Tumere animalia, tumere terras, tumere arborum gemmas* dicimur. *Turneb. xiii. cap. v. Torr. Tument tibi quum inguina.*] Quum inflammantur libidine.

118. *Tentigine rumpi.*] Distentione membri virilis.

119. *Non ego. namque.*] Ego certe

non ita faciam. *Parabilem amo Venerem.*] Quæ facile parari potest.

120. *Illam post paulo: sed pluris, si.*] Illam amo meretricem, quæ mihi gratificatura dabit has tres responsiones, nempe, 1. post paulo veniam. 2. sed majori pretio. 3. si modo exierit vir: hanc *Philodemus* ait, *Gallis* evitatis *Cybeles* sacerdotibus relinquendam, ut qui facilius ejus moram ferre possunt,

121. *Gallis hanc Philodemus.*] *Gallis* amicam tam difficilem, non tamquam hostibus, optat *Philodemus* iste homo elegans & urbanus; sed de *Gallis* ut *pereginiis Romæ* loquitur, qui quovis pretio ac labore istiusmodi conditiones quærant, ut de *Hispansis* vidimus lib. 1. *Od. v. Turneb. lib. 21, cap. 15. Torr. Sibi, quæ neque magno.*] Sibi optabat eam.

123. *Rectaque sit.*] Non gibbosa. *Munda hæctenus, &c.*] Ita munda. *Longa.*] Neque longa crepidarum altitudine.

124. *Alba velit.*] Nec cerussa malas candefaciens.

125. *Hæc ubi supposuit dextro corpus.*] Hæc

- Ilia, & Egeria est: do nomen quodlibet illi.
Nec vereor, ne, dum futuo, vir rare recurrat:
Ianuam frangatur: latret canis: undique magno
Pulsa domus strepitu resonet: vepallida lecto*
- 130 *Desiliat mulier: miseram se conscia clamet:
Cruribus hæc metuat, doti deprensa, egomet mi:
Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo:
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fa-*
ma.

DEPREN-

Hæc mulier cum in meis est complexibus.

126. *Ilia & Egeria est: do nomen.*] Est mihi instar Ilie matris Romuli, & instar Egerie nymphae, Numæ Pompilio familiaris.

127. *Nec metuo.*] In libertinae amore. *Recurrat.*] Aliquid suspicans de uxoris impudicitia.

128. *Frangatur.*] Ne janua frangatur à viro redeunte.

129. *Vepallida.*] Sic quidem vetus legisse videtur interpres, atque ita legendum esse contendit Lamb. celare tamen Lectorem nolim antiquos codd. omnes non tantum duas dictiones facere, sed optimos quosque *væ* per *æ* scribere: atque in nonnullis apponi, *Interjectio timentis.* De particula autem *ve* in compositione multa Gellius, libro v. c. xii. & lib. xvi. c. v. *Vepallida lecto Desiliat mulier, &c.*] *Vepallida*, una orationis pars, sicut *vesana*, & significat valde pallida sicut apud Persium,

Ut ramale vetus vegrandi subere coctum. Stephanus *Væ* interjectionem esse vult, quæ non ab ipsa muliere, sed ab ipso Horatio, tanquam ingemiscente illius casui, proferatur. *Vepallida lecto Desiliat mulier.*] Ne matrona misere pallida è lecto desiliat. Alii legunt, *Vel pallida.*

130. *Conscia clamet.*] Ancilla culpæ herilis conscia. Angl. *the maid-band.*

131. *Cruribus hæc metuat.*] Ne crura

compedibus innectantur. *Doti deprensa, egomet mi.*] Venustissima distributione suum cuique metum attribuens, ancillam cruribus, nuptam doti, adulterum pelli timentem velut in mimo aliquo ante oculos ponit, quod illæ tunc ferè pœnæ in usu fuerint. Nam ante legem Juliam tam apud Romanos, quam olim apud Græcos, licebat marito uxorem occidere. qua de re Gellius, lib. x. cap. xxiii. Licebat & in adulterum sævire, certa tamen cautione adhibita. Solutò verò ob adulterium matrimonio, dotis retentio ei competeat, si culpa mulieris id accidisset. Dotis verò perdi solitæ exemplum elegans apud Valerium Maximum lib. vii. cap. ii. non quòd addiceretur fisco, sed quòd marito cederet. *Torrent. Doti deprensa.*] Ne dotem amittit uxor à viro deprehensa. *Egomet mi.*] Egomet mihi in tanto tumultu consulo.

132. *Discincta tunica fugiendum.*] Tunica non cinctæ.

133. *Ne nummi pereant.*] Ne sim nummis me redempturus, propter adulterium commissum. *Aut pyga.*] Nihil in hoc obscenum, sed succisam adulterio pernam intelligo. Unde *supernati* apud Nestum, ut paulò antè diximus. *Turneb. lib. ii. cap. 23. Torr. Aut pyga, aut.*] Ne pereat pyga, id est, ne nates vapulent: aut ut alii volunt, ne patiar raphanimum, de quo supra.

DEPRENDI *miserum est: Fabio vel iudice vincam.*

134. *Deprenli miserum est.*] Deprehendi in adulterio miserum est. *Fabio vel iudice.*] Interpretes *Fabium* hunc *JC-* tum faciunt, quod minime opis erat. Tantum intelligimus aliquem, qui matronarum sectator acerrimus, mox deprehensus, ac male multatus, Venerem

illam tam detestabatur, quam ante laudaverat. *Torrentius.* *Fabio vel iudice vincam.*] Si *Fabius* Jurisconsultus (qui in adulterio olim fuit deprehensus) sit iudex in hac re constitutus, ego vincam, id est, obtinebo.

SATYRA III.

Eos primum reprehendit, qui quum ad sua ipsorum vitia conniveant, in alienis videndis acumine oculorum valent. Deinde amatorum & patrum exemplo leviora vitia in amicitia dissimulanda esse docet. Postremò ad reprehensionem Stoici Paradoxi dilabitur, quo paria esse peccata dicunt.

OMNIBUS hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare, rogati:

Injussi nunquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,

5 Si peteret per amicitiam patris, atque suam, non
Quidquam proficeret: si collibuisse, ab ovo
Usque ad mala citaret, Id Bacche, modo summa

Voce,

Hunc Sermonem à ridicula quadam decantatorum moribus sententia exorsus *Horatius*, mox veluti è turba audientium adversarium quemdam sibi opponens, ac querentem fingens an ipse qui in alios diceret, ab omni vitio immunis esset; non modo honestè respondet, sed inde sumta occasione, quomodo comiter amicis utendum, atque illis, si quid forte peccaverint, ignoscendum sit, ducet. *Torrent.*

2. *Inter amicos.*] Inter amicos sibi familiares.

3. *Injussi nunquam desistant.*] Non rogati cantare. *Sardus.*] Per contemptum: quod in homine illo esset prudentiæ & moderatiõnis vix ulla scintilla, sed vanæ cujusdam persuasiõnis & stultitiæ plurimum: quo nomine erat sua gente, puta Sardibus hominibus ingenio servili probe dignus. *Cruquius.* *Sardus habebat.*] *Hermogenes Tigellius* ex Sardinia.

4. *Hoc.*] Hoc vitium cantatorum: *Cæsar.*] *Augustus.*

5. *Patris, atque suam, non.*] Per amicitiam *Julii Cæsaris*, patris sui per adoptionem.

6. *Si collibuisse.*] Et si *Tigellino* collibuisse. *Ab ovo Usque ad mala.*] Tota quippe cœna cantabat *Tigellius*, nam ab ovo incipiebant, pomis desinebant. Quare & pomorum mensa dicta eadem quæ & secunda, ut lib. III. Od. v. notavimus. De ovi quoque in cœnis usu non uno loco *Athenæus* in *δειπνοσοφιστών* libris. *Torrent.* *Ab ovo Usque ad mala.*] *Ab ovo* quod erat cœnæ initium.

7. *Ad mala.*] Usque ad poma, id est, cœnæ finem. *Citaret Id Bacchi.*] Vocis intentionem significat eum citandi verbo utitur. nam *citare* proprie est per præconem vocare; & *Plut.* in vita *Gracchi*, quod *Romani* dicunt *citare*, *ἀναγγεῖν τῆ σιελπιῆ*. Græcè red-

Cc

didit,

*Voce, modo hac resonat, quæ chordis quattuor ima.
Nil æquale homini fuit illi: sæpe velut qui*

- 10 *Currebat fugiens hostem; sæpe velut qui
Junonis sacra ferret. habebat sæpe ducentos,
Sæpe decem seruos: modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens. modo, si mihi mensa tripes, &
Concha*

dedit. Ut taceam hoc loco optime con-
venire, perinde ac si Bacchum in convi-
vio, magna voce consuetum illud into-
nans, Ið Bacche, ad latitiam exciter. Quod
igitur Turnebus lib. XI. cap. I. Ið Bac-
che magis probat, non possum non dis-
sentire, tum quòd nullo in codice sic
scriptum repperi, tum quòd locus ille
Plautinus in extrema Casina, quo ni-
titur, in vetustis exemplaribus aliter,
quam ipse putet, legitur, Bacche scilicet,
non Bacche, ut in vulgatis, neque Bac-
che, ut ipse refert. *Torrent. Citaret, Io
Bacche, modo.*] Recitare carmen aliquod
in laudem Bacehi, sic incipiens Io Bac-
che. *Summa.*] Modo voce acutissima,
modo gravissima.

8. *Resonat.*] Ante Lamb. *resonans* con-
stanter in omnibus exemplaribus lege-
batur. ipse Turnebum secutus aucto-
rem, ut suspicor, *resonat* restituit. Nec
desunt qui *resonet* legi velint, quo sensu
nescio. Vide Canterum lib. 4. cap. 12.
& Turneb. lib. 19. cap. 30. Quamquam
igitur variè veteres membranæ, à re-
cepta lectione non recedo. Sententia
autem est Tigellium organo illi suo,
quod tetrachordon erat, voce accinen-
tem, ita temperasse sonos, ut modo acu-
ta profus, modo gravis esset cantio:
Unde mox infert;

Nil æquale homini fuit illi.

Numquam enim idem nec similis sibi
Tigellius. de quo præclare Seneca Epi-
stol. CX. *Torrent. Chordis quattuor.*] In
quatuor chordis, id est, instrumento
Musico, quatuor chordarum, Græci ap-
pellant τετραχορδον.

9. *Nil æquale homini.*] In omnibus
se varium ostendit. *Sæpe velut qui.*]

Qui sæpe currebat, velut fugiens ho-
stem.

10. *Velut qui Junonis sacra ferret.*] Notum proverbium, Η ἑσθιον βαδίζεις, id est, *Junonium ingredi*, vel ab ipso dex illius incessu, pleno majestatis, quæ

— *Divum incedat regina, Jovisque
Et soror & conjux.*

Vel à sacrorum ejus pompa, lento gradu
duci solita. Quamquam ad sacra quod
attinet, ceterorum quoque deorum
dearumque fercula, propter dignitatem
ac reverentiam, summa cum gravitate
deferebantur, & Ovid. III. Amor.

*Mors patrum sancta, velata vestibus al-
bis,*

Tradita supposito vertice sacra ferant.

De virginibus enim loquitur, quæ cane-
phoræ ab hoc gestandi vasa sacrorum
munere vocabantur: quo vocabulo non
semel usus etiam Cicero in Verrinis.
His itaque Tigellium & Hydaspem il-
lum comparat Horat. Turneb. lib. 13.
cap. 1. & lib. 2. cap. 14. *Torrent. Vel-
ut qui Junonis sacra ferret.*] Sæpe tat-
tus incedebat, velut virgines κενύφο-
ροι.

12. *Tetrarchas.*] Tetrarcha quartam
regni partem possidet.

13. *Mensa tripes.*] Mensam haud du-
biè vilem plebejamque significat, & qua
nulla poterat esse simplicior, qualem &
Baucis anus illa apud Ovid. VI. Met-
tam. Jovi posuit:

— *Mensam succincta tremensque
Ponit anus, mensæ sed erat pes tertius im-
par;*

Testa pavem fecit.

Lepidè enim Poëta ingeniosus non
conten-

- Concha salis puri, & toga, quæ defendere frigus,
 15 Quamvis crassa, queat. decies centena dedisses
 Huic parco paucis contento: quinque diebus
 Nil erat in oculis. noctes vigilabat ad ipsum
 Mane: diem totum stertebat. nil fuit unquam
 Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi, quid tu?
 20 Nullane habes vitia? imo alia, baud fortasse minora.
 Mænius absentem Novium cum carperet: Heus tu,
 Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis
 Verba putas? Egomet mihi ignosco, Mænius inquit,

Stul-

contentus tripedem finxisse mensam, etiam pede uno claudicantem reddidit. *Torrent.*

14. *Concha salis puri.*] Veteres Romani, ut lib. II. Od. xvi. notasse memini, tametsi nullum aliud vas argenteum possiderent, patellam tamen, quam deorum dicebant, ac salinum ex argento ferere faciebant. At Tigellius hic Curios omnes & Fabricios frugalitate & abstinentia superans; concha salini loco contentus erat; neque rapulis radicibusque ut illi, sed mero sale pani intrito, obsonii loco fruebatur: nisi purum pro candido accipere quis malit, ad nigri salis differentiam; quo nunc quoque tenuiores utuntur. Sed ne nigrum quidem respuisse Tigellium. *Torr. Concha salis puri.*] Salinum ex concha.

15. *Quamvis crassa.*] *Crassas* vocabant togas tunicasque eadem quas & pingues, durioris ac crassioris panni, quales hiberno tempore in usu erant. *Torr. Decies centena.*] Turnebus *Adversariorum* lib. xviii. cap. xxx. veteres Romanos hanc pro immani summa usurpare solitos annotat, & brevitatis causa appellari *decies*, seu *decies sestertium*. Egredie sane, sic enim hic Horat. & *Mart.* lib. ii.

Si dederint superi decies mihi millia centum.

Ea eoque est causa, quod, cum maximam dotem significare auctores vo-

lunt, hanc summam expriment. *Juven. Sat. x.*

— Ritu decies centena dabuntur

Antiquo. —

Efficit autem decies sestertium xxv. M. coronatorum. *Torrent. Decies centena.* Mille sestertia si dedisses huic qui paulo ante erat tam parcus.

16. *Quinque diebus Nil erat in oculis.*] Nova, nec inelegans locutio. Repente autem largiter habere, repente nihil, hoc vocabat Cato *vesiculariam vitam vivere*, ab his qui furandi causa alienos parietes vestibis foderent, teste Festo. *Torrent.*

19. *Sic impar sibi.*] Sic inconstans.

21. *Mænius absentem Novium.*] Rectè posteriore sua editione sic Lamb. Ante *Novium* pro *Novium* ediderat; manifesto errore. *Novius* homo quidam vitiosus *Sat. vi.* *Torrent.*

22. *Ignoras te? an ut ignotum.*] Non novisti tua vitia? *Dare nobis Verba.*] Cruquius statuit, *Dare verba*, hic non tam esse fallere, quam latere: perinde ac si dicat, an tua vitæ ratio, qua sis nobis incognita, latere possit nos, ita ut à nobis reprehendi non queas? *Dare nobis Verba.*] Putas nos fallere?

23. *Egomet mihi ignosco.*] Pulcre de hoc *Plin. Epist. ad Geminium* lib. vi. *ri.* *Ego optimum & emendatissimum existimo, qui ceteris ita ignoscat, tanquam ipse quotidie peccet; ita peccatis abstinet, tanquam nemo*

Stultus, & improbus hic amor est, dignusque notari,
 25 *CUM tua pervideas oculis mala lippus inunctis;*
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? at tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus & illi.

Iracun-

nemo ei ignoscat. In vulgatis libris male tamquam nemini ignoscat legitur, pro tamquam nemini, &c. Torrent. Ego met mi ignosco.] Ego met mihi do veniam.

24. *Stultus & improbus.*] Objurgatio Moenii ab amore sui stulto & improbo, qui dicitur φιλαυτία, qua nulum majus malum homini, neque magis exitiosum contingere potest. *Dignusque notari.*] Ignominia nota, qua Cenlores eos notabant, qui quid indecentius aut dicerent aut facerent. Hellenismus, pro dignus qui notetur. *Cruquius.*

25. *Cum tua pervideas oculis, &c.*] Reprehendit eos, qui quam se in cernendis suis ipsorum vitiis summa perspicacia uti simularent, contra ad ea conniverent: & pro Lynceis oculis (quibus utebantur in aspiciendis aliorum vitiis) lippos & inunctos oculos afferrent. Quasi dicat, Quum tu ad pervidendum scilicet tua vitia oculos lippos & inunctos afferas. Vel, Quum tu lippos & inunctos oculos (quos tamen perspicaces videri cupis) ad cernenda tua vitia adhibeas. *Stephanus. Pervideas.*] *Plut. lib. de Securitate animi,* similem curiosi hominis reprehensionem iisdem pane verbis expressit. ait enim:

Τὶ τὸ ἀλλόττερον ἄνθρωπε βουσκενωτάτῃς

Καὐθὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἰδίον ὠφθαλμοῖς;

Quem locum expendens P. Victorius Var. lect. lib. xxx. cap. xv. ut *acutum cernere*, idem est quod ὀξυδερκεῖν, sic *pervidere* interpretatus pro oculis transire, nec attente contemplari, imitatione

verbi Græci πνευθλίπειν. Sed ea interpretatio Lamb. displicuit. Neque negaverim verbo *pervidendi* aliter usos auctores illos, quos Lamb. citat; sed Horat. Græcorum imitator eximius, suo more locutus est: & particula *per* in compositione saepe diminutionem significat; ut *perdo*, *perreo*, *perfidus*, *perjurus*, & similia. quod à P. Nannio Alcmariano notatum memini Miscellaneorum lib. III. &, à Victorio Var. lect. lib. 20. cap. 15. *Pervideas.*] Legendum est *prævideas*, pro *præterideas*: ut cum *prælabi*, *præfluere*, & alia id genus dicunt:

Qui regna Daunii præfuit Appuli.
Præfuit. cum mala tua prævideas, id est, in videndis iis cœcitas. Heinsius. *Lippus inunctus.*] Quasi lippus, cujus oculi sunt uncti.

27. *Aquila.*] Quanta aquilis videndi vis, illis præfertim, quas Haliaetos vocant, cognosci poterit ex Plinio lib. 8. cap. III. & Aristot. hist. animal. 13. cap. xxxi. *Serpens Epidaurius.*] Interpretis hic vice sit nobis Festus; *Dracones*, inquit, ἀπὸ τῆς δρακείνης, id est, *videre. clarissimam enim dicuntur habere oculorum aciem. Qua ex causa incubantes eos thesauris custodia caussa sinxerunt antiqui. Ideoque Æsculapio attribuuntur, quod vigilantissimi generis putantur, que res medicina maxime necessaria est.* Sit ergo *serpens Epidaurius*, serpens Æsculapio, qui Epidauri præcipua religione colitur, sacer. De quo Romam advecto Livius & alii. *Torrent. Epidaurius*] *Serpens Epidaurius* ponitur pro quovis dracone.

28. *Evenit, inquirant vitia ut tua.*] Ut sint aliqui, qui velint invicem inquirere tua vitia.

29. *Minus*

- Iracundior est paulo, minus aptus acutis*
 30 *Naribus horum hominum. rideri possit, eo quod*
Rusticius tonso toga defluit, & male laxus
In pede calceus hæret. at est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. denique teipsum
 35 *Concute, num qua tibi vitiorum in se verit olim*
Natura, aut etiam consuetudo mala. namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc prævertamur, amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
 40 *Delectant; veluti Balbinum polypus Agnæ.*

Vellem

29. *Minus aptus acutis naribus.*] Paulo morosior, inquit, est quispiam, qui rideri se nolit, & rideri tamen ob quadam leviora vitia possit. Volunt autem Grammatici hæc de Virgilio dici. Pulmannus sic distinguendum censet, *Iracundior est paulo, minus aptus, acutis Naribus horum hominum rideri possit.* Turneb. libro 19. capite 4. *Torrentius.* Minus aptus acutis Naribus.] Ineptus ad congressus hominum dicitur, quorum scommata ferre non potest.

30. *Horum hominum.*] Qui hodie vivunt.

31. *Rusticius tonso toga.*] Quod illi imperitius tonso toga male est composita. *Et male laxus.*] Calceus valde laxus.

33. *At tibi amicus.*] Ferendus igitur & amandus.

34. *Sub corpore.*] Multò plures & emendatiores codd. habent *sub pectore.* Displicuit fortassis alicui quòd ingeniosi hominis incultum pectus diceret Horatius. *Denique teipsum.*] Exemplar optimum, *Deinde teipsum.* Torrent.

35. *Concute, num qua.*] Teipsum diligenter examinato, num qua vitia tibi natura ingeneraverit.

36. *Consuetudo mala.*] Assiduitas peccandi.

37. *Neglectis, &c.*] Admonet animum excolendum disciplinis, alioqui futurum, ut inutili sylva vitiorum occupetur. Filix enim herba invisita agricolis. *Erasinus.* *Neglectis urenda filix innascitur.*] Sic animus sine philosophiæ cultura scatet vitiiis.

38. *Illuc prævertamur.*] Eò veniamus, id ante omnia consideremus; ut amatorum nempe exemplo, nos quoque amicorum vitiiis ignoscamus. sic enim *prævertendi* vocabulo usi sunt veteres, eoque mirifice delectatur Virgilius,

— *Volucrumque fuga prævertitur Hebrum.*

Torrent.

Illuc prævertamur: amatorem quòd amicæ.] Nos eo vertamus priusquam de amicorum officio aut vitiiis agimus, ut explicemus quòd turpia vitia amicæ decipiunt cæcum, &c.

39. *Decipiunt cæcum.*] Non animadvertuntur ab amatore.

40. *Polypus.*] Πολύπους Græcè caruncula in naribus, ut definit Celsus lib. vi. cap. viii. nomen à Polyphi carnis similitudine invenit, ut *Epod. xii.* diximus. *Torrent.* *Polypus Agnæ.*] Mor-

*Vellem in amicitia sic errarem, & isti
Errori nomen Virtus posuisset honestum.*

*At, pater ut gnati, sic nos debemus amici,
Si quod sit vitium, non fastidire. Strabonem*

- 45 *Appellat pætum pater: & pullum, male parvum
Si cui filius est: ut abortivus fuit olim
Sisyphus. hunc varum, distortis cruribus, illum
Balbutit scaurum, pravis fultum male talis.*

bus putidus in naribus Agnæ, Balbini amica.

42. *Virtus posuisset honestum.*] Ars imposuisset.

43. *At, pater ut gnati, sic nos debemus.*] Ut pater non fastidit vitium gnati.

44. *Strabonem Appellat pætum.*] Non solum igitur filiorum vitia non fastidit pater, sed extenuat etiam, quod *πυργεῖσθαι* vocant Græci, & quantum in ipso est, invenire nititur quod laudet. *Torrent. Strabonem.*] Strabonis oculi sunt distorti.

45. *Pætum pater.*] Pætus habet oculos semiclosed. *Pullum.*] Pullus, uti & pupus, & pupillus, blandientium esse vocabula & alibi videmus. Nec dissimile illud lib. II. Sat. III. *Sume Catelle.* nam & hoc blandientis est. Heinsius sic legendum censeat:

Appellat pætum pater, & putum, male parvum

Si cui filius est.

Nihil festivius dici hæc *πυργουγενεῖα* potest. Glossæ, *puti, παρποι*. Sunt enim blanditiæ parentum. *πυργουγενεῖα*. Patres ergo, ut Strabones vocant pætos, *πυργεῖσθαι*, ita exigua staturæ filios, *putos, πωδωνος*. Quid sit *putus* & *πωδων*, multis docuit in Catalectis vir incomparabilis Josephus Scaliger. *Heinsius. Male parvus.*] Filius nimis exiguus.

47. *Sisyphus.*] Antiquissimi codd. *Sisyphus*. Interpretes Antonii triumviri pumilionem fuisse volunt, ab ingenii

calliditate sic dictum. Tales autem divitibus in deliciis esse solent. *Abortivum* autem vocamus quicquid imperfectum editur. At imperfecta sunt pusilla omnia. *Torr. Sisyphus.*] Filius M. Antonii triumviri staturæ vix bipedalis, sed ingenii acutissimi. *Hæc varum distortis.*] Hunc qui distorta haberet crura varum appellat. *Varum distortis cruribus, illum Balbutit scaurum.*] Duo fidelissimi codd. *balbutit*. Est autem hic *balbutire*, amantium more fracta & tremula voce loqui. Tibullus:

Et sibi blanditiis tremula componere voce.

Ut autem *Vari* dicuntur, qui introrsum curvis contractisque sunt cruribus, sic *Valgii* & *Varij* qui diversas habent furas: ut ergo à pedum vitio *Planos*, *Plantos*, *Scauros*, ac *Pansas*; sic à cruribus *Varos*, *Varios* ac *Vatimos* appellatos tradit Plin. lib. XI. cap. XLV. Turneb. lib. 23. cap. 17. *Torrent.*

48. *Balbutit scaurum.*] Balbutiundo appellat Scaurum, id est, habentem talos extantes.

Sisyphus, hunc varum distortis cruribus illum

Balbutit Scaurum, pravis fultum male talis.

Balbutire interpretes non bene interpretantur. *Balbus* enim apud Latinos nonnunquam is est, quem appellant *bleesum*, hoc est is, qui linguæ vitio litteram *r*. pronuntiare nequit, ac pro ea usurpat *l*. qualem & nostra ætate D. heroa Casarem Scaligerum, & olim Alcibiadem fuisse accepimus. *Talis fuisse*

Parcius hic vivit: frugi dicatur. ineptus

- 50 *Et jactantior hic paulo est: concinnus amicis
Postulat ut videatur. at est truculentior, atque
Plus æquo liber: simplex, fortisque habeatur.
Caldior est: acreis inter numeretur. opinor,
Hæc res & jungit, junclos & servat amicos.*
- 55 *At nos virtutes ipsas invertimus; atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis*

Nobis-

fuisse videtur C. Luc. Hirrus, in Auguratu Ciceronis competitor, quem jocose *Hillum* nominat. Horatius igitur cum ostendere vellet tenerimum illum parentum erga liberos, in extenuandis eorum vitii affectum, quo ea magnis exemplis extenuare solent, perquam Satyricè, ut erat ingenium viri, singulis Romana nomina induxit. Si quis Strabus est, inquit, vocat *Patum*. Id autem *Æliorum* & *Papiriorum* cognomen est. Si nanus, *Pullum*, quod est Juniorum, è quibus L. Junius Pullus, cum Pub. Claudio Pulchro A. U. C. 1214. Cos. fuit. Si distortis cruribus *Varum*, id est Pompejorum & *Quintiliorum*. Denique si balbutit, inquit, vocat *Hillum*. Quo joco dici non potest, quanta venustate tangatur Hirrus, cujus Cicero mentionem fecit. Est autem plane ab inexpectato. Quis enim expectasset, ut cum viria cognatis vocabulis excusantur, nominaret Hirrum, cujus nomen cum balbo nihil commune habet? Sed quia ipse talis erat, urbanissimo, supra quam dici potest, sale, pro vicino nomine ipsam personam ad partes vocat, non aliter ejus nomen efferendo, quam ipse Hirrus id efferre poterat. Est autem particula *si* repetenda ex illo:

— & *Pullum. male parvus*

Si cui filius est —
Si male parvus, si balbutit. Quare totum locum non dubitabis hoc modo legere, ac in editione Rob. Stephani correctum damus: quem ibi vide. *Rutgers.*

49. *Frugi dicatur.*] Homo frugi dicitur & temperatus. *Ineptus, Et jactantior.*] Meo judicio *ineptum* vocat Horatius, qui jocis captandis nimius & immodicus videatur. Unde & *ineptia* dicta pro jocis ludisque. Quamquam ita etiam exponere hunc locum possumus, ut eo ipso ineptus sit, quod jactantior se ostendet. *Torrent.*

50. *Concinnus amicis.*] Elegans & politus.

52. *Plus æquo liber.*] Libere veritatem eloquens. *Simplex fortisque.*] Non bilinguis.

53. *Caldior est.*] Ferventior & iracundior est.

54. *Hæc res & jungit.*] Clausula expolitionis, qua liquido manifestat, obsequium unicum esse vinculum amicitiae cum aliquo conservandæ: ut ait Comicus,

Obsequium amicos, veritas odium parit.
Cruquius.

55. *Virtutes ipsas invertimus.*] Id est, quantum in nobis est, corrumpimus, ea quæ laudem mereantur vitiorum nominibus appellando; ut fir, cum vasa incrustatione nativum colorem speciemque amittunt. Incrustatur enim sive vas, sive aliud quippiam, quod crusta testorio aliquo interius exteriusque obducitur. vide Turneb. lib. xix. c. 1111. *Torrent. Invertimus.*] Amicorum virtutes male interpretamur.

56. *Incrustare.*] Vitioso succo vas inquinare, vel impuro testorio formare. Est Allegoria. *Probus quis.*] Si quis probus.

*Nobiscum vivit? multum est demissus homo: illi
Tardo cognomen pingui damus. hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum:*

60 *Quum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris
Invidia atque vigent ubi crimina: pro bene sano,
Ac non incauto, fictum, astutumque vocamus.*

*Simplicior si quis (qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi Mæcenas;) ut forte legentem,*

65 *Aut tacitum appellet, quovis sermone molestus;
Communi sensu plane caret, inquit. eben*

57. *Demissus homo.*] Abiectus dicitur à nobis. *Illi Tardo cognomen pingui damus.*] Sic nostra exemplaria, uno demto, quod Jacobi Carondeletii est, in quo *pinguis* legitur; quemadmodum de suo quoque codice testatur Turnebus lib. xix. c. iiii. eamque lectionem ut necessariam defendit. Ego apertiorē esse admitto, necessariam esse constanter nego. *Torrent. Homo illi.*] *Homo illi est*, legendum arbitratur Per. Nannius Miscell. lib. 3. *Illi Tardo, cognomen pingui damus.*] Si quis tardus est, (id est, tardius sentit) cum pinguem appellamus, id est, crassum & rudem.

58. *Hic fugit omnes.*] Si quis cautior est adversus hominum fallacias.

59. *Obdit apertum.*] Latus offert aut ostendit. translatio est à milite cauto vel gladiatore.

60. *Quum genus hoc inter vitæ versetur.*] Quum inter insidiosum hominum genus versetur. *Ubi acris.*] Quo tempore.

61. *Crimina.*] Vigent criminationes. *Pro bene sano.*] Pro cauto & prudente.

63. *Simplicior quis.*] Lamb. priorē editionē vulgatam lectionem secutus fuerat, *Simplicior si quis.* Nostri verò codices omnes, *Simplicior quis est.* Quod verò sequitur, *Qualem me sæpe lib. Obi. tibi Mæcenas;* eam parenthesis sic accipio, ut simplicioribus annumerari optet Horat. qualem forte se gerbat, cum multorum opinione vaser ac

Quam callidus haberetur. Sed hi mores scriptis ejus æstimabant. Canterus lib. 4. cap. 12. *Torrent. Simplicior si quis.*] Si quis apertior & alienus ab omni dolo. *Qualem me sæpe libenter. Obtulerim tibi Mæcenas.*] Eos qui rebus gravioribus intentos interpellant, adversarii, qui quæcunque amicorum vitia in majus elevant, molestos vocare solent, & communi sensu carere dicunt. Contra *ai τωρνεραζωδποι*, tales, simplices vocant. Quali *τωρνεραζωδποι* ego, inquit noster, sæpe à te excusari ô Mæcenas, opto. quia hoc non raro à me solet fieri: ut, nimirum, tibi, rebus longe gravioribus intento, sim molestus. *Heinsius.*

65. *Aut tacitum impellat.*] Aut si cogitandum interpellat. *Appellet.*] Libri vetusti ad unum omnes, quos vidi plurimos, communem lectionem servant, & *impellat* legunt. Et *impellere* quidem pro quocunque modo turbare ac concitare accipere possumus: non possum tamen Lambini conjecturam non laudare. *Torrent. Molestus.*] Gravis inturbator.

66. *Eben.*] Exclamatio pathetica in malitiam naturæ perversæ & insipientis, quæ dum nocet aliis & injuriam facit, non cognoscit eidem se malo obnoxiam, & perire se prius oportere, quam alium perdere, quod malitiæ est proprium. *Cruquius.*

Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!

NAM vitiiis nemo sine nascitur. optimus ille est,
Qui minimis urgetur: amicus dulcis, ut æquum est,

70 Quum mea compenset vitiiis bona: pluribus hisce,
(Si modo plura mihi bona sunt) inclinēt, amari
Si volet. hac lege in trutina ponetur eadem.

Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius. æquum est

75 Peccatis veniam poscentem, reddere rursus.

Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ,
Cætera item nequeunt stultis hærentia, cur non

67. Iniquam.] Gravissimam legem nobis imponimus.

68. Nam vitiiis.] Relatus à Stobæo senarius Simonididis:

Πάμπαν δ' ἀμαρμῶν, ἕνις ἔτ' ἀ-
χνησῶ.

Id est:

Non ullus expers criminis, non mortis est.
Torrent.

69. Urgetur.] Gravatur.

70. Cum mea compenset vitiiis bona.] Qui amicis dulcem ac jucundum se præbere velit, is cum vitiiis compenset bona. quæ si præponderent, ipse quoque eodem inclinēt, & par amici de se iudicium expectet; ut, dissimulatis toleratisque utrimque vitiiis, ambo in amore persistant. *Torrent. Hisce.]* Hisce meis virtutibus, cum sint vitiiis plures, inclinēt, id est, faveat.

72. In trutina.] Trutinam pro libra posuit, uti & Persius:

Examine improbum in illa

Castiges trutina.

Cum proprie pars libræ sit. Græcè *τρύβη*, nempe examen ipsum, sive lingula medio in jugo, unde lances dependent, erecta; quæ si neutram in partem inclinēt, sed scapi sive ansæ, per quam volvitur, puncto respondeat, cognoscitur æqualitas sive æquilibrium. aut æquamentum, si ita dici mavis. Græci *ισορρομῶν* vocant. *Torrent. In trutina*

ponetur eadem.] In eadem libra ponderabitur, id est, eandem æquitatem inveniet.

73. Propriis offendat.] Suis peccatis gravioribus: Allegoria est.

74. Verrucis illius.] Levioribus amici vitiiis.

76. Denique quatenus excidi.] Libri nostri omnes *quatinus*. Necessaria autem ratione, sicut antè dixit, inter amicos vivendum esse demonstrat Horatius. Quod enim tolli omnino non potest, ferendum est: quod ferendum autem, expendi debet quo modo quæve ratione feratur atque interdum etiam corrigatur, quod fieri nequeat, si peccata, ut Stoici volunt, sint æqualia. *Torrentius. Denique.]* Disputat contra Stoicorum dogma, qui dicunt, Omnia peccata esse paria. *Quatenus.]* Quoniam.

77. Stultis hærentia.] Stoicorum more loquitur, qui, excepto solo sapiente, cæteros omnes stultos esse ac proinde insanire definiunt. *Torrent. Cur non Ponderibus.]* Vult nihil temere decerni de vitiiis, sed ea moderamine rationis affirmari, castigarique: qua monitione partim reducit in memoriam in eo peccare philautos, quos in amicorum vitiiis corrigendis ostendit plus æquo duriores: partim præludit, in eo genere non esse multo æquiores Stoicos. *Cruquius.*

- Ponderibus, modulisque suis ratio utitur? ac, res
Ut quæque est, ita supplicis delicta coercet?*
- 80 *Si quis eum servum, patinam qui tollere iussus,
Semesos pisceis, tepidumque ligurrierit jus,
In cruce suffigat; Labeone insanior, inter
Sanos dicatur. quanto hoc furiosius atque
Majus peccatum est? paullum deliquit amicus;*
- 85 *Quod nisi concedas, habere insuavis, acerbus;
Odisti, & fugis, ut Drusonem debitor æris:
Qui, nisi quum tristes misero venere Kalendæ,*

Merce-

78. *Ponderibus, modulisque suis ratio.*] A quo iudicio & conveniente moderatione.

79. *Coercet.*] Cur non ita cohibet & punit?

81. *Tepidumque ligurrierit jus.*] Sic lib. III. Sat. IIII.

— *Seu puer unctis*

*Tractavit calicem manibus, dum furta
ligurrit.*

Sic enim ibi constanter scribitur in omnibus nostris exemplaribus. Hic tamen variant, & in pluribus simpliciter scriptum reperitur. Donatus in illud Terentii Eunuch.

Patria qui abligurrierat bona.

Ligurire ἄλλο ἔλιγρον, quod suave significat, dici tradidit, pro eleganter & more senum, ut inquit, multo cum fastidio suaviora quæque degustare. Unde *abligurire* bona, pro suavis escis consumere. Sed & servi, de quibus Horat. propriè ligurriunt, cum furtim id, quod sperant latere posse, de patinis delibant. Turneb. lib. 2. cap. 15. *Torrent. Ligurrierit jus.*] Leviter exforbuerit.

82. *Labeone insanior.*] Hic ille, ni fallor, M. Antistius Labeo, quem Atejus Capito Epistola quadam apud Gellium lib. XI II. cap. XII. testatus est morum pop. R. jurisque civilis doctum apprime fuisse. Nihil itaque dubitandum quin in Cæsaris gratiam *insanum* eum vocet Horatius. *Torr. Labeone insanior inter.*] Labeo jurisperitus erat contumax,

qui multa nimis libere dixerat in Augustum. *Labeone insanior.*] Sic dictus, vel ob singularem ejus contumaciam erga Augustum: vel ut Pomponius lib. 2. circa finem D. de orig. juris, &c. ita scribit: *Labeo, ingenii qualitate & fiducia doctrinæ, quia & ceteris operis sapientiæ operam dederat, plurima innovare instituit.* Videmus autem vulgò eos, qui à præceptorum traditionibus recedunt, & novas ipsi comminiscuntur, quantumvis jure id faciant, à plerisque contemni, tideri; temerarios demum, impudentes ac stultos nuncupari: quod Labeoni verisimile est contigisse, ut scilicet à vulgò despiceretur & insanus vocaretur. & Horatius cum vulgò locutus est. *Delrio.*

83. *Inter sanos dicatur.*] Inter sapientes. *Quanto hoc furiosius atque.*] Furiosus, quod fecit dominus, quam quod servus admisit.

85. *Concedas, habere.*] Quod nisi ignoscas.

86. *Drusonem.*] Manuscripti omnes *Rusonem*, vel *Russonem*, vel *Rissonem* vocant. Interpretes feneratorum acerbissimum, & ineptissimum historiarum scriptorem, fuisse volunt; qui debitorum moram facientes eo mactabat malo, ut recitantem audire veluti captivi cogentur. Vide Nann. Miscell. lib. 4. *Torr. Drusonem debitor æris.*] Feneratorum & malum historiarum scriptorem.

87. *Mifero.*] Debitori. *Calendæ.*] Calendis,

*Mercedem, aut nummos unde unde extricat: amaras,
Porreſto jugulo, historias, captivus ut, audit.*

- 90 *Comminxit lectum potus; menſave catillum
Euandri manibus tritum dejecit; ob hanc rem,
Aut poſitum ante mea quia pullum in parte catini
Suſtulit eſuriens; minus hoc jucundus amicus
Sit mihi? quid faciam, ſi furtum fecerit, aut ſi*
95 *Prodiderit commiſſa fide, ſponſumve negarit?
Queis paria eſſe fere placuit peccata, laborant,
Quum ventum ad verum eſt: ſenſus, moreſq; repugnant,
Atque ipſa utilitas juſti propè mater & equi.*

Quum

lendis, creditam pecuniam reddebant debi- tores. vide Epod. 3.

88. *Mercedem aut nummos.*] *Mercedem* vocat uſuram ipſam, *nummos* ſortem. Vide Sat. præcedente, & Epod. II. *Torrent.* *Mercedem aut nummos.*] Uſuram. *Unde, unde extricat.*] Alicunde parat.

89. *Porreſto jugulo historias.*] Quasi jugulari mallet, quam Drufonis historias audire.

90. *Potus.*] Amicus tuus bene potus.

91. *Euandri manibus tritum.*] Ac proinde, ob vetuſtatem ſcilicet, pretioſiorem. Simile illud libro I I. Saty- ra III.

— *Quære amabam,*

*Quo vaſer ille pedes laviffet Sifyphus
ere. Torrent.*

Tritum dejecit.] Catinum antiquiſſimum, quo uſus eſt Euander, Pallantis Arcadiæ regis nepos. *Ob hanc rem.*] Quia catillum dejecit.

93. *Minus hoc.*] Minus ob hoc.

95. *Commiſſa fide.*] Pro fidei. ut li- bro III. Od. VII.

Constantis juvenem fide.
Torrent.

Fide.] Commiſſa fidei. *Sponſumve negarit.*] Non leve aliquod promiſſum dicit, ſed ſoleni ſtipulatione. Unde ex *ſponſo agere* apud veteres, pro ex ſtipu-

latu. *Sponſionis* enim appellatione omnis promiſſio ſtipulationeque continetur. Paulus] *Ctus I. VII. de Verb. ſignif. Torrent.* *Sponſumve.*] Promiſſum.

96. *Queis.*] Stoïcis. *Paria eſſe fere.*] Notum Stoïcæ ſectæ Paradoxum, *Ὅτι ἴσα τὰ ἀμάρτυρα.* Quod illuſurus Horatius, à com muni hominum ſenſu abhorreſcere oſtendit. Diſtictio autem *fere* nihil ſententiæ propoſitiæ detrahit, ſed ita loquitur, ut Sat. I I. lib. II.

— *Inſanis & tu, ſtultique prope omnes.* Particula ergo illa *fere*, non minimam vim obtinet; includit enim in ſe univerſalitatem, ita ut vel omiſſo vel appoſito univerſali ſigno, idem ſubinde ſignificet. ut hæc ſit ſententia: queis placuit paria eſſe fere peccata, hoc eſt omnia. ſic dicimus, Romani fere orbem ſubegerunt, id eſt, fere totum. *Cruquius. Laborant.*] Hærent & dubitant Stoïci.

97. *Ad verum eſt.*] Ad veri inquisitionem. *Moresque repugnant.*] Judicium hominum repugnat, qui aliter furem, aliter homicidam puniunt.

98. *Atque ipſa utilitas.*] Utilitas hæc ea cenſenda eſt, quæ non abeſt ab honeſto ex Stoïcorum opinione: non etiam ea quæ turpi conjuncta, lucrum quærit ex re qualibet. Quoniam autem pacto ſit mater juſti & æqui, non facile quis dixerit; niſi ad ea ſe conferat, quæ ſunt

- Quum propeferunt primis animalia terris,
 100 Mutum, & turpe pecus, glandem, atque cubilia propter,
 Unguibus, & pugnis, dein fustibus, atque ita porro
 Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus:
 Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
 Nominaque invenère. dehinc absistere bello,
 105 Oppida cæperunt munire, & ponere leges;
 Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
 Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
 Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
 Quos Venerem incertam rapienteis, more ferarum,
 110 Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
 Fura inventa metu injusti fateare necesse est,
 Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
 Nec natura potest justo secernere iniquum,

Divi-

sunt juris humani, sive gentium. *Cruq.*
Prope mater.] Quasi mater.

99. *Cum propeferunt.*] Probare nititur quod antedixit, justum sanctione hominum esse, non natura. Muretus lib. 1. Variarum cap. v. *Torrent.* *Primis animalia.*] Prima animalia, id est, homines. Hypallage est.

100. *Pecus.*] Veluti pecus rationis & orationis expers. *Glandem atque.*] Glandes erant hominum primorum cibus.

101. *Unguibus & pugnis.*] Multa in eandem sententiam Lucr. lib. v.

Arma antiqua, manus, unguis, dentesque fuerunt,

Et lapides, & item silvarum fragmina rami. *Torrent.*

Porro.] Post temporis intervallum.

102. *Ufus.*] Indigentia.

103. *Notarent.*] Significarent.

104. *Absistere bello.*] Eorum scilicet consilio atque opera, qui prudentia præcellabant. *Torrent.* *Absistere bello.*] Abstinere à bello.

105. *Oppida cæperunt munire.*] De

oppidorum origine agens Cicero lib. 1. De gloria, sic appellata esse existimat, quod opem darent; teste Festo: vel quod ibi opes suas homines conferant, vel quod opere muniebantur moenia, quo tutius essent, si Varroni credimus. *Torrent.*

106. *Ne quis fur.*] Duo optimi libri: *Neu quis fur esset.* *Torrent.*

107. *Cunnus.*] Fuerunt ante Helenam aliæ mulieres, quæ belli causas præbuerunt. *Teterrima.*] Sic nostri. codd. antiqui omnes, non *deterrima*, ut ante Lambinus ediderat. *Torrent.*

108. *Perierunt.*] Perierunt, quia scriptoribus caruerunt.

109. *Incertain rapientes.*] Mulierem omnibus expositam, non certi mariti.

110. *Viribus editior.*] Vir robustior. *Cædebat.*] Occidebat, vel verberabat.

111. *Metu injusti.*] Propter incommodi metum.

112. *Fastosque velis.*] Annales, id est, mundi tempora.

113. *Secernere.*] Distinguere justum ab injusto.

114. Divi-

Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.

115 *Nec vincet ratio hoc; tantundem ut peccet, idemque,
Qui teneros cauleis alieni fregerit horti,*

Et qui nocturnus Divum sacra legerit. ADSIT

Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:

Ne scutica dignum, horribili sectere flagello.

120 *Nam ut ferula cædas meritum majora subire*

Verbera, non vereor; cum dicas esse pareis res

Furta

114. *Dividit ut bona.*] Quo modo potest separare bona à malis.

115. *Nec vincet ratio.*] Nec ratio probabit. *Tantundem ut peccet.*] Ut tam graviter peccet.

117. *Qui nocturnus.*] Qui noctu rem sacram furatus fuerit. *Nocturnus Divum sacra legit.*] *Sublegere*, inquit Servius Ecl. ix. furari est. unde & *sacrilegus*, qui sacra legit, id est, furatur. *Nocturni* quoque *fures* improbiore habentur ex XI. tabulis. Quamquam *furem* à furvo, quod atrum significat, dici vult Varro, quia per noctem, quæ atra est, furta facilius committuntur. unde factum ut *nocturnus* absolute pro fure interdum ponatur.

118. *Æquas.*] Pœnas parvas parvis, magnas magno peccatis.

119. *Scutica dignum.*] *Scutica* quidem flagellum est, à Græco *σκούρα*, quod conum significat; sed minus esse horribile indicat Mart. lib. x. Epigr. LXII. *scuticam* inter paedagogorum arma, uti & *ferulas*, recensens; quarum levissima, percussa puerorum manu admonitio est. Huic vero proxima *fustium* castigatio est. Erat vero *flagellorum* pœna multo gravior quam *fustium*, quod multis locis nos Jurisc. docent. Nam quibus ex causis liberi fustibus, servi flagellis cædebantur, antehac dictum. verum honestiores, fustium loco, aut temporali exilio, aut rei alicujus interdictione puniebantur. At vero milites, ob leviora delicta à centurionibus suis vite percu-

tiebantur. qua de re Juven. Sat. VIII.

Nodosam frangebatur vertice vitem.

In flagellis itaque major & atrocitas & ignominia erat. Unde & *servilia verbera* dicebantur flagellorum ictus, & servi ipsi *flagriones*, sicut & *verberones*, & Græco verbo *mastigia*. Atque hinc ad *flagra deducere* pro in servitute redigere dixisse videtur Juven. Sat. x.

*Quid Crassos? quid Pompejos evertit,
& illum*

*Ad sua qui domitos deduxit flagra Qui-
rates?*

Cæsarem enim dictatorem intelligit, qui Romanorum libertatem oppressit. Proprie verò *flagella* dicuntur, si Grammaticis credimus, arborum fruticumque summitates, eo quod statu agitentur; quas ob virorem, ut Isidorus voluit, etiam *virgas* appellamus. quæ tamen, si nodosæ atque aculeatæ sint, *scorpiones* quoque nominantur. Et *virga* igitur flagella sunt, sicut & *loræ*. *Torrent. Scutica dignum.*] Loro dignum.

120. *Nam ut ferula.*] Ut, pro ne non ut sit sententia, ne non cædas ferulam, qui meretur acerbis corrigi. *non vereor*, hoc est, mihi certum est, te leniter castigaturum eum qui vel maximo supplicio dignus est; itaque apud vos nulla supplicii deprecatione est opus, ut apud quos crimina sint paria & æqualia supplicia. *Cruquius. Ferula cædas.*] Ut minore supplicio afficias.

121. *Non vereor.*] Non vereor, ne id facias.

122. *Fur-*

- Furta latrociniiis, & magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines: si dives, qui sapiens est,*
125 *Et sutor bonus, & solus formosus, & est rex;
Cur optas, quod habes? Non nosti quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi nunquam,
Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens. quo?
Ut, quamvis tacet Hermogenes; cantor tamen, atque*
130 *Optimus est modulator; ut Alfenus vaser, omni
Abjecto instrumento artis, clausaque taberna,*

Sutor

122. *Furta.*] Furta clanculum fiunt. *Latrociniiis.*] Latrocinia sunt violenta direptiones.

123. *Falce recisurum simili e.*] Quam mineris poena simili te amputaturum parva cum magnis flagitiis.

124. *Si dives qui sapiens.*] Facetissime reliqua hujus Satyræ parte, superbam illam Stoicorum de sapiente suo sententiam irridet. de qua sic etiam Epist. ad Mæcenatem:

*Ad summam sapiens uno minor est Jove,
liber,*

*Dives, honoratus, pulcer, rex denique
regum.*

Postquam igitur omnibus artibus virtutibusque sapientem exornant Stoici, ridicule sutorem quoque facit Horat. At illi sanè solum ipsum esse Poëtam, ac solum dialecticum, dicebant. Sic enim Strabo lib. I. Geographiæ. Quamquam autem hoc paradoxum hic exagitat Poëta, inde tamen desumpta illa, quæ cum admiratione legimus l. IIII. Od. IX.

Consulque non unius anni, &c. Torrent. Si dives.] Irridet Stoicorum paradoxon, nempe sapientem esse omnia.

126. *Cur optas.*] Cur optas ut tibi regnum permittant homines? *Non nosti.*] Stoicus arguit Horatium ignorantia, & inquit, Num nosti? &c. *Pater, &c.*] Patres honoris causa appellati qui Philosophorum familiis præfuere. *Torrent.*

127. *Chrysippus dicat.*] Chrysippus vaferrimus Stoicorum somniorum erat interpres.

128. *Sutor autem.*] Potestate, non usu. *Quo.*] Quo istuc pertinet?

129. *Cantor tamen.*] Potest tamen canere.

130. *Ut Alfenus vaser.*] Alfenus ex sutore Jurisconsultus clarissimus evasit. *Alfenus vaser.*] Sic quidem libri omnes tum excusi, tum M. S. sed præsci interpretes, quod & ego in vetustissimis membranis observavi, *Alfinium* & *Alfenium* appellant, cognomine *Varum*; qui patria Cremonensis, relicta ibi, quam exercebat, sutrina, Romam venit, ac Marco Sulpicio Jæto operam dedit, evedus tandem ad Consulatum. de eodem Gellius lib. VI. cap. V. Noct. Att. Neque dubito quin eundem notet Catullus pulcherrimo illo Epigrammate: *Alfene immemor atque unanimes falso sordalibus.*

id enim cum Horatio prope convenit, qui pro *Varo Vasi* cognomen ipsi imposuit. Prænomen autem *Publius* fuit; & ut ego quidem arbitror, cum patrio primum nomine *Alfenus* vocaretur, postquam clarus esse coepit, *Alfinium* se appellavit: de qua nominum mutatione in Suetonii Tiberium scripsimus. *Torrent.*

131. *Clausæ taberna.*] Clausæ sutrina.

332. Sutor

- Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex, sic rex solus. Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri, quos tu nisi fuste coërces,
135 Urgeris turba circum te stante: miserque
Rumperis, & latras magnorum maxime regum.
Ne longum faciam: dum tu quadrante lavatum
Rex ibis; neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum sectabitur: & mihi dulces
140 Ignoscent, si quid peccavero stultus, amici:
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,*

Priva

132. *Sutor erat.*] Cruquius legendum esse censet, *Tonsor erat*, nam crines ultulare & ornare tonsoris est. Et sequenti versu, in contemptum tonsoris Stoici, ait, *Vellunt tibi barbam*, tanquam stulto & inepto ad eam crispandam & discriminandam. *Cruquius. Sapiens operis.*] Ordo est: sic sapiens est optimus opifex omnis operis.

133. *Vellunt tibi barbam.*] Adeo stulte loqueris, ô Stoïce, ut te pueri contumeliosi illudant.

134. *Nisi fuste coërces.*] Tanquam sceptro regio: coërcere namque est virorum principum; qualis hic sibi esse Stoïcus videtur, magnorum regum maximus scilicet, cui pro sceptro porrigit baculum, ut Cynicorum more & latret, & in corona circumstantes se abigat. *Cruquius. Fuste coërces.*] Nisi abigis baculo tanquam sceptro regio.

136. *Rumperis & latras.*] Rumperis clamore.

137. *Quadrante lavatum rex ibis, &c.*] *Quadrans* ex æreis nummis Romæ minimus, communis erat balneatoris merces, ab his pendi solita, qui publicis balneis utebantur, ut Philosophi Literatoresque ac Rhetores solent, cum ob tenuitatem, tum ut in turbæ populari frequentia suas artes venditarent. Hinc *Juven. Sat. vi.*

*Nam que docta nimis cupit & sacunda
videri,*

Cruve tenuis medio tunicas succingere debet,

Cadere Silyano porcum, quadrante lavari.

A qua tamen præstatione liberos fuisse qui primam adhuc pueritiam agerent, probat idem auctor *Sat. i r.*

Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lavantur.

Itaque Cicero Oratione pro Cælio, cum de Clodia sic loquitur: *Nisi forte mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori; amarissime illi objicit, quod non plus ab amatoribus acciperet, quam ipsa balneatoribus penderet, duplici nomine occultè indicans merito quadrantariam appellari, quæ quadrantibus pollura, quadrantibus lavaretur. Cælius lib. 16. cap. 47. Torrent. Quadrante lavatum.*] Mercede balneatori debita, non à rege, sed ab uno de multis.

138. *Rex ibis.*] Non revera rex, sed secundum Stoïcorum opinionem. *Stipator.*] Comes.

139. *Crispinum.*] Præter Crispinum Stoïcum.

140. *Peccavero.*] Libri manuscripti quinque peccabo. Placet non temere enim o corripitur in istiusmodi verbis à Poëtis, qui Virgilio ætate floruerunt. *Torrentius. Stultus.*] Per stultitiam.

141. *Inque vicem.*] Et vicissim.

142. *Priva*

Privatusque magis vivam te rege beatus.

142. *Privatusque.*] Et non rex. *Te rege beatus.*] Qui te regem putas. Sensus est: Quemadmodum sapiens non est di-

endus rex qui unicum habet stipatorem, sic peccata non possunt esse paria, si quædam sint venia digna.

S A T Y R A I V.

Lucilium veteres Comicos Græcos sequutum, mordacem fuisse ait. Sua autem Scripta non itidem legi ostendit, quum bona pars hominum sibi vitii alicujus conscia, se ibi perstringi sciant. Se alioqui virulentia carete, ac tantum jocose & velut paterna quadam castigatione ad deterrendos à vitiis homines uti profitetur.

EUPOLIS, atque Cratinus, Aristophanesque Poëtæ,
Atque alii, quorum Comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius aut alioqui
5 Famosus; multa cum libertate notabant.

Hinc

1. *Eupolis.*] Exorditur ab antiquæ Comœdiæ scriptoribus, ut sibi quidem nonnihil apud Romanos benevolentia, Lucilio vero plus compareret invidiæ, ut qui satis acute & in cives mordacius scripsisset: se vero nihil tale meditari, neque virulentis blateramentis se quemquam velle perstringere, sed urbana tantum & faceta morum castigatione cives à vitiis detertere. *Cratinus.*] Perseus hunc audacem nominat, quod maximalibetate carpsit, & acerbitate mira prosciderit Atheniensium vitia. *Cruq. Eupolis.*] Quinætilianus l. x. de antiqua Comœdia tractans, *Plures*, inquit, *ejus auctores, Aristophanes tamen & Eupolis Cratinusque præcipui.* Hos igitur tres veteris Comœdiæ principes Flaccus noster mollissime uno versu complexus est. Illud autem de Eupolide memorabile, quod Suidas eum bello adversus Lacedæmonios apud Hellespontum naufragio extinctum tradit, unde vetitum fuerit ne quis Poëta militaret. *Torr. Eupolis, &c.*] Hi principes fuerunt inter Poëtæ veteris Comœdiæ.

2. *Prisca.*] Comœdia prisca erat pau-

lo maledicentior, quam ut aures hominum ferre possent.

3. *Dignus describi.*] Qualis Athenis fuisse commemorant Cleonem, Cleophantem, Hyperbolum, homines improbos & seditiosos. At vero illi Comici Periclem quoque, & Socratem, aliosque summos in Repub. viros suis versibus violarunt. Melius itaque Romani, qui notandi viderentur, à Censoribus notari voluere, nec passi sunt vitam famamque subjectam esse probri & injuriis Poëtarum, capite etiam puniri sancientes, tale carmen condere si quis auderet. *Torr. Describi.*] Dignus notari.

4. *Sicarius.*] *Sicam* à secando dictam non modo Grammaticis, sed & Juri tradidere. Erat autem gladius brevis, quo facile occulto grassatores olim utebantur. Hinc propriè quidem qui sic hominem occiderint, sed per abusum quocumque telo id fecerint, *sicariis* appellantur, & lege Cornelia De sicariis tenentur. *Torrent.*

5. *Famosus.*] *Fama*, quæ nihil aliud quam communis de aliquo populi opinio est, ut recte censet Nonius, in utramque partem accipitur: *famosus* sem-

per

Hinc omnis pendet Lucilius, bosce secutus,
 Mutatis tantum pedibus, numerisque facetus;
 Emunctæ naris, durus componere versus.
 Nam fuit hoc vitiosus: in hora sæpe ducentos,
 10 Ut magnum, versus dictabat, stans pede in uno.
 Quum flueret lutulentus: erat quod tollere velles
 Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem;
 Scribendi recte. nam ut multum, nil moror. ecce
 Crispinus minimo me provocat: accipe, si vis,

Acci-

per pro infami, ut multis exemplis idem docet. Hinc mulieres famose, eadem quæ profese. *Torrent. Famose.*] Mala fama.

5. *Hinc.*] Ab illis Poëtis. *Lucilius.*] Cognomine Bassus, patria Auruncanus, inventor Satyra apud Romanos. de quo sic *Quintil.* lib. 8. *Satyra quidem tota nostra est, in qua primus insignem laudem adeptus est Lucilius, qui quosdam ita deditos adhuc habet sibi amatores, ut cum non ejusdem modo operis auctoribus, sed omnibus Poëtis præferre non dubitent. Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum, & esse aliquid quod tollere possis putat. naris & eruditio in ea mira, & libertas, atque inde acerbitas, & abunde salis.* *Torrent. Lucilius.*] Lucilius Poëta Romanus, qui illorum præscam Comœdiam, Latinam fecit Satyræ.

7. *Mutatis tantum pedibus.*] Quare nihil aliud, quam negligentiam Lucilii in numeris & pedibus notat. Sed quemadmodum maxima pars etiam veteris Comœdiæ, jambis constabat, in quibus semper accuratè ratio à Græcis habitæ fuit numerorum, & quidem longe quam in Dactylicis magis, in quibus negligentiores fuisse constat: ita certum negligenter fuisse constat: ita certum est, Dactylicorum negligentiam auxisse Lucilium, jambicorum autem prope invenisse. Itaque quod tam operose Comiciis Latinis alibi Poëta objicit, quod ne quidem locis necessariis jambum admitterent, id Lucilio peculiare. *Hinc*

sus. Mutatis pedibus.] Quia Lucilius utulus est versibus hexametris, illi jambicis.

8. *Emunctæ naris.*] Acri judicio. *Durus componere versus.*] Componere versus est, suis illos numeris pedibusque aptare, ac concinnos modulatosque reddere. Ad quod durissimus erat Lucilius. *Torrent.*

9. *Vitiosus.*] In hoc: quod duros versus componeret.

10. *Ut magnum.*] Tanquam rem magni momenti. *Stans pede.*] Nullo labore, & tempore brevissimo. *Turneb. lib. 7. cap. 19.*

11. *Quum flueret.*] Cum versus profunderet invenustos. *Erat quod.*] Erat aliquid quod sumeres, idque imitatione dignum. *Turneb. lib. 15. cap. 9.*

13. *Scribendi recte.*] Ut rectè scriberet. *Nam ut multum.*] Si quis multum scribit, nihili æstimo.

14. *Crispinus minimo me provocat.*] Summum adversarii contemptum ostendit, qui cum, quantus est, vel uno, ut dici solet, digitulo provocat, tanquam nullo negotio prostraturus. Sunt qui ad provocantium gestum referre malint: minimum enim digitulo porrigunt. At Cruquius de *sponsione* intelligit, quam Crispinus paratus sit facere, sed levi deposita summula. Non placet. *Torr. Minimo me provocat.*] Minimo digito, quod est alterum contemptum in certamen provocare. *Accipe.*] Verba sunt Crispini Horatium provocantis.

D d

15. Acci-

- 15 *Accipe jam tabulas. detur nobis locus, hora,
Custodes: videamus uter plus scribere possit.
Dū bene fecerunt, inopis me, quodque pusilli
Finxerunt animi, raro & perpauca loquentis.
At tu conclusas hircinis follibus auras,*
- 20 *Usque laborantes dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. beatus Fannius, ultro
Delatis capsis, & imagine: quum mea nemo
Scripta legat; vulgo recitare timentis: ob hanc rem,*

15. *Accipe jam.*] Bene in posteriore sua editione Lamb. *Accipiam* pro *Accipe jam*. Est enim magis Comicum, ac Dramaticum; quod etiam Turnebus lib. 15. cap. 9. censuit. Atque ita in omnibus poenæ exemplaribus nostris legitur, ut mox, *dentur* pro *detur*. Torrent. Guil. Canterus, lib. 4. cap. 12. *Locus.*] In quo scribamus.

16. *Custodes.*] Ne aliena opera utamur.

17. *Dū bene fecerunt.*] Respondet Horatius.

18. *Rarò & perpauca loquentis.*] Lamb. necessaria, ut ei visum est, conjectura, *loquentem* emendat, quasi vero non ab animo verba linguæ suppeditentur. *Rara* etiam pro *raro* non uno in codice repperi, nec displicet, ut Sat. vi.

— *Singultim pauca locutus.*

Torrent.

19. *At tu conclusas hircinis follibus auras Usque laborantes, &c.*] Maluit Poëtam, sed opinione sui inflatum, hac allegoria irridet Horatius. elationem enim animi ponit in pulmone: quem follis appellatione intelligit. Et non simpliciter dicit Poëtam arrogantem folles fabricorum ferrariorum imitari: sed *folles laborantes, &c.* optimè: nam cum cessat faber, non turgent folles, neque vento inflati sunt. *Casaubon. At tu.*] O Crispine. *Hircinis follibus.*] Follibus ex corio hircino factis.

20. *Usque laborantes.*] Autas semper flantes. Horatius metaphorice significat

Quod
Crispini versus turgidos fuisse & inanes.

21. *Beatus Fannius.*] *Fannium* vocant quinque codices; vetus interpret etiam *Quadrati* cognomen ei imponit. An idem qui Sat. x. commemoratur, ignoro. *Torr. Fannius.*] Fannius Poëta loquacissimus. *Ultero Delatis capsis.*] Cui non petenti Senatus detulit capsas, quibus libri ejus in Augusti bibliotheca reponerentur, una cum sua imagine ad memoriam ejus prodendam.

22. *Delatis capsis & imagine.*] Bibliothecam primus publice Athenis Pisistratus instituit, Romæ Asinius Pollio, qua de re Isidorus lib. vii. Gellius libro vi. cap. ult. Plinius lib. vii. c. xxx. Hic ergo honor huic Fannio contigit, non merito eximia eruditionis, sed vel eorum adulatione & obsequio, qui orbi & divitis hereditatem captabant; vel amicorum opera, qui quo recitantis tædio ac molestia liberarentur, hoc ei munus à Cæsare impetrarunt. sic enim præsci commentatores. Nec illepide sane; prior tamen ratio magis arridet. *Capsas* autem pro forulis arculisque accipio, quibus libri concinne reponerentur. *Torrent.*

23. *Recitare timentis.*] Hic non inepte quis ambigat, quare idcirco, quod vulgo non recitet scripta sua, à nemine legi Poëta dicat. An quia famam vulgus sequitur? *Fama* autem recitationibus, ob applaudentium frequentiam, præcipue acquiritur. *Torrent. Timentis ob.*

Quum

- Quod sunt, quos genus hoc minime juvat, utpote plureis
 25 *Culpari dignos. quemvis media erue turba:*
Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat:
Hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum:
Hunc capit argenti splendor: stupet Albius ære:
Hic mutat merces surgente à Sole, ad eum, quo
 30 *Vespertina tepet regio. quin per mala præceps*
Fertur, ut pulvis collectus turbine: ne quid
Summa deperdat metuens, aut ampliet ut rem.
Omnes hi metuunt versus, odère Poëtas:

FOENUM

Quum nemo legat scripta mei timentis
 vulgo ea recitare. Primitivum in possessivo subintelligitur.

24. *Genus hoc.*] Hoc genus poematis, scilicet satyræ.

25. *Quemvis media.*] De medio populo quemvis in medium producto. *Erue turba.*] *Elige* habent libri *pæne omnes:* & mox *miser amb. laborat,* pro *miser.* Sed hoc leve est, illud omnino reslituendum. *Torrent.*

27. *Hic nuptarum.*] Alius est adulter qui matres familias tantum sectatur.

28. *Hunc capit.*] Alium vasa argentea delectant. *Stupet Albius ære.*] Sic Virgilius:

Hic stupet attonitus vestris. —
Ære autem pro vasis signis que æreis dicitur. ut in Epist.

Inunc, argentum, marmor vetus, æraque, & artes

Suffice. —
 Quanta vero veterum adamati æris, maxime Corinthii, insania, vel sola illa in Vertem, quæ de signis inscribitur, actio docere possit. *Torrentius.* *Stupet ære.*] *Stupet* statuis ex ære Corinthio factis.

29. *Mutat merces.*] Virg. *Elc. IIII.*

— *Nec Pontica pinus*

Mutabit merces. —

Et in Georgicis:

— *Quamvis Milesia magno*

Pellera mutantur.

quo loco quidem Servius hanc loquendi rationem ab antiquo more, quo mercimonium omne in permutatione consistebat, repetit. verum hoc ita interpretabimur, ut, quamquam percussio jam nummo, & inventa publica illa forma, quæ mercis pretium dicitur, aliud jam proprie erat emptio, aliud permutatio; distincti nempe contractus; verbi tamen proprietates manserit. Nam *permutationis* nomen vi sua generale est, pro quacumque conventionione, qua utrimque aliquid præstandum venit: itaque in ipsa etiam emtione merx mutari ære, mutari pecunia, mutari pretio, mutari denario rectè dicitur. Exempla passim obvia. *Mutare* igitur *merces*, est quomodo-cumque comparare. Atque ita Græci quoque verbo ἀλλάττειν & ἀλλάττειν usi sunt. *Torrentius.* *Ad eum quo.*] *Ad eum solem*, id est, occidentem.

30. *Per mala.*] Per pericula & vitæ discrimina.

31. *Turbine.*] Ventò.

32. *Summa deperdat.*] Ne aliquid diminuat de summa, id est, de bonis congestis.

33. *Omnes hi metuunt.*] Clausula rationis. Idcirco omnes oderunt Poëtas & versus mordaciores, quia male sibi consciis, notari & ludicro esse formidant. *Cruq.* *Omnes hi.*] Omnes improbi & vitiosi homines. *Versus.*] Versus Satyricos.

FOENUM *habet in cornu, longe fuge. dummodo risum*
 35 *Excitiat sibi, non hic cuiquam parceret amico:*
Et quodcunque semel chartis illeverit, omneis
Gestiet à furno redeuntes scire, lacuque,
Et pueros, & anus. agedum pauca accipe contra.

Primum

34. *Fenum habet in cornu.*] Alii *fœnum* per æ scribunt, alii per æ: nos autem monuimus *secus, fenus, fenum, femina*, rectius sine dipithongo scribi. Erat autem actio apud Romanos ex lege XII. tab. descendens, SI QUADRVES PAUPERIEM ECISSE DICATUR, utputa si equus calcitrosus percussisset, aut bos cornu petere solitus cornu petiisset, aut mula propter nimiam ferociam aliquem lassisset, dominus aut noxæ dare illud animal, aut damnum datum (quod *pauperiem* vocabant, quia *injuria* dici proprie non poterat) restituere cogebatur. Quod incommodum quo vitarent domini, signo aliquo occurrentes admonebant, quo cavere sibi à tali quadrupede possent, & peculiariter illigato cornibus feno, bovem cornu petere indicabant. *Torr. Fœnum habet in cornu.*] Est sermo vulgi in Poëtas, qui acres sunt in homines vitiosos. Metaphora ducta à bove cornu petente, cujus cornibus fœnum alligabant Romani, ut sibi ab illo caverent homines in via forte occurrentes.

35. *Risum excitiat sibi.*] Tale ali-
 quid de se Persus:

*Quid faciam, si sum petulanti splene ca-
 chinno?* Torrent.

Excitiat sibi.] Dummodo moveat risum profusum sibi, id est, ad suam voluptatem. *Dummodo risum Excitiat sibi, non hic cuiquam parceret amico.* Legendum, *Excitiat tibi.* Non enim talem inuit, qui honestam sibi requiem, hoc est, *Onus æquum* ac modestos risus quarit; qualem alicubi describit L. Philippum: verum talem; qui dum aliis modo dicax videatur, risumque exprimat, nulli amico parceret. hoc est quod alicubi di-

cit Seneca, *amicum perdere, quam di-
 sum mallet.* Atque hoc est, quod paulo post dicit, *solutos Qui capti risus hominum samamque dicunt.* Rurgeti.

36. *Chartis illeverit.*] Quodcumque semel scripserit.

37. *Gestiet à furno redeuntes.*] Cupiet, ut omnes à pistrino redeuntes sciant. *A furno redeuntes.*] Acro intelligit, seruos à pistrino: à lacu, seruos à lixa, id est lympha: unde veteres aquam dixisse lixam, Nonius annotat. Unde etiam lixa nominati in exercitu, quiaquam adveherent. *Georg. Fabrit. Lacuque.*] Lacus erant Romæ publici, quibus aqua continebatur ad usum populi; & quidem tota Urbe frequentissimi, quemadmodum ex P. Victore constat, cum, quot singulis in regionibus lacus fuerint, non secus ac vicos & fana enumerat. Quos inter notissimi, propriis distincti nominibus, *Curtius & Servilius.* Turneb. lib. 29. cap. 29. *Torrent. Lacuque.*] Unde aquam hauriunt.

38. *Agedum.*] Responder Horatius ad ea quæ in Satyram scriptores dicta fuerant. *Accipe contra.*] Defensurus se adversus eos, qui Poëtas vel ob solum nomen exosi fugiant, ac præcipue Satyricos, quorum scriptis passim apud omnes divulgatis infamantur; ordine responderet, neque Poëtarum numero se habendum, neque, quæ pedestri quodammodo oratione scribit, contumeliæ loco ducenda, cum ad morum correctionem spectent, neque ipse eo nomine sese jactet, nihil minus quam natura maledicus, nec cuiquam probo formidandus. Ac tandem ita à patre se institutum narrans, Sermonem absolvit. *Torrent.*

39. *Deda*

- Primum ego me illorum, dederim quibus esse Poëtas,
 40 Excerptam numero. neque enim concludere versum
 Dixeris esse satis: neque, si quis scribat, uti nos,
 Sermoni propiora, putes hunc esse Poëtam.
 Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
 Magna sonaturum; des nominis hujus honorem.
 45 Idcirco quidam, comœdia, nec ne poëma
 Effet, quæsiwere: quod acer spiritus, ac vis,
 Nec verbis, nec rebus inest: nisi quod pede certo
 Differt sermoni, sermo merus. at pater ardens
 Sævit, quod meretrice nepos insanus amica
 50 Filius, uxorem grandi cum dote recuset:
 Ebrius, & magnum quod dedecus, ambulet ante
 Noctem cum facibus. numquid Pomponius istis
 Audiret leviora, pater si viveret? ergo
 Non satis est puris versum perscribere verbis:
 55 Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem,
 Quo personatus pacto pater. his, ego quæ nunc,

Olim

39. Dederim quibus esse Poëtas.] Iis, quos agnosco esse Poëtas, non dico me esse Poëtam.

40. Concludere versum.] Versum certis pedibus claudere.

42. Sermoni propiora.] Similiora sermoni quotidiano & orationi solutæ, quam versibus.

44. Des nominis.] Ut Poëta nominetur.

45. Quidam.] Quasiwere, quia comœdia stylus prosæ orationi est similis.

46. Quæsiwere.] Dubitaverunt. Acer spiritus.] Spiritus ardens & vehemens.

47. Pede certo.] Ac definito numero.

48. Differt sermoni.] Differt ab oratione soluta. Differt pro distinet, cum dativo ponitur. Sermo merus.] Solus sermo verbis puris perscriptus. At pater.] Est antypophora ad convincendum eorum argumentum, qui dicunt comœ-

diam merum esse sermonem.

49. Sævit.] Irascitur, ut Demea apud Terentium. Nepos.] Luxuriosus helluo. Insanus.] Recte à priori editione, quæ insanit habebat, recedit Lamb. nam insanus habent nostri quoque vetustissimi codices. Displicuerat Grammaticulis quibusdam duo epitheta uni nomini adjungi sine copula. Torrent.

51. Ante noctem.] Claro die.

52. Cum facibus.] Cum facibus amatores invisabant amasias suas. Pomponius.] Pomponius adoleseens libidinosus, quem Horat. vellicat quasi aliud agens.

53. Audiret leviora.] Imo æque asperre objurgaretur. Pater.] Pomponii pater.

55. Quem.] Quem versum.

56. Personatus pacto pater.] Comicus pater, qui patris personam in comœdia sustinet. His, ego quæ nunc.] Si eripias his carminibus quæ nunc scribo, &c.

Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa, modosque, & quod prius ordine ver-
bum est,

Posterius facias, præponens ultima primis;

60 Non ut si solvas, POSTQUAM DISCORDIA TETRA
BELLI FERRATOS POSTEIS, PORTASQUE REFRE-
GIT;

Invenias etiam disjecti membra Poëtæ.

Hactenus hæc: alias, justum sit, nec ne, poëma:

Nunc illud tantum quæram; meritone tibi sit

65 Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat, & Caprius, rauci male, cumque libellis:
Magnus uterque timor latronibus. at bene si quis,
Et puris vivat manibus, contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Cæli, Byrrhique latronum:

Non

58. *Tempora certa.*] Nimirum pro ratione & Poëmatis genere; alia namque est heroïca dimensio, alia elegiaca, jambica, &c. *Cruquius. Tempora.*] Syllabarum quantitatem.

60. *Non, ut si solvas.*] Non ita invenies, quemadmodum si solvas hunc versum Ennianum, scil. *postquam discordia, &c.*

61. *Belli ferratos.*] Versus Ennii notissimus, quem non uno in loco imitatus est Virgilius:

Clauduntur belli portæ. —

Et,

— Cardine verso,

Belli ferratos rupit Saturnia postes.

Lumen autem & Ennio & Virgilio præfert Plutarchus in Numa, ubi Jani templum Romæ portas scribit habuisse bifores, vocatamque belli portam. Vide lib. IIII. Od. xv. & Turnebum lib. v. cap. III. Aversariorum. *Torrent.*

62. *Disjecti membra Poëtæ.*] Lacerati Poëtæ vestigia.

63. *Hactenus hæc.*] Hactenus utrum satyra & comœdia sint poëma? quod Horatius non dubitat. *Alias, justum*

fit, nec ne, poëma.] Alio tempore quæremus.

64. *Quæram: meritone.*] Quæram à te ô Romane.

65. *Scribendi.*] Satyræ vel comœdiæ genus. *Sulcius.*] Plures libri manusi. *Fulgium* aut *Fulcium* vocant. de quo, neque de *Caprio*, quicquam me legisse memini. Acerrimos accusatores fuisse credendum est. *Torrent. Sulcius acer.*] Accusator acerrius, sic & *Caprius*.

66. *Rauci malè, cumque.*] Assiduitate agendi valde rauci. *Libellis.*] Cum libellis accusatoriis, in quibus maleficorum & nomina & crimina erant scripta.

67. *Timor latronibus.*] Uterque horribilis latronibus.

68. *Et puris vivat manibus.*] Si vivat manibus à scelere puris. *Puris manibus.*] Sic de Tito Suet. *Pontificatum maximum idè se professus accipere, ut puras servaret manus.* Et libro III. Qd. XXIII.

Immunis aram si tetigit manus. Torr.

69. *Ut sis tu similis Cæli Byrrhique latronum.*] Quamvis tu sis similis Cæli, &c.

70. Non

- 70 Non ego *sim* Capri neque Sulci. cur metuas me?
 Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos:
 Queis manus insudet vulgi, Hermogenisque Tigelli?
 Non recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus.
 Non ubivis, coramve quibuslibet. in medio qui
- 75 Scripta foro recitent, sunt multi: quique lavantes:
 Suave locus voci resonat conclusus. inaneis
 Hoc juvat: haud illud quærenteis, num sine sensu,
 Tempore num faciant alieno. Lædere gaudes,

Inquis:

70. Non ego *sim*.] Plures libri *Non ego sum*, haud dubiè apertius. sententia enim est, Quamquam tu fortè Cœli Byrrique sis similis, non ego Sulcii sum aut Caprii: cur ergo metuas. *Torrent.* Non ego *sim* Capri, neque Sulci: cur metuas.] Si ego sum accusatoribus dissimilis, cur metuas me?

71. Nulla taberna meos habeat.] Et curvis metuere si nulla taberna, &c. *Taberna.*] Taberna dicta ex eo quòd tabulis clauditur, ut Juris. volunt, omne ad habitandum utile ædificium significat. Unde *tabernacula* in castris, quamvis pellibus postea tegebantur; & *contubernales*, & *ad tubernales*, qui vel eadem vel continuas tabernas habitent. Sed & *negotiatorias*, & *argentarias*, & *cauponias*, & *purpurarias* tabernas in Pandectis legimus. Propriè tamen, si auctores rectè observemus, plebeia tantum adicula in vicis, axibus & tabulis clausa, ut inquit Isidorus, eo nomine demonstrantur. Denique ut omnium mercium, sic librorum quoque tabernæ erant, qualem hoc loco denotat Horatius. Et quia plerumque magnorum ædificiorum columnis adharebant tabernæ, hinc *pilam* etiam adjunxit. Quamquam, ut verum fatear *tabernam* ac *pilam* hic pro ipsis contubernaliibus congerronibusque, qui ad tabernas pilasque desiderant, libentius acceperim. Et nunc quoque in tabernis librariis ferè nugatorum statio est. Josephus Scaliger λέξας Græcè dici rectè

existimat, ubi loquaculi illi sessabant. Unde λέξω λέγειν & λέξω λέγειν, pro nugari, garrere, calumniari, ac maledicere. *Torrent.* *Pilatibellos.*] Pila, est bibliopolarum columna, ad quam prostabant libri venales.

72. Queis manus.] Quos vulgus manibus terat & Tigellius unus è vulgo. *Tigelli.*] Melius manus. & ante Lamb. excusi, sine interrogationis nota. optat enim Poëta ut libelli Hermogenis, ejusque similibus, manibus non terantur. *Torrent.*

73. Non recito.] Libri nostri omnes magno consensu, *Nec recito cuiquam.* *Torrent.* *Non recito.*] Præterea non recito, &c. *Coactus.*] Non libenter.

74. In medio qui.] Loquitur aliquis, Horatii consuetudinem improbens. At multi sunt, &c.

75. Quique lavantes.] Lavantes in balneis.

76. Suave locus voci resonat conclusus.] Locus cameratus in balneis suaviter voci resonat. *Conclusus.*] Qualia esse convenit balnea, ne calor dissipetur. Idèò veteribus Romanis obscurissima erant, rimis potius quàm fenestris lucum admittentia. *Torrentius.* *Inaneis.*] Sic stolidos atque imperitos vocat, ac vana quadam gloriola elatos. Vide Turneb. lib. 10. cap. 1. & lib. 30. cap. 12. *Torr.* *Inanes hoc juvat.*] Leves Poëtas hoc juvat.

77. Sine sensu.] Stulte.

78. Tempore num faciant alieno.] Ci-

- Inquis: & hoc studio pravus facis. unde petiturum*
 80 *Hoc in me jactis? est auctor quis denique eorum,*
Vixi cum quibus? absentem qui rodit amicum;
Qui non defendit alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicatis;
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
 85 *Qui nequit: hic niger est; hunc tu Romane caveto.*
Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos:
E quibus unus avert, quavis aspergere cunctos,

Præter

eero lib xv. Epist. ad Cassium: *Confidera ne in alienissimum tempus cadat adventus tuus. Torrent. Tempore alieno.]* Tempore incongruo.

79. *Inquis.]* Vetustissimi codices duo, *Inquit. nec displicet ea varietas. quale illud est, In me jactis. & mox: Auctor quis denique eorum. Torrent. Studio pravus facis.]* Pro studiose. Porphyrio conjungit studio pravus, pro pravo studio. quod ego malo, quam lectionem illorum, qui scribunt, *prave facis. Fabrit. Studiis pravis.]* Data opera.

80. *Hoc in me jactis?]* Hoc mihi objicis. *Est auctor quis.]* Denique quis eorum est auctor, id est, delator, cum quibus vixi? nullus.

81. *Cum quibus.]* Ut si non natura, at saltem consuetudine pravus evaserim. *Hic absentem rodit amicum.]* Horatius ostendit qui sint fugiendi tanquam homines perniciosi.

82. *Solutos visus.]* Immoderatos risus.

83. *Dicatis.]* Dicax significat jocosum cum mordacitate. Angl. *scuffling jester.*

84. *Fingere qui non visa potest.]* Qui potest fingere se vidisse, quæ non vidit. *Commissa tacere.]* Arcana.

85. *Hic niger est.]* Non ad Pythagoræ symbolum *ἢν ἡνὸς ἰοδανῶν*, respexit Horatius; sed Romano more locutus est, uti & Catullus:

Nil nimium studeo Casar tibi velle pla-

Nec scire utrum sis ater, an albus homo.

Illæ verò Pythagoræ sententiæ huic loco magis convenit, colorem candidum ad naturam boni spectare, atrum ad malum. *Torrent. Hic niger est.]* Hic est perniciosus & infelix.

86. *Lectis videas cœnare.]* Lectis discubitoriiis. *Quaternos.]* Notandum triclinium, quod ipsum verbi etymon ostendit, tres ferè habuisse lectos; quos ad cubicularium differentiam, *discubitorios* appellabant. in singulis verò lectis totidem culeitis accubuisse convivas tres. Et medio quidem plerumque is, qui ceteris omnibus honoratior erat, solus accumbebat: unde dici solet seprem facere convivium. Pluribus tamen vel invitatis, vel sponte adventantibus, pro convivatoris arbitrio, quaterni, quo ipse vellet lecto, collocari poterant; & quod sordidissimum habebatur, stipari etiam quini aut plures. Horatius itaque vel in frequentissimo convivio, quo quaterni accumbant, existere sæpe aliquem ait, qui dictis suis omnes vellicet, nec idèo tamen pravus aut improbus habeatur, sed laudetur potius: quo magis mirandum sit, ne levissimum quidem in se risum ferri. *Torrent. Quaternos.]* Duodecim convivas in uno triclinio.

87. *Quavis aspergere cunctos, Præter eum qui præbet aquam.]* Sic libri omnes, in quos unquam incidi. Muretus tamen legit; *Quavis asperge cunctos. Præ-*

*Præter eum, qui præbet aquam; post hunc quoque potus,
Condita cum verax aperit præcordia Liber.*

90 *Hic tibi comis, & urbanus, liberque videtur
Infesto nigris. ego, si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum;
Lividus, & mordax videor tibi? mentio si qua
De Capitolini furtis injecta Petilli.*

95 *Te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos.*

Me

ter eum qui præbet, aqua. *Me[ta]phor[ic]a* quavis aqua aspergere pro undecunque petito risulacessere; ut lib. I. Od. VII.

Undique decurram fronti præponere eliviam.

Ego verò nihil mutandum censeo. nam aspergere absolute pro salis dictis carpere, vocabulum elegans est. Itaque liberè à Turnebo lib. II. cap. II. in loci hujus enarratione dissentio, cur enim per *συνεδοχῆς* non dicatur præbere aquam qui convivium præbet? nam nullum apud veteres sine aqua convivium, non dico qua manus abluerent, vel corpus etiam in balneo, sed quæ bibentibus ministrabatur, nunc calida, nunc frigida, ut docuimus lib. III. Od. XIX. Et summa in hoc ipso facetia est, quòd derisor salis guttulam ipsi etiam præbitori asperferit; ut Nasidieno contigit, de quo lib. II. Sat. ultima. Alii dicunt aqua aspergere proverbialem esse vocem, pro jacere & effundere in aliquem convivium. Eum ergo aqua aspergere, qui bibendi est arbiter, magna contumelia est, quia pro honore contemptus, pro beneficio infertur injuria. Aqua is aspergit maximè, qui mordax & concivator est, qualem hic convivam describit Poëta. *Fabrit. Quavis aspergere cunctos, Præter eum qui præbet aquam.* Quavis ratione cunctos dicitur & salibus aspergere.

88. *Præter eum qui præbet.* Præter convivii magistrum. *Præter eum, qui præbet aquam.* Qui præbet aquam qua la-

varent conviva. Post, hunc quoque potus.] Convivatorem etiam maledictis insectatur cum potus est.

89. *Verax aperit præcordia.* Bacchus veritatem dicere cogit. *Liber.* Bacchus, pro vino.

90. *Hic tibi comis.* Hic, quem proxime descripsi. *Hic tibi comis, &c.* Videtur comis tibi, qui inimicus es malis.

92. *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius.* Vide hunc versum supra, Satyra secunda.

93. *Lividus.* Malignus. *Si qua.* Si quo casu, si qua occasione. *Fabrit.*

94. *Capitolini.* Capitolinus Petilliorum cognomen fuit, uti Manliorum, Quinctiorum, Sefiorum, Scantiorum, Meliorum, & Tarpejorum. Errat ergo antiquus commentator, qui Petillium hunc à corona Jovi Capitolino surrepta cognominatum tradit. Ego de peculatu vel de repetundis accusatum, aut gratia aut fordibus absolutum, fuisse crediderim. *Torrent. Petilli.* Petillius cum coronam à Capitolio surripisset, iudicio absolutus est.

95. *Defendas.* Tu, inquit, qui me invidum & mordacem notas; vide ane, dum te amicum simulas, multo improbius pecces, verborum blanditiis venenum aspirans, & quanto occultior, tanto gravior inimicus. Rectè etiam Ennius: *Eo ingenio natus sum, amicitiam atque inimicitiam in fronte promptaque* *gero.* *Torrent.*

Me Capitolinus convictore usus amicoque,
A puero est: causaque mea permulta rogatus
Fecit, & incolumis lætor, quod vivit in urbe.
Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
 100 *Fugerit. hic nigræ succus loliginis, hæc est*
Ærugo mera. quod vitium procul abfore chartis:
Atque animo prius, ut siquid promittere de me
Possum aliud; verè promitto. liberius si
Dixero quid, si forte jocosius, hoc mihi juris
 105 *Cum venia dabis. insuevit pater optimus hoc me;*

96. *Me Capitolinus.*] Defendas his utens verbis, *Me Capit. &c. Convictore usus, amicoque.*] Conviva & familiaris.

99. *Judicium illud.*] Quod non sit missus in exilium propter furtum.

100. *Hic nigræ succus loliginis.*] Exprimere conatur quovis nigro nigriorem esse, qui amicum tam latenter & insidioselædat. *Loligo* autem, aut *lolligo* quasi *voligo*, si Varronicredimus, quod ex aqua subvolet, Græce τολίθις dicta, ex eorum piscium genere est, qui sanguinis expertes, molles appellantur. quales etiam sepia & polypus. Et hi quidem, ut ab Aristotele lib. III. De partibus, & lib. v. de Historia animalium traditur, viscera non habent, sed humorem quemdam, μύπη alii, ipse ὄλον appellat; nos, præsertim in sepia atramentum dicimus. *Torrent. Hic nigræ succus loliginis, hæc est.*] Huiusmodi oratio occulti odii est plenissima. ducta est Metaph. ab atramento piscis loliginis, quæ alba est externe, intus autem nigra.

101. *Ærugo mera.*] Vitium hoc æruginem vocat, quod amicitia ac vitæ hominum non minus quam illa æri, aut ferrugo ferro perniciem adferat. *Æruginem* verò hic pro atramento sutorio accipere, quod ζείλαγκεν vocant Græci, ridiculum est. Vide Turneb. l. 30. c. 30. *Torrent. Ærugo mera.*] Virus & pe-

stis amicitia. *Quod vitium procul abfore.*] Vitium maledicentiæ simulata amicitia testæ. *Abfore.*] Non male Lamb. *afore*; nam nos quoque in tribus optimis codicibus *afore* scriptum reperimus, pro *afore*, ut sæpe in Pandectis Florentinis *afuit* pro *absuit*. *Torr. Abfore chartis.*] A scriptis & animo meo.

103. *Liberius si quid.*] Precatur veniam suæ libertati, ea lege, ut si quid urbanus, si jocosus & minus amarulentum dixerit, nemo gravius offendatur. *Cruquius.*

105. *Insuevit pater optimus hoc me Ut fugerem.*] Sic summo librorum omnium consensu legitur. non recte Lamb. locum hunc mutare ausus est, ac legere *Insuevit pater optimus hoc mi.* sed male; ni fallor. Neque enim à natura sibi aut parentibus insitam hanc istiusmodi vitiorum fugam ait Horatius, sed ita se assuefactum monitione paterna, ut propositis exemplis, quæ aliis male cessisse intelligeret, ea & ipse quantum posset effugeret. Atque adeo doctrinæ magis; quæ vim insitam promovet, quam naturæ aut indoli suæ id beneficium se debere fatetur. ut, Lib. III. Sat. II.

— *Utere*

Ad casus dubios fides sibi rectius, hic qui Pluribus assuevit mentem.

Cur igitur verbum *insuevit* non eodem modo hic accipiatur? Atque ita Græci quoque verbo ἰδιζομαι usi sunt. Sic *insuevit*

- Ut fugerem, exemplis vitiorum quæque notando.
 Quum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
 Viverem uti contentus eo, quod mi ipse parasset;
 Nonne vides, Albi ut male vivat filius? utque
 110 Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
 Perdere quis velit. à turpi meretricis amore
 Quum deterreret, Sectani dissimilis sis.
 Ne sequerer mæchas, concessa quum Venere uti
 Possem: Deprensi non bella est fama Treboni
 115 Ajebat. sapiens, vitatu quidque petitu
 Sit melius, causas reddet tibi: mi satis est, si
 Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
 Dum custodis eges, vitam famamque tueri
 Incolumem possim. simul ac duraverit ætas

Mem-

fuevit me hoc ut fugerem, nempe per Synchysin, ut vocant Grammatici, more Poætæ nostræ admodum familiari. Vide Turneb. lib. 30. cap. 19. *Torrent.* Pater optimus hoc me.] Pater meus inferebat hæc bona in me, vel pater meus insuecendo docuit me hoc.

106. *Ut fugerem exemplis vitiorum.*] Ut quæque vitiorum fugerem, ea vitia notando exemplis. *Exemplis vitiorum.*] Optima ac simplicissima instituendi juventutem ratio, qua Demea quoque ille Terentianus suum se finxisse filium narrat:

Nil prætermitto: consuefacio: denique Inspicere, tamquam in speculum, in vitas omnium

Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi, &c. *Torrent.*

107. *Quum me hortaretur.*] Hortaretur ad frugalitatem ab incommodo & malo prodigalitatibus, qua misere affligari demonstrat Albi filium: quod urbane facit quidem, sed non sine nota Satyrica. *Crugnius.*

109. *Ut malè vivat.*] Quomodo in penuria vivat?

110. *Barrus.*] Libri optimi tres *Va-*

rus, unus *Barus*. *Turneb.* lib. 14. cap. 10. *Torrentius.* *Magnum documentum.*] Qui est documento. *Patriam rem.*] Rem familiarem à majoribus relictam.

112. *Sectani.*] Hunc quoque & plures & meliores libri *Scetanum* vocant, unus *Scutanum*. *Torrent.* *Sectani dissimilis sit.*] *Sectanus* erat turpis mæchus.

113. *Mæchas.*] *Matronas.*

114. *Treboni.*] *Trebonius* in adultério fuit deprehensus.

115. *Sapiens vitatu.*] *Philosophus* (inquit *Horatii* pater) causas reddet. *Quidque petitu.*] *Antiquissimi* codd. *Quodque petitu, & mox reddat, pro reddet.* *Torrent.*

116. *Causas.*] *Rationes.*

117. *Traditum ab antiquis morem.*] *Traditum* à veteribus consuetudinem servare.

118. *Custodis eges.*] *Padagogi.*

119. *Simul ac duraverit.*] Posteaquam ætas corroboraverit membra. *Duraverit.*] Sic *Virg.*

— *Natos ad flumina primum*
Deferimus, sævoque gelu duramus &
undis. *Torrent.*

110. Na-

- 120 *Membra animumque tuum, nabis sine cortice. sic me
Formabat puerum dictis: & sive jubebat
Ut facerem quid, Habes auctorem, quo facias hoc:
Unum ex iudicibus selectis objiciebat.
Sive vetabat, An hoc inhonestum, & inutile factis*
- 125 *Necne sit addubites? flagret rumore malo quum
Hic, atque ille? avidos vicinum funus ut ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit;
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitii. ex hoc ego sanus ab illis,*
- 130 *Perniciem quæcumque ferunt: mediocribus, & queis
Ignoscas, vitii teneor. fortassis & isthinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,*

Con-

120. *Nabis sine cortice.*] Alienis præceptis non egebis, Metaph. ducta à pueris qui corticis ope natate discunt.

121. *Formabat puerum dictis.*] Sic me pater erudiebat. *Sive jubebat.*] Quod legibus in politia proprium est, hoc parentum munus privatum est, nimirum jubere quod honestum & laudabile est; vetare, quod cum decoro pugnat, permittere quæ tranquillitatem non perturbant, punire scelus & impietatem. *Cruquius.*

122. *Habes autorem.*] Sunt verba patris sui.

123. *Unum ex iudicibus selectis.*] Unum ex equestri ordine, unde iudices eligebantur. *Judicibus selectis.*] Nemo mediocriter eruditus ignoret plures fuisse Romæ iudicum decurias. E quibus hi, quos Prætor urbanus in eum quo magistratum gesturus erat annum juratus conscripserat, *selecti* vocabantur; Græcè *ἐκλεκτοί*, ἢ *δοκίμοι*, ut Budæus. Et quia summa apud populum incorruptorum iudicum laus, idè rectè Horatius eorum maximè exemplis sese monitum narrat, quorum auctoritatem defugeret nemo. *Objiciebat.*] Ante oculos ponebat.

124. *An hoc inhonestum.*] Dicebat

pater, An hoc, &c. *Inutile factis.*] Factum antè ediderat Lamb & sic habent libb. manuss. omnes, nec scio cur post eà mutaverit. *Torrent.*

125. *Flagret rumore malo quum.*] Quum labore publica infamia hic atque ille?

126. *Avidos vicinum.*] Adeo intemperantes, ut quovis cibos sine discrimine vorant.

127. *Exanimat, mortisque.*] Quem admodum mors vicini terret agros avidos: Sic, &c.

129. *Ex hoc ego.*] Ex hoc patre ejusque præceptis.

130. *Perniciem.*] Infamiam, quæ generosis animis & magnis est ipsa morte formidabilior. *Cruquius.*

131. *Vitii teneor.*] Obnoxius sum fortasse vitiiis parvis & quibus ignoscere debes. *Isthinc.*] Ab his vitiiis mediocribus.

132. *Longa ætas.*] Placida enim & tranquilla senectus est, juvenus acrior concitatorque; atque ob sanguinis fervorem pæne furiosa ac rabida in appetendo. Unde in juvenibus audacia, in senibus ratio viger, atque intellectus. qua de re plura lib. III. Od. XI. III.

Non ego hoc ferrem calidus juvenis.

Liber

*Consilium proprium. neque enim, cum lectulus, aut me
Porticus exceptit, desum mihi. rectius hoc est:*

- 135 *Hoc faciens vivam melius: sic dulcis amicis
Occuram. hoc quidam non belle. numquid ego illi
Imprudens olim faciam simile? hæc ego mecum
Compressis agito labris. ubi quid datur otii,
Illudo chartis. hoc est mediocribus illis*
- 140 *Ex vitiis unum: cui si concedere nolis,
Multa Poëtarum veniat manus, auxilio quæ*

Sic

*Liber amicus.] Res quò rarior, cò pre-
tiosior, oprabiliorque; neque enim du-
ci vita sine amicitia potest, neque ami-
cicia appellanda, cui libertas desit. Ita-
que inimicum a crem ac fervidum habe-
re sit satius, quam amicum in admonen-
do remissum ac seipnem. Versus est per-
elegans Euripidis in Alceste:*

*Φίλον πάρος ἀνδρα γρη λέρην ἐλδου-
γερῶς.*

Id est:

Cui sis amicus libere admonendus est.

*Torrent. Liber amicus.] Amicus libere
vitia nostra etiam occultissima exagi-
tat.*

133. *Consilium proprium.] Quod à
recta ratione sumendum est, ut nihil in-
consultò aggrediamur, nihil præcipi-
tanter ac temere. Quin & in consulendo
is ordo tenendus est, ut à se quisque
incipiat, se interroget, se consulat,
priusquam amicos in consilium vocet.
*Torrent. Consilium proprium.] Consilium,
quod quisque suapte sponte capit. Ne-
que enim cum lectulus.] Ostendit quo-
modo ac quando secum ipse loquens
consilium capiat. Quo respexisse cre-
didicim etiam Virgilium, seu quemcum-
que alium carminis De viro bono au-
ctorem,**

*Nec prius in dulcem declinat lumina som-
num,*

*Omnia quam longæ reputaverit acta diei.
Egrege Seneca lib. III. de Ira: Ani-
mus, inquit, quotidie ad rationem reddend-
am vocandus est. Faciebat hoc Sextius;*

*ut consummato die, cum se ad nocturnam
quietem recepisset, interrogaret animum
suum: Quod hodie malum tuum sanasti?
cui vitio obstitisti? qua parte melior es?
Sic ille. Torrent. Lectulus aut me.] Quum
in lectulo jaceo, vel in porticu deam-
bulo.*

134. *Desum mihi.] Is autem non
deesse sibi dicitur qui secum, quid sui
sit officii, quid mature factò opus sit co-
gitat. Cruquius. Desum mihi.] Negligo
quod mei est officii. Rectius hoc est.]
Hæc tacitus mecum loquor.*

135. *Sic dulcis amicis.] Sic, id est, si
illud faciam, &c.*

136. *Hoc quidam non belle.] Hoc qui-
dam non fecit belle. Numquid.] Plures
codd. Num quid disjunctim Canterus
lect. lib. 4. cap. 12. Torrent.*

137. *Imprudens olim.] Faciam in-
sciens? Dii prohibeant.*

138. *Compressis agito.] Hæc tacitus
mecum agito.*

139. *Illudo chartis.] Pro ita chartis
mando, tanquam lufurus operam, &
perditurus laborem, quia Satyras scribo
& meo ingenio indulgeo. quod si vi-
tiosum est, id etiam agnosco, & mihi
ignosci cupio. Fabric. Illudo chartis.]
Mando literis & ludibundus Satyras
scribo.*

140. *Concedere nolis.] Ignoscere.*

141. *Multa poëtarum, &c.] Turneb.
lib. 2. cap. 2. Gul. Canterus, Nov. lect.
lib. 4. cap. 12. Multa poëtarum veniat*

manus;

*Sit mihi: (nam multo plures sumus) ac veluti te
Judæi, cogemus in hanc concedere turbam.*

manus, auxilio quæ.] Innumera Poëtarum multitudo venire debet nobis auxilio.

142. *Multo plures sumus.]* Sumus valde multi.

143. *Judæi cogemus in hanc concedere.]* Judæi sub imperio Octaviani, Romæ cogebant multos in suam religionem transire. *In hanc turbam.]* In hanc Poëtarum multitudinem.

S A T Y R A V.

Iter suum ab urbe Roma Brundisium usque describit, exemplo Lucii, qui itidem quoddam iter suum descripserat. Narrat autem quæ risu digna in eo contigerant, inter quæ primum locum obtinet duorum scurrarum Sarmenti & Messii facetâ contentio.

EGRESSUM magna, me excepit Aricia, Roma,
Hospitio modico: rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longe doctissimus: inde forum Appi,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
5 Hoc iter ignavi divisimus; altius ac nos

Præ-

1. **E**XCEPIT.] Lamb. *accepit*: atque ita in nostris quoque libris scribitur: sicut lib. II. Sermon. VI.

— *Paupere fertur
Accepisse cavo.*

De verbo *excipere* aliquid lib. III. Od. XII. de *Aricia* autem nobilissimo municipio multa Cicero Phil. III. Scribitur & *Aricia* & *Arictia*: sed illud malim, unde *Arictinus*. Torrent. *Aricia Roma.*] *Aricia*, parva civitas in via Appia, distans ab urbe Roma, stadia 160.

2. *Hospitio modico.]* Jucunda antithesis, per comparisonem *Ariciæ*, modici hospitii, ad Romanam magnam. *Aricia* namque Romæ collata, fuit admodum exigua. *Cruquius*. *Comes Heliodorus.*] *Faecundus comes* in via pro vehiculo est.

3. *Græcorum longe.]* Quinque exemplaria habent *Græcorum linguæ*. Et sane Rhetori linguæ cognitio convenit; quod Turnebus quoque lib. I. cap. 29. annotavit, summa doctrina non item, ut Philosopho. *Torrent*. *Inde forum.]* Inde venimus ad mercatum Appii oppidi.

4. *Differtum nautis.]* Nautis refer-

tum & plenum. *Malignis.]* Epithetum non minus nautis quam cauponibus aptum, cum quibus, ob asperitatem, avaritiam, perfidiam, difficillime vivitur. Proprie enim dicitur *malignus* qui difficultatem sui præberet bene Donatus. Atque adeo *malignum spernere vulgus* cum ait Horatius lib. II. Od. XVI. id in omnifere plebe esse ostendit, quod in nautis, cauponibus, stabulariis præcipue conspicitur. Virg. elegantissima tralatione usus est, cum ait:

Difficiles primum terræ collesque maligni. Torrent.

Malignis.] Caupones res quas vendunt, maligna mensura metiri consueverunt.

5. *Hoc iter.]* Roma ad Forum Appii M. P. II. ut Antoninus supputat, quod expedita viatori uno die conficere difficile non sit: ignavi tanto libentius dividebant, quod Appia eo usque minime gravis esset, hospitiorum commoditatibus celebrata. *Torrentius*. *Altius ac nos Præcinctis.]* Altè cinctum antiqui vocabant strenuum, fortem, minime mollem: credo quod genus illud cinctur,

Præcinctis, unum. minus est gravis Appia tardis.

*Heic ego, propter aquam, quod erat deterrima, ventri
Indico bellum; cœnantes haud animo æquo*

Expectans comites. jam nox inducere terris

10 *Umbras & cœlo diffundere signa parabat.*

Tum pueri nautis, pueris convicia nautæ

Ingerere: Huc appelle. trecentos inseris: obe

fam satis est. dum æs exigitur, dum mula ligatur,

Tota abit hora. mali culices, ranæque palustres

15 *Avertunt somnos. absentem cantat amicam*

Multa prolutus vappa nauta, atque viator

Certatim. tandem fessus dormire viator

Inci-

Autæ, hominum non esset delicatorum, vide Turneb. lib. 15. cap. 23. *Divisimus, alius ac nos.*] Biduo confecimus. *Alius ac nos Præcinctis unum.*] Id est, fortioribus & expeditioribus. Idem alibi,

— *puer alte cinctus acernam, &c.*

Id est, agilis atque expeditus. Contrâ *discincti* pro imbecillibus & effaminatis.

6. *Præcinctis, &c.*] Expeditis viatoribus. *Unum.*] Unius diei iter. *Gravis Appia tardis.*] Est via Appia minus laboriosa tarde ambulantiibus, propter diverforiorum frequentiam.

7. *Propter aquam.*] Atqui vinum bibere poterat, cum alibi de se dicat;

Ad mare cum veni, generosum & lene requiro.

An ergo & vina ejus loci Horatio displicebant? ut in Epistola ad Vabalam:

— *Nam vina nihil moror illius oræ.*

An potius ob lippitudinem, atque oculorum dolorem, tunc solito gravio-rem, ut pila, sic vino etiam abstinerebat; Vide Hieron. Magii Miscell. lib. 1. c. 21. *Torrent. Propter aquam.*] Propter aquam palustrem & foetidam.

8. *Ventri Indico bellum.*] Non cœno, *haud animo æquo.*] Gravate.

9. *Jam nox inducere.*] Jam nox appropinquabat.

10. *Cœlo diffundere signa.*] Undequaque exhibere mortalibus signa celestia, stellas & sidera, præsagium serenitatis nocturnæ. *Cruquius. Diffundere signa parabat.*] Sydera & stellas spargere.

11. *Tum pueri.*] Pueri dixit, ad imitationem Græcorum, quibus *παῖδες* sunt, quorum opera utimur, sive in itinere faciendo, sive in aliis rebus. *Cruquius. Tum pueri nautis.*] Tum servi. *Convicia.*] Proprie de servorum nautarumque inter se jurgiis hoc vocabulo utitur, nam ut Ulpianus ait l. xv. de Injuriis; *Cum in unum plures voces conferuntur, proprie convicium appellatur, quasi convocium, in cœtu scilicet cum vociferatione dictum.* *Torrent.*

12. *Ingerere.*] Ingerabant. *Huc appelle.*] Vide Pet. Victorii Var. lect. lib. 13. cap. 3. *Huc appelle.*] Huc navem applicas. *Verba sunt fervorum à dominis præmissorum. Trecentos inseris.*] Nimis multos in navem imponis.

13. *Dum æs exigitur.*] Dum navium à nautis petitur. *Mula ligatur.*] Mula quæ navim è ripa contra aquam traheret.

14. *Mali culices, &c.*] Molesti culices.

15. *Avertunt somnos.*] Depellunt somnos.

16. *Prolutus vappa.*] Plenus vino ma-

*Incipit; ac missa pastum retinacula mulæ
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.*

20. *Famque dies aderat; cum nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebrosus prosilit unus,
Ac mulæ nautæque caput, lumbosque, saligno
Fuste dolat. quarta vix demum exponimur hora.
Ora, manusque tua lavimus Feronia lympha.*

Millia

10. vide supra Sat. 1. *Viator.*] Viator qui mulam moderabatur.

17. *Certatim.*] Contentiose, uter præcelleret in amica laudibus decantandis.

18. *Retinacula mulæ.*] Funes, quibus mula trahebat navim.

19. *Saxo religat.*] De hoc verbo lib. 1. Od. xxxii.

— *Religat ut do
Littore navim.*

Sententia autem est, nautam, ut dormire viatorum turbam animadverteret, missa pastum mula, sed à saxo ne aberret, et abligata, ipsam quoque ad somnum se composuisse, securum quo tempore appelleret. *Torrentius. Saxo religat, stertitque.*] Ne navis per paludes vagaretur.

21. *Cerebrosus.*] *Cerebrosi* propriè quibus facile cerebrum commoveatur, vel ob iram, vel ob insaniam. Nec otiose *saligno fuste* dicit, ex ripa pro loci opportunitate arcepto; ut ripæ fere salicibus consistat, locis præsertim paludosis. *Torrent.* *Cerebrosus.*] Temere irascens & iracundiam celeriter deponens. *Angl. braine sick.*

23. *Dolat.*] Verberat. *Quarta vix demum.*] Conqueritur, sibi negligentia nautæ tertiam dici partem præterisse. *Cruquius. Exponimur hora.*] Exponimur à nave, id est, transfretamur.

24. *Lavimus.*] Possit id quidem ad manuum lotionem referri, antequam pransuri ex itinere accumbereant, ut velle videretur interpres; ego tamen religionis potius causam factum existimo. Nam fontes omnes, ut sacros venerabantur,

& purificationis causa abluebantur: qua de re aliquid lib. 11. Sat. 11.

Lautis manò senex manibus.

Et Servius in illud Virgilii:

— *Donec me flumine vivo*

Abluvo. —

Vide Turneb. lib. 1. cap. 29. *Feronia.*] *Feronia*, de qua hic Horatius, & dea sive Nympha, & fani, & fontis, & junta fontem luci nomen est, tribus v. m. distans à Tarracina; loci propinquitatem ostendit Tacitus lib. 11. Hist. his verbis: *L. Vitellius, postis apud Feroniam castris, excidio Tarracina imminet, & ipse Virg. extremo lib. vi.*

— *Quis Jupiter Anxurus arvis,
Præsides & viridi gaudens Feronia ludo.*

Eadem verò *Feronia* altero quoque celebri Italia loco colebatur, atque ibidem nomen etiam urbis erat; nempe in Sabinis, aut in Faliscis, ut alii malunt. Superest ut quam illa dea fuerit tanta religione culta, videamus. Et Virg. quidem cognationem aliquam inter hanc & Jovem Anxurum, sive Anxurem mavis, constituere videtur, quam ob causam, puto, Servius Junonem fuisse vult, & quidem virginem, ut & Jovem Anxuris nomine insignem, imberbem adhuc, quasi *ἀνὸς Ἐυπῆ*, id est, *novacula expertem*, quo sorori virgini magis atrideret. *Feronia* ergo nihil aliud quam terra est, aut certe terra, vel, ut alii volunt, nemorum dea, à ferendis frugibus atque arboribus dicta *Feronia*. Unde Silius:

*Dives ubi ante omnes colitur Feronia
ludo.*

Hoc verò notandum quod Servius viii.

Æn. Li.

- 25 *Millia tum pransi tria repimus: atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur.
Huc venturus erat Mæcenas optimus, atque
Coccejus, missi magnis de rebus uterque
Legati, aversos soliti componere amicos.*
- 30 *Heic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. interea Mæcenas advenit, atque
Coccejus, Capitoque simul Fonteius, ad unguem*

Factus

Æn. Libertorum fuisse deam narrat, in
cujus templo raso capite pileum acci-
piebant. Unde Plaut. Amphyr. *Quod
utinam illo saxit Jupiter, ut ego hodie
raso capite calvus capiam pileum.* Torrent.
Feronia lympha.] Apostrophe est ad Fe-
roniam deam, ex cujus sacro fonte sum-
pta aqua, manus & ora abluebant pran-
dium sumpturi.

25. *Repimus.*] Habent codices Blandi-
din. Busl. Marr. reliqui, *repimus.* vide
Turneb. lib. 1. cap. 29. *Repimus, at-
que subimus.*] Lente ambulamus propter
loci acclivitatem & stomachi repletio-
nem.

26. *Anxur.*] Pomponius Sabinus
Volscorum lingua *Jovem* vocari *Anxu-
rem* tradit, à quo & oppido nomen,
quod antè ab asperitate *Trachina* dice-
batur, nunc corrupte *Tarracina*; hoc est
ergo quod *saxis late candentibus imposi-
tum* ait Horatius; *saxis* ob asperitatem,
late candentibus ob situs altitudinem.
sicut & Mart. lib. v. Epigr. 1.

Sive salutaris candidus Anxur aquis.

Et fortassis *Anxur* scribendum pro ipso
etiam oppidi nomine, ut & *Axurus*
apud Virg. ab a privativo & *εὐρεός*,
quod sanè malim. *Terracina* quoque non
Tarracina, in vetustis fere codicibus
repperi, ut & *Terracena* in veteri mar-
more. Torrent. *Anxur.*] *Anxur*, Vol-
scorum oppidum, prominens in mare.

27. *Mæcenas optimus, atque.*] Vetu-
stiores libri sic distinguunt, *Mæcenas,*
optimus atque Coccejus. Fuit autem *Coc-
cejus* *Nerva* Jurisconsultus, Augusto

carissimus. Hunc ad componenda Cæ-
saris & Antonii dissidia missum ait Ho-
rat. *Torrent.*

28. *Atque Coccejus.*] Jurisconsultus,
quem M. Antonius miserat ad Angu-
stum.

29. *Aversos soliti componere amicos.*] *Adversos*
habent tres libb. MSS. quod
mihi sanè magis placet, & cum verbo
componere magis convenit. *Torrent.* *A-
versos soliti componere amicos.*] Amicos
dissidentes placare.

30. *Collyria lippus, &c.*] Κολλύ-
ριον, aut ὑγλῦριον, ἀπὸ τῆς ὑγλῦειν
ἔργον, hoc est, à prohibenda fluxione,
deducunt ii, qui oculorum medicamen-
tum esse volunt. Sed verior opinio est,
ἀπὸ τῆς ὑγλῶειν dici, à conglutinando,
aut condensando, cum non certi alicu-
jus morbi medicamentum sit, sed à
forma qua compactum est appellatum,
oblongum ac rotundum, variis usibus
serviens, quod pro cujusque necessitate
commode circumferri possit; ut ab a-
gyrtis atque imperitis medicis fieri cer-
nimus, qui uno collyrio omnium se
mederi morbis profitentur. *Nigra* au-
tem vocat Horatius, ut ingrata omnia
atque invisita. *Torrent.* *Collyria.*] Oculo-
rum medicamenta.

31. *Illinere.*] Illinebam.

32. *Ad unguem.*] Eundem habet sen-
sum, quem ad amussim, examussim,
amussatim, pro eo quod est exquisita
diligentia. A marmorariis sumpta me-
taphora, qui superinducto ungui, com-
missuras explorant marmorum. *Eras-*

Ec

mms.

- Factus homo; Antoni, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætore libenter*
35 *Linquimus, insani ridentes præmia scribæ,
Prætextam, & latum clavum, prunæque batillum.
In Mamurrarum lassæ deinde urbe manemus;
Murena præbente domum, Capitone culinam.*

mus. Ad unguem.] Homo absolutus & perfectus.

33. *Antoni.]* Ita Antonii amicus, ut non alius magis.

34. *Fundos.]* Fundi oppidum decimo à Tarracina miliario abest. hinc vicia Fundana optima, sed ætatem non ferunt. *Cruquius. Fundos.]* Oppidum in via Appia dextrorsum. *Fundos Aufidio Lusco prætore.]* *Aufidius Fundanos* fuisse Suetonii in Cajo cap. XXI. locus ostendit. *Cognomina Lingo, Lurco, Orestes.* Honoribus tamen etiam Romæ functi sunt. Horatius vero de *Aufidio* aliquo, qui in municipio hæserat, ignobili quidem Romæ, sed in patria prætore facto, loquitur. *Prætores* autem cum dicit, summum, ni fallor, Fundis magistratum intelligit. A præeundo enim prætor dictus, qui vel juri dicendo, vel exercitui præerat. *Torr. Aufidio.]* Hic venuste Aufidium ridet, qui cum Fundis, in oppido exiguo præturam gereret, insana arrogantia fastuque inaudito erat; & insignibus magistratus, consules Romanos superabat, cum tamen Romæ tantum scriba esset, qui ordo vilis & vulgaris erat, patebatque hominibus libertinis. Itaque prætextam & latum clavum, ut prætor consul Romanus gerebat, æquare studens amplitudinem & dignitatem fastigii Romani. Tum ignis ei præferebatur, quod supra humanam propè conditionem erat, & divinum religiosumque habebatur. *Turneb. lib. 1. cap. 29.*

35. *Insani ridentes præmia scribæ.]* Scriba superbientis ob præturam, in qua se gessit insolenter, dignitatis insignibus ornatus in Fundis, parvo municipio, quali Romæ prætor fuisset.

Postera

36. *Prætextam, &c.]* Togam prætoriam. *Latum clavum, &c.]* Vestem senatoriam latis clavibus ornata. *Prunæque batillum.]* Libri vetusti sex, *batillum*, atque ita scribi debere antiquus commentator ostendit. ait enim diminutivum esse à vas; in quo, pro felici hospitem adventu, incensis odoribus, Jovi hospitali fiebant sacra. Addit in mensarum quoque usu fuisse, hieme præsertim, impositis prunis, ne frigeret cœna. Vide Turnebum *Advers. lib. 1. c. XXI. Torrent. Prunæque batillum.]* Appellarunt *batillum* foculi gestatilis & ansati genus, quod pruna plenum principibus viris præferebant ad odores incendendos: sic locus hic de Fundano scriba accipiendus, qui immeritos honores sibi arrogabat. *Casaubon. Batillum.]* Foculum in quo sub adventum hospitem vel convivarum suavis suffitus fiat.

37. *In mamurrarum.]* In Formiis, ubi natus est Mamurra eques Rom. nobilissimus. *Mamurrarum.]* Formias significat. quod Lamiarum oppidum fuisse lib. III. Od. XVII. vidimus. *Mamurra* fabrorum Casaris præfectus, Formias nobilitavit. quem & nosset tamquam aliud agens perstringit Horat. Nam cum Lamiarum urbem dicere posset, Mamurras prætulit: è quibus unus ille plus nominis ac famæ sibi ac patriæ, vitiis suis, quam tota Lamiarum gens virtutibus comparavit. *Torr.*

38. *Murena.]* Hic est L. Licinius Varro Murena, Terentia Mæcenatis frater. de quo lib. III. Od. XIX. & hic itibere affini fortassis aderat, cum Fonteio partitus onus, ut ipse tectum præberet, alter in cœnam sumtus faceret, cum ambo,

- Postera lux oritur multo gratissima: namque
 40 Plotius, & Varius Sinuessæ, Virgiliusque
 Occurrunt: animæ, quales neque candidiores
 Terra tulit: neque queis me sit devinctior alter.
 O, qui complexus, & gaudia quanta fuerunt!
 Nil ego contulerim jucundo sanus amico.
- 45 Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
 Præbuit, & parochi, quæ debent, ligna, salemque.
 Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.

Lusum

ambo, ut verisimile est, Formiis, aut certe in Formiano agro aliquid possiderent. *Torrent. Domum.*] Hospitium sive tectum. *Culinam.*] Cœnam dante Capitone.

40. *Sinuessæ.*] Sinuessa est civitas ad Lirim fluvium, clara ob vini copiam.

41. *Anima quales neque candidiores.*] Sic Epod. 5. *Nardo perunctum: quale non perfectius Meæ laborarunt manus.* Arbitror illud quale, valere cujusmodi; cujus generis. Sic & illæ tales erant animæ seu homines, quales, id est, cujusmodi nunquam terra candidiores his tulerat. Vide Turneb. lib. 2. c. 24. *Anima, quales neque.*] Homines tales. *Candidiores.*] Innocentiores, integrioris.

42. *Neque queis.*] Et quibus non sit alter me devinctior.

44. *Sanus amico.*] Quamdiu sana memoria sum, ego nihil conferendum putabo cum dulci amico.

45. *Proxima Campano.*] Villula quæ proxima est, &c. *Tectum.*] Tecto nos recepit.

46. *Parochi.*] Livius lib. XLII. ante L. Postumium Consulem negat Romanos magistratus, in itinere faciundo, ullis unquam sociis aut provincialibus etiam molestos fuisse, mulis enim tabernaculisque ac reliquo instrumento publice ornabantur. Interdum & pecunia dabatur magistratibus, quod & *varium* appellabant. Quod vero huic loco sufficiat, monstrato istiusmodi operum initio, *Parochos* proprie quidem

vocari posse dicimus, præbitores omnes: *παροχῶν* enim idem Græcis est quod Latinis (nostro præsertim Horatio) *præbere*: sed usu obtentum, ut qui peregrinis necessaria quædam porrigerent, eo nomine dicerentur. Tum magistratibus, legatisque, ac nunciis populi Romani, quibus quacumque iter facerent, certis ad hoc constitutis locis, ubi aliqui commode diverti non possent, ut in ista ad Campanum pontem villula, ea quibus usus est publice præberentur. Unde dictæ etiam *parochiæ* loca ipsa quibus hoc præberi constitutum fuerat. Plura vide apud Torrentium, latius ea de re differentem. Quod autem Nonius Marcellus *parochi* nomen à Græco tractum ait, quia vehicula præbeat, Græce *ὄχημα* dicta, & esse officii genus quod administrantibus paret; ut homo est parum diligens, partim recte dicit, partim perperam, & præterea mendosus est. nam pro *administrantibus* legendum esse *magistratibus* ipsa ratio docet. *Torr. Parochi quæ debent.*] Parochi præbuerunt ligna, &c. Parochorum erat munus, legatis publice missis, res necessarias suppeditare.

47. *Hinc muli.*] Significat ergo Horatius se quidem ac comites eo loci prandendi causa mansisse, sed exiguo tempore, ita ut muli non antequam Capuam ventum esset clitellas ponerent. *Tempore* autem, id est, tempeste, eo pervenisse, quod parvum esset iter. Quod si quis pernoctasse eos ad pontem

*Lusum it Mæcenas: dormitum ego, Virgiliusque:
Namque pila lippis inimicum, & ludere crudis.*

- 50 *Hinc nos Cocceji recipit plenissima villa;
Quæ superest Claudî cauponas. nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnam Messique Cicceri,
Musa velim memores: & quo patre natus uterque
Contulerit liteis. Messî clarum genus Osci,*

dicar, nolim, contentiosè cum illo agere. *Torr. Hinc muli Capuæ clitellas.*] Ab hac villula. *Tempore ponunt.*] Tempori, tempestive, ita ut Capuæ pernoctarent.

48. *Lusum it Mæcenas.*] Pila palmaria.

49. *Pila lippis inimicum & ludere crudis.*] De *crudis* nihil certius. somnus enim ac quies cruditatis optima præsidia, ut eleganter Celsus ait lib. I. c. II. Crudosque humores concoqui, non irritari debere medici monent. Vide Magii Var. lect. seu Miscell. lib. I. cap. II. Lippis verò nocere pilam vel inde manifestum est, quòd eo in ludo oculis potissimum laborandum est, ut vincas, aut peritum te lusorem exhibeas. servanda enim momenta & in omnes partes circumagendum corpus. *Torr. Lippis inimicum, & ludere.*] Lippus erat Horatius, Virgilius *καυγασταχθ*. *Crudis.*] Vehemens exercitatio cibaria male decoquentibus, plurimum nocet.

50. *Hinc nos.*] A villula Capuana. *Cocceji recipit.*] Villa quam Coccejus condidit. *Plenissima villa.*] Villa copiosissima, quæ est supra cauponas Claudî, oppidi ab Appio Claudio conditi.

51. *Claudî cauponas.*] Sic quidem in omnibus M. S. nisi quòd in uno atque altero *Candi* correctum reperi, ut in vulgatis ante Lamb. codicibus ferè legitur. Ceterùm cum animadverterem antiquos quoque interpretes, quamvis non ita certum sit *Claudî* ne an *Candi* legerint, pro oppido tamen interpretari, atque adeo in veteri codice Jacobi Carondeletii adscriptum esse; *Vel Candî;*

Sar-
oppidum illic sic dictum, unde vallis Caudina, & furcæ Caudina, dubitare ceppi, ac recurrens ad Geographos, *Candium* inter Capuam & Beneventum, reperi, ut eo ipso tractu *Candinos* populos apud Plinium. Quare nihil dubito quin & hoc loco *Candi* legendum sit, & apud Strabonem quoque lib. VI. reponendum *Candium*; ubi iter Brundisio Tarentum, inde Beneventum, & Benevento Romam describit. *Torrent. Nunc mihi paucis.*] Facete in re ridicula Horatius invocat Musas.

52. *Sarmenti scurræ.*] Hunc ipsum *Sarmentum scurræ* sua dum vixit ætate nobilem commemorat, ut equidem existimo, *Juven. Sat. v.*

Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas

Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset.

Et *Quint. lib. VI. c. III. Sarmentum Junium, hominem nigrum, & macrum, & pandum, fibulam ferream dixit. Torrent. Sarmenti.*] Jucunda admodum commemoratio contentiosæ cupidam & scurrilis rixæ inter *Sarmentum* & *Messium Ciccerum*, ad sublevandum cum itinere in via, tedium, tum lectionis molestiam. *Cruquius. Messique Cicceri.*] De *Messio Cicero*, aut *Cicirro*, ut non uno in cod. legitur, qui & ipse *scurra* ut opinor fuit, nihil occurrit. *Messî* Tribun. pl. & qui Legatus fuerit mentio in *E. pist. ad Atticum. Torrent.*

53. *Et quo patre natus uterque.*] Quo genere natus.

54. *Contulerit lites.*] Litigarint. *Messî clarum genus Osci.*] *Osci* (populi Italiæ turpissi-

- 55 *Sarmenti domina exstat: ab his majoribus orti
Ad pugnam venere. prior Sarmentus, Equi te
Esse feri similem dico. ridemus: & ipse
Messius, Accipio: caput & movet. O, tua cornu
Nū foret exsecto frons, inquit; quid faceres, cum*
60 *Sic mutilus minitaris? at illi fœda cicatrix
Setosam lævi frontem turpaverat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus,*

Pasto-

turpissimi) erant clarum genus Messii; satis Ironice dictum. *Clarum genus Osci.*] *Εἰσπεύειν* est, perinde ac si ab Osciis nihil sperari posset boni: Osci enim ante alios omnes ob linguam & mores olim detestabantur Romani. *Torrent.*

55. *Sarmenti domina exstat.*] Atqui *Sarmentum* Cæsari in deliciis fuisse ex Plut. discimus. An ergo alterius mancipio abutebatur Cæsar? Cæsaris certe atque alterius domina communis esse libertus vix potuit. Itaque crediderim jam antea manumissum à domina ad Cæsarem venisse. & alioqui piaculum non sit duos *Sarmentos* fingere, quæ me sane opinio est: ut alter scurra sub Cæsare fortassis Dictatore fuerit, alter vero, de quo Plurarchus; qui an & ipse tandem ex Cæsaris deliciis scurra factus sit, nescio. hoc scio quòd talem non tetigisset Horatius. *Torr. Domina exstat.*] Ergo *Sarmentus* servus erat, & adhuc vix liber. *Ab his majoribus orti.*] Ab obscœnis & obscuris parentibus orti.

56. *Prior Sarmentus.*] *Sarmentus* loquitur, Dico, &c.

57. *Equi feri similem dico.*] Indomiti & grandis equi te similem dico.

58. *Messius, Accipio.*] *Messius* respondens, accipio (inquit) convitium quo me proscindis. *Accipio.*] *Accipio*, inquit, datum; & caput movens, remissurum se minatur quod acceperat, sumpta, ni fallor, à pile ludo metaphora. Jam verò *caput movere*, minantium ac mala meditantium gestus est. At *Sarmentus* minitanti ictum, duplicat ve-

nustissimo scommate, negans se timere bestiam cui cornu exsectum sit. *Torrent. Caput & movet.*] Caput agit quasi minitans *Sarmento. O, tua cornu.*] *Sarmentus* *Messium* acerbius deridet.

59. *Exsecto frons, inquit.*] Cornu exsectum apparebat ex insigni cicatrice qua frons erat deformata. Notat fortasse vestigium exsectæ verrucæ.

60. *Sic mutilus minitaris?*] Quasi bos mutilatus. *Illi fœda cicatrix.*] *Cicero.*

61. *Setosam.*] Impolitam & hirsutam frontem. *Lævi frontem.*] Ex sinistra parte faciei.

62. *Campanum in morbum.*] Ego talem corporis morbum *Messio* exprobari crediderim, qualis ille, qui Græce *λεχλω*, Latine *impetigo* dicitur, aut si gravior existit, *mentagra*, foedo cutis furfure primum mentum, deinde vultus totos ac colla pectusque occupans. vide *Plin. lib. xxvi. cap. i.* Ac fortassis *Campani*, ob cœli non optimam temperiem, & vitæ intemperantiam, ea lue magis quam ceteri *Italiae* populi laborabant: unde & illi nomen inditum. Quod si quis ad animi morbum refertur omnino malit, pro fastu, arrogantia, supercilio ac fastidio optime interpretabimur. Hæc enim omnia *M. Tullius* in *Rulum Campanis* exprobat, & *Capuam* ipsam domicilium superbæ & luxuriæ appellat. Atque hoc erat, quod equi feri similem *Messium* initio certaminis *Sarmentus* dixerat. *Torrent. Campanum in morbum, in faciem.*] In magnas verrucas, quæ instar cornuum innascebantur

Ee 3 tur

*Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat:
Nil illi larva, aut tragicis opus esse cothurnis.*

- 65 *Multa Cicerrus ad hæc: donasset jamne catenam
Ex voto Laribus, quærebat. scriba quod esset,
Deterius nibilo dominæ jus esse. rogabat
Denique, cur umquam fugisset: cui satis una
Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo.*

Prorsus

tur in fronte gentis Campaniæ.

63. *Saltaret Cyclopa.*] Ad Satyricum Cyclopem haud dubio respexit. Et fortasse Philoxeni Cyclopem in animo habuit: de quo multa Critici ad Aristophanis Plutum. *Heinsius.* *Cyclopa rogabat.*] Ut saltando exprimeret Polypheum.

64. *Larva aut tragicis.*] Propter fœdam cicatricem & faciei hirsutiem. *Tragicis cothurnis.*] Quia cothurni, apti dicuntur utrique pedi, hinc dubitat Cruquius, an non alludat Horatius ad inconstantiam Cicerris: quod is esset incertæ & ancipitis factionis, nunc Augusti partibus adhærens, nunc favens Antonio. *Cothurnis.*] Propter magnam corporis staturam.

65. *Multa Cicerrus ad hæc, &c.*] Multa Cicerrus dixit in Sarmentum. *Catenam.*] Vile mancipium fuisse significat, qui vel ob fugæ suspicionem, vel quod ad opus aliquod à domina damnatus fuerat, *catenatus* serviebat; ut rustici servi omnes, ideo viliores habiti. *Torrent.* *Catenam.*] Catenam, qua fuerat ligatus, quasi servus, & qua, jam manumissus, fuerat liberatus.

66. *Ex voto Laribus.*] Rogabat num à foco diis Laribus sacro catenam suspendisset. *Scriba.*] Erant Romæ scribæ *Questorii, scribæ Ædilitiæ, Prætorii, Navales,* & alii, vel à magistratibus quibus parebant, vel à functione in qua versabantur, aliis atque aliis cognominibus distincti. Erant & scribæ in municipiis coloniisque Sarmentis fortassis Casaris beneficio scribatum adeptus fuerat. Neque ab eo ordine liberti arcebantur.

Magistratum vero scribæ tam Romæ, quam in municipiis honestè habitis fuerent. *Torrent.*

67. *Deterius nibilo.*] Libri melioris nota sex, *nibilo deterius* legunt. Canterus Novar. lect. lib. 4. cap. 12. *Torr.* *Deterius nibilo dominæ.*] Nihilominus servum esse. *Dominæ jus esse.*] Servabant autem domini in servis manumissis, hoc est, libertis suis, jus operarum, nimirum in calceis suendis, & vestibus, &c. *Cruq.* *Rogabat Denique cur unquam fugisset, cui satis una Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo.*] Sic enim ibi scribo, non ut est vulgo, *cur nunquam fugisset.* Fugiebant servi durius habiti à dominis, & qui contenti non erant una libra farris in dies pro diario. At hic in eum, quem fugisse cum servus esset, arguit, ita jocatur, ut miretur cur omnino unquam fugerat, cui causa non erat cur exire è domo domini vellet quod in corpore vesco & gracili libra una ei farris, quod solenne servorum diarium, satis esset futura. *Salmassius.*

68. *Fugisset: cui.*] Quod à domina sua nimis parce aleretur. *Satis una.*] Ad diurnum victum.

69. *Farris.*] Spectant huc verba ex *xvii.* tab. de retento in carcere debitore, citata apud Gellium lib. xx. cap. 1. *Si voles suo vivito: ni suo vivit, qui eum vinclum habebit, libras farris in dies dato, quem locum à Turnebo primum ad illustrandum Horat. observatum l. Advers. II. c. xlii. tacito Turnebi nomine, Lambinus in suis hic Commentarios retulit. Torrent.* *Gracili sic.*] *Εἰπωμεν δὲ,* perinde ac si dicat, ejus fugæ causam fuisse dominæ suæ parci-